

BERMEO ETA MUNDAKAKO ARRANTZALEEN HIZTEGIA

ENEKO BARRUTIA ETXEBARRIA

BERMEO ETA MUNDAKAKO ARRANTZALEEN HIZTEGIA

Eneko Barrutia Etxebarria

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA
BILBO, 1996

**Liburu hau Bizkaiko Foru Aldundiko Kulturaren
babespean argitaratu da**

© Eneko Barrutia Etxebarria
© Udako Euskal Unibertsitatea

ISBN: 84-86967-76-7
Lege-gordailua: BI-2077-96

Inprimategia: RALI S.A. Particular de Costa, 8-10, 7. planta 48010 BILBO

Azaleko diseinua: Iñigo Ordozgoiti

Banatzaileak: UEU. General Concha 25, 6. BILBO telf. 4217145
Zabaltzen: Igerabide, 88 DONOSTIA

Geure aitari eta amari, bihotz-bihotzez

AURKIBIDEA

Hitzaurrea	7
Sarrera	9
Laburdurak eta ikurrak	23
Hiztegia	25
Toponimia eta Talasonimia	235
Etnotestuak	265
Dimas Zaldunbideren irudiak	293
Bibliografia	323

HITZAURREA

«Hasiak egina dirudi eta eginak urregorria» dio herriko esaera zahar batek. *Zeberio haraneko euskararen azterketa etno-linguistikoa*-z eman nion hasiera herri euskara biziaren jasoketa eta bere azterketari etno-linguistikako proiektu bat sortuz Deustuko Unibertsitatean. Oraingo honetan, Mundaka eta Bermeora goaz. Eneko Barrutiak atzerik hara jarraitu dio nire neure tesiari Mundakan eta Bermeon kokatuz bere ikerketa. Hasiera batean, eremu zabalago bat hartzea zen gure bion asmoa baina azkenean, lexikoarekin nahikoa eta lar izan dugu.

Euskal Herrian eta euskararen arloan, R. M. Azkue izan dugu handienetarikoa bat. R. M. Azkue eta Eneko Barrutia Mundaka herriak lotzen ditu lexikoari dagokionean; bata, ama mundakarra zuelako eta bestea erdi mundakarra dugulako. R. M. Azkuek, bere ama mundakarra eduki zuen iturritzat, bere hiztegiko hainbat itsas-berba batzeko; Eneko Barrutiak oster, urregorritzko iturri bat aurkitu digu Dimas Zaldunbide mundakarra eta Bermeoko arrantzaleengan. Eta emaitza, begien bistan dago. Eurengandik jaso duen altxorrarekin, R. M. Azkuek jaso ez zituen hainbat eta hainbat berba edo esamolde berri lortu dizkigu euskararen etorkizunaren onuragarri.

Eneko Barrutiak, faro argitsu bat izitu digu Izaron itsas ertzeko beste edozein herriri argi egiteko. Mundaka eta Bermeoko lexikoa batu den bezala, beste itsas-herrietakoa ere egingo balitz, zehaztasun eta emankortasun bidean, a zelango altxorra lortuko genukeen euskararen etorkizunerako! Eneko Barrutiak arrantzaleen herri-jakituriak izitu egin digu faroa. Orain argi horri begiratzea baino ez daukagu eta euskal-faroz bete gure itsas-ertz guztia. «Verba volant, scripta manent», jaso ditzagun herriaren edertasunak berandu baino lehen!

*Urak handi itsasoan
zuhaitz ugari basoan
zahar on egin dadila zintzo
euskara bizi osoan.*

1995-XII-4

Juan Manuel Etxebarria Ayesta

SARRERA

Behar honek 1993an Deustuko unibertsitatean aurkeztu nuen doktorego tesia du oinarri. Izenburua *Mundakako arrantzaleen jakintzaren hiztegi eta enziklopedia* izan zuen tesiak. Honelako beharrak inoiz amaitzen ez direla-eta, ez nion berbak batzeari edo ikertzeari utzi eta ordukoa baino hiztegi osotuagoa da honako hau.

Doktorego ikastaroetan Alfonso Irigoyen izan nuen tutore eta tesian etnolinguistikako ikerketetan aitzindari dugun Juan Manuel Etxebarria izan nuen zuzendari. Manuren bideari jarraituz neuk ere geure arrantzaleengandik etnotestuak jaso ditut eta hainbat berba agertu zaizkit honela.

Liburu honen helburua arrantzako kulturaren azterketa etnolinguistikoa egitea da, Bermeon eta Mundakan oinarritua. Tesiak entziklopedia izena izan zuen hiztegia ezezik informazio etnografikoa, testuak eta irudiak ere eskaintzen zirelako. Hemen, leku arazoak direla-eta –pentsatu behar da Mundakako testuak bakarrik argitaratuz gero mila orrialde inguru izango liratekeela– hiztegia, irudiak eta testu aukeratu batzuk baino ez dira aurkeztuko. Dena den, esaldi eta zitazioetan agertzen diren adibideek ere corpusaren zati bat osatzen dute nolabait.

“Zergatik Bermeo eta Mundaka elkarrekin agertu?” izan liteke baten baten galdera. Elkarrengandik hain hurbil bizi diren herri bizkaitar bi hauek hartu-eman ugari izan dituzte betirik. Mundakako arrantzaleen euskaran Bermeokoaren eraginak ikus daitezke. Bestetik, eta eraginez gain, bien arteko distantzia edo alde linguistikoa nahikoa txikia da benetan, bakoitzak dituen ezaugarri eta berezitasunak ukatu gabe.

Neure iritziz gai hau ondoen eta gehien toponimiaren aldetik ikertu da, baita etnografiaren aldetik ere, baina linguistika edo hiztegia bigarren maila batean utziz. Ez da, beraz, nahikoa aztertua izan eta oraindik ere zati baterako beharra badaukagu geure begira.

Beste alde batetik Mundakako herria, eta batez ere Bermeokoa, beste portuen aldean askoz gehiago aztertu direla esango nuke. Mundakako euskara aztertu dutenak eta neure beharrean berbak dokumentatzeko agertuko ditudanak Azkue eta Jon Kortazar izan dira. Lehenengoak lexiko orokorra ikertu zuen eta bigarrenak toponimia.

Bermeon, berriz, ikerketa eta etnografi behar gehiago burutu dira. Beldur naiz guztiak ez ditudan aipatuko baina Andoni Anasagasti, Juan Apraiz, Aingeru Astui, Begoña Bilbao, Anton Erkoreka, Josu Erkoreka, Gonzalo de Duo, Magdalena de Duo, Juan Maria Markaida, Anton Perez, Joseba Mikel Ugalde, Jesus Urkidi eta abarren azterketek dokumentazio iturri aberats eta bikaina eskuratzen digute. Euren beharraren eta euren herriari dioten maitasunaren lekuko dira.

Linguistikaren aldetik esan behar da sarri transkripzio eredu desberdinak aurkitzen ditugula, /ʒ/ soinua irudikatzeko erabiltzen diren grafia desberdinak: (<dx>, <jj>, <ds>, <j>), izango litzateke adibiderik deigarriena. Bestetik, edozein eredu erabilia ere, transkripzio desegokiak ere sarri argitaratu direla uste dut nik, transkripzio on eta egokien ondoan. Honen gainean ere komentario edo oharren bat egingo dut inoiz hiztegiaren barruan. Kontuan izan behar da artikulu batzuk nahikoa “zaharrak” direla eta ulertzekoak direla horrelako gora-beherak.

Hainbat arinen ekingo ahal diogu geure euskara biziaren azterketari. Honelako beharren premia sarri aipatzen da baina inoiz ez behar besteko indarrez. Berandu gabilta alor askotan eta betiko galtzen ari gara altxor asko eta asko. Jakin dezagun oraindik egin litekeen behar eder hori egiten, aberats dezagun geure euskara eta herriaren ezagutza orain eta utz diezaiegun geure ondorengoei ere geure gaurko edo orainsurarteko Euskal Herriaren lekukotasuna.

Azkuek erakutsi zigun bere hiztegian hizkuntza idatzia eta ahozkoa osagarriak direla, elkarrekin uztar daitezkeela. Hemendik aurrerako hiztegiei material baliagarria eskaintzea lan honen beste helburu nagusi bat da.

HIZTEGIAK ETA ATLASAK

Geure gaiari dagokionean linguistikaren ikuspegitik eginiko lanetan Azkueren hiztegia aipatu behar da lehenik. Arrantzaleen hiztegia nahikoa jaso zuen. Ez da ahaztu behar hiztegian gehien agertzen diren herriak Mundaka eta Lekeitio direla, lekeitiarra izanik ama mundakarra izan zuelako.

Garmendiaren *Diccionario Marítimo Ilustrado Castellano-Vasco, Vasco-Castellano* hiztegi on eta aitzindariak aparteko aipamena merezi du. Irudi eder asko dauzka inkestak egiteko guztiz baliagarriak izan daitezkeenak. Bera izan da gaiari monografia bat eskaini dion lehenengoetarikoa eta eskergarria da. Ez dago eginda dialektologiaren ikuspegitik, Gipuzkoako zein herriako hitzak diren batzuetan zehazten den arren. Normalizazioari begira eginda dago.

Esan daiteke linguistikan ez dela egin gai honetan dialektologia lan handirik; aipagarrienak dira Manuel Alvar-ren *Léxico de los marineros peninsulares* eta Xarles Videgainek *Atlas Linguistique des Côtes de l'Atlantique* lanerako eginiko galdeketa. Ikusten denez arlo honetan aurrea hartu digute kanpotarrek. Esan behar

da Alvarrena ez dela Videgainena baizen fidagarria, nabariak baitira transkripzio fonetikoan eginiko errakuntza batzuk.

LEKUKOAK

Ikerketarako metodologia moduan, bai linguistikarako eta bai etnografiarako ere, ezinbesteko eta guztiz derrigorrezkotzat jotzen dut lekukoen araberrako informazioa ematea. Herri batean horrela esaten dela edo ez dela esaten, horrela dela edo ez dela esateak arrisku handiak dakartza eta errakuntzarako bide ziurra da.

Ahozko dialektologiako lanetan lekukoengandik informazio linguistikoa eta etnografikoa jasotzen da. Neure ustez lekuko bikainak edukitzeko zortea izan dut; hara hemen ikerketa hau burutzeko izan ditudan laguntzaileen izenak eta datu batzuk. Lekuko guztiei neure eskerrik beroenak eman gura dizkiet.

1. Dimas Zaldunbide Urrutia

Dimas Zaldunbide Urrutia Mundakan jaio zen 1921. urteko ekainaren hiruan. Ama bermeotarra izan zuen eta aita mundakarra. Arrantzari dagokionean azpimarratzekoa da arrastako patroia izanikoa dela. Arrastak arrantzaren barruan ezaugarri eta nortasun bereziak ditu, behar egiteko modua eta arrantzan ibiltzen diren kalak beste batzuk dira, baxuran baino arrain klase gehiago atrapatzen dira eta abar. Arrastan ibilikoek jakiten dute baxurako arrantzaren berri ere, baina alderantziz nekezago gertatzen da. Merkantean ere ibilikoa da eta oraindino udan Kanalauro tximinoiek ez dute edukitzen bake handirik berarekin.

Bera ibili den enbarkazioak hauek dira:

- Katalin (lehenengoa, baxurako bapora).
- Vista Alegre (bigarrena, baxurako bapora).
- Welcome Bibiana (lebazaletxua, motor txikia).
- Ton (merkantea, Astigarragaren konpainiakoa).
- Iñake.
- Jupiter (gerrako barkoa).
- Castillo de Aroca (merkantea).
- Macaya Castro - Dominguez Leal (arrasteroak, pareja. Dimas Macaya Castron ibili zen).
- Campesino - Campeadora (Campeadoran ibiltzen zen patron de kosta).
- Cuba - España (Cuban ibiltzen zen patron de peska).
- Madre Begoña - Madre del Coro (Madre de Begoñan ibiltzen zen patron de peska).
- Hermanos Portuondo - Portuondo Hermanos (pareja. Lehenengo segundo peska ibili zen bigarrenengan eta gero primero Hermanosen).
- Uribarri - ? (pareja. Primero ibili zen).
- Pegase (merkantea).
- Uglan konpainian barko noruegoetan, hiru-lau barkotan.

- Eguzki (atuneroetatik izoztutako arraina hartzekoa, bermeotarra).
- Illargi (aurrekoa bezalakoa).

Dimasen euskararen gainean ezer baino lehen ederra eta aberatsa dela esan behar dut. Orokorrean Mundakakoa dela esan badaiteke ere, badauzka bere eraginak. Hauek, berak ere hala aitortzen du, gehienak Bermeotik datozkio. Bermeoko eragina ez datorkio amarengandik, hau gazterik hil zitzaion-eta, bermeotarrekin batera itsasora ibiltzetik baino. Kontzientzi linguistiko onekoa da eta badaki ondo bereizten zeintzuk diren Mundakako berbak eta zeintzuk diren Bermeoren eraginagatik Mundakako erabileran apurka-apurka sartuz joan direnak.

Ondarroatik ere ibilia dugu eta, bere euskaran inolako influentziarik nabaritu ez dudan arren, badakizki hango euskararen berba eta ezaugarri batzuk.

Mundakako jatorrizko euskarak ez du bere inguruko euskaretan hain arrunta den bokal itxiaren osteko asimilaziorik. Hala ere Dimasek bokal asimilazioz egiten du berba gehienetan; Jon Kortazarren ia datu guztiak ere hala ageri dira. *I* eta *u* bokalek eragindako *a*-ren itxidura litzateke: *ure* eta ez *ura*, *gorridxe* eta ez *gorridxa*. Mundadakoa berez *a*-duna litzateke.

Badirudi arrantzaleen artean zabaldu dela edo mundakar batzuek jaso dutela eragin hori eta, alde horretatik, nolabait, Mundakakoa ere izango litzateke. Kontuan hartzen badugu Bermeotik hurre dagoela, berarekin hartu-eman ugari izan direla eta Bermeon euskara gehiago egiten izan dela Mundakan baino, normala dirudi horrelako eraginak edukitzeak.

Linguistikan eta etnografian planteiatzen den arazo nagusi bat lekuko baten jakintza edo erabileraren orokortasuna da, noraino ailegatzen den tradizioetik datorrena eta non hasten den esperientzia pertsonaletik eta kanpoko eraginetarik jaso duena. Neure iritzia da Dimas Mundakako lekuko on bat dela; eraginak badauzka baina hauek ere arrantzako kulturaren ezaugarritzat har litezke.

2. Alejandro Markaida

Baxurako patroia izanikoa. Nabigatzen ere ibilikoa. Bermeon jaioa (1926-V-28). Berari zor diot Bermeoko hiztegiaren estruktura osatua. Ibili den arrantzako untziak:

- Olibet (baporezkoa, ikazduna, lehenengo ibili zena).
- Campoamor (motorra, bigarren makina Etxebarriarena egin zena. Lehenengoa Neptunorena izan zen).
- San Francisco de Asis.
- Perla de oriente (hemen gutxi).
- Estrella de oriente (hemen gehiago).
- Fatima (txapazko motorra, Muruetan eginikoa, azkena ibili dena).

Nabigatzen hamalau urte egin ditu gero.

3. Patxi Díaz de Corcuera Agirre

Arrastako patroï famatua izanikoa. 1920-I-16an jaioa. Bizkaiko eta Gipuzkoako portu askotan ezaguna. Ibili den arrantzako untziak:

- Mar Cantábrico (hamalau urterekin hasi zen eta urte biren bat egin zituen, hamasei urtera arte-edo. Baporezkoa. 25 toneladakoa izango zen).
- Artxanda (bere aitarekin joan zen hamazazpi urterekin gizon. Baporezkoa, 30 bat toneladakoa. 18 urterako hile batzuk falta zirela gerrara joan zen. Handik bueltan Artxandan segitu zuen berriro hogeita bi urtera arte-edo).
- Santiago Díaz (aitaren bapora, baporezkoa. Hogeita bat urte zeuzkala patroï ibili zen. Handik gora patroia izan da beti).
- Virgen de Rosario - Sekismundo (arrastako parejan ibili zen Jijoi. Izenez ez da ondo gogoratzen, gutxi gora-behera horiek dira. Marinel joan zen eta bertan Bernardo patroï pasaitarrak irakatsi zion arrastan behar zelan egiten den eta markak-eta).
- Basarrete - Iradi (Bermeoko parejan patron de kosta enbarkatu zen, Basarreten. Bertan segundo peskara pasatu zen, kosta ere bai eta peska ere bai, biak egiten. Urte pare bat-edo egin zituen).
- Luna - Plata (arrastako parejan primero peska ibili zen Luna-n. Urte pare bat-edo egin zituen).
- Díaz (beretzat egindako baxurako enbarkazioa, berarekin Vigora joan zen bizitzen. 12 urte egin zituen. Gero Santoñara joan zen enbarkazioarekin, beste hamabi bat urte egin zituen).
- Padre del Cielo (motor berria egin zuen, baxurakoa. Mercedes Benz motorduna, hirurehun eta berrogeita hamar zaldikoa. Zazpi urte dauzkala saldu egin zuen Kanarietara).
- Aita Zerukoa (Laredon erosi zuen handiagoa eta izen hori jarri zion. Bere azken untzia izan zen, orain hogeit bat urte saldu zuen arte).

4. Rafael Mugartegi

Bermeoko kofradian azalpen egoki eta on ugari eman dizkit, asko ikasi dut beragandik ere. Uste dut 1990ean 79 urte zeuzkala.

5. Leon Arrue

Rafaelekin batera erantzuteko beti prest egoten zen gizon atsegina. 1990ean 71 urte. Arrastan ere ibilikoa denez hainbat berba azaldu dizkit mundu horretakoak.

6. Julian Arenaza Rekondo

Baxurako patroia izanikoa. 1943an jaioa. Bermeoko institutuan beharrean dagoenez, ni han egon nintzen urtean ezagutu nuen eta azalpen zehatz eta esakera politak irakatsi zizkidan.

Bera ibili den enbarkazioak hauek dira:

- Digno de Amor (1878 folioa).
- Gran Amor (Digno de Amor-ren eta Gran Amor-ren zazpi urte egin zituen).
- Nuevo Cristo de Medinaceli (lehenengo kubertan eta geroago lau urte patroia egin zituen, sei urteren bat denetara).
- Guadalupe (sei hilabete egin zituen kubertan).
- Nuevo Sollube (3336 folioa. Bederatzi urte patroia egin zituen. Azkenengo ibili dena, 79ra arte).

7. Juan Oienarte

Juan “Akana” ezizenez. 1990ean 68 urte. Lehenengo baxuran eta gero arrastako patroia izanikoa. Alejandoren laguna, bere bitartez ezagutu ahal izan nuen.

8. Esteban Zabaleta

Loieroa izanikoa. 1990ean 72 urte. Kofradiako grabaketetako lekuko bat.

9. Bartolo

Bermeoko kofradian egoten den gizon atsegina. Gaztelu kalekoa. Ezizena da *Bartolo*, zoritxarrez ez dakizkit bere izen-abizenak hemen ipintzeko. Kostako tximinoitako lekuak, arraintxuak, haitzak eta abar ederto dakizki.

10. Garro

Bermeoko kofradian egoten zen beste arrantzale atsegin bat. Izena ez dakit zoritxarrez.

11. Antonio Goienetxea

Frufruna ezizenez. 1932an jaioa eta urte askotan legazaleetako patroia izanikoa. Hogeita hiru - hogeita lau urterekin patroia hasitakoa. San Juan de Luz eta Beti San Juan de Luz motorrak eduki ditu.

12. Luis Olondo

Bermeotarra, makinista 16 urterik gora. 1931n portuan jaioa. Ibili den arrantzako untziak:

- Sagrada Familia (1943 edo 44an mutil hasitakoa, badiako motortxu bat).
- La Flor (mutil joan zen. Urtebete-edo egin zuen).
- Zabala (gizon joan zen, engrasadore. Soldadutza baino lehenago eta handik bueltan ere bai).
- Poeta del Mar (bapora izanikoa gero makina sartuta. Ia urtebete).

- Montserrat (10-12 urte-edo. Lekeitiara salduta dago).
- Talape (euren bapora, 67an eginikoa. 60 urtera arte bertan).

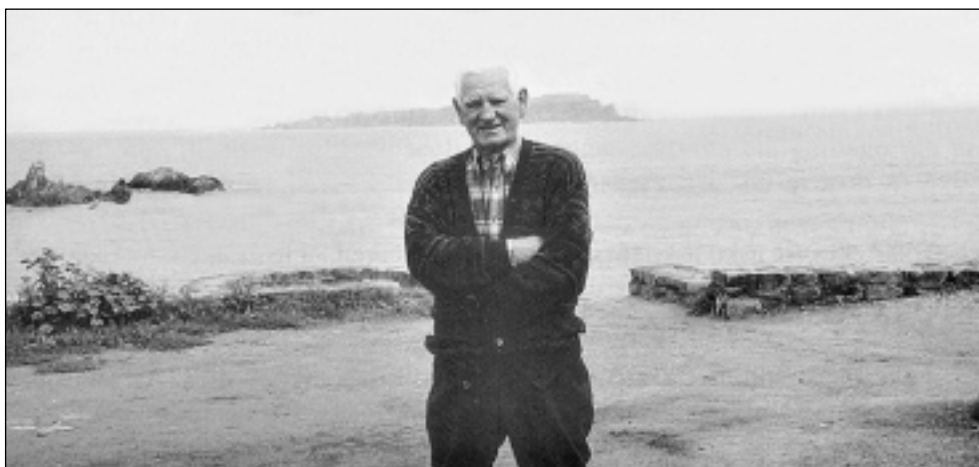
13. Boni Laka Iturriza

Bereak dira Ondarroako adibiderik gehienak. Ondarroan urteetan arrain gehien atrapatzen izan duen patroia. Bere herriko kultura ederto jakiteaz gain bermeotarrekin ere asko ibilia dugu eta badakizki euren berba eta esakera batzuk.

14. Pedro Juan Akarregi

Lekeitioko adibiderik gehienak beragandik jasotakoak dira. Arrastan ere ibilitako patroia jakintsua.

Etxean bertan laguntza edukitzeko suetea izan dut, geure aita ere itsasgizona izanikoa da eta berak eman dizkit makinen azalpen batzuk: *eje de cola*, *enpaketadura*, *bonbak*, *buloia*... eta beste, zertzuk diren.

1. Dimas Zaldunbide Urrutia

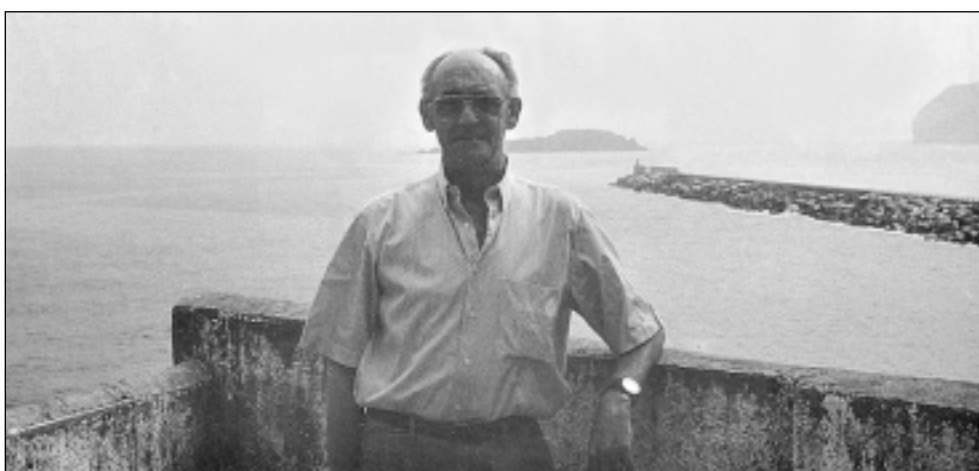
2. Alejandro Markaida

3. Patxi Díaz de Corcuera Agirre

4. Julian Arenaza Rekondo

5. Antonio Goienetxea

6. Luis Olondo

7. Boni Laka Iturriza

CORPUSA ETA TESTUAK

Hemen aurkeztuko ez dudan arren corpusean zintetan grabatutako ia guztiaren transkripzioa agertuko da. Azterketak egiteko iturri izateaz gain, corpora bera da helburu nagusienetarik bat eta ez soilik abiapuntu. Guztia argitaratzea nahikoa zaila izango litzatekeenez nire helburua hau liburutegietan uztea da, nahi duenak lortzeko eta ikertzeko aukera izan dezan.

TOPONIMIA - TALASONIMIA

Ez dut uste nire kasu honetan, antzeko beharretan ere berdin oro har, aukerakoa izan dudarik toponimia ikertzea edo ez; ezinbestekoa izan da eta bera barik arrantzaleen lexikoaren ikuspegia moztuta geratuko zen edo ez zen izango hain osoa behintzat. Eman diodan trataera, bestetik, hiztegi arruntarena berarena izan da gutxi gora-behera.

Bibliografian azpimarratzekoak dira kalak aztertzeko Jesus Urkidiren “Calas de los pescadores de Bermeo” eta Jon Kortazarren “Mundakako arrantzaleen kalak”. Kostako haitzena eta abarrena dokumentatzeko Anton Erkoreka, Gonzalo eta Magdalena de Duo, Juan Maria Markaida eta abarren lanak guztiz interesgarriak dira. Ikertzaile hauen datu asko mapetan kokatuta agertzen dira *Eusko-Folklore*-ko urtekarian.

HIZTEGIAREN EZAUGARRI BATZUK

1. Hiztegiaren muga

Ez da erraza hiztegiaren sarreraren aldetik corpora ondo mugatzea. Arrantzaleen hiztegia gura izan dut egin eta ez herri bateko hiztegi orokorra, Mundaka edo Bermeo itsas-herriak diren neurrian duten hiztegi berezia eta ez beste edozein herritan egin litekeena. Zalantza sor daiteke arrantzaleen hiztegiaren mugak zehaztukeran, beste behar batzuetan bezala: Garmendia (1970) eta Alvar (1985), zentzu zabal batean ulertzea hobeto da estu hartzea baino. Horrela, bada, norbaiten iritziz sarrerarik izan behar ez luketen berba batzuek euren lekutxua edukiko dute hiztegi honetan.

Ezin esan, hala ere, gaia agortu dudarik. Beste berba batzuk topa litezke eta daudenetatik ere batzuk hobeto definitu beharrekoak izango dira. Beraz, liburu hau denborarekin berrikusi eta aldatu egin beharko da, hiztegi guztiekin gertatzen den bezalaxe.

2. Aurkezpena

Aurkezpen nagusi bien artean –gaikakoa eta alfabetikoa– alfabetikoa aukeratu dut argiago iruditu zaidalako. Gaikakoak zailtasun gehiago dauzka eta

lexema batzuk arlo zehatzik barik lotuko zirela ikusten nuen, gaiaren ezagutza sakonagoa eskatzen duela ahaztu gabe.

Berbak mugagabeen ezezik forma mugatuan ere aurkezten ahaleginduko naiz: *ixurda* (mugagabea) - *ixurdie* (mugatu singularra), *ixúrdak* (mugatu plurala). Morfologian gora-behera asko izan daitezke eta horien berri ematea da helburua. Berba batzuek ez dute artikulurik hartuko: *ronpeolas*, *real*, *erreklama*, *erremanga*, *yoyo*... Beste batzuetan itxura modu batekoa izango da eta jokabidea bestelakoa: Bermeon *ixurde* berbak pluralean ez du **ixurdiek* egiten (*seme* - *semiek* edo *ime* - *imiek* egiten den moduan), horren azpian dagoena *ixurda* baita. Honen antzeko adibideak asko dira bokal asimilazioaren ondorioz eta ondo kontuan edukitzekoa da.

3. Elebitasuna

Nire helburua euskara izan da eta ez erdara, hala ere problema batzuk planteiatzen dira batzuetan hizkuntza bien erabilerak eta funtzioak gurutzatu egiten direlako. Dena den, erdarazko esakera batzuk sartzekoak direla iruditu zait: *sol y moscas*; *calma chicha*; *sol con barbas*, *mendebal con aguas*... Euskarazko berbaldian ere ager daitezke horrelakoak.

4. Entziklopedia eta etnografia

Etnografia eta linguistika elkarrekin uztartzea guztiz ezinbestekoa da honelako lanetan. Sarri gertatu zait berben definizioa emateko ere hau ez dela ondo ulertzen izan beraren inguruko informazio etnografikoa eman ezean. Hiztegian horrelako informazioa *Entz.* laburduraren ondoren aurkeztuko da.

Etnografiako beharretan objetibotasun bat bilatzen den arren hemen subjetibotasuna da nagusi, berri-emaileak dioenean oinarritzen baita guztia, berak gogoratzen duen moduan.

5. Lekukoak esaten ez dituen berbak

Ezezko datuak ematea ere beharrezkoa da, berba bat ez badaki hori ere adierazi behar da eta interesgarria da hori ere. Batzuk herri batean erabiltzen direnak izango dira eta ez beste batean. Beste batzuetan, berriz, herri batean bertan lekuko batzuek jakingo dute eta beste batzuek ez; horren arrazoi soziolinguistikoak edo bestelakoak bila litezke datuak norengandik lortu diren jasoz gero.

TRANSKRIPZIOA

1. Inkestatzailearen transkripzioa

Orain arte honelako lanetan erabili den transkripzio ereduari jarraitu diot. Oraindik modu desberdinetan ager daitekeen eta zehaztu ez den eredu honi

Barandiaranek eman zion hasiera bere etnografiako lanetan. Batzuek “semifonetikoa” edo erdi-fonetikoa deitu diote. Izen bat eman behar banio “pertzepziozko transkripzioa” dela esango nuke. Pertzepzio hutsez eta hizkuntzaren eguneroko alfabetoa erabiliz (gehiketaren batekin inoiz) bereizteko gai den soinuak irudikatzen ahalegintzen dena.

Ondo legoke guztion artean erabaki batzuk hartzea edo irizpide batzuk ematea. Hala ere, horrek ez du esan nahi denok berdin transkribituko genukeenik, beti egongo baitira pertzepzio desberdinak pertsona edo ikertzaile desberdinen arabera.

Ohiko ortografiari egin beharreko ohar batzuk hauek dira:

1. <dx>. Azkuegandik hartu dut grafema hau. Ondorengoak bere hiztegian (1984: 195, 376) irakur daitezkeen azalpenak dira:

La D admite ciertas permutaciones (algunas indicadas ya) y sufre entre vocales muy generalizada supresión. Se transforma: a. en DD después de IN, IL, y en los diminutivos: INDDAR por INDAR, (H...) b. en DX en Bermeo (B): INDXAR, BILDXUR, EIN DXOT. Es un matiz, grueso pero al fin matiz, de la permutación anterior.

I, J, Y. Son las letras octava, novena y décima de nuestro alfabeto.

SU EMPLEO. Los diptongos que la letra I forma, al anteponerse a otras vocales, al principio de una palabra (IAKIN, IEZARRI, IINOK, IOKATU, IUZTURI), se pronuncian de cuatro distintas maneras, según los dialectos: YA, DXA, XA, y JA. (H...) Dx interviene también como homogéneo de Y y de X entre una palabra terminada en I y una vocal que se le aglutine. Así se usa solo en B: GORRIDXA (B), GORRIXA (B), GORRIYA (G) (...)

Hé aquí dónde se usan los cuatro sonidos homogéneos del diptongo inicial de I: (H...) DX en B-b-d-l-mu-otx y Sc

<Dx> sarri erabiltzen izan da ordurik honako transkripzioetan ere eta alde horretatik ezaguna dugu. Hala ere fonetikoki eta fonologikoki zehazteko dago oraindino. Hurrerapen moduan badirudi gaurko alfabeto fonetikoa kontuan hartuta <dx> posizioaren arabera sabaiaurreko frikaria edo afrikatua izan daitekeela, ahoskabe/ahostuntasuna ere ikusi egin behar litzateke kasuan kasuko.

Badirudite ondokoek, bermeotar batzuen pertzepzioan, desberdinak direla: *dxuen*, *iñdxar*, *gorridxe*; izan ere, batzuek modu desberdinean idazten dute bakoitza. Nik neuk, honetan ere, Azkueri eta Ortuzarri jarraituko diet.

2. <j>. Belare ahoskabea adierazteko erabiliko dut.

3. <y>. Erdarazko grafema, erdaraz duen balioa adierazteko.

Erdarazko berba edo testua denean hizkuntza horren ortografia agertuko da.

Transkripzioa egikeran izan dudan arazo handi bat *tx* eta *tz* bereiztearena izan da. Dimasek biak ederto ahozkatzen dituen arren bermeotarren kasuan bereizketa ez da hain argia. Anton Perezen ustez, adibidez, hots hauek ez lirateke

desberdinduko Bermeon. Neure iritziz Bermeon biak edukiko genituzke baina andrazkoek hobeto desberdintzen dituzte hauek beharbada, gizonezkoek eta gazteek oro har txartoago.

2. Lekukoaren transkripzioa

Transkripzioa inkestatzaileak egin behar du, zalantzarik gabe. Zailtasunak asko eta asko izaten dira eta berba solteak edo esaldi laburrak direnean inoiz lekukoari berari eskatu ahal zaio transkripzioa. Horrelako berba batzuk idazteko edo errepikatzeko eskatu nion Dimasi. Hauek dira adibide batzuk; forma bakarra izango den arren horrek ez du gura esan ahoskera desberdinak ezin egon daitezkeenik:

aldinuek (ez nekien *aldianuek*, *aldienuek*, *aldi:nuek* edo *aldinuek* esaten zuen)

enjaretaua (*enjaretaue* edo *enjaetaue*)

errindo (*errindo* edo *erriendo*)

fondeaderua (*fondeaderue* edo *fondaderue*)

titu (*ti(r)atu*, *ti(r)etu*, *ti:tu*, *titu*)

txalupa-etzia (*txalupa-etzie* edo *txalupetzie*)

Uste ez den lekuan ezustekoak har daitezke: *iru illabete* edo *iru illebete*-ren artean duda neukan eta *iru llebete* eman zuen, *i* barik.

LABURDURAK ETA IKURRAK

- a. = artikuludun berba edo forma mugatua
ad. = aditza
ad. intr. = aditz intransitiboa edo iragangaitza
ad. tr. = aditz transitiboa edo iragankorra
adb. = adberbioa, aditzondoak eta adizlagunak
adj. = adjektiboa, izenlagunak eta izenondoak
AEF31 = Anuario de Eusko-Folklore, 31. liburukia
Ant. = antonimoa
atz. = atzizkia
B = Bermeo
B-a = Bermeo, Alejandro Markaida
B-Bartolo = Bermeo, Bartolo
B-e = Bermeo, Esteban Zabaleta
B-f = Bermeo, Antonio Goienetxea, "Frufruna"
B-Garro = Bermeo, Garro
B-j = Bermeo, Julian Arenaza
B-l = Bermeo, Leon Arrue
B-m = Bermeo, Luis Olondo, makinista
B-o = Bermeo, Juan Oienarte (Juan "Akana")
B-p = Bermeo, Patxi Díaz de Corcuera
B-r = Bermeo, Rafael Mugartegi
B-x = Bermeoko kofradian izena jaso ez diodan gizonen batek esandakoa.
B1 = Bermeo aldizkaria, lehenengo zenbakia. Lehenengo zenbakia liburua da, bigarrena zein orrialdetan dagoen
Bar. = bariantea, aldaera
Ber. = Bermeo
cf. = confer, konparatu
D. = Dimas Zaldunbide
Def. = definizioa edo esangura
Dok. = nola dokumentatzen den berba hori Azkueren hiztegian eta Mundaka edo Bermeoren gaineko ikerketetan
e. = esakera eta esaldiak
Entz. = informazio entziklopedikoa
ex. = esklamazioak
Ez = lekukoak berba bat ez dakiela edo ez duela erabiltzen
Geo. = Geografia

II = Itsasoa entziklopedia lehenengo liburua

Ik. = ikusi

iz. = izena

Kat. = kategori gramatikala

L, Lek. = Lekeition nola jaso dudan berba hori

M = Mundaka, Dimas Zaldunbide

Mek. = Mekanika

O, Ond. = Ondarroan nola jaso dudan berba hori

Oha. = oharrak

pl. = plurala

sg. = singularra

Sin. = sinonimoa

Zit. = zitazioak edo erabilera argitzeko esaldi eta adibideak

() = zitazioetan parentesiaren barruko testua dudazkoa da edo ez da hain argi entzuten; neure ustez esaten duena ipintzen dut.

[] = zitazio baten ondoren lekukoa zertaz ari den azaltzeko erabiliko dut.

* = ikur honekin agertzen den hitza ez dut jaso ahal izan baina suposa daitekeena da; adibidez *brauntadie* eta *brauntadak* jasoz gero suposa liteke mugagabea **brauntada* izango dela. Zer esanik ez, inoiz okarren bat egin litekeenez irakurleak posibilitate hau kontuan hartu beharko du.

- = mugagabearen eta mugatuaren arteko bereizketa adierazteko erabiltzen dut gehienetan: *abúx* (mugagabea) - *abuxe* (artikulu singularduna), *abúxek* (artikulu pluralduna).

HIZTEGIA

A

abadejo (B-a, M) - abadejue (B-a-f-j, M)

Def.: iz. "abadejo".

Oha.: *makallo arrañe* esaten dela dio Dimasek eta ez *abadejue* baina duda daukat bereizteko inoiz erabil ote daitekeen.

Lek.: *abaladxo - abaladxua* / Ond.: *abarixo - abarixu*

Dok.: Azkuek ez zuen jaso hiztegian, *abalaio* eta *abario* bai. / Anasagasti. «Abadejue, *Pollachius*, Abadejo.» / Anton Perez. «abadejo (abadejue) = (*Pollachius pollachius*). G. abadejo. F. lieu. I. pollack.»

abák (M) - abaka (B-a-l, M), abaka aridxe (M)

Def.: iz. "abacá". D.: belak josteko antzinako kalamuaren antzeko haria, orain ez da erabiltzen.

Oha.: cf. piolie

abakondo (B-a, M) - abakondua (M), abakondue (B-a, M)

Def.: iz. "bogavante", *Homarus vulgaris*. B-a: langosta lakoa baina beltzagoa.

Entz.: D.: eskastu egin da hori ere, antzina atrapatzen ziren otzarekin, hemen goa akabatu egin zen. Terranoban dago horrelako asko.

Lek.: *abakandua* a. / Ond.: *abakando - abakandu*

Dok.: Azkue. «Abakondo 3º (B-b, G-zumay). (V. Abakando.) ABAKANDO (B-l), cierta langosta de mar. Algunos creen que no es la misma langosta, sino un pez muy parecido llamado por algunos "bogavante".» / Anasagasti. «Abakondue, *Homarus gammarus*, Bogavante.» / Anton Perez. «abakondo (abakondue) = (*Homarus vulgaris*). G. bogavante. F. homard. I. european lobster.»

abanlari (M) - abanlaridxe (M)

Def.: iz. "remero".

Sin.: erremolaridxe

Lek.: *abanlaridxa* a., *abanta* a. / Ond.: ez, *erremolaxe*

Dok.: Azkue. «Abantari, remero.»

abánt (egin) (B-a, M)

Def.: ad. "remar".

Zit.: erremu imintxen da abant itxeko (B-a) / abantzalie, abant eitxen dauena (M)

Dok.: Azkue. «Abant egin, remar.»

abante (B-a-j, M, O)

Def.: adb. (Joan, emon). "Avante".

Zit.: kasán da, abante, apaidxukas (B-a) / omon abante gedxau! / enbraga, abante, edo enbraga atzera / kasu baterako ba sus abante, da, gausa bapadarusu atzetik... / batek dxote baneko txistue, abante danak botaten (M)

Oha.: *aurrera* barik *abante* esan daiteke, etxera sartzeko nahiz beste kontestu batean. Ikuztailuarekin edo edozein tresnarekin ere erabil daiteke martxan dagoela esateko. Hurrengoaren moduko esaldietan ere entzun dezakegu: *da onek e lélengoku esan tzutena Peña de Orok.. abante dabil e?* (B-j)

ABANTE AMETIK (M)

Def.: e. goazen hemendik.

ABANTE DANA a. (B-r, M, O)

Def.: iz. (Emon). "Avante toda".

Zit.: omon abante dana! (M)

ABANTE GUSTIDXE a. (M)

Def.: iz. "avante toda".

Ond.: *makiña gusti* a.

ABANTE LIBRIEN (B-r, M)

Def.: adb. D.: enbarkazioa normalean ematen zaion martxan joatea. B-r: abante librea normala da.

Lek.: *abante librin goyas*

abantien (B-a-r, M)

Def.: adb. (Ibili, joan). "Remando".

Zit.: atxiñe dxute-san disen abantien / iñor estue abantien itxosora (B-a) / abantien ibiltxe sien, txalupak (M)

Dok.: Azkue. «Abantean, remando.»

aberi (B-f-p, M) - aberidxe (B-a, M), abéridxek (M)

Def.: iz. (Egon, eduki). “Avería”.

Zit.: aberidxe bákosu / aberidxe daku / ni aberidxegas nau (B-a) / aberidx(e)as ba topaten basu enbarkasiñue ekarten sendun erremorkan / dirue dakoye orrek, aberidxa badau ba erremorka pagateko / aberidxe okiñdxu (M)

Lek.: *aberi* a. / Ond.: **aberixa* (*aberixaik*)

aberi (L, M); aberidxe (B-p)

Def.: ad. “averiarse”.

Ond.: *aberixa*

abioi (M) - abioye (M)

Def.: iz. “avión”. Enbarreen artean itsasoaren hondoan lotu ziren gerrako hegazkinak ere badaude.

a birar (egin) (B-a, M, O); a bidar (egin) (B-p)

Def.: ad. D.: sarea enbarkatu arrastan.

Entz.: D.: primeroak segundoari abisatzeko hiru txistu jotzen zituen.

Zit.: se sarritxen eitxen sendun dxun ba Kabargan da Basamendira pásaten siñenien, da, a birar, urandixde dxote sunin a birar, estau gedxau-te (M)

aborrota (M); agorrota (B-j)

Def.: ad. D.: motorraren ardatzak-edo heltzen dionean, tratatzen denean.

Zit.: aborrota eiñdx (M)

abosa (B-a, M)

Def.: ad. “abozar”.

Zit.: káblie abosateko esaten da katie (B-a) / lísto dau! Abosata dau! (M)

ábra (M) - ábrie (M), abrak (M)

Def.: iz. *Geo.* “abra”.

Oha.: normalean toponimo moduan erabiltzen da Bilbokoari deitzeko.

abrasadera (M) - abrasaderie (B-a, M), abrasaderak (B-a)

Def.: iz. “abrazadera”. D.: txikota-edo tenkatzen duena.

abrusko (M) - abruskua (M), abruskue (M)

Def.: iz. “gobio”. D.: arrain buru handia.

Entz.: D.: sarritan ikusten da Txorroko-puntako putzuan-eta, gozoa jaten.

Sin.: otzoburuskue

Dok.: Azkue. «ABRUZKO (B-mu), pececillo no comestible de entre peñas.»

abúx (B-a, M) - abuxe (B-a, M), abúxek (B-a) 1.

Def.: iz. “pez plata, pejerrey”, *Atherina hepsetus* eta *Atherina presbyter*. B-a: odol bakoa, zuri-zuria da. D.: Sananderen “xula” esaten diote.

Entz.: D.: antzina asko ateratzen izan da aonetan, portuetan. Puntal handi bat ipini zedazo handiekin, mazia bota eta atrapatzen zen saltzeko. Orain bapeztu egin da. Hori jaten dute Sananderen asko tabernetan, txikito bat edateko-edo. Kostako arraina da baina beste abux bat dago kanpoko, kalakoa, ehun brazatan-eta atrapatzen da arrastako sareekin. Sananderen prezio ona egiten zuen. Urrezuria lakoa dauka barrua eta botikak egiteko erabilia da.

Lek.: *abotxa* a. / Ond.: *sisangra* - *sisangri*

Dok.: Azkue. «ABUS (B-b), aguacío, un pececillo. Var. de ABOTX.» / Ortuzar. «*Abuxe*: Pececillo llamado pejerrey. En sentido traslaticio llaman así a los chiquillos sin arranque.» / Anasagasti. «*Abuse*, *Argentina sphyraena*, *Pez plata*. *Abuse*, *Atherina boyeri*, *Pege - Rey*.» / Anton Perez. «*abux* (*abuxé*) = (*Atherina presbyter*). G. *pejerrey*, *aguacioso*, *abichón*. F. *mochon*, *prêtre*. I. *atherine*, *smelt*. Arrain izen hau adore gitxiko pertsona izendatzeko ere erabiltzen da.»

abúx (B, M) - abuxe (B, M) 2.

Def.: adj. odolik ez daukan pertsona, lotua. Hotzakilari ere esaten zaio.

Zit.: da personi dana lotue, “txo! Abuxe sara su txo” / txo! Abuxe aix i txo! Ori esaten da amen be, txo! Abuxe aix ela? / odol baku sara txo!, abuxen antza dakosu (M)

adár (M) - adárrak (B-a, M)

Def.: iz. “antenas de las gambas”
galderaren erantzuna.

adúr (B-a, M) - adurre (B-a-j, M)

Def.: iz. “baba del pescado, mucosidad de la anguila...”.

Zit.: ño! Onek arrañek adurre dako (B-j) /
abe ser dako adurre ba?! / abe onek
adur asko dako! (B-a) / bokartape bai
adurre omoten dau (M)

Sin.: arroka, babie

Ond.: *moku* a.

Dok.: Azkue. «ADUR: 1º (Bc), baba.»

a ello (B-j, M, O)

Def.: adb. (Ibili). Arrain baten bila edo
zereдозertan ibili beren beregi, ez bide
batez.

Zit.: ya a ello ibiltzen di esponjatan /
olako enbarkasiñuk ixeten sin ba
lebatzetan ibiltxe sinak, lebatzetan a
ello / arrastan ibil giñenin a ello
dxuten giñen e gaues marraixotan (M)

a elloko (M) - a ellokue (B-a-m, M)

Def.: adj. aproposkoa.

Zit.: au a elloku da [artxa ateratzeko
haria] (B-a) / oten sin a elloko otzara-
txuek (M)

aforra (M)

Def.: ad. D.: bela batu. Erria bela eta
gero, batu.

Dok.: Astui. «Recoger la vela: BATU;
AFORRA» (I7-191)

***afrontoko manda - afrontoko mandie (B-j)**

Def.: iz. “barlovento”.

Zit.: afrontoko mandati saus / afrontoko
mandi dako artunde (B-j)

Sin.: aixeko mandie

afrontosu dator (M)

Def.: e. D.: eguraldia gogor dator.

Dok.: Azkue. «Afrontu (B-l-mu-tx, ...),
intemperie.»

agarra (B-a-j, M) 1.

Def.: ad. arrainak heldu amuari.

Zit.: Jesus! diño, agarra tzo atunek / e!
agarra dost! / kaseru gu dau esan, arra-

ñek ondo agarraten tzola (B-a) / atunek
agarrakeran (B-j) / arrañek agarraten
dauenien, au itxen da, baja, txoridxe /
sarritxen ba, e! agarra da(u) bat arraño,
non agarra dau? ta ubillien / esko-apai-
dxue bota, da agarrate banin ba, gora /
atunetan e, arrañek agarrate banin: Je-
sus! / luletan on da agarraten dau orrek
/ alardakue oten da bótata, arrañek
agarra arte / kórtxue da ba, markaten
dauena arrañek agarraten dauenien
(M)

Lek.: *eldu*

agarra (M) 2.

Def.: ad. arrastako sareak-eta hondoan
trabatzea.

Zit.: trábu da ondun agarraten dauenien /
onduri agarra tz(agu) da páñu galdu du
/ an apurtu eitxe san apaidxue, ondun
agarrata ta apurtu (M)

agarrada (M) - agarradie (M) 1.

Def.: iz. atunek edo arrainek heltzea.

Zit.: agarrada ona okiñdxu, asko atrapa
basus, agarrada ona edo esta ixen
grano bi edo iru agarra dauinak (M)

agarrada (B-j, M) - agarradie (B-j, M) 2.

Def.: iz. *Mek.* “agarrotamiento”. B-j:
alkondarak (kamixie) eta pistoiak aga-
rratu, heldu. B-m: pistoiak alkondaran
agarratzea.

Zit.: agarradi okiñdxu (B-j) / agarradi
okiñdxau motorrak (M)

Oha.: cf. aborrota

agarrakera (M)

Def.: iz. heltzea.

Zit.: agarrakera gogorra okitxen dau
[zimarroiak] (M)

agín (M) - agiñe (M) 1.

Def.: iz. ankilaren “beso” bat.

agín (B-a, M) - agiñe (B-a-f, M) 2.

Def.: iz. botaberari eustekoa, posizio bi
edukitzen zituen lehen botabera gora-
go edo beherago joateko. B-a: babo-
rrekoa nahiz estiborrekoa.

Oha.: beharbada Alejandrok *atunetako
agiñe* ere lexikalizatuta erabiltzen du.

BEKO AGIÑE a. (B-r, M)

Entz.: B-r: botabera beherago joateko, aparioa zabalago joateko.

GOIKO AGIÑE a. (B-r, M)

aginsorrotz (M) - aginsorrotza (B-j-o-r, M)

Def.: iz. “bonito del sur”, *Sarda sarda*. Haginzorrotza. D.: makaelaren tipoko arraina. Gehien ere kilo bi, bi eta erdikoa. B-r: atunaren familiakoa edo ez dakit den. Ez da *serrutxue*, diferentia da. B-l: ez dakit haginzorrotzari Algecirasen-eta “bonito” deitzen dioten. B-j: ez dut pentsatzen nik kilo bitik gora dakonik. Kilo bi eduki litzake.

Entz.: D.: Izaron txitxarrota zabiltzala ere atrapatzen da. Marmitan nahiz tomatetan atuna legez ipintzen da, pentsatzen dut atuna baino zuriagoa dela oraindino, arrain gozoa. B-r: gozoa, asko balio du horrek ere. B-j: gutxi atrapatu dut neure denboran. Hemen ez da ateratzen haginzorrotza, ni ez naiz akordutzen. Frantziara hurbiltzen zarenean, berriz, plaian hogei brazatan-edo bokart artean ateratzen da. Ez etxada guztietan baina batzuetan hiru-lau atrapatzea suertatzen zen eta etxerako partitzen izan da zatitxu bana.

Oha.: “bonito del sur” bezala definitu dugun arren badirudi erabilera desberdinak daudela honekin eta *serrutxoarekin* (Ik. *serrutxue*).

Sin.: *serrutxue* Dimasentzat.

Lek. eta Ond.: *ainsorrotza* a.

Dok.: Azkue. «Agin-zorrotz (B-l), sierra, un pez.» / Anasagasti. «Serrutxue, Aginzorrotza; *Sarda sarda*, Bonito del sur.» / Anton Perez. «haginzorrotz (haginzórrotza) = (*Sarda sarda*). G. bonito. F. bonite à dos rayé. I. bonito.»

aguaser (M) - agasera (B-a, M)

Def.: iz. “aguacero”. D.: txubaskoa.

Zit.: aur dakar agasera (B-a)

Sin.: txubaskue

agure (B-a, M) - agurie (B-a, M), agúrek (B-a-j)

Def.: iz. D.: merkantean gizonen artean kapitanari deitzeko modua, hau zaharra nahiz gaztea izan. Berari ez zaio esaten errespetu falta izango litzateke-eta.

Zit.: txo! Non dau agurie? (M)

Oha.: berba Bermeon eta Mundakan *agura* izango litzateke, *u*-ren eraginez esaten da *agure* baina ikusten da plurala *agurek* dena eta ez **aguriek*.

Ond.: *aguri* a.

***agurin ule - agurin uliek (B-p)**

Def.: agurearen ileak. Itsaso handia dagoenean ikusten den bitsa, ile zuriak bezala joaten delako.

Ez: M

áidera (B-r, M)

Def.: adb. hondotik gorantz datorren bixiguagatik esaten da.

Lek.: *aidera* / Ond.: *bolan*

Oha.: cf. bola

áidetu (M)

Def.: ad. ur handitik pasatzeko arrastan makina guztia emanda elementuak altxatzea, sareak eta dena. Santamorotik Arritxurako adibidea ipini zuen Dimasek.

aidxén (B-a, M) - aidxena (B-a-l-r, M)

Def.: iz. aihena. D.: enbarkazinoa amarratzen den lekua, bertako buia eta amarra. B-l: barkua amarratzen den lekua.

Zit.: an satos itxosotik, ártun, seure aidxena (B-a) / aidxenin dau amarrata (B-r)

Ond.: *kate* - *katik*

Dok.: Azkue. «AIEN 2º (B-b), amarra-dero de lanchas. Antes eran estacas; hoy generalmente argollas de hierro.» / Ortuzar. «*Aidxene*. Lugar del puerto en donde se amarran las lanchas.»

ainka tzu txakurrek (M)

Def.: e. D.: eskua moilaren kontran edo beste enbarkazio baten kontran atrapa-keran erabiltzen den esakera.

aixár (M) - aixarra (B-a-j, M), aixárrak (B-r)

Def.: iz. “gusana”. B-r: harra lakoak, meheagoak.

Zit.: gaur be on die or aixarretan (B-r)

Sin.: arra / Oha.: Dimasek dio ez dela Mundakako berba, Mundakakoa *arrá* dela.

Dok.: Ortuzar. «*Aixarra*. Gusana, lombriz de mar. Muchacha guapa.»

aixé (B-a, M) - aixie (B-a-j, M), aixíek (B-a) 1.

Def.: iz. “viento”. Haizea.

Zit.: emen baitxe, nórtoko ixarra be, estaitx itargidxe, da ixár bat-akonien, dxakitxe-san dauie, poco más o menos sarrak ba se aixe étxako dauen / se aixe dago ba? ta e! kánpoko aixi dau, da neiku gogorra dau e? / bálixé esulakon topá por atxe o por be edo, edo aixi ekar dauelakon edo / abe aixi ba demasa! / e ollanka bidxar e aixi esango da / aixi daueles arantz, bárkue, dxoten dau, estiborretik emoten tzo aixie (B-a) / se aixe dakosu? /.../ da sé-matekue? [zenbatekoa, zenbat nudo-koa] (B-j) / olan dauenin bare-bare ta aixe barik / aixe suabetxuk eta / mane-jadatxue, aixe flojuas / amen oten den modun ipartxules, esebes aixe-, da aixe flojue / negun aixirik epelena, da mendebala / ango aixe otzati orrek, nórtoko aixiek / aixe otza dauenien / oidxidi da, aixi bueltaka duna / bueltaka due aixi korridxen / aixin kontra dauenin korrenta / ábrako aixi dau, esatiles e- gu dau esan, estenin aixe jeneral / “orakan” esaten da ba, dauenin e aixe txarra, aixe- aixe asko edo dauenin / poparin da, aixin e-, aixin aldera susenien / aixin aldera, datorren olatue [ipar-olatua] / aixe asko badau e, ba, balantzadi asko / aixe asko dauenien / aixi dau / aixe apur bapadau / aixetxue on san / da aixi otilés [ur larria] / da arrañe badau erdi asalien eitxen dau e, e, aixi:k egotiles, aixi otilés aulan eitxen dau / nórtoko aixitinien, norteko aixiek e, otzak datosenien, neguen, otorten di ona [atak] / edo aixie badau gogor ba

mandi emonda. Ori da “mandara” / aixe gogorra oten basan / da aixi dau “frescachón”, esatiles e, gogor aixi be / da aixie ba, total gogor dauela / an eitxen dau aixe gogorra, an e, Sanandereren botaten dau aixi gogorra, gogor / aixe gogorra barik, da aixe suabi barik e auri, bidxen bitxarteko aixe freskue / aixe gogorraue dakar / aixi dauela naikue Arballun dauenin baldarra / egualdi berdie gu dau esan e, aixi neiku dauela, aixi neiku dauela / se, or dauenin alan, kánpun aixi dau / báspadan aixi edo bádkar, imintxen dxako “el sepo” / da gero aixi ekarke-ran ba “berdetuten dakar” / da, aixie dakar da koño, aixi dakar berdetuten / “aixik ekarri-sapa!” Aixipe txistu itxen daueles. Aixipe ekarri-sak! [txistu egikeran] / amuradan gues, ba da apur bat e mandátik artunde aixie / konpasa bera da aixin errunbuek / galarrenak oten die ónek e, derrepenteko aixie ta oten dina(k) / olat(u) sarratue oten da aixias / marmok bat, bélako e bárkules, aixis bélán dxuten / aixik dxoten saitxulakon / aixirik estauelakon dxoten ugerie formaten da / da oridxu botaten basu, aixetan be, imintxen da ugerie (M)

Lek.: *aixe* - *aixia* / Ond.: *axe* - *axi*

Dok.: Azkue. «AIZE (AN, B, BN, G, S), haize (L): 1º viento.»

ÁBRAKO AIXIE a. (M)

Def.: iz. D.: haize jenerala ez dena, kasu baterako itsasadarretik behera datorren terrela. Bertoko kostako haizea, ez da norteko haizea.

Dok.: Azkue. «Abraize (B-mu), viento del abra, del norte.»

AIXE BERDIE. Ik. berde**AIXE FRANKU (M) - AIXE FRANKUE (B-r, M)**

Def.: iz. D.: popadako haizea, gogor barik haize nahikoa eta nabigatzeko ondo dagoena. B-r: bostetik hamarrerakoa.

Zit.: mendebala da itxasoko aixe frankue (M)

Ond.: *axe franku* a.

AIXE FRESKO (B-a, M) - AIXE FRESKUE (B-r, M)

Def.: iz. “viento fresco”. D.: ez hotza, haize biguna eta gogorraren bitartekoa, hoge bat nudokoa. B-r: hamabostekoa-edo.

Ond.: *axe fresku* a.

ÁNDRAN AIXIE a. (B-l-p, M), ANDRAIXIE a. (B-e)

Def.: iz. D.: barruko haizea, hegoako haizea.

Entz.: D.: oraintxe ere esaten da baina esakera bat legez, andreei matxana sikatzen diela esaten da. B-l: eskola sikatzeko.

Lek.: *anran aixia* a. / Ond.: *andran axi* a.

BARRUKO AIXIE a. (M); BARROKO AIXIE a. (B-l)

Def.: iz. D.: sudoesta.. B-j: hegoako haizeari esaten diogu.

Ond.: *barruko axi* a.

BEKO AIXIE a. (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: noroesta eta oesta eta horiek dira beheko haizeak. B-j: suroesta, oesta eta noroesta.

ÉGUKO AIXIE a. (B-a-e-r, M)

Def.: iz. “viento sur”.

Sin.: aixerrikue

Lek.: *eguako aixia* a. / Ond.: *eguko axi* a.

ÉRETAKO AIXIE a. (M)

Def.: iz. D.: popadan daukazun haizea.

ERRIKO AIXIE a. (B-l, M)

Def.: iz. “viento sur”. B-l: “viento del sur”.

Sin.: aixerrikue, éguko aixie, andran aixie

Lek.: *errekaixia* a.

GALLEGUN AIXIE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: noroesteko haizea.

Lek.: *gallego aixia* a.

GOIKO AIXIE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: goiko mandako haizea, lesta eta nordesta.

Ond.: *goiko axi* a.

IPARRAIXIE a. (B-r, M)

Def.: iz. iparra, lesteko eta nordesteko haizea.

Lek.: *iparraixia*, *iparrekaixia* a.

Dok.: Azkue. «Iparraize 2º (AN, B, G, L), viento este. En la costa IPAR no es norte, sino este.»

KANPOAIXE (M) - KANPOAIXIE (B-a, M)

Def.: iz. kanpoko haizea. D.: nortak, nordesta-eta.

Bar.: kanpoko aixie

Ond.: *kanpoaxi* a.

KÁNPOKO AIXIE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: nortak, nordesta-eta.

Ond.: *kanpoko axi* a.

NORDESTEKO AIXIE a. (M), NORDESTEKUE a. (B-r)

Def.: iz. “viento del nordeste”. D.: goiko haizea da.

NÓRTEKO AIXIE a. (B, M), NÓRTEKUE a. (B-r)

Def.: iz. “viento norte”. D.: beti izaten da hotza.

Lek.: *nortekaixia* a. / Ond.: *norteko axi* a.

NORUSTEKO AIXIE a. (B-a, M)

Def.: iz. “viento del noroeste”. D.: beheko haizea da.

Ond.: *noruesteko axi* a.

OESTEKO AIXIE a. (B-a-j, M)

Def.: iz. “viento del oeste”.

Ond.: *oesteko axi* a.

POPADAKO AIXIE a. (M)

Def.: iz. “viento de popa”.

SUESTEKO AIXIE a. (M)

Def.: iz. “viento del sueste”.

Ond.: *suesteko axi* a.

SUROESTEKO AIXIE a. (B-r), SUROESTEKUE a. (M)

Def.: iz. “viento del suroeste”.

TRABESEKO AIXIE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: trabesetik datorren haizea,

kostadutik jotzen duena. B-a: estiboretik nahiz baborretik jotzen duenean haizeak.

aixé (B-a, M) - aixie (B-a-m, M) 2.

Def.: iz. "aire".

Zit.: konpresoratie, e motorretan aixi artze-, aixi kargateko / bonbonak eta arek aix(i)s kargata okitxe bin beti / aregas kargate bin e, aixie. Arek e fállaten batzun ba, aixi be akaba / mangerie e sartziko aixie ["manguerote" erdaraz?] / aixin bonbónak (M)

aixebe (B-a, M) - aixebie (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: "sotavento". B-a: "resguardo".

Ant.: aixeko mandie

Lek.: *aixebia* a. / Ond.: *axebe* a.

Dok.: Azkue. «Aizebe (B, G), sotavento.» / Astui. «Caída de popa: AIZEBIE. Sotavento: AIZEBIE» (I7-191)

***aixeko manda - aixeko mandie (B-a-j, M)**

Def.: iz. "barlovento". Haizeak jotzen duen manda.

Zit.: aixeko mandi dako artunde (B-j)

Sin.: afrontoko mandie / Ant.: aixebie

Dok.: Urkidi-Apraiz. «barlovento (aizeko manda)» (B1-160) / Astui. «Barlovento: AIZEKO MANDIE» (I7-191)

aixeko mandak (artun) (M)

Def.: ad. eskapatu, alde egin.

aixera (B-a-r, M), aixeraka (B-o, M)

Def.: adb. (Joan, eduki). D.: haizearen barrura.

Zit.: ori latiñe da, ori de ba- bárkue aixera okitxeko (B-a)

Ond.: *axeaka*

aixerriko (B-a, M) - aixerrikue (B-a-j-r, M)

Def.: iz. hegoako haizea.

Entz.: B-r: Labe Garaietako sua ikusten zenean itsasotik hurrengo egunean haixerrikoa seguru.

Zit.: aixerriko antza deu (B-a)

Sin.: éguko aixie

aixerriko sero. Ik. *sero*

aixerriko eske (M) - aixerrikun eskie (M)

Def.: iz. D.: klaru dagoenean eta gauez izarrak kinu-kinuka daudenean. Barometroa beherantz badoa haixerrikoaren eskea da, haixerrikoa ekarriko du.

aixetik (B-j, M)

Def.: adb. (Ibili). Ondo (irabazten...). B-j: eratara dabilela, arraina jo duela...

Zit.: májo dabil ori aixétik (B-j)

aixetza (M) - aixetzie (B-p, M)

Def.: iz. "vendaval". D.: haize asko dagoenean, itsasoan ere bai eta herrian ere bai.

Zit.: abe Marie! No! Aixetzi badxaupa! (B-p) / ya! Au dok aixetzi dauena! (M)

akula (L, M, O), akule (B-a) - akulie (B-a, M), akulek (B)

Def.: iz. "aguja", *Belone belone*.

Entz.: B-a: gustu zantarra dauka eta ez da jaten. B-r: ez du balio jateko. D.: Hezur berdea dauka eta ilunetan argia lege egiten du. Usain gogorra dauka eta orain jan ere ez akula. Kostako arraina da baina kanpoan ere atrapatzen da. Kostan kasan atrapatzen dira, lumarekin edo horrela. Antzina gerra-bueltan jaten genuen. Legatzetako karnadatako ere erabiltzen zen, sardinarik edo antxobarik egoten ez zenean, hori eta txibia ipintzen zen amuan. Elantxoben akula-sareak egoten ziren. Akula-zopa egiten zuten Elantxoben eta esakera modura esaten zuten akula ona dela andre gazteari bularra ekartzeko.

Lek.: *akula - akulia* / Ond.: *akula - akuli*

Dok.: Azkue. «AKULA (B, G), aguja, cierto pez.» / Anasagasti. «Akulie, *Scombedesocidue saurus*, Paparda, Aguja.» / Anton Perez. «akule (akulie) = (Belone belone). G. aguja. F. orphie. I. garfish.»

akula bidegarde (M) - akula bidegardie (M), akula bidegardiek (M); akule bidegarde (B) - akule bidegardie (B-f)

Def.: iz. "pez espada", *Xiphias gladius*. Julianentzat ez da "pez espada", badian,

bokart artean edo halan ateratzen den arrain txiki bat baino. Ik. *pes espadie*

Lek.: *akula melebarda* - *akula melebardia* / Ond.: *akula bidegarde* - *akula bidegardi*

Dok.: Azkue. «Akula birigarda (B, G), aguja, cierto pez más sabroso que AKULA.» / Anasagasti. «Akule bidegardie, *Xiphias gladius*, Pez espada, Emperador.» / Anton Perez. «akulebidegardia (akulebidegardie) (*Xiphias gladius*). G. pez espada, espadarte, emperador. F. espadon, épée. I. sword fish.»

alá (B-a-j-o, M) 1.

Def.: ad. (Kordela, tertza, txikota (M), atuna (B-a)..). “Halar”.

Zit.: ala ori apaidxue! (B-j) / onek gixonak atun danak alá bi dau irek [ubileko gizonek] / atxiñen eskus alate-san da [arte] (B-a)

Lek. eta Ond.: *ala*

Dok.: Ortuzar. «*Ala*. Levantar el aparejo.»

alá (M) 2.

Def.: ad. dirua irabazi

Zit.: orrek diro asko ala dxauk / asko ala dau (M)

alabado sea Dios! (B-f, M)

Def.: ex. B-f: lehenengo atuna enbarkatzean esaten dena, lehen ere bai eta orain ere bai.

Entz.: D.: oraintxe ere esaten dugu tximinotian, lehenengo tximinoia atrapatzen dugunean.

Sin.: Jaungoikun ixenien!

alador (B, M) - aladora (B-a-l, L, M, O)

Def.: iz. “virador, halador”.

Sin.: biradora

alaerrio (M) - alaerriue (M)

Def.: iz. alaerrioko aparioraekin ibiltzea.

Entz.: D.: atrapatzen zenaren hirutarik bat kentzen zuen jabeak. B-r: hirutarik bat baporari ematen zitzaion.

Sin.: bixire

alaerriuen (B-a-r)

Def.: adb. alaerrioan.

Lek.: *alaerriuan*

alanbra (B-j-l, M, O) - alanbrie (B-f-j, M), alánbrak (B-a-f)

Def.: iz. “alambre”.

Ond.: *alanbra* - *alanbri*, *alanbrak*

KARRETELEKO ALANBRIE a. (M)

Def.: iz. karreteleko alanbra arrastan.

Entz.: D.: erremorkarako ere erabiltzen dute.

OGETAMABOSTEKO ALANBRI BAIÑO MEYAU SARA (M), OTAMABOSTEKO ALANBRI BAIÑO ARGALAU DAU ORI (B-a)

Def.: e. pertsona argalari esaten zaio. Hogeita hamabosteko alanbra meheena izaten zen atunetan.

alanbrasko (B-j, M) - alanbraskue (M), alanbraskuek (M)

Def.: adj. “de alambre”. Alanbraskoa.

***alard - alardie (B-j)**

Def.: iz. arrantzan alardako aparioraekin ibiltzeko modua.

alardan (B-f-j)

Def.: adb. alardako aparioraekin.

***alasa - alasie (B-a-j)**

Def.: iz. alasako aparioraekin ibiltzea.

alasan (B-a); alasien (B-a)

Def.: adb. bizira alasako aparioraekin.

Ez: B-f

albá (B, M) - albie (B-a-j, M)

Def.: iz. “alba”.

Zit.: bertan oten garixen, arek eta, erdi albie eñ arte (B)

alba gorri, aixe edo euri (B, M)

Def.: e. goizalde gorriak haizea edo euria dakarrela.

albokera (B-o) - albokerie (B-f, M)

Def.: iz. 1. “listado”. D.: izatez erdaraz zimarroia da. Orain deitzen diote

atuneroek *listaue*, guk beti deitu diogu *albokerie*. 2. Frufrunak irudiak ikuskeran “bacoreta”, *Euthynnus alleteratus* arrainari eman zion izena.

Lek.: **albokera - albokeria* / Ond.: *albakori* a.

Oha.: erdarazko arrainen gidetan albacora *Thunnus alalunga*-ri ematen zaion izena da, atuna, “bonito del norte”.

Dok.: Azkue. «Albokera 2º (B-1), albacora (santu), bonito, pez achatado, muy sabroso, no muy fuerte ni tan temprano como el EGA-LABUR.» / Anasagasti. «Albakorie, Alistaue, *Katsuwonus pelamis*, Listado.»

aldada (B-a, M) - aldadie (B-a, M)

Def.: iz. arrantzan leku batetik beste batera joan.

Zit.: e! Korrontak e atara gaitxus ba, lesterau, oesterau, edo égurau, edo nórterau, aldadi ein bi du lengo lekora / ño! Orrék e bígarren aldadi darue-do, aldada asko eitzen dau orrek-edo (B-a)

Lek.: **aldara - aldaria* / Ond.: *aldara - aldari*

aldadaka (M)

Def.: adb. (Ibili). D.: leku batetik bestera ibiltzea.

Ond.: *aldaraka*

aleta (M) - aletie (B-j, M), átzeko aletie (B-j), alétak (B-j, M)

Def.: iz. “aleta”? Enbarkazioaren atzeko mandak, atzeko mandan aurrean amula izango litzatekeenaren parekoa.

Zit.: átzeko aletie apurtu dxasku / da selan dutzu enbarkasiñu? ba ondo du, átzeko aletatik ba ondo due.. (B-j) / aletati gues (M)

BABORREKO ALETIE a. (B-j, M)

ESTIBORREKO ALETIE a. (B-j, M)

Zit.: estiborreko aletatik, datost aixie (B-j)

***alga - algak (B-a)**

Def.: iz. “alga”.

Oha.: cf. aukie, leutza

Ez: M

algateko (B-a) - algatekue (M)

Def.: adj. eskasa.

Zit.: éstauela márkaten ondo, algateko aparatutisela (B-a) / parrotxen e tamañokue edo, asitxuau ixeten da, baye da, algateku dxateko [latxa] / bokar baltza da... e, e esta- arrain algateku da baye esta oten askorik ori / da aurtengo udi ba algateku ixan da, igual aunte urridxe ixengo da obie / da barko bat e, algatekue / Mundekan e erderas kostan iñon baiño gedxau eitxe san atxiñe. Erderi algatekue, algateku baye erderas eitxe san / da, neguen-da kálarako dxuten sinien, ba egualdi algatekue esta ta ordun ixaten san farol berdie dudán (M)

Oha.: erdarazko “al garete”-tik dator.

algatian (M), algatien (B-a, M)

Def.: adb. D.: “al garete”, trabes. Arrain gutxi edo txarto dabilenagatik ere esaten da.

Zit.: ori enbarkasiñu algatin dabil [= gutxi atrapatzen] / ori patroye algaretin dabil / da érderas algatien, geuk aunte eitxen dun moduen, algatien [txarto] (M)

Oha.: *algaretien* edo *algatien* esaten zuen galdetu nionean Dimasi, lehenengoa erdararantz doala erantzun zidan.

Ond.: *algarete, algaretin*

áli (B, M), ali-ali (M)

Def.: adj. arrain gutxi ateratzen duen patroia.

Zit.: ori bapora ali dok (B) / gure patroye áli da / txo! Ori ali-ali dok! (M)

Sin.: balbie, aliadue, busgorridxe

aliado (B-a, M) - aliadue (B-Garro, M)

Def.: adj. arrain gutxi ateratzen duen patroia.

Sin.: ali-ali, balbie, busgorridxe

Lek.: *ganorabako patroya* a. / Ond.: ez, *makala* a.

aljiba (M), aljibe (B-a) - aljibie (B-a, M), aljibek (B-a); *arkibe - arkibie (B-l-r)

Def.: iz. D.: barruan barik kanpoan

egoten diren biberoak, fondiata edo moilaren kontran-eta ipinita. B-x: txibiai ipintzeko kaxa bat. B-l: uretan dagoena, egurrezkoa zuloekin, txibia-
edo bizirik edukitzeko.

Zit.: txibidxi botaten gus aljibara (M)

Sin.: txibidxa-kajak

Oha.: cf. sanbonbo

Dok.: Astui. «Vivero: BIBERUE; ARKIBIE» (I7-191)

alkauete (M) - alkauetie (B-j, M), aixe alkauetie (M), aixe alkauetiek (M)

Def.: iz. Dimasen azalpenaren arabera benetan egingo duen haizearen aurretik ibiltzen diren haizetxuak dira, kasu baterako mendebala emanda suesteko haizetxua dagoenean, “vientos variables”. B-j: borrasa iragartzen duen hegoako haizea. Normalean haizea hegoatik hasten da gogorra denean.

Zit.: amen dator alkauetie! (B-j)

alkitran (M) - alkitrana (B-j)

Def.: iz. “alquitrán”.

Entz.: B-j: lehen estopa tarteetara-eta botatzen zen.

Sin.: breye

alkondara (M) - alkondarie (M)

Def.: iz. “camisa”.

Sin.: mariñerie

Dok.: Azkue. «ALKANDORA (B, G), camisa de hombre.»

allega (B-a, M)

Def.: ad. “llegar”. Ailegatu, heldu.

Zit.: da aren parajera allegaten sarenien aregas e norte-, norte-sur, andik gora dau arridxe, andik gora dau arridxe allega arte, allega arte Lagako baixie, Lagako baixera allegate sarenien, andik gora dau arie / triuen, bi daus biarrien, da batepakarrik artzen dau arraiñe barrure. Allegaten denin erritxi dauena, arraiñe saltzen dxunda dau a, erritxi allegaten denien, enparejaten da bestias (M)

alluet (B, M) - allueta (B-r, M), alluta (M)

Def.: iz. “aligote?”. *Pagellus* familiako

arraina. D.: bixiguaren antzeko arraina, bere kolorea dauka. Arraia bakoa.

Entz.: D.: udan atrapatzen da alluet txiki-txua hemen, gero urriaren bueltan, azaroan, abenduan eta negu bueltan alluet handiagoa atrapatzen da aparieokin.

Dok.: Anasagasti. «Allueta, *Pagellus acarne*, Aligote.» / Anton Perez. «alluet (allueta) = (*Pagellus acarne*). G. aligote. F. pageot. I. axillary bream.»

almanake (B-a, M) - almanakie (B-j, M)

Def.: iz. “almanaque”.

Entz.: B-j: urtean-urtean erosi behar izan duzu almanakea, eguzkiaren gauzak jakiteko.

almandraba (M) - almandrabie (M)

Def.: iz. “almandraba”. D.: labirinto baten moduko artea. Cadizeko golkoan egoten zen zimarroiak atrapatzeko.

aloja (B-j, M) - alojie (B-j, M), alójak (B-a-j)

Def.: iz. D.: atabela baino upela handiagoa, zortzi arroaren bat antxoba sartzen zen.

Entz.: B-j: arbiak edukitzen ziren. Hogeita hamabost, hogeita hamazazpi aloja edukitzen dituzu negu guztirako. Bixigutakoa eta papardotakoa.

a lo muerto (M)

Def.: adb. D.: lepoz uger egitea.

alta y baja (M) - alta y bajie (M)

Def.: iz. *Mek.* D.: pistoi biko baporezko makina izaten zen, *áltakue* eta *bájakue*.

Oha.: cf. triplie / Sin.: erreblesible

***alternador - alternadora (M)**

Def.: iz. *Mek.* “alternador”.

altobaixu (M) - altobaixuek (M)

Def.: iz. itsasoak egiten dituen gora-beherak, ur handiagoa eta ur txikiagoa tartekatuz.

altor. Ik. *ator*

altura (M), alture (B) - alturie (B-a, M) 1.

Def.: iz. “pesca de altura”. D.: bokartean eta atunetan-eta ibiltzen direnak.

Zit.: batzuk ote sien ba, dxuten sinak alturara, korréuek / alturako enbarkasiñuek / Asoresera ta dutzus-de, orrek e di alturakue (M)

altura (M), alture (M) - alturie (B-p, M), alturak (M) 2.

Def.: iz. (Eduki, emon, hartu). “Altura”. B-a: “altura”.

Zit.: Eako alturen on garies / Vígoko alturen edo, oesterau badau borraske (B-a) / sestanti da alturi artzeko / alturak eta artzeko / alturak artzeko eguskidxeas / amar graduako alturi edo dakonin (or) ya artze sendun / ártzen sunin e, alturie, trasportadoras dxun bixu plánora / Dxatan oesteko mandatik? Baye se alturetan? / se errunbotan satos edo? Se alturetan saus e-, satos edo? / se alturetan gaus edo? / se alturan dauen da ori, markaten tzoena da sonarra / gaur sondak markaten tzu se alturetan datorren arrañe / a eitxe su, a apunte, sema brasetan da se alturetan da, ori dauen [enbarreak] / da arekas eitxen sendun artun alturek, áren alturekas gero pasaten siñen líbrutara / an orduen, se alture dakon e, tal ixarrek, edo planetiek / berak omoten tzules alturie, suk imintxen sendun alturie aprosimaue, sestantien da (M)

Oha.: hemen jaso ez diren beste adibide batzuetan ere agertu da *se alturetan*, *se alturan* behin bakarrik.

alturan (M); alturen (B-o)

Def.: adb. (Ibili). “En la pesca de altura”. Zit.: amen Mundekan batelerue da, estena, estabillena alturen (M)

amante (M) - amantie (M)

Def.: iz. “amante”. D.: arrastan makinilatik roldanara doan alanbra.

amarra (B-a-f-j-p, M, O)

Def.: ad. “amarrar”.

Zit.: oiñ amarraten dues / amarrata gaus / amarraten gues / aur daus ainbeste barko, iru barko amarrata, saltziko /

amarra ori txikota bíten! (B-a) / igual ba amarra su búdxera edo móllera (B-j) / bagus aidxenera amarraten / mollara amarrata au enbarkasiñue (M)
Dok.: Azkue. «AMARRA 3º indet. de AMARRATU, atar.»

amarra (M) - amarrie (M)

Def.: iz. “amarra”. Amarratzeko txikota.

Lek.: *amarrak* a. / Ond.: *amarri* a.

Dok.: Azkue. «AMARRA 1º (AN, B, BN, G, L, R), ligadura.»

PORTOAMARRA (M) - PORTOAMARRIE (B-j, M), PORTOAMARRAK (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: aiheneko amarra, portukoa. Buiara edo moilara ematen direnak. B-j: enbarkaziotik buiara ematen den txikota.

Zit.: ia prepara portoamarrak! (M)

amarradero (M) - amarraderue (M)

Def.: iz. “amarradero, bita”.

Ez: B-j

amarradore (M) - amarradoriek (M)

Def.: iz. “amarrador”. Enbarkazioak amarratzea lanbide duen gizona.

amarrakera (B-a)

Def.: iz. amarrakera, lotzeko modua.

Zit.: enkapille ba segun se sentidotan, txikotagas bada e amarrakera bat-eu, itxen dana ba (B-a)

ámo (B-f-j, M) - ámue (B-a, M), ámuek (B-a-j, M)

Def.: iz. “anzuelo”.

Lek.: *amo* - *amua* / Ond.: *amo* - *amu*

Dok.: Azkue. «AMU, hamu 1º (c), anzuelo.»

AMO-BAKARRA a. (B, M, O)

Def.: iz. D.: legatzetan erabiltzen zen amua, pelenka eta berdekia ipintzen ziren. Gizon bakoitzak amu bat edukitzen zuen.

ÁMO-BAKARRIEN (B-a, M)

Def.: adb. amu-bakarrean, amu-bakarra-ekin.

Zit.: atxiñen lebatzetan, ibiltxe-san da ámo andidxe, esta? Amo bakarrin ibiltxe-san disenien (B-a)

AMO-FALTA (M) - ÁMO-FALTIE (B-a), AMO-FALTAK (B-a, M)

Def.: iz. tertzan ipintzeko errepuestorako eroaten ziren potxerean jotako amuak.
B-a: koblak, amuarekin eta pitarekin.

ÁMO-LAPURRE a. (B-a, M); LAPUR-AMUE a. (B-a-j)

Def.: iz. D.: legatzetan amu-bakarrak gain ipintzen zen amu bat bixigua, txitxarroa edo arrain txikia atrapatzeko.

Lek.: *amo-lapur* - *amo-lapurra* / Ond.: **amo-lapur* - *amo-lapurre*

Dok.: Azkue. «AMU-LAPUR (AN, B, G), anzuelo pequeño torcido.»

AMO-OKERRA a. (M, O)

Def.: iz. mustur okerra daukan amua.

Sin.: amo porrostue

AMO-PORROSTO (B-a) - AMO-PORROSTUE (B-a)

Def.: iz. amu-okerra. Mustur okerra daukan amua.

Entz.: B-a: berdeletako, lupinatako-eta aolan.

Sin.: amo-okerra

amodera (B-f, M, O)

Def.: ad. D.: gutxitu (makina).

Zit. "Jesus" esaten san, ori ixeten san bapora amoderateko, enbarkasiñu amoderateko / ordun itxen da amodera enbarkasiñue, geldirau imiñi (M)

Sin.: errehorta, gitxitxu, errebaja, geldirau imiñi

amorrotz (B-a, M) - amorrotza (B-a, M)

Def.: iz. "pulpo", *Octopus vulgaris*. Amarratza, amorrotza, olagarroa.

Entz.: D.: kostakoa da, badago gero amorrotz txikia kaletan atrapatzen dena arrastan baina kostakoa gozoagoa da. Atrapatzen dira sarean edo arrainari helduta baina ostantzean hemen ez dago inor amarratzetan dabilenik.

Lehen karabinariak egoten ziren galegoak eta haiei ematen genien jateko.

Orain ez, orain amarratza karua da.

Lek.: *olagarrua* a. / Ond.: *olabarru* a. *OlaGarra* ere esan daitekeelakoa daukat.

Dok.: Azkue. «Amarratz 1º (B-ea-ond), pulpo.» / Anasagasti. «Amorrotza, *Octopus vulgaris*, Pulpo común.» / Anton Perez. «amorrotz (amórrotza) = (*Octopus vulgaris*). G. pulpo. F. poulpe, pièvre. I. octopus.»

amuda (M) - amudie (M); amude (B-j) - amudie (B-f), amúdek (B-j)

Def.: iz. D.: atunetako karnada.

Entz.: orain amorrotzaren antzekoa ere badago baina antzina lastoa erabiltzen zen, artoaren orria. Zuritzeko egiten zen lixibatan sartu, gero horiek amuan lotzen ziren polito-polito, fin-fin. Orratzak sartu ohol batean edo kortxo batean eta orratz-puntekin egiten zen orraztu, haria legez lotzen zen. Arrantzale bakoitzak egin behar ditu bere apararioarentzako amudak. B-a: kazan atuna eta zimarroak-eta atrapatzeko. Orri horia ipintzen da lehenengo eta gero zuria gainetik. Gizon bakoitzak bereak egin behar ditu.

Lek.: *maluta* - *malutia* / Ond.: *maluta* - *maluti*

amula (M), amule (B) - amulie (B-l, M); *amure - amurie (B-j), amúrek (B-j)

Def.: iz. D.: "amura".

Dok.: Azkue. «AMULA 2º (B), amura.» / Astui. «Amuras: AMULEK. Puño de amura: AMULIE» (I7-191)

BABORREKO AMULIE a. (B-a-l, M)

Def.: iz. D.: "amura de babor".

BÉLIN AMULIE a. (M)

Def.: iz. amula-gantxotik berga-burura doan belaren ertza, txikota eta bela.

Ez: B-a

ESTIBORREKO AMULIE a. (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: "amura de estibor".

amulada (M) - amuladie (M)

Def.: D.: enbarkazioak aurrean dauzkan bi mandak, amuladak: baborreko amula eta estiborreko amula.

Oha.: ez dirudi amulatik bereizten denik. Normalean bestea esaten da.

amuladan (M), amuladaka (M); amureka (B-j)

Def.: adb. (Joan). D.: atunetan ere sarri enbarkazioarekin brankaz joan beharrean apur bat manda hartuta joatea, apur bat amore ematen.

Zit.: amureka gues (B-j) / amuladan gus, brankas e gogor dau-te / amuladaka gues (M)

amula-gantxo (M) - amula-gantxuek (M); *amule-gantxo - amule-gantxue (B-r)

Def.: iz. D.: amulan aurrean bela engantxatzeko eroaten den gantxo bat, bela gero izatzeko. B-r: bela engantxatzeko burdinazko gantxo bat.

Ond.: *amura-gantxu* a.

Dok.: Astui. «Ganchos del costado: AMULE-GANTXUEK» (17-191)

amuski (B-a, M) - amuskidxe (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: itsasotik etortzen zenean apariora barrura, ondino amuan ekartzen zen karnadari esaten zaio. B-a: antzina bixigutako nahiz papardotako palan gran erabiltzen zen karnata, botakartatoak. B-j: bixiguak edo papardoak jan ez duen karnata. Amuetan datorkizu.

Zit.: abe! Ser dator amuskidxe ba! (B-j)

Dok.: Azkue. «AMUZKI (B-mu-pl, G), cebo, carnada en salmuera, para pescar.» / Ortuzar. «*Amuzkidxe*. Carnada puesta en el anzuelo.»

Oha.: Astuiren artikulua batean *amuskixu* dakar plameau esanahiarekin (B4-139). Dimasek ez du onartzen eta Julianek eman duen definizioa ere horrelakoa da, bueltan datorren karnata dela amuzkia eta ez ipintzen den berria.

andán (B-a) - andana (M); andana (M)

Def.: iz. (Eroan, hartu). “Velocidad”.

Zit.: ño! Andana andidxe darue e? / beitu

orren andana! ño! Andana- andidxe daru gero (B-a) / ixurdakas dxuen, da, artzen dauenin andana arrañe atateko / andana gitxi (dako) orrek (M)

Sin.: korridxe

Oha.: oraindik konprabatzekoa litzateke zergatik Dimasek mugagaberako eta singularrerrako *andana* erabili duen. Alik ere badirudi *andana* mugagabera-ko erabili duela. Kontuan eduki behar da berak antzinako berba dela dioela, gaur egun *korridxe* edo *korridu* esaten dela.

***andana gorri - andana gorridxe (M); anda gorri (B-a) - anda gorridxe (B-a), anda gorridxek (B-a)**

Def.: iz. D.: lau edo bost brazatan edo gorri ikusten den arrain multzoa. B-a: bokarta izaten da, berdelak eta horiek ez dute ateratzen gorririk.

Entz.: B-a: jeneralean iparrarekin egoten dira. D.: normalean iparra egoten zenean egoten ziren andana gorriak.

Oha.: cf. *gorridxe*

Lek.: *andra gorridxa* a.

andandori (B-a) - andandoridxe (B-r)

Def.: iz. kantarrabia, kaina, erriotik datorren murmoia. B-r: Izaroraino etortzen da erriotik behera. Neguan, hotz dagoenean. B-l: neguan egoten da batez ere.

Sin.: kantarrabidxe, kañe

andanibel (M) - andanibela (M)

Def.: iz. “andarivel”. D.: esate baterako eskiatzen joaten direnak handik doaz, andanibela izatea legez. Merkanteetan pisudun gauza bat moilatik ekartzeko erabiltzen zen kasu baterako.

Zit.: pixudun gausa bat mollatik ekarteko, igual enbarkateko ta “andanibela prepara” (M)

Andramai (B-a) - Andramáidxek (B, M)

Def.: iz. Bermeoko jaiak, “Andramaris”.

Entz.: D.: orain kostera erdia da, antzina San Rokeak izaten zen kostera erdia hemen.

angille (M) - angillie (M)

Def.: iz. “anguila”.

Sin.: sarditie

angira (M), angire (B-a-f-j) - angirie (B-a-j-r, M)Def.: iz. “congrío”, *Conger conger*. D.: sarditaren antzera egiten du, ziletik behera hezur txiki asko dauzka eta horregatik arrantzaleok ziletik gorakoa jaten dugu, hor ez dauka Erdiko hezurra baino. B-r. “congrío”.

Entz.: D.: zilean palu batekin jota hiltzen zen edo ganibetarekin lepoa ebakiz. Antzina zaku batekin eskegi egiten zen begitik buztanera eroan arte hezurrak. Atrapatzeko karnadak: bokarta, berdel, boga eskamatuta, txibia, tximinoia, amarratza.

Lek.: *aingira - aingiria / Ond.: aingira - aingiri

Dok.: Azkue. «AINGIRA (AN, B, BN, G, Sc, Sal.), anguila.» / Anasagasti. «Angirie, *Conger conger*, Congrio.» / Astui. «congríos (Aingierek)» (B4-144) / Urkidi. «congríos (*angiriek*)» (B3-373) / Anton Perez. «angire (angirie) = (*Conger conger*). G. congrío. F. congre. I. conger.»Oha.: Urkidiren *iek pluralean ez da zuzena, *ain-* berriz nik ez dut entzun orain arte.**ANGIRA BALTZA a. (M); ANGIRES BALTZA a. (B-a-r)**

Def.: iz. D.: kostakoa da. Kanpokoa baino gozoagoa jateko, gogorrakoa.

ANGIRA-BIXARRA a. (M); ANGIRES-BIXARRA a. (B)Def.: iz. *Ophidion barbatum* eta *Ciliata mustela*? D.: arra bat edo bi edukiko ditu, bizartxu bi dauzka eta txokolate kolorea edo halakoa da.

Ez: B-j

ANGIRA-MORA (M) - ANGÍRA-MÓRIE (M); ANGIRES-MORA (B-o) - ANGIRES-MORIE (B-r)Def.: iz. “morena, murena”, *Muraena helena*. D.: angira baino meheagoa,

laburrakoa izaten da eta gris antzerakoa da pekekin. Sugearen antza dauka.

Entz.: D.: hemen ez da jaten baina erabiltzen da Mallorcan eta Andaluzian paellarako. Haginkada txarra daukala esaten dute.

Lek.: *aingira moro - aingira moroya, *moro - moroya / Ond.: mora - mori

Dok.: Azkue. «AINGIRA-MOREA (B, G), anguila de pintas.» / Anasagasti. «Angire morie, *Murena helena*, Morena.»**ANGIRA SURIDXE a. (M); ANGIRES SURIDXE a. (B-r)**

Def.: iz. D.: kanpoan ur handiagoan, basatan-eta atrapatzen dena. Gainera ez dakit karuagoa izaten den.

angola (M) - angolie (M), angólak (M)

Def.: iz. arrastako sarea txikotean jota dagoen puntu biren tartea, josita dagoen puntu batetik hurrengorakoa. D.: etxeak arrastako sarean.

Oha.: cf. etziek

angula (M) - angulie (M), angúlek (B-j)

Def.: iz. “angula”. Txitxardina.

Entz.: D.: antzina portuan hiltzea egoten zen lekuan atrapatzen zen eta Mundakako ospitalaren azpian ere bai.

Ond.: anguli a.

Dok.: Azkue. «ANGULA (B, G), cría de anguila.»

anillo (M) - anillue (M) 1.

Def.: iz. ankilak daraman eraztuna.

anillo (B-j, M) - anillue (M), anílluek (B-j) 2.

Def.: iz. “anilla, tipo de instalación de amarre en el muelle”.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 48. orrialdeko “anilla”-ri Dimasek emandako erantzuna.**ankerara (B-a, M)**

Def.: adb. D.: brankaz joan beharrean musturretik hartuta, mandara joatea. B-a: trabes.

ankilla (M), ankille (B-r) - ankillie (B-a, M), ankillak (M)

Def.: iz. (Bota). “Ancla, áncora”.

Zit.: ankilliri imintxen dxako, ankilli amarraten da érpetatik, txikota, érpetatik / ankilli birateko / atunetan da, botaten dauie, ankillie, atzetik, “ancla flotante”, botaten dauie / ankillitarue txiliprosta / sarik fonditeko ankillie / ankilliri be gastaña-sépie-s imintxe san ankilli fondo-moteko / ankillie karrie da, e, etzonin aguentaten enbarkasiñuri, karri:ndo, esatiles korriten, etzola agarraten e, onduri ankilliek / fírme eitxen sunien ankillie (M)

Sin.: arrankillie / Oha.: cf. arpiue

Dok.: Azkue. «Ankilla (B), ancla.»

ankillarri (M) - ankillarridxe (M)

Def.: iz. antzinako ankila. Harri bat sartu, gaztaina-zepa bigunak estrapoekin okertu eta iltze bat sartzen zitzaion ez korritzeko.

Entz.: D.: enbarkazio txikietan erabiltzen zen.

Ez: B-a

***antekamara - antekamarie (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “antecámara”.

Entz.: B-m: orain ez da erabiltzen. Antzinako Yeregiek eta metxadun horiek edukitzen izan dute.

antena (B-a, M) - anténak (B-a, M, O)

Def.: iz. “antena”. Dimasen irudi batean arrastero batek aurreko palutik eta atzekora goian daramatzanak.

anteoi (M) - anteoye (B-l, M)

Def.: iz. D.: arrastako sareak biratzekoa. Astuna bada aparejo realarekin egiten da.

Zit.: anteoyas birateko / sari kaloyetati dator esta? anteoyen / igual esiñdxe enbarka puntalagas, anteoyegas / anteoyek, die, sensillun dusenak (M)

Ond.: *anteoi - anteoi

anteona (B-l, M)

Def.: ad. D.: “anteonar”. Arrastakoa da.

Zit.: e anteona ori! (M)

Oha.: erdarazko hiztegieta “anteonar”-rik ez da agertzen.

antxoba (B-j, L, M) - antxobia (L, M), antxobie (B-j, M); antxoga (B-a) - antxogie (B-a)

Def.: iz. “anchoa, anchova, boquerón”, *Engraulis encrasicolus*.

Sin.: bokarta

Ond.: *antxoa - antxoi*. Ondarroan *antxobi* ere esaten delakoa daukat.

Dok.: Azkue. «ANTXOBA (B, G), antxua (G-don), anchoa (pescado).» / Anasagasti. «Bokarta, Antxoie; *Engraulis encrasicolus*, Boquerón, Anchoa.»

antxobatan (B-j, M)

Def.: adb. antxobatan, antxobak atrapatzen.

Sin.: bokartien

antxobilla (L, M), *antxobille (B) - antxobillie (B-e-l-o-p, M); antxogille (B-a)

Def.: iz. D.: legatz kumea.

Lek.: *antxobilla - antxobillia*

ántzar (M) - ántzarra (B-r, M)

Def.: iz. “ganso”.

Entz.: D.: behin edo bi bider ezagutu dut antzarrak Mundakako jaietan, moila puntatik haitzetara txikota ipinita.

Lek. eta Ond.: *antzarra a*.

Dok.: Azkue. «ANTZAR (B, G), antzara (ANc), ganso, ansar.»

aorkaperro (M) - aorkaperrue (M); orkaperro (B-a) - orkaperrue (B-a-l)

Def.: iz. “ahorcaperro”.

apaidxa (M); apaidxe (B-a-j)

Def.: ad. “aparejar”. D.: barruko trasteak enbarkatu: traina, biberak eta abar.

Zit.: apaidxeten gues / apaidxe ein bi du gaur (B-a) / bidxar apaidxe eingo garies (B-j) / apaidxaten gues (M)

Sin.: petretxa / Ant.: desapaidxe

apaidxo (B-a-f-j, M) - apaidxue (B-a-f-j, M), apáidxuek (B-a-f, M)

Def.: iz. “aparejo”.

Lek.: *aparidxo - aparidxua* / Ond.: *apaxo - apaxu*

Dok.: Azkue. «APAILLU (L-côte), aparejo para pescar.» / Ortuzar. «*Apaidxo*. Aparejo.»

ALAERRIOKO APAIDXUE a. (M)

Def.: iz. D.: tertzak bota ondoren papardotan gizon bakoitzak erriatzen zuen apariora, gora eta behera ibili behar izaten zen.

Ond.: *alarriuko apaxu* a.

ALARDAKO APAIDXUE a. (B-j, M)

Def.: iz. D.: fondo emanda zaudenean aidean botatzen duzun apariora, botata egoten da arrainak heldu arte. B-j: pikea etorri zenean sarda topatu, kordelekin amua ipini, bota karnada hila eta bota apariora, alardan.

ALASAKO APAIDXUE a. (B-a-j);
ALASEKO APAIDXUE a. (B-j)

Def.: iz. B-j: papardotan arraina topatzeko erabiltzen zena, bixigutako ez zuen balio. Berauna amuak ipinita eta karnada barik izaten zen. Arraina topatzen zenean korda botatzen zen gainera. Atrapatzen izan direnak gizonentzat izaten izan dira. B-a: tertzak botata zeudenean papardoak atrapatzeko gizonak euren apariora botatzen izan dituztenean. Berauna amuarekin izaten zen, beraunari gani-betarekin distira ateratzen zitzaion, bizira erabiltzen zen apariora eta papardoa botakarra-edo zelakoan joaten zen. Papardo haiek norberarentzat izaten ziren.

Oha.: Dimasek dio Mundakan ez dela esaten eta alarrioko apariora dela, ez dela beste bat. Julianen azalpenak badirudi yoyo dela, alarriokoa.

BERRELEKO APAIDXUE a. (B-a, M);
BERRELEKUE a. (B-f); BERRELA a. (B-f)

Def.: iz. botaberatik erriatzen den hirugarren apariora: puntakoa, erdikoa eta berrelekoa. Berreletik hurren dagoena.

ERDIKO APAIDXUE a. (M), ERDIKO
APAIIDXUE a. (B-j); ERDIKUE a. (B-f); ERDIDXE a. (B-f)

Def.: iz. botaberako erdiko apariora.

ESKO-APAIIDXUE a. (B, M), ESKOKO
APAIIDXUE a. (B-a)

Def.: iz. eskuz erabiltzen den apariora.

KAKA-LEKOKO APAIDXUE a. (M);

KAKATAKO (B-f) - KAKATAKUE (B-f), KAKATAKUEK (B-f)

Def.: iz. kasan atzetik erriatzen ziren apariorak.

Entz.: B-f: bat eroaten genuen geuk.

Sin.: sastarretako apaidxuek

KASAKO APAIDXUE a. (M)

Def.: iz. "aparejo de cacea".

OBENGAKO APAIDXUE a. (M)

Def.: iz. obengatik doan apariora. B-j: luzeena izan da.

PUNTAKO APAIDXUE a. (M);
PÚNTETAKO APAIDXUE a. (M);
PÚNTIE a. (B-f)

Def.: iz. botaberaren puntako apariora.

SASTARRETAKO APAIDXUEK (B-a, M), SASTARRAK a. (M)

Def.: iz. kasan atzetik erriatzen ziren apariorak.

Entz.: B-a: labur-labur doaz kiloko beraunekin.

Sin.: kakalekoko apaidxuek

TÁNGOKO APAIDXUE a. (B-f)

Def.: iz. tangotik edo tanganiotik doan apariora.

UBILLEKO APAIDXUE a. (B-a, M)

Def.: iz. *ubille*-tik erriatzen den apariora.

apaidxue (egin) (B-a-p, M)

Def.: ad. larrua jo.

Zit.: apaidxu ein tzo orrek / apaidxu itxen daus orrek (B-a) / se ein tzasu apaidxula? / se, apaidxu ein tzasu? (B-p) / apaidxun bille dabil (M)

apár (B-a, M) - aparra (B-a, L, M, O)

Def.: iz. D.: enbarkazioak aurrean ateratzen duen bitsa.

Zit.: abe! Ser dakar aparra orrepa?! Korri andidxe dakar edo, apár andidxe dakar orrek / abe, aparra ser dakar ba?! (B-a)

Dok.: Azkue. «APAR 1º (AN-b, Gc), espuma.»

aparato (B-a, M) - aparatue (B-a, M)

Def.: iz. “aparato”. Tresnak: gonioa, deka...

aparejo-real (M) - aparejo-reala (B-l, M, O)

Def.: iz. “aparejo real”. D.: zakuan pisu handia dagoenean, anteoiaz ezin bada, aparejo realaz enbarkatzen da arraina.

Ond.: *aparejo-reala* a., *apareju* a.

aparta (B-a-p, M)

Def.: ad. “apartar, clasificar el pescado”.

Entz.: D.: etxada guztietan egin behar da, peskadila peskadilarekin, txitxarroa txitxarroarekin..

Ond.: **aparta* (*apartaten*)

apúr (M) - apúrrek (B-j, M); anpúr (B-a) - anpurre (B-a), anpúrrek (B-a)

Def.: iz. D.: legatzaren gibela, arbiak eta kontraixoak.

Lek.: ez, *tripa-barruak* / Ond.: ez antza, *urdallak*

Dok.: Ortuzar. «*Anpurrek*. Tripas de merluza. A ellas tiene derecho el pescador que logre la pieza. Es plato preciado en Bermeo.»

apurtu (M)

Def.: ad. “romper la ola”.

Sin.: errementa, ausi

ar (M) - arrá (B-a, M)

Def.: iz. “gusana”.

Ond.: *arra* a.

Dok.: Azkue. «AR (c), gusano, especialmente de frutas, carnes, quesos, etc.»

AR SURIDXE a. (M)

Def.: iz. D.: har zuri-zuri bat. Basa bigunetan egoten da.

BARBAIÑ-AR (M) - BARBAIÑ-ARRA (M)

Def.: iz. D.: har handi bat.

aragi (B-a-f) - aragidxe (B-a); aregi (M) - aregidxe (M)

Def.: iz. “carne del pescado”.

Zit.: aragidxe total dako gosue (B-a)

arandela (M) - arandelie (M)

Def.: iz. “arandela”.

arbí (B-a, M) - arbidxe (B-a-j, M), arbidxek (B-a)

Def.: iz. “hueva de peces”.

Lek.: *arbidxa* a. / Ond.: *arbigxe* a., *arbigak* a.

Dok.: Azkue. «ARBI 4º (Bc, G-zumay), raba (santu), ovario de los peces.»

AUR DAU ARBIDXE BOTATEN (M)

Def.: e. mariatzen zenean botaka zebile-nagatik esaten zen.

arboladura (M), arboladure (B-a) - arboladurie (B-a, M)

Def.: iz. “arboladura”. D.: barruko elementu guztiak: tximinia, kaseta, paluak eta dena da arboladura.

ardí (B-a, M) - ardidxe (B-a, M)

Def.: iz. “cordero”. D.: itsasoan bitsa dagoenean, zuri dagoenean.

Zit.: ardí asko deu (B-a) / ño! Ardi asko dxauk / ardi asko dako (M)

Sin.: korderue, bekereka (B)

Ond.: *erlai* - *erlaxe*, *erlaxak*; *ardixak* a.

ardor (M) - ardora (B-a-j-l-r, L, M, O), ardórak (B-a)

Def.: iz. “ardora”. D.: ilargirik ez dagoen gau ilunean ikusten den arraina lanpara bat biztuko balitz legez. Egunez ez dago ardorik.

Zit.: e amen dau ardora! (B-a)

Dok.: Anton Perez. «ardora = Bokart, sardina eta beste arrain pelagiko txiki-kien multzoak itsas azalean gauaz egiten duen fosforeszentzia (-erd. ardora).»

ardorien (B-a, M)

Def.: adb. (Joan, ibili). “A la ardora”. D.: gau iluna dagoenean errutan joan antxoba, sardina edo berdela topatzen.

Entz.: Dimas ez da gogoratzen ondo ze urtetatik hona hasi zen ardoreko arrantzaz, berrogeita zortzi, bederatzi edo berrogeita hamargarren urteak aipatu zituen. B-j: antzina, gure aita-eta ibiltzen izan direnean itsasora debekatuta egon da ardora eta egunez bakarrik

ateratzen izan da arraina. Azkar batzuek albako etxadatxua egiten izan dute eta gero egunezko arraina dela esan.

Zit.: au e, astelenin ardorin due / ardorin gues (B-a) / asi sinin baporak ardorien / amen e plaidxen ibiltxen giñin ardorien / gaues esan dxuten ardorien orduen / ordun esan ixaten oingules e ardorin-da (M)

Lek.: *ardorian*

Dok.: Astui. «ARDORIEN o a la ardora» (B4-108)

aré (B-a, M) - arie (B-a-j, M)

Def.: iz. “arena”.

Zit.: aretan estako setan imiñi ori, bueno bai aretan be bai gillé pintxeteko / arrá estaitx bada, aretakue (B-a)

Lek. eta Ond.: *ondarra* a.

Dok.: Azkue. «ARE (AN, B, G, L), hare (L, S), hariñ (BN) 1º arena. Aunque generalmente se usa como sinónimo de ONDAR, en las cercanías de Markina (B) llaman ARE a la arena de mar y ONDAR a la de ríos y arroyos. En Beasain (G), al contrario.»

arenke (B-o) - arenkie (B-a)

Def.: iz. “arenque”.

Bar.: arinka. / Sin.: sardiña sarra

Dok.: Anasagasti. «Arenkie, *Clupea arengus*, Arenque.» / Anton Perez. «arenke (arenkie) = (*Clupea arengus*). G. arenque. F. hareng. I. herring. Sardiñe zaharra ere esaten zaio. Handia denean arenkoié.»

areuna. Ik. *aritzuna*

argí (B-j, M) - argidxe (B-j, M), argídxek (B-j, M)

Def.: iz. “luz”.

Zit.: amata ori átzeko argidxe! [sarritan esaten da ardorean] (B-j) / erremorka-dorak eruten dau, argí bi (M)

ARGI BERTIE a. (M)

Def.: iz. D.: kofradian itsasotik ere ikusteko moduan ipintzen zen argia, berdea dudan irtengo den ez den.

ARGI GORRIDXE a. (M)

Def.: iz. D.: etxeguna egin behar zenean ipintzen zen argia.

SITUASIÑOKO ARGIDXEK a. (M)

Def.: iz.: “luzes de situación”.

argire (B-j, M)

Def.: adb. “pesca a la luz”. ITSASOA entziklopediako 4. liburuko 104. orrialdeko argazkiak ikusita eman zuen erantzuna.

Dok.: Astui. «ARGIRE o a la luz» (B4-108)

argolla (M), argolle (B-a) - argollie (B, M)

Def.: iz. “argolla”. D.: enbarkazioaren txikota amarratzeko.

arí (B-a, M) - aridxe (B-a-j), arídxek (B-j, M)

Def.: iz. “hilo”.

aríl (M) - arille (M)

Def.: iz. D.: apariorantzako kordelak brazea ondoren egiten ziren arildu, batuta dauden txikoten, kordelen bola.

arilldxu (M)

Def. ad. (Kordelak). Arilak egin, kordelen bolak egin.

Zit.: fitxie esiñdxe arilldxu se eskapa itxen tzu (M)

arima (M), arime (B-a) - arimie (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: alanbrek eta txikotek barruan daukaten txikota.

Sin.: madrie 2.

Lek.: *arimia* a. / Ond.: *arimi* a.

arinka (M), arinke (M) - arinkie (M); arinka sar (M) - arinka sarra (M)

Def.: iz. “arenque”. D.: sardina sikuak.

Entz.: D.: antzina Galiziatik-eta etortzen ziren atabaletan arinka sikuak. Orain ikusten da baina gutxi.

Bar.: arenke. / Sin.: sardiña sarra

Ond.: *sardiña andixe* a.

arinkoi (B, M) - arinkoya (L, M), arinkoye (B)

Def.: iz. D.: sardina eta arenkearen antzekoa, handia.

Entz.: D.: hemen ez da jaten baina Portugalen-eta bai.

Dok.: Anasagasti. «Arinkoie, Arenkoie; *Clupea sprattus*; Espadín.» / Anton Perez. «Ik. *arenke*»

***arisko - ariskue (B-a)**

Def.: adj. “de hilo”. Harizkoa.

Zit.: sari esate-san da ariskue (B-a)

aritzza (M) - aritzie (M)

Def.: iz. *Geo.* “playa”.

Oha.: D.: orain *plaidxie* esaten da gehiago.

Dok.: Azkue. «Arentza (B-pl), areetza (B-tx), areeta (B), arietza (B-mu), playa.»

aritzuna (M) - aritzunak (M); areuna (M), *areune (B) - areunie (B-r, M); *are unada - are unadie (B-r)

Def.: iz. *Geo.* D.: hogeí - hogeita hamar metroko zirkunferentzian dagoen are unada.

Entz.: D.: burutoak atrapatzen ziren horietan antzina. Leku askotan dauzka: Izaron, Bakion, Akatx kanpoan eta abar.

Zit.: Otxarrin lesteko mandan? or areuni itxen da (M)

Oha.: *aretzuna* - *aretzunie* ere bota zizkidan beste egun batean Dimasek. Ez dakit benetako bariantea izango den edo *areunie* galdetxeagatik nahastuko zen.

arkada (B-a-j, M) - arkadie (B-a, M), arkádak (B-j)

Def.: iz. “arcada”. Arrainak kubertan ipintzeko egurrezko kaxoiak. D.: guardarrainak eta neberan atuna ipintzekoak.

arkeo (B-a, M) - arkeue (B-a-j, M, O); *arkio - arkiue (B-a)

Def.: iz. “arqueo”. B-a: “arqueo”. D.: ze tonelaje eroango duen.

Lek.: *arkiua* a.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «arqueo (*arkiue*)» (B1-164)

arkibie. Ik. *aljibie***arkó (B-j) - arkue (B-j, M)**

Def.: iz. trainak egiten duen uztai edo arkua.

Zit.: eskoko mandara pása! Eskoko mandan dakosu arkó obiaue-ta! / estau arkó ona ta ori eskoko mandi batunde dakosu! Ein apurtxu be txikoterau! (B-j)

ARKUN BARRUN DAU (M)

Def.: e. trainaren barruan dagoela arraina.

armá (B, M)

Def.: ad. (Zakua, sareak, traina, barandila, soia, mendiak edo markak.). “Armar; formar el saco, etc.”

Zit.: saku armateko ba orka ein bi da / saku armaten dausenien / eitxe san etxadie, antxobiri, da gero eitxen sendun saku arma / onek sillutako, txikotat, barandillie, armateko / kandelurkas armaten da barandillie botabera bategas / da sare bakotxatako berrotamar metro luserie. Gero, armaten da relinga bigas, goiku da kórtxue, da beku da beraune / antxobatako ba trañe erun bixu, armata / da sardanguek armaten dau boltzie / sari armako su onetara [primeroak diotso segundoari] / ori da segun e selan armata dauen sarie, batzuk armaten dauie e, bósgarren edo láugarren e mállan, beste batzuk e, laugarren etzin gudot esan, edo bosgarren etzin armaten dauie / amen be asi biko (di) pelájik armaten / onetie lebasalintzako.. soidxi armate sana kostaduen / Dxata, seroye armata, kabun (M)

Ant.: desarma

armadore (B-a, L, M) - armadorie (B-a-p, M), armadoriek (B-a-p, M)

Def.: iz. “armador”.

Sin.: dxaubie

Lek.: *armadore*, *nagosidxa* a. / Ond.: **armadore* - *armadori*, *armadorik*

armamento (M) - armamentuek (M)

Def.: iz. “armamentos”. D.: guardarrainak, panelak, erramuak, traina eta elementu guztiak.

Sin.: trastiek

Ez: B-j

**armasoi (B-a, M) - armasoye (B-j, M),
armasoyek (B-a-j, M)**

Def.: iz. "costilla, armazón". Untziaren eraikuntzakoa, enbarkazioan baborretik estiborrera doazen ohol luzeak.

Entz.: B-a: haritza da.

Lek.: *armaso* / Ond.: **armasoi* - *armasoi*

**armasoi-buru (B-a, M) - armasoi-burue (B-a),
armasoi-buruek (B-p, M)**

Def.: iz. kaela gainean doan armazoi tarte.

Oha.: nik Bermeon *armasoi-buro* espero nuen gehiago *-buru* baino, konprobatzekoa litzateke.

áro (M) - árue (M) 1.

Def.: iz. "aro, circunferencia del salabardo, mediomundo..".

Dok.: Azkue. «ARO 7º (B-m), haro (BN-baig, S), aro.»

ESKIRETAKO ARO (M) - ESKÍRETAKO ÁRUEK (M)

Def.: iz. ITSASOA entziklopediako lehenengo liburuan, 208. orrialdeko 16 zenbakidun irudiko "esquileros".

Entz.: D.: arraina amarratuta ateratzen ditugu guk ezkirak hauekin.

áro (M) - áruek (B-j, M) 2.

Def.: iz. *Mek*. D.: pistoiak daramatzanak gasak eskapa ez dezan.

***arótz, arótx (B-a) - arotxa (B-a)**

Def.: iz. arotza, untzitegiko behargina.

Oha.: oso gaitza da *tx* edo *tz* den bereiztea berba askotan eta hobeto aztertu behar litzateke arazo hau.

**arpio (B-a, M) - arpiue (B-a, M);
*arpigo - arpigue (B-j)**

Def.: iz. "rezón". Ankila klase bat. B-a: "ancla".

Lek.: *arpiua* a. / Ond.: *arpeue* a.

Oha.: cf. ankillie, arrankillie

Dok.: Azkue. «ARPIO (Bc, G) 1º arpón, rizon (santu).» / Astui. «Rezón: ARPIUE» (17-191) / Anton Perez.

«arpigo (arpigue) = Aingura. Ancla.

"*Hau arpigue txikijeje (txikiegia) da*" (ik. ankillia) (-erd. arpeo).»

arpói (M) - arpoie (B-a, M), arpóyek (B-a)

Def.: iz. (Jo). "Arpón".

Entz.: D.: izurdeak-eta atrapatzeko.

Zit.: arpoy dxota dakosu arrañe (M) / onek arpoyek.. ori ixurdi dxoteko nai e edoser (B-a)

Lek.: **arpo* - *arpoya* / Ond.: **arpoi* - *arpoi*

Dok.: Azkue. «ARPOI (B, G) 1º arpón.»

**arponero (M) - arponerue (B-j),
arponeruek (M)**

Def.: adj. andreen atzetik ibiltzen den gizona.

Zit.: ño! Arponeru dok ori (M)

arrada (M) - arradie (M)

Def.: iz. D.: arrainak arrain zantarrak azpitik segian dauzkanean gora egiten duen azaldukera. Musturrarekin jota izurdeek aidean ateratzen duten arraina.

arradaka (B-a-j, M), arradan (M)

Def.: adb. D.: musturrarekin jota izurdeek aidean ateratzen dutenean arraina. B-j: atzetik segitu egiten diotelako eskapatzen doan arrainaren mugimendua.

Zit.: beitu arradaka due! / beitu botakarra arradaka due! (B-j) / ixurdak imiñ-dxaue arradaka arrañe (M)

**arraidxa (M), arraidxe (B-a, M) -
arraidxie (B-a, M)**

Def.: iz. "raya". *Raja* familiakoak oro-korreen.

Ond.: *arraxa* - *arraxi*

Dok.: Azkue. «ARRAIA (B-b), raya, pez marino.» / Anasagasti. «Arraijje, *Raja clavata*, Raya común.» / Anton Perez. «arraije (arraijje) = (Raia sp. sp.). G. raya. F. raie. I. ray, skate.»

ARRIKO ARRAIDXIE a. (B-f-o)

Def.: iz. Frufrunak irudietan lehenengo "raya santiaguesa" (*Raja naevus*) eta "raya pintada" (*Raja montagui*) arrainei deitu zien.

Entz.: B-f: gozoena dagoena.
Dok.: Anasagasti. «Arriko arraijje, *Raja babis*; Raya noviega, Picón.»

arráin (B-a-j-r, M, O) - arrañe (B-f-j-p, M, O), arrañek (B-a) 1.

Def.: iz. “pez, pescado”.
Zit.: arrañe on da ba total asko (B-a) / arrain lodidxe [arrain asko dela] / arrain seyé [mailatik irazten dena] (M)
Lek.: *arrain - arraña*
Dok.: Azkue. «ARRAIN 1º (B, BN, L, S), pez, pescado.»
Oha.: hemen agertuko ez diren arren beharbada gehitzekoak lirateke *asaleko arrañe* eta *ondoko arrañe* sarrerak.

ÁLFARAKO ARRAÑE a. (M);
ÁLFAKO ARRAÑE a. (B-a)
Def.: iz. D.: Alfara eroaten zen arraina, balio gutxikoa.
Entz.: D.: orain edozerk balio du baina antzina bokarta ere Alfara sarri.
Lek.: *alfarako arraña, alfarako arrain txarra*

*ARRAIÑ ASUL - ARRAIÑ ASULE (M)
Def.: iz. “pescado azul”. D.: buztanak *uve* formatzen duena.

ARRAIN FRESKO (M) - ARRAIN FRÉSKUE (B-a-r, M)
Def.: iz. “pescado fresco”.

ARRAIN GRANO (M) - ARRAIN GRANUE (M)
Def.: iz. ardorean ikusten den arrain sueltua.
Sin.: fuetak
Oha.: *fuetak* Bermeoko esakera da, dudak daukat bere lexikalizazioa eta erabilera Mundakan.

*ARRAIN KONJELAU - ARRAIN KONJELAUE (M)
Def.: iz. “pescado congelado”.

ARRAIN MARRAIXO (M) - ARRAIN MARRAIXUEK (M)
Def.: iz. D.: gure sasoian deitzen zitzairen itsukiak, pitxarrosak, lotxak, txitxa-

roak eta horrelako arrain nahastekoei.
Entz.: D.: jendearen artean partitzen zen hori, ez zen botatzen bentara.
Zit.: arrain marraixotan (B-a)
Dok.: Ortuzar. «*Arrañ-marrajo*. Peces de clase inferior, que comen la carnada del aparejo.»

*ARRAIN SABAL - ARRAIN SABALA (B-j, M, O)
Def.: iz. “banco muy poco denso”, arrain zabala. D.: zabal topatzen den arraina, gorririk formatu barik.
Zit.: see arrain du ba? ta arrain sábal (B-j)

*ARRAIN SABAL DXU - ARRAIN SABAL DXUE (B-a)
Def.: iz. arraina zabal doanean baina asko, arrain asko.
Zit.: ámen dator dxuau [arrain zabal batuagoa] (B-a)
Ez: B-j, M

*ARRAIN SURI - ARRAIN SURIDXE (B-a-j, M)
Def.: iz. “pescado blanco”. Arrain zuria.

*ARRAIN TXIKI - ARRAIN TXIKIDXE (B-a), ARRAIN TXIKIDXEK (M)
Def.: iz. D.: legatzetan zaudenean atrapatzen diren arrain txikiak: txitxarroa, bixigua, txiloa, lirioa, itsukia...
Sin.: arrain santarra a. 1.

ESKUGANEKO ARRAÑE a. (M);
ESKOGANEKO ARRAÑE a. (B)
Def.: iz. D.: moila gaineen andreek-eta saltzen zuten arraina.

*IXURDAKO ARRAIN - IXURDAKO ARRAÑE (M); *IXURDEKO ARRAIN - IXURDEKO ARRAÑE (B-a)
Def.: iz. “manjúa”. Izurdeak ateratzen zuen arraina.

KASAKO ARRAÑE a. (M); KASARRAÑE a. (B-j-p)
Def.: iz. D.: kazan atrapatzen den arraina: atuna, zimarroia, txitxarroa, lupina...

OJAKO ARRAÑE a. (B-f, M)
Def.: D.: masa bat ez den arraina, haragia
sueltua daukana.

PÁSEKO ARRAÑE a. (M)
Def.: iz. “pez de paso”.

arrain (M) - arrañe (M) 2.
Def.: iz. (Arma). “Lío”.
Zit.: arrañe arma dau (M)
Sin.: enpatxue

arrain (M) - arrañe (M) 3.
Def.: adj. pertsona okerra.
Zit.: ori andritxik ba, erdi arrañe bada, ba,
ori tertza faltaue da (M)
Sin.: tertza faltaue, txiko faltaue
Dok.: Ortuzar. «*Arrañe*. Pesca; individuo
de malas cualidades.»

arraingorri (M) - arraingorridxe (B-f, M)
Def.: iz. perloia, kukutza, koloa. Frufu-
nak irudiak ikusieran “cuco”-ri, *Trigla*
pini arrainari deitu zion. Kukutzetik
desberdindu zuen.
Dok.: Azkue. «Arraingorri (B-l), escar-
cho, certa, mazote (santu), un pez muy
rojo.» / Anasagasti. «Arraingorrijje,
Neskasarra; 1. *Trigla cuculos*, Arete
cuco. 2. *Trigla lyra*; Garneo, Gallina,
Trigla.»

arrain-parte (B-a) - arrain-partie (B-r)
Def.: iz. arrantzale bakoitzari etxadaren
ondoren dagokion arraina.

arrain santar (B-a) - arrain santarra (B-a, M) 1.
Def.: iz. arrain zantarra, arrain txarra. D.:
legatzetan zaudenean atrapatzen diren
arrain txikiak: txitxarroa, bixigua,
txiloa, lirioa, itsukia..
Zit.: ser dakar aurrepa? orrek enbarkasiñu-
pa? ta, e! Arrain santarra dakar, Álfako
arrañe / arrain santarretan due (B-a)
Sin.: arrain txikidxe

arrain santar - arrain sántarra (B-j, M) 2.
Def.: adj. okerra.
Zit.: arrain santarra sara su! (M)

***arrain sar - arrain sarra (M)**
Def.: adj. arrain zaharra. Asko dakiena-
gatik, azeriagatik esaten da.
Zit.: txo! Su arrain sarra sa txo! (M)

arrain-sopa (M) - arrain-sopie (M)
Def.: iz. “sopa de pescado”.
Sin.: sopa de peskao
Ez: B-j

arrain tropikal (M) - arrain tropikala (M)
Def.: iz. *Balistes carolinensis*.
Sin.: Bartolo
Ez: B-p

arraintxa (M); arraintxe (B)
Def.: iz. “pesca”.
Zit.: arraintxa ona edo eitxen basan,
gauien, ba atate bin boti (M)
Sin.: arraintzue
Dok.: Azkue. «ARRANTZA 2º (B, Lc)
pesca.»

arraintxan (M); arraintxen (B-a-f-j-l-o, M)
Def.: adb. (Ibili, joan). “Pescando”.
Zit.: semiri gustaten dxatzo arraintxen
dxutie / ori esta arraintxeko [= para
pescar] / au be abille arraintxen [apario
bat] / arraintxen sausenien (B-a)
Sin.: arraintzan, arrantzan

arraintxo (M) - arraintxue (B-a, M)
Def.: iz. “rancho”. D.: lo egiten zen
lekua. Aurrekoan lo egiten zen eta
atzekoan biberak-eta edukitzen ziren.
Ond.: *rantxu* a.

arraintzale (M) - arraintzalie (B-a-f-r, M), arraintzalie (M); *arrantzale - arrantzalie (M)
Def.: iz. arrantzalea. D.: “pescador”,
itsasora dabilena.
Oha.: Imanol Berriatuak *arraintzale*
esaten zela zioen, *i-z*.
Sin.: peskadorie, itxasgixona
Ond.: *arrantzale - arrantzali*
Dok.: Azkue. «Arrantzale 1º (B, G, S),
pescador.»

arrantzan (M), arrantzan (M, O)

Def.: adb. (Ibili). “Pescando”.

Sin.: arraintxan, arraintxen

arrantzo (B-f, M) - arraintzue (M)

Def.: iz. “pesca”. Lehenengo zitazioak azkenengoeekin konparatuz gero ikusten da zentzu konkretua nahi orokorra atrapatzen dituela.

Zit.: arraintzo onak atrapa dau, arrain andidxe (B-f) / arraintzo desenti ein sunien / arraintzo ona eitxen basan ba boti beteten san / kasako arraintzue / arraintzoko urte ona ixen da / arraintzu geruau galduau due (M)

Dok.: Azkue. «Arrantzu 1º (B, BN-s, Sc), oficio de pescador.» / Anton Perez. «arráintzu (arráintzue). = Harrapatutako arrain multzoa. Harrapaketa. (Pesca, captura). “Arráintzu handije eĩñ’ dju atzo”. “Gaur eztau arráintzu modurik”»

arrain-urte (M) - arrain-urtie (M); arrain-urta (B-p) - arrain-urtie (B-p)

Def.: iz. arrain asko atrapatzen den urtea.

Zit.: aurten e arrain-urti okiñdxu / aurten arrain-urta ona okiñdxu (B-p)

Oha.: Bermeon uste dut lexikalizatuta dagoela, Mundakan ez nago hain seguru.

arranka (B-a-j-m, M)Def.: ad. *Mek.* (Makina, motorra). “Arrancar”.

Zit.: ni ibil nayan motor danak dxakiñdxot arrankaten (B-j)

arrankada (B-f-j, M)Def.: iz. *Mek.* (Emon). “Arrancada”.***arranke - arrankie (B-m)**Def.: iz. *Mek.* “arranque, motor de arranque”.**arrankilla (M) - arrankillie (M)**

Def.: iz. “ancla”. Ankila.

Sin.: ankillie

Dok.: Azkue. «Arrankilla (B-l), potada (santu), ancla hecha de palos sujetos a una piedra. (De ARRI-ANKILLA.)»

arrantxa (M)

Def.: ad. “arranchar”. D.: trasteak ondo ipini, estibatu.

***arrantza (M)**

Def.: ad. atrapatu, heldu.

Zit.: onek apaidxuk estau arrantzaten, edo onek arrañek estau arrantzaten, edo onek korañetik estau arrantzaten (M)

Dok.: Ortuzar. «Arrantza. Tarea de pescar.»

arrañien (M)

Def.: adb. arrainean, zitazioa manjungan dabilzan izurdeena da.

Zit.: dabilztasenin bertan ixúrdak e arrañien (M)

arrasketa (B-a, M, O) - arrasketie (B-a-j, M), arrasketak (B-j, M, O)

Def.: iz. Dimasen definizioaz gain gehi daiteke portzebak eta muxilak hartzeko ere erabiltzen zela. D.: pintura eta ugerra kentzeko tresna, forma askotakoak daude.

Entz.: D.: antzina erabiltzen zen lima zaharra, zabala, egiten zen okertu sutan eta zorroztu.

arraspa (B-j)

Def.: ad. amudak orraztu.

arraspa (B, M) - arraspie (B-a, M), arráspak (B-a)

Def.: iz. D.: amudak orraztekoak, ohol bati edo kortxo bati orratzak sartuz egiten ziren. B-a: amudak egiteko orratzak sartuta dauzkan oholtxua.

Lek.: *orrasidxa* a. / Ond.: *orrasixe* a.**arrasta (M)**

Def.: ad. “arrastrar en la pesca de su mismo nombre”.

arrasta (M) - arrastie (B-a-p, M)

Def.: iz. “arrastre”.

Zit.: arrastik estako fama txarra baiño (B-p) / da batzutiñoie au piedrabolie txárraue dala arrasti baiño (B-a)

Dok.: Ortuzar. «Arraste. Pesca de arrastre.»

arrastan (B-a-p, M)

Def.: adb. (Ibili). “En la pesca de arrastre”.

Zit.: da onek ondarrutarrak eta onek lekeitxarrak-eta ibiltzen dis arrastan / gu eskaris ibilli arrastan (B-a)

arrastero (B-a-p, M, O) - arrasterue (M), arrasteruek (B-a-p)

Def.: iz. “arrastrero”. Arrastan ibiltzeko enbarkazioa.

Ond.: *arrastero - arrasteru*

arrautza (M) - arrautzia (M), arrautzie (M), arrautzak (M)

Def.: iz. “huevas”. Arbia, arrautza.

Sin.: arbidxe

Dok.: Azkue. «ARRAUTZA (AN, B, G), huevo.»

arregla (B-j, M)

Def.: ad. “arreglar, reparar”.

Zit.: aberidxe arregla arte konpañe (M)

Sin.: errepara

arri (M) - arridxe (M) 1.

Def.: iz. “piedra”. D.: termino handian dagoena, kasu baterako Izaro kanpoan dago harria.

Lek.: **arri - arridxa* / Ond.: *arri - arrix*e

Dok.: Azkue. «ARRI (AN, B, G, R), harri (BN, L, S) 1º piedra. 2º pedrisco.»

***arri - arridxe (B-j) 2.**

Def.: iz. “piedra de la piedrabola”.

***arri-are - arri-ariak (M); *arre-areune - arre-areunie (B-r)**

Def.: iz. haitz soltuak eta harea tartekatzen diren unada.

Entz.: D.: brekak eta tximinoiak ateratzen ziren. Potor arri nagusiaren nordesteko mandan ere bai eta leku askotan daude.

arribada (B-f) - arribadie (B-a)

Def.: iz.: “arribada”.

arribadan (B-a, M)

Def.: adb. (Etorri, joan, sartu). “De arribada”

Zit.: e! Selan satosi ba? Arribadan, aixe asko dago-ta edo, edo itxoso andidxe edo aixe asko dau ta arribadan gatos /

arribadan gues (B-a) / arek ukuste banin orrek e atzien arribadan sartzen

san [millabarrikak] (M)

Lek. eta Ond.: *arribaran*

arribola (M) - arribolie (M), arribolak (B-r, M)

Def.: iz. D.: harri biribilak. Haitz soltuak izan direnak eta erresarekin gora eta behera ibili direnak.

Lek. eta Ond.: *arri biribillak* a.

arri-ertz (M) - arri-ertza (B, M)

Def.: iz. eskinada.

Sin.: eskiñadie

arrikatz (M) - arrikatza (M)

Def.: iz. D.: ikatzaren harri hutsa.

arrikirri (M) - arrikirridxe (M)

Def.: iz. “cascajo”.

Sin.: tarrie

arroka (M) - arroka (M)

Def.: iz. “mucosidad de la anguila” galderaren erantzuna.

Oha.: *arroka* gehiago esaten dela dio *adurre* baino.

Sin.: adurre, babie

Ond.: *moku* a.

Ez: B-a

arrollada (B-j) - arrolladie (B-j, M), arrolladak (M)

Def.: iz. B-j: poparean joan, itsaso handi batek heldu (agarra) eta aurreko amularaino sartu enbarkazioa —sakakada gogorra ematen diola esan gurako du—. D.: itsasoak enbarkazioari ematen dion lantzada, amularen gainera doanean. Musturra beherantz eta atzea altxatu egiten dio itsasoak.

Entz.: B-j: horren gaina makina eroan beharrean makina gutxiago ipintzen da (suabetxuau). Niri neure bizi guztian behin suertatu zait, oso gutxitan gertatzen da. Bildurra hartzeko gauza da.

Zit.: e olako arrolladarik eitxen enbarkasiñuek! / séma mártxa gidxau arrollada gidxau (B-j)

ARROLLADAN (M)

Zit.: arrolladan due (M)

árrue (B-a, M); árru (B-j); arrue (M) - arruie (M)

Def.: iz. “arroba”. D.: “arroba”, hamai kilo t’erdi.

Zit.: amar árruko etxadi iñdxu (B-j) / ogei árru beséu ekar dau ta neskatilek igaro dauie buruen (B-a) / se bokart ekar sue? ba, irureun árrue (M)

árte (B-a-r, M) - ártie (B-a-f-p, M), ártiek (B-a)

Def.: iz. “arte de pesca”.

ARDOREKO ÁRTIE a. (B-j, M)

Def.: iz. ardorean erabiltzen zena. B-j: neure denboran 160 brazakoa.

Oha.: *ardoreko trañe* ere esan daitekeelakoa daukat.

PIKEKO ÁRTIE a. (B-j)

Def.: iz. lehengo train txikia. B-j: 120 brazakoa-edo, kaida 45 edo, txikitxua goa ardorekoa baino.

Sin.: pikeko trañe

artes eruen (M)

Def.: ad. “filar” galderaren erantzuna.

Sin.: fila

artún (B-a, M)

Def.: ad. atrapatu, atera.

Zit.: igés artun sin asko [marmokak] (B-a) / dosena bat tximinoi artun gendun (M)

artx (M) - artxá (B-a-f, M)

Def.: iz. “gaza”. D.: atunetako, amuan egiten zaio hariarekin, bertan palan amarratzen dena da.

Entz.: B-a: antzina hari zuriarekin egiten izan da, orain hari gorriarekin egiten da.

Oha.: irudi on bat Aingeru Astuiren “Artes y aparejos de pesca empleados por los pescadores bermeanos” artikuluan ikus daiteke.

Dok.: Azkue. «ARTZA 2º (B-b-l-ond), gaza (santu), pieza de hilo o de alambre con que se recubre el anzuelo en la pesca de alta mar.» / Astui. «(Berdeletako) Los anzuelos son del 8 y se empatan con hilo de tipo “Dalia” de color rojo, formando una gaza enrollada llamada “Artxa”.» (B4-135)

asál (M) - asala (B, M) 1.

Def.: iz. “superficie del agua”.

Zit.: ori oten da, e, asalien, beren egue atata dala [ataloa] / okitxen txus portzebak orrek e kasu baterako aulako tronko andi bat edo, kaja andi bat edo, gausa.. gausa andi bat itxasun asalin / ori otorten da asalien [ezkira gorria] / gitxi ba gora bera dxakitxen da non egoten den arraño, da illuntzitan ukusi be bai asalien da / blankuri da, antxogie, bokarta, dauenien, asal-ganien oten da, asal-ganin oten da, sarritxen e, buru-agiridxen / driba-sari be asaleku da (M)

Ond.: *asal

Dok.: Azkue. «AZAL 2º superficie (del agua), superficie de los asuntos.»

asál (B-f-j, M, O) - asala (B-a-j, M, O) 2.

Def.: iz. “cáscara de mojojón, quisquilla.., piel de peces..”.

Zit.: an asala kenduta dxate san [eskuikarra] / da orretako asala be me-me-meye, suabe-suabie. Da eskira baltzatak, asal gogorra (M)

Dok.: Azkue. «AZAL (AN-est-lar, Bc, BN-am, Gc, L): 1º corteza (de árboles, frutas, etc.)»

asaldu (B-a-r, M)

Def.: ad. azaldu, azalera agertu.

Zit.: da euren ixurdetabiltzes dxangien, asalduko bokarta / iru-lau blankure asalduen dies (B-a) / a berdela dator ondotik, da (estau) topaten, igual amen asalduen da, aurdun asten di arraintxen / áidera da, ondun estauenien, asalduete dauenien arraño, ondotik asalduete dauena gorantz / sartun ondora ta asaldu, sartun da asaldu, ori da sondafonduen / kasu baterako mandxungie, asalduen da, ixurdakas esta? / asaldueten dxatzu / se arraño asaldueten den lekun ba danak alkartuten di bertara (M)

***asaldukerak - asaldukerie (B-a, M)**

Def.: iz. arrainaren azaleratzea.

Zit.: arrañoek eitxen daue(nin) e asaldukerie, ori da arradie, rrrrrrr! asaldukerie (M)

asaldun (M)

Def.: adj. azaldun.

Zit.: kasoye da, e asaldun arrañe, asala kentzekue (M)

aselera (B-j, M)

Def.: ad. “acelerar”. D.: makina gehiago eman.

Ant.: desaselera

aserosko (B-a) - aseroskue (B-a-j)

Def.: adj. “de acero”. Altzairuzkoa.

Zit.: aserosko alanbrie, berrogeiku edo berrotabostekue (B-a)

asetu (B-a, M)

Def.: ad. B-a: enbarkazioaren egurra bustikeran zabaldu eta handitu. Egurra asetu arte enbarkazio guztiek egiten dute ura, asetzen denean mastika eta dena botatzen du kanpora eta ez du egiten urik.

así (B-a)

Def.: ad. ura hazi edo gehitu, ur gehiago egon.

Zit.: palangri etxate su en jeneral edo nórteka, edo nordesteka edo noru- norusteka. Da uré ásten due / da segun selako kálie, seixik kála batzuteus, e, lixuauek, e? entenite su? Da beste kála batzuteus ba, ure ariñau asten dana, e? Oseake, aldasberie. Oseake ba, igual bos mille egin da piesa erdi así, da beste batzuk egin bos mille ta, amar brása bákarrik así / segun e patroyek selan gu dauen edo sein kálatan sausen, diño ba emen e, ure arin asten da, emen imingot en bes de ba brasa biñe imingot iru brasa edo lau brasa (B-a)

asidente (M)

Def.: iz. “accidente”.

***asiento - asientue (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “asiento”.

Zit.: bábulin asientue (B-m)

***asmisiño - asmisiñue (M)**

Def.: iz. *Mek.* “admisión”.

Oha.: bermeotarrei ere *a(d)misiñue* entzun diet, ez dut gehitu ez dakidalako noraino entzuten den *d* hori.

asoja (B-a-j)

Def.: ad. mordidu, trinkatu marapiloa.

Zit.: esko bidxekas ondo asoja (B-a) / au bada gixon-murtzillie, eitxen da, asoja lárrei, da atzo-murtzilli esta itxen / atzo-murtzilli esta asojaten. Atzo-murtzilli esta morditen (B-j)

Sin.: mordidu

aspi (M) - aspidxa (M), aspidxe (B-j, M), aspidxek (M)

Def.: iz. “parte inferior de la embarcación, redes, etc.”.

Zit.: aspidxe pintxeten gues (B-j) / tenkak, bai, aspidxen imintxen sana / enbarkasiñuri omoten dxakon aspidxen, patentie / aspidxen errunbu ein dxako / da enbarkasiñun aspidxen pasa, sikatuteko pintxateko / patenti da ba, emoten dxakona aspidxen bedarra es eitzeko / aspirako [patentea] / karena bakixu ser den, aspidxe garbitxu / aspidxa garbiteko / legés, da aspidxe, bai, uretan barrun duna da “obra viva” / enbarkasiñu eskeitzen gus aspidxek eitzeko, aspidxek garbiteko edo / esatiles aspidxek e, garbitxuteko ta pintxateko, tenkak / enbarkasiñuk arrá dako, aspidxetan / koronin aspidxeri deitxuten dxako “papuek” / aspidxe sarratu [trainarena] / gero, aspidxen, beraunetik eta sakora due malloye / se apurtuten bádxatzu sari aspitzik (M)

asta (M) - astie (B-a-j, M)

Def.: iz. “asa de balde, salabardo, etc.”

Dok.: Azkue. «HAZTA 6º (B-l-m-ond) asa.»

astilleidxe (B-a, M) - astilleidxe (B-a, M)

Def.: iz. “astillero”. Lekua.

Sin.: astillerue

astillero (M), astilleru (M) - astillerue (B-a, M)

Def.: iz. “astillero”. Lekua eta bertako arotza ere bai. Alejandrok arotzari deitu zion, lekuari *astilleidxe*.

Lek.: *astillerua* a. (tokia) / Ond.: *astilleru* a. (tokia), *arotza* a. (pertsona)

astó (M) - astue (B-a, M), astúek (B-a)
 Def.: iz. “caballete”. D.: arrastako sareak eskegitzekoak. B-a: artea eskegitzeko eta sikatzeko.
 Ond.: *astu* a.
 Dok.: Azkue. «ASTO 2° (c), sostén de andamios.»

asúr (B-a, M) - asurre (B-a, M, O)
 Def.: iz. “espina”.
 Lek.: *asurra* a.
 Dok.: Azkue. «AZUR (Bc) 1° hueso.»

ERDIKO ASURRE a. (B-j, M)
 Def.: iz. arrainaren erdiko hezurra, hezur nagusia.

áta (M) - átie (M)
 Def.: iz. D.: itsasoko txoria.
 Entz.: D.: norteko haize hotzak datoze-nean neguan etortzen dira hona Mundakako badira eta errekarra. Ez dakit jaten diren, inoiz atrapatu ere ez.
 Dok.: Azkue. «ATA 1° (B, G), ganso.»

atabel (M) - atabela (M)
 Def.: iz. D.: aloja baino upela txikiagoa, aloja erdi ingurukoa.
 Ez: B-a

atalo (B-a, M) - atalua (M), atalue (B-a, M)
 Def.: iz. “pez luna”, *Mola mola*.
 Entz.: D.: azalean hegoa aterata dela egoten denean plin, plan, orduan esaten dugu lo dagoela. Eguraldi bareak daudenean eta haize barik bost edo sei ikusten dira era batera. Ataloak aidean saltatzen duenean eguraldi ona egoten da eta esakera dago hiru bider saltatzen duena euskalduna dela. Hemen ez da jaten, Ondarroan, berriz, lepotik zabaltzen da eta barruko haragi zuri-zuria gatz askorekin egosten da, orritu, berakatza olioarekin bota eta angulak legezt dago, gozo. B-a: batzuek jan egiten dute baina dena dauka koipea, Bermeon ez da jaten. Azalean ibiltzen da lotan-lotan eguzkia eta eguraldi ona dagoenean.
 Zit.: lo dau, atalue (M)
 Lek.: *peixa* - *peixia* / Ond.: *pexa* - *pexi*.

Inoiz Ondarroakotzat argitaratu diren *itargi-arraiña* eta *atalu* ez dira zuzenak neure iritziz.

Dok.: Azkue. «ATALO 3° (B-b), pez-luna, pez de forma redonda, de una sola aleta, se mueve balanceando.» / Anasagasti. «Atalue, *Mola mola*, *Pez luna*» / Anton Perez. «atalo (atalue) = (Mola mola). G. pez luna. F. poisson lune. I. sunfish.»

atara (B-a-o, M)
 Def.: ad. “capturar”.
 Zit.: sarditi da, amen portutan ataraten dana / “congriso rosado”, emen Bermion esta ataraten (B-a) / arrastan ataraten da ori (B-o) / bokart asko atara du / tximinotxen gusenin be beti ataraten du / oiñ ataraten dauen karraspidxue, e sarikas ataraten dauie / atxiñe ibiltxe san, antxobi ataraten ixurdias / arriaritan ba ataraten sendun e brekie edo tximinoye / len ataraten gendun lebatza ondo / pelajikas ataraten dauie, frantzesak, atrapatzen dau i antxobie / atxiñe amen sardiñi ataraten san / pes espadi nois ataraten da ba? / besegue atarateko, atxiñe, atxiñe, usaten san bokarta / alaerriun ataraten basendun iru papardo, bat kentzen tzun baporak / barkukadak ataraten gendun e bakaladillie / papardu beti ataraten da, asalien / aixarrak ataraten die ba basatan / áukakas atarate sien, esaten sana arrañe bedardxalie / au arrañe, ataraten gendun arrastan / lebas rosaue esta ataraten amen / brekak atara gendusen e sortzi edo / oiñ e fasil ataraten tzu sardiñi ta bokarta be / luletan da gabiltzase la ataraten du au (M)
 Dok.: Azkue. «ATARA (Bc), sacar, extraer.»

até (B-a, M) - atie (M), atiek (B)
 Def.: iz. “puerta utilizada en la pesca de arrastre”.
 Ond.: *ate* - *atik*
 Dok.: Azkue. «ATE (AN-b, B, G), athe (BN-s) 1° puerta.»

aterantz (B, M)
 Def.: adb. D.: kanporantz.

Zit.: ateras gues [= kanpora zoazela] (B-a)
Dok.: Azkue. «ATERUTZ (B-l), “hacia fuera;” ATERANTZEAN (B-b), “al ir hacia fuera.”» / Astui. «Salir hacia la mar, hacia afuera: ATERANTZ; ATARANTZ; ATEKO MANDARANTZ» (I7-191)

atesa (B-a-j, M, O)

Def.: ad. (Tertzak, txikota). “Tesar, atesar, tensar”. Tertzakatik esaten de-nean hauek libratzea esan nahi du, tertzak luzatu eta dauzkaten bihurak kendu, gero prest uzten dira hurrengo egunerako euren zotzetan sartuta-eta.

Zit.: txikota atesaten su esta? (M)

Dok.: Azkue. «ATEZA, atezau (B-l-ond), estirar una cuerda.»

atesu (M)

Def.: adb. “teso”.

Zit.: latá da, ee atesu, latá... atesu dxota (M)

Ond.: *ateso*

atesuen (B-a, M)

Def.: adb. (Egon, erria). D.: “teso”.

Zit.: txiko bat atesun on biarrien apur bat e, bádako senua, a da tramie / atesun erriteko gudau esan “teso” erriteko / dau e sarie batunau, esatiles, da semat eta sare- esatiles e, atesuau imiñi, dau e sari atesuau / lau malla sartzen batza-su etzeko, due, sarie atesuau / ori txikota atesuei dau / ori txikota atesueidxe dau (M)

Ant.: manuen

Dok.: Azkue. «Atezu (B-l-ond), tirantez, tensión. ATEZUAN DAGO (B-l), está tirante.»

atór (M) - atorra (M); altór (B-a) - altorra (B-a)

Def.: iz. D.: trainaren pañoa.

Dok.: Astui. «los paños o ALTORRAK» (B4-106)

atraka (B-a-o, M, O)

Def.: ad. intr. Estiborretik/estiborres, baborretik/baborres, átzes (D. de popa). “Atracar”.

Zit.: e áuna atraka ámen dau leku-ta! (B-a) / atrakate sara su, da besti datortzsure estiborreko mandara atrakaten / Bermeoko portun atraka gara / atraka mollara / atraka eskillarara saltateko / estiborres atrakako gara (M)

Dok.: Azkue. «ATRAKA (G). (V. Atreka.). ATREKA (Bc, G-mot), atracar (una lancha). Es voz extraña, como muchas otras de nuestros pescadores.»

atrapa (B-a-f-j-l-r, L, M, O)

Def.: ad. “capturar”.

Zit.: mudekarrak atun gitxi atrapa dauie / oiñ eskirek atrapatzen dauie, bay gitxi e? (B-r) / or asko atrapa du arraño guk (B-f) / iñoix e atrapa du se-sango tzu-pa, ba amar metroku ta bai (M)

Dok.: Azkue. «ATRAPA (B), arrebatat, coger.»

atrás (B-j, M)

Def.: ex. .. “atrás”.

Zit.: atrás! [nahiz eta *atzera!* ere erabil-tzen den eta azken hau jatorragotzat eduki berak] (B-j) / baporak, okitxe bin, sábli beyen, abante, da sábli goidxen, atras / bráso bi, esatiles e brásue kanbidxaten sune sáblías, atrasera-ko edo abanterako (M)

Ant.: abante

***atras omon (M)**

Def.: ad. atras eman, enbarkazioa atze-rantz joateko.

Zit.: da diñoste se: “atras omon!” Selan omongo tzat atras, enbarrin gane-gane-ganin nau-te! (M)

atrasien (B-p, M)

Def.: adb. (Egon, ipini, joan, planta). D.: atzerantz doanean, lema zarratu manda batera eta popadan-popadan plantata egon enbarkazioa. Orakan ere ipintzen da sarri atrasean.

Zit.: enbarkasiñu dau e atrasien / kápan be imintxen da sarritxen, enbarkasiñue atrasien, da atrasien plántaten da, popadan plantaten da enbarkasiñue / iru pitada = atrasin gues (M)

Ond.: *atrasin*

atraskada (M), atraskadatxu (B-j)

Def.: iz. atzez ematen den paladatxua.

Zit.: atraskadatxu bet émon! (B-j) / emon atraskadatxu bat e otor barik élixera-
edo! (M)

atún (B-a-j-r, M) - atune (B-a-f-j-p, M, O), atúnek (B-a)

Def.: iz. "albacora, bonito del norte, atún blanco", *Thunnus alalunga*, *Germo alalunga*.

Enz. D.: norteko kostera izaten da San Pedroetan hasi eta azarorarte-edo. Kanarietara eta Azoresera-eta badoaz neguan ere bai.

Lek.: *egalusia* a. / Ond.: *atun* - *atune*

Dok.: Azkue. «ATUN 1º (c), atún, *thon*.» / Anasagasti. «Atune, *Thunnus alalunga*, Albacora, Atún blanco, Bonito.» / Astui. «bonito del norte (Atune)» (B4-126) / Anton Perez. «atun (atune) = (Thunnus alalunga). G. atún blanco, bonito del norte. F. thon blanc, germon. I. white tuna.»

ATUN ANDIDXE (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: hamar kilotik gorako atuna. B-f: zortzi kilotik gorako atuna. B-j: hamar kilokoa.

(ATUN) BIRIBILLA (M), ATUN BIRIBILLE a. (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: bost kilotik zortzi kilorako atuna. Hamar kilotik gorakoa *atun andidxe* da. B-f: bost kilo eta erdi, sei kilotik gora, zazpi kilo eta zortzi kiloraino. Gero *atun andidxe* da. B-j: bost-sei kilokoa.

Oha.: cf. tomaterue

Dok.: Astui. «bonitos de 4 a 7 kgs. (Biribillek)» (B4-126) / Anton Perez. «5-6 Kg. ingurukoari atunbíribille.»

atun biribillales dau (M)

Def.: e. D.: neska morroskonakatik esaten da.

atunburu (M), - atunburue (M); atunburo (B-a) - atunburue (B-a)

Def.: adj. D.: tontoa.

Zit.: txo! Atunburu sara'la? (B-a) / su atunburu aix. Bistan estakopa ser den

ba! / txo! Atunburu aix ela? Selan eiñdxok au? (M)

atunero (B-a, M) - atunerue (B-a, M), atuneruek (M)

Def.: iz. "barco atunero". Atunetan ibiltzen den enbarkazioa.

Sin.: atunsaliek

Lek.: *atunerua* a. / Ond.: *atuneru* a.

atuneta (B, M) - atunetie (B-r, M)

Def.: iz. D.: atunaren kostera esatea legez.

Zit.: aurtengo atuneti ona ixan da (M)

Ond.: *atuneti* a.

Dok.: Azkue. «Atuneta (B, ...), atunketa (L), pesca del atún.»

atunetan (B-a-r)

Def.: adb. atunetan, atunetara.

atunsale (M) - atunsalie (B-a), atunsaliek (M)

Def.: iz. "barco atunero". Atunetan ibiltzen den enbarkazioa.

Sin.: atunerue

Lek.: *atunsalia* a.

Dok.: Azkue. «Atunzale (B-l, L, Duv. *ms*), pescador de atún.»

***atun sar - atun sarra (M)**

Def.: adj. atun zaharra, asko dakienari eta azeriari esaten zaio.

Zit.: txo! Su atun sarra sara (M)

Sin.: arrain sarra, simarroye 2.

atxá (B-a-f, M) - atxie (B-f-j), atxak (B-a-f, M); *atx - atxá (B-a, M)

Def.: iz. "peña". Haitza.

Ond.: *atxi* a.

Dok.: Azkue. «ATX 1º (Bc), peña. Var. de AITZ.»

atxandel (B-a, M) - atxandela (M), atxandelak (B-a)

Def.: iz. D.: kordelak eskuak ez ebakitzeko atzamarrean ipintzen zen trapua edo bizikletaren gurpilaren goma. B-a: alatzeko atzamarretan ipintzen dira, ostantzean sokalak eta pitak ebaki egiten du eta batzuei maskurra atera.

Entz.: D.: behin atzamarra gogortu arte

erabiltzen zen, gero batere ez.

Lek.: *astandela* a. / Ond.: *atzandelak* a.

Dok.: Azkue. «AZTANDEL (B-l-m), dedil de paño que se usa en la pesca del atún.»

atxike (B-a-j-p)

Def.: ad. “achicar”.

Zit.: ori batela atxike su? / atxike saídxie! (B-j)

ATXIKAIK! (M)

Def.: ex. “¡achica!”.

Entz.: D.: baporetan lurrunaren indarra-
rekin egiten zen.

Oha.: Badirudi Dimasek ez zuela onar-
tzen *atxika* aditza, horrelako aginduren
batean-edo erabiltzen zela aipatu zuen.

***atxike - atxikie (B-j)**

Def.: iz. “bomba de mano”.

Sin.: eskuko bonbie

atzalde (M) - atzaldie (M)

Def.: iz. “tarde”. Arratsaldea.

átze (M) - átzie (B-j, M)

Def.: iz. “popa”.

Lek.: *atzia* a. / Ond.: *atzi* a.

Dok.: Azkue. «Atze 1º (AN-lar, B, G),
trás, parte posterior.»

ÁTZE BIRIBILLE a. (B-a, M)

Def.: adj. “popa redonda”.

Entz.: D.: enbarkazio gehienak dira atze
biribilak, lehen “cola pato” edukitzen
zutenak egoten ziren.

Zit.: enbarkasiño geidxenati atze
biribilak (M)

ÁTZE EBAIDXÉ a. (B-a, M)

Def.: iz. “popa cuadrada”.

Entz.: D.: antzina egoten ziren popa
ebagiak. *Ranplerue*-k dauka atze
ebagia.

Zit.: ranplerupe dako atze ebaidxe (M)

Sin.: popa ebaidxe

ÁTZIN GÁNERA (B-a, M)

Def.: adb. D.: atzea baxuago aurea baino.

Entz.: B-a: zaharrek esaten dute kazan
hobeto heltzen diola atunak. D.:

atunetako, kazarako ona da.

Zit.: bárku átzin ganera bádau (B-a) /
átzin ganera on bi dau enbarkasiñuek e
atunetan (M)

Ant.: áurrin gánera (B-f)

atzo-buelta (M) - atzo-bueltie (M)

Def.: iz. atso-marapiloa egikera, txarto
egikera ematen den buelta.

Ez: B-a-j

atzo-marapillo. Ik. marapillo

aué sarratute dako (B-j)

Def.: e. arraina jan gura ezik edo
jangartzu dagoenean.

auenbolo (B-o, M) - auenbolua (M), auenbolue (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: itotzen denean urdailak
ahotik irteten dion arraina. Lotxaren
antzeko beste arrain bati ere esaten
zaio, buztana luzenga daukana. Kale-
tako arraina da. B-j: itxura itsusia
dauka. Arrain zuria da.

Entz.: B-j: lehen itsasora botatzen izan
dira baina orain aprobetxatu egiten
dira. Azala, eskamatu beharrean,
kendu egin behar izaten zaio.

Dok.: Anasagasti. «Lotxie, Auenbolue;
Phycis blennioides, Brotola de fango.»
/ Anton Perez. «auenbolo (auenbolue)
(*Coryphenoides rupestris*). G. granade-
ro. F. grénadier. I. grenadier, soldier.»

auká (M) - aukie (M), aukak (M)

Def.: iz. D.: itsasoko belarrak. Nahiko
zabala da, bolatxuak legez dauzka,
sakata pa! pa! egiten da.

Entz.: D.: antzina bolatxua amuan ipinita
bedar-jaleak ateratzen ziren. Portuan
egoten zen hori, galdu egin da. Haitze-
tan ere asko galdu da kostan.

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «AUKA 1º (B-b-mu), li-
quen, especie de musgo que se adhiere
a las peñas en la costa.»

áurre (M) - áurrie (B-j, M) 1.

Def.: iz. “proa”.

Ond.: *aurri* a.

áurre (M) - áurrie (B-a-j-r, M), áurreko txikota (M) 2.

Def.: iz. D.: traina botakeran lehenengo doan txikota, kortxora doana. Hirurogei edo laurogei metro edukitzen ditu.
Sin.: aurrekidxe

áurreki (M) - áurrekidxe (B-a, M)

Def.: iz. traina botakeran lehenengo doan txikota.
Sin.: aurrie, aurreko txikota

áurtzara (M); áurtzera (B-a)

Def.: adb. D.: aurtzola sartuta joatea.
Zit.: áurtzera gues (B-a)
Dok.: Azkue. «Aurtzaka (Bc, G), navegar con viento contrario, a orza u orzando.» / Astui. «Navegar ciñendo, de bolina: AURTZA-KA» (I7-191)

áurtzol (M) - áurtzola (M)

Def.: iz. “orza”. D.: belan zoazenean barrutik uretara ateratzen den zer bat enbarkazioa haizera eroateko hobeto.
Dok.: Azkue. «AURTZA (B-b-l, G), aurtzol (B-b), orza, cierta tabla que se cuelga del costado de la lancha para navegar de bolina.» / Urkidi-Apraiz. «orza (*aurtzola* edo *ortzola*)» (B1-162) / Astui. «Orza: AURTZOLA; ORTZOLA» (I7-191)

ausí (B-a, M)

Def.: ad. olatuak errementatu. Zentzu gehiagotan ere erabiltzen da, sareak hautsi e.a.
Zit.: a itxosue garbi dator bay gero dator-bitzetan asten da, áusten danien / Mundekan estatator itxosu da gero plaidxen ba ausí? / arridxen estau itxen, biar. Arridxe daue lekuen ba sarie ba ausi itxen dalakon (B-a) / Artxikoten austen dator (M)
Sin.: errementa

ausiliar. Ik. *motor ausiliarra*

au-txiki (M) - au-txikidxe (M)

Def.: iz. *Spondyllosoma cantharus*? D.: muxarraren antzeko arraina baina kolore gorristagoa dauka, aho txikia dauka.

Entz.: D.: kostan atrapatzen da, beti jan da hemen. Gutxi atrapatzen da, ez da izaten masako arraina.

Sin.: sapaterue?

Oha.: Dimasek irudiak ikusita behin *Spondyllosoma cantharus au-txikidxe* dela esan zuen, beste behin bera izan daitekeela, beste batean *beseu-txillue* erantzun zuen eta behin ezagutu ere ez zuen egin. Kontuan har bedi Dimasek *sapaterue* ez duela esaten eta hau izan daitekeela Mundakako berba arrain hori izendatzeko.

Ez: B-p

autz (M) - autzé (B-j, M)

Def.: iz. D.: mendi-puntetan egoten den zarrazoia, “calima”. Korri handiko laino baxuari ere esaten zaio.

Zit.: esto distingiten mendídxek autzé dakoye-ta / autxé dakoye mendídxek (B-j)

Oha.: Julianena zintan *tx* modura entzuten da gehiago beharbada.

B

babá (M) - babie (B-a, M)

Def.: iz. arrain batzuek botatzen duten adurra. D.: antxoba atrapatu, enbarkatu barrura eta bitsa legez ematen zuen.
Zit.: arrañek omoten dauen babie (M)
Sin.: adurre, arroka

babór (M) - baborra (B-j-o-r)

Def.: iz. “babor”.

babor-estibor (B-a-j, M), babor da estibor (B-a), babor-estiborrien (M), babor-estiborretan (M)

Def.: adb. “a babor y a estibor”.
Zit.: da gero, babor-estibor, merkantitarue ori / bárkue korrikeran, ba bakixu ure eitzen deu erdi-bi, da ataten dau bitzé, ba aulan, babor-estibor / babor da estibor dausenak, korremuseties (B-a) / babor-estibor okitxe-san dau ba eskillarak idxeteko (B-j) / berrela dau, guardakola baiño átzerautxuau, babor-

estiborrin e? Babor-estiborretan / se daru peskanti aurrien da atzien, babor-estibor / guardakolen atzeko mandan, or da, babor-estiborretan, ori da berrelak / da atzin dus, babor-estibor bertan dues ate bi / gero disparadorak okitxen daus bi, babor-estibor átzien / babor-estiborrien, ubilleko toletak / babor-estibor imiñdxe aulako mototxu bi (M)

***babor-estibor - babor-estiborrak (M)**

Def.: iz. "babor y estibor".

Zit.: kallejoye da, guardakolen e, babor-estiborrak (M)

badí (B-a-r, M) - badidxe (B-a-f, M)

Def.: iz. *Geo.* "bahía".

Sin.: baida

Lek.: *baridxa - baridxia* / Ond.: *bai*

Dok.: Azkue. «BADIA (B-l), bahía.»

bagá (M) - bagie (M)

Def.: iz. D.: itsasoaren, olatuaren lepoa.

Zit.: бага andidxe dau (M)

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «BAGA 2° (B, G, Liz.), ola profunda.»

bágo (B-a, M) - báguek (B-a-p, M)

Def.: iz. "bao". D.: "baus". Kubertaren azpian doaz, *armasoyek* dira kostadukoak eta kubertapekoak *baguek*.

Entz.: B-a: haritzezkoak izaten dira.

baidá (M) - baidie (M)

Def.: iz. *Geo.* "bahía".

Zit.: neu ibil nai, sartun nai itxosora, amairu urteas, idxe amalau urtegas, baidera, erramutan (B-r)

Ber.: *baide (baidera)

Sin.: badidxe

Dok.: Azkue. «BAIDA (B-b), bahía.»

baidako (M) - baidakue (M); *baideko - baidekue (B-l)

Def.: iz. D.: lehengo mustur biko batela, jatarraintan ibiltzekoa.

Entz.: D.: baidara joaten ziren sardinatan.

Dok.: Astui. «Lancha sardinera: BAIDEKUE» (I7-190)

baixá (M), baixé (B-a) - baixie (B-a-r, M), baixek (B-a-r)

Def.: iz. *Geo.* "bajo, arrecife". B-r: "bajos".

Lek.: *baju - bajua, bajuak* / Ond.: *baju* a.

Dok.: Azkue. «Baiza (B-l-ond), baizadi (B-ond), arrecife, bajos de la costa.»

***baixa-sati - baixá-sátidxe (M)**

Def.: iz. D.: baxa-zatia, baxa txikia.

bajamar (M) - bajamara (B-a-f, L, M, O)

Def.: iz. "bajamar".

Zit.: gaur be ibilldxe or batzien, bajamaran [aixarrak] (B-r)

Oha.: cf. uraberie, mariberie. Bermeotarrek *bajamarien* nahiz *bajamaran* esaten dute, *trenien* nahiz *trenan* esaten duten antzera.

bajura (M), bajure (B) - bajurie (B-a, M)

Def.: iz. "bajura". D.: hauek txikiak, kostan ibiltzen direnak legatzetan-eta.

Ond.: *bajuri* a.

bajuran (M); bajuren (B-a-j-p)

Def.: adb. "en la pesca de bajura".

Entz.: B-a: atuna, bixigua, legatza, angira, txitxarroak eta gauza horiek ateratzen dira.

Zit.: patroí ibilldxe lelau bajuren (B-a) / lelau bajuren ibil nai (B-p)

báka (B, M) - bákíe (B-a, M)

Def.: iz. "baca, embarcación de arrastre".

Entz.: D.: lehen bakek albotik eta atzetik egiten zuten behar, arraina enbarkatu baborretik. Ateekin egiten du behar.

Lek.: *bakia* a. / Ond.: *baki* a.

bála (M) - bálak (M) 1.

Def.: iz. "fardo, bala".

Sin.: farduek

bala (M) - bálíe (M), balak (M) 2.

Def.: iz. D.: ardora hobeto ikusteko txikotarekin amarratuta aurretik botatzen zen harria.

Ond.: *sanbollu* a.

balandra (B-a, M) - balandrie (B-a, M), balándrak (B-a, O)

Def.: iz. “balandra”. Belako enbarkazioak. D.: beleroa. Hamar edo hamabi metroko palu bateko enbarkazioak.

Entz.: D.: antzina gatzarekin etortzen ziren balandra galegoak belan.

Oha.: badirudi gaur egun *belerue* edo *belako enbarkasiñue* esaten dela gehiago.

***balansin - balansiñek (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “balancín”.

balantzada (B-a, M) - balantzadie (B-a, M)

Def.: iz. (Egin, emon). “Balanceo”.

Zit.: balantzada andidxe itxen dauie / orrek e balantzada asko ingo dau / bárkuk balantzadi eitxen dauenien / ser da balantzadi eitxen dune ba?! (B-a) / balantzadi emoten dau enbarkasiñuek (M)

Ond.: *txurla - txurli*

balantzadaka (B-a, M)

Def.: adb. (Egon, joan). “Dando balanceos”.

Zit.: balantzadaka gaus (B-a)

balbá (B-j, M) - balbie (M)

Def.: adj. arrain gutxi ateratzen duen patroiatatik esaten da.

Zit.: txo! Balbiaue sara, etzin geratu saitxes etzin geratu! [zorte txarra dakarren barrukoari] / onek mutillek ia amagas eitxen badau lo gero! Balbá bat-a au (B-j) / balbi dok ori (M)

Sin.: aliadue

Dok.: Azkue. «BALBE (B-a-ber-o-tx-urd), muerte.»

bálbula (M), *bálbule (B) - bálbulie (B-j-m), bálbulak (M), bálbulek (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “válvula”.

bálda (B-a, M) - bálkie (B-r, M)

Def.: iz. “balde”.

Entz.: D.: antzina saiaren forma hartuta zeukaten oholezko baldak erabiltzen ziren.

Lek.: *baldia* a. / Ond.: *balda - baldi*

baldár (M) - baldarra (M)

Def.: iz. D.: mendietan-eta egoten den laino baxua.

Ez: B-a-j

Dok.: Azkue. «BALDAR 3º (B, G), nubes pesadas, que arrastra el vendabal.»

baldie (B-a, M)

Def.: ad. “baldear”. Baldekin enbarkazioa garbitu.

Zit.: bruse = sepillue, balditen denin enbarkasiñu garbiteko / da gero portun baldie enbarkasiñue ta, orrek biarrek / enbarkasiñu baldie / da omoten dxa-koen egunien, papardo bat, edo besegu bat edo baldititxik (M)

Lek. eta Ond.: *baldia*

baldiu (M, O) - baldiue (M, O); baldio (B-a) - baldiue (B-a)

Def.: iz. “baldeo”. D.: bruzarekin eta baldarekin itsasoko ura hartuta egiten zen garbitasuna.

Entz.: D.: itsasotik etortzen zen bakoitzean egiten zen. Orain mangerarekin egiten da. Lehen neguan astean bik egiten zuten baldeoa eta egunean papardo bat edo bixigu bat ematen zitzaien.

Zit.: se kuberta, itxasotik otorte san bako-txin baldiu itxe san, baldiue, oiñ e baldiu itxen da mangerias / astin bik eitxe bin baldiue (M)

Lek.: *baldiua* a.

balixa (M) - balixie (M); bálíx (B-a-j) - bálíxe (B-a), bálíxek (B-a)

Def.: iz. (Bota). “Baliza”. D.: sareak edo palangrea botatzen duzunean non da-goen topatzeko botatzen direnak.

Zit.: da balixitako.. aulako, sementus eiñdxe aulako- pixue, balixi artes ote-ko (M)

Ond.: *balis*

ballena (B-o-r, M, O) - ballenia (L, M), ballénak (B-a, M)

Def.: iz. “ballena”.

Ond.: *ballena - balleni*

Dok.: Anasagasti. «Ballenie, Seroie; *Balaena glaciaris*, Ballena Euskara.» / Anton Perez. «ballena (ballenie) = (Balaenoptera physalus). G. ballena, rorcual. F. baleine. I. whale.»

ballena kuma (M) - ballena kumie (M)

Def.: iz. bale kumea.

Sin.: seroye

báltza (B, M) - báltzie (B-a, M); bálsa (M) - bálsie (B-j, M)

Def.: iz. (Bota). D.: “ancla flotante”. Eguraldi txarra dagoenean atunetan-eta botatzen dute enbarkazioa errunbo batean edukitzeko. B-a: “anclilla flotante”.

Zit.: báltzi errita on garies (B-a) / balsi bota du (M)

baltzó (B-o, M) - baltzue (M) 1.

Def.: iz. D.: enbarkazio guztiak elkarrekin edo elkarregandik hurre dauden lekua.

Zit.: baltzun ibil gara / baltzún gaus (M)

baltzó (M) - baltzue (M), baltxue (B-j) 2.

Def.: iz. kapitala. B-j: “monte mayor”.

Entz.: B-j: baltzutik pagatzen dira fitak, amuak, sondaren papela, arbia, ekartzen diren armamento guztiak, sukaldaria, batelekoa, nebereroak, elektrika-ria... Gero hori pagatu eta gero gertatzen denaren ehuneko berrogeita hamabosta armadoreena da eta ehuneko berrogeita bosta tostartekoena da. Biberak pagatzen dira gero erdibana, ez baltzutik.

Zit.: au baltxoku da (B-j) / ori pagaten san baltzotik kapital e gustitxik (M)

Sin.: monte mayorra

Dok.: Azkue. «Baltzu (B-mu), sociedad de comercio, alianza.»

banakatzu dau (M)

Def.: e. arrain gutxi atrapatzen denean esaten da. D.: granu-granuka dagoena, banakatsu.

Zit.: se badau eser edo? da banakatzu dau, edo granotzu dau (M)

Sin.: granotzu dau

Oha.: Orotariko Euskal Hiztegian *banakatxo*, *banakatxu* irakur dezakegu, *banaka*-ren txikigarria. Kasu honetan *tz* ahoskerak *-tsu* atzizkian pentsarazten du orde.***bandada - bandadak (M)**

Def.: iz. txori multzo handia. Behin bixiguagatik ere esan zuen baina txorientzat bakarrik erabiltzen dela aipatu zuen.

Zit.: bandadak oten die / sapatilluek, ukusten die ontxe be baye gitxi! Len bandadak otorte sien, bandadak, abe Mari! / da otorten sen bandadatan, bay ondotik esan otorten [bixigua] (M)

bandarri (B-a, M) - bandarridxe (B-a, M)Def.: iz. “bandarria”. *Los barcos en la mar y su maniobra en puerto* liburuko 29. orrialdean tajaderaren gainean dagoen mailu handia.**bandera (B-a) - banderie (B-a, M)**

Def.: iz. (Iza). “Bandera”.

Zit.: señeruk ixate ban ba banderie, ba danak etzera (M)

Dok.: Azkue. «BANDERA 2º (c), bandera.»

bangera (B-a, M) - bangerie (B-a, M), bangérak (B-e-r); mangera (M) - mangerie (M)

Def.: iz. “manguera”.

bankada (M) - bankadie (B-j-m), bankádak (B-j, M)Def.: iz. *Mek.* “bancada”.

Entz.: D.: ardatza bankadan finkatuta doa.

bapór (B-f-j-r, M) - bapora (B-a-j, L, M), bapórak (B-j, M)Def.: iz. “vapor, barco de vapor”. Legez antzinako baporak dira, batzuek gaur egunekoei ere esaten diete; *motorra*, *enbarkasiñue* edo *barkue* ere esaten diren moduan.

Entz.: D.: Mundakako baporen izenak: Aintzatasuna, San Pedro, Katalin, Joven Madalena, Portuondo, Santa Kataliña, Carmengo Ama, Laida, Vista Alegre. Era batera hemen egoten ziren lau-bost bapor.

Lek.: *bapor* - *bapora* / Ond.: *bajor* - *bajora*, *bajorak*

baporesko (M) - baporeskue (B-a)

Def.: adj. "de vapor".

Zit.: péskakuk ibil nai, Olibeten, lélau-lélau, Olibet, baporesku esan da ori (B-a) / merkantien esatiles baporeskuen e, ixeten san: makiñistie.. / ordun galdárakas ibiltxe sin-da, baporesko órrek / ori da- baporesko makiñi da (M)

bará (B, M)

Def.: ad. "varar".

Zit.: ormin kontran selan dauen e, e, barateko lékue, esu-kusi? / da amen barate su (M)

Sin.: eskei

Lek.: *bara***baradero (B-a-r, M) - baraderue (M)**

Def.: iz. "varadero". D.: enbarkazioak eskegitzen diren lekua.

Entz.: D.: Mundakan baradero bat baino ez dago. Orain dagoena da karroa, eskegitzeko enbarkazioa.

Zit.: enbarkasiñue nora darusu? da baraderora eskeitzen / baraderutan imintxen di enbarkasiñuek (M)

Lek.: *baraderua* a. / Ond.: *baraderu* a.**barandilla (M), barandille (B-a) - barandillie (B-a, M)**

Def.: iz. "barandilla".

Entz.: D.: txalupek ez dute eduki barandila, legatzetako ipintzen zioten eta tertzak botatzen zirenean atze guztian joaten zen.

barbáin (B-a, M) - barbañe (B-a-f, M, O), barbáñek (M)Def.: iz. "salmonete", *Mullus surmuletus*. B-a: gorria da.

Entz.: D.: korridu egiten du asko, listoa eskapatzeko. B-a: gozoa jaten. Sareekin atrapatzen dute, amuarekin ere bai baina nekez. Bare-bare dagoenean haitzera sartzen da, itsasoa altxatzen denean zabaldu egiten da.

Lek.: *barbarin* - *barbariña* / Ond.: *barbain* - *barbañe*Dok.: Azkue. «BARBARIN (Bc, G), salmonete, un pez marino.» / Anasagasti. «Atxako barbañe, barbariñe; *Mullus surmuletus*, Salmonete de roca. Itxosoandiko barbañe, *Mullus barba-**tus*, Salmonete de fango.» / Anton Perez. «barbariñ (barbariñe) = (Mulus barbatus). G. salmonete. F. rouget. I. red mullet.»**baré (B-a-j, M)**

Def.: adb. (Egon). "En calma".

Zit.: se bare dau itxosue! (B-j) / seitzik oridxo bárril bet nai e trapó bat oridxuas, nai petrolidxuas, bota itxosora, da, aixi badau be, bera(k) buelta gustidxen eitxen deu, e, bare imiñi / egualdidxe bare-bare dauenien (B-a) / baré dau / Murgun agertuten dinin au dau bare [itsasoak agertu] / bare total dauenien bare / bare-bare dauenien / olan dauenien bare-bare ta aixe barik / igual e, bare asmate su ta baye itxasuk atxetan boun! / atzo baiño bariau dau (M)

Lek. eta Ond.: *bare*

Dok.: Azkue. «BARE 3º (AN-b, B, G), calma en la mar.»

bare (M) - bariek (M)

Def.: adj. "calmado, tranquilo".

Zit.: egualdi bari dauenien (M)

Sin.: kalmak

Lek.: *baria* a.**barealdi (M) - barealdirxe (B-a, M)**

Def.: iz. D.: hondoko itsasoa dagoenean hiru itsasoen osteko kalmaldia.

Entz.: D.: orduan sartzen ginen gu portura, itsasoen atzetik.

Ant.: itxasaldirxe

Lek.: *barealdirxa* a. / Ond.: *barealdirxe* a.

Dok.: Azkue. «Barealdi (V. Baraldi). Baraldi 1º (B, G), bonanza, rato de calma en la mar.»

barenga (M, O) - barengie (B-r, M)

Def.: iz. "varenga". D.: armazoien kontra doan beste armazoi bat esate baterako, behean doana gilara.

Ond.: *barenga* - *barengi*

Ez: B-a-j ez, antza

Dok.: Azkue. «BARENGA (B-b-l-ond), varengas, piezas de madera que forman la cuaderna de las lanchas.»

BARENGI BAIÑO OKERRAU(E) SARA (M)

Def.: e. okerra.

Sin.: gardie, arrain santarra, trabeseko panela

baretan (B-j, M)

Def.: adb. “en calma”.

Zit.: ordun atrapate sin burutuek, se ostantzin baretan, lulik etzo itxitxen dxaten (M)

Sin.: kalmatan

baretu (B-a-r, L, M, O)

Def.: ad. (Itsasoa). “Calmarse la mar, amainar”.

Zit.: da arek oridxuk itxen deu, baretu (B-a)

barganete (M) - barganetie (M)

Def.: iz. “barraganete”. D.: enbarkazioak kostaduan obramuertaren azpian daukan ziloa urak irteteko.

Oha.: ez luke onartuko behar bada sarrera modura. Ik. *obramuertin aspidxe*.

***barille - barillie (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: *nibelan sondie*.

bárko (B-a, M) - bárkue (B-a, M), bárkuek (M)

Def.: iz. “barco”.

Oha.: gutxitan erabilia, ia gehienetan *enbarkasiñue*. Ez dakit adibideetan merkantei deitzeko ez ote duen erabiltzen Dimasek. Alejandrok gehiagotan erabiltzen zuen, neuri esaten zidalako beharbada?

Lek.: *barkua* a. / Ond.: *barko - barku*

BÉLAKE BARKUEK a. (B-r) 1.

Def.: iz. “barcos veleros”.

BÉLAKE BÁRKO (M) - BÉLAKE BARKUE (M); BELERO BÁRKE a. (B-l) 2.

Def.: iz. D.: marmoka batzuk dira belako barkuak legez, bela legez daukate, buztan luzeak, erro luzeak, ikutuz gero azgura handia ematen dute.

Sin.: belerue

KABOTAJEKO BARKUE a. (M)

Def.: iz. “barco de cabotaje”. D.: kostan ibiltzen direnak.

Sin.: kosterue

Lek.: *kargakuak* a. / Ond.: *kosteru* a.

KARGAKO BARKUE a. (M)

Def.: iz. “barco de carga, mercante”.

***barkukada - barkukadak (M)**

Def.: iz. barkukada, barku bete.

Zit.: barkukadak ataraten gendun e bakaladillie (M)

Ez: B-j

barometro (M) - barometrue (B-j, M)

Def.: iz. “barómetro”.

barrá (M) - barrie (M)

Def.: iz. “barra”. Portuko sarrera.

Oha.: ik. Toponimia - Talasonimia

Lek.: *barria* a. / Ond.: **barra (barratik, barran)*

barrabil (M) - barrabilek (B-a, M)

Def.: iz. D.: arrautzak, arbiak.

Oha.: Julianentzat ez dira arrainarenak, pertsonarenak baino. Gutxitan erabiltzen dela dio, baserritarrena dela batez ere.

Sin.: arbidxe, potruak

Dok.: Azkue. «BARRABIL (c), testículo.»

barríl (B-a) - barrille (M), barrílek (B-a, M)

Def.: iz. “barril”.

barrót (B-a, M) - barrótak (B-a, M)

Def.: iz. D.: armazoeik daroatzatenak amarratzeko.

Ond.: *barrota, barrotak* a.

Dok.: Azkue. «BARROTA (Bc, Gc), barrotes, armazón de una lancha.»

barrú (B-a), barruen, barrure.. (M) 1.

Def.: adb. “bordo, a bordo, ..”

Zit.: iñor falta da? ta es, danok-aus barru / tripulasiñu ser? Danokaus barru? Edo jéntie barrun gaus? (B-a) / geure barruen / basatos gure barrure? / baye gero itxasotik otorten senin apaidxu barrure, alaten senin barrure / sari botaten daue da gero pangitakatzo txikotak e barrure / bi daus biarrien, da

batepakarrik artzen dau arrañe barrure [trioan] / aparejus edo puntalas enbarkaten dau barrure / pára bapora ta, enbarka gendun barrure / da enbarka barrure ta babi emote ban / datorrenin barrure “saparradie” / eskillarara gus e saltateko barrure edo / barruko gastiena, mutil-txikidxe / barruko jéntie / au due alanbre bategas, barruko bitara / kontramaixu da, e, mariñerun e jéfie, barruen / ostantzien barruen, txo! non dau agurie? / oin barrun eitxen da dxatekue / sestanti beti, beti dau barruen (M)

Dok.: Ortuzar. «*Barruen. A bordo; Barruko gixona, barruko lagune. Tripulante.*»

***barru (barruko, barrura..) (B-a, M) 2.**

Def.: barrukoa, kostakoa.

Zit.: barrures gues / larrien ba barrurau ba beseu gidxau on da (B-a) / kanpoko abuxe da ori, da barruko abuxe da ba txikidxaue / mayetzin atrapatzen asten da kanpuen, ori da barrura datorrena, barrura datorrena [barbarina] / or e, gu ibiltxen giñen arrastan, baye onek e lebasalik ibiltxen di apur bat barrurau / sikuten deitxuten tzagü ba, irurogei mille ta, irurogei brasetati barrure / dana da bat, esatiles e, kánporautxuau, barrurautxuau, esatiles plataformi dana esta? / oneti aunek barruko kalak / Andrakala da barrurengo kálíe / barruko kalie da, esate baterako Errekado, barrutitauena, barrurengoko kali dauena / atxiñe barrurau sartzen san, auna Ixarorarte sartzen san simarroye / Ixaro kanpun dau arridxe, esatiles e Ixaron, barrurautako eskiñadie / Altarriko arritxik barrurantz, Matxakura edo esto... Bermiorantz, segiten dau orrek arridxe / errekaladan da ba barrura satosenien, kánpotik egunak eiñdxe ba errekaladan, barrurentz / gero ya sudosta barrura due, barruko aixie / terrela da barruko aixie / abrako aixi da bertoko barruko kostako aixie (M)

Ant.: *kanpo

Oha.: badirudi *barro bariante berriagoa ere badaukala.

bárrure (B-a-j, M)

Def.: adb. (Joan). “En dirección”.

Zit.: égun bárrure básues / lestín bárrure gues / lau bet ordu ingu lestin barrure (B-a) / égun barrure gues / beko puntatik urteten dau nórtin barrure dun ori / lestin barrure / oestin barrure / norustin barrure / aixin barrure / Matxakun barrure [= Matxakurantz] / bránkas beren barrure / norteko ixarran barrure gues / itxasun barrure due lixuen, arridxe / da dxuten da beren barrure, arrastan e? / Birjiñin barrure / korridu lei eguskidxen barrure [arrainak] (M)

Dok.: Azkue. «Barruna 2º moverse hacia, con rumbo a...»

barrureska (B-a); barruruska (M)

Def.: adb. kanpotik barrurantz, kostarantz edo porturantz etortzea.

Zit.: barruruska gatos [“venimos pa dentro”] (M)

Dok.: Astui. «Acercarse a la costa desde alta mar: BARRURENTZ» (17-191)

barrutei (M) - barruteidxe (M)

Def.: iz. arrainaren barrukoa, gibela-eta.

Sin.: triputxak, lebas-potruek, boluek

Bartolo (M)

Def.: iz. *Balistes carolinensis*. D.: arrain zuri-zuria ei da azala kenduta.

Entz.: D.: antzina ez zen atrapatzen, orain hona etorrita daude, urtean-urtean atrapatzen dira.

Sin.: arrain tropikala

Ez: B-a

basá (B-a, M) - basie (B-a-p, M)

Def.: iz. “lodo, barro”.

Zit.: ámen díken, nai portuen, bajamara danien, basatxan (B-a) / eskiri ta itxen ba basatan (M)

Lek.: *basá - basia*

Dok.: Azkue. «BASA 1º (B-l-mond-oñtx, L-ain), lodo, cieno.»

basatu (B-a, M)

Def.: ad. D.: hondoaren gainean plantatzea apariora.

Zit.: basatuten senin apaidxu palangrie / kordela erri batzasu apur ba gedxau, ein tzu arek ondu dxo, da eiñdxa basa-

tu, bertan plegá / ondu dxo ta bertan plánto, apaidxo gustidxe basatu (M)

bástago (M) - bástague (M)

Def.: iz. “vástago”. D.: bielara doa, bastagoan ipintzen zitzaion enpaketa-dura lurruna ez galtzeko.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «*bastau* (vástago)» (B1-171)

básto (M) - bástue (M)

Def.: adj. “basto, ordinario al comer”.

Zit.: txitxarro baltza, dxateko bastuaue (M)

batél (B-j, M) - batela (B-a-f-j-l-r, L, M, O), batélak (B-j, M)

Def.: iz. “batel, bote”. D.: erramutan ibiltzen diren enbarkazioak, atze ebagiari deitzen zitzaion.

Entz.: D.: Bermeo ez da izan Mundaka legez-eta batelean ibiltzekoa arrantzan. Antzina etxegunak izaten ziren eta gizonak pasiatzen eta andreak fabrikara Bermeon. Mundakan bateletan joaten zen.

Oha.: cf. baidako

Ond.: *batel* - *batela*

Dok.: Azkue. «BATEL 1º (B, G), lancha pequeña.» / Urkidi-Apraiz. «Botes (*batelak*) entre 3 y 5 metros ya no utilizados para la pesca sino exclusivamente como embarcación auxiliar.» / Astui. «Batel: BATELA» (I7-190)

BASIÑDXE BOTA BATELA? - BAI, BOTA

Def.: e. bazinda, batela bota liteke? Fernando Lasak azaldu zidanez motoretan horrela eskatzen da mahaiaren erdian dagoen platera ogiz garbitzeko baimena, ogi zatia botatzeko.

bateleko (M) - batelekue (B, M), batelekuek (B-a)

Def.: iz. D.: antxobatan batelean joaten diren lagun bat edo bi argiarekin gero baporak etxada egiteko argira.

batelero (B-r, M) - batelerue (B-a, M), bateleruek (B-a)

Def.: iz. D.: berton dabilena arrantzan

kabratan edo tximinoitan edo brekatan, kalara ez dabilena.

bateri (B-a-j, M) - bateridxe (B-j, M), batéridxek (B-j); batéidxek (B-a)

Def.: iz. *Mek.* “batería”.

Oha.: *bateidxek* formatik **batéi* espero nuen arren *bateri* erantzun zidan mugagabeen Alejandrok.

batikulo (M) - batikulue (M)

Def.: iz. Dimasek eginiko irudi batean latina doan paluetatik: latin-palue, bergie eta batikulue, latin-palutik irteten duen horizontala.

Ez: B-a-j

batún (B-j)

Def.: ad. “recoger”.

Zit.: gaur be ibilldxie or batzien, bajamaran [aixarrak] (B-r) / batzin da ori asko Bakidxo mandaraz be bai (B-j) / kordela tuntuixen batunde due (B-a)

***baul - baulé (B-j)**

Def.: iz. B-j: aurreko bodegan edukitzen izan dugun kutxa sokalak, amuak eta hariak gordetzeko.

Sin.: kaixie

Ez: M

bautixe (B-a, M)

Def.: ad. enbarkazioa bataiatu.

Entz.: D.: etortzen zen abadea barrura eta bedeinkatu egiten zuen enbarkazioa.

Zit.: otorte san abadie barrure, da, eitze ban enbarkasiñu bautixe, beren e, esopuas edo aregas (M)

Lek.: *bereinkatu*

bautixo (M) - bautixue (B-a, M)

Def.: iz. enbarkazioaren bedeinkapena.

Zit.: bautixu eitze bien (M)

be (M) - beyek (B-a-j, M); bei (M)

Def.: iz. D.: trainaren beraunak.

Zit.: da igual ba seuk ba kóntrako etxadi itxe su, da beyek ariñau gu su ekarri / ba ariñau igual makinilli be beyek ekarteko ariñau (B-j)

BIRE BEYEK! (M), DXO BEYEK! (M)
 Def.: ex. biratzeko agindua, brageroa doa geroago estuago eta kankamoak dakartzatza gora.
 Oha.: D.: antzina esaten zen.

bedár (M) - bedarra (B-a-j, M)

Def.: iz. "alga, verdín..".
 Zit.: e! Sutano tangonilloko apaidxu ala bedarra dakotzu-te (B-j) / emoten dxakona aspidxen bedarra es eitxeko (M)
 Dok.: Azkue. «BEDAR 1° (Bc), hierba.»

bedardxale (B-a, M) - bedardxalie (B-a-f), bedardxaliek (M)

Def.: iz. "salema", *Sarpa salpa*. Leonen anaiak erdaraz "zalema" dela esan zidan behin. D.: bogaren koloreko arrain handia, bixiguaren gainakoa edo handiagoa.

Entz.: D.: lehen asko egoten zen, orain agertu ere gutxi egiten da. Gerra-denboran asko jaten zen, kainaberekin eta belarrarekin atrapatzen zen moila atzean eta horietan. B-r: jaten baduzu belar usaina dauka. B-f: galdu egin zen arrain hau ere Bermeen.

Sin.: *sabaidxe* Dimasentzat

Oha.: Blume argitaletxeko liburuak ez dakar erdarazko izenik (hemen ezagutu zuen Frufrunak, Dimasek ez), Ome-gakoan agertu ere ez da egiten.

Ond.: *salba - salbi*

Dok.: Anton Perez. «bedarjale (bedarjale) = (Sarpa salpa). G. sopa, salema. F. saupe. I. gold lined bream.»

begí (B-a-j, M) - begidxe (B-a-j, M), begídxek (B-a-j)

Def.: iz. (Atara). "Ojo de lazo".

Lek.: *begídx* a.

Dok.: Azkue. «BEGI 7° (B, G), ojo de lazo.»

begiandi (M) - begiandixe (B-a-f, M)

Def.: iz. D.: tximinoi normalak baino begi handiagoa dauka eta kolorea ere beste klase batzuk egiten ditu. Zabaltxuagoa da eta hegoetan biribilagoa. B-a: tximinoiak baino handiagoak, librakoak.

Entz.: D.: jateko bigunagoa da eta saltsan ipinita arinago egiten da. B-a: irailean,

urrian, azaroan, hor ateratzen da. Egurraldi zantarrak hasten direnean, itsaso-eta, bapeztu egiten da. B-f: Ermun gutxi atrapatzen da, bat ere ez, baina kanporago, bertan norterago eta hogeita hamar - hogeita hamabost brazatan atrapatzen da hori. Hasi kabutik eta Andinoraino atrapatzen da eta beherago ere bai, Santurtzin eta Castron ere bai.

Oha.: cf. potxie, tximinoye. Neure iritziz *potxie* eta *begiandixe* desberdinak dira.

Dok.: Anton Perez. «tximiñoi begihándije = (Ommastreps sagittatus). G. pota. F. calmar. I. flying squid.»

bekereka (B-a) - bekerekie (B-a), bekerekak (B-a)

Def.: iz. "cordero". Itsasoan bitsa dagoenean, zuri dagoenean.

Zit.: bekereka asko deu (B-a)

Sin.: ardidxe, korderue

béla (B-a-j, M) - bélie (B-a-j, M)

Def.: iz. "vela".

Entz.: D.: ondo sikatu eta gero zakuetan gordetzen ziren, otzaretan ez. Gure sasoian gutxi erabili da bela.

Lek.: *bela - belia* / Ond.: *bela - beli, belak*

Dok.: Azkue. «BELA 4° (c), vela de buques.» / Astui. «Velas: BELAK» (17-191)

BÉLA NAGOSIDXE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: txalupek erabiltzen zuten bela handiena, aurreko palutik atzerantz.

Lek.: *bela nagosidxa* a.

Dok.: Azkue. «NAGOSI (B), NAGUSI (G), vela mayor.»

bela (egin) (B-a, M)

Def.: ad. eskapatu, alde egin, utzi zeozer.

Zit.: e orrék béla eiñdxau (B-a) / an eiñdxau bela arek / arek ein tzo itxasuri bela (M)

Lek.: ez antza

bélako bárko. Ik. barko

belako enbarkasiño. Ik. enbarkasiño

belamen (M) - belamena (L, M)

Def.: iz. "velamen".

bélan (M)

Def.: adb. (Joan, ibili). "A vela".

Zit.: txalupetan dxuten sien, abantien esan oten makiñerik, abantien da bélan / bélan susenien / se ordun motorrik esauen okitxen, bélan ibiltxe sien (M)

belaorrotz (M) - belaorrotzak (B-r, M)

Def.: iz. belak josteko orratza. D.: biri-bilak izan beharrean triangeluarrak izaten ziren. B-r: bela jostekoa.

Ond.: *belaorrotzak* a.

Dok.: Azkue. «Belorrotz (B, G), aguja para coser velas.» / Astui. «Agujas velaras: BELA-ORROTZAK; BELO-RROTZAK» (I7-191)

belarri (B-a-j, M) - belarridxe (B-a, M), belárridxe (B-a-j) 1.Def.: iz. badirudi injadaren goiko aldekoa dela batzuentzat, hezurduna. Beheragoko mamina *iñdxadie* izango litzateke beharbada. D.: arrainaren ziletik hasi eta zakatzerainokoa.Oha.: cf. mikie, *iñdxadie*

Dok.: Azkue. «BELARRI 2º (Bc, G), agalla de peces.»

ATUN-BELARRIDXE a. (B-r, M)

Def.: iz. "ijada del bonito". Atunaren belarria.

belarri (M) - belarridxe (M) 2.

Def.: iz. "gatera".

Zit.: sartun ori txikota belarridxen! (M)

Sin.: gaterie

Ond.: *belarrixak* a.**belenera (M) - belenerie (M)**Def.: iz. "babosa", *Blennius* familiakoak. D.: "babosa".

Entz.: D.: lehen portuan egoten ziren zenbakura. Ez dugu jaten.

Sin.: otzobabastue

beleru (M) - beléruiek (M) 1.

Def.: iz. "velero".

Oha.: cf. belako enbarkasiñue

Ond.: *beleruk* a.***beleru (M) - belerue (M) 2.**

Def.: iz. D.: marmoka batzuk dira belako barkuak legeez, bela legeez daukate, buztan luzeak, erro luzeak, ikutuz gero azgura handia ematen dute.

Sin.: belako barkue

bendebala. Ik. *mendebala****bendible - bendible (B-j)**

Def.: adj. "vendible".

Zit.: esta esaten gause bat e ain bendibli entenite su? (B-j)

Ond.: *bendibli* a. (*Billau beti ixan da bendibli*)**benenu baño otzau dxauk au! (M)**

Def.: e. haize hotza dela adierazteko esakera.

Dok.: Ortuzar. «*Berenue lango aixie*. Viento que corta el cutis.»**bengala (B-a, M) - bengálak (B)**

Def.: iz. "bengala".

Entz.: D.: hiru-lau klase bengala eroaten dira itsasora. Badaude zuriak eta gorriak, itsasora bota eta kea ematen dutenak koloreduna, parakaidadunak eta abar. Txikitxu hauek izan ezik denek eroan behar dituzte. Merkanteetan bai zubian eta bai bateletan egoten dira.

***bénta - béntie (B, M)**

Def.: iz. "venta".

Zit.: arrañek otzaratan, ba béntara eruteko (B-a) / ori esan botaten bentara (M)

Ond.: *benti* a.**bentana (M) - bentanie (B-j, M)**

Def.: iz. B-j: beheko mandan ikusten den zuritasuna. Haizearen indarra da, hogeikoa edo hogeita hamarrekoea-edo, haizerrikoka dakar hark.

Zit.: ño! Bentani dau beko mandan / abe! Selako bentani dau ba! (B-j) / ño! Aixik ein bi txus or e bentana gogorra dau-te! (M)

beraldi (M) - beraldidxe (B-a, M)

Def.: iz. beheraldia, erresaka dagoenean itsasoak herrirantz barik beherantz egiten duen mugimendua.

Ant.: goraldidxe
Lek.: *beraskaldidxa* a. / Ond.: *beraldixe* a.

berasku artun (B-a, M); beraskue (egin) (B-a, M)

Def.: ad. D.: pikean josita egon den arraina soltatzea, beheranzkoa hartzen badu beste arrainek eskapa lezaketek ikaratuta.

Zit.: ordun asten da patroye: meka-, aldarrike gixonari, berasku ein tzonari / arrañek berasku itxen tzu, ikaratute (B-a) / arrañek e berasku artzin tzunin ño! Txirristadi iñdxau / artzen batzu berasku gero a ekarten gorantz penasa ixeten da / arrañe soltaten badxatzu, ta berasku artzen batzu, beraskue artzen badau igual eskapa eitxen dau arrañek / berasku artzen dauenin igual e, bestik beragas dues / areri gixonari in tzo beraskue (M)

beráun (B-a-f-j, M) - beraune (B-a-f-j-p, M), beráunek (B-j, M)

Def.: iz. “plomo”. Berauna, beruna. D., B-a: “plomo”.

Ond.: *beune* a.

Dok.: Azkue. «BERAUN (B-b-l), plomo.»

berauneko bókie. Ik. *boka*

beraunesko (M) - berauneskue (B-a)

Def.: adj. “de plomo”. Beraunezkoa.

Zit.: ba, oin, bera txikota da berauneskue (B-a) / beraunesko píñie (M)

berdé (B-r) - berdie (M)

Def.: adj.; adb. “(tiempo) crudo”.

Zit.: gogorra barik e, aixie ba, berdé (B-r) / gero ta berdiau dator au (B-a) / berdi etzu gure esan tenporala dauena, dauela ba egualdidxe berde (B-j) / oidxidi dator esatiles a berdé dator a esatiles (M)

Dok.: Azkue. «BERDE 2º (AN, B, G), (tiempo) crudo.»

AIXE BERDIE a. (B-j-r, M)

Def.: iz. D.: haize nahikoa, hamar-hamabost nudokoa. B-j: hamabost-hogei nudoko haizea. B-r: hamabostetik

hogeira-edo.

Zit.: aixe berdetxu dau (B-a)

Lek.: *aixe berdía* a. / Ond.: *axe berdi* a.

EGUALDI BERDIE a. (B-j, M)

Def.: iz. D.: haize nahikoa dagoenean. B-j: hamabostetik gorako haizea.

Zit.: ño! Egualdidxe emen e gero ta berdiau dakar / egualdi berdetxu deu (B-a) / egualdi berdi dau / se egualdi dakosu ba? berdie (B-j)

Lek.: *egualdi berdi ro*

IPAR BERDIE a. (M)

Def.: iz. iparreko haize berdea.

Zit.: ipar berdi dau (M)

Ez: B-j

MENDEBAL BERDIE a. (M)

Def.: iz. mendebaleko haize berdea.

Ez: B-j

berdeki (M) - berdekidxe (B-l-r, M)

Def.: iz. D.: legatzetan karnadatako eroaten zen sardina, bokarta, txitxarro zatia, akula zatia eta horrelakoa.

Entz.: D.: amu-bakarrean pelenkaren gainean ipintzen zen legatzetako.

berdél (B, M) - berdela (B-f-j-o-r, L, M, O), berdélak (B-a) 1.

Def.: iz. “caballa”, *Scomber scombrus*.

Entz.: D.: otsailean etortzen da eta maiztaren erdietarako ja eskatu egiten da. Lehen berdela ez zen atrapatzen orain dabilzan moduan. Mazi eginda bateletan, berekiarekin eta kazan-eta atrapatzen zen. Orain lau edo bost amurekin ipintzen dute apariora eta karnada barrik, amu hutsarekin atrapatzen dute. Gure kostan ez da estimatzen askorik. B-j: eguraldi berdetxua dagoenean eta euria hobeto atrapatzen da goi argia dagoenean baino.

Oha.: cf. makaela. Euskaldunek erdaraz “verdel” deitzen diote eta batzuek “caballa”-gatik galdetuz gero makaela ulertzen dute.

Lek.: *berdel - berdela*

Dok.: Azkue. «BERDEL 1º (Bc, Gc), pez marino, algo mayor que la sardina, y cuya carne es muy ligera.» / Anasagas-

ti. «Berdela, *Scomber scombrus*, Caballa.» / Anton Perez. «berdel (berdela) (*Scomber scombrus*). G. caballa, verdel. F. maquereau. I. mackerel.»

berdél (M) - berdela (B-j, M) 2.

Def.: iz. (Eduki). «Borrachera», mozkorra.

Zit.: auri dok berdela okitxie! (B-j)

berdél (M) - berdela (B-l, M) 3.

Def.: iz. zakilaren izen ludikoa.

Sin.: txitxarrue, toleta

berdeletan (B-j, M)

Def.: adb. berdeletan, berdelak atrapatzen.

berdetu (B-a, L, M, O)

Def.: ad. D.: eguraldi ona dagoenean haizea ekartzea.

Zit.: berdetuten du edo, gero ta berdiau (B-a) / berdetuten dakar / aixi dakar berdetuten (M)

berdín (M) - berdiñe (B-j, M)

Def.: iz. «verdín».

Oha.: Bermeoko kofradian galdetu nien egun batean inork ez zidan ezer erantzun, «verdín» sekula entzun ez balute bezala izan zen egun hartakoa.

Lek.: *berdiña* a. / Ond.: *ogaldixe* a.

bereki (M) - berekidxe (M)

Def.: iz. D.: berdelak atrapatzeko karnadatako erabiltzen den berdel zatia, berekia, bere zatia.

Ez: B-j: nik ezagutu dudarik eta hona eguno karnadarik ez zaio ipini berdelari.

berga (M) - bergie (B-a-j-r, M), átzeko bergie (B-j)

Def.: iz. D.: «verga».

Entz.: B-j: orain hogeita hamazortzi urte nik ez dut ezagutu ja bergarik.

Lek.: *bergia* a. / Ond.: *bergi* a.

Dok.: Azkue. «BERGA 1º (B, G), verga de lancha.» / Urkidi-Apraiz. «vergas (*bergak*)» (B1-160) / Astui. «Vergas: BERGAK» (I7-191)

berga-buru (B-a, M) - berga-burue (B-a, M)

Def.: iz. «cabeza de la verga».

Ond.: *berga-buru* a.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «Las vergas (*bergak*), a cuyo extremo anterior se denominaba *berganburue*» (B1-160) / Astui. «cabeza o car de la verga» (I7-178)

berga-punta (M), berga-punte (B-a) - bergá-púntie (B, M)

Def.: iz. berga-buruaren beste punta, goikoa.

berrél (B-a, M) - berrela (B-a, M) 1.

Def.: iz. enbarkazioko leku bat. D.: guardakola baino atzeragotxuago eta atzea baino aurrerago babor-estiborretan, enbarkazioaren erdi inguruan, botabera bertan joaten da.

Ond.: *berrille* a.

berrél (B-a) - berrela (B-a-j) 2.

Def.: iz. «chicote popel del braguero o jareta». B-a: brageroaren atzeko manda.

Ez: M

Dok.: Astui. «Para cerrar el cilindro se utilizaba el «bragerue», tirando de sus extremos llamados «espaldie» el proel y «berrela» el popel.» (La pesca en Bermeo en el siglo XIX-12)

berreleko (M) - berrelekue (M); berreleko gixon (M) - berreleko gixona (M)

Def.: iz. D.: berreleko tostan jezarrita dagoen gizona.

besá (B-a, M) 1.

Def.: ad. D.: biberora egitea karnada, ohitzea.

Zit.: sénai batera sartun edo porto batera sartun ba ordu batzuk eitxen, besateko arrañe (M)

Lek.: *reposa, usau* / Ond.: *usa*

Dok.: Azkue. «BEZA 1º (B), domar, acostumbrarse.»

besá (B-j-m, M) 2.

Def.: ad. lehen bapor handietara joateko legazaleetan edo beste enbarkazio batzuetan beza egin behar izaten zen, sei

hilabete edo urtebete egin eurretan.
Sin.: use

besegu (M) - besegue (M); beséu (B-a-j, M) - beseue (B-a-f-j-r)

Def.: iz. “besugo”, *Pagellus bogaraveo*.
Lek.: *besiu - besiu* / Ond.: *besiu - besiu*
Dok.: Azkue. «BESEGU (B-b), besugo.» / Anasagasti. «Beseue, Besegue; *Pagellus centrodontus*, Besugo.» / Urkidi. «besugo (beseue)» (B3-373) / Anton Perez. «beseu (beseue) = (*Pagellus cantabricus*). G. besugo. F. daurade. I. red seabream.»

ÁIDEKO BESEGUE a. (M); ÁIDEKO BESEUE a. (B-a)

Def.: iz. D.: hondoan ez dagoen bixigua, hogeita hamar edo berrogei braza hondotik. Pasuko arraina da.
Lek.: *gollauko besiu*, *gollau* a.

besegutan (M); beseutan (M); beseuten (B-a-j-p)

Def.: adb. bixigutan, bixigutara.

***beseu-kabeso - beseu-kabesue (B-f)**

Def.: iz. 500-600 gramoko arraina, besegu-txiloa.
Sin.: beseu-txillue / Oha.: neure iritziz *beseu-txillue* hau baino erabiliagoa da.
Ez: B-j, M

beseusale (M) - beseusalie (M); *besegosale - besegosalie (M)

Def.: iz. bixigutan dabilen enbarkazioa.
Ez: B-j. Julianek dioen moduan *lebasalie* esaten da gehiago, bixigutan, txitxarro-tan, berdeletan, arrain guztietan ibiltzen direnak.

beseu-txillo (B-a, M) - beseu-txillue (B-a-j-o, M)

Def.: iz. D.: txiloa eta bixiguaren tartekoa, bixigura ailegatzen ez dena, 500-700 gramoko arraina.
Sin.: beseu-kabesue

bétar (M) - bétarrak (B-j-o, M)

Def.: iz. Bizkaitik oesteranzko portuetako arrantzaleak. D.: montañesak eta hauek guztiak behetarrak.

Ant.: goitxarrak

Lek. eta Ond.: *betárrak* a.

Dok.: Azkue. «Betar 1º (B, Gc), natural de abajo.»

beté (B-a); betetu (B-a)

Def.: ad. “llenar”. Bete.

Zit.: utzík es etorteko itxen dauie árek tankak beté / bueno ondo estibe edo ondo betetu orrek arkádak (B-a)

Ant.: utzitxu

betikotan (egin) (M)

Def.: ad. D.: portuan uger egiten betetzen edo kubritzen duen lekura sartzea.

Zit.: betikotan eiñdxot (M)

biár (B-a, M) - biarra (B-a-m, M), biárrak (B-m, M)

Def.: iz. “trabajo”. Beharra.

Zit.: biarrerako usaten san piñie / orrek e arrastako biarrak ixeten sien / da gero portun baldie enbarkasiñue ta, orrek biarrak / biar gogorra / mariñeruek, euren biarrak eiñdxa gero gaués, errite bin apaidxu marraixotako / nik edose biar eitxen dot / biar baten ogon da, ño! ariñ ein gura ta txarto urten / saus e biar bat eitxen da “larga orreri biarra-ri!” / biarra beti dau / egune due, da dana da biarra. Oin, arrastako biarra dala, penasaue / biar gitxi dauela itxa-suen, biar gitxi (M)

biar (egin) (B-a, M)

Def.: ad. “trabajar”. Behar egin.

Zit.: gausi da biar eitxie, da biár asko gánera, gastik biar ein bi dau (B-a) / guk ortik kanpora, eitxen gendun biar bai / da or be eitxen da ba berreun bras-san, eun da piku brasan biar / eun bras-sati berreun brasara eitxen da or biar / biar eitxen da larota-, larogei brasetan / eitxen da biar, triuen / bik eitxen daue biar / a due erreire, da beste bidxek biar / ordun egun gustidxen eitxen sendun biar / orrek enbarkasiñuk bakarrik eitxen dau biar / atik ukusten da selan eiñdxauen onduen biar / éspadau bidxek eitxen biar e, bardin / ixeten sin etxada bi egunin, se gaues esan eitxen

biarrik / seuser aspidxen biar eitzeko edo / ai onek die, e, biar eitzeko, biar eitzeko, istu- e istutu alanbrie, esatiles e seuk biar eitzeko / buek e makinillin pentzura eitzen dau biar / or e biarripes guk arrastan / Santamoron biar gitxi iñdxau / nik Santamoron biar asko eiñdxot / arrastan e sarri biar asko eitzen da / beste sarritxen eitzen gendun: ein Santamoron biar, da gero dxuten giñen Arritxure mártxan (M)

biarrien (B-a-m, M)

Def.: adb. “trabajando, a trabajar”. Beharrean.

Zit.: egualdi onin ba gixonape obeto daus biarrien (B-a) / gero andik gora(ntz be) dxuten da arrastan biarrien / da amen kalan sues biarrien, beronen Birjiñin bárrure / oesteka biarrien / bi daus biarrien [trioan] / biarrin sausela, trañe alaten edo / trún susenien biarrien / da, suseles bertan, biarrin esatiles etxadan / da gero sus gorantz e biarrien, gora sus biarrien, agertu arte Birjiñie / Santamoron bota ta Arritxura pasa biarrin / enpaketadurin ganin due biarrien éjie / beti pareji biarrien [trioan] / enbarkasiño baten biarrien edo daus-da / ur txikidxen e ibil sara, biarrien / esan ibiltxen gaués biarrien, gerora dator e, neu be asi naitxen e léलगुताति asi naitxen gaues biarrin an kostan / gerurau, asi gara gaues be biarrien / biarrin on da, a, ondo ein biarrin txarto eiñdxe / ni banu errira biarrien (M)

Oha.: Bermeon, batzuek behintzat, *biarrien* (lanean) eta *biarren* (en vez de) bereizten dituzte.

bibera (B-a, M) - bibérak (B-a-f-j-p, M, O)

Def.: iz. “víveres”.

Entz.: Ik. *baltzue*

Zit.: biberak egin, biberak erosi dendan da eruen (B-a) / enbarkasiñu apaidxaten, trañe enbarka, biberak enbarka / da, neskatillek ekarte bien, ikatza ta krielak eta onek, biberak eta bateletara / bibera gitxi erun badau ba “ondo apaidxa bari dxun da”, esa lei / Mundekan “biberak enbarka bi di” edo dana dala, patroyak esan dau biberak

eruteko edo (M)

bibero (B-j, M, O) - biberue (B-j, M), bibéruek (B-j, M)

Def.: iz. “vivero”. D.: “vivero”.

Entz.: B-j: oholezkoak ezagutu ditut nik, Digno de Amor-ren. Denetara hamabi tonelada ur eduki ditu. Ezer ere ez, gaur handietan bibero batek hamasei eta hamazortzi tonelada daukatsuz. Laurogei - hirurogeita hamar - berrogeita hamar tonelada ur dauzkate orain beharbada. Berrogeita hamar tonelada-koa bat egongo da, Montecarlo-k edukiko ditu berrogeita bi tonelada.

Zit.: atunetako karnadi ta eitzen dauenin biberutarako, errediñegas enbarkaten dauie / besá gu dau esan ba, e, eiñ arte, eiñ arte biberora (M)

Dok.: Astui. «Vivero: BIBERUE» (I7-191)

bibitxo (M) - bibitxue (M)

Def.: iz. “alca, arao, frailecillo común”.

Entz.: D.: portura etortzen dira horiek neguan. Abuxa edo arrain txikiaren atzean ibiltzen da, paita legez dabil, hondora egiten du eta portu guztia errekorritzen du agertu barik gora.

Sin.: uxuxue

Ez: B-j

bidebarrekie. Ik. *millabarrika*

bidxór (B-a-j, M) - bidxorra (B-a-f-j, M), bidxorrak (M)

Def.: iz. (Eduki, hartu). D.: txikotaren bihurra.

Zit.: artún lei bidxór lárrei / ño! Bidxorra dako brageruek (B-j) / bidxorrak artun txus / itxasuen bidxorra artzen dauie [tertzek] / da eitxe san, bidxorra okitxe banien, luxetu / librá ta atesa. Bidxorrak e dakosenak kentziko (M)

Oha.: cf. kotie

Dok.: Azkue. «BIUR 1º (AN, B, G), ligadura, vilorta.»

bidxortu (B-j, M)

Def.: ad. bihurtu.

Zit.: sartzen da kortxun punti ta gero eitzen da bidxortu-bidxortu-bidxortu kortxue bertan sardanguen (M)

biéira (M) - bieirie (M)

Def.: iz. “vieira”.

Ez: B-j

bieira-kuma (M) - bieira-kumie (M)

Def.: iz. D.: bieira txikia.

Entz.: D.: gordinik jaten da gozo.

biela (M) - biélie (B-j-m, M)Def.: iz. *Mek.* “biela”.**biénto (M) - biéntuek (M)**

Def.: iz. “vientos”. D.: paluaren trinkak.

bigote (B-a, M) - bigotie (B-a, M)

Def.: iz. D.: enbarkazioak aurrean edukitzen duen pintura. Patentea beste pinturatik bereizten duena, folioaren amaieraraino-edo izaten da.

Entz.: D.: zuria izaten da normalean. Orain bigotea baino *sintxie* egoten da gehiago.Oha.: cf. *sintxie*, fajie**billáu (B-o, M) - billaue (B, M)**Def.: iz. “pez angel, angelote”, *Squatina squatina*.

Entz.: D.: lehen atrapatzen zen, amaitu egin da erraza. Ni gaztea naizela getariarrak etortzen ziren bilauak atrapatzen, “bilau-sareak” edukitzen zituzten. Atrapatu eta gero buztanetik lotu eta bizirik edukitzen zituzten, andreek eskatzen zutenean atera, azala kendu eta saldu egiten zen. Hemen ere egoten ziren bi edo hiru horretara dedikatzen zirenak. Arrain gozoa.

Lek.: *aingeru - aingerua* / Ond.: *billau a.*

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «BILLAU 4º (B-b-l), sollo, pez de cabeza grande, boca ancha, que anda casi tocando el fondo.» / Anasagasti. «Billaue, *Squatina squatina*, Pez angel.» / Anton Perez. «billau (billaué) = Aingeruardakue ere esaten zaio. (*Squatina squatina*). G. angelote. F. ange de mer.»**birá (M); biré (B-a-j)**

Def.: ad. “virar”. Enbarkazioa edo sareak. Sareak-eta direnean gora ekartzea edo alatzea esan nahi du.

Zit.: bira- ba estiborrera edo bira baborrera-edo, ori da giñadi emon bátera edo béstera / sarratuten denien Monte Ano, Santoñan, ordun birate su oesterantz / da eitxen dau ba, birakeran, eitxen dau boltzie sarratu, ori da bragerue / da orti du pásata bragerue. Da biraten da gero makinillakas da / esixena “Mamala” da, a ixeten san makinillakue sarabardu biratekue / da brageru da, trañien, beyek ekarten txusena, biraten dena beyek / ba oin biradorak berak biraten dau e sarie ta / e árti biratekue, biradora, biradora da au.. Au da jiratoixu(e) batera nai bestera, da, birateko onek tirak / da gero arraño, biraten dauie, onekas makinillakas / da due sari ameti bera. Da gero biraten dau auna, da arraño neberara / bira eitxen gendunien, a txakurre, amarra ein bi-xete gendun, se saretik urteten dauen arrañoek, listo saltateko beti / enkapillateko bítetan enkapillateko dárue, estrapo bat alanbraskue, da a enkapillaten da, da gero merkantin biraten da alanbrias, bítetara, ori da kalaborta / ankilli birateko ba, (señ)? Makinilli-xengo da ori? / arrastan, arrastan karretela da, biraten dinak, alanbrak / anteoye, da birateko makinillias. Ori da arrastako sarik e birateko, anteoye / e len karretelera, bragerue sartze san, oiñ eskus biraten tzue, kubertara / amen eruten dau makinilla bat, áurri birateko / baborreti botaten san arti-ta, estiborreko mandan ote san makinilla bat, tanborragas, “tanborra” deitxuten dxa-kon, da ara biraten san, baye oiñ amen dakotzue da, eskus biraten dauie. Len tanborrera bertara birate san / eskue, errie, errie-errie-errie, da ya lotzen denien, ba “bira-bira!” diñonin patro-yek, asten da ba biraten / enbarrie, da, an bira-bira-bira, da diñoste se: “atras omon!” / Erroskerie eitxen sanien, urandidxe, an birate sendun / kalak igual ba ordu bi txa erdigas da irugas da akaba eitxen di ta birá ein bi su (M)

Ond.: *bira*

Dok.: Azkuek izen moduan badakar.

bíra! (B-a-j)

Def.: ex. biratzeko agindua.

Zit.: bíra! / bíra espaldie! / bíra bragerue! (B-j)

Oha.: B-j: *ala espaldie* ez da esaten. / Hemen ere, errie-erria bikotearekin gertatzen den moduan, esklamazioa *a-* duna da.**birabordo (M) - birabordue (M)**

Def.: iz. D.: mandara egin, ziaua.

Ez: B-j

***birada - biradie (M), birádak (M)**

Def.: iz. “virada”.

Zit.: anteoyek, die, sensillun dusenak, sensilluen e, esatiles e birádak eitzeko sariri (M)

birador (B-a, M) - biradora (B-a-j, M), biradorak (B-a)

Def.: iz. “virador, halador”.

Zit.: da gero ori esku due, biradorera, da biradoreti dator sarie (M)

Sin.: aladora

Ond.: ez, *aladora* a.**bíran (M)**

Def.: adb. “virando”. Enbarkazioak biratzen. Sareak direnean hauek gora ekartzea esan nahi du.

Entz.: D.: arrastan orduak egin eta gero makinilak-eta biratzea, sareak eta dena gora ekartzea.

Zit.: ya, ein sunin seure orduk arrastan, ba ordun asten sara biran, makinillak eta biran / soltaten da bosa ta gero, alanbri du aurrera, da plantate(n) sara bíran aurretik / au dau atrakata, gero emoten tzasu suk e, erre, da erre, da sus bíran-bíran-bíran, da plegaten denin gero emon espiñek eta kontrak eta listo / bíran saus da, e bádau ee istú, ba eitxe su igual, abosa manda bat eta bésti bira ta- (M)

bírarako (M)

Def.: adb. “para virar”.

Zit.: muñoye du amen, gero bírarako, birateko ta (M)

birigueto (B-a) - biriguetuek (B-a);***berigueto - beriguetue (B-l);*****merigueto - meriguetue (B-j)**Def.: iz. “berberecho, verigüeto”, *Cardium edule*. B-a: txirlaren antzekoa baina beltzagoa. Txirla baino txarragoa (ordinaidxuaue). Jateko da baina haragia ez da hain ona eta merkeagoa da. B-j: txirla baino biribilagoa. Txarragoa (ordinaidxuaue). Lohi asko edukitzen du, hare asko, txirla garbigoa da.

Entz.: B-a: Laidan-eta ateratzen da basatzen.

Sin.: margola

bista (M), bisté (B-a-j) - bistie (M)

Def.: iz. “vista”.

Zit.: seitxik meriadiani beti artun bi de sestantias, dalakon e, gauserik esatuna, da bisté ona bádau be bai / aixerriku ta biste ona badau ba mendidxe ikuste su / bisté ona bádau / ori de ba biste gitxi dauenin edo baixú dauelakon / total dako biste andidxe [zakatzekoak] / patroyek okin bi dau bisté andidxe, ba aixi oestekue, imin bi dau (au)lan, barku imin bi dau aulan, e? / arrain bet ikustemasu, métro bidxen edo iruen seure bistin alkantzuen / lau metro baiño gidxau sure bistik estau- uretan estau emoten / da seu selan korridu lesteka, onaska-onaska-onaska, dátortzu bistera / seuk planta bixu bárkue, seure bistera (B-a) / bisté gidxau oten da (B-j) / egualdi santarra dauenien, ixaten san argi gorridxe, es urteteko iñope, kofradidxen edo, bistan e non e, bista onena dauena an ixete san / bistie kantza ta / malla txikidxe ta geupe bistie- andirik es-da / papardue amen galdu san, bistatik / bistara be ukusten da ori / Lema-dxalie ukusten da ba, non dauen. Bay bistara estator amalau pie ta erdiko mari ixen esik (M)

BISTÁN (M); BISTÉN (B-a)

Def.: adb. “a la vista”.

Zit.: mendidxe bisten deus (B-a) / bistán dauela kostie, kosterres / aur dakosu badidxe, bistan. Ogoñotik asi, da Matxakure, au dana da badí bat / Lagako

baixie, au e oten da, mare txikidax be
bistán oten da / a! erridxe bistan dau /
marismi bistan dau / erridxoko basatza
gustidxetaus bistan / Kánpoko eskiñadi
da, Titilli bistan dala (M)

BISTÁS (M)

Def.: adb. “con la vista”.

Zit.: estenin ukusten bistás ba, aparatu
daru martxan da igual ondorau, ondun
dauena esu-kusten-da (M)

*bístun - bístune (B-j); biristun (M) - biristune (M)

Def.: iz. “hiel”. D.: legatzak eta atunak-
eta edukitzen dute giblean boltsatxua.
B-j: berdea da. Oiloek eta geuk ere
badaukagu.

Entz.: B-j: kendu egin behar da. Erremen-
tatzen badu gustu zantarra edukitzen
du.

Dok.: Azkue. «BEAZTUN 1º (Bc), hiel.»

bíta (M), bíte (B-a) - bítie (B-a-j, M), bítek (B-a-j)

Def.: iz. “bita”.

Entz.: D.: lehen oholezkoa egoten zen,
orain burdinazkoak dira. Erdaraz
“noray” esaten zaio herriko bitari.
Bitie herrikoa nahiz barrukoa izan
daiteke, *mutilloye* bezala.

Sin.: mutilloye.

Lek.: *pillaria* a. / Ond.: **bita - biti, bitak*

bitz (M) - bitzá (L, M), bitzé (B-a-j-r)

Def.: iz. (Atera). “Espuma”, bitsa. Zentzu
orokorra dauka, *aparra*, *olarroa* eta
bestelakoak bits klaseak dira. B-a:
“espuma”.

Zit.: da enbarka barrure ta babi emote
ban, bitzales babi emote ban (antxo-
bak) / bitzales okitxen dau berak
arrañe / olan bitza dauenien / bigoti da,
e.. deitxuten tzagu bitza dakonien,
bitza dakonien. Da, plantxán, lusetuten
badau bitzak, señale itxasu dakarrena /
garra = bitze ekarten dauena, bitze-
bitzeles edo eitxen dauena / apurtuten
dauenin bitza ataten dauena, a da olo-
rrue / aurrien ataten dauen bitze, saltun
da tzus! bitze ataten dauena, ori da
aparra, bai. Datorrenin barrure “sapa-

rradie”, bitza datorrenin barrure / da
due bitza emoten, oidxi- oidxidie /
uger da ibilldxe. Da salta ta bitzak
urteten dau. Da “bitza es galtzera”
Mundakan esaten san, “bitza es galtze-
ra”. Salta batek eta bitze galdu orduko
danba! salta beste batek (M)

Oha.: cf. *aparra*, *garra*, *olorrue*, *korderue*,
ardidxe

Ond.: *bitze* a.

Dok.: Azkue. «BITS (Bc), espuma.»

BITZÉ EMOTEN DAU E? (B-j)

Def.: e. B-j: batelak arraina argira dauka-
nean esaten da arraina nahikoa dagoela
adierazteko.

Oha.: *abe neiku dakot, bitze emoten dakot*
arrañe! ere esan zuen.

bitza es galtzera (M); bitze galdu barik (B-r)

Def.: e. umeen olgeta, salta batek eta
bitsa galdu orduko salta beste batek.

bitzetan (B-a, M)

Def.: adb. bitzetan, bitsa ateratzen.

Zit.: a itxosue garbi dator garbi bay gero
dator- bitzetan asten da (B-a) / da bes-
te bokarta da ba bitzetakue, ba suri-
dxaue dena “bitzetaku” deitxuten dxako
/ bitzetan dauenin bai, ori da olarro go-
gorrak e, bitzetan datorrenien / atzeko
bitzetan errebornue (M)

bitzi galdu barik (M), bitza galdu barik (M)

Def.: adb. (Ibili, egin). Arin, hainbat
arinen.

Zit.: bitza galdu barik ein bi da ori e? (M)

*bixár - bixarra (M, O), bixárrak (M) 1.

Def.: iz. D.: kokotxak.

Zit.: makallun bixarrak dxan tas [“he co-
mido kokotxas de bacalao” esaldiaren
itzulpena] (M)

Sin.: kokotxak

Lek.: *kokotxa* a. / Ond.: *bixarra*, *bixarrak*
a.

bixár (M) - bixárrak (M) 2.

Def.: iz. bizarrak. D.: mendi bat kikuka
dagoanean, apurtxu bat agertzen dena.

Zit.: Santamoroko kánpoko urandixe,
 Kanpasarren bixarrak agertuten dinien
 / bixarrak agertun dau / Erdiko arridxe,
 berrotabi brasán sues, da, agertuten din
 atxak, edo Ákatx, kábutik agertuten
 denin-.. saus ba orduen ba Ákatxen
 bixarretan, agertukeran (M)

Ez: B-j

bixera (M) - bixerie (M)

Def.: iz. “cielo o visera”. Arrastako
 sarearen zati bat, kortxoko txikotean
 erdian doana biribilean. Gero hortik
 zakuraino *burloye* deitzen zaio.

Ond.: *bixeri* a.

Dok.: batzuk. «Cielo o visera.» (I7-14)

bixire (B-a-f, M)

Def.: adb. alaerrioan edo alasan eskua
 gora eta behera ibiliz.

Zit.: bixire ibil bi de, aulan. Potxa-
 tximinoitxen ibiltxiles, baye, gidxau /
 alasan, aulan bixire ala, errie ostabere
 (B-a)

blak (B-a, M) - blaká (B-a-j-r, M)

Def.: iz. pintura beltza.

Entz.: D.: erabiltzen da baina gutxi, saie-
 tan barruan ematen diete enbarkazioei.
 Lehen ez zen egoten oraingo lege-
 z pinturarik eta blakaz pintatuta egoten
 ziren batelak-eta. B-j: nik ez dut
 ezagutu blakik ematen eguno enbarka-
 zioari, patentea baino. Blaka hauek
 beharbada, kalara ibiltzen izan diren
 legazaletxuek, merkeagoa izan delako.

Oha.: Ik. *pitxe*. Ingeleseko “black”-etik
 dator baina ez hizkuntza honekin
 harreman zuzenik egon delako, potean
 “black” ipintzen zuelako baino.

blankura (M) - blankurie (M); blankure (B-a, M) - blankurie (B-a- j), blankúrek (B-a)

Def.: iz. D.: eguraldi ederra eta bare
 dagoenean azal-gainean burua agirian
 ikusten den bokart multzoa.

Zit.: gero dakosu ba blankurako arrañe,
 antxobie, blankuren atrapatzen dena / se
 blankuran e susenien, ukuste su noras
 korriten dauen. Da areri aurri atrapa bi
 tzasu [arrainari] / se tiren gánin plán-

taten san blankurie, eitzen sendun
 etxadie esta? da blankuri due kasu
 baterako no- norustin bárrure / ein
 blankuran edo etxadie (M)

Lek.: **blankura* - *blankuria* / Ond.:
blankura - *blankuri*

Dok.: Anton Perez. «blankuré (blanku-
 rié). = Ardoraren modura baina egunez
 ikusten dena, une ilun gorrizka baten
 itxuraz (-erd. *blancura*). (ik. gorri).»

SÉMAT ÁSIAUKU BÁLTZAUE (B-j)

Def.: e. “zenbat asiagokoa (urrunagokoa)
 beltzagoa”, blankura handiagoa. Blan-
 kuretan esaten zen esakera. Pentsatzen
 da beti dagoela gehiago beste toki ba-
 tean. Urrutiko intxaurrak hamalau,
 bertaratu ta lau.

blankuran (M); blankuren (M)

Def.: adb. blankurak topatzen, arrantza
 modua.

Zit.: ordurarte ixurdan, da blankuren.
 Blankuren-da esan oten konpañerik /
 bokartin dxu:n da ixurdakas edo blan-
 kuran edo / ordun e, ixurdan da blan-
 kuran ixeten san (M)

bláustre (B-j) - blaustrek (B-j); *pláustre - pláustrie (B-m), plaustrek (B-m)

Def.: iz. *Mek.* B-j: txilibroken orde-
 z jarri direnak. Gomaren barruan doaz eta ez
 dira apurtzen lehengo txilibrokak
 bezala motorra gelditzen denean.

Entz.: B-j: oraintxe hogeitaz urteetako
 gauza da.

Oha.: erdarazko “balaústre”-tik etor liteke
 beharbada.

Ez: M

blóke (M) - blókie (M); blóka (B-j) - blókie (B-j-m)

Def.: iz. *Mek.* “bloque”. D.: pistoia eta
 kulata eta dena da blokea. Izatez
 kamisa doana da.

bodega (B, O) - bodegie (B-a, M), bodegak (B-a)

Def.: iz. “lonja”. D.: Gaur egun erabiltzen
 den berba.

Sin.: loidxie, txalupa-etzie

Ond.: *bodega - bodegi, boregi*
 Ez: B-l-r. "Bodega" erdaraz dela esan zuen
 Rafaelak, *loidxie* esaten dela euskaraz.

**bogá (B-a, M, O) - bogie (B-a-f, M),
 bogak (B-a)**

Def.: iz. "boga", *Boops boops*.
 Entz.: D.: ez da arrain ona (bastue),
 trainekin-eta atrapatzen dute. Jaten da.
 B-a: haitzetan ateratzen da, neguan.
 Mamarroak edukitzen dituzte ahoan.
 Jaten txarra da (ordinaidxue).
 Lek.: *boga* / Ond.: *bogá - bogi*
 Dok.: Azkue. «BOGA 1º (B-l, G-don),
 pez blanco de entre peñas.» / Anasagasti.
 «Bogie, *Boops boops*, Boga.» /
 Anton Perez. «boga (bogie) = (Boops
 boops). G. boga. F. bogue. I. bogue,
 ox-eye.»

bogatan (B-a)

Def.: adb. bogatan, bogak atrapatzen.

bóka (M) - bókíe (M)

Def.: iz. "boca". D.: arrastako sarearen
 ahoa, beraunetik eta kortxora dagoen
 altura.
 Sin.: bokanie
 Ond.: **boka - boki*

BERAUNEKO BÓKIE a. (M)

Def.: iz. D.: "boca del plomo". Arrastako
 sarekoa.
 Ond.: *beuneko boki a.*
 Sin.: berauneko bokanie

bokana (M) - bokanie (M)

Def.: iz. "boca". Arrastako sarearen ahoa.
 Sin.: bokie

BERAUNEKO BOKANIE a. (M)

Def.: iz. "boca del plomo".
 Sin.: berauneko bokie

bokarsale (M) - bokarsalie (M)

Def.: iz. bokartean joaten den
 enbarkazioa.

**bokárt (B, M) - bokarta (B-a-f-j-r, L,
 M), bokártak (B-a-j)**

Def.: iz. "anchoa, boquerón, bocarte",
Engraulis encrasicolus.

Entz.: D.: hiru hilabete-edo izaten da kos-
 tera. Antzina martiaren lehenengoetan
 hasten zen eta San Joseetarako partilak
 egiten ziren. Maiatzaren azkenetararte
 izaten zen, San Pedroetararte.

Oha.: izatez Bermeoko berba dela dio
 baina sarri erabiltzen du Dimasek.

Sin.: antxobia

Dok.: Azkue. «BOKART (B, G), anchoa
 (pez de mar).» / Ortuzar. «*Bokarta*.
 Anchoa.» / Anasagasti. «*Bokarta*,
 Antxoie; *Engraulis encrasicolus*;
 Boquerón, anchoa.» / Anton Perez.
 «bokart (bokarta) = (*Engraulis*
encrasicolus). G. anchoa, boquerón,
 bocarte. F. anchois. I. anchovy.»

**BITZETAKO BOKARTA a. (M); BI-
 TZETAKO (M) - BITZETAKUE (M)**

Def.: iz. D.: bokart zuriagoa dena.

BOKAR BALTZA a. (M)

Def.: iz. D.: alde batetik arrain algateko
 bati esaten zaio, ez da egoten askorik.
 Bestetik bokart lepo azul ederrari ere
 esaten zaio, hogeita hamarreko edo
 hogeita zortziko arraina.

Ez: B-f

BOKAR GASIDXE a. (B-r, M)

Def.: iz. bokart gazia. D.: antzina bixigua
 ateratzeko erabiltzen zen karnada.
 Entz.: D.: urria-azaroan atrapatzen zen
 eta egiten zen gazitu, bokart gaziarekin
 plameatzen ziren tertzak. B-j: papar-
 dotakoa da hazitxuagoa bixigutakoa
 baino, amu hazitxuagoa delako.

**BOKARTAPAIÑO KONTRAIDXO
 GEDXAU DAKOSU SUK (M)**

Def.: e. arerio asko dauzkanari esaten
 zaio, bokartarenak asko dira-eta.

bokartien (B-a-j, M)

Def.: adb. bokartean, antxobatan, bokar-
 taren bila.

Zit.: itxosora urten esketero bokartin-da /
 bokartin gues (B-a) / kasu baterako bo-
 kartin ba iru illebete edo ixeten da kos-
 terie / bokartin pintxe itxe sin elixek
 surix / bokartin edo ibil básara ba
 desapaidxe / se gure sasoyen, ixurda
 da ibiltzen giñin bokartien (M)

Sin. eta Ond.: *antxobatan*

Oha.: ohar bedi adibide bakarra dela *-tan* egiten ez duena: papardotan, beseuten, txilipitxerotan, antxobatan, tximinotxen, e.a.

bokilla (M), *bokille (B) - bokillie (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* “boquilla”. Hodia da. Jualanen azalpenetatik hodia zafatze-ko-edo da.

bolá (M)

Def.: ad. D.: azaldu (arraina).

Zit.: arrañe dau bolata / e beseue bolata dabil / epa! bolata dau (B-j) / arrañe bolata dabil / aur arrastan, ietargidxe dauenien, liridxuk eta onek eitxen dau, bolá / arrañek eitxe ban bolá, ondótik / lebatza be, bolata ibiltzen da ietargi betien (M)

***bóla - bólie (B, M) 1.**

Def.: iz. “bola”. Arrainaren subastan mugitzen joaten zen bola, botoiari sakatuera bola zegoen prezioan lotzen zen.

***bóla - bólie (B-j, M) 2.**

Def.: iz. “bola de la piedrabola”.

bolador (M) - boladora (B-p, M)

Def.: iz. “pez volador”, *Cheilopogon heterurus*. D.: arrain azula. Berdelaren antzera ere egiten da eta sardinaren antzera ere bai, haragi sikua dauka.

Entz.: D.: hemen bat ere ez dago. Canariasetik behera zoazenean, Atlantikoan baina hegoa-mandatik dago hori. Sarri jan dugu, nabigatzen joan eta ipintzen genion argia gauez. Saltatzen zuten argira eta goizean joaten ginenean hamabost edo hogeit topatzen genituen barkuaren barruan. Frijitu eta jan.

Dok.: Azkue. «BOLADOR (Bc, Gc), pez volador.» / Anton Perez. «bolador (boladora) = (Cephalacantas volintas). G. pez volador, golondrina. F. dactyloptère. I. flying gurnard.»

bolanta (B, M) - bolantie (B-l, M), bolántak (B-l-r, M, O)

Def.: iz. “redes de volanta”. B-l: Ber-

meon lehen deitzen izan zaio hondora botatzen izan denari, legatza eta bixigua ateratzeko.

Entz.: D.: lehen egoten ziren, orain ez dakit galerazita daukaten. Horiek botatzen zituzten kalan, kanpoan, bixigutan eta legatzetan-eta, eguraldi txarrarekin galdu egiten ziren igual. Nailonezko sareak izaten ziren eta hondoan galduta lotzen ziren, arraina mailatu eta hil egiten zen. Gu ibiltzen ginen arrastan Sananderetik “la Marona” izeneko kalan, sare horiek hasi zirenean han ere botatzen zituzten eta galdu sareak eta arraina galdu egin zen.

Ond.: *bolantak, bolantik a.*

***bolante - bolantie (B-m, M)**

Def.: iz. *Mek.* “volante”. B-m: *redutorin akoplamiento*.

bolíntx (M) - bolintxe (M, O); boláintx (B-a) - bolaintxe (B-a-j), boláintxek (B-j)

Def.: iz. “bolinche”. D.: enbarkazio txiek badian erabiltzen zuten sardinatako traina. B-r: sardinatako-eta erabiltzen izan direnak. Txitxarroto ere bai. B-j: train txikitxuak izaten izan dira. Hirurogei brasa edukitzen izan badituzte eta kaida hogeita bost braza beharbada.

Entz.: B-j: lepoan eroaten izan dituzte antzina lagun bik edo hiruk. Arbia botata mazi egiten zuten. Txitxarro sasoian masamorra ere bai.

Lek.: **bolintx - bolintxa, bolintxak* / Ond.: *bolintx - bolintxe*

bolintxero (M) - bolintxeruek (M)

Def.: iz. bolintxarekin sardinatan joaten ziren enbarkazio txikiak.

Lek.: *bolintxeruak a.* / Ond.: *bolintxeru a.* Sin.: masisalie

***boliñe - boliñie (B); *bolín - boliñe (M), boliñek (M)**

Def.: iz. “bolina?”. D.: *boliñek* entzutea badaukat baina ez dakit zer den.

Oha.: Dimasek egin zuen txaluparen irudian aurreko belan kokatu zuen *boliña*, berga-puntatik eta bere eskotera,

entxaltxadurak dauden lekuan.

Ez: B-j

Dok.: Azkue. «BOLIN, boliña (B, G), bolinas, cuerdas para estirar las velas por delante.» / Astui. «Bolinás: BOLIÑEK» (I7-191)

boliñien (M)

Def.: adb. D.: belan joateko modu bat baina ez dakit zertara den.

Ez: B-j

Dok.: Astui. «La verdad es que las bolinas o BOLIÑEK sirven para halar la relinga de barlovento de una vela hacia proa cuando se navega ciñendo, con el fin de que el viento entre en ella sin hacerla tocar o flamear. De aquí se deriva que a la navegación ciñendo se le llame también navegar “de bolina”.» (B3-419)

bólo (M) - bólue (M), bóluek (B-a, M)

Def.: iz. D.: arrainaren urdaila. Arrainari urdailak irteten dio eta *auenbolue* plantatzen zaio.

Zit.: lebatzen bóluek (M)

Oha.: Julianentzat ez dira arrainarenak, pertsonarenak baino.

Sin.: barruteidxe, triputxak, lebas-potruek

bónba (M) - bónbie (B-j, M), bonbak (B-a, M)

Def.: iz. *Mek.* “bomba de achique, agua, aceite...”.

ATXIKEKO BONBAK a. (M)

Def.: iz. *Mek.* “bombas de achique”.

ESKUKO BONBIE a. (M)

Def.: iz. *Mek.* “bomba de mano”.

Sin.: atxikie

Ez: B-j

ORIDXUN BÒNBIE a. (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “bomba de aceite”.

PETROLIDXUN BÓNBIIE a. (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “bomba de gas-oil”.

UR KRISELAN BÓNBIIE a. (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “bomba de agua”.

bonbilloi (B-j) - bonbilloye (B-j)

Def.: iz. traina gauez ikusteko botatzen diren argiak, kolore desberdinetakoak daude.

BONBILLOI BERDIE a. (B-j)

BONBILLOI GORRIDXE a. (B-j)

Entz.: B-j: normalean trainaren erdian eroaten da.

bonbona (M) - bonbonie (M), bonbónak (M)

Def.: iz. *Mek.* “bombona”. D.: haizez beteta edukitzen zituzten beti motorra arrankatzeko.

Sin.: botillek

borraska (B-j) - borraskie (B-j)

Def.: iz. “borrasca”.

Zit.: e borraska gogorra dator! (B-j)

Ez: M, *denporalie* esaten dela dio.

bosa (M) - bósie (B-l-p-r, M); bos (M) - bosá (B-e, M), atzeko bosa (M), bosak (M)

Def.: iz. “boza”. B-l: alanbra amarratzen den lekua.

Entz.: B-l: erremorkaderek ere erabiltzen dute erremorkako txikota amarratzeko.

Zit.: arrastan ba, e mallétak trínkateko-ta bosá emoten dxakon (M)

bosín (B-a, M) - bosiñe (B-a-m, M)

Def.: iz. “bocina”. D.: atzean itsasora irteten duen ardatza, barruko manda eta kanpoko alderdiaren arteko barru hura. B-m: “bocina”.

Ond.: *bosiñi* a.

bóta (B-a-f-j, M)

Def.: ad. (Sarea, traina, amua, buia, txikota, esku-aparioa, aparioa, ankila, arpoia, baltsa, tertzak, palangrea, arpeua, enbarkazioa — botaduran —, baliza, defentsa, piedrabola). Bota.

Zit.: sarikas botaten su bai arridxen da bai aretan / erre botaten sun txikota / botata daku apaidxue (M)

Sin.: etxa

Oha.: Bermeoko hiztun batzuen erabile-
ran *etxa* da nagusi eta botaren adibide-
rik ezin izan dut jaso eurakandik.

Dok.: Azkue. «BOTA 1° (AN, B, BN, G, S), echar, arrojar.»

bóta! (B-j, M)

Def.: ex. botatzeko agindua.

botabera (B-a-o, M) - botaberie (B-a, M), botaberak (B-a-f, M)

Def.: iz. (Ipin). Kazan joateko kainabera handiak, nagusiak.

Zit.: egualdi kalmí dauen da, amen imintxen da botaberie / ameti du botaberie / egualdi barik eta olan kalmatausenien, eitxen da tanganillun beko agiñin imiñi, botaberie. Egualdi normalien ba due goidxen / tanguen bígarren gántxora baja, baixuau otorteko botaberak / atunetako ba, bakixu, darus botabera bi atzien / botaberie amarrata kandererutan / tangotik aulako estropo bategas imiñdx, botaberi aguentaten / da egualdi bari dauenien eitxen (da) botaberak baja, estrapo bategas / altzateko, da erriteko botaberie / kasán dusenak, botaberakas (M)

Lek.: *espelet - espeletak; alai - aladxa, aladxak* / Ond.: *espeta* a.

Dok.: Astui. «varas o perchas (Botaberak)» (B4-118)

botadure (B-a, M) - botadurie (B-a, M)

Def.: iz. “botadura”. D.: enbarkazioa botatzen denean.

Zit.: gaur botaduri daku (M)

Lek.: *botaduria* a. / Ond.: *botaduri* a.

botakar (B-a, M) - botakarra (B-a-j, M)

Def.: iz. “paparda”, *Scomberesox saurus*. D.: akularen berdín-berdina, hezur zuria dauka.

Entz.: B-a: itsaso-kanpoan ateratzen da, udan. Latetan ipintzen dute konserban. Gozoa da.

Lek.: *botakorra* a. / Ond.: **lantzoi - lantzoi*

Dok.: Azkue. «BOTAKAR (G-don-zumay), botakor (B-l) 1° papandrón, pez parecido al chicharro, más esbelto y duro.» / Anasagasti. «Botakarra, Lantzoie; *Belone belone*; Aguja, Saltón.» / Anton Perez. «botakar (bo-

takarra) = (*Scomberesox saurus*). G. paparda, relanzón. F. balaou. I. billfish. Izen honen esanahia kuriosoa da: bokart arra ala bokart zarra?). Lantzoie ere deitzen zaio.»

***botakera - botakerie (B-p, M), botakerak (B-f)**

Def.: iz. aparioa botatzeko errunboa, modua.

Entz.: B-f: kala batzuk daude aparioa nor-tearen barrura botatzekoak, beste batzuk norte-kuarta-noroestean, beste batzuk norte-kuarta-nordestean. Bera kala nolakoa den, hala botatzen duzu aparioa.

Zit.: dakoye botakerak, ba diferentiek [kalek] (B-f)

botille (B-j) - botillie (B-j) - botíllek (B-j)

Def.: iz. *Mek*. “bombona”. Motorra arrankatzekoak.

Entz.: B-j: haizearekin edukitzen izan dituzu, hogeita hamar kilo-edo sartzen izan dira. Konpresorekin kargatzen duzu. Botila batekin hiru, lau edo bost arrankada eman daitezke.

Sin.: bonbonak

botói (B) - botóyek (B, M)

Def.: iz. “ventosas del pulpo” galderaren erantzuna.

Ond.: *botoi - botoik*

bou (M) - boué (M)

Def.: iz. “buey”.

Sin.: karramarrue

bragér (B-j, M) - bragera (B-p-r, M), bragérak (B-l)

Def.: iz. D.: armazoiak trinkatzen dituen, enbarkazioaren aurretik atzera doaz kubertaren azpian, kostaduan. B-r: armazoiak gogortzeko, aurretik hasi eta atzeraino. B-l: mandatik armazoi denak amarratzeko.

Dok.: Azkue. «BRAGER (B-b), bagra, tabla que a modo de barandilla se fija por dentro en el costado de las lanchas, por bajo de los bancos.» / Urkidi-Apraiz. (Txalupez) «durmientes (*bra-*

gerak) (159) / para reforzar adicionalmente la estructura se colocan en cada banda de proa a popa uniformemente espaciados tres pares de palmejares (bragerak), de 45 X 10 cm. cada pieza» (196) / Astui. «Pujamen: BRAGERA; BRAERA» (I7-191)

bragero (B, M) - bragerue (B-a-j-r, M), bragéruek (B-a)

Def.: iz. “jareta, braguero”. D.: beraunean doan txikota kankamoetatik pasata, birakeran egiten du zakua zarratu. Atuneroetakoa alanbrazkoa izaten da. Zit.: brageru dau pásata kankamutatik / e len karretelera, bragerue sartze san, oiñ eskus biraten tzue / makinillara dator bragerue / kasu baterako ba ur txikidxaue)n erriteko ein bi tzasu, brageru istutu, estaidxen e ondora dxuen (M)

Ond.: *brageru a.*

brai (B, M) - bráie (B-j), bráye (M) 1.

Def.: iz. “pardela”, *Puffinus* familiakoak. Entz.: D.: atun-sasoian etortzen da, braia ikusten bada seinale hurre dagoena atuna. Urrian eta azaro inguruan atrapatzen genituen braiak eta saltzen genituen Ondarroan berrogeita hamar eta berrogeita hamabian-eta hogەرleko bat bikotea, brai bi. B-j: atunarekin ibiltzen da hori.

Lek.: **martin - martiña* / Ond.: **martin - martiñe, martiñak*

Dok.: Azkue. «BRAI (B-b), roldón, una ave marina.» / Anton Perez. «brái (bráie) = (*Puffinus puffinus*). Pardela. (brá-i-e = hiru silaba).»

BRAI BALTZA a. (M)

Def.: iz. Bruun-en liburuko “pardela sombría”, *Puffinus griseus* irudiari eman zion erantzuna.

brai (M) - bráie (B-j), bráye (M) 2.

Def.: adj. itsutzen den pertsona.

Zit.: txo! Bráie basara su txo! (B-j) / txo! Brayen antzin abil / braye sar’ela? Es idi itzutu! (M)

bránka (B, M) - bránkie (B-j, M)

Def.: iz. “proa”.

Sin.: aurrie, musturre

Ond.: *branka - branki*

Dok.: Azkue. «Branka (AN-ond, Bc, Gc, L), proa de un buque.»

branka-buelta (B-a, M) - branka-bueltie (B-a-f, M), branka-bueltak (B-a)

Def.: iz. (Emon). “Ballestringue, cote”. Hariekin entzerak egiteko ematen den buelta bat.

Zit.: branka-buelta bat emon bíten (B-a)

branka-burdin (M) - branka-burdiñe (M)

Def.: iz. D.: enbarkazioak musturrean dardoan burdina.

Sin.: korosteko burdiñe

Dok.: Azkue. «Branka-burdiña (B-b), co-daste, coraza de hierro que tiene la lancha por delante, para afianzar la quilla.»

branka-gane (B-a, M) - branka-ganie (B-a-l, M)

Def.: iz. D.: aurreko musturraren gainea.

Zit.: da gixona branka-ganien ardora ukusten (B) / branka-ganera nuen (B-a)

Dok.: Azkue. «Branka-gaiñ (AN-ond), tabla provista de agujero en el centro, para meter en él el mástil de proa.» / Urkidi-Apraiz. (Txalupez ari direla) «Los extremos de proa y popa poseían unas mínimas cubiertas, la de delante denominada *brankagane* casi a ras de regala» (159) / Astui. «Tilla de proa: BRANKAGANIE» (I7-191)

branka-mustur (B-a, M) - branka-musturre (B-r, M)

Def.: iz. “roda, roa”.

Zit.: bertan branka-musturrin ibiltxen dxatzu olgetan [izurdea] (M)

bránkape (M) - bránkapie (M)

Def.: iz. D.: bertan musturraren azpian, kubertapea.

Entz.: D.: belak-eta brankapean egoten ziren.

Dok.: Urkidi-Apr aiz. (Brankaganeren azalpenaren jarraipena) «Al espacio que quedaba encerrado bajo la primera se llamaba *brankapie*» (lehenengo hori brankaganea da) (159)

bránkas (B-a, M)

Def.: adb. (Joan). “De proa”.

Zit.: bránkas nuen (B-a) / dxun biarrin e, bránkas beren barrure, ankerara / bránkas sues aixera / amuladan gus, bránkas e gogor dau-te / branka-brankas dxun biarrien, apur bat ladita / popadan beti dxuten deles ariñau brankas baiño / brankas gues da trabestu ein gara (M)

Lek. eta Ond.: *brankas*

brása (B-a-f-j, M) - brásie (M)

Def.: iz. “brazá”.

Zit.: atxiñen okitxe-san du guk, berrotamar brásako ártiek / úrren dan e brásatati gora, kánporau, beseu gidxau on da / káli asten da ba larogei brásan (B-a) / kalan e, or e eun **brasetan** da atrapatzen da / berrogei brásetan bótaku / Gineako gólfuen, ogetamabos brasetan, eitxen gendun kala arridxe topa / kabo Santa Katalina neguen. Ogetamabos **brasan**, an ataraten gendusen / andana gorridxe, da, gorridxe ukuste su, arraño, es asalien, e, lau brasan edo, bos brasan edo / da or be eitxen da ba berreun brasan, eun da piku brasan biar / or be ba eitxen da eun-, eun brasatik e berreun da ogetamar brásara (M)

Oha.: Mundakako *brásetan* mugagabea izango litzateke, *breka*-tik *breketan* egiten den moduan.

Lek. eta Ond.: *brasa*

brasida (M), braside (B-a) - brasidie (B-a-f, M)

Def.: iz. (Emon). D.: esku-aparioarekin zaudenean, arrainak tenten dizunean ematen zaion tirakada.

Zit.: e an! Brasidi emon tzo arek (B-a) / amo-bakarrien, emoten dxakon brasidie / an emon tzo brasidie (M)

ELANTXOBEKO BRASIDIE a. (M)

Def.: iz. zelan dagoen galdetueran sorbaldak altxatuz erantzuten duenaren mugimendua. Zentzu ludikoan erabiltzen da.

brasie (B-a-f, M)

Def.: ad. brazak zenbatzea.

Zit.: da patroyetiño bueno brasí or, berrogei brasa imiñi (B-a)

Lek. eta Ond.: *brasia*

bráso (M) - brásuek (M)

Def.: iz. D.: arrastako atearen gantxoak.

Sin.: gantxuek

Ond.: *brasuk* a.

brauntada (B-a, M) - brauntadie (B-a, M), brauntadak (B-p)

Def.: iz. izurdeak azalean ematen duen golpea buztanaz arraina hondora botatzeko.

Entz.: D.: nekatu direnean jaten hasten dira buztanarekin jotzen.

Lek.: *branparia* a.

brauntadaka (B-a, M)

Def.: adb. brauntadak ematen.

Zit.: ixurdataus brauntadaka / da gero bustenas dxote bin brauntadaka, kantzate sinin dxaten brauntadaka ondora bótaten / an daus brauntadaka (M)

Lek.: *braunparaka* / Ond.: *frontaraka*

brei (M) - breyé (M)

Def.: iz. “brea”.

Sin.: alkitran

breká (B-a, M) - brekie (B-a, M)

Def.: iz. “breca”. B-a: bixiguaren antzekoa, gorritxua. Gozoa jaten.

Entz.: B-a: antzina portura sartzen izan dira.

Lek.: **breka* - *brekia* / Ond.: *breka* - *breki*

Dok.: Azkue. «BREKA (B, G), breca, un pez de mar.» / Anasagasti. «Brekie, *Pagellus erhythrinus*, Pagel, breca.» / Anton Perez. «breka (brekie) = (Pageillus erythrinus). G. breca, pagel. F. pageau rouge. I. pandera.»

BREKETAN (M)

Def.: adb. brekatan. Mundakako deklinabidearen ezaugarri bat da hau, berdin gertatzen da *luletan* berban ere.

bridxanda (M) - bridxandia (M), bridxandie (B-I, M)

Def.: iz. D.: makailo arrainaren antzekoa, meheagoa da. Angiraren antza gehiago dauka abadejoak baino. Begi handiak dauzka, arrain gozoa.

Entz.: B-j: kalan ateratzen da.

Dok.: Azkue. «BRIANDA (B-b), un pez, “lij” en Noruega.» / Anasagasti. «Brijjandie, *Molva macrophthalma*, Arbitan.» / Anton Perez. «brijanda (brijandie) = (Molva macrophthalma). G. arbitán. F. lingue. I. ling. (*Macrophthalma* = begi handia tik. brihandia-brijandie?).»

brixaldi (M) - brixalidixe (B-r, M)

Def.: iz. D.: “ráfaga” (de viento). ”.

broga (M) - brogie (M), brógie (B-r)

Def.: iz. “toletera, escalamera, chumacera”. D.: toleta doan errefortzua kaela ez gastatzeko abantea.

Lek.: *txaplata - txaplatia, tolet-txaplatia*

Dok.: Azkue. «BROGA (B-b), toletera, escalamera en las lanchas.» / Urkidi-Apraiz. «chumaceras (*brogak*)» (B1-159) / Astui. «Toletera: BROGIE» (I7-191)

brus (B, M) - brusá (M), brusé (B-a-j, M), brusek (B-j)

Def.: iz. “bruza, cepillo”. D.: azpia eta kuberta garbitzeko izaten zen.

Zit.: eskuko baldias eitxe san da brusegas e garbitxu enbarkasiñue (M)

Lek.: *eskobilla - eskobillia* / Ond.: *eskobilla - eskobilli*

BRUS BIGUNE a. (M)

Def.: iz. (Pasa). D.: garratzaren ostean erabiltzen zen bigunagoa.

Zit.: garratza ixeten san ba bedarra ta kentziko ta gero, pásaten san, brus bigune (M)

BRUS GARRATZA a. (B-j, M)

Def.: iz. D.: belarra-eta kentzeko izaten zena.

Zit.: ekarri brusek bost, da garras bi ekarri! (B-j)

Lek. eta Ond.: *eskobilla garratza a.*

BRUS GASA (M) - BRUS GASIE (M)

Def.: iz. D.: bruz biguna.

Lek.: *eskobilla gasa a.* / Ond.: *eskobilla gosu a.*

bu (M) - bué (B, M), buek (B-a)

Def.: iz. “bou, embarcación de arrastre”.

Entz.: D.: lehen kostadutik botatzen zuten sarea beti, buak jeneralean estiborretik enbarkatzen zuen arraina eta bakak baborretik. Burik orain egon ere ez dago.

búdxa (M), búdxie (B-a-f-j) - búdxie (B-a-j-r, M), budxak (M), budxek (B-a-r)

Def.: iz. “boya”. B-a: “boya”.

Ond.: *buxa - buxak*

Dok.: Azkue. «BUI 1° (B, G, L-côte), boya.»

buélta (M) - buéltie (M) 1.

Def.: iz. “vuelta”.

Zit.: buélta gustidxe (M)

buélta (M) - bueltak (M) 2.

Def.: iz. *Mek.* “vuelta”. D.: motorraren bueltak.

Zit.: motorrak e, omon arren e otamar buélta, edo mille buélta, redutorik emoten dau buélta gitxiau / e millen bueltako motorra bada ba “bostéun buéltan gues”, makiña erdidxen-edo, e “seireun bueltan gus”-edo, ori da noberak emoten tzun makiñin e bueltak (M)

buélti emon (B-j, M)

Def.: ad. “dar la vuelta”.

buéno (M) - buénue (M)

Def.: iz. “fondo de dinero”. D.: armadoreena da.

Sin.: fondue

Ez: B-j

***bufada - bufadak (B-j)**

Def.: iz. behean, ardorean arrain asko dagoenean ikusten den arrainaren mugimendua eta distira. Onomatopeia batetik datorrela dirudi.

bufadaka (B-j)

Def.: adb. bufadak egiten.

Zit.: bufadaka due (B-j)

***bujia - bujiak (B-j-m); bujidxa (M) - bujidxie (M)**

Def.: iz. *Mek.* “bujía”.

bukói (B, M) - bukoye (B, M)

Def.: iz. D.: ura eroateko barrikak, edateko eta jatekoa egiteko.

Oha: Dimasek dio handiak zirela eta ez zirela eramaten itsasora.

Dok.: Astui. «Barrica de agua: BUKOIE» (17-191)

***bulói - buloye (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “bulón”. Biela eta pistoia lotzen dituen. B-m: “bulón de biela”.

Entz.: B-m: buloia eskuaz, atzamarrarekin ateratzen da. Biela bertara buloira doa.

Oha: “bulón” ez dut erdarazko hiztegi-tan aurkitu baina bai mekanikako liburuetan.

***búnker - búnkerra (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “bunker”. B-m: engranea bezalakoa da, “macho-hembra” izatea legez.

burbín (B-a, M) - burbiñe (B-a-r, M), burbiñie (M)

Def.: iz. “corvina”. D.: buruzbeherakoaren antza dauka baina burbinak dauz-kazu hogeita, hogeita bost eta hogeita hamar kilokoak ere, handiak egoten dira. B-a: handia izaten da. B-r: arrain hazia da.

Entz.: D.: lehen kostan asko atrapatzen zen, orain hori ere galdu egin da, gutxi ikusten da. B-a: bateleroek-eta ateratzen dute.

Lek.: *burbiña - burbiña* / Ond.: *lantesa a.; burbiña - burbiñi*

Dok.: Azkue. «BURBIÑA (B-b-l-ond, G), curbina, pez de mar, muy sabroso,

de ojos pequeños, escama roja.» / Anasagasti. «Burbiñe, *Pseudosciaena hololepidota*, Corvina.» / Anton Perez. «burbiñ (burbiñe) = (*Argyrosomus regius*). G. corvina, berruguete. F. aigle. I. maigre.»

burdín (B-a-j-r) - burdiñe (B-j-r) 1.

Def.: iz. “hierro”.

burdín - burdiñek (B-j, M) 2.

Def.: iz. makina.

Zit.: burdiñek ondo oteko [San Juaneri eskatzen zion] (B-j) / burdiñek ondo daus [makina ondo dabil] (M)

burdiñesko (B-a) - burdiñeskue (B-a-j, M), burdiñeskuek (B-a)

Def.: adj. “de hierro”.

burdiñetako dxaube (M) - burdiñetako dxaubie (M)

Def.: iz. D.: makinistaren esakera moduko izena merkanteetan. B-a: makinista, esakera bat da hori.

Oha.: Bermeon ere esaten da, Alejandrok hori ere azaldu zidan. *Dxaubie* edo *dxaue* esaten duten ez dakidanez ez dut hemen gehitu badaezpada. Gazteek *dxaue* esango lukete beharbada, nagusiek *dxaubie* esan lezakete agian.

Lek.: *burdiñetako kefia a.*

***burdiñetako morroi - burdiñetako morroyek (M)**

Def.: iz. D.: merkanteetan goikoek makinetan behar egiten dutenei ematen dieten izena.

burlói (M) - burloye (B-l, M)

Def.: iz. “burlón”. Arrastako sarean hondoko kateetatik zakurainokoa.

burmoi. Ik. *murmoi*

***burriketa - burriketie, burriketak (B-r)**

Def.: B-r: bela txikiak.

Ez: M

Dok.: Azkue. «BURRIKETA (AN-ond, B-b-ond, G-zumay), burriquete, velas pequeñas de las lanchas. Hay dos: BURRIKETA y BURRIKETA-TXI-

KI, que es la menor de todas las velas.»

burusberako (M) - burusberakue (B-f-o-r, M)

Def.: iz. D.: tanborreroa. Batzuek burbinari ere esaten diote. B-r: urreburua lakoa da buruzbeherakoa, lehenengoak buru gainean zer horia daukala.

Entz.: D.: lehen asko atrapatzen zen hemen, orain bat ere ez.

Sin.: tanborrerue

Ez: B-a

Dok.: Anasagasti. «Burusberakue, *Dentex dentex*, Dentón.» / Anton Perez. «buruzbeherako (buruzbeherakue) = (Sparisoma cretense). G. vieja colorada. F. vieille.»

***burusko - burúskuek (B-r)**

Def.: iz. B-r: arraina saltzeko andreak, konpañe eginda daudenak.

Entz.: B-r: *Amalau lapurrek* egon dira Bermeon andreak, konpañe. Gernikan arrain asko saltzen zuten. Banco Vizcaya dagoen lekuan, Bermeon, aurrean plantatzen ziren, zabaldu amentala eta han egiten izan dituzte partilak. Elkarri aldarrika beti eta beti lagun. Francoren sasoian izan da hori.

Ez: B-a

Dok.: Anton Perez. «buruzko (buruzkue) = Emakume arrain-saltzailea, kalezkale ibiltzen dana. Pescadera, callejera.»

buruto (M) - burutua (M), burutue (M)

Def.: iz. D.: brekaren berdin-berdina baina surzapalagoa da eta hagin zorrotzak dauzka. Gibela normala dauka.

Entz.: D.: egunero ateratzen dugu tximinoitan goazenean ere ezkirarekin. Antzina atrapatzen ziren aritzunetan itsasoa egoten zenean, ze ostantzean baretan lulak ez dio uzten jaten.

Ez: B-l. Antza kofradian besteek ere ez zekiten. Dena dela Leonek erdi atzeratua denari-edo *burutu sara txo!* esaten zitziola aipatu zuen.

Dok.: Azkue. «BURUTU 1º (B-b-mu), pez parecido a la lija, tiene el hígado muy grande.»

***busgorri - busgorridxe (B-j); *brusgorri - brusgorridxe (M)**

Def.: adj. aliadoa, arrain gutxi atrapatzen duen patroia. Berari ezin zaio esan errespetu falta izango litzateke eta.

Zit.: beitu ori busgorridxe! / an ori busgorridxe! (B-j)

Sin.: aliadue, ali

busiñdxu (B-j); bosiñdxu (M)

Def.: ad. D.: urarekin enbarkazioa handitu eta usteldu.

Zit.: entablasíñu eiñdxa busiñdxu (B-j)

búso (B-a, M) - bú sue (M)

Def.: iz. “buzo”.

Entz.: D.: Talako moilaren musturra, neuk dakidala, bi edo hiru bider jausi da. Buzoa etortzen zen zakuak-eta ipintzen, hura zarratzen.

bustén (B-f, M) - bustena (B-j, M)

Def.: iz. “cola de pescado”.

Zit.: bustenetik amarra, da uretan okitxe bin bixirik / auri dako, bustenin sue / amen arrantzalik eta guk estu dxaten bustenetik edo silletik bera / bay dako bustena lusie / busten labur-laburre / en kanbio arratako bustena meye / bustenas dxote banien, da “dxangiuén” (M)

D

defén! (M), défen! (B-a)

Def.: ex. defentsak botatzeko agindua.

Oha.: Badirudi Azkueren ustea konfirmatzen dela eta “defender” dela berba honen etimologia.

Dok.: Azkue. «DEPEN (B-l-ond), grito que se dirige al que viene en la proa de una lancha, para evitar un choque. Parece voz tomada de “defender”.»

defen (egin) (M), défen (egin) (B-a)

Def.: ad. defentsak erabiltzea.

Zit.: ein defen or! / bota esatiles e defentzi defen eitxeko (M)

**defentza (B-a, M) - defentzie (B-a),
deféntzak (B-a, M, O)**

Def.: iz. “defensa”. D.: enbarkazioa ez marruskatzeko moilarekin edo beste enbarkazio batekin. B-a: enbarkazioek ez jotzeko elkar.

Entz.: D.: orain arte beti erabili dira autoaren gupilak. Orain txiki hauek ipintzen dizkizute motorraren gupil batzuk, beste batzuk defentsekin datoz fabrikatik. Normalean defentsak denak estiborrean egoten dira, atrakatzen zara zu eta hurrengo estiborreko mandara datorkizu.

Lek.: *defensa - defensia*

déka (M) - dékie (B-j, M)

Def.: iz. “Decca”. Kokatzeko, kokalekuak hartzeko tresna. B-j: altura hartzekoa.

Entz.: D.: berrogeita hamarrean ja deka erabiltzen genuen. Planoak egoten ziren dekakoak, koloreak edukitzen zituzten. Zenbakiak sartzen zinen planora eta kokalekua topatzen zenuen. B-j: arrastan erabiltzen izan dira.

deklinsiño (B-a) - deklinasiñue (B-a, M)

Def.: iz. “declinación”. D.: eguzkiaren eta izarren altura gradutan.

dénpora (M)

Def.: iz. eguraldia. Birritan baino ez du erabili Dimasek berba hau eguraldi hitzaren orde.

Zit.: berak serutiñotzu, se dénpora ein bi dauen / da gogorra badau, korren gogor-gogorra, dénpora txarra gánien (M)

Sin.: egualdidxe

Lek.: *denpora - denporia*

**denporale (M) - denporalie (M);
*tenporal - tenporala (B-a-j)**

Def.: iz. “temporal”.

Zit.: tenporala dau abe! Selako galerni dau ba! Selako tenporala dau ba, tenporala-total deu andidxe (B-a)

Lek.: *denporalia a. / Ond.: denporali a.*

denporaltza (M) - denporaltzie (B-r)

Def.: iz. “temporal”.

Zit.: denporaltza gogorra dau (M)

Ond.: *denporaltzi a.*

dentoi (M) - dentoye (M)

Def.: iz. D.: arrain gorria da. *Burutue* deitzen diote. / D.: “dentón”. Brekaren antzeko arraina, hau bezala gorria baina handia, lau-bost kilokoa edo. Hagin handiak dauzka.

Oha.: cf. *burutue / urtie*

derrót (M) - derrota (B-a-p)

Def.: iz. “rumbo, derrota”.

Zit.: a imin bi de erdidxen, da ordun sauskálan, derrotien (B-a) / derro baten dxuen / auntxeles derrotien (M)

Oha.: corpusak ez digu ematen *errunbue* berbatik argi bereizteko modurik.

Ond.: ez, *runbu a.*

des (M) - desá (B-a-j, M)

Def.: iz. (Alanbra, txikota). D.: ezkerretara jota dagoen alanbra eskoitara egitea edo eskoitara eginda dagoen txikota ezkerretara egitea.

Zit.: desá es artziko (B-a) / txikotape emoten dau desá (B-j)

Lek.: *txanbiurra a.?*

desapaidxe (B-j, M)

Def.: ad. D.: kostera amaitu denean trasteak herrira eroatea ostabere.

Zit.: bidxar desapaidxe eingo garie (B-j)

Sin.: desarma / Ant.: apaidxe

desarma (B, M) 1.

Def.: ad. “desarmar”. D.: kostera amaitu denean trasteak herrira eroatea ostabere.

Sin.: desapaidxe

desarma (B-j) 2.

Def.: ad. “desarmar la traina...”.

Zit.: estokure aurrerauko trañe, igual train barridxe sus itxen, o desarma ein sula-kon, esauselakon gústure (B-j)

Ant.: arma

desaselera (B-j)

Def.: ad. “desacelerar”.

Ant.: aselera

Ez: M, *amodera* esaten dela dio.

desatraka (B-o, L, M)

Def.: ad. D.: “desatracar”. Moilatik zabaldu edo enbarkazio bi elkarrekin badaude haren albotik zabaldu.

Ant.: atraka

Ond.: *sabaldu*

deséin (M)

Def.: ad. desegin. D.: txikita desegin, alperrikaldu.

Zit.: trentzaue esta deseitxen, béstie, bidxórrak artzen txu da, nóres ártzen báda bidxorra, deséin eitzen da (M)

desenbarka (L, M, O)

Def.: ad. intr. “desembarcar”.

Zit.: desenbarka naitxen, Bilbon / a motorrape santarrak eta, e makiña gitxi txe, ein naitxen e desenbarka (M)

Ant.: enbarka

Lek.: *desenbarka nitzan*

desenbraga (B-a, M)

Def.: ad. “desembragar”.

Zit.: desenbragata dau, lotu de barked (B-a)

Ant.: enbraga

desengalla (M)

Def.: ad. D.: amuari potxera kendu gailatik.

Ant.: engalla

desenkalle (B-j)

Def.: ad. tertzetan amua plameatzeko zotzetik kendu.

Ant.: enkalle 2

desenkarna (B-l, M, O)

Def.: ad. D.: amuzkia kendu amuetatik.

Ant.: enkarna

desenrola (M); deserrola (B-j)

Def.: ad. “desenrolar”. D.: enbarkaziotik kanpora zoazenean.

Ant.: enrola

desetxo (B-a, M) - desetxue (B-a, M)

Def.: iz. “deshecho, mar arbolada”. D.: total gogorra dagoenean.

Entz.: D.: Tala goraino egiten du itsasoak Mundakan.

Zit.: abe! Desetxu dago (B-a)

deskarga (B-l, M, O)

Def.: ad. “descargar”. D.: arraina atera.

Zit.: tripulasiñu etzera du oiñ, da deskargaten dauena arrañe ta gausek da kóllie / an e deskarga gendun, sati bat / da orra barrura sartzen sien, e, bélako barked, deskargaten gatz / **deskargan** dausenien / Bílboko erridxun gausela Sorrosan deskargan (M)

Sin.: utzitxu / Ant.: karga

Lek.: *utzitxu* / Ond.: *ustu, deskarga*

despatxa (B-a, M)

Def.: ad. bota.

Zit.: despatxa su palangrie? (B-a) / despatxata daku palangrie (M)

despeska (B-a, M)

Def.: ad. “desenmallar”. Driba-sareetan mailatuta lotzen zen bokarta mailetatik atera.

Entz.: D.: arrain asko atrapatzen zenean andreei deitzen zitzairen, moilara edo elanbrara atera sareak eta han egoten ziren despeskaten.

Zit.: segun se kantidad arrain dakasun, eitxe san bana-bana despeska / dríbi da, mállan e bokarta. Da, despeskate san ba orretara, sardi(ña)-otzaretara (M)

Lek. eta Ond.: *despiska*

Dok.: Azkue. «Despiska (B-l), destripar un pescado.»

despescador (B-a) - despescadora (B-a-j)

Def.: iz. “despescador”. Arrainari amua kentzekoa.

despeskan (B-a-o, M)

Def.: adb. bokarta mailetatik ateratzen.

Zit.: driban atrapate sin arrañe, antxobie, driban, ordun etorte sin andrak despaskan (M)

destú (B-a-f-j, M)

Def.: ad. desa egin.

diaridxo (M) - diaridxue (B-p)

Def.: iz. “diario”.

Entz.: D.: nik neuk eroaten nuen baina ez merkanteetan eroaten den moduan, inork agindu barik.

díke (B-a, M) - díkie (B-a, M)

Def.: iz. *Geo.* “dique”. D.: enbarkazioa
karenatzeko ipintzen duzun lekua.
Lek.: *dikia* a. / Ond.: *dike* - *diki*

**dinamo (M) - dinamue (B-m),
dinámuek (B-j, M)**

Def.: iz. *Mek.* “dinamo”.

diró (B-a-r, M) - dirue (B-r, M)

Def.: iz. “dinero”.
Zit.: oin e ba diro gedxau kobraten da
(M)

dispara (M)

Def.: ad. “disparar la seguridad de las
calderas de vapor”.

disparador (M) - disparadora (M)

Def.: iz. “disparador”. D.: arrastan sarea
erremorkan ekartzekoa.

disparo (M) - disparue (M)

Def.: iz. *Mek.* “disparo”. Makinakoa,
galdarakoa.
Zit.: peritu dator, otorten sin an galdaran
sasoyen ba galdarak e bistu te, e, sélla-
ten e, e séllate bin e disparue (M)

**distantzi (M) - distantzidxe (B-p),
distantzidxak (M)**

Def.: iz. “distancia”.

***Domusantu egun - Domusantu eguna
(M)**

Def.: iz. D.: “Todos los Santos”, azaroa-
ren bata.
Entz.: D.: itsasora joaten da Mundakan,
Bermeon ere bai.
Dok.: Azkue. «Domun-Santuru, Domuru-
Santuru (B), día de Todos los Santos.»

dorada (B-a-o, M) - doradie (B-a, M)

Def.: iz. “dorada”, *Sparus aurata*. B-a:
klase askotakoak daude, handiak,
txikiak.
Entz.: B-a: Afrikan asko ateratzen da.
Sin.: *urrebure*
Ond.: *urreburo* - *urreburu*
Dok.: Azkue. «Dorada (Bc, Gc), pez que
persigue al volador.»

dragá (B, M)

Def.: ad. “dragar”.
Lek. eta Ond.: *draga*

dragá (M) - dragie (B, M)

Def.: iz. “draga”.
Entz.: D.: portuaren barruan behin ezagu-
tu dut, Euskal Erria izenekoa.
Lek.: *dragia* a. / Ond.: *dragi* a.

dríba (M) - dríbie (B-r, M)

Def.: iz. “deriva”.

dríban (M); dríben (B-a)

Def.: adb. D.: eta B-a: “a la deriva”.
Entz.: D.: sarea bota eta algatean dago,
musturretik ipintzen da txikota lotuta
sarea, geldituz edukitzen da. Gutxi gora-
behera jakiten da non egoten den arrai-
na, iluntzeetan ikusi ere bai azalean.

**dribasale (M) - dribasalie (M);
dribesale (B-a) - dribesalie (B-a)**

Def.: iz. driban joaten zen motorra.
Sin.: *driberue*

dribero (M) - driberue (M)

Def.: iz. driban joaten zen motorra.
Sin.: *dribasalie*
Ez: B-j

dribie (M)

Def.: ad. “derivar”. D.: algatean joan,
dribindo korridu.
Zit.: tximinoitxako aixe asko dauenien,
amarra ori trabes, da, gitxiau dribiteko
(M)

dribindo (B-r, M)

Def.: adb. D.: algatean. B-r: dandarrez
eroatea, korrentak eroan.

dungulu atako tzagu! (B-a, M)

Def.: e. arrain asko atrapatuko dela
esateko esklamazio modura erabiltzen
den esakera.
Sin.: *meladi/masidxe/iku/txirritxie* atako
tzagu

**durdói (B, M) - durdoya (M), durdoye
(B-f, M); durdó (M) - durdue (M)**

Def.: iz. “durdo, durdua, maragota”,
Labrus bergylta.

Oha.: *durdua* da Mundakakoa. Badirudi *durdoye* Bermeoko eraginagatik erabiltzen duela batzuetan Dimasek.

Lek.: *durdua* a. / Ond.: *durdo* - *durdu*

Dok.: Azkue. «DURDOI (B-l-mu), durdo, cierto pez de mar.» / Anasagasti. «Durdoie, 1. *Labrus berggylta*, Maragota, Tordo de mar. 2. *Labrus bimaculatus*, Gallano, Maragota. 3. *Symphodus tinca*, Peto, pavo real.» / Anton Perez. «durdoi (durdoie) = (*Labrus berggylta*). G. maragota, durdo. F. labre, grande vieille. I. wrase.»

DURDUPAIÑO ESPAN ANDIDXAUE-TAKOSU (M)

Def.: e. ezpain handiak dauzkanari esaten zaio.

durói (B-a) - duroye (B-a-f-j, M)

Def.: iz. tiburoia lako arrain handia. B-f: ojako arraina da. Ez da txarra tiburoia bezala. Gardaren estilokoa da, buztana berdin-berdina eta.

Entz.: B-f: berotan ibiltzen dira, Azoresetan kanpoan-eta.

Dok.: Azkue. «DUROI (B-b), taulón, pez grande.»

DX

dxakenarro (B-a, M) - dxakenarrue (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: entzadoren jakea.

dxáki (B, M) - dxákidxe (B-a, M) 1.

Def.: iz. karnada edo jatekoa.

Zit.: ori da dxákidxe atunentzat [ezkira gorria] (M)

dxáki (M) - dxákidxe (B-j, M) 2.

Def.: iz. D.: bakoitzak bere tarteratxuan itsasora eroaten zuen jatekoa. Arinka nahi tortila edo okela-edo. B-j: normalen makailoa eroaten izan da antzina.

Dok.: Azkue. «Jaki 1º (c), vianda, cosa de comer.»

dxan (B-a, M)

Def.: ad. “comer”.

Zit.: au de atalu bai, batzuk au dxan eitxen dauie / da total gosue, nik dxan nauen da lebatza baiño gosuaue / dxaten e antzekuk esango dis, neuk esto dxan (B-a) / esatebin e Sumaidxen da orretan dxan eitxe sala [garda] / ori dxan besta eitxen, atxiñe dxaten sin orrek / igiri txa sikatu, dxateko erreta / ori arraño amen estu dxaten / an asala kenduta dxate san / txitxarro baltza, dxateko bastuaue / fíñaue dxateko (M)

Ond.: *jan*

dxangartzu (B-j, M)

Def.: adb. D.: jan gura ezik dagoenean arraina, ez duenean gura ten.

Zit.: dxangartzu dabil arraño / kontus gero, dxangartzu dabil arraño-ta / dxangartzu dau arraño (B-j) / dxangartzu dau arraño (M)

Dok.: Azkue. «Jangar (B-d), jangartzu (B-g-m, Gc), parco en la comida.»

dxatá (B-a) - dxatak (B-a); dxat (M) - dxatak (M)

Def.: iz. “yate”.

dxatarrain (B-f, M) - dxatarrañe (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: kostako arraina: breka, tximiñoia, kabra.. B-j: hemen atrapatzen diren arrainak: kabrak, txilipitxeroak...

dxatarraintxen (B-f-j, M)

Def.: adb. (Joan). Kostako arrainaren bila.

Zit.: e! Erdu! dxatarraintxen dxungo gari-ta (B-f) / etorri dxatarraintxen! (B-j) / nora sues? da dxatarraintxen (M)

***dxátera egon (M); *dxátire egon (B-j)**

Def.: ad. (Arraina). D.: ondo heltzen ari dela.

Zit.: dxatera dauenin arraño, kañabera laburre [pikean] / da kañabera lusi da ya, lusera botateko, arraño estauenin e ondo dxatera (M)

dxaubé (M) - dxaubie (M)

Def.: iz. “armador, dueño”.

Sin.: armadorie

Dok.: Azkue. «JAUBE 1º (Bc), dueño.»

dxin (M) - dxiñé (B-a, M)

Def.: iz. “cinc”. Jina.

***dxiñesko - dxiñeskue (B-a)**

Def.: adj. “de cinc”. Jinezkoa.

Zit.: txirritxie da, esate baterako txapas-kue, metaleskuk eta dxiñeskuk eta eitzen sien (M)

dxitú (B-a, M)

Def.: ad. “achicar”.

Oha.: D.: antzinako berba da.

Sin.: dxolatu, ure kendu, atxike

dxo (B, L, M) 1.

Def.: ad. (Sarea, etxea, bela). D.: josi, amarra.

Zit.: belie dxoten denien, bergan (M)

dxo (M) 2.Def.: ad. leku batera ailegatzea, jotzea.
D.: arribadan edo errekaladan sartu portu batera.

Zit.: se dxo sue ba? / lelau Basamendi dxote su / urandidxe dxote sunin a birar, estau gedxau-te. Bay nik ori ein biarrien urandidxe dxote nauenin eitzen-un barruruskue (M)

DXO MOTRIKU, DXO ONDARRU, DA ESTU TOPA ESER (B-r)

Def.: e. batetik bestera ibili eta inora ailegatu ez edo ezer topatu ez.

PORTU DXO BI DOT (B-j, M)

Def.: e. B-j: kontsumoa eskas daukazulako, edurra akabatu zaizulako edo egunak egin dituzulako batzuek esaten dutena.

dxo (B-j) 3.

Def.: ad. (Arraina, sarda). Arraina topatu.

Zit.: e dxo du arraño (B-j)

dxolatu (M)

Def.: ad. “achicar”.

Oha.: antzina esaten zen, orain ez.

Sin.: dxitu, ure kendu, atxike

Ez: B-a

dxosí (B-a-f, M)

Def.: ad. D.: arraina engantxatzea.

Zit.: e! amen dxosten da! (B-j) / esu dxosi da eskapa tzu (B-f) / ámun etorten da dxositxe [zakila] (B-f) / e dxosi dau! (B-a) / arraño dxosi dot (M)

dxosó (M) - dxosue (B-r, M)Def.: iz. D.: haize asko dagoenean bueltaka-bueltaka doan haize zirimola.
B-r: borrasca formatzea legez, haize indartsua, termino txikian baina indartsua.

Dok.: Azkue. «IOSO (B-b) 1º nubes de lluvia. 2º borrado, fuerza del viento que levanta agua del mar convirtiéndola en espuma.»

DXOSOTAN DAU EGUALDIDXE (M)

Def.: e. D.: haize asko dago.

Ber.: dxosotan

dxo ta tapá (B-r, M)

Def.: D.: haizearen barrura zoazenean manejadarekin, zaparradak enbarkatzen. B-r: haizearen barrura zaparradak, jakenarroa jantzita.

dxu (M) - dxué (B-a, M)

Def.: iz. D.: itsaso handia.

Zit.: ño! Dxu andidxe dau! / dxu gitxi dau (M)

***dxue (joan) (B-j)**

Def.: arrain asko joatea.

Zit.: see arrain du ba? ta arrain sábala, da alako baten e, e arraño neiku du amen gero, dxué du gero / amen dator dxuau (B-j)

DZ

dzanga! (L, M, O)

Def.: ex. “onomatopeya de la zambullida”.

Dok.: Azkue. «DZANGA (onomat.) 1º (B-l), zambullirse en el agua.»

dzangadaka (M)

Def.: adb. (Egon). Must egiten, kikumera egiten.

Zit.: da oten sin e ixurdak e, dzangadaka, dxaten (M)

Sin.: dzangiuen
Dok.: Azkue. «Dzangada 1º (B-l), zambullimiento.»

dzanga (egin) (M, O)

Def.: ad. “zambullirse”.

Dok.: Azkue. «Dzanga egin (B-l), zambullirse.»

dzangiu (M) - dzangiue (M), dxangiue (M)

Def.: iz. izurdearen dzangada.

dzangiuen (M), dxangiuen (M)

Def.: adb. D.: izurdeak must egiten arraina ateratzeko.

Sin.: dzangadaka

Lek.: *dzangiu* / Ond.: *dxangiu*

dzartada (M); dxartada (B-j) - dxartadie (B-j)

Def.: iz. “destello de faro”

Entz.: D.: Matxakuk dauka dzartada bat bost segunduko.

Lek.: *dzartara* / Ond.: *sartari* a.

dzartadaka (M)

Def.: adb. (Egon, joan). D.: bokarta dagoenean azalean burua agirian.

E

ebái (B-a, M)

Def.: ad. ebagitzea, tertzak botatzeari uztea.

Zit.: e urandire sartun garis, da es etxa gidxau, ebai (B-a)

eberdi (M) - eberdidxe (M)

Def.: iz. “mediodía”.

edói (M) - edoidxe (M)

Def.: iz. “nube”.

Ond.: *oroi* - *oroxe*

Dok.: Azkue. «EDOÍ (AN-b, B-mu-tx, L), hedoi (BN-ald) 1º nube. 2º bruma.»

edúr (B-a, M) - edurre (B-a-f-j-p, M)

Def.: iz. “hielo, nieve”. Edariei botatzen zaiena ere bada. D.: neberan arrainari

botatzen zaion izotza.

Zit.: edurre artzin du guk erridxen (B) / frígu da ba bakixu, túbukas, edúr gitxiau e gastateko, konserbateko arrañe obeto. Da eruten dauí ba edurre be gitxiau (B-a)

efetue (egin) (B-a, M)

Def.: ad. (efeto - efetue). Aberia egin.

Zit.: da dxo itxosue ta igual gixon bat atara edo gixon bi, edo efetue bárkuri esatiles e, bárkuri ba efetu edo guardakola mobidu edo, edo pálu mobidu edo guarda- txarrikortak edo guardarrañek ausi / itxosogaldu es esta galdue, a da ba, estulee- pentzate-san a itxosue a efetu ingo-skunik edo / nok dxakiñ-dxau e olako gause txikitxu batek e ori-, efetu ein leidxenipa? [gerrako lehgailu batez ari dela] (B-a) / efetu eiñdxosku enbarkasiñuri, efetu eiñdxau liorrin be, ss. Mólli apurtu da ba mólliri efetu ein tzo (M)

Oha.: Dimasek azaldu didanez lehorrean ere erabil daiteke.

egál (M) - egala (B-r, M), kálin egala (B-p, M)

Def.: iz. D.: kalaren amaituera, gero dator ur handia edo kantila.

Zit.: egal-egalin on gara (M)

***egin (B-j, M)**

Def.: ad. (Harra, ezkira, karnada). “Proveerse de”.

Zit.: iñoix eiñdxu or karnadie e San Rokitako bueltan (B-j) eskiri-txeko aruek / eskiri itxen san erridxuen / arra eitxen / ondarrabitarrak eta oridxotarrak otorten di auna Mundekako plaire, e karnadi-txen (M)

Dok.: Azkuek ez dakar. Antonio Martínezek *Léxico marinero granadino* liburuan Motril-eko adibide hau aipatzen du: «(..) empleó las expresiones *hacer hielo* y *hacer gasoil* para referirse a las operaciones de abastecer de hielo y gasóleo el barco.»

egó (B-a, M) - egue (B-j, M), egúek (B-j)

Def.: iz. “aleta”.

Ond.: *ego* - *eguk*

Dok.: Azkue. «EGO 5º (Bc, G), aleta de peces.»

égu (M) - égue (M); égo (B-a) - égue (B-a-f-l)

Def.: iz. “sur”. Hegoa.

Ond.: *egu* a.

Oha.: *éguko*, *égure*, *éguka*, *égutik*.. esateak eta ez **egotik*, erakusten du Azkuek dakarren moduan, *hegoa*, *a* amaieraduna dela berba.

Dok.: Azkue. «Egoa (AN, BN, B, G), hegoa (BN, L, S), el sur, el viento del sur.»

egualdi (B-a-j, L, M) - egualdidxe (B-a-j, M)

Def.: iz. singularrean nahiz pluralean erabiltzen da. Berarekin agertzen diren adjektiboak: kalma(k), bare(k), ona, ederra, normala, berdea, eskasa, santarra, algatekoa, txarra(k), gogorrak. Aditzak: eduki, egin, ondu, talaidxa. “Tiempo atmosférico”.

Zit.: *Sing.*: egualdi ona dau / egualdi ona dauenien / egualdi santarra dau / da áurdun dakonien edo ixar bat edo aulan, ba a da ba egualdi santarrak etxako dauela / orrek e, egualdi txarrin da, en jeneral oten dies / egualdi onin ba gixonape obeto daus biarrien, da egualdi santarra bádau ba balantzadakas ba, ba ordun etxaten da ba geldirau / egualdidxe bare-bare dauenien / se egualdi dakosu ba? Abe! Kalmí dau emen (B-a) / bidzar estaipa se egualdi eingo dauen edo / egualdi txarra bádau / egualdi txarra dauenien / noix egualdi txarren ote san / bertan on lei egualdi txarra / ya como fijo ixeten san egualdi txarra / da egualdi txarras igual galdu (sareak) / atzetik amarrata egualdi txarrien / egualdi txar bat edo / semat eta geidxau errimaten sin arek esate ban egualdi txarraue / egualdi txarra atrapatzen denin be: “meladi ata (d)osku!” / egualdi txarrerako / edo egualdi txarra datorrelakon / egualdi santarra dauenien / atzo egualdi santarra / egualdi eskasa bádau / da atalu saltaten dauenien egualdi ona dauela / berak asmate ban egualdi ona dauena ba, “tal

ordutan deitxu”. Da beste sarritxen, berak asmate ban egualdi eskasa dauena / egualdi algatekue / egualdi ona daku / egualdi onin e? / neuk ukusteko egualdidxe selan dauen deitxu biar bada jéntiri edo es / egualdidxe Habana ba, dauenin kalmie ta egualdi ederra / egualdi ederra dau e itxasuen / igual ongo da egualdi ederra / kalmí dauenin da egualdi ederra dauenin / egualdi kalmí dauenin da, amen imintxen da botaberie / egualdi kalmi badau / ostantzin egualdi normalien amen / egualdi normalien ba due goidxen / batelas da pasa lei egualdi barien / batela pasa lei egualdi barien / egualdi bari dauenien / manejadie ba onera dune egualdidxe / se egualdi eingo dauen edo selan dauen / se egualdi klase dauen ukusten / egualdidxe ondu / millabarrikak dausenin an atzin listo-, e ganin da egualdidxe ta / gau ta egun, egualdidxe, lagunduten badau / gogor datorrela egualdidxe / ekarten datorrenin egualdi txarra / egualdidxe kárgan ekarten bában / eguskidxe brilloso dator ba, egualdi txarren eskie (M) *PL.*: egualdi kalmak dausenin da olan dauenin bare-bare ta aixe barik / arek e egualdi kalmatausenin da, aixe suabetsuk eta / listo (on), egualdi txarrak datos-da / ene bada! Egualdi txarrak datos oin be! / egualdi txarratakas / ene badatxu, egualdi txarratakas / egualdi txarrak ekar bi txus! / egualdi txarrak ba atrapa ta / egualdi txarrapadaus eingo tzut / orreri itxasu(k) tapa eitxe ban, egualdi gogorretan / egualdi gogorrakas ba an itxasun e da, koño! / da olan amen egualdi gogorrak pasa die / egualdirik onenak / oiñ udan dxuten nai e egualdi ontxutan ba tximinotxan edo / señale egualdidxe e kanbidxun dausena / egualdidxepe alan-olakup eta gogoripes (M)

Oha.: hiru silabakoa da: *egwaldi*. / Sin.: denpora

Lek.: *egualdi*

Dok.: Azkue. «Eguraldi (AN-b-est-lar, Bc, BN, arc, G, Dechep.), tiempo, estado atmosférico.»

egualdidxe Habana (M)

Def.: iz. D.: bare eta eguraldi ederra. B-j: kalma zuria.
Zit.: abe! Habana dau egualdidxe (B-j)

éguen (M)

Def.: adb. hegoan, hegoaka, hegoaren barrura.
Sin.: eguka

éguka (M); éguke (B-a-f-j)

Def.: adb. (Joan). D.: hegoaren barrura.
Sin.: eguen

***egún - egune (B-j)**

Def.: iz. “día”.
Ant.: gaue

EGUNE SÁLBA DU (B-a, M)

Def.: e. arraintzu dezentea egin dela adierazteko esakera.

egur (M) - egurre (M)

Def.: iz. egurra.

egurresko (B-a) - egurreskue (B-a)

Def.: adj. “de madera”. Egurrezkoa.
Zit.: esaten da ba egurreskue [mataputxeta] / oin batzutaruye egurresko barandillie (B-a)

egurrikatz (M) - egurrikatza (M)

Def.: iz. “carbón de leña o de madera”.

eguskidxe brillosu dator ba, egualdi txarren eskie (M)

Def.: e. eguzki distiratsua eguraldi txarraren iragarle dela adierazteko esaldia.

éje (M) - éjie (M); éja (B-a) - éjie (B-a-j-l)

Def.: iz. *Mek.* “eje”.
Ond.: *eji* a.

LEMÍN ÉJIE a. (B-l-m, M)

Def.: iz. *Mek.* “eje del timón”. B-m: “eje de timón”.

***eje de leba - eje de lébie (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: “eje de camones, eje de levas”. Bermeon *ejedelebie*.

***eje-intermeidxo - eje-intermeidxue (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: “eje intermedio”.

eje-kola (M) - eje-kólie (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* “eje de cola”. Azkenengo ardatza, helizea barruan sartuta doana.
B-j: “eje de cola”. D.: helizea amarratzen dena.

elanbra (B) - elanbrie (B-l-r, M); erranbla (M)

Def.: iz. “rampa”.

***elantxobetar - elantxobetarra (B-r, M)**

Def.: iz. D.: bibitxoaren antzeko txoria.
B-r: uxuxoa da.

Oha.: beharbada eta Rafaelen baieztapenaren haritik uxuxo izen generikoan sar liteke hau ere. Frailecillo-aren ezaugarri nagusienetako bat bere moko koloreduna da baina antza urteko sasoi guztietan ez dauka ezaugarri hau eta izan alca eta arao-ren familiakoa da.

Ez: B-j-p

Dok.: Anton Perez. «elantxobetarra = (Fratercula arctica). Frailecillo.»

elást (M) - elasta (B-a, M)

Def.: iz. D.: “lastre”.
Zit.: e! elasta sartun bi du, átzien (B-a)
Dok.: Astui. «Lastre: ELASTA» (I7-191)

elastien (B-l, M)

Def.: adb. D.: “vamos en lastre”. Hutsik doanean enbarkazioa. B-l: karga barik doanean enbarkazioa.

Lek.: *elastri(a)n*

elemento (M) - elementuek (M)

Def.: iz. D.: arrastako sarearen mailetak eta alanbrak.

eletrisista (M) - eletrisistie (M)

Def.: iz. “electricista”.

elikotero (B-a, M) - elikoterue (M), elikoteruek (B)

Def.: iz. “helicóptero”.
Entz.: D.: atunero batzuek daroate atuna topatzeko.
Oha.: badirudi gaur egun ez direla gehiago erabiltzen.

élix (B-a-j, M) - élix (B-f-j-m, M)

Def.: iz. "hélice".

Entz.: D.: antzina izurdeekin gabiltzala bokartean pintatu egiten ziren helizeak zuriz, bokartak ikusten badu ikaratzeko eta trainera joateko.

Ond.: *elise* a.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «*elise* (hélice)» (B1-171)

enbaja. Ik. *enpaka*

enbarga (M)

Def.: ad. "envergar". D.: bela jo bergan, bela amarratu bergan.

Ez: B-j

enbarga (B-r, M) - enbargie (M), enbárgak (B-r); enbargadura (M) - enbargadurie (M)

Def.: iz. "envergue". D.: belak eroaten ditu, bergari amarratzen zaizkion txikotak. B-x: bela amarratzekoak.

Dok.: Urkidi-Apraiz. (Txalupez) «Las velas se envergaban por su borde superior por medio de unos trozos de cabo o envergues que aquí se llamaban *enbargak*.» (161) / Astui. «Envergues: ENBARGAK» (I7-191)

enbarka (B-a-f-j-p, L, M, O) 1.

Def.: ad. tr. eta intr. Tr.: sarea, traina, zakua, arraina, biberak, trasteak.. "Embarcar(se)".

Zit.: *tr.*: txistetas enbarka bi dis [atunak] (B-a) / beran kargak enbarka, petro-lidxuek, uré, edurre, da bibérak eta danak enbarka (B-f) / atzetik enbarkaten dauie sarie / arrañe enbarkaten sarabarduas / enbarka dot besegue (M).

Intr.: igual baten bat enbarka da motorrera (B-j) / Bilbora dxuen da enbarka naitxen polison / berrotamabi euskaldun enbarka giñen an (M)

Ant.: desenbarka

enbarka (M) 2.

Def.: ad. dirua irabazi.

Zit.: asko enbarka dau (M)

Oha.: Sarri entzuten da *enbarka ori* (ahaztuta geratu den guardasola edo edozergatik), "apropiarse"-edo erdaraz.

enbarkadero (M) - enbarkaderue (M)

Def.: iz. "embarcadero".

Oha.: Mundakan ez dela esaten izan dio.

enbarkasiño (B-f, L, M) - enbarkasiñue (B-f-j, M)

Def.: iz. "embarcación".

Oha.: hau da *untzi* eta holakoen ordeiz Dimasek alde handiz erabiltzen duen hitz generikoa, beste herri batzuetan *barkue* erabiliko da edo *txalopi* Ondarroan esate baterako.

Lek.: *enbarkasiño* - *enbarkasiñoya* / Ond.: **enbarkasiñoi* - *enbarkasiñoi*

BELAKO ENBARKASIÑO (M)

Def.: iz. "velero".

Oha.: gurago du berba hau *belerue* baino, jatorragotzat dauka.

Sin.: belerue

enbarke (M) - enbarkie (B-a-j, M)

Def.: iz. "embarque".

Zit.: seuen aitxek omon dosten enbarkie (B-a) / e ba sutano bakosu enbarkie (B-j) / enbarke gitxi dauela (M)

Sin.: plasa

enbarra (B-p, M, O)

Kat.: ad. intr. Behin bakarrik agertu da transitibo modura ere, ikusi azkenengo adibidea.

Def.: D.: arrastan hondoari heltzea.

Zit.: an enbarra itxen da (B-p) / enbarrata gaus (B-a) / enbarra ein gara / enbarra nai ba ameti barrure enue enbarra naitxe / enbarraten espasiñen / enbarrata gaus / an esta enbarraten ixen / ordun enbarra lei / enbarrate siñenien ba "amen enbarra dot" (M)

enbarranka (B-p-r, M, O)

Def.: ad. intr. D.: "embarrancar", hondo jo.

Zit.: enbarrankako sara (B-r) / enbarrankate sarenin e, kostan, edo, baixa baten ganin edo / Bakidxon saltze bien, plaira enbarrankata ta otorten sin kridxadak (M)

Sin.: ondu dxo

**enbarre (B-a, M) - enbarrie (B-a),
enbárriek (M), enbárrak (M)**

Def.: iz. D.: arrastan sareak hondoan topa ditzakeen kaskoa, abioia, harriak eta abar.

Zit.: ararte enbarrerarte nik márka tas neuretzako mendidzek (M)

enbolada (M) - enboladie (M)

Def.: iz. *Mek.* “embolada”. D.: arrankake-raren golpea, arranka-gurea.

enbraga (B-j, M)

Def.: ad. *Mek.* “embragar”.

Zit.: enbraga! (B-j) / enbraga, abante, edo enbraga atzera (M)

Ant.: desenbraga

enbrage (B-a-j, M) - enbragie (B-a-j, M)

Def.: iz. *Mek.* “embrague”.

enfila (M); enfile (B)

Def.: ad. “enfilat”. D.: arrastan zoazenean kablea artez eroateko enfilatu, motoien gainera joan (monta) ez dadin.

Zit.: Santamoro, au da, enfilata, Santa Eufemia.. (M)

Lek.: **enfila*

***enfilasiño - enfilasiñue (B),
enfilasiñuek (M)**

Def.: iz. “enfilación”.

Lek.: **enfilasiño - enfilasiñoya*

engalla (M)

Def.: ad. (Amua). D.: pitxarekin, hariarekin edo zerekin den gailatik buelta eman, zotzean sartu orduko.

Zit.: au dau engallata / lélau ámu engalla bi da (M)

Ant.: desengalla

***engranaje - engranaje (B-j)**

Def.: iz. *Mek.* “engranaje”.

engrane (B-m) - engranie (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “engrane, pieza de engranaje”. Engranatzen direnak.

Zit.: distribusiñoeko engranie (B-m)

Oha.: erdarazko hiztegieta ez dut “engrane”-rik ikusi, “engranaje” bai. Geure aitak ere “engrane” esaten du.

engrasa (B-j-m, M)

Def.: ad. “engrasar”.

**engrasadore (B-a-m, M) - engrasadorie
(B-j, M), engrasadoriek (M)**

Def.: iz. “engrasador”.

Zit.: engrasadore, dxun naitxen (B-m)

Oha.: B-j: orain *engrasadorie* esaten da, erdaraz. Ni itsasora sartu nintzenean-eta *fogonerue* deitzen zitzaion.

Ond.: *engrasadori* a.

***engrase - engrasie (B-j, M)**

Def.: iz. “engrase”.

Zit.: da ori enpakataduriek, goteu-uren goteuas dako engrasie / ba agarradi kaso baten ba estakolakon engraserik (B-j)

engrilleta (B-a, M, O)

Def.: ad. “engrilletar”.

Zit.: e! engrilleta su ori? (B-a)

**enjaretau (M) - enjaretaue (M);
enjeretau (B-a) - enjeretaue (B-a),
enjeretauek (B-a)**

Def.: iz. “enjaretado”. D.: trainaren azpian ipintzen dena, kuberta gainean ipini beharrean.

Sin.: parrillie

Ond.: *treñolak* a.

enkalla (M, O); enkalle (B) 1.

Def.: ad. “encallar”. D.: sikutan ipini.

Zit.: baraten edo enkallaten enbarkasiñue, “enkalla ein bi du” / enkalla ein gara (M)

Sin.: bara

Dok.: Azkue. «ENKAILLA 1º (B, G), encallar.» / Ortuzar. «*Enkalle*. Encallar.»

enkalle (B-a-j) 2.

Def.: ad. tertzetan amua zotzean sartu.

Ant.: desenkalle

enkapilla (M), enkapille (B-a, M)

Def.: ad. “encapillar”. D.: txikota sartu bitan.

Zit.: enkapillateko bítetan enkapillateko dárue, estrapo bat alanbraskue, da a enkapillaten da, da gero merkantín biraten da alanbrias, bítetara, ori da kalaborta / txikota enkapille / begidzek

enkapilla / au sartzen da, enkapillaten da, móllako bitan / soku da, palue, sartzen den-, enkapillaten dena (M)

enkapilladura (M), enkapilladure (B-a) - enkapilladurie (B-a, M)

Def.: iz. “encapilladura”. D.: bitan sartzeko begia.

enkarna (L, M)

Def.: ad. “encarnar”.

Sin.: plamie / Ant.: desenkarna

Ond.: *enkarna, inkarna*

enkortxadure (M) - enkortxadurie (M)

Def.: iz. “encorchadura”.

Ond.: ez da esaten antza

enpaka (M, O); enbaja (B-a)

Def.: ad. D.: upela batean edo lata batean ipini arraina.

Zit.: gero ori garbitxu tiñen, da due, kájetan enpakata ondo, kajetan imiñi txe gero neberara. Da gero ba, errebe alan dator enpakata (M)

enpaketa (B-a, M)

Def.: ad. “empaquetar”.

Zit.: enpaketateko éjje, edo lemerie, bai. Da baitxe, oiñ e, oin be bonbak enpaketa ta / da bástague, soltaten sendunin eitxen sendun e, enpaketa (M)

enpaketadure (B-l, M) - enpaketadurie (B-a-l-m, M)

Def.: iz. “empaquetadura”. D.: ardatza edo lemera enpaketatzeko eta orain bonbak ere bai. Kasu baterako helizeko bozinan ura-edo badakar sartzen zaion tira bozinaren barruan urik ez sartzeko.

Entz.: D.: antzina egoten zen baporentzat, barruan edukitzen zuen berauna, berrarako bastagoak-eta egiteko.

Zit.: atxiñe ote san ba baporentzat, enpaketadurie, e, beraune okitxe bana barruen / sarata kentzen tzoie ba enpaketadurakas da aurrekas da / enpaketadurek, usaten die, atzeko bosiniñen / enpaketadurin ganin due biarrien éjje / da orretako da enpaketadurie, da, enpaketadurie baitxe imintxen dxako, atxiñeko baporetan, bástaguen /

enpaketaduri imintxe san bónbatan be, es galtziko urik (M)

Oha.: Julianek *enpakatadurie* esaten duelakoa daukat.

enpalma (M)

Def.: ad. D.: bela bergan jo edo amarratu.

Oha.: cf. enpaloma

enpaloma (B-r, M)

Def.: ad. “empalomar”. D.: bela josikeran txikotarekin ipintzen denean bela bera, bela txikotean jo. B-r: bela txikotarekin jostea.

Oha.: cf. enpalma.

Dok.: Astui. «Relingar: ENPALOMA(TU)» (I7-191)

enpatxa (B-a, L, M, O) 1.

Def.: ad. D.: apariora nahastea.

Zit.: enpatxa in gari ba fulanogas / palangri dau enpatxata (B-a) / es enpatxateko, makiña gustidxen botaten san / ori era batera ixeten san ba igual beranduau basatos ba enpatxa itxe siñen / enpatxaten sin kasu baterako enbarkasiño bi- iru (M)

enpatxa (M) 2.

Def.: ad. “liar, enredar”.

Zit.: nobidxotan edo enpatxata dauela (M)

enpatxo (B-f-j, M) - enpatxue (B-a, M), enpatxuek (M) 1.

Def.: iz. D.: aparioraren nahastea.

Zit.: e, auntxe enpatxu iñdxu (B-a) / enpatxu librá, libra enpatxue, eso es. Libra enpatxue. Enpatxo gogorra oten senin atxiñe esaten san: “au estau(e) libraten mojape” / Jesus! enpatxuek e, gaué be sarri otorri enpatxu libraten / bakixu kordelak e erute bin palangrak, edo tertzak. Da, erute bein, budxek. Da arek budxek sarritxen be enpatxu edo eiñ dxa, ebai eitxen sien edo andik ebai edo enpatxutan da ortik ebai txe / da txistu dxote banin, ba dxute sin bóta-ten, enpatxorik es eitxeko, násterik es eitxeko. Baye a ta gusti be korrentakas edo arridxe gedxau okiñdxauelakon batek edo txikidxaue, eitxen san, enpatxue / eitxe san konpañe, datosen arrañek, konpañe. Beste sarritxen eitxe san, enpatxu sausen árte se igual oten

siñen e, iru-lau tertzetan-edo lau-bos tertzetan enpatxu, da ordun eitxe sin kontá, arrañek, se saltate ban enbarkasiño batetik béstera lagunek.. sálta. Da kontate sin beseguek eta gero enpatxuakabate senien, amaitxute senin a enpatxue, gero bakotxak berena. Da arek eitxe sin ba partidu (M)

Lek.: *enpatxua* a. / Ond.: *enpatxu* a.

enpatxo (M) - enpatxue (M) 2.

Def.: iz. (Arma). “Lío”.

Zit.: enpatxu arma dau arek / niri es ekarri enpatxorik ona (M)

enrola (M); errola (B-j)

Def.: ad. “enrolar”.

Zit.: da ote san kapitxena, Ei- I- Iakue, Sabala, bai. Da enrola dosten, como marmitón, marmitxoye enrola dosten Endeneko portuen (M)

Ant.: desenrola

entabla (B-r, L, M, O)

Def.: ad. enbarkazioari ohola ipini. D.: lehenago armazoiak dira, gero hasten direnean zarratzen, hori da entablatzea.

Zit.: entablaten asi gara (M)

entablasíño (B-r) - entablasíñue (B-a, M)

Def.: iz. D.: enbarkazioak daroan ohola eraiketarik.

Lek.: **entablasíño* - *entablasíñoya* / Ond.: **entablasíñoi* - *entablasíñoi*

Dok.: Urkidi-Apraiz. «el forrado del casco (*entablasíñue*)» (B1-197)

entrada (B-a) - entradie (B-a, M)

Def.: iz. *Geo.* “entrada del puerto”.

Zit.: Pasajesen sartziko entradi dakosu, e, enfilasíñue ba, aulan (B-a) / ni portó baten sartzen banai, ango entradie ya lo dakitx (M)

entrepot (M); *interpol - interpola (B-j)

Def.: iz. “contrabando, estraperlo”. “Entreport”-etik edo ei dator.

Zit.: legien baporetik esiñdxe atara interpola / interpoleko tabakue [neuk proposatu ondoren onartu zuen] / gau-se asko daus orain interpoletik (B-j) /

entrepoteko tabakue [neuk proposatu ondoren onartu zuen] (M)

entxaltxa (M)

Def.: ad. bela edo sarea ere amarratu, jo.

Zit.: kórtxue entxaltxa ta berauneko mandi be entxaltxa (M)

Ez: B-j

entxaltxadura (M) - entxaltxadurie (M)

Def.: iz. D.: bela jota dagoena, amarrak. Sarean sendagarria egiten duena, etxeak.

entzado (B-a, M) - entzadue (B-a-r, M)

Def.: iz. “encerados”. Euritik babesteko erropak.

Oha.: Ik. *toldue*

Lek.: *entzerasko erropak* a. / Ond.: *siesko erropak*, *sisko erropi* a.

entzera (B-a, M)

Def.: ad. entzera egin.

Zit.: pali da, entzeraten den lekue (M)

Dok.: Azkue. «Entzera egin, atar.»

entzera (B-a, M, O) - entzerie (B-a, M)

Def.: iz. amuarentzako marapiloa.

Entz.: D.: klase asko daude: paternosterra da bat, hiru bueltakoak, bikoak...

Dok.: Azkue. «ENTZERA 2º (B-mu, G-zumay), nudo especial para atar cordeles.»

eresia (M) - eresia (M), eresie (M)

Def.: iz. *Ensis siliqua*. D.: “muergos”.

Lek.: *kutxilla* - *kutxillua* / Ond.: *kutxillak* a.

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «EREZA (B-b-l), solen, marisco de mar de concha larga y blanca, se oculta bajo la arena, se saca a gancho y se come.» / Anasagasti. «Muerque, *Salen marginatus*, Navaja.»

erlinga (M) - erlingie (B-r, M), erlingak (M)

Def.: iz. (Emon). “Relinga”. Belari ipintzen zaion txikota atezatzeko-eta, aurrean eroaten duena berga-burutik eta gantxora.

Entz.: D.: belak eroaten ditu haize handia dagoenean bela txikitzeko.

Lek.: *erlengia* a.

Dok.: Azkue. «ERLINGA (B-l), relinga, cuerda que tiene la vela a barlovento.» / Astui. «Caída de proa: ERLINGIE. Relinga: ERLINGA» (I7-191) / Alvar. «erlingie (relinga, cuerda que refuerza la vela a su alrededor)»

erlojo (B-a, M) - erlojue (B-f, M)

Def.: iz. “reloj”.

Entz.: D.: gerrian eroaten zuen erlojua patroiak. Lehen erlojua eta konpasa, ez zen egoten besterik.

ermitaño (M) - ermitañue (M)

Def.: iz. “ermitaño”. D.: karakol txikiek barruan edukitzen dutena.

erpá (M) - erpie (M)

Def.: iz. “brazos del pulpo” galderaren erantzuna.

Sin.: errue

erramo (B-j, M) - erramue (B-j-r, M); erremo (B-a) - erremue (B-a)

Def.: iz. D.: “remo”.

Oha.: *erramue* eta *erremue*-ren artean lehenengoa onartu zuen Dimasek eta bigarrena ez.

Ond.: *erramu* a.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «remos (*erremuek*)» (B1-161) / Astui. «Remo: ERRAMUE; ERREMUE» (I7-191)

ERRAMO NAGOSIDXE a. (M)

Def.: iz. D.: patroiazen erramua. Handia goa da besteak baino, pala zabalagoa dauka.

erramutan (B-r, M); erremutan (B-a, L)

Def.: adb. (Ibili). “A remo, remando”.

Zit.: batelak onek, e, erramutan ibiltzen dinak (M)

Oha.: *erramutan* eta *erremutan*-en artean lehenengoa aukeratu zuen Dimasek bigarrena gaitzetsiz.

erranbla. Ik. *elanbra*

errebaja (B-a-j, M)

Def.: ad. (Makina). D.: gutxitu.

Zit.: errebaja apurtxu bet! / apurtxu bet errebaja ba! (B-j)

Sin.: errehorta, gitxitxu, geldirau imiñi, amodera

errebira (M)

Def.: ad. errunboa kanbiatu, buelta eman.

Zit.: ba larotamar brasara sartun nai, esate baterako, ba oiñ errebirakot, béste errunbo baten, kasu baterako dxun nai sudosteka ta oiñ errebirakot e larotamar brasan ia, norarte nuen / au mendidxe aregas imiñdxot, oiñ ámetik errebirakot nórtin bárrure igual (M)

errebira (M) - errebirue (M)

Def.: iz. “reviro”, txikota.

errebixe (B, M) - errebixie (B), errebixek (M)

Def.: iz. bela nagusia txikitu eta amarratzekoak haize gogorra egoten zenean.

Sin.: errixek, errixadurak

Lek.: *errebixa* / Ond.: *errebixe* a.

errebixetan imiñdxu tuntuxak (M), errebixetan imiñdxu tertzak (M)

Def.: e. D.: papardotako tertzak edo tuntuxak kordel barik, tuntuxera amarratu barik, aidean azalean.

erreblesible (M) - erreblesible (M), makiña erreblesible (M)

Def.: iz. *Mek.* D.: pistoi biko baporezko makina izaten zen.

Oha.: cf. triplie. Ez dakit *reblisible* edo horrelakoren bat ere ez ote duen esaten. / Sin.: alta y bajie

errebolusiño (B-a-j, M) - errebolusiñuek (M)

Def.: iz. *Mek.* “revolución”.

erreborno (B-a, M) - erreborno (B-a-f, M)

Def.: iz. “remolino”. D.: arrainak uretan armatzen duen mugimendua.

Zit.: apurtxu mari dauenin áltu esta ikusten, beran erreborno, a- erresaki otilen ukusten da [Otzarrigatik] (B-f)

ATZEKO ERREBORNUE a. (M)

Def.: iz. “estela” galderaren erantzuna.

**erredera (M) - errederie (M),
errederak (M)**

Def.: iz. “redera”. Sarea josten duten andreak.

Oha.: cf. saregillie

erredin (M) - errediñe (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: salabardoa lakoa baina txiki-txua. B-r: eskuz ibiltzen duzu, ezkirak-eta batzeko eta.

Entz.: D.: bermeotarrek deitzen diote atunetako karnada-eta egiten dutenean biberotarako. Salabardo nagusiarekin barik erredinarekin enbarkatzen dute.

Zit.: atunetako karnadi ta eitxen dauenin biberutarako, errediñegas enbarkaten dauie (M)

Oha.: Mundakan normalean *sarabardue* esaten dela dio.

Ond.: *erregin - erregiñe*

erregata (M) - erregatak (M)

Def.: iz. “regata”.

Sin.: erregatiu

**erregatiu (M) - erregatiue (M);
errebatibo (B-a) - errebatibue (B-a)**

Def.: iz. “regata”.

Zit.: Mundeka ta Bermio erregatiuen dxuen da Bermiok atrapa bala [Izaro] (M)

Sin.: estropadie

**errege (M) - erregie (B, M), besegun
erregie (M)**

Def.: iz. “rey, palometa roja”, *Beryx decadactylus*.

Sin.: papardo gorridxe

erreka (M) - errekie (M)

Def.: iz. *Geo.* erreka. Itsasadarra esateko normalean *erridxue* esaten duen arren inoiz *errekie* ere esan du.

Zit.: Pedernaleseko errekie (M)

errekadu (egin) (B-j)

Def.: ad. gizon bati beharra eskaintzea enbarkazio batean. Herrian zentzu zabalago batean harremanak eskatzea da, lagunaren artean erabilia edo sarriago beharbada mutilak neskari irteten hasteko eskatzea.

Zit.: da gero, ónek eiñdxostin Sollubekuk errekadu / suri gixon bat-atortzu errekadu itxen (B-j)

errekala (B-a, M) 1.

Def.: ad. tr. D.: hondoan jo ondoren altxatu apariora.

Zit.: sondate su te, semat errekala su? (B-a) / errekala su? (M)

errekala (M) 2.

Def.: ad. “recalar”.

Zit.: Kábun púntera errekala du / Ogoñora errekala du (M)

***errekalada - errekaladie (M)**

Def.: iz. “recalada”.

errekaladan (M)

Def.: adb. (Etorri). D.: kanpotik egunak eginda porturantz etortzea.

errekalado (B-a, M) - errekaladue (B-a, M)

Def.: iz. D.: hondotik zenbat altxatzen duzun apariora.

Entz.: D.: arrain batzuetan hondoaren kontra, beste batzuetan braza bete gorago edo braza bi beherago-edo, lau braza gorago edo igual ur erdian ere bai.

Zit.: se errekalado dakosu ba? / errekaladu da ba auri, e, sondie egin da ba: piesa ta erdi. Ba auri errekaladu imin bi du / da imin bixu errekalado onien, ba, ondue, arridxe dxoten dala bákarrik / guk errekaladu daku, piesa ta erdi / atzo, ainbeste beseu ekar su, se errekaladotan? (B-a)

erreklama (M) - erreklama (M)

Def.: iz. “reclame”. D.: bera palua baino ohol gogorragokoa da. Zíloa dauka, handik pasatzen da ustaga.

Dok.: Astui. «Orificio paso (reclame) de driza: ERREKLAMA» (17-191)

errekonosidu (M)

Def.: ad. perituak galdarak-eta aztertu.

Zit.: errekonosidu galdarak / alan il san e peritue Bermion, bapor bat errekonositen e dxuen, da, galdarik errementa (M)

errekonosimiento (M) - errekonsimientue (M)

Def.: iz. perituaren azterketa.

Zit.: peritu dator e errekonsimientora (M)

errekorta (M)

Def.: ad. gutxitu, geldirago ipini makina.

Sin.: gitxitxu, amodera, errebaja, geldirau imiñi

erremanga (M) - erremanga (M)

Def.: iz. "remanga". D.: ezkira egiteko sarabardoa.

Entz.: D.: Mundakan neuk bakarrik egiten dut.

erremat (M) - erremata (M)

Def.: iz. "remate".

errematin dxuen, bota (M); errematan dxuen (B-m)

Def.: ad. D.: erkideak haserretu eta euren artean subasta egin, enbarkazioa nork hartu. B-r: nork eman gehiago, subasta modura.

Zit.: bapora errematin bótate senien, asarratu, da nok gedxau omon, éuren ártien, errematien (M)

Lek.: *errematian*

errementa (B-a, M) 1.

Def.: ad. "romper la ola".

Zit.: olarru da, itxosuk errementaten dauenien (B-a)

Sin.: apurtu, ausi

errementa (B-a, M) 2.

Def.: ad. D.: artea desegin, zabaldu. Karga handia dagoenean zulotxuren bat badauka igual bertatik desegin.

Zit.: mediomunduk etxa bi dies, arrañek tiritu itxen dauelakon da, seu be ikaratu itxe sara tirituten ba, errementa barik (B-a) / ártik errementa osku (M)

erremolari (B, M) - erremolaridxe (B-a, M)

Def.: iz. "remero".

Sin.: abanlaridxe

Lek.: *erremolaridxa* a. / Ond.: *erremolaxe* a.

erremork (M) - erremorka (M) 1.

Def.: iz. "remolque". Zentzu orokorrean.

Zit.: dirue dakoye orrek, aberidxa badau ba erremorka pagateko / sociedadadi eiñdxe, erremorkantzako / erremorka omo leixu alanbris be (M)

erremork (M) - erremorka (M); erremorkako txikot (M) - erremorkako txikota (B-l-p, M, O) 2.

Def.: iz. erremorkako txikota.

Zit.: beste enbarkasiño bateri emoten batzazu seure erremorka (M)

ERREMORKA ARTUN BI TZAGU (M)

Def.: e. erremorkadorak txikota hartzen dio erremorkakoari.

ERREMORKA EMON BI TZAGU (M)

Def.: e. aberiata dagoenak esaten du.

erremorka (M, O); erremolka (B)

Def.: ad. "remolcar". D.: "toar".

Dok.: Alvar. «erremorka» (remolcar)

erremorkador (M) - erremorkadora (L, M, O), erremorkadorak (B-a)

Def.: iz. "remolcador".

erremorkan (M); erremolkan (B-a)

Def.: adb. (Eroan, ekarri, etorri). "A remolque, remolcando".

Zit.: enbarkasiñue bádarusu erremorkan / enbarkasiño bi edo dakasus erremorkan / erremorkan dator (M)

errenbue. Ik. *errunbue*

errepara (M)

Def.: ad. "reparar, arreglar".

Sin.: arregla

***erreparasiño - erreparasiñue (M)**

Def.: iz. "reparación".

Zit.: ona otorten di ba erreparasiñorako / errepa:siñun datosenin datos ona (M)

Ond.: **erreparasiñoi*

errepujo (M) - errepujue (B-l-r, M)

Def.: iz. "rempujo". D.: bela-orratzari bu-ruan sakatzeko erabiltzen zen erdian burdinazko zer bat zeukan larrua.

errés (B-a-f, M)

Def.: “a ras de” esan nahi duela edo hortik etor daitekeela uste dut. D.: *uren erres* = azalean. *Ondun erres* = hondotik braza erdi bat edo gauza. *Itxasun erres* = kosta.

Zit.: urén erres / bokarta nai txitxarro kumie, ikustemadaue, urén errés edo olan e métro bat edo, dzzzi!! onek e, kófriek (B-a) / Ogoñun erres-erres pasaten garie (B-f) / kosterres. Ori da kostin erres susenien / armasoyek, urteten dauina, ori dau kubertan errés, ori da kontrakaela / plasona da, e, asurre erdikun e erres aulan mamiñe atara / urén errés / ondorik erres / ondun erres / onduen plegate senin apaidxue, tertzak, tertzak ondun plegata, plegá gudau esan ba ondun, ondun erres dxota / itxasun erres: kostie (M)

erresaka (B-a-j, M) - erresakie (B-a-r, M)

Def.: iz. “resaca”.

Zit.: erresaka andidxe deu (B-a) / erresaka andidxe dau (M)

Sin.: goraberie

Ond.: *erresaki* a.

Dok.: Azkue. «Erresaka 1º (B, G), corriente, resaca.»

erretiradan (B-j)

Def.: adb. B-j: etxada egikeran arraina zeure barrura etorri eta eskapatu egiten dizunean.

Entz.: B-j: harri handi batzuk botatzen izan dira orduan estiborreko mandatik. Izurdetako ere bai eta txapazkoek ere badauzkate txapak botatzeko burdina lotuta; edo bandarriarekin motorrean jotzen hasten dira, ia arraina ikaratzen den. Batzuetan ikaratuko du, zenbat arrain dagoen. Arrain asko bada han doakizu erretiradan. Zati bat geratzen zaizu beharbada eta beste guztia kanpora joan zaizu.

Zit.: arrañe erretiradan dusku! (B-j)

***errí - erridxe (M)**

Def.: iz. *Geo.* kosta, herria.

Zit.: errire gues / au errire dator arrañe saltzien da gero ya estau urteten (B-a) /

ba suk e atrapa su gaur antxobie, da esara etorri errire (B-j) / ille bi-edo darutasela erridxen, deitxu dosten e aitek (B-m) / erriko atxi da e? errikue, kostakue. Popularri [Matxakuren azpian] / erridxe bistan dau [kosta zentzuan-edo] / ba erriku da, esta itxasokue, esta esta, dxíriñe / bueno, bagus errire / e itxasun esiñdxena librá ba erridxen librate bien [enpatxoa] / illuntzin itxasora, da arrañe artzen sendunin otorri errire / errire botaten sun txikota da ori / arrañe atarateko neberatik, errire / ni banu errira biarrien / se gure semik eta danen semi(k) ba nabegaten edo erridxen biarrin edo (M)

BE-ÉRRIDXEK a. (M); BEKO ERRIDXEK a. (B-a)

Def.: iz. *Geo.* beheko herriak: Santoña, Castro...

ERRÍX (M)

Def.: adb. “por tierra”.

Zit.: Laidatik ekarte bin ba auna Portuondora edo, San Antonio mandara edo orra ekarte bin da gero ba errix [ganadoa] (M)

Sin.: liorres / Ant.: itxasos

erria (L, M, O), errie (B-a, M) 1.

Def.: ad. (Belak, bandera, sonda, txikotak, apariora, tertzak, sarea, artea, traina, nuebomundoa, zedazoa, batela..). “Arriar”.

Zit.: erri txikotak! / sondie erri ondora ta ala ta gero brasie / banderi espadau erriten esin su dxuen [itsasora] / guri banderie erriko-skue, seguruen-seguruen eguastenin erriko daue / arti errite sunien, akaba su artie, bay txikota errite su óndiño / baborretik erriten dau trañe / ori da txoridxe. Erriteko, púntako apaidxu edo erdiko apaidxue / atxiñe ba latin-palotik errite san e obengie / altzateko, da erriteko botaberie / ametik erriten san apaidxue / beli goidxen dauenien, atesa, edo errie, eskota da ori / sarabardue esta allegaten, nuebomundukas erriten da / da au da enbarkasiñotik mediomundu errita / tirak dues, sardangotik errita / da erriten sin ter-

tzak, uetenari / da segun se ur, erriten dxako onenbeste malleta edo arenbeste malleta / bosteun metro dakotas errita / parejik alanbri be gedxau erriten dau / daus bakak erriten dau- erriten dauinak sarie, “estilo bou”, mandatik, da bakatakosus, erriten dauinak parejiles, atzetik / pentzaten dauenin patroyek neiku erri dauena, elementue neiku-, bidxepardin erri bi dauie, neiku elemento erri dauena, ba ordun eitxen da frena / erria lau grilleta edo bos grilleta diñotzu kapitxenak, da errite su, da, gero “ponle el sepo” / erriten denin atie [arrastan] / esaten tzu prime-ruk ba “erri marka bat”, edo “errie márka bi” edo iru marka, edo lau marka errie, markatie, kate-mallatie, markak / manún es erriteko, atesun erriteko gudau esan “teso” erriteko (M)
Dok.: Azkue. «Erria (B, G), arriar.» / Ortuzar. «*Erridxe*. Aflojar, echar los aparejos.»

PRAKAK ERRITEN (M)

Def.: e. kaka egiten. Antzeko esakerak daude barruko herrietan ere, *errie* erabili beharrean beste aditzen batekin.

erria (M), errie (M) 2.

Def.: ad. hil

Zit.: illdxe, erri tzo beren bururi (M)

erria (M), errie (M) 3.

Def.: ad. umea izan.

Lek.: ez, *bota rau arbidxa* / Ond.: ez antza

erria (M), errie (M) 4.

Def.: ad. gauza bati utzi.

Zit.: setentan, ya, erri nauen, arrastie (M)

errie (B-j, M) 5.

Def.: ad. B-j: farol berdea amatatu. *Amata* esan beharrean.

Zit.: e erri dauie! / erri dau farola! (B-j) / farola erri dauie (M)

Oha.: Dimasek azaldu zidanez lehen farolak txikotekin erriatzen eta izatzen ziren, ordurik letorke esakera hau.

errie (B-r, M) 6.

Def.: ad. “cotizar”.

Zit.: da espasu errieten, dirue (B-r) / suk

espasu errie dirue selan kobrako su? / da ordun errite san emeretzi peseta / seitxík kobra bi dau arek gedxau? Koño! Erri dauelakon (M)

erria! (B-a)

Def.: ex. erriatzeko agindua.

Oha.: *bire/bira* bikotearekin gertatzen den bezala, hemen ere esklamazioa *a*-duna izaten da.

erria en manda (M); errienbanda (B-a); erriemanda (B-j)

Def.: ad. D.: esku gainean erria behar- rean, manuan, doala!

Zit.: ori errienbanda [= atezuan barik txikota manuago erriatzeko, atrakatu- rik dauden biren arteko solasa] (B-a) / erriemandaidxok! Itxidxok! [eztabaida bati uzteko] (B-j)

errialdi (M)

Def.: iz. errialdi, erriatzen den aldia.

Zit.: bapora lotuta badau ba igual eitxen tzun errialdi bat edo beste [alaerrioan] (M)

erribera (M)

Def.: adb. diru asko edukitzea.

Zit.: Abe Mari arek badxakok, erribera dxakok arek dirue (M)

*erridxo-arrain - erridxo-arrañe (B-o, M)

Def.: iz. “herrera”, *Lithognathus mormyrus*.

Entz.: D.: errioko sarreretan-eta atrapa- tzen zen.

Lek.: *merikano* - *merikanua*

Dok.: Anasagasti. «Errijo arrañe, *Lithog- natus mormyrus*, Pez herrera.» / Anton Perez. «errijoarrañ (errijoárrañe) = (Pagellus mormyrus). G. herrera. F. morme. I. marmor brean.»

errefadura (M) - errefadurie (M); errefadure (B-l) - errefadurie (B-l)

Def.: iz. D.: enbarkazioaren itxura, erdi ingurutik aurrerantz dakarren aldatsa, goia. B-l: aurea eta atzea altu badauz- ka eta erdia baxua *errefadure andidxe dako*. Desberdintasun gutxi badauka *errefadure gitxi dako*.

Dok.: Astui. «Arrufo: ERRIFADURIE» (I7-191)

errima (M); errime (B-j, M)

Def.: ad. “arrimarse”. Hurreratu, hurbildu.

Zit.: ei badaespadan e onantz errime arrain apur bet topa du-ta (B-j) / ona kostara errima be esan eitzen gero gerratik ona [izurdea] / Mendi baltz esan tzut, Kalabarriko posue, Ogoñora errimata / ordenak bai oten die ba esate baterako errimadu badator ba “sabaldu apur bet” edo “errima geitxuau” [primero eta segundoaren artean] / enbarkasiño bat igual etzetik etorri txe, errime itxe siñen / atraka da ba errimaten denin enbarkasiñue móllara (M)

Ant.: sabaldu

errindo (M)

Def.: adb. “filando”. Erriatzen. D.: errunbo batean doa enbarkazioa.

Zit.: sus errindo apaixue, errindo alambrie ta ori (M)

Lek.: *erriendo* / Ond.: Ondarroan ez

errixadura (M) - errixadurak (M); errixadur (M)

Def.: iz. (Hartu). D.: bela laburtzeko txikotxuak.

errixe (M)

Def.: ad. D.: bela txikitu errizadurekin.

ERRIXE EIN BI DU TRIPIE (M)

Def.: e. D.: “hay que apretar el cinturón”.

errixe (M) - errixek (B-r, M)

Def.: iz. (Hartu). D.: bela laburtzeko txikotxuak.

Sin.: errixadurak, errebixek

Dok.: Azkue. «Erriz 1º (B, G), rizados de velas.» / Astui. «Rizados: ERRISEK» (I7-191)

erró (M) - errue (B-a, M), errúek (B-a)

Def.: iz. “tentáculos del pulpo, jibión, etc.”

Sin.: erpak

Lek.: *erruak* a. / Ond.: *erro - erruk*

Dok.: Azkue. «ERRO 5º (Bc, G-zumay), tentáculos del pulpo, jibión, etc.»

erromero (M) - erromerue (B-o-r)

Def.: iz. D.: meroaren antz-antza dauka, askok igerri ere ez.

Entz.: D.: urte batean ondo atrapatu zen erromeroa baina gero hori galdu egin zen.

Dok.: Azkue. «Erromero (B-b-ond), remora, pez pequeño, muy lindo.»

errosidxo (M) - errosidxue (B-p, M)

Def.: iz. “rocío”. D.: kasu baterako salta enbarkaziora eta txikotak eta tosta bustita egoten dira.

Entz.: D.: terrel hotzak daudenean egoten da hori.

errueda (M) - erruedie (M), lemako erruedie (M)

Def.: iz. D.: bolantea.

Entz.: D.: lehen eskuko lema erabiltzen zen, orain ez, orain dena da errueda.

errún (M) - erruna (M), errune (B-l)

Def.: iz. D.: tostarik tostara dagoen lekua.

B-l: igual ba legatzetan dabiltzanean bakoitzak bere erruna edukitzen du, bere lekua apariora botatzeko.

Zit.: ori errune neuri da e! (B-l)

Dok.: Azkue. «ERRUN 2º (B-b-mu), manga, anchura de una embarcación.» / Astui. «Espacios entre bancadas: ERRUNEK» (I7-191)

errunbo (M) - errunbue (M); errenbo (B-f-j) - errenbue (B-r), errénbuek (B-r); rúnbo (M) - rúnbue (M) 1.

Def.: iz. “rumbo”.

Zit.: e se errunbotan dxun bi du Bermiora ba? (B-a) / Kalafaltzon errenbun bóta du (B-j) / se errunbotan satos edo? / se errunbotan dau e Matxaku edo? / se alture dakon, da se, se errunbotan dauen [esaten dizu almanakeak] / edose errunbotan / ameko kala gustitako errunbutakosus, da se-rrunbotan botaten den, apaixue / Mundekatik se errunbo erun bixun edo Ma- Matxakutik se errunbo erun bixun edo / “filando” da erri:ndo, bai da errunbo baten du enbarkasiñue / sus errunbo baten da, kostauti dxoten batzu, ori da trabeseke aixie / danak e errunbo baten ya, plántata era batera / lelau Basamendi

dxote su, da, danataus onek errunbo baten esate baterako / káli topa ta lísto oten siñen, da, ya errunbun plantata / da gero errunbun plantaten denien, aurdun da “rumbo de largada” / beronen errunbuen, urteten dauen ixarra da, polarra / da segidu bertan errunbuen da topate su Okarantzako sikutie / da sonidue, noix flójuen dauen, an errunbun dau. Semat eta sonido altuau dauen, errunboti fuera saus / errunbu emoten tzules berak sudostetik edo lestetik / da a sonidue, eitxen su marka. Márka, da omoten tzu errunbue / sari botateko errunbue / errunbu márkateko ta orretako (bai), transportadora / bai márkata dakotas eskiñen baten errunbo gus-tidxe / neure plano baten eingo tzut márka errunbuek / transportadoratako-tzu larotamar- e, e, eun da larogei gradú, eun da larogei gradu, da andik e ba, errunbu bótateko / trabestu ein gara, esaten da ori be. Errunbu kanbidxa ta trabes planta / sídxaue da, errunbu kanbidxaten / segun susen kanbidxaten errunbu, esatiles e, gorau edo / da bertan Kanalen, artze sunin errunbue Murutarako / edose errunbo artzen dau [bokartak]/ berak-u dauen errunbu artzen dau e arrañek (M)

Lek.: *runbua* a. / Ond.: *runbo* - *runbu*

errunbo (M) - errunbue (M); *errenbo - errenbue (B-r) 2.

Def.: iz. (Egin). D.: harriren bat jo duelako edo sikutan lotu denean harriren batek enbarkazioari oholean, azpian eginiko ziloa.

Zit.: aspidxen errunbu ein dxako / errunbu eiñ eskero ba, ola bixu ostabe / errunbu eiñdxa sues su portora / edo sikutan lotu denin arridxen batek ein tzolakon errunbue, edo, itxasun dxo sulakon e trónkun bat eta ein tzo errunbue (M)

errutan (M); rúten (B-a-o)

Def.: adb. “en ruta”.

Zit.: rúten básues (B-a) / topaten basan enbarkasiñue, kasu baterako arrasteru errutan (M)

ertxe. Ik. *etze*

eskala-gato (M) - eskala-gatue (M), eskill-gatue (M)

Def.: iz. “escala de viento o de gato”.

eskama (B) - eskamie (B-a, M)

Def.: iz. “escama”.

Ond.: *eskami* a.

Dok.: Azkue. «ESKAMA 2º (B, G), escama de peces.»

eskamada (M) - eskamadie (B-a, M)

Def.: iz. (Bota). D.: sarabardoa ibilkeran-eta trainetik irteten duen arrainaren eskama sueltua. B-a: salabordoarekin sardina edo bokarta enbarkatzen zaudela arrainari eskapatzen dion eskama. Itsasoan dena eskama ikusten da.

Zit.: eskamadi botaten dau (M)

eskamatu (B-j, M)

Def.: ad. “escamar”. D.: eskama kentzea.

eskapa (B-a-r, M, O)

Def.: ad. eskapatu.

Zit.: txirristadi gu dau esan, eskapa ein tzule (B-a) / fitxie esiñdxe arilldxu se eskapa itxen tzu / arrañen batek eskapa badau-edo / ya trínkata dau, estako nondik eskapa [arrainak] / da igual enbarkasiño bat-au an, eskapa batzo edo, albotik ein batzo, berak eitxeko etxadie / arrañek eskapaten tzu / andik eiñdxosku edo ortik eiñdxosku edo eskapa dosku edo / kortxo ganetik eskapaten dauenin arrañek / txikoteti da aurreko mandatik eskapaten daue-nien / lístue eskapateko / an ukuste sunien e lañue, otorten-otorten, eskapa portora (M)

Oha.: bai Bermeon eta bai Mundakan transitiboa da aditz hau. Bermeoko institutuan, berriz, sarri entzun nien ikasleei *eskapa* intransitibo modura jokatuta.

***eskapakera - eskapakerie (M)**

Def.: iz. eskapakera.

Zit.: arrañek eskapakerie ba irugarren mállatik e, irugarren kankamotik eiñdxauenien (M)

eskastu (B-a, M)

Def.: ad. eskastu, desagertu.

Zit.: arrañe on da ba total asko, oin deu eskastute / arrañek eskastu eiñdxiseles ba oiñ estau Álfako arrañik (B-a) / oiñ e ya ori errasie eskastu eiñdx, eskastu eiñdx total, eskastu da / abakondue be ori be eskastu eiñdx / eskastu da total, total, total, total eskastu da ori be / mayetzen erdixetarako ya eskastuten da / barbañe eskastu eiñdx. Ba atrapatzen da granu esta bay eskastu eiñdx / oiñ eskastuta dau dana ta, orrek e eskiñadak an daus baye, arrañe falta / edo egualdi txarra datorrelakon edo, arrañe eskastu delakon edo, señoeruek e ixate ban e, banderie bai / da, asi san eskastuten, gitxitxuten jéntie / da gero ba jénterik es itxasorako, jenti- eskastu, da jentie eskastuten bada enbarkasiñuen estau sereñik (M)

eskátz (M) - eskatza (M)

Def.: iz. "cocina".

Sin.: kosiñie. Badirudi *kosiñie*-k gehiagotan erabiltzen dela.

Dok.: Azkue. «Eskatz (Bc), cocina. (Contr. de ESKARATZ, 2º).» / Ortuzar. «*Eskatza*. (Eskaratz). Cocina.»

eskéi (B-a-r, M)

Def.: ad. "varar". Eskegi.

Zit.: eskeitxen gues bárkue / aurra elanbrara gus eskeitxen (B-a) / motorra eskei (B-r) / enbarkasiñue nora darusu? da baraderora eskeitxen / enbarkasiñu eskeitxen gus aspidxek eitxeko (M)

Sin.: bara

eskillara (M) - eskillarie (M)

Def.: iz. "escalera". Barrura igateko.

eskillara-real (M) - eskillara-reala (M)

Def.: iz. "escala real". D.: barandilekin ipintzen den eskilara.

eskiñada (M) - eskiñadie (M), eskiñadak (M)

Def.: iz. *Geo*. D.: harriaren eta harearen bitartea.

Entz.: D.: eskinadetan breka, barbarina

eta horrelako arraina egoten da.

Oha.: badirudi Bermeon ez dela erabiltzen berba hau.

eskira (M), eskire (B-a) - eskirie (B-a-r, M), eskírek (B-r)

Def.: iz. "quisquilla". B-a: itsaso-kanpo-koa urtsuagoda da, mamin gutxiago dauka.

Zit.: eskiretan ixen gara (M)

Lek.: *iskira - iskiria* / Ond.: *iskira - iskiri*

Dok.: Azkue. «EZKIRA 1º (B-b-l), quisquilla, crangón, camarón, cierto crustáceo muy apreciado en las mesas como entremés.» / Anasagasti. «Eskirie, *Crangon crangon*, Camarón gris.» / Anton Perez. «ezkire (ezkirie) = (Leander serratus). G. camarón, esquila, quisquilla. F. crevette. I. prawn.»

ESKIRA BALTZA a. (M); ESKIRE BALTZA a. (B-e)

Def.: iz. D.: harri tartean atrapatzen da, azal gogorra dauka. B-e: ezkira zuria baino handiagoa.

ESKIRA GORRIDXE a. (M); ESKIRE GORRIDXE a. (B-a)

Def.: iz. D.: ez da kostakoa lakoa, txiki-txua da.

Entz.: D.: azalean etortzen da kanpotik, Caribetik-edo, multzoan etortzen da eta jakia da atunentzat eta baleentzat.

Lek.: *iskira gorridxa* a. / Ond.: *iskira gorrix* a.

Dok.: Anasagasti. «Eskire gorrijje, *Palaeomon serratus*; Quisquilla, camarón.»

ESKIRAR (M) - ESKIRARRA (M)

Def.: iz. D.: ezkira klase bat, beltzagoa, grisaren antzekoa eta lisua.

Entz.: D.: guk ez dugu erabiltzen ez arrantzarako ez jateko ere. Besteen tartean atrapatzen da baina bota egiten dugu.

ESKIRA SURIDXE a. (M); ESKIRE SURIDXE a. (B-a-e)

Def.: iz. D.: Mundakako itsasadarrean atrapatzen da putzuetan Gernika alderditik, azala mehe-mehea dauka, karnadatakobea da ezkira zuria beltza baino.

eskiretako aro. Ik. *aro*

eskó (M) - eskue (B-a-j-r, M), eskoko txikota (B-l, M), eskuko txikota (M)

Def.: iz. D.: trainaren atzerengo txikota, biradorera doana. Hogeí edo hogeita bost metro-edo edukitzen ditu. B-j: aurrea baino lodiagoa izaten da atezuago eroan behar delako. Kasu baten nire denboran hogeita bikoia bada aurrea hamaseikoa edo hamazortzikoa.

Zit.: atara eskue! [bodegatik] (B-r)

Ond.: *esku* a.

***esko-manda - esko-mandie (B-j)**

Def.: iz. trainaren atzeko aldea.

Zit.: esko-mandi datosku málleta / eskoko mandara pása! Eskoko mandan dakosu arkó obiaue-ta! E? arrañek ein barik ametik efetue, ori seuk ukuste-su batunde duna ero gausie, korrontaitxik, esate su: e eskorau ein apur bet! (B-j)

Ant.: txiko-mandie

eskót (M) - eskota (B-a-r, L, M, O)

Def.: iz. “escota”. D.: belak atzeko mandatik atezatzeko daukan txikota.

Entz.: D.: popadan bazoaz erria egin behar da gehiago boltsa formatzeko eta ankerara joateko estutu egin behar duzu.

Dok.: Azkue. «Eskota (Bc, G), escota, cierta cuerda de las lanchas.» / Urkidi-Apraiz. «escotas (*eskotak*)» / Astui. «Escota: ESKOTA» (I7-191) / Alvar. «eskota» (“empuñidura”-ri kosta guztian emaniko erantzuna)

eskotik (egin) (M)

Def.: ad. D.: etxada egin eta atzetik eskapatu arrainak.

eskotilla (M), eskotille (B-a) - eskotillie (B-a)

Def.: iz. “escotilla”. D.: arraintxoetako eta baita neberetako sarrera ere.

Ond.: *eskotilli* a.

eskukera (B-o, M) - eskukerie (M); eskokera (B-a-f) - eskokerie (B-a-f)

Def.: iz. “tembladera”, *Torpedo marmorata*. D.: elektrizitatea ematen

duen arraia klasea. Arraiaren berdin-berdina da baina buztanean sua dauka. Biribila da buztanarekin, arrain biguna. B-a: arraia lakoa, zeredozer ilunagoa. Buztanetik helduz gero kalanbrea ematen du.

Entz.: D.: kostan atrapatzen da, erreketan eta horrela. Mallorcan azala kenduta jaten zen, guk ez dugu jaten. Hemen ere inoiz jan da andreek engainatuta plazan, azala kenduta arraiaren berdin-berdina delako.

Lek.: **eskuikara* - *eskuikaria*

Dok.: Azkue. «Eskuikara (B-b-l), torpedo, pez que hace temblar a quien le toca.» / Anasagasti. «Eskukarije, *Torpedo marmorata*, Tremielga. Eskokerie, Eskoarrañe; Dasyatis pastinaca; Pastenaca, chucho.» / Anton Perez. «eskuikara (eskuikarie) = (Dasyatis pastinaca). G. cachucho. F. pastenague. I. sting ray. Arrain honek ezten luze pozointsu bat dauka bere buztanaren erdigunean eta oso zauri mingarriak sor daitezke eskuan. Hortik bere izena.»

eskuko farola. Ik. *farol*

eskurik eskure (egin) (M)

Def.: ad. D.: kasu baterako antzina bokartean ibiltzen ginen Donostiatik-eta, igual ez zen kobratzen hamabostean, orduan armadoreak hamarna hogierleko edo gauza aurreratzen zuen. Partila egiten zenean atzera erria egin behar izaten zuen hori marinelak.

Zit.: amarna ogorloko eskurik eskura emon / eskurik eskure eiñdxu (M)

eskús (B-j, M)

Def.: adb. “a mano”. Eskuz.

Zit.: dxosi, da eskús alá (B-j) / buek enbarkaten dau eskus, sakorarte eskús / da erriten da ondora txikotagas, txikotat. Da gero biraten da eskus [nuebo-mundoa] (M)

espadin (M) - espadiña (M), espadiñe (B-f-o, M), espadiñek (M)

Def.: iz. “sable”. D.: arrain luzea, zapala manda bietatik, distiratsua, urrezuria

legez dauka haragia. B-f: angiraren gainako arraina baina estua eta zapal-zapala. Hagin zorrotzak dauzka eta zuri-zuria da. Espadinak eta gardak usain arraro bat daukate, txiz-hatsa. Batzuek *sáblie* esaten diote.

Entz.: D.: kalan, ehun braza eta larogei braza urean-eta, legatzetan-eta dabiltzanean, palangrekin atrapatzen da. Arrain gozoa da. Galegoek berakatzetan ipintzen zuten, gero frijitu eta majo egoten zen. B-f: pita berehala ebakitzen du eta atrapatzeko alanbra ipintzen zaio. Palangrekin ateratzen zuten. Batzuek arrain gozoa dela diote.

Sin.: sablie

Dok.: Anasagasti. «Sablíe, Espadíñe; *Trinchiaurus lepturus*, *Pez sable*.» / Anton Perez. «espadiñ (espadiñe) = (*Trichiurus lepturus*). G. *pez sable*. F. *poisson sabre*. I. *largehead hairtail*. Arrain hau eta garrikue antzekoak dira.»

espalda (B-a) - espaldie (B-a-j) 1.

Def.: iz. “chicote proel del braguero o jaretá”. B-a: brageroaren aurreko manda.

Entz.: B-j: normalean espalda biratzen da lehenengo, buelta guztian doalako.

Zit.: bíra espaldie! (B-j)

Ez: M

Dok.: Astui. «Para cerrar el cilindro se utilizaba el “bragerue”, tirando de sus extremos llamados “espaldie” el proel y “berrela” el popel.» (La pesca en Bermeo en el siglo XIX-12). Bertan trainaren irudi bat ikus daiteke.

espalda (M) - espaldie (M) 2.

Def.: iz. D.: norbere atzea edo trainaren atzea.

Entz.: D.: arraina espaldara badoa harriak botatzen zaizkio handiko alderdira ikaratzeko.

Zit.: arraño espaldati dator / arraño espaldara due / espaldati dau (M)

espaldie (B-a-j)

Def.: ad. B-a: “ciar”.

Entz.: B-j: lehen erabiltzen zen zentzua itsasoan, motorra trainaren gainean, txikitxuak badian igual, sartu erramu handia eta lagun biren arte trainetik

irteteko.

esparbel (M) - esparbela (M)

Def.: iz. “esparavel o atarraya”. D.: esku batean batuta lasunak-eta atrapatzeko zabaletara botatzen zen sarea.

Entz.: D.: antzina-antzina erabiltzen zen, nik Sevillako erriean ere ikusi dut hori.

esparbel (M) - espardela (B-l, L, M, O)

Def.: iz. “espardec”, “spar-deck” ingelesez. D.: guardakolaren gainea.

esparloi (B, M) - esparloye (B-a, M), esparloyek (B-a-r)

Def.: iz. D.: tiburoiaren antzekoa, handiagoa, lepoko espita handia dauka.

Entz.: D.: atunetan sarri egiten zuen atuna alatzten egon, heldu eta bera eroan.

Lek.: **esperlo* - *esperloya* / Ond.: **esperloi* - *esperloi*

Dok.: Azkue. «ESPARLOI (B-b-l), esparroi (B-ond, G), pez espada que persigue a los toninos o delfines, tiene la mandíbula superior en forma de espada con dos cortes.»

esparrago (B-j, M) - esparrague (M), esparraguek (B-j)

Def.: iz. *Mek*. “espárrago”.

esperan (M)

Def.: adb. kofradian argi berdea egoten zenean itxaroten irteteko edo ez.

***espigoi - espigoye (B-j, M)**

Def.: iz. *Geo*. “espigón”. Julianek jarri zidan adibidea elur-fabrikatik aurrera jarraitu ondoren irteten duen muturra izan zen.

Sin.: molla-burue

espitxa (M), espitxe (B-a) - espitxie (B-a-j, M) 1.

Def.: iz. “espiche”. D.: kasu baterako iltze batek irteten badu zorrozten den ohol zatia iltzeak irten duen lekutik sartzeko.

espitxa (M) - espitxie (M) 2.

Def.: iz. “espina exterior”.

Sin.: sue

Lek.: *espi* - *espidxa* / Ond.: *espi* - *espixe*

espitxa (M) - espitxie (M) 3.

Def.: adj. D.: edozertan sartzen diren andreak.

Sin.: gardie, arrain santarra

esplosiño (B-m, M) - esplosiñue (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* (Egin). "Explosión". D.: motorrak arrankakeran egiten duen leherpena. Abante ematen duenean, bun-bun-bun-bun.

esprín (M) - espriñe (M, O)

Def.: iz. "spring". D.: amarrata zaudenean moilan atzea zabaltzeko ematen den txikota.

Lek.: *espríña* a. / Ond.: *esprin* - *espríñe*

estagie. Ik. *ustagie*

estái (M) - estaidxe (M), estáidxe (M); éstai (B-a) - éstaidxe (B-a), éstaidxe (B-a)

Def.: iz. "estay, vientos".

Oha.: D.: merkantean esaten da, hemen ez. / Dimasek eginiko arrastero baten irudian aurreko paluko kruzetatik-edo enbarkazioaren aurrera doazen zer bi dira. Alejandrok ere berak eginiko baxurako enbarkazio batean aurreko palutik aurrera zihoazen hiru barila zeuden *bientuek* deitu zienak. Nik *estaidxe* ziren galdetu nionean baietz erantzun zidan, *bientuek* erdaraz esaten dela gehituz.

Sin.: gartxidxe

Lek.: *estaidxa* a., *estaidxak* a.

Dok.: Azkue. «ESTAIA 1º (B-l, Gc), obenques, cuerdas con que se levantan y bajan los mástiles.»

estanpa (B-a, M) - estanpie (M), átzeko estanpie (M)

Def.: iz. "estampa". D.: popapea.

Sin.: popapie

estatxa (B, L, M) - estatxie (B-a-j-r, M), estátxak (B-a-j, M)

Def.: iz. "estacha". D.: fondo ematen dena enbarkazio txikietan, mehea. Merkan-teetan estatxa txikot lodiagoa da amarratzeko. B-j: merkanteenak dira.

Oha.: cf. kalaborta.

Lek.: *estatxa* - *estatxia* / Ond.: *estatxi* a.

Dok.: Azkue. «Estatxa (AN-ond, B-b, G-don), estacha, cuerda delgada de que se sirven los pescadores en sus faenas.»

estiba (M, O); estibe (B-a)

Def.: ad. "estibar".

estiba (M), estibe (B-a) - estibie (B, M)

Def.: iz. "estiba".

estibor (M) - estiborra (B-j-o-r, M, O)

Def.: iz. "estibor".

estopa (B-a, M)

Def.: ad. "estopear". Ohol bitarteetan estopa sartu.

Zit.: olá du estopata (B-a)

Sin.: galafatie

estopa (B-j, M) - estopie (B-a-r, M)

Def.: iz. "estopa". D.: ohol bitarteetan sartuta dauden zintak. Klase bikoak dira: bat da kotoiaren antzekoa eta bestea da kalamua edo lihoa edo halakoa, alkitranaz dago hori galafateata enbarkazio guztia.

Ond.: *estopi* a.

***estrameridiana - estrameridianie (M)**

Def.: iz. "extrameridiana". D.: eguzkia bere zenitetik pasata dagoenean hartzen den altura.

estrapo (B, M) - estrapue (B-l-r, M); estropo (B-a) - estropue (B-a)

Def.: iz. "estrobo". D.: toletean erramua sartzeko kalamuzkoa.

Lek.: *estrepo* - *estrepua* / Ond.: *estrapu* a.

Dok.: Azkue. «Estrepo (B-b-l), estrovo, rosca que sujeta el remo al escámo.» / Astui. «Estrobo: ESTREPUE» (17-191)

estrella (M) - estrellie (B), itxasoko estrellak (M)

Def.: iz. "estrella de mar".

Entz.: D.: haitzetan egoten ziren.

estropada (M) - estropadie (B-r, M)

Def.: iz. "regata".

Sin.: erregatiue

Lek.: *estreparak* a. / Ond.: *estropadak* a.

etxa (B-a-j)

Def.: ad. (Tertzak, botaberak, obengi-loak, edurra, apariora, mazia..). Bota.

Zit.: oestin etxa du da atrapa du lau mille kíllo / étxaik arridxe! (B-j) / igual gidxau dakosu plamita, da, patroyetiño “e urandire sartun garis, da es etxa gidxau, ebai” [tertzak botatzen] / kálan be bardin, kálara allegaten danién, iñok estau etxa biar berak e, abise artien [señeroagatik] / txístu dxo, da, an dus danak etxaten / eun da berrogei tertza-ta etxa bi dies / trankeru da tertzak, tertzak étxateko / gaur e larogei brasan étxaku / sondaten dau ta ba emen piesa bat-eu, bueno, piesa batetik etxaku / botaberak etxa orduko / beste batzuk etxaten dau obengilluek / beyen deus neberan, gixon bi edo, kajak imintxen da bat edurre etxaten / pikin dusenien andik etxaten dau apaidxo bat / da patroyetiñotzo: etxa gidxau, etxa gidxau, ba a da ba arrain lodidxe dalakon, bai, masí gidxau etxateko / au mediomundu etxaten da aulan, erdire / mediomunduek étxa, sakora (B-a)

Sin.: bota

etxada (B-a, M) - etxadie (B-j, M), etxadak (M)

Def.: iz. (Egin). “Echada, largada”.

Zit.: e! aur deu ba sera argidhek, etxadi iñdxe deu ori / igual amar etxada egin da etzera arrain barik (B-a) / lau etxada eingus / sapalun etxadi-ñdxu / eitxe bin sardiñin etxadie esta? / eiñ etxadi sardiñiri / da an gorridxe! Gero eitxen san etxadi areri, trañegas / neuri be kuadra dxast e atrapatén e, amar tonelada besegu etxada baten / Marona. Ordu bi txa erdiko etxadie okitxe ban / Plai Asunerarte, arrastan dxuten da, etxada baten / kánpun e, e igual gau gustidxen etxada baten be bai, jenti lo itxeko / da in tzon etxadie Gibleko baixiri / batek artzen dau beti arraño, etxada gustidxak artzen dau, batek [trioan] / etxada gustitan arraño aparta bixu / arrastan e, okiñdxu etxadak ederrak / orko etxadati norte-, nórtin-nórtin edo éguen / da etxadape makini-lla barik e sarri bira biar eskus / esati-

les eiñ etxadie, da sarratuteko traño, brageru dau pásata kankamutatik / ein beste etxada txiki bat eta gaue eikeran ba portora / etxadi itxeko traño baja bi deles / eguskidxeri atzi emonda eitxen san etxadie / suk ein su etxadi esta? Da su saus arraño enbarkaten, etxadi-ñdxe arraño enbarkaten / batelin dxuten di lagun bat edo bi, argidxegas gero baporak etxadi-txeko ta argira / tñtatu ta ségidxen baporera, da etxadi ein / etxadarik etxadara lo itxen du / ixurdako etxadi ixeten senien / ein blankuran edo etxadie, edo ardorin ein etxadie (M)

Lek.: *etxarak* a. / Ond.: *etxara - etxari*

ÉRATAKO ETXADIE a. (B-a-j), ÉRETAKO ETXADIE a. (M)

Def.: iz. D.: baborra haizera ipintzen den etxada.

Lek.: *erarako etxaria* a.

KÓNTRAKO ETXADIE a. (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: haizea estiboretik ipintzen den etxada. B-j: eratakoa baino manio-bra txarragoa da.

Zit.: da igual e ba musturre atrapateko ein bi tzasu kontrako etxadie (M)

etxadaka (B-j, M)

Def.: adb. etxadak egiten.

Zit.: an daus etxadaka an baltzuen / áuntxek asi dies etxadaka Burdeosén (B-j) / etxadaka daus (M)

etxadan (B-j, M)

Def.: adb. (Joan). Sarea botatzen

Zit.: ni asten nai ámetik etxadan [adibide bat jartzen] / ameti dxuten san txikota, etxadan / traño etxa- etxadan dunien / etxadan susenien / traño botaten bada, “etxadan nue” / suseles bertan, biarrin esatiles etxadan (M)

etxé (M) - etziek (M); ertxé (B-a) - ertxiék (B-a)

Def.: iz. sarea txikotean jota dagoen puntu biren tarte, josita dagoen puntu batetik hurrengorakoa.

Entz.: D.: batzuek jotzen dute lau etxerik lau etxera kortxo.

Oha.: cf. angolie

etzegun (M) - etzegune (B-a, M)

Def.: iz. itsasora irteten ez den eguna.

Zit.: oin San Rokitan estau etzegunik, Andramaidxetan baiño (M)

Lek.: *etxeun* - *etxeuna*, *etxeguna* / Ond.: ez da esatenDok.: Ortuzar. «*Etsegun*. Día en que no salen a pescar.»**etzegune (egin) (B-a, M)**

Def.: ad. etxean lotu, itsasora irten ez.

Zit.: egualdi santarra dau, da etzegune ein bi de gaur (B-a) / etzegun eiñdxu, edo eiñdxu etzegune, batera nai béstera (M)

Oha.: dudazkoa izan liteke *etzegune eiñdxu* edo *etzegun eiñdxu* den. *Eiñdxu etzegune* esaldian oinarritu naiz lehenengo aukeratzeko.**etzien (M)**

Def.: adb. portuan, etxean.

Ond.: *etxin***eukalito (M) - eukalitue (M); okalito (B-a) - okalitue (B-a), okálituek (B-a)**

Def.: iz. “eucalipto”.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «eucalipto (eukalitue)» (B1-159)

eurí (M) - euridxe (B-a, M), eurídxek (B-a, M)

Def.: iz. “llovía”.

Zit.: euridxe da, da euridxe danien ba baxiku / aur dakas euridxe / edo itxosuen, emén básaus, emen esta euririk, da emen euridxe da / euridxe datorrenin ba guardasola imiñi (B-a) / euridxe etxako dau (B-r) / euridxe ixen diles (M)

Lek.: *euridxa* a. / Ond.: *eurixe* a.

Dok.: Azkue. «EURI 1º (AN, B, BN, G, R, S), lluvia.»

eurí-lanbur (M) - eurí-lánburre (B-a, M)

Def.: iz. “llovizna”.

Sin.: euri-siridxe

Ond.: *eurí-lanburre* a.

Dok.: Azkue. «Euri-landur (B-mu), llovizna.»

eurí-sarta (M) - eurí-sartie (M), eurí-sartak (M)

Def.: iz. D.: arraia formadun lainoak.

eurí-siri (M) - eurí-síridxe (B-a, M)

Def.: iz. “llovizna”.

Sin.: euri-lanburre

Lek.: *sirimiridxa* a. / Ond.: *eurí-lantxe* a.

Dok.: Azkue. «eurí-zirin (B-l-m), llovizna.»

eurí-truxo (M) - eurí-truxuek (M); eurí-trúskue a. (B-a)

Def.: iz. D.: euri asko denean, zaparrada gogorak.

Zit.: abe trúskue! Eurí-trúsku dator emen (B-a) / joe! Olako euri-truxurik! (M)

Ond.: *eurí-truxuk* a.

Dok.: Azkue. «TRUIXU (B), lluvia fuerte. ¡ONEK DIRA EURI-TRUIXU EDERRAK! (B-mu)»

***euritzu - euritzue (M), euritzuek (M)**

Def.: adj. “lluvioso”. Euritsua.

Zit.: ipar-lañuek esta orrenbeste euritzue, mendebal-lañutiek euritzuek, mendebal-lañuek, iparra baiño euritzuae (M)

éutzo! (B-r, M)

Def.: ex. kazan arrainak heldu duela patroiari jakinarazteko botatzen den oihua.

Zit.: eutxo punten! / eutxo erdidxen! (B-f)

Sin.: Jesus!

Lek.: *eta!* / Ond.: *deutze!***éutzo ámue! (M)**

Def.: ex. izorra hadi!

Dok.: Ortuzar. «*Eutso amue!* Exclamación que expresa una idea de repulsión.»**F****fája (B-a, M) - fájie (B-a, M)**

Def.: iz. “faja”. Patentea eta pinturaren bitarteko lerro zuria, atzeraino doa buelta guztian.

Sin.: sintxie

Oha.: cf. bigotie

falsa-bosa (M) - falsa-bosie (M)

Def.: iz. “falsa boza”. D.: arrastan ateak daroa, txikota da kate zati batekin dagoena maileta trinkatzeko.

fálta (B-a-j-p, M)

Def.: ad. (Txikotak, kateak). “Faltar, ceder cuerdas, cadenas..”

Zit.: fálta apaidxuek da ainbeste tertzá galdu igual onduen / fáltata dator kóblie (B-a) / erremorkak fáltaten daue-nien / da kati falta ta molla-ganetik itxasu ta, len e, itxaso gogorrek ote sin / onduk agarraten batzu apaidxuri edo ba ten da falta ta an itxitxe su (M)

Lek.: *palta*

fárho (B, M) - fárdue (B), fárduek (M)

Def.: iz. “fardo, bala”.

Sin.: balak

faról (B-a, M) - farola (B-p, M), farólak (M)

Def.: iz. “faro”.

BABORREKO FAROLA a. (M)

Def.: Dimasen irudi batean arrastero batek kaseta goian baborrean daukan farola edo argia-edo.

ESKUKO FAROLA a. (M)

Def.: iz. “farol de mano”.

Entz.: D.: orain erabili ere ez da egiten.

FAROL BERRIDIE a. (B-a-p, M)

Def.: iz. D.: señoerok esandakoarekin ipintzen zen argia, zalantzan irteteko edo ez. B-r: berdea ipintzen badu *o(b)serbasiñue*.

FAROL GORRIDXE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: señoerok esandakoarekin ipintzen zen argia, etxeguna adierazteko.

férri (B-a, M) - férridxe (B-a, M), férridxe (B-a)

Def.: iz. “ferry”.

fila (M)

Def.: ad. D.: artez eroan enbarkazioa.

Entz.: D.: arrastan ateak zabaltzen duenean sarea, aorduan egiten da fila.

Sin.: artes eruen

Ber.: enfile

filamen (M) - filamena (M), filámenak (M)

Def.: iz. D.: txikotak dauzkan hariak.

Oha.: erdarazko hiztegien ez dut “filamen” hitza topatu, “filamento” bai.

filamento (M) - filamentue (M)

Def.: iz. “filamento”. D.: filamenak.

filastika (M) - filastikie (M)

Def.: iz. “filástica”. D.: txikota desegin eta handik ateratako hariekin eginiko trentza, estrapoentzako erramuak-eta egiteko izaten da.

fírme! (M, O)

Def.: ex. kontramaisuak esaten diona patroiari elementu guztiak firme daudenean, erriata daudenean.

fírme (egin) (B-p, M)

Def.: ad. D.: arrastan elementu guztiak erria direnean makinilan egiten duzu frena eta ja firme elementuak.

Zit.: erria iru grilleta edo lau grilleta edo dana dala, da gero (etxaten su) bueno firme!, lelau eitzen su firme makinillan, frénuas, da gero emon bi tzasu bosie ta estoporra trinkateko (M)

***fítzero - fítzerue (B-j)**

Def.: iz. tuntuxak atrapatzeko palua. B-j: hark bost bat metro edukiko zituen gutxi gora-behera. Oholezkoa izaten izan da.

Sin.: palokakue, tuntux-palua

fítxie. Ik. pitxie**flet (M) - fletá (M)**

Def.: iz. “flete”. D.: merkantekoa da.

Ond.: *fleta* a.

fléta (M)

Def.: ad. “fletar”. D.: enbarkazioa alokatu.

flóta (B-l, M)

Def.: iz. “flota”.

Zit.: Bermion flota andidxe dau (M)

flotán (B-a-j, M)

Def.: adb. “flotando”. D.: pertsona bat itota, enbarkazioa portuan..

Zit.: flotán dauela bárkue (B-a)

Ond.: *flotín*

***flotasiño - flotasiñue (M)**

Def.: iz. “línea de flotación”. D.: merkan-teetan “obra muerta” eta “obra viva”-ren bitartea.

fogonero (M), fogoneru (M) - fogonerue (M), fogoneruek (M) 1.

Def.: iz. (Ibili). “Fogonero”.

Entz.: D.: ikatza bota eta galdara jagoten zuena.

Zit.: an ibiltxe naitxen fogoneru (M)

***fogonero - fogonerue (B-j) 2**

Def.: iz. “engrasador”. B-j: lehen horrela deitzen zitzaion *engrasadorie* esan beharrean.

fogonero (L, M) - fogonerue (M) 3.

Def.: iz. “fogonero, carbonero”. D.: arras-tako arraina, ez kostakoa. Makailo arrainaren antzekoa, beltzagoa, horregatik izena.

Entz.: D.: makailo tartean ateratzen dugu hori, Gran Solen-eta atrapatzen da.

Lek.: *fogonero - fogonerua*

Dok.: Anasagasti. «Fogonerue, Karbone-rue; *Pollachius vireus*, Carbonero.»

***fogonero - fogoneruek (B-p) 4.**

Def.: iz. B-p: abadeak, beltzik jantzita egoten zirelako.

fóka (M) - fókie (B-a-j, M), áurreko fókie (B-j-r, M), fokak (B-a) 1.

Def.: iz. “foque”. D.: aurrean ipintzen den bela branka-musturretik eta palura.

Entz.: D.: atunetan eta eguraldi txarra dagoenean erabiltzen da, baltsa botatzen dute eta ipintzen diote foka geldigeldi popadan edukitzeko enbarkazioa. Beleroek ere erabiltzen dute haizerantz joateko. B-j: orain ere erabiltzen da: balsarekin zaudenean, etxada bat egin da zaudenean, mandaz zaudenean.

Lek.: *fokia* a.

fóka (B, M) - fókie (M) 2.

Def.: iz. “foca”.

fóko (M) - fókuek (M)

Def.: iz. “foco”.

folidxo (B-a, M) - folidxue (B-a, M)

Def.: iz. barkuaren matrikula. D.: “folio”.

fondeadero (M, O) - fondaderue (M)

Def.: iz. “fondeadero”.

Ond.: *fondeadero - fondeaderu*

fondie (B-a, M)

Def.: ad. “fondear”.

Zit.: nora susi ba? ba fonditen gues / fondita gaus gu (B-a) / se sarri ibil gari lebatzetan, ba esauseles fondita, fijo, esaus-da, saus pal, para (B-f) / fondiku? / sarik fonditeko ankillie / apaidxue badue trabes, ba sosegateko arridxe edo seoser, fondi in bixu (M)

Oha.: antza *fondo-mon* esaten du gehiago Dimasek, *fondie* horrelako galderaren batean-edo berak dioenez.

Ond.: *fondia*

fóndo (B-j, M) - fóndue (B-j, M) 1.

Def.: iz. “fondo de dinero”. D.: enbarkazioaren irabazia, armadoreari lotu zaion irabazia. B-j: armadoreena da.

Zit.: se fónodo ein sue ba? (B-j) / edo arrañik es da “bueno, fóndotik e partiku ba, mille bana peseta”, edo bi mille bana edo amar mille edo, oñ e, oin milloyek ixeten die baye atxiñee, atxiñe diruye eskasa ixeten san. Da fónodu partidu ori ixeten san, ori ixeten san, da euren ártien, ba kostera santarra edo dau ta ba, seoser fóndotik ata bi du partiteko (M)

Sin.: buenue / Oha.: D. *fondue* erabiliagoa da.

***fóndo - fóndue (B-m), ur kriselan fóndue (B-m) 2.**

Def.: iz. *Mek*. “fondo”. Itsasoko urarena, ur kresalarena.

fóndo emon (B-a); fónodo-mon (M)

Def.: ad. “fondear”.

Zit.: fónodo-moten gues / portoren baten edo nonon e fónodo gure badaui emon,

ba etxaten daue [arpioa] / Aritxatxun
gaus fondo-monda (B-a)
Oha.: sano zail egiten zait *fondo-mon* edo
fondo emon esaten duten bereiztea.
Ond.: *fondu bota*

frakarroiek. Ik. *prakarro*

frakonaskue, frakanaskuek. Ik. *prako-nesko*

frankobordo (M) - frankobordue (B-a, M)

Def.: iz. “francobordo”. Merkanteetan
noraino kargatu behar den erakusten
duen lerroa.

frená (M)

Def.: ad. “frenar”.

Zit.: frénu da ba estaipa, apur bet frena-
teko (B-a)

Ond.: *frena*

fréno (B, M) - frénu (B-a, M)

Def.: iz. “freno”. D.: arrastan makinilak
eroaten du freno.

Entz.: D.: sarritan engantxatu barik, fre-
noaren gainean doa sarea arrastan.

Ond.: *frenu* a.

freskera (B-a, M) - freskéra (B-a, M)

Def.: iz. D.: freskotako arraina hartzen
duten andreak, plazarako kaxa bat edo
bi arrain-edo. Nagusiak ere badaude
kamioikadak botatzen dituztenak
herrietara.

Entz.: D.: antzina andreak buruan otzara
hartuta etortzen ziren Mundakara
antxoba saltzen. Baita orain sasoian
ekartzen zituzten injadak berotan
fabrikatik, atunen belarriak.

fréskotako (arrañe) (M)

Def.: D.: fabrikarako barik freskerek
saltzen duten arraina. Freskotako beti
karuago fabrikarako baino.

Zit.: fréskotan dxateko (B-a) / freskotako,
au presidxu eiñdxau da fabrikarako, au
presidxu eiñdxau (M)

Ond.: *freskoako*

frígo (M) - frígue (B-a, M); frigorifiko (M) - frigorifikue (M)

Def.: iz. “frigorífico, congelador”.

Zit.: a due neberie, edurregas, edo frígu
dakoye batzuk (B-a)

fueraborda (B, M) - fuerabordie (B, M)

Def.: iz. “fueraborda”.

Oha.: ez dela euskarazko berba dio
Dimasek.

fuéta (B-a) - fuetak (B-a)

Def.: iz. B-a: ardorean ikusten den arrain
soltuen mugimendua, zuritasuna,
bolandera botatzea legez ikusten da.

Zit.: e! aur du fuetak, fuéta gránue / se-
arrañipadu edo? estau, iru-lau fuéta
dues (B-a)

Oha.: Bermeon bolanderak adierazteko
fuetak esaten da. Julianek *tximístek*
gehiagotan erabiltzen dutela dio,
tximisteles due!

G

gabarra (B-a, M) - gabarrie (B-a, M)

Def.: iz. “gabarra”. D.: merkanteari kar-
gak husteko.

Lek.: *gabarra* a. / Ond.: *gabarra* a.

Dok.: Azkue. «Gabarra (B, G), gabarra.»

galafatie (B-a, M)

Def.: ad. “calafatear”. D.: estopa sartu
oholetan.

Entz.: D.: enbarkazio berriak lehenengo-
tarik daroa eta sarri, ura egiten badu,
galafatea egiten da.

Sin.: estopa

galarren (M) - galarrena (M, O)

Def.: iz. “galerna”.

Entz.: D.: normalean eguerditik gora
izaten da.

Zit.: galarrena-edo ekarri eskero (M)

Dok.: Azkue. «Galarren 1º (B, G), galar-
na.»

**galdara (B-j, M) - galdarie (B-a-j, M),
galdáarak (B-j, M)**

Def.: iz. "caldera".

Oha.: cf. kalderiñe

Ond.: *galdari* a.Dok.: Azkue. «Galdara (Bc), caldera.» /
Urkidi-Apraiz. «caldera (*galdarie*)»
(B1-171)**GALDARA ÁLTU (M) - GALDARA
ÁLTUEK (M)**Def.: iz. D.: tutua kalderinera barrura
edukitzen zutenak.***GALDARA TÚNBAU - GALDARA
TÚNBAUEK (M)**Def.: D.: artez ez dagoena, bertikalean ez
dagoena. Ura berotzeko tutua labara,
sutara etortzen zen.**galdara-makin (M) - galdara-makiñek
(B-a-f-m, M)**

Def.: iz. "máquina de vapor".

galdú (B-a)

Def.: ad. "perder".

Zit.: sari edxatzu galdú? (B-a)

galdxói (B-a, M) - galdxoye (B-a-f-r, M)Def.: iz. *Labrus* familiako arraina. D.:
lula baino handiagoa da, eskama
dauka. B-l: koloreduna da. B-r: kolo-
reak dauzka: horia, gorria, urdina. B-f:
irudietan "gallano", *Labrus bimacula-*
tus arrainari deitu zion.Entz.: D.: lulatan zaudenean atrapatzen
da, arrain ona da jateko. B-a: txilipi-
txerotan zaudenean ateratzen da asko.
B-l: hemen kostan atrapatzen da,
haitzeko arraina da.Dok.: Azkue. «GAIO 1º (B-mu), un pez
marino, sin escamas, de piel muy lisa y
reluciente; es mayor que la LULA.» /
Anton Perez. «galjoi (galjoie) = (*Labrus*
oxifagus). G. tordo. F. labre. I. wrasse.»***galeri - galeridxe (B-m), galeridxe
(B-m)**Def.: iz. *Mek*. "galería". B-m: "galería de
agua, galería de aire, galería de esca-
pe", galeriak mota asko daude.**galernaso (M) - galernasue (M)**

Def.: iz. D.: galarren gogorra.

Zit.: ño! Au dok galernasue! (M)

Ond.: *galernasu* a.**gáltzai (M) - gáltzaidxe (M)**Def.: iz. "pérdida, desperdicios" edo an-
tzeko zeozer erdaraz; tintatueran ha-
riak hartu ez duen tinta, amurako balio
ez zuen bokart gazia, eta abar.Dok.: Azkue. «Gáltzai (Bc), pérdida,
perdición.»**gallá (M) - gallie (M); gall (B-a) - gallé
(B-a-j)**Def.: iz. "arponcillo". D.: amuak puntan
daukan gantxoa, arpoiak legezt egiten
duena. B-a: amuak daukan pintxotxua,
guztiekin daukate. Arrainak ez eskapa-
tzeko da.Dok.: Azkue. «GAILLA 1º (B-b-mu), pa-
la o paleta del anzuelo, en que se suje-
ta la pita del aparato de pesca.» / Astui.
«arponcillo (Gaille)» (B4-131)Oha.: badirudi Azkuek *pala*-ren defini-
zioa eman duela, erratuta-edo. Bermeon
mugagabea *gaill* ez ote den zalantzan
nago.**galleta (B-a, M) - galletie (B-a, M)**

Def.: iz. "galleta". Paluaren punta.

**gánba (B-a, M) - gánbie (B-a, M),
ganbak (B-a)**

Def.: iz. "gamba".

Ond.: *ganba* - *ganbi*Dok.: Anasagasti. «Ganbie, *Pandalus*
borealis, Gamba roja.»**ganbelabusten (egin) (B-r)**Def.: ad. B-r: arrain asko dagoenean kor-
txoak hondora joatea, arraina gainetik
eta traina gora azaltzea.**gángil (M) - gángille (M)**

Def.: iz. "gánguil".

Entz.: D.: Erandion egoten ziren hondoko
basa hartzen.**gánien (B-j, M)**Def.: adb. gainea, alturan, leku batekin
nortean.

Zit.: ámen gaus Santoña gánien, gaus Sanandere gánien, karnadi itxen básaus, Sardiñeron gaus / jeneralmente, arraño, topaten sune amen da-, e, kábo gánin ero Santoñe ganien, ero imajineko gari ero, Lekeitxo ganien (B-j) / bérreun mflletan Castro gánin saus (M)

Oha.: ideia hau adierazteko beste modu batzuk ere aipatu zituen Dimasek: *Ábrako alturen, Ábrias, non sausi? da Ábrias.*

gántxo (B-a, M) - gántxuek (M)

Def.: iz. “gancho”.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 41. orrialdeko “ganchos” ikusieran hori erantzun zuen Dimasek.

gar (M) - garrá (B, M)

Def.: iz. D.: itsasoa errementa gurarik datorrenean dakarren bitsa, garra dariola.

GARRÁ BÓTATEN GUES (M)

Def.: e. makina guztian joaten denean esaten da. *Garretan* esaten zen galdetu nion nik eta berak beste hau erantzun zidan.

Dok.: Ortuzar. «*Garretan*. A todo vapor; caminar de prisa.»

garbí (M)

Def.: adb. garbi, bare.

Zit.: barrí garbí dau / selan dau barri? ta, e bastante garbi dau (M)

Sin.: bare / Ant.: loi

garbitxu (B-a-j, M)

Def.: ad. “limpiar”. Garbitu.

Zit.: ori ba terterak-eta garbiteko / lamasa ba, garbiteko, arrañoen odola nai edoser garbiteko (B-a) / oiñ elanbrataus, eskeitzeko edo, imintzeko enbarkasiñuk e garbitxuteko ta pintxeteko ta orretako / lanbasa da, ba, garbitxuteko kuberta ta / da galdarak ataten sin grugis errire, tuberidxe garbitxuteko urtien, tuberidxe ta garbitxuteko ta (M)

gardá (B-a, M) - gardia (M), gardie (B-a-f-o, M), gardak (B-a-j) 1.

Def.: iz. “tintorera”, *Prionace glauca*. D.:

tiburoiaren antz-antzeko arraina, hogeita hamar, berrogei kilokoa eta gehiagokoa ere bai. B-f: duroiaren estilokoa. Usain arraro bat dauka, azalekoa da. B-o: Donostian *kontxa* esaten diote.

Entz.: D.: lehen ez zen jaten, gero orain hogeita bat urte-eta hartzen zituzten gauez gardak eta azala kenduta saldu egiten ziren Ondarroan. Esaten zuten Zumaian jan egiten zela, udatiarren eraginez izango da. Jeneralean hirugarren bueltan jaten du karnada. B-a: ez dute balio jateko. Orain azala kendu eta itsukia-edo delakoan saltzen dute, ezagutzen ez duenari. B-o: gaur ondo balio du, lehen ez.

Lek.: *kardaya* a. / Ond.: *garda - gardi; *karda - kardi*

Dok.: Azkue. «GARDA 1º (B-b-mu), pez que parece ser el marrajo.» / Anasagasti. «Gardie, *Hexanchus griseus*, Ganabota, Boquidulce. Tiburoie, Tiburoi azule, *Prionace glauca*; Tintorera, Tiburón.» / Anton Perez. «garda (gardie) = (*Prionace glauca*). G. tintorera, azulón, cailón. F. lamie, requin bleu. I. porbeagle, blueshark.»

GARDI BAIÑO LUSIAU SAUS (M)

Def.: e. baporean etzanda lo-edo dagoenari esaten zaio.

garda (M) - gardia (M), gardie (M) 2.

Def.: adj. okerra.

Zit.: gardi sara (M)

Sin.: arrain santarra, trabeseko panela

gártxi (B-a, M) - gártxidzek (B-a, M)

Def.: iz. D.: motoak, tirak eta barruko aparario guztiak, armamendu guztiak. Legez erdaraz belarenak baino ez dira.

Ond.: *gartxi - gartxíxak*

Dok.: Alvar. «gartxidzek» (“obenque” eta “brandal” galderen erantzuna)

gasitxu (B-a)

Def.: ad. B-a: gatza eman.

Zit.: urridxen eitxe-san da atrapa, bokar txikitxue, da a eitxe-san da gasitxu, gatza emon (B-a)

gasóill (M) - gasolle (M)

Def.: iz. "gas-oil".

Sin.: petroliue

gasoliña (M) - gasoliñie (M)

Def.: iz. "gasolina".

***gasoliñero - gasoliñerue (B-m)**

Def.: adj. gasolinaduna, gasolinarekin dabilena.

Zit.: au gasoliñeru da, onek bujiatiselakon.. (B-m)

gastaña-lokotz (M) - gastaña-lokotza (M)

Def.: iz. D.: gaztainaren lokatzaren berdin-berdina da.

Entz.: D.: itsasoan haitz-tarteetan-eta egoten da.

gastó (B-a-f) - gastúek (M)

Def.: iz. "gasto".

Zit.: ainbeste gastó, ainbeste diró pagá (B-f)

gatera (M) - gaterie (M); katera (B-a-j) - katerie (B-a-j), katérak (B-a-j)

Def.: iz. "gatera".

Sin.: belarridxe

Ond.: *belarrixak* a.**gatzá emon (B-a)**

Def.: ad. "salar".

Zit.: gatzá emoteko antxogiri-txe [tinak] (B-a)

gau (M) - gaué (B-j, M)

Def.: iz. "noche".

Ant.: egune

gaueko ixarratue, goixeko ixorramentue (M)

Def.: e. D.: gau izarratua dagoenean hurrengo goizean izorramentua egongo da. Leia etortzen da, hotza erriotik behera. Tximinoitan-eta joan eta izorramentua.

geldirau imiñi (M)

Def.: ad. makina gutxitu.

Zit.: imiñi geldirau! (B-r) / geldirau imiñi makiñie / geldirau imiñi burdfñiek! (M)

Sin.: errebaja, amodera, gitxitxu, errehorta

Oha.: D.: sinonimo horien artean gehien esaten dena.

***gibarroí - gibarroye (B-j)**

Def.: iz. B-j: atunak-eta gibela legez edukitzen duena. Gibelaren kolorearen antzekoa.

Entz.: B-j: gibarroiarri egiten diozu apurtxu bat sakatu odola edukitzen duela. Total gozoa izaten da. Zimarroiak, serrutxoak-eta badaukate baina ez da hain ona. Legatzak ez dauka.

gibél (M) - gibela (B-a, M), gibélak (M)

Def.: iz. "hígado".

Entz.: D.: Gran Solen legatzaren gibela bidoietan sartzen genuen eta gero Erandion saltzen genuen, ez dakit pinturetarako edo zertarako erabiltzen zen hura. Ondo pagatzen ziguten.

gídxé (B, M) - gídxie (B, M) 1.

Def.: iz. ITSASOA entziklopediako lehenengo liburuan, 211. orrialdeko 23 zenbakidun irudiko "cala". Antzinako arteetan. D.: otzaratik gora datorren txikota buiara.

gídxá (M) - gídxie (M) 2.

Def.: iz. "luz de guía". 1. D. atzean eroaten den argia, atzetik badator enbarkazioa zelan zoazen ikusten du han. 2. D.: erremorkatueran atzeko enbarkazioak eroan behar duen atzeko argi bat.

Sin.: lus de gia

gillá (M) - gillie (M); gill (B) - gillé (B-a-j-p)

Def.: iz. "quilla".

Entz.: B-j: eukalituzkoa nire denboran.

Lek.: *gillia* a. / Ond.: *gilla* - *gilli*

Dok.: Azkue. «Gilla 1º (B-b-l), quilla.»

gillas gora (M); gilles gora (B-p, M)

Def.: adb. D., B-p: tripaz gora.

Zit.: an dakosus andra danak, gilles gora plántata pláidxen (B-p) / an dakosu a gilles gora plantata (M)

gillol (M) - gillola (B-l, M, O)

Def.: iz. D.: gilaren kontra doan lehenengo ohola.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «las tracas adyacentes a la quilla, de nombre aparaduras (*gillolak*), que son de 26 cm.» (197) / Alvar. Pasaian *killola*, Lekeition eta Bermeon “tabla de alefriz” galderari erantzun zitzaiona.

giltz (M) - giltzá (M), giltzak (M)

Def.: iz. (Zarratu..). “Las llaves”. Kankamoak.

Sin.: kankamuek

Oha.: benetan erabiliko du edo erdarazko “llave”-ren itzulpena izango ote da? Berak baietz dio.

giñada (M) - giñadie (M)

Def.: iz. “guiñada”. Brankaz joan barik baborrera edo estiborrera hartzen den okertasuna.

Ond.: **giñara* - *giñari*

giñadi emon (B-a, M)

Def.: e. “guiñar, dar guiñadas”. Enbarkazioa apur bat baborrera edo apur bat estiborrera botatzea. D.: arrastan mandaraka-mandaraka joan sarea zabaltzeko.

Zit.: aulan lemán sues da, patroyetiñotzu ba giñadi emon baborrera edo, giñadi emon estiborrera (B-a) / arrolladan giñadi emoten da (M)

gitxitxu (B-l, M)

Def.: ad. (Makina). “Moderar (máquina)”. Sin.: amodera, erreorta, errebaja, geldirau imiñi

Dok.: Azkue. «Gitxitu (Bc), disminuir.»

gixón (B-j-m-p) - gixona (B-j), gixónak (B-a-j, M)

Def.: iz. “tripulante”.

Zit.: da emen dausen gixonak, ein bi dauie au txoridxe ekarri (B-a) / da gero andik ba dxun naitxen ya gixón e Sabalara (B-m) / enbarkasiñoko gixonak / da oin be ba neskatiñak Bermion ba eitxen tzue, baporera dus da, e karruk eta kargaten da, gixonari lagunduten (M)

Sin.: tripulantiek

gixon-mutil (B-j-m, M) - gixon-mutille (B-j)

Def.: iz. (Ibili). Mutila eta gizonaren bitartekoa.

Entz.: D.: maria kobratzen zenuenean.

Zit.: ya gixon-mutil nabillela ya, Sabalan on nai karguen (B-m)

goberna (B-a, M, O) 1.

Def.: ad. “gobernar”. D.: lema eroan.

Zit.: portu dxo bi dot, bay enai kapas enbarkasiñu amen gobernateko ba, penás asmaten dot-eta (B-j) / e ba esiñdxot goberna (B-a) / makiña asko bádu goberna- estau gobernaten bi den moduen enbarkasiñuek (M)

goberna (B-j) 2.

Def.: ad. “gobernar, manejar, cuidar”.

Zit.: gaur arrañe obeto gobernaten da (B-j)

gobierno (B-a, M) - gobernue (B-a, M)

Def.: iz. “gobierno”.

Zit.: gobierno bari lotu de / e! Gobernu galdu dot (B-a)

GOBERNU GALDUTA NAU (M)

Def.: e. kontrola galduta egotea. D.: lema hautsi zaiolako edo lema trinkatu delako-edo.

gogoarrain! (B-a); goguarraín! (M)

Def.: ex. D.: suertea eduki!

Zit.: batzuk fájie, batzuk síntxie, beste batzuk bigotie, gogoarrain! [= bakoitzak nahi duena] (B-a) / kabura gues tximi-noitxen. - E goguarraín! Ni beste leko batera nue (M)

Oha.: -arrain horrek ez duke zerikusirik arrain hitzarekin baina hala ere gehitu gura izan dut esakera polit hau.

goi (M) - goidxé (B-a-j)

Def.: iz. zerua.

Zit.: e goidxé klarú bádu, áurdun ikusten da ba gorri-gorri [andan gorria] (B-a)

Sin.: serue

GOI KAPAU (M) - GOI KAPADUE (M); GOI KAPAE a. (B-j)

Def.: iz. D.: zerua zarratuta.

góitxar (M) - góitxarrak (B-o, M)

Def.: iz. Mundakatik lesteranzko portue-
tako arrantzaleak. D.: goitarrak lekei-
tiarrak eta ondarrutarrak ere bai baina
gehien giputzari esaten zaio.

Ant.: betarrak

Lek.: *Jose Marittarrak* a. / Ond.:
goittárrak a.

goix (M)

Def.: iz. “mañana”. Goiza.

gólfo (M) - gólfue (M)

Def.: iz. *Geo*. “golfo”.

góma (B-a) - gómie (B-l), gomak (B-l-m)

Def.: iz. “goma”.

***góma-fárho - góma-fárduek (M)**

Def.: iz. itsasoan topatzen ziren goma
handiak. D.: alanbrekin lotuta egoten
ziren. Ez dakit ehun eta piku kilo-edo
zeuzkan bakoitzak. Berrogeita bat edo
berrogeita biau izan zen.

***gómasko - gómaskuek (B-a)**

Def.: adj. “de goma”.

Zit.: oñ ibiltzen dauie onek bolak,
gómaskuek [defentsa modura] (B-a)

***gonbitxo-larri - gonbitxo-larridxe (M)**

Def.: iz. “mareo”.

gonbix (M) - gonbixa (M), gonbixe (B-r, M); gomix (B-a) - gomixe (B-a)

Def.: iz. *Scorpaena* familiako arraina. D.:
itxaskabra baino txikiagoa. B-a: iluna,
pekekin, itxaskabra baino beltzagoa.
Burua handiagoa dauka eta txikiagoa
da.

Entz.: D.: kostan-kostan atrapatzen da. B-
a: kostan, haitzetan eta aolan atrapa-
tzen da. Haragia total dauka gozoa. B-
r: kostakoa da.

Lek.: *bonbixa, ponpixa* a.

Dok.: Azkue. «GOMIZ (B-b), pececillos
comestibles de aletas y cabeza gran-
des, que se pescan junto a las peñas;
unos son negruzcos, otros rojizos.» /
Anasagasti. «Gombise, *Scorpaena*
scrofa; Cabracho, rascacio.» / Anton
Perez. «gonbiz (gonbize) = (*Scorpaena*

porcus). G. rascacio. F. rascace. I. sea
scorpion.»

gónidxo (M) - gónidxue (M); gonidxo (B-a) - gonidxue (B-l-r)

Def.: iz. “gonio”.

Lek.: *goniua* a. / Ond.: *goniu - goniue*

gorabera (B-a, M) - goraberie (B-a, M)

Def.: iz. “resaca”.

Zit.: gorabera andidxe deu (B-a) / gorabe-
ra andidxe dau (M)

Sin.: erresakie

Dok.: Azkue. «Gora-beera, gora-behera,
gora-bera 2º (B, G), flujo y refluo del
mar.»

goraldi (M) - goraldidxe (B-a, M)

Def.: iz. erresaka dagoenean uraren go-
rarako aldia.

Zit.: e! Auntzek asi de goraldidxe (B-a)

Ant.: beraldidxe

Lek.: *goraskaldidxa* a.

Dok.: Azkue. «Goraldi 1º (B, G), flujo.»

gorrí (B-a, M) - gorridxe (B-a-j, M)

Def.: iz. “banco de peces, cardumen”.
Gorri ikusten den arrain multzoa. Ale-
jandrok azaldu zidanez izurdeek-edo
sortarazitakoa da, berez dagoena *anda*
gorridxe izango litzatekeelarik.

Zit.: abe! An gorri mándue! [handia] (B-
a) / gorri txikidxe (M)

Lek.: *gorridxa* a. / Ond.: *gorrixe* a.

Dok.: Azkue. «GORRI 3º (B-l), manjúa,
montón de sardinas u otros peces pe-
queños de la mar.» / Anton Perez. «go-
rri (gorrijé) = Arrain multzoa itsasoan.
(Banco de peces, cardumen). Blanku-
raren sinonimoa.»

Oha.: nik ez dut uste blankura eta gorria
sinonimoak direnik. Cf. *anda gorridxe*

AN GORRIDXE! (B-l-p, M)

Def.: ex. arrainaren gorritasuna ikusieran
botatzen zen oihua, manjungan ere sa-
rri esaten zen.

Ond.: *an gorrixe!*

***gorri-berde - gorri-berdiek (B-j, M)**

Def.: iz. baxurako enbarkazioen argiak,
gorria eta berdea. D.: baborra gorria
eta berdea estiborra, zubiaren alboetan.

gradú (B-j, M), grado (B-a-j-m) - gradue (B-a), gradúek (M)

Def.: iz. “grado”. D.: konpasaren graduak.

gráno (B-a-j-r, M) - gránue (B-a, M), gránuek (B-a)

Def.: iz. garau, bat.

Zit.: Bermion esteu e, bat, bat? Gráno bapes [arrasteroak] / señerutis lau e serak, ba Okantzara, Okantzara ba igual bat, Txillimankora beste bat, da, aráa, Papardomankura igual señoero gráno bapes (B-a) / gráno bapes igual [arrain bat ere ez da geratzen sarean] (B-r) / an atrapa dau igual berrogei gráno ero / berrogei gráno artun dus (B-j) / onen gaiñako granoko bokarta. Kilun onen gaiña grano / granuk otorten die, esta otorten kantidadin, gránue / barbañe eskastu eiñdxe. Ba atrapaten da granu esta bay eskastu eiñdxe / se papardue, atunetan da sabiltzasenín or kanpotik-kanpotik igual ataraten da papardue e-e- alaerriuen, gaués e, páraten sarenin lo eitxeko, baye, ona kostara, gitxi, gránue, bat edo beste, granue / oin be otorten da ona, gránue e? Papardo bi - iru igual atrapate su, gránue (M)

GRANOTZU DAU (M)

Def.: e. arrain gutxi atrapatzén denean esaten da.

Zit.: se badau eser edo? da banakatzu dau, edo granotzu dau (M)

Sin.: banakatzu dau

granpín (B-a, M) - granpiñe (B-a, M, O)

Def.: iz. “granpín”. D.: ankilaren antzean baina txikia.

Entz.: D.: txikoten bat atrapatzeko edo batelean bazaude moilara granpina botata atrakatzeko.

Lek.: **karpín* - *karpíña*

Dok.: Azkue. «KARPIN (B-l), conjunto de tres o cuatro anzuelos unidos formando figura de ancla.» / Garmendia. «Karpín: Anzuelo múltiple.»

grilleta (B-a-j, M, O) - grilletie (B-a-j, M)

Def.: iz. “grillete”.

Entz.: D.: kateak amarratzeko, guardakaboa ere griletan doa.

Zit.: e grilleta bat imiñi or (B-a)

grúa (M) - grúie (M)

Def.: iz. “grúa”.

Oha.: cf. matxiñie

guanta (B-a) - guántie (B-a), guantak (B-a)

Def.: iz. “guante”.

Zit.: amo andidxe barrure dakasunien, aguanta, quantias nai guanta barik (B-a)

guarda-guardaka (M)

Def.: adb. (Joan). D.: eguraldi txarra dagoenean saltoka eta balantzadaka joatea enbarkazioa.

guardakabo (B-a, M) - guardakabue (B-a-r, M)

Def.: iz. “guardacabo”.

Ond.: *guardakabu* a.

guardakol (M) - guardakola (B-a-j, M)

Def.: iz. “guardacolor”. D.: zubia eta makina tapatzen dituen, ezkatza eta denak hor barruan doaz.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «guardacolor (*guardakola*)» (B1-171)

***guardakoleko tapa (M) - guardakoleko tapak (M)**

Def.: iz. guardakola zarratzekoak.

guardarrain (M) - guardarraña (M), guardarrañek (B-a-j, M)

Def.: iz. arkadak zatitzen dituzten kaxoiak. D.: kubertan arraina ipintzeko dauden kaxoiak.

guardasobil (M) - guardasobille (M)

Def.: iz. “pez martillo”.

Ond.: *txapelokerra* a.

guárdi (M) - guárdidxa (M), guárdidxe (M)

Def.: iz. “guardia”.

Entz.: D.: arrastan kosta joaten zen gau guztian eta beti marinel batekin, mari-nelek erlebua hartzen zioten elkarri.

**guardián (M) - guardiana (B-m, M),
guardiának (M)**

Def.: iz. enbarkazioa portuan dagoenean bera jagoten egoten den gizona.

guayakan (M) - guayakana (B-l, M)

Def.: iz. "guayacán".

Entz.: D.: kaskiloak guaiakanezkoak izaten ziren.

***guayakaneko - guayakaneko (M)**

Def.: adj. guaiakana, guaiakanezkoa.

idí (M) - idídxek (M)

Def.: iz. "gallego". Arrantzaleek deitzen dieten modua.

***idrauliko - idraulikue (B-a-m)**

Def.: adj. "hidráulico".

igiri (B-a, M)

Def.: ad. zabaldu.

Zit.: edo makiñi igiri, ra! (B-a) / tránpi igiritxa dau, mártxan / martxin e iñdxarras dau igiritxe / puntan okitxen dauena, igiritxeko sakue / makiña gedxau igiri? / baporas, igiritxen tzon bapora / galdarako bapora igiri / da espriñak eitxen tzu, atzi igiri / áurri igiri / da desatraka da ba igiri / arkue, ikusten deneko igiritxen, ya eskiñadie / da gero dxuten gara bera Monte Ano sarratu arte, kanpun igiritxa daku (M)

Sin.: sabaldu / Ant.: sarratu

ikátz (M) - ikatza (M); *ikétz - iketza (B-a)

Def.: iz. "carbón".

Entz.: D.: Mundakan moilara ekartzen zuten neskatilek buruan ikatza. Moila gainean uzten zuten eta handik enbarkatzen zen.

***ikatzeko, ikatxeko (B-m)**

Def.: adj. "de carbón".

Zit.: makiñistek esate-san die, ikatxeko baporeko makiñistek esanikuek (B-m)

ikú atako tzagu! (B-a)

Def.: e. arrain asko atrapatuko dela adierazteko esakera.

Sin.: meladi/dungulu/masidxe/txirritxie atako tzagu

illuntze (M) - illuntzie (M)

Def.: iz. iluntzea. D.: gau egikera.

Dok.: Azkue. «Illuntze (AN, B, G), anochece».

illuntze-barren (M) - illuntze-barrena (M)

Def.: iz. D.: arratsaldea eta gau egikeraren bitartekoa. Gaua egingo den ez den, gaua datorrela.

**inbornal (M) - inbornala (M),
inbornalak (B-l)**

Def.: iz. "imbornal". D.: enbarkazioak obramuertan daukan ziloa kanpora, urak irteten duena. B-l: bapor hauek dauzkaten zuloak kubertako urak kanpora irteteko, zabaldu eta zarratzekoak.

**injiniero (M) - injinierue (M),
injinieruek (B-a-j)**

Def.: iz. enbarkazioaren azterketa egitera etortzen den gizona.

Oha.: D.: lehen *peritue* esaten zen.

interpola. Ik. *entrepot***inyetor (B-j, M) - inyetora (B-j-m),
inyetorak (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* "inyector".

**iñdxada (B, M) - iñdxadie (B-a-r, M),
iñdxadak (B-a)**

Def.: iz. "ijada".

Oha.: cf. belarridxe, miekie

Lek.: *iñdxara - iñdxaria / Ond.: *mendriska - mendriski*

Dok.: Azkue. «INJADA (B-b-l), ijada de peces».

iñdxár (B-j, M) - iñdxarra (M)

Def.: iz. "fuerza, potencia".

Zit.: burloi lusiau edo burloi laburraue, edo manda lusiauek edo laburrauek, ori ixeten da segun se iñdxar dakon enbarkasiñuek. Se iñdxar dakon makiñiek. Da, imintxen dxako, e, bai alan-

brie nai malleti be, lodidxaue edo mé-
yaue, segun se iñdxar dakon motorrak
(M)

iñdxartzu (M) - iñdxartzue (B-r, M)

Def.: adj. “fuerte, potente”. Motorrenga-
tik ere esaten da.

Zit.: aixe iñdxartzue [joso] (B-r)

**ipár (M) - iparra (B-r, L, M, O),
ipárrak (M)**

Def.: iz. D.: lesteke haizea, lesta-nordes-
ta. B-r: nordesteko haizea.

Entz.: D.: gaua egineran eguzkia garbi
sartzen bada uretan tapatu barik iparrak
segi lezake baina sartu baino lehenago
tapatzen bada hurrengo egunean ez
dago iparrak.

Zit.: bidxar estau iparrak / ño! Ipár gogo-
rrak ein bi txus bentana andidxe dau-
te! (M)

Dok.: Azkue. «IPAR 3° (AN, B, G, L),
este, viento este.»

irasi (B-j); iredi (M); iratzi (M)

Def.: ad. arrain xehea saretik edo mailatik
irazi, iragazi. D.: Bokart kumea izaten
da.

Zit.: da itxen da saretik irasi, málletik
irasi / ain txikitxu da, órrotza lákue,
irasi itxen da (B-j)

***iru itxaso segiko - iru itxaso segikuek
(M); *iru olato - iru olatuek (M)**

Def.: iz. D.: “las tres Marías”. Hondoko
itsasoa egoten denean elkarrekin
etortzen diren hiru itsasoak.

iskurri (B-a) - iskurridxe (B-a, M)

Def.: iz. “plankton”. D.: “plankton”. Ezki-
raren antzekoa da, atunek-eta jaten
dutena. B-a: sastarrak ikustea legez
itsasoan, gorritzasuna.

Entz.: B-a: bokartek eta sardinek jaten
dute. Zaharrek esaten dute bokart-
sasoian horrelako asko dagoenean
bokartaren kostera ona izaten dela.

Dok.: Anton Perez. «izkurri (izkurrije) =
G. plancton.»

islá (M) - islie (M)

Def.: iz. *Geo.* “isla”.

Lek.: *isli* a. / Ond.: *isli* a.

***ispesiño - ispesiñue (B-a)**

Def.: iz. “inspección”.

Zit.: bengalak erun bi dis e.. sera da gero
pásaten tzu ispesiñue, urtin-urtien / da
ispesiñu etorten da da... (B-a)

***itxasaldi - itxasaldidxe (M)**

Def.: iz. barran-edo itsasoak daudenean.

Ant.: barealdidxe

itxasapo. Ik. *sapue*

***itxas-arratoi - itxas-arratoye (M) 1.**

Def.: iz. D.: portuan-eta ibiltzen diren
arratoiak.

***itxas-arratoi - itxas-arratoye (M) 2.**

Def.: iz. “pez rata”? D.: tripa-manda
zapala daukan arraina. Lixaren azal
klasea dauka.

**itxas-franku (M) - itxas-frankue (B,
M); itxos-frankue a. (B)**

Def.: iz. “alta mar”. D.: zabal zaudenean.

Oha.: Alejandrori mugagabea galdetu
nion eta dudan nago *itxas-* edo *itxos-*
erantzun zidan, amaiera *o-*duna izan
zen.

Lek.: **ittas-frankua a., itxas-franko(ko) /*
Ond.: *ittos-franku a.*

***itxasgixon - itxasgixona (B-r, M);
*itxosgixon - itxosgixona (B-r);
*itxasoko gixon - itxasoko gixona
(M)**

Def.: iz. D.: arrantzalea.

Dok.: Azkue. «Itsasgizon (AN-est, Gc,
Lc), Itxasgizon (Bc), marino.»

**itxaskaballo (M) - itxaskaballue (M);
itxas-saldi (M) - itxas-saldidxe (M)**

Def.: iz. “caballito de mar”.

**itxaskabra (B-a-o, M) - itxaskabrie (B-
a, M), itxaskabrak (M)**

Def.: iz. “cabracho”. D.: *gonbixe* baino
lodiagoa eta handiagoa izaten da. B-a:
kalako arrain handiagoak, kostakoak
kabra txikitxuek. Gorri-gorria da.

Entz.: D.: guk arrastan atrapatzen geni-
tuen, ur handian, gauez. Berrogei -
berrogeita hamar brazatatik barrurakoa
da.

Lek.: **itxaskabra* - *itxaskabria* / Ond.: *itxoskabra* - *itxoskabri*, *itxaskabri*

Dok.: Azkue. «Itxaskabra (Bc, G-zumay), cabracho, pez marino muy rojo, de cabeza voluminosa, se defiende con aguijón.» / Anasagasti. «Itxas kabrie, *Scorpaena porcus*; Escorpena, rescaza.» / Esteban Puente. «Dentro de la denominación itxaskabra se incluyen dos especies no diferenciadas en los txanteles de las cofradías de pescadores: *Scorpaena porcus* y *Scorpaena scrofra*; las capturas estivales corresponden a la primera especie, que es capturada con trasmallo en los fondos rocosos costeros adaptándose la estrategia de pesca para su captura, mientras que en otras épocas del año las capturas son de la segunda especie, pescada a mayor profundidad con redes de enmalle caladas para la captura de otras especies.» / Anton Perez. «itxaskabra (itxaskabrie) = (*Scorpaena scrofa*). G. cabracho. F. rascace. I. red sea scorpion. Kabratxue ere deitzen zaio. Arrain hau eta kabragorria (ik.) kabrie bezela ezagutzen dira sarritan, beste barik.»

itxaskato (B-o, M) - itxaskatue (B-f-o, M), itxasgatue (M)

Def.: iz. “borrico”, *Chimaera monstrosa*. D.: urdin argia da, buztana mehe-mehe-mehea dauka eta begi handiak.

Entz.: D.: gerra denboran haren gibela eta gauzak erabiltzen ziren kurtzuluentzat argia egiteko, baserrietara eroaten zuten. Jateko ere erabiltzen zen, bere koi-pearekin egiten zen arraina frijitu eta jan. B-f: hauek egoten diren lekuan egoten dira lotxak ere. B-o: lehen bixigu tarteetan atrapatzen izan da. Gaur ez da ikusten arrain hori. Gibela dauka koipea egitekoa, azaleko garauak kentzeko ona izaten zen.

Oha.: Dimasek gidetako irudiak ikusita *Chimaera monstrosa* lau bider ezagutu zuen eta beste bi aldiz *Oxynotus centrina* arrainari ere hala deitu zion.

Dok.: Azkue. «Itxaskatu (B-b, G-zumay), pez de ojos y dientes parecidos a los del gato, de cola larga; su hígado, su-

mamente grasiento o aceitoso, se usa como remedio contra la tiña.» / Anasagasti. «Itxas katue, *Chimaera monstrosa*; Rata de mar, Borrico.»

itxaskirri (M) - itxaskirridxe (B-a, M)

Def.: iz. “marejada”. D.: itsaso gutxi dagoenean.

Zit.: itxaskirritxu dau (B-a)

Sin.: manejadie

Oha.: Alejandrok dio zaharren berba dela gehiago.

itxaso (M) - itxasue (M); itxoso (B-a) - itxosue (B-a) 1.

Def.: iz. “mar”.

Zit.: se(r), itxosu selan dau ba? / gaur estis dxun itxosora (B-a) / atzo itxasora dxun giñen (M)

Lek.: *itxaso* - *itxasua* / Ond.: *ittoso*, *itxoso* - *itxosu*

Dok.: Azkue. «ITSASO 1º (c, ...), mar.» / Ortuzar. «*Itz-sue* (*itxasoa*). Mar. (Nótese la elipsis)»

ITXASO GOGORRA a. (M)

Def.: iz. “mar gruesa”.

ITXASOS (M)

Def.: adb. “por mar”.

Ant.: errix, liorres

ONDOKO ITXASUE a. (M)

Def.: iz. “mar de fondo”.

Sin.: ondoko olatue

Lek.: *bagia* a.

itxaso (M) - itxasue (M); itxoso (B-a, O) - itxosue (B-a) 2.

Def.: iz. “ola”.

Sin.: olatue

Lek.: *itxaso* - *itxasua* / Ond.: *ittoso*, *itxoso* - *itxosu*

ITXOSO FRÁNKUE a. (B-a)

Def.: iz. B-a: haizerik ez dagoenean ikusten den olatua, itsaso hutsa.

itxaso (M) - itxasue (M); itxoso (B-a) - itxosue (B-a) 3.

Def.: iz. (Egon, ekarri). “Mala mar, mar agitada”.

Zit.: baré, itxoso gitxi / kalmatan es, baye aixi dauenien da itxosue, ba, motorran balantzadakas ure dator kubiartara (B-a) / dauenin itxasue, ori da dxue / Ixarok bigoti badako, itxasu da ganien / señale itxasu dakarrena / itxasu dauenien, lulik estau dxaten / atzo itxasue neiku on da / itxasotxu dau (M)

BESEUTAKO ITXASU DAU (M)

Def.: e. neguan itsaso apur bat egoten zenean esaten zen esakera. Bixiguak hobeto jaten zuen orduan.

*itxasoandi - itxasoandixe (M); *itxasoandi - itxasoandixe (B-r)

Def.: iz. D.: hiru metrotik gorako olatua.
Lek.: *ittasoandixa*, *itxasoandixa* a. / Ond.: *itxosoandixe* a.

itxaso andidxeek austen (M)

Def.: e. “rompiendo mares”. Nabigatzen dabilenagatik esaten da.

itxaso errementadutatos (M)

Def.: e. D.: asaotik apurtzen datozen itsasoak.

itxasogaldo (B, M) - itxasogaldue (M); itxasogaldo (B-a) - itxasogaldue (B-a)

Def.: iz. segida batean barik bera bakarrik datorren olatua. Badirudi Alejandrok bat-bateko edo ezusteko olatuari ere deitzen diola.

Zit.: ser pasa da ba? ta e! Fulano enbarkasiñuri itxasogaldo batek dxo deu, da gixona erun tzo / ño itxasogaldo batek dxo gaitxus de, guardarrañek eta danak eiñdxosku ausi (B-a)

Lek.: *itxasgaldua* a.; *itxastonto* - *itxastontua* (espero ez dena)

itxosoko erregiñe (B-a) - itxosoko erregiñie (B-a-o)

Def.: iz. “rey, palometa roja”, *Beryx decadactylus*. Itsasoko erregina, papardo gorria. Andreek-eta esaten diotena, legezko izena *papardo gorridxe* da.

itxasoko estrellak. Ik. *estrella*

*itxasoko kaballo - itxasoko kaballue (M); *itxasoko saldi - itxasoko saldidxe (M)

Def.: iz. “caballito de mar”.

Entz.: D.: atrapatzen ziren Mundakako itsasadarrean.

Bar.: itxaskaballue, itxas-saldidxe

itxasoko karakol. Ik. *karakola*

*itxasora ibilli, itxosora ibilli

Def.: ad. itsasoan beharrean ibili, itsasora ibili.

Zit.: gu itxosora ibil garisenien makiñie esan da / gaur e onek erdaldunen semik eta dabilzeseles e, itxosora / ni txikitxu nayela, itxosora ibil nayenien (B-a) / oiñ batzuk esaten du “itxukidxe” ibil garelakon eurekas itxasora ta bakixu / bueno ori dakigu ba esperientzidxe be itxasora ibilldxe, nik berrotasapi urte darutas itxasora / oin ni bakixu aspaldidxon enabil itxasora ta (M)

*itxasorik arako - itxasorik arakue (M); *uretarik arako arrain - uretarik arako arraño (M)

Def.: adj. “pescado fresco”.

itxasote (M) - itxasotie (M); itxosote (B) - itxasotie (B-j)

Def.: iz. itsasora irtetea.

Zit.: bidxar estu sartungo itxosoterik (B-r) / e erri dauie! ba itxosoti dau. E gorridxe ixe dauie! estau itxosoterik [farol berdea edo gorria] (B-j) / gaur estau itxasoterik / itxasote baten ba au arraño artun du (M)

Ond.: *ittosate (*ittosateik*) - *ittosati*

Dok.: Ortuzar. «*Itxasote*. Salida al mar.»

itxas-sabalien (M), sabalien (B-a, M)

Def.: adb. “en alta mar”.

Zit.: nik estot ikusi erridxuen, itxosabalin bai [uxuxoa] (B-j) / kosten da nai sabalin be bai / pláidxetan nai e, bueno! nai itxoso sabalin be bai (B-a) / oin sabalin atrapatzen dau i udan, ori txitxarro andidxe / itxaskabri da e kostatik sabaltxuau dauena (M)

Dok.: Azkue. «Itsas-zabal (G), alta mar.»

itxastxakur (M) - itxastxakurre (M) 1.

Def.: iz. D.: “nutria”. Txakurraren antzekoa baina txikiagoa, azala fin-fintxua edukitzen zuten. Alauri egiten zuen pertsonak legez.

Entz.: D.: haitz-ziloetan egoten zen, Portuondo puntan, Bermeoko portuan ere bai antzina. Mundakan batzuek kume bi ekarri zituzten Portuondoko ziloren batean topata.

Sin.: uraberie

Dok.: Azkue. «Itxastxakur (B-i), nutria.»

itxastxakur (M) - itxastxakurre (M) 2.

Def.: iz. itsasora eroaten den txakurra.

Entz.: D.: Bermeon eta Mundakan enbarkazio guzti-guztiek eduki dituzte fox terrierrak.

itxastxori (M) - itxastxoridxe (M); itxotxori (B-a) - itxotxoridxe (B-a), itxotxoridxe (B)

Def.: iz. “gaviota”. B-a: “gaviota”. D.: zenbat eta zaharragoa zuriagoa.

Lek.: *santza - santzia*

Dok.: Azkue. «Itsastxori 1º (Bc, Gc, L), gaviota, en general. 2º (B-b), mallón, una gaviota llamada KAIO en Lekeitio.» / Ortuzar. «*Itxetxoridxe*. Gaviota.» / Anton Perez. «itxotxóri (itxotxórije) = (Larus argentatus). Gaviota.»

itxasubeteko (M); itxesupeteko (B-a) - itxesupetekue (B-a)

Def.: adj. (Enbarkazioa, portua...). Upilakoa, handia. D.: gauza bat handia deanean. B-a: edo handia edo txikia bada balio handikoa.

Zit.: ño! Itxesupeteko erloju da e? (B-a)

itxasuski (M) - itxasuskidxe (B, M)

Def.: iz. D.: ez da arraina baina bizia da.

Entz.: D.: udan egoten da portuetan eskilaretan-eta, biguna eta labana da. Eskutan edukiz gero atzerantz botatzen du, nazka ematen du. Umetan indarrak egineran atzetik irteten du uzkiak, haren antzekoa da eta hortik datorkio izena.

Dok.: Azkue. «Itxasuski (B-b), dugongo?, vaca de mar (cierto pez).» / Anton

Perez. «uzki (úzkiye) = G. anémona. (Uzki (=ano) tik?).»

itxó (B-a-f, M)

Def.: ad. “ahogarse”.

Zit.: gixona itxo dxasku (B-a)

Dok.: Azkue. «ITO (AN, B, G), itho (BN, L, S): 1º ahogarse o ahogar. 3º (c), ahogado.»

itxos-. Ik. *itxas-*

itxoso. Ik. *itxaso*

itxuki (B-a) - itxukidxe (B-a-f), itxúkidxe (B-a)

Def.: iz. “colayo”, *Galeus melastomus*. Itsukia. B-a: “colario”. Pitxarroa baino finagoa eta gozoagoa.

Entz.: B-r: ikusmen gutxi daukanari ere esaten zaio.

Oha.: cf. kolaidxue. Badirudi Elantxoben ere esaten dela berba hau baina pitxarroa izendatzeko.

Dok.: Azkue. «Itsuki 2º (B-b) colario, un pez sin escamas, con piel, que se enrosca al aparejo como una culebra.» / Ortuzar. «*Itsuki*. Nombre de pez; cegato.» / Anasagasti. «Itxukijje, *Galeus melastomus*, Colayo.» / Astui. «Colayos (Itsukiyek)» (B4-144) / Anton Perez. «itsuki (itsukije) = (*Galeus melastomus*). G. colayo, bocanegra. F. chien espagnol. I. dogfish. Kolaijue ere deitzen zaio.»

ixá (M); ixé (B-a-j-r, M)

Def.: ad. (Bandera, belak, farola...). “Izar”.

Zit.: ixé átzeko bélie / belak ixé dus (B-j) / señeruek ix(a)te ban banderie, da, liorrera, etzera / banderatxu bat ixé bertán kasetin goidxen (M)

Ond.: *ixa*

Dok.: Azkue. «IZA 3º (B-l), izar.»

ixár (B-a) - ixarra (B-a, M), ixárrak (B-a, M)

Def.: iz. “estrella”. Izarra.

NÓRTEKO IXARRA. Ik. Toponimia-Talasonimia

ixilleko (M) - ixillekue (B-a, M)

Def.: iz. partila egikera “ustez” andreek jakin barik banatzen zen dirua.

Lek.: *txamuskidxa* a. / Ond.: *ixilleko partilli* a.

Dok.: Ortuzar. «*Ixillekue*. La cantidad que los pescadores reparten a ocultas de sus mujeres.»

ixurda (L, M, O), ixurde (B-o) - ixurdia (L, M), ixurdie (B-a-r, M), ixúrdak (M), ixúrdek (B-a-r)

Def.: iz. “delfín, tonina”, *Delphinus delphis*. B-r: “tolinos”. B-a: “tolinos”.

Entz.: Ik. *mandxungan*

Ond.: *ixurda - ixurdi*

Dok.: Azkue. «Izurda (Bc), izurde (B, G), tonina, delfín, cerdo de mar.» / Anasagasti. «Isurdie, Tollinue; *Delphinus delphis*; Delfín común, tonino, tolino.» / Anton Perez. «izurde (izurdie) = (*Dolphius delphis*). G. delfín. F. dauphin. I. dolphin. (itsas urdea).»

Oha.: neure iritziz *tollinue* ez dute esaten, izurdea zer den azaltzeko erabiliko zuten berba hori.

ixurdan (M)

Def.: adb. (Ibili). Izurdearen atzean, manjungan.

Zit.: ixurdan ibiltzen giñen (M)

J

jareta (M) - jaretie (M)

Def.: iz. nuebomunduak zakua zabaltzeko behean daukan txikota, eraztunak dauzka. D.: sarabardoak azpian edukitzen duen zabaltzekoa. Sarea beste sare batekin jota badaukazu, txikota pasata baino ez, hura ere jareta da. Trainaren sirri-sarra ere jareta da.

Sin.: txingie

Jaungoikun ixenien! (M)

Def.: ex. Jaungoikoaren izenean. Lehenengo atuna enbarkatzean esaten zena.

Sin.: alabado sea Dios

jénte (B-j) - jéntie (B-a-j)

Def.: iz. “tripulación”.

Zit.: e tripulasiñu ser? Danokaus barru?

Edo jéntie barrun gaus? (B-a)

Sin.: tripulasiñue

Jesús! (B-a-e-f, M)

Def.: ex. kazan arrainak heldu duela patroiarri jakinarazteko botatzen den oihua.

Zit.: Jesus punten! / Jesus erdidxen! / Jesus berrelien! / Jesus ubillien (B-e)

Lek.: *eta!* / Ond.: *deutze!*

Sin.: eutzo!

jiratoidxo (B-a, M) - jiratoidxue (B-a, M)

Def.: iz. “giratorio”. Aparioetakoa.

Ond.: *jiratoxu* a.

***jubila (M)**

Def.: ad. “jubilarse”.

Zit.: a jubilata ongo da (M)

***jubilasiño - jubilasiñue (M)**

Def.: iz. “jubilación”.

Zit.: españoletan e jubilasiñue artun eske-ro, ba, diru gedxau irabasten nauen estranjerutaku baiño jubilasiñue (M)

júnta (M), júnte (B) - júntie (B-a, M), juntetek (B-a-j) 1.

Def.: iz. “junta”. D.: ohol biren enpalmea. Hori joaten da galafateata eta gero mastika edo zementua ematen da.

júnta (M), júnte (B-a) - júntie (B-a, M) 2.

Def.: iz. “junta, reunión”.

Entz.: D.: San Pedroetan eta Santa Katalinetan egiten dute junta arrantzaleek Mundakan.

Zit.: júnti armadorina deu, edo tostarte-kuna (B-a)

K

kaballaje (B-j, M, O) - kaballajie (B-a)

Def.: iz. *Mek.* “caballaje”.

Ond.: *kaballaje - kaballaji*

kaballo (B-a-f-j, M)

Def.: iz. *Mek.* “caballo”.

Zit.: bostéun kaballoko makiñi dako onek, pángiek (B-a) / larogei kaballoko motorra / semat kaballo dako motorrak? (M)

Ond.: *kaballu* a.

kablesada (M) - kablesadie (B-a, M)

Def.: iz. “cabeceo”. (Emon) D.: haizearen barrura zoazenean da kabezada.

Zit.: kablesadak-edo omoten báda (M)

kablesadaka (B-a, M)

Def.: adb. (Joan). “Dando cabeceos”.

Zit.: kablesadaka gues (M)

kableso (M) - kablesue (M), kablesuek (B-p)

Def.: iz. *Geo.* “cabezo”. D.: itsasoko haitz altuak. B-p: “los cabezos”. Behean dauden mendiak.

Entz.: D.: hemendik ez dago, Castroaleen, Castrogaz nortean dago bat.

kabilla (M) - kabillie (M), kabillak (M)

Def.: iz. “cabilla”. D.: gilan-eta, juntetan sartzen den ohola, gogortzeko da.

káble (B-a, M) - káblie (B-a, M), kábliek (M)

Def.: iz. “cable”. Arrastan erabiltzen dena edo bestelakoa.

Entz.: D.: hamalau, hamasei edo hogeiko kablea erabiltzen da. Hogeikoa enbarkazio handiek.

Ond.: *kabli* a.

kablero (M) - kabléruek (M)

Def.: iz. itsasoan dauden telefonoen kableak ikuskatzen joaten diren enbarkazioak.

Entz.: D.: Galeatik irteten dute kable batzuek Ingalaterrara-eta doazenak. Kabarga-Basamendin beharrean ari ginela kable bati heldu genion behin.

kábo (M) - kábue (B-a, M), kábuek (B-a)

Def.: iz. *Geo.* “cabo”.

kabotaje (B-a) - kabotajie (B-a, M)

Def.: iz. “cabotaje”.

kabotajeko barkue. Ik. *barko*

kábra (B, M) - kábrie (B, M), kabrak (B-a)

Def.: iz. “cabra, cabracho”. D.: zenbat eta kostarago, harri gogorrerago, beltzagoa da eta, behin hogeita hamar brazatetik eta kanpora, zuristagoa.

Lek.: *kabra - kabria* / Ond.: **kabra - kabri*

Dok.: Azkue. «Kabra (Bc), pajel, vulg. cabra, cierto pez rojo y espinoso.» / Anton Perez. «kabra (kabrie) = (Serranus cabrilla). G. cabrilla. F. serran, chèvre. I. gaper.»

KABRA BALTZAK a. (M)

Def.: iz. D.: kostan eta atrapatzen den kabra ilunagoa da, beltzagoa, horregatik izena.

KÁBRA GORRIDXE a. (B-o, M), KÁBRA GORRIDXEK a. (B-a)

Def.: iz. “gallineta”, *Helicolenus dactylopterus*. D.: kanpoan, kaletan atrapatzen den kabra, arrosa kolorea gehiago dena. Finagoa da.

Dok.: Anasagasti. «Kabra gorrijje, *Helicolenus dactylopterus*, Gallineta.» / Anton Perez. «kabragorri (kabragórrije) = (*Helicolenus dactylopterus*). G. gallineta. F. chèvre. I. blue mooth.»

KOSTAKO KÁBRIE a. (B-l-o-r, M)

Def.: iz. D.: kabra txikia, kostan txilipitxerotan atrapatzen dena.

Dok.: Anasagasti. «Kostako kabrie, 1. *Paracentropistis cabrilla*, Cabrilla. 2. *Paracentropistis hepatus*; Merillo, Serrano. 3. *Paracentropistis seriba*, Serrano.»

kabrestante (B-a, L, M, O) - kabrestantiek (B-a, M)

Def.: iz. “cabrestante”.

Ond.: *kabrestante - kabrestanti*

kaél (M) - kaela (B-a-j, M, O)

Def.: iz. “carel, regala”. D.: obramuertaren gainean doana.

Dok.: Azkue. «KAREL: 1º (B, G), borde de lanchas.» / Ortuzar. «*Kaela*. (*kare-*

la). Orilla o borde de la lancha.» / Urkidi-Apraiz. (Txalupez ari direla) «regala (*kaela*).» (159) / Astui. «Regala: KAELA, KARELA» (I7-191)

kael-gane (M) - kael-ganie (M)

Def.: iz. kaelaren gainea.

kafetera (M) - kafeterie (B-a, M)

Def.: iz. “cafetera”. Itsasora eroaten zena.

kaidá (M), kaidé (B-a-r) - kaidie (B-a-j, M)

Def.: iz. “caída”. D.: kortxotik eta berau-neraino dagoen altura.

Entz.: brazatan neurtzen da.

Zit.: atxiñe esta geratute-san, kaide gixiko artipe on dilakon [arraina geratu] (B-r)

Ond.: *kaidi* a.

kain (M) - kañé (B-a, M)

Def.: iz. itsasadarretik behera datorren zarrazoia.

Sin.: kantarrabidxe, andandoridxe

Dok.: Azkue. «KAIN 3° (B), niebla.»

kaixá (M) - kaixie (M)

Def.: iz. D.: aparío berriak, amuak, sokalak eta horiek gordetzeko kutxa. Atzeko arraintxoan nahiz aurrekoan edo baita kasetan ere egoten zen.

Sin.: baule

kajá (B-a, M) - kajie (B-a, M), kajak (B-a, M)

Def.: iz. “caja”.

Zit.: ogei kaja artun dus / ba ordun esaten sendun igual ba “bosteun kaja darugu”. E! Nik e kontata dakotzutes da, irureun kaja baiño gedxau esu atrapa (M)

Dok.: Azkue. «KAIZA 1° (AN, B, G), caja, baul.»

kajera (B-m) - kajerie (B-m)

Def.: iz. *Mek.* B-m: “cajera”.

kakabelena (M) - kakabelenie (B-a-j, M)

Def.: iz. tuberietatik irteten duen zikina, basa bigunari ere esaten zaio.

Entz.: D.: orain ez du irteten horrenbeste portura, orain haitzetara irteten du.

kakadxale (M) - kakadxalie (M)

Def.: iz. neguan txirleten atzean ibiltzen den txoria.

Sin.: marikakie

kakaleko (M) - kakalekue (M)

Def.: iz. sastarretako aparíoak joaten diren lekua.

Entz.: D.: antzina ez zen egoten komunik eta atzeko barandilatik egiten zen kaka, horregatik dauka izen hori.

Ond.: *kakaleku* a.

***kakó - kakue (B-j, M) 1.**

Def.: iz. atunetako alanbrari antzina egiten zitzaion bihurra.

Entz.: B-j: txapelekin-eta artezten ibiltzen izan dira, ez badago asko eginda.

Sin.: kotie

kakó (M) - kakue (M) 2.

Def.: iz. “cloque”. D.: txista.

Sin.: txista. *Txista* esaten dute gehiago.

Lek.: *kako* - *kakua* / Ond.: *kako* - *kaku*

kalá (B-a, M) 1.

Def.: ad. tr. D. trabes largatu eta aparíoak erriatu.

Zit.: kalá du / kalata gaus / da non kala sue ba? ta, kábus nórtin-edo, an- edo berrogei brásetan-edo kalá du (M)

Lek.: *kala* (*kala neban an*) / Ond.: *kala*

kalá (B-j) 2.

Def.: ad. B-j: arraina hondora sartzea.

Zit.: ba au igual ondun e, kalata deu arraño (B-a) / arraño be igual an dau sardie ta, e kalá eiñdxau, ondora sartun dalakon / e sardík kalá eiñdxau (B-j)

kála (B-a-f, M) - kálie (B-a-f-p, M)

Def.: iz. *Geo.* “playa de pesca, caladero, cala”. D.: arrastan *plaia* esaten da eta bolan-tekin, piedrabolekin eta horiekin *kala*.

Zit.: sein kálatan on sara? / kálara gues (B-a)

Lek.: *kala* / Ond.: *banko* - *banku*

Dok.: Azkue. «KALA: 1° (B, G), cala,

sitio de pesca en mar abierto.» / Ortu-
zar. «*Kala*. Cala; paraje distante de la
costa propio para pescar con anzuelo.»

BARRUKO KALAK a. (M)

Def.: iz. D.: barrurengoko kalak:
Errekado, San Anton.. Baita hementxe
brekatak eta horrelako lekuak, hauek
ez dira benetako kalak.

MUNDEKAKO KALAK a. (M)

Def.: iz. barruko kalak? Tximinoitako eta
brekatak lekuak.

**kalabort (M) - kalaborta (B-l-p-r, L,
M, O)**

Def.: iz. “calabrote”. D.: merkanteak
amarratzeko txikot lodia, ia gizonaren
lodierakoa. Bitetan enkapilatzeko
alanbratzko estrapo bat daroa, gero
merkantean biratzen da alanbrarekin.

Dok.: Azkue. «Kalabrote (B-l), cala-
brote.»

kalabortillo (M) - kalabortillue (B-p, M)

Def.: iz. D.: kalaborta baino txikot
meheagoa, barruan edukitzen dituzu.
Eraztun bi dauzka, bat doa moilako
bitara eta bestea alanbra batekin
barruko bitara.

Lek.: *kalabortillua* a. / Ond.: *kalabortillu*
a.

kalamoso (M) - kalamosue (B-a-p-r, M)

Def.: iz. D.: kalara ailegatera, ailegatu
barik atrapatzeko dagoenean, kalako
ahoa. B-r: kalaren sarrera.

Zit.: kalamosun gaus (B-a, M)

kalatxori (M) - kalatxoridxe (B-o, M)

Def.: iz. D.: txirleta, itsastxoria baino
txikiagoa.

Sin.: txirleta

Lek.: *kalatxoridxa* a. / Ond.: *kalatxoixe* a.

Dok.: Azkue. «Kalaterrita (B-b), kala-
txori (B-l, G), cerola, cierta gaviota, de
las más pequeñas.»

kaláu (B-a, M, O) - kalaue (B-a, M)

Def.: iz. “calado”.

Zit.: onek arte andidxetiseles, kaláu
andikuek (B-a) / se kalau dau? Pasako

gara edo eskara pasako? (M)

Lek.: *kalaua* a.

kaldereta (M) - kaldereta (B-a, M)

Def.: iz. galdaran behar egiten duenaren
esakera moduko izena.

**kalderetero (B-a, M), kaldereteru (M) -
kaldereterue (B-a, M)**

Def.: iz. “calderetero”. Galdaran behar
egiten duena. D.: fogoneroari eta
engrasadoreari agintzen ziena.

kalderin (M) - kalderiñe (M)

Def.: iz. D.: bera galdara, barruko tankea.

Zit.: galdara áltuek.. okitxe ban, tube-
ridxe, kalderiñera barrure (M)

Oha.: cf. galdarie

***kalera (B-j)**

Def.: ad. pikean kalatzea.

Zit.: kasan esta kaleraten (B-j)

kalera (B-j, M) - kalerie (B-j, M)

Def.: iz. (Atrapa). Pikean kalatzea. D.:
pikean ibiltzeko lekua atrapatzea.

Zit.: suk igual kalera baten atara sulakon
igual, onbre betí esta atrapatzen, igual
ba imingu iruroi kintxél / e oingo ka-
leran artun du berreun da irurogei (B-j)
/ kaleri arek atrapa dau / kalera baten
ba atrapa dus e eun atun edo berreun
edo lareun edo (M)

Oha.: erdarazko “calar” aditzetik etorriko
da, kalakera-edo.

kalma (B-a)

Def.: adb. (Egon). “En calma”.

Zit.: seitzik tximinoitxeko ta ba.. itxo-
su(e) kalma on bi dau, sema kalmiau
ba obeto (B-a)

Sin.: bare

***kalma - kalmak (M)**

Def.: adj. “calmado, tranquilo”.

Zit.: egualdi kalmatausenin (M)

Sin.: bariek

kalmaldi (M) - kalmaldidxe (B, M)

Def.: iz. “rato de calma”.

Sin.: kalmaunie

Lek.: *kalmaldidxa* a. / Ond.: *kalmaldixe*
a.

***kalma suri - kalma suridxe (B-a-e-l-r), kalma suridhek (M)**

Def.: iz. itsaso bare-barea. B-r: haizerik ere ez dago eta itsasorik ere ez.

Zit.: aulan burue, kalma suri-suridxe esta? Kalma suri-suridxe ta alan txak!, txak! txak! Dxirtadaka (B-a)

Ond.: *kalma surixe* a.

kalmatan (B-a, M)

Def.: adb. "en calma".

Zit.: kalmatan es, baye aixi dauenien da itxosue, ba, motorran balantzadakas ure dator kubiartara / aixerik espadau ba ure on bi dau ba kalmatan / kalmatan badau edo portuen da ur garbidxegas eitzen da besá [karnadagatik] (B-a)

Sin.: baretan

kalmatu (B-a-f, M)

Def.: ad. "amainar".

Zit.: egualdi santarra dau bay itxaron ingu igual kalmatu ingo da-ta / e! kalmatuten deu / portorik urrienara sues arribadan, gero urteteko ba, kalmatuten danien (B-a) / kalmatu eiñdxau egualdidhek (M)

Sin.: baretu

Lek. eta Ond.: *kalma*

kalma txitxa (M, O); kalma y txitxa (B-a)

Def.: e. "calma chicha o muerta".

kalmi dau (B-a, M)

Def.: e. "está en calma".

Zit.: on lei kalmie (B-j) / kalmí badau ba, trabés larga bixu / abe kalmi dago itxosuen da garbi dau serue / se egualdi dakosu ba? Abe! Kalmí dau emen / áuntxek kalmí dau esta? (B-a) / daue-nin kalmie ta egualdi ederra / kalmi dauenin da egualdi ederra (M)

kalmauna (M), kalmaune (B-a) - kalmaunie (B-a)

Def.: iz. D.: haize asko eta halako batean egiten duen kalmaldia.

Zit.: e! kalmatuten deu edo kalmauna-datxu auntxeteu (B-a)

Lek.: *kalmaunia* a. / Ond.: *kalmauni* a.

kalói (M) - kaloye (B-l, M), kalóyek (M)

Def.: iz. "calón". Arrastako sarekoa. D.: "calones".

Ond.: *kaloi - kaloi, kaloik*

káltzo (M) - káltzue (B-l, M)

Def.: iz. "calzo". B-l: enbarkazio bati mandetan ipintzen zaiona eskegita dagoenean jaus ez dadin, aberia egin barik.

kallejoi (M) - kallejoye (B-j, M)

Def.: iz. "callejón". D.: guardakolaren babor-estiborrak, arrastan ere bai.

kamáin (B-a-j, M) - kamañe (B-a-j, M), kamañek (B-j)

Def.: iz. D.: antzinako lastoekin eginiko koltxoia.

Sin.: lastamarrie

Lek.: *kamaña* / Ond.: *kamaña - kamañi*

Dok.: Azkue. «Kamaña : 1º (B-b-l), cama de marinos en sus buques.»

***kámara - kámarak (M)**

Def.: iz. *Mek.* "cámara".

kamarote (M, O) - kamarotie (M)

Def.: iz. "camarote".

kamixa (M), kamixe (B-j) - kamixie (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* "camisa". B-m: "camisa". Aitak diostanez ingelesez *cylinder liner* esaten zaio. D.: pistoiak kanpotik daroana.

***kamói - kamóyek (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: "camones".

kanál (M) - kanala (B, M)

Def.: iz. *Geo.* "canal". D.: ur asko dagoen lekuan.

kandela (M) - kandelie (M)

Def.: iz. "candela, vela".

Entz.: D.: arraintxorako ere kandela egoten zen.

Kandelaidxo (M)

Def.: iz. "fiesta de la Candelaria". D.:

otsailaren biko jaia, Mundakako aratusteak, antzina Bermeo guztia etortzen zen. Itsasora joaten da.

Dok.: Azkue. «Kandelaria (G), kandelera (AN-b, BN-s, R), kandelario (Bc), kandelero (AN-lez, G), fiesta de la Candelaria.»

kandelerero (M) - kandelario (B-p), kandelario (B-p-r, M) 1.

Def.: iz. D.: itsasoko arbolak.

Entz.: D.: Eskotekoei deitzen genien. B-p: haitzak, Eskoten daude asko.

Sin.: ondoko arbolak, korala

Lek.: *kandelerua* a.

kandelerero (B-a, M) - kandelario (B-a), kandelario (B-a-m, M) 2.

Def.: iz. “candelero”. D.: barandila armatzekoak, burdinazkoak. Txikota sartzen da, batzuek kablea sartuta edukitzen dute.

kandelerero (M) - kandelario (M) 3.

Def.: iz. D.: kandela sartzeko kortxoak, kortxoaren zuloan sartzen zen.

kankamo (B-a-j, M) - kankamue (B-j), kankamue (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: “las llaves”. Segun ze luzera daukan sareak kankamo gehiago da-roatza. Beraunean goma batekin doa-zen eratzunak dira, hortik doa pasata *bragerue*. Makinilekin birakeran egiten dute azpia zarratu. B-a: “llaves”.

Entz.: D.: gure sasoian berrogeita hamar - hirurogei brazako trainak ziren eta hamahiru-hamalau kankamo erabiltzen ziren. B-j: ez-pareak dira beti: hamahiru, hamabost, hamazazpi...

Oha.: badirudi erdaraz “cáncamo” erai-kuntzan-edo erabiltzen dela.

Ond.: *kankamuk* a.

BURUKO KANKAMUE a. (M)

Def.: iz. D.: lehenengo kankamoa, aurre-koa.

Sin.: txikoteko kankamue

ESKOKO KANKAMUE a. (B-a-j)

Def.: iz. B-a: azkenengo kankamoa.

TXIKOTeko KANKAMUE a. (B-a-j)

Def.: iz. B-a: lehenengo kankamoa.

Sin.: buruko kankamue

kankilloi (M) - kankilloe (M)

Def.: iz. *Geo.* portuko putzu modukoa, sakonera handiagoa egiten dena. D.: portuan, plaian edo erriotan.

Zit.: kankilloe dau (M)

Ez: B-p-r

kanoa (B-j, M) - kanoie (M), kanóak (B-j, M)

Def.: iz. “canoa, yates pequeños”. D.: legez yolak dira. Turisten enbarkazioei ere deitzen diegu, jata txikiak, sei-zazpi-zortzi metrokoak eta horiek.

kanpai (M) - kanpaye (M)

Def.: iz. “campana”.

Entz.: D.: zarragoza egoten zenean jotzen ziren.

Dok.: Azkue. «Kanpae (B, ...). (V. Kanpa, 2º)»

kanpaña (M) - kanpañie (M)

Def.: iz. “campaña”. Merkantean.

***kánpo (kánpotik, kánpora, kánpuen..) (B-a, M)**

Def.: adb.ak sortzeko. Itsas-frankoa.

Zit.: úrran dan e brásatati gora, kánporau, beseu gidxau on da / atrapatén dauí iru piesati gorantz, kála- kála- kánputan, ondó andidxen (B-a) / abadeju da kostaku be bai e? Bai, da kánpoku be bai / kálatan, or kánpuen / da orrek ka-lan bota, kánpuen / kalak besegutako ta orretako, ya diferentiek, dxun bi da ba kánpora / kánpora dabiltsasenak (M)

Ant.: *barru

Dok.: Azkue. «Kanpo : 1º (c), exterior, fuera.»

kantarrabi (M) - kantarrabidxe (M)

Def.: iz. itsasadarretik behera datorren zarragoza, sarri Izaro ikusi ere ez mandarik mandara. Matxakuraino zabal-tzen da batzuetan. Urte guztian izaten da izotzaldiak daudenean.

Entz.: D.: batzuetan *gernikarren lurruna* esaten dugu, gernikarrak esneak egos-

ten ari direla eta hango lurruna dato-
rrela.

Sin.: andandoridxe, kañe

kantidade (B-a, M) - kantidadie (B-a, M), kantidadiek (M)

Def.: iz. (Atrapatu, egon. Adj.: handia, txikia). “Cantidad”.

Zit.: errementateko ikari dakosu, baixú deu, arrañe ba kantidadi dauelakon asko (B-a) / atrapatzen bada kantidadi ba Bilbora botaten da / arrastan e atrapa dot nik asko, kantidadie [tanborre-
roa] / atrapatzen dau antxobie, baye es kantidaderik / segun se arrain kantida-
di dauen, kantida(de) andidxe badau sardango bi / segun se kantidade arrain dakasun, eitze san bana-bana despeska / kantidade txikidxe danin ba barrun akabate san, barkuen, akabate san. Baye kantidade andidxe ixeten senien ba, mollara ata bi-xete san [despeskan] / txitxarro anditxen, da, berak e kantidadiek ixeten sin orrek / esta orten kantidadin, gránue (M)

kantil (M) - kantille (B-l-p, M, O), kantillek (M)

Def.: iz. (Egin). “Cantil”. D.: plaia eta urandiaren jausikera. B-p: jausikera, kalaren hegala.

Entz.: D.: arrastan kantilean egiten da nahi plaian ere bai.

Zit.: arrastan igual eitxen su kantillien e nai eitze su plaidxen be bai / eun mil-
lletako kantillien / eun da bos millen, nortin eitxen da kantille. Kantille amaitxu: pláidxe, esatiles kantille due, kantillin sues kantillin-kantillin, da, plaidxe / norustin bere eitxen da kanti-
lle / amen eitxen da kantille / kantillek eitxen diles / gero dator kantille, da, ori kantille daueles eitxen e, ondak-on-
dak-ondak-ondak, aurrena (da) uran-
didxena / kantillin sues (M)

Lek.: *kantilla* a.

kantil-ertz (M) - kantil-ertza (M, O)

Def.: iz. *Geo.* plaiaren amaiera, kantilaren ertza, gero dator kantila.

Zit.: non ibil sarie? ta, kantillin ertz- kan-
til-ertzien / kantillin ertzin botaten su,

da gero sus gorantz e biarrien [Orka-
detan] (M)

***kantói - kantoye (M)**

Def.: iz. *Geo.* D.: kantil-ertza.

Oha.: D.: gutxitan esaten da.

Sin.: kantil-ertza

kañabera (B-a, L, M, O) - kañaberie (B-a), kañaberak (M); *kañobera - kañoberie (B-j)

Def.: iz. (Bota). “Caña”.

Zit.: mólletik **kañaberias** botaten tzue /
Patxiko deitxuten ixen tzon e sárren bat, kañaberias, da Patxiko kálie / oiñ kañaberis básues, esaten su “átxetara nue” / oiñ atunetan estiborretik atrapa-
ten deles kañaberias / ni neu enai ixen afesiñadu kañaberis iñoix be / atxetara ta dxuten etxas gusta niri, arraintzen e, kañaberias / asi dinin ya **kañaberas** da / kañaberas asi sinetik eta ona dau ori / da atrapatzen san **kañaberakas** da bedarragas [bedarjalea] / kañaberakas-
da Mundakan ibiltzen dinak / kañabe-
rakas dxuten giñen / kañaberakas e, múxarretan-da / atxiñe múxarretan, ibiltzen sin e, kañaberakas / Tonpoipe-
ra, orra dxuten sin arraintzen da, olan e, kañaberakas-da / kalie, kañaberakas da oteku ba esta / kasako arraintzue. Bueno au da kañaberie, **kañaberakue** / arrañe andidxe denien, kañaberakuk esiñdxau enbarka / au da ba kañabera-
ko arraint(z)ue / neu enai ixen afesiña-
du kañaberakue / kañaberako karnadie [ermitañoa] / len e ba errite sin apaidxo bat edo bi atzetik, errite sien ba arra-
ñek agarrate (dauenin) masi itxeko gero karna-, **kañaberarako** / txarpi da kasarako, da amo, amo bakarra da, okerra por regla jeneral, kañaberarako / baye órrek die arrañe bixirik oki-
txeko, esatiles kañaberarako / orten di **kañaberadun** morroyek Santursetik eta Algortatik eta, Mundekako erridxora / pikien. Kañabera **botata**, ya arraintzen [kañabera(k) botata?] / amar kañabera botateko gitxienes amasei lagun bixus barruen (M)
Oha: desberdin al liteke kañaberas = kai-
naberas eta kañaberi(a)s = kainaberea-

gaz? Kañaberas biak elkarren atzetik bota zituen, deklinabideko lapsusa izan liteke edo instrumentala. Saiatu nintzen berriro ere galdetzen, “desde que empezaron con caña” galdetuz, baina *kañaberas* erantzun zidan eta ez nuen argitu azkenean.

Lek.: *kañabera* / Ond.: *kañabera* - *kañaberi*

Dok.: Azkue. «Kañabera (Bc, Gc), caña.» / Urkidi. «caña (*kañoberie*)» (B3-373)

kañabera (B-a, M)

Def.: adb. pikean, kainaberekin.

Zit.: emen e enbarasu itxen tzo onek, da emen be bai ba, pikín-da ibiltzeko kañabera-da (B-a) / oin metodutaus obiek e, biberukas-da kañabera-da / ni enai ibilli kañabera-da, gitxi baiño. Kostera bat eiñdxot nik kañabera / atunetan be saus kañabera / kañabera esta usaten txarpie, kasan baiño (M)

kapitxan (M) - kapitxana (M, O); kapitxen (B-r) - kapitxena (B-a-m)

Def.: iz. “capitán”.

Oha.: cf. agurie. *Kapitxana* eta *kapitxena*-ren artean lehenengoa aukeratu zuen Dimasek, e-duna Bermeokoa zela esanez.

karakol (M, O) - karakola (B-l, M, O), karakolak (M), itxasoko karakola (M)

Def.: iz. “caracola de mar”. D.: karakol handia izaten da.

Dok.: Anasagasti. «Itxasoko karakola, *Tritonium nodiferun*, Caracola de mar.»

karbonera (M) - karbonerie (M)

Def.: iz. “carbonera del barco, sitio del carbón”. D.: ikaz-lekua. Galdaran erretzeko ikatza errotan genuen lekua.

karburo (M) - karburue (M)

Def.: iz.: “carburo”.

***karburosko - karburoskue (M), karburoskuek (M)**

Def.: adj. “de carburo”.

Zit.: amén erute bien farola, bertón átzien

farola, karburoskue / farólak, karburoskuek (M)

karena (M)

Def.: ad. “carenar”. D.: eskegi enbarkazioa baraderoan edo non den, sasiak-eta eka-ri eta sua egiten zen ohola sikatzeko. Pintura eta dena bigundu egiten zen eta gero egiten zioten arraskatu eta hori. Entz.: D.: antzina egiten zen. Inoiz ikusi dut karburoarekin sikatzeko enbarkazioa pintatzeko, txapa batean ipini karburoa eta ur apur bat bota, beroa ematen du, enbarkazioaren azpian pasa sikatzeko, pintatzeko. Horiek arrastako beharrak izaten ziren, pintatu ere egiten zenuen bustita dagoela eta edozertara.

Zit.: enbarkasiñuk karenate sinien / karenaten senin enbarkasiñue, onek bate-lak-eta, omoten tzoen blaká (M)

karena (M) - karenie (B-r, M)

Def.: iz. “carena”. Karenatzearen ekintza.

Dok.: Azkue. «Karena (B-b-l), carena.»

kargá (B-j, M) 1.

Def.: ad. “cargar”.

Zit.: enbarkasiñue karga / lélangoko bieji Endenera dxun giñen Alemaniara, ikatza kargaten / gu dxun giñan ara, dxaboie kargata Pasajesen / dxaboie kargata dxun giñen, Almeidxara / Gatzes kargata otorte sien / sardiñas kargata bapora / ni dxun nai kargata makaelas e Afrikara / lelau ein gendun, karga amen Frantzín / Valensian beste sati bat karga gendun / frutak e karga gendusen / aixi kargateko (M)

Ant.: deskarga, utzitxu

***kargá (B-a) 2.**

Def.: ad. “cargarse, aumentar el viento, temporal...”.

Zit.: da aixe berdi da ba, áuntzek kalmí dau esta? Da aixi kargaten-kargaten-kargaten olárruek eta gero ta olarro gidxau (B-a)

Oha.: cf. kárgan

kargá (B-j, M) - kargie (B-j, M), kargak (B-f, M)

Def.: iz. “carga”.

Zit.: kargá andidxe / merkantiri ba utzi-
txuteko kargak eta, ori da gabarrie (M)

Ond.: *kargi* a.

kargada (M) - kargadie (M), kargádak (B-f, M)

Def.: iz. kargatzea, kargada, kargakada.

Zit.: au arrastan ataraten dauie-, en aque-
llos-, áretan urtitan e, kargádak-eta
[kala-txitarroagatik] (B-f) / makiñisti
altzaten san ordubete goixau, prepara-
teko, galdari bistu, da, esatil- presiñu
egiñdxe, gero makiñi berotuten okitxe
ban dzzzi! apur bat igiritxe bapora. Da,
keyé, tximinikue ba keye bakixu kar-
gadi emon da ba prepa:teko / an eiñ-
dxosku guri sakupe erun be, kargadias,
patelukas / baye sakupe eruen e? Kar-
gádak (M)

Oha.: erdarazko hiztegiak ez dakar “car-
gada”-rik.

kargadero (M) - kargaderue (M)

Def.: iz. “cargadero”.

Entz.: D.: Zorrozan, Saltacaballosen,
kargaderoak leku askotan egoten dira.

kargako barkue. Ik. barko

kárgan (B-a, M)

Def.: adb. (Ekarri). D.: eguraldia gehitzen
dakarrenean.

Zit.: així ba kárgan-kárgan, gidxau ekar-
ten-ekarten-ekarten (B-a) / egualdi-
dxek kárgan ekarten bában / kárgan
dakar (M)

kargilla (M) - kargillie (M)

Def.: iz. D.: gauzak, trasteak: paluak,
erramuak, berga...

**kargilla-buridin (M) - kargille-
burdiñek (M)**

Def.: iz. D.: estiborreko mandatik eroaten
ziren burdinak kargila bertan ipintzeko.

Dok.: Astui. «Hierros de carga (para
evitar la escora): KARGILLE-BUR-
DIÑEK» (I7-191)

***kargo - *kargue**

Def.: iz. “cargo, mando”.

Zit.: baye or e karguen plánta naitxen

aitxe geisotu ta ogetabat urte dakotela
(B-p) / nik agarra tzatenin karguri txe,
ordun radidxotik klarú esate-san da /
neuk estot ein eguno e? Neu kargún
nauela, ni kaso baten e, ba nik noix
agarra tzat e karguri? (B-j) / ya gixon-
mutil nabillela ya, Sabalan on nai
karguen [makinista] (B-m)

**kargoko (M) - kargokuek (M), kargoko
gixonak (M)**

Def.: iz. “los cargos, los mandos”. D.:
makinista, patroia edo kontramaisua-
edo.

kargú (M)

Def.: adb. (Egon). “Estar a cargo de, al
mando de”.

Zit.: neu kargú nauela / kargú nau
[patroiak sarri esaten duela dio] (M)

karioka (L, M, O) - kariokie (B-l-o, M)

Def.: iz. “carioca”. Zenbat zentimetrokoa
izango zen galdetukeran hogeita
hamar-edo erantzun zidan. D.: legatz
kumea.

Lek.: *karioka - kariokia* / Ond.: *karioka -
karioki*

***KARIOKA IGIRI - KARIOKA IGIRI-
DXE (M)**

Def.: iz. zabaldutako karioka.

**KARIOKA SARRATU (M) - KARIOKA
SARRATUE (M)**

Def.: iz. antza zabaltzen ez den karioka-
gatik esaten da.

**kariokilla (M), kariokille (B-a) -
kariokillie (B-l, M), kariokillek (B-a)**

Def.: iz. “carioquilla”. legatz kumea.
Zenbat zentimetrokoa izango zen
galdetukeran hogeit - hogeita bikoa
erantzun zidan.

Lek.: *kariokillia* a. / Ond.: *kariokilli* a.

karkaba (M) - karkabie (M)

Def.: iz. *Geo.* D.: harri biren bitarteko
harea, pasua.

Zit.: e! Pása gara karkabara (M)

Dok.: Azkue. «KARKABA 3º (Bc), foso,
zanja, cárcava.»

karnada (B-a-f-j, M) - karnadie (B-a-j, M), karnádak (B-j, M) 1.

Def.: iz. (Egin, ipini, jan, solta). “Carnada”.

Zit.: Burdeosera gus **karnatan** esta? (B-a) / karnada bixidxe / kañaberako karnadie / lupiñetako da karnada ona bai / ondiño otorten da itxasotik karnadie amuen / atzera datorren karnadie amuen / karnadi imiñi ámutan / karnadi imintxen tzue, berdel sasoyen berdel tátue / por regla jeneral, irugarren bueltan dxaten dau e, karnadie [gardak] / onetan eitxen san, karnadi asko solta / karnadi bixirik okitxeko / traña ba usaten dauie karnadi itxeko [ik. *egin*] / ondarrabitarrak eta oridxotarrak otorten di auna Mundekako plaie, e karnadi-txen / bajuren, ba atunetan gaues, karnadak eitxen / gaur e trañe edosetako usaten da, bay negun da bai e, atunetan be karnadak eitxeko ta / karnada barik / lulik etzo itxitxen dxaten, e, bera- berak atrapatzen dau lelau e, a karnadie / **karnadatan** da dato-senien (M)

Ond.: *karnata - karnati*

karnada (M) - karnadie (B-p, M) 2.

Def.: iz. aparioa, harreman sexuala.

Zit.: orrek areri énbriari karnadi eskatu tzak (B-p) / karnadi eskatu tzo (M)

karnadara (M)

Def.: adb. D.: txibiatan joaten zenean lehen.

Entz.: D.: urrian Eara-eta joaten ginen abantean. Hiru amuko aparioa izaten zen, txitxarroa, takarta edo txiloea-edo ipintzen genion amu bakoitzean. Hel-tzen zionean txibiak alatzten genuen geldika-geldika eta sarabardoarekin atrapatu.

Zit.: dxuten giñen abantien, Iera ta, karnadara / ori ixeten san txibidxetan dxuten giñenin karnadara (M)

Oha.: cf. tangora

karnadatako (B-j, M), karnatako (B-a-r, M)

Def.: adb. “para carnada, como carnada”.

Zit.: karnatako gause ona da (B-r) / au

atxiñen usete-san da, e lebatzetako, karnatako [txibia] (B-a) / usaten san gedxau be, lebatzetako karnadatako be bai / karnadatako besegutako / deposituk okitxen txusen, antxobies e sala-soyen imintxeko, karnadatako (M)

karramarro (B-a-o-r, M, O) - karramarrua (L, M), karramarrue (B-a-l, M)

Def.: iz. “cangrejo común”. “Buey” eta antzeko mariskoak ere izendatzeko erabilia da. D.: portuan eta han Urdaibain zenbatgura daukazu hori.

Ond.: *karramarro - karramarru*

Dok.: Azkue. «KARRAMARRO : 1º (AN-ond, Bc), cangrejo.» / Anasagasti. «Karramarrue, *Garcinus maenas*, Cangrejo común.» / Anton Perez. «karramarro (karramarrue) = (*Carcinus maenas*). G. cangrejo. F. crab. I. crab.»

ERRIDXOKO KARRAMARRUE a. (M)

Def.: iz. D.: karramarro berdea.

Sin.: seruko karramarrue

INFERNUKO KARRAMARRUE a. (M)

Def.: iz. D.: beltza da eta koadratua, harri tartean-eta egoten dira.

Entz.: karnadatako erabiltzen da muxoak eta lupinak ateratzeko palangreekien.

Lek.: *inpernuko karramarrua* a.

Ez: B-a

***KARRAMARRO-BIXAR - KARRAMARRO-BIXARRA (M)**

Def.: iz. D.: askarra, bizarrak dauzka.

Entz.: D.: zuloetan egoten dira. Mundakako Santa Katalinako moila atzean egoten ziren antzina, Askarretxen. Hortik haitzen izena. Giputzek eta kanpoko jendeak ere *askarra* deitzen diote, guk *karramarro bixarra*.

Oha.: ez dakit irudiak erakutsiz ezer argitu nuen, *Liocarcinus puber* eta *Xantho incisus* espeziei eman zien izen hori.

SERUKO KARRAMARRUE a. (M)

Def.: iz. D.: errioko karramarroa. Karramarro berdea, nekoraren antzera baina txikiagoa. Gorrista ere bai baina gehiena berdea egoten zen.

Entz.: D.: berton portuan ere atrapatzen izan da. Errioan zenbatgura daukazu.

Sin.: erridxoko karramarrue

karraspidxo (L, M) - karraspidxue (M)

Def.: iz. *Symphodus* familiako arraina?

D.: durdoa lako berdin-berdina baina txikia.

Entz.: D.: kostan tresmailekin ateratzen da, antzina Mundakan moila-atzean ere atrapatzen ziren. Frijituta-eta jaten da baina ez da ona.

Sin.: txarrue

Lek.: *karraspidxo* - *karraspidxua* / Ond.: *karraspixu* - *karraspixu*

Ez: B-e-l-r

Dok.: Azkue. «KARRASPIO (Bc, G), serrano, pececillo de la costa.»

karreta (B-l, M) - karretie (B-f-r), karrétak (B-f-l-r, M)

Def.: iz. “carrete”.

Ond.: *karrete* - *karreti*

karretel (M) - karretela (B-a-j, M, O), karretelak (B-a)

Def.: iz. “carretel”. D.: arrastan alanbrak biratzen direnak eta mailetak-eta batzen direnak.

Entz.: D.: orain pentsatzen dut ez dutela erabiltzen askorik hauek antxobatan. Lehen karretelera brageroa sartzen zen, orain karretelean batu beharrean eskuz biratzen dizute kubertara.

karrie (M)

Def.: ad. D.: ankilak hondoari ez heltzea, arrastaka joatea.

Ond.: *kasia*

karrindo (M)

Def.: adb. (Joan). Ankila arrastaka eroan hondotik.

Zit.: karrindo due (M)

Lek.: *karriendo* / Ond.: *kasiando*, *kasiaten*

kárro (M) - kárrue (M) 1.

Def.: iz. “carro”. D.: orain dagoena enbarkazioa eskegitzeko.

kárro (B, M) - kárrue (B-r, M) 2.

Def.: iz. “carro”. Arraina eroatekoa.

Zit.: atxiñen, andrak erute-san dauie, oiñ e atune eruten dana, kárrutan (B-a) / aretan eruten san bokarta karrutan imiñdxue / kárrora botaten atunek (M)

Kárro andidxe, Kárro nagosidxe, Kárro txikidxe. Ik. Toponimia-Talasonimia

kartapartillek (egin) (B-p)

Def.: ad. arazoa nola edo hala konpondu.

Zit.: kartapartillek eiñdxus / guk eiñdxu kartapartillek, bakotxa beranagas dxun garie [sozigo bi haserretu ondoren] (B-p)

Dok.: Anton Perez. «kartapartillek eiñ = Arazoa zelan edo halan konpondu, antolatu. “Hemen eindje dauz kartapartillek” (— erd. partija).»

kárter (M) - kárterra (B-m, M); *káter - káterra (B-j)

Def.: iz. *Mek*. “cárter”.

***kasá - kasie (B-j)**

Def.: iz. “pesca a la cacea”.

Zit.: kasí etor da lelau esta? istoridxen (B-j)

kasako (M)

Def.: adj. “de cacea”.

Zit.: kasako arrañe / kasako apaidxue / kasako arraintzue / txitxarro suridxe ixue lei kasaku be (M)

kasán (B-a-f-j, M)

Def.: adb. (Ibili, joan). “A la cacea”.

Entz.: B-a: lupinatan ere ibiltzen da kazan.

Zit.: kasán dusenati kaseruek / atxiñe gu kasan ibiltxen giñen, nebera barik / kañabera esta usaten txarpi, kasan baiño / kasan atrapatzen da batelakas / kostan atrapatzen di kasan / kasan atrapatzen den txitxarrue / kurrukana da baitxe ba amen kasan ibiltxen dena txitxarrota-da (M)

Ond.: *kasán*

kasarako (M)

Def.: adb. “para la cacea”.

Zit.: au da kasarako, kurrukanerako / kasarako, pikerako estako serikusi / txarpi da kasarako (M)

kasarrañe. Ik. *arrain*

kasero (B-a, M) - kaserue (B-a), kaséruek (B-f, M)

Def.: iz. D.: kasan doazen enbarkazioak.
Zit.: giputzek esti kaseruk [= kasan ibiltzekoak] (B-f) / ño! Ori bárku kaseru da [= kasan arrain asko atrapatzen duela] (B-a)

kaseta (B, M) - kasetie (B-a, M), kasétak (B-a)

Def.: iz. “caseta”. D.: zubia.
Sin.: subidxe, puente

kaskallo (M) - kaskallue (B-e-l-r, M)

Def.: iz. “bermejuela”. B-r: erreketan egoten dira. B-e: itsasoan ez da egoten.
Lek.: *eskallua* a. / Ond.: *eskallo - eskallu*
Dok.: Azkue. «KASKAILLA (B-g-m-mu), bermejuela (pececillo de río).»

kaskarratoi (M) - kaskarratoya (M), kaskarratoye (B-o-r)

Def.: iz. “cangrejo moruno”? D.: errekako langostinoaren antzera egiten du. B-r: ilea daukate.

Sin.: santiagito

Dok.: Anasagasti. «Kaskarratoie, *Eriphia spinifrons*, Cangrejo moruno.» / Anton Perez. «kazkarratoi (kazkarratoie) = Haitz artean biziro mugitzen den karramarro mota bat, kolorez iluna, gorputz trapezoidala, hanka iletsuekin. Izen honek “*haitzako arratoia*” ematen du aditzera.»

kaskillo (B-a, M) - kaskillue (B-m)

Def.: iz. *Mek*. “casquillo”. D.: ardatzak daroana desgasteagatik bat barrutik eta bestea kanpotik.

Entz.: D.: antzina guaiakan materialekoak ziren eta gero etorri zen metal zuria, bigunagoa. Desgastea badago metal zuria gastatzen da bera ardatza baino arinago.

Zit.: biélin kaskillue / kaskillu enpaketa-durina [B-m: “casquillo de empaquetadura”] (B-m)

kásko (B-f-r, M) - káskue (B-j-l-m, M)

Def.: iz. “casco”. D.: enbarkazio galdua

ere (enbarrea) izan daiteke.

Dok.: Astui. «Casco: KASKUE» (I7-191)

kasói (M) - kasoya (M), kasoye (M)

Def.: iz. D.: arrain hazia, mielgaren antzekoa edo halakoa.

Oha.: ez da gogoratzen ondo zelako arraina den. Erdarazko “cazón” izango da.

Ez: B-l. Uste dut Rafaelek ere ez zekiela.

Dok.: Anasagasti. «Kasoie, *Eugaleus galeus*; Cazón, Pez peine.»

***kastaidxo - kastaidxue (B-l-o-r)**

Def.: iz. B-l-r: erramua doan lekuan, kaela doan lekuan, manda bietan ipintzen den egur zati bana, erramua gastatu egiten delako.

Ez: M

kastillo (M) - kastillue (B-a, M)

Def.: iz. D.: kubertan aurrean egoten den salto bat.

Entz.: D.: arrasteroek askok dauka kastilloa, orain atunetan eta antxobatan-eta dabiltzanek ere askok erabiltzen du.

katalejo (B-a, M) - katalejue (M)

Def.: iz. “catalejo”.

katé (B-a, M) - katie (B-a-p, M), kátiek (B-a, M) 1.

Def.: iz. “cadena”.

Dok.: Azkue. «Kate (AN-b, B, BN-s, G), khate (S), katea (B, ...) : 1º cadena.»

***katé - katie (B-m) 2.**

Def.: iz. *Mek*. B-m: “cadena de distribución”.

kate-malla (M) - kate-mallie (M)

Def.: iz. “eslabón de la cadena”.

katerie. Ik. *gatera*

kátre (B-a, M) - kátrie (B-a), kátriek (B-a)

Def.: iz. “catre”. D.: arraintxoetan egoten direnak lo egiteko.

Lek.: *katre - katriak* / Ond.: ez, *kamaña*

katxalote (M) - katxalotie (B-o, M)

Def.: iz. “cachalote”. D.: zeroi kumea.

Lek.: *katxalotia, katxalotak* a.
Dok.: Anasagasti. «Katxalotie, *Physetes catodon*, Cachalote.»

kíkuke (M)

Def.: adb. marka bat ikusi ez-baian egotea.
Zit.: da ukuste sunien, ee, Otzun etzie
Lamidxen puntan, kíkuke (M)

kikumera (B-a-p); kikimera (B-r)

Def.: ad. “zambullirse”.
Zit.: gosan kikumeraten! / dxangu esaten
da ba kikumeraten eurek ixurdek aulan
/ kikumeratie / ia, seña sorrotzen kiku-
meraten (B-a) / ataten dauena personik
kikimerakeran [bitsa] / kikimeraten
deu, da atrapatzen dau arek edose arrain
[txori batek] (B-r)
Sin.: must (egin)
Oha.: *kikunbera* izango litzateke jatorriz-
koa.
Dok.: Ortuzar. «*Kikümera*. Zambullirse
de cabeza en el agua.»

kílo (M, O); kíllo (B-a-j, M) - kíllue (B-a)

Def.: iz. “kilo”.

kintxál (M); kintxél (B-a-j)

Def.: iz. “quintal”.
Zit.: neskatilek igaro dau ba ogei kintxél
edo berrogei kintxel edo se ekar dauen
/ arridzek esate-san disen aulan kintxe-
lekuek / da, patroyek esate-san dosku,
edo armadoriek, bueno ba amar kintxel
okin, olako otzaratan (B-a)

kisketien (B-f-r, M); kisketan (B-p)

Def.: adb. D.: legatzetan gora eta behera
ibiltzen esku-aparioekin. B-r: amu-
bakarrarekin kisketean, legatzetan.
Sin.: amo-bakarrien

kiskilloi (M) - kiskilloya (M), kiskilloye (M)

Def.: iz. D.: “quisquillón”, ezkira handia.
Entz.: D.: portuan atrapatzen dute.
Errioan behin suertatu zait kilo bat kis-
killoi atrapatzea, ostantzean errioan
ezkira txikia egoten da. Durdotako era-
biltzen zen antzina, amu batean kis-
kiloia eta bestean karramarro beltza.

***klabito - klabitue (B-l)**

Def.: iz. legatz kumetxua. B-l: txikiena,
antxobaren bestekoa.
Sin.: pitillue

klára (B-a, M) - klárie (B-a, M)

Def.: iz. “clara”. Txubaskoaren ondoren
dakarren zero argia.
Zit.: e! An dakar klárie (B-a) / abe Mari!
Kláriri! Bidzar egualdidxe santarra (B-
p)

kóbla (B, M), kóble (M) - kóblie (B-a-j, M), koblak (B-a-j)

Def.: iz. “brazolada, perrada del palan-
gre, tanza”. D.: tertzan amurik amura
doana.
Entz.: D.: brekatan erabiltzen da kobla
bateko apariora edo kobla bikoa. Edoze
arrainetan ere bai, legatzetan lehen
erabiltzen zen amu-bakarra eta gero
hiru amu ipinita ba hiru kobla.

kóblan bi (B); kóbli(e)n bi (M)

Def.: e. lultan edo brekatan arrain bi era
batera atrapatzen direnean esaten da.
Zit.: kóblan bi dakat / kóblan bi atrapa
dot (B-a)
Lek.: *koble*

kobra (B-j, M) 1.

Def.: ad. “cobrar”. B-j: kobratzea ez da
dena alatztea, igual braza bi edo hiru.
Zit.: kóbra ori brásatxu bi góratxuu!
(B-j) / ori sénu kóbra (B-a)
Oha.: cf. ala
Lek.: *kobra*

***kobra 2.**

Def.: ad. “cobrar dinero”.
Zit.: atxiñe, sapatun kbrate san kofradi-
dxen / omoten dau papela gero kobra-
teko bankun edo, atxiñe kofradidxen
kbrate san, oiñ e, gaur e bankun
kobraten da / orrek andrak kobraten
dauie estaik e bosteun edo seireun pe-
seta orduko, kobraten dau saregiñek /
neskatilli dxuten san kobraten egue-
netan, saliu (M)
Ant.: paga

kodást (M) - kodasta (M); koróst (B-a) - korosta (B-a-l-o)

Def.: iz. "codaste". D.: "roda". B-l: guk hemen txarto esaten dugu, erdaraz "codaste" da atzekoa eta hemen aurrekoa-ri deitzen diogu.

Lek.: *korasta* a. / Ond.: *koasta* a.

Dok.: Azkue. «Kodasta (B-b), codaste, coraza de hierro que tiene la lancha en sus extremidades, para afianzar la quilla. (V. Branka-burdiña.)» / Urkidi-Apraiz. «codaste (*korasta*)» (194)

AURREKO KODASTA a. (M)

Def.: iz. bermeotarrek *korosta* esango luketena.

Oha.: behin Rafaelek *aurreko korosta* aipatu zuen.

ATZEKO KODASTA a. (M)

Def.: iz. "codaste", atzekoa. Dimasek atzekoari ere deitzen dio horrela, badirudi Bermeon *korosta* aurrekoa bakarrik dela nahiz eta behin Rafaelek ere *atzeko korosta* aipatu.

kodillo (B-a, M) - kodillue (B-a-j, M)

Def.: iz. "codillo". D.: bihurra.

Zit.: klaro orrek e txikotak ba bidxor asko dakoles kodillu artzin dau / e ori kodillu kendu / kodillo sarratue (B-a)

Lek.: *korillo* - *kodillua* / Ond.: *kodillu* a.

kodillotu (B-a, M)

Def.: ad. D.: bihurrak hartu.

Zit.: alanbri kodillotu da edo txikota kodillotu da (M)

kofrái (B-a) - kofraidxe (B-a); kofradi (M) - kofradidxe (M)

Def.: iz. "cofradía".

Entz.: D.: Mundakan kasinoaren azpikoa da kofradia. Bermeon gerra denboran bi egon ziren, errepublikanoena kofradia zaharrean eta nazionalistena pentsatzen dut oraintxe dagoen lekuan. Mundakan ere bi egoten ziren, bat San Pedro kofradia orain jubilatuen hori eta dagoena eta, hemen geure etxearen behean egoten zen beste bat, Santa Katalina kofradia.

Ond.: *kofrai* - *kofraxe*

kofradinte (M) - kofradintiek (M)

Def.: iz. kofradiako jendea.

kofre (M) - kófríe (M); kófra (B) - kófríe (B-a-j-p), kofrak (B-j-p)

Def.: iz. "alcatraz". D.: hegoak zabaldua braza betekoa da, ez da hain handia baina hego luzeak dauzka. Zaharra denean hego zuriak edukitzen ditu eta punta beltzak, gaztea denean gris antzera egoten da. Asko jaten duenari ere esaten zaio.

Entz.: B-j: kofra egoten da bokartean ere bai. Arraina atrapatzeko eguno ez du erdian jotzen, beti ertzetan.

Zit.: ño! Kofripaiño gedxau dxate su! (M)

Lek.: *kopla* - *koplia* / Ond.: *kofre* - *kofri*

Dok.: Azkue. «Kofra (B-b), cofre, ave marina grande que se zambulle echándose de lo alto.» / Anton Perez. «kofra (kófríe) = (Sula bassana). Alcatraz.»

koidxidu (B-a, M)

Def.: ad. D.: batu, buietara txikota batzea edo tximinoitan tragolera batzea esate baterako. B-a: "recoger".

Lek.: *koidxiu* / Ond.: *koxiu*

Dok.: Azkue. «Koidxidu (B-l). (V. Koiu.) KOIU (B-a), coger. En B-l se concreta su variante KOJIDU a significar el acto de recoger los aparatos de pesca.»

koidxidu tragola ta gusan etzera! (M)

Def.: e. "apaga y vámonos".

koipé (B-a, M) - koipie (B-a, M)

Def.: iz. "grasa".

Zit.: itxaskatua, atxiñe, gerra-denporan usaten san, orrek omoten dau sañá, koipie, barruko orrek, koipi omoten dau, da orregas koipias eitxe-san atxiñe gosie ta bakixu, an gerra bueltan, da eitxen san arraño prejidu / dau "kala txitxarrue", ixeten da e nobienbre, disienbre, eneron, koipi dakona erreta dxateko / perloi baltza da, perloi gorri-dxen antz-antzekue, bay da berdes-kiaue, koipe gedxauko arraño / bela-orrotzak oten sin adarrien, da adarrak okitxe ban koipie, koipi-, da an koipe-tan sartunde oten sin bela-orrotzak / se neguen otorten da, atxiñe ori txitxarroo koipeduna (M)

koipetzu (M) - koipetzue (M)

Def.: adj. “grasiento”.

Zit.: baye sardiñie a naturala, badidxetan atrapate sana, a, koipetzue, oiñ estau (M)

***kojiñeta - kojiñetie (B-m), kojiñetak (B-m); kojinete (M) - kojinetiek (M)**Def.: iz. *Mek.* “cojinete”.**kokótx (B, M) - kokotxa (M), kokótxak (B-a, M)**

Def.: iz. D.: legatza eta makailoaren bizarra.

Entz.: D.: kokotxak beti jan dira saltsa berdean nahi albardata.

Sin.: bixarra

Lek.: *kokotxa* a. / Ond.: *bixarra*, *bixarrak* a.

Dok.: Azkue. «Kokotxa (B-b), barbadilla de la merluza.» / Astui. «papadas (Kokotxak)» (B4-139)

kolaidxo (M) - kolaidxue (M)Def.: iz. “colayo”, *Galeus melastomus*.

Sin.: itxukidxe

Lek.: *kolaidxo* - *koladxa* / Ond.: *kolaxo* - *kolaxu*Dok.: Azkue. «KOLAIO 2º (B-l), colario, un pez sin escama, con piel, que se enrosca al aparejo como una culebra.» / Anasagasti. «Sapalue, Kolaijjue; *Alosa alosa*, Sabalo.» / Anton Perez. «kolaijo (kolaijue) = Ik. itsukije.»**kolanegra (M) - kolanegrie (M), kolanégrak (M)**Def.: iz. *Oblada melanura*?

Ber.: popamiento, popamento

Lek.: *bustanbaltza* a. / Ond.: *bustenbaltx* - *bustenbaltxe****koletor - koletora (B-m)**Def.: iz. *Mek.* “colector”. B-m: motorraren alboan dago.

Zit.: atate su porkeri gustidxe, eskapetik, koletoretik (B-m)

kólo (M) - kólue (M)

Def.: iz. arraigorria. D.: perloia.

Sin.: perloye, kukutza

Dok.: Azkue. «KOLO : 1º (B-mu), trigla

golondrina, cierto pez rojizo, de cabeza desproporcionadamente grande.»

kólla (M) - kóllie (M)

Def.: iz. “colla”. D.: taldea, enbarkazioa datorrenean eurek deskargatzen dute arraina eta abar.

Entz.: D.: Ondarroan ere badaukazu kolla.

komandantzi (M) - komandantzidxe (M)

Def.: iz. “comandancia”.

kondensador (M) - kondensadora (M)

Def.: iz. “condensador”.

konfesonaidxo (M) - konfesonaidxue (M)

Def.: iz. D.: “caseta confesonario”. Baporetan lema kasetaren barruan joaten zen.

Dok.: Astui. «“caseta de púlpito”» (I6-57)

konjela (M)

Def.: ad. “congelar”.

konjelador (M) - konjeladorak (M)

Def.: iz. “barco congelador”.

konkán (M)

Def.: adb. (Egon). Dudazkoa, erdibidekoa. Osasunagatik, eguraldiagatik eta abar esaten da.

konpañe (B-a, M, O) - konpañie (M)

Def.: iz. “compañía”. Hiru zentzutan entzun dut hitz hau: 1. Elkarrekin ibiltzen ziren baporakatik, ezaugarri berdin bat eramaten zuten elkar ezagutze-ko. 2. Izurdeekin ibiltzen zenean egun baterako erkideak izaten ziren enbarkazioak. 3. Dimasek adibide batean enbarkazio batek beste bati traina apurtzen dionerako ere erabili zuen.

Zit.: atxiñen konpañitan dxute-san da / sei konpañe bagari sei belak igualak / áurreko gixonak esaten tzoye ba ei! aldarri edo seoser. Aregas gu dau esan konpañi dala [izurdeekin] / aldarri eitzen batzo diñotzo “ya su esara konpañe”, ya sarratute dakolakon e, au, txikota ta eskue / onék artun tzo konpañi esta? / patroye espertu báda,

bueno espertu es, diño “e! Etzat artungo konpañerik, ba ondiño órrek e arraño atako dau-ta” (B-a) / baporak, ibiltxe sinin nebera barik eta konpañitan / dxakitxeko, se konpañetaku din, konpañitan dxute sin igual bost edo sei bapor / amen eruten san atunetan, belatxu bat.. konpañitako enbarkasiñuek, konpañitan ibiltxe sien e, orduen esan oten neberarik-eta. Da dxuten sien igual bost edo sei bapor konpañien, es e arraño konpañe e? konpañien.. / su dxuten siñen ba konpañin ba, latín áltukas, edo bela txikidixas, edo fókadunas edo / dxakitxeko seiñ e, konpañeko enbarkasiñu (den) / aberidxe arregla arte konpañe / sarratu eskero kortxo bidxek, ixeten san, a- a sarratu eskero, gedxau estau konpañerik [izurdan] / arek áurrie sarratu orduko allegaten basan enbarkasiñue: konpañe / allegaten basara, berak áurri sarratu orduko, sara konpañe / atrapate banak áurri ta átzí sarratu orduko, konpañ(i)n sartze san / arraño atrapatzen badau, a dxute san arrañegas saltzien, da, konpañ(i) artun dauenak, egun gustidixan ote sin konpañin, berak atrapate baban ba konpañin, a erridixen dau baye konpañin sartze san, bestik atrapatzen (dauen arrañentzak) / blankuren-da esan oten konpañerik / konpañe, apurtuten san, ogetalau ordun barruen, esatiles egunen barrun akabate san konpañe (M)

Lek.: *konpañi*

konpás (M) - konpasa (B-a-f-j-p, M, O)

Def.: iz. “brújula, compás”.

Ond.: *konpas - konpasa*

konpensa (B-f, M)

Def.: ad. (Konpasa). Konpasaren desbi-deratzea konpontzea, inspektzioa pasa.

Entz.: D.: Bermeon Txoborrok eta Toleten semeak egiten dute.

Oha.: uste dut Alejandrori *konpasa konpesateko*, n-rik gabe entzun diodala.

konpresor (B-a, M) - konpresora (B-a-j), konpresorak (M)

Def.: iz. *Mek.* “compresor”. D.: motorretan motorrak arrankatzekoak.

***konserba (B-a)**

Def.: ad. “conservar”

Zit.: frígu da ba bakixu, túbukas, edúr gixiau e gastateko, konserbateko arraño obeto (B-a)

konserba (M) - konserbie (M)

Def.: iz. “conserva”.

Entz.: D.: Mundakan antzina Posadan egoten zen arrainaren konserbarako fabrika.

kónsol (M) - kónsola (M)

Def.: iz. “consol”. D.: gonioarekin atrapatzen zenuen soinua, baxuena, koka-tzeko.

kóntra (B-a, M) - kóntrie (B-a, M), kontrak (B-a-f) 1.

Def.: iz. “contra”. D.: botabera trinkata edukitzeko bere puntatik baino metro bat behegotik aurrera doan txikota, batera eta bestera ibil ez dadin. B-f: atzeko palura doaz. B-a: tangananilloak ere bai eta botabera handiek ere badaramate, maimenezkoak dira edo txikota. Botaberari eusteko dira.

Entz.: Frufrunak azaldu zidanez botaberrak altuago eta beheago ipintzeko ere erabiltzen dira.

kóntra (M) - kóntrie (M), kontrak (B-a) 2.

Def.: iz. (Emon). Amarrata dauden barkuek elkarri ematen dioten txikota.

D.: atzetik eta aurretik ematen da.

Lek.: *burrúa* a.

***kontrafrak - kontrafraka (B-l)**

Def.: iz. B-l: traineroari aurretik ipintzen dioten zertxu bat itsaso gutxiago sartzeko barrura-eta.

Sin.: ronpeolas 2.

kontragilla (M, O) - kontragillie (B-r, M); kontragil (B-a) - kontragille (B-a-j-l)

Def.: iz. “sobrequilla, contraquilla”. D.: gila kanpoko da, barrutik kontragila daroa, han doaz lotuta armazoiak. B-l: gilaren gainean doa armazoiak amarratzeko, burdinazko pasanteak emanda.

Lek.: **kontragilla - kontragillia* / Ond.: *kontragilla - kontragilli*

Dok.: Urkidi-Apraiz. «Para fijar las cuadernas se asienta sobre ellas por encima de la quilla, haciendo tope en las zapatas, otra pieza de similar longitud a ésta, llamada sobrequilla, *kontra-gillie*» (195)

kontraixo (B, M) - kontraixue (B-a-e-o, M), kontraixuek (M)

Def.: iz. D.: antzina legatzetan amubakarrarekin ibiltzen zenean legatzari tripa mandan kentzen zitzaion haragi mehea.

Entz.: D.: sarritan ipintzen zen kontraixoa amuan pelenkaren ondoan edo berdekiaren ondoan. Gauza gozoa da.

Ez: B-j

Dok.: Azkue. «Kontraserru (B-mu), raja que se corta a la merluza para que sirva de carnada.»

kontrakael (M) - kontrakaela (B-a-j, M, O)

Def.: iz. D.: kubertaren erres irteten duten armazoiak.

kontramaixo (B-a, M) - kontramaixue (B-a)

Def.: iz. D.: “contramaestre”. Arrantza-leen nagusia barruan.

Sin.: sokie

Ond.: *kontramaxu* a.

Dok.: Azkue. «Kontramaisu 2º (Bc, G), contramaestro en los buques.»

kontrapunta (M), kontrapunte (B) - kontrapúntie (B-a, M)

Def.: iz. D.: botaberatik hiru aparrio barik lau erriatzen direnean esaten da *kontrapuntie*: puntie, kontrapuntie, erdikue ta berrela. Punta baino braza bete beherago-edo.

kontraseña (M) - kontraseñie (M), kontraseñak (M)

Def.: iz. “contraseña”.

Entz.: D.: tximinian eroaten zuten baporek, lagunak ezagutzeko.

kontraseñero (M) - kontraseñerue (B-p), kontraseñeruek (B-r)

Def.: iz. B-p: señoeroen ordekoak. B-r: señoeroak egoten izan dira lau eta kon-

traseñoeroak beste lau.

Oha.: Dimasek señoeroen erabakiak eztabaida zitzaketela esan zuen baina ez dirudi horrela denik.

korál (M) - korala (B-p, L, M), korálak (B-p)

Def.: iz. “coral”.

Sin.: ondoko arbolie

koraña (M) - korañie (M)

Def.: iz. zakuren bat edo sarea ebakitzeko tresna, helizean zeozer nahasten zenerako.

korañeta (M) - korañetie (M), korañetak (M); *koriñeta - koriñetie (B-l)

Def.: iz. “coraña, calamarera, potera”. D.: tximinoiak atrapatzeko dira. Begianditakoak handiagoak dira. B-l: tximinoitako erabiltzen da.

Lek.: *koraña* a. / Ond.: *korañe* a.

Dok.: Azkue. «KORAIN (B-l, G-ori), korañeta (B-mu) : 1º arponcillo, jibionera, pieza de plomo con que se pescan los calamares.»

kordá (B-a, M) - kordie (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: palangrea.

Zit.: gaur e, seragas, kordias ataraten da / ondu baiño geidxau be esin su imiñi seidxik korrontagas e igual ondun agarraten tzu, ondun atxateus da, apaidxo gustidxe, kordá gustidxe galtzin su (B-a)

Lek.: *korda* - *kordia* / Ond.: *korda* - *kordi*, *kordak*

kordél (B-a-r, M) - kordela (B-a-f-j-m-p, L, M), kordélak (B-a-j-p, M)

Def.: iz. “corder”.

Entz.: D.: antzina legatzetako kordela egoten zen. Kordelak bixigutako eta papardotako buietan ere ipintzen ziren. Gero etorri ziren pitak eta nailonak-eta, kordelak akabatu dira.

Dok.: Azkue. «Kordel (AN-b, Bc, Gc), cuerdas de pescadores.»

KORDÉL FÁLTAUE a. (B-p, M)

Def.: adj. pertsona okerra.

Zit.: Txo! Kordel faltaue sara txo! (B-p) /

kordel faltaue da ori (M)
Sin.: txiko faltaue, trabeseko panela

KORDEL IGARRAK a. (M)

Def.: iz. legatzetako erabiltzen ziren kordelak.

Entz.: D.: errekaen kontrako arbola bati azala kendu, matxakatu eta egosi egiten zen kobrezko galdaretan tinta egiteko. Botiletan gordetzen zen eta gero tinta horrekin egiten ziren kordelak igartu. Horiek behar handiak izaten zirenez hasi ziren gero blaka ematen, hori izaten zen kordelaren kanaltxuak tapatzeko, ur gutxiago hartzeko honek eta horrela nasaia ibiltzeko.

LEBATZ-KORDELAK (M), LEBATZETAKO KORDELA a. (M)

Def.: iz. Ik. *kordel igarrak*
Sin.: kordel igarrak

kordeleidxe (M) - kordeleidxe (M)

Def.: iz. "cordelería". D.: zubilak, hariak, txikotak eta horiek erosten joaten zen denda.
Oha.: cf. txirritxie

kordeleru (M) - kordelerue (M)

Def.: iz. "cordelero". Txirritxako gizona.

***kordelesko - kordeleskue (B-a)**

Def.: adj. kordelezkoa, kordela.

kordero (M) - korderue (M)

Def.: iz. "cordero". D.: itsasoan ikusten diren zuritasunak.
Zit.: korderoripestako (M)
Sin.: ardidxe, bekerekak

kordói (B-a, M) - kordoye (B-a), kordóyek (B-a, M)

Def.: iz. "cordón".
Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-
bra en puerto* liburuko 22. orrialdeko
"G. 4 cordones" irudiari Dimasek
emaniko erantzuna.

koreano (M) - koreanue (B-l, M)

Def.: iz. D.: burbinaren antzekoa baina txikia, eskama eta dena antzekoa dauka. B-e: arrain bel-bel-beltza.

Entz.: D.: jaten da. Arrastan eduki ditugu etxadak ederrak, orain hogeit bat urte edo gehitxuago hemen ere atrapatzen zen. Ez dakit bermeotarrek *koreanue* bokart baltzari deitzen dioten. B-e: antxoba sasoian egoten da. Beste batek zehaztu zuen hori ez dela izan hemen beti egon den arraina, arrastan asko atrapatzen zela. B-l: neguan ateratzen izan dugu koreanoa, arrastan legatza-rekin.

korkói (B-a, M) - korkoye (B-a, M), korkóyek (B-a)

Def.: iz. "corcón". D.: lasunaren antzekoa, mantxa hori bi dauzka zakatz ondoan eta eskua pasata koipea legez dauka. B-a: zakatzean pekatxu bi dauzka.

Lek.: *ur-lasuna* a. / Ond.: *kosta-lasune* a.
Dok.: Azkue. «KORKOE, korkoi (B-b, G), pez parecido al muble, sus agallas tienen color de maíz duro.» / Anasagasti. «Korkoie, *Mugil auratus*; Dabeta, galupe.» / Anton Perez. «korkoi (korkoie) = (*Mugil auratus*). G. lisa, galupe, corcón. F. mullet doré. I. golden mullet.»

kornutxo (M) - kornútxuek (M)

Def.: iz. "cornucho". D.: arrastako sarearen izkinak.

Entz.: D.: sarabordeatzeko ipintzeko erabiltzen dira. Arrain asko dagoenean ten kornutxoari gora eta gero sardangoa ipintzen zaio eta sarabordeatzen da.

korona (B, M) - koronie (B-l, M)

Def.: iz. "corona". Arrastako sarean. B-l: sarearen korona da akaboa.

Entz.: B-l: behin koronatik sartzen den arrainak ez dauka eskaforik.

BERAUNEKO KORONIE a. (M)

KÓRTXOKO KORONIE a. (M)

korosta. Ik. kodasta

korosteko burdiñe a. (B-j)

Def.: iz. branka-burdina. B-j: goitik hasi eta gilaraino doana lanbas-iltzeekin josita.

Sin.: branka-burdiñe

korrastu (B, M); korrostu (M); korrosta (B)

Def.: ad. D.: saia batetik bestera korrosalaz egitea.

Dok.: Astui. «Pasar el agua hasta la sentina: KORROSTA(TU)» (I7-191)

korrea (B-j) - korreie (B-j-m), korréak (B-m)

Def.: iz. *Mek*. “correa”.

Zit.: da onek mórruk eruten dau igual, amen áurrien, korreie / da onepalidxo dau, imintxeko biradoran e korreie, amen poleatuselakon, da báko makini-lli korreias, aulako korrea sabala da, goidxen be dako korreie, lékue, da ordun du korrea matxu aulako sabalerie / da amen, esan tzuten modun dxuten di poleie korreina, korreie bate-ridxentzako (B-j)

korredera (B-a, M) - korrederie (B-a-p, M)

Def.: iz. “corredera”. D.: milak markatzekoa. Atzetik erloju bat eta txikot bat helizearekin, martxan doanean enbarkazioa helize hura doa buelta-bueltaka eta erlojuan markatzen du. Orain erabili ere ez da egiten.

korrelatiba (L, M, O) - korrelatibie (M)

Def.: iz. D.: bidaia guztia egiteko ipintzen diren erreboluzioak, marka.

Ond.: *korrelatiba - korrelatibi*

korrelatiban (L, M, O)

Def.: adb. erreboluzio batzuetan egin bidaia guztia.

korremusa (M), korremuse (B) - korremusie (B-a, M), korremusek (B-a)

Def.: iz. “cornamusa”. D.: obramuertan doa tronko baten modura, txikota amarrazten da bertan, herrira kasu baterako. Lau edukitzen dira, babor-estibor. Askok edukitzen du erdian beste bat brageroa trinkatzeko-edo.

korrént (M) - korrenta (M, O), korréntak (M); korrónt (B-a) - korronta (B-a-f-j)

Def.: iz. “corriente”.

Entz.: D.: korrentak hemen apariorarekin laguntzen du: sarea korrentaren kontra botatzen baduzu, ez da luzatzen behar den beste; korrentaren alde botata asko gehiago luzatzen da. Korrenta hemen, gehienetan, beheranzkoa bada egualdi txarra gainean; eta gehienetan behe-ranzkoa egoten da hemen. Korrent gogorra badago egualdi txarra gainean.

Zit.: e korronta onas da! (B-f) / korrontak erun gaitxus sikutera / korrontak etxa gaitxus e pláidxerau / korronta da andidxe / abe ser dau korronta! / márka-kaitxi dakixu ba korronta noras dan, da diñotzu, patroyetiñotzu: e! Korrontak e atara gaitxus ba, lesterau (B-a) / korren gogorak agarra ta arridxe eta danak balidxo bes e urandirarte eruen-da / korrenten kontra [“vamos contra corriente” galdetuta] / korrenten alde [“a favor de la corriente” galdetuta] (M)

Lek.: *korriente - korrientia*

Dok.: Ortuzar. «*Korronta*. Corriente de agua; del que bebe mucho vino se dice que tiene *korronta*, buenas tragaderas.»

korrentaso (M) - korrentasue (M)

Def.: iz. D.: korrent gogorra.

Lek.: *korrientasua a. / Ond.: korrentasu a.*

kórri (B-a, M) - kórridxe (B-a, M)

Def.: iz. “velocidad”.

Zit.: edo patroye deskuide dalakon edo, kórri larrei erun edo gitxiei / eskús esiñdxe bota, se- bárkuek kórri andidxe darue / dxatá batek nai gerrako barku nai merkante batek, kórri andidxe bákar, korostan, ba beti ataten dau e, uré / kórri andidxe dakar / gu dau esan kórri andidxe dakarrela edo / asmaten dauinin esparloyek edo urre, artzin dau kórridxe ta amar mi-, nongo amar mille? Eun mille etxaten dxuten dies [izurdeak] (B-a) / kórri gitxi / ño! Autzek dxakostak kórridxe! / kórri andiku ixeten da autze (M)

Sin.: martxa, andana

korridu (B-f-j, M)

Def.: ad. (Arrainak, enbarkazioak, urak, kableak, atso-marapiloak, kordelak...). “Correr”.

Zit.: asko korriten deu [barkoak] (B-a) / otamar mille badue korriten be aurrin due. Ba, ixurdi abille da / da gero asko korriteko omoten dxakon lapix-plomue / bay gure sasoyen, milla bi txa erdi ingeru korriten gendun arrastan, sari beyen dala / nire enbarkasiñuk gedxau korriten dau suripaiño / baye marisku da, bai, bai, bai, bai, korridu itxen dau [tinteroak] / obramuertin aspitxi duna, barganetie, urek eta korritekue / d’ukusten da, ur larridxeles, selan datorren, korriten [atuna] / ametik roldanatik korriten dau káblek / orrek korridu itxen dau asko, sarin etorri, da, atras da atras da sarera esiñ erun, berak gedxau korridu [barbarina] / da gero dues begire noras korriten dauen arrañek / se blankuran e suse-nien, ukuste su noras korriten dauen. Da areri aurri atrapa bi tzasu. Korridu lei eguskidxen barrure edo korridu lei e arantz edo korridu onantz. Da noras korriten dauen alan ein bi tzasu areri / korridu itxen dau [atso-marapiloak] / da selan dxun bota ta gero beres korrite ban arek, tuntuxetik beres soltate san a, a, kordela / espriñe es- es korriteko atzeras da aurrerantz / da a korriten due, a da andanibela / da bera labana, esatiles e.. ondo korritekue txikota, kordela [soia] (M)

kórridxen (B-a, M)

Def.: adb. “corriendo”.

Zit.: bákue estue kórridxen? (B-a) / lís-tuaue baitxe au barbañe be, kórridxen / da arrañe kórridxen badue, da igual e ba musturre atrapateko ein bi tzasu kontrako etxadie / da ixurdatues kórridxen / bueltaka due aixi korridxen / blankuri ba kórridxen oten da (M)

kórriko (M) - kórrikue (M)

Def.: adj. ibili dabilena.

Zit.: segun arrañe selan korriten dauen, se arrañe kórriko da / da “aideko besegu” ixeten san, kórriko besegue, pásokue (M)

korronta. Ik. korrent**korrosal (M) - korrosala (M), korrasala (M)**

Def.: iz. Ik. *korrostokola*

korrosta (B-r); korrosa (M)

Def.: ad. korrostokolarekin ura saia batera egin. Ik. *korrostu*

***korrostokol - korrostokola (B-r); korostokol (B-a) - korostokola (B-a-r); korrostol (M)**

Def.: iz. D.: oholtxu bat saiarik saiara pasatzeko ura. B-a: saiatik saiara ura pasatzeko.

Ond.: **ospal - ospala*

Dok.: Azkue. «Korrostokol (B-b), paleta de madera con que se quita el agua de las lanchas.» / Ortuzar. «*Korrostokola*. Pedazo de tabla con el que, para achicar el agua de las lanchas, vacían los diversos compartimentos que las varengas forman en la embarcación.» / Astui. «Palmeta de achicar: KORROSTOKOLA» (I7-191)

korrostu (M); korrastu (B, M)

Def.: ad. D.: saia batetik bestera korrosalaz egitea.

Dok.: Astui. «Pasar el agua hasta la sentina: KORROSTA(TU)» (I7-191)

kórtxo (B-j-r, M) - kórtxue (B-a-j-p, M), kórtxuek (B-a)

Def.: iz. “corcho”.

Ond.: *kortxu* a.

***kórtxosko - kórtxoskuek (M)**

Def.: adj. “de corcho”.

Zit.: onek e kórtxoskuek, ixaten die jeneralmente [tragolak] (M)

kosiñe (B-a, M) - kosiñie (B-j-r, M)

Def.: iz. “cocina”.

Sin.: *eskatza*

Oha.: Julianek badaki *eskatza* ere esaten baina eurek *kosiñie* esaten dutela dio.

Ond.: *kosiña - kosiñi*

Dok.: Urkidi-Apraiz. «cocina (*kosiñie*)» (B1-174)

kosiñero (M) - kosiñeru (M) - kosiñerue (B-j, M), kosiñeruek (M)

Def.: iz. “cocinero”.

Zit.: da ni ba kosiñeru, dxun naitxen e Gran Solera (M)

Entz.: D.: besteak legez ibiltzen zen gero arrantzan.

kostá (B-a, M) - kostie (B-a-j, M) 1.Def.: iz. *Geo.* “costa”. B-a: “litoral”.Lek.: **kosta* - *kostia* / Ond.: *kosta* - *kosti*

Dok.: Azkue. «Kosta 2º (c, ...), costa (del mar).»

kósta (B-p, M) - kóstie (M), kostak (M) 2.

Def.: iz. (Egon, ibili). “Patron de costa”-ren laburpena.

Zit.: da gero on naitxenin *kosta* / iru ero lau on garixen *kosta* [Bermeon] (B-p) / ibil naitxen, or e, *kosta* / ni ordun *kósta* ibiltzen naitxen / Campesino Campeadoran asi naitxen, *kosta* / patroye ixen san, lekeitxarrak, peskak, da galleguek *kostak* (M)**kostado (B-a, M) - kostadue (B-a, M)**

Def.: iz. D.: “costa(d)o”. Enbarkazioarena.

Zit.: atraka, *kostadure* (B-a)Oha.: *kostadure* adibidean ikus daitekeen *u* eta *o*-ren arteko alternantzia egon daiteke berba honetan.**kostera (B-a, L, M) - kosterie (B-p, M)**

Def.: iz. “costera”.

Zit.: aurten ba *kostera* ona esango da (B-a)Lek.: *kostera* - *kosteria*. *Kostera erdidxa* (San Antolinak artean); *bigarren kosteria* (San Antolinetik gorakoa). Ond.: **kostera* - *kosteri*Dok.: Ortuzar. «*Kostera*. Costera, tiempo que dura la pesca de bonito.»**BÍGARREN KOSTERIE a. (M)**

Def.: iz. D.: Adramariak pasa eta gero hasten direnean Mediterraneora, Azoresera edo Kanarietara-edo.

***kostero - kosterue (B-j)**

Def.: iz. “costero, barco de cabotaje”.

Entz.: B-j: merkantea baino txikiagoa da.

Aurreko paluko argia bakarrik eta gero atzean *lus de gia* eroaten du.

Sin.: kabotajeko barkue

kosterres (B-f-o, M)Def.: adb. (Joan). “Bordeando”. D.: kostaren erres joatea, *kosta* bistan dela.Zit.: sus *kosterres*-*kosterres*, Gernikako *entradararte* / da, ostabe *sues kosterres*-*kosterres* *kosterres*-*kosterres*, *Artirarte* (M)Ond.: *kostarres***kostura (L, M), kosture (B-a-j) - kosturie (B-j, M)**

Def.: iz. “costura, empalme”. D.: txikotak dauzkan hiru edo lau hariekin egiten da.

Zit.: en jeneral *kosturi* emoten da kábliri, otamabitxik berantz *kosturi* emoten da (B-a)Lek.: *kostura* - *kosturia***KOSTURA LABURRA a. (M); KOSTURE LABURRE a. (B-a)**

Def.: iz. “costura redonda, corta, sencilla o llana; empalme corto”.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manioobra en puerto* liburuko 27. orrialdeko “empalme corto”.**KOSTURA LUSIE a. (M); KOSTURE LUSIE a. (B-a-j)**

Def.: iz. “costura larga, doble o a la española”. D.: biribilean lotzen da.

Entz.: B-a: brageroetan egiten da.

kotá (B-a, M) - kotie (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: alanbraren bihurra.

Zit.: e *koti* dakotzu orrek! (B-a)Sin.: *kakue* / Oha.: cf. *bidxorra*Lek.: *kot* - *kota* / Ond.: **kota* - *koti*, *kotak*

Dok.: Azkue. «KOTA 3º (B-l-mu-ond), seno u ojete de cuerda o alambre no bien estirado.»

kotorro (M) - kotorrue (M)

Def.: iz. “cormorán”.

Oha.: Mundakakoa hau dela dio, Bermeon *potorrue*. Bermeokoa esaten du gehiago.

Bar.: potorrue

Dok.: Azkue. «2º Kottorro (B-ond), pitorro, gaviota negra.»

kresál (M) - kresala (B, L, M); *krisél - krisela (B-e-j), ur krisela (B-j)

Def.: iz. “agua de mar”.

Zit.: ekarri ur krisela! (B-j)

Ond.: **krisal* - *krisala*

Dok.: Azkue. «KRESAL : 1º (B-l), agua de mar.»

kriél (B-a-p, M) - kriela (B-a, M), kriélak (B-a)

Def.: iz. “palangrera”.

Lek.: *treetzara* - *treetzaria* / Ond.: **treetzara* - *treetzarak*

Dok.: Azkue. «Kriel (B-b), Var. de KRIAL. KRIAL (B-b), tabla, cesto para conducir palangre o aparejo de besugo.» / Ortuzar. «*Kriela*. Pedazo de tabla, de forma cuadrilonga, en que se colocan las *tretzas*.»

KONDUTIE EINGO TZAK E KRIELIN IMIÑI GIXONARI BA! (B-p)

Def.: e. B-p: “le has quitado todo el prestigio”.

Dok.: Anton Perez. «kondukie krielien imiñi = Norbaiti bere biziera edo portaera zorrozki kritikatu besteen aurrean. (Murmurar, difamar).»

kriela plamie (M)

Def.: ad. “preparar el terreno, arreglar un asunto”.

Oha.: orain ez dela esaten dio.

krispidu (B-j); krispitxu (M)

Def.: ad. traina zabaldua barik batuta-batuta, multzoak eginda utzi. D.: leku txikian zabaldua.

Entz.: D.: siku dagoenean edo beste bati lekua uzteko edo haizetzeko-edo.

Zit.: e trañe mólle-púnten ingu- mólle-burun ingu krispidu (B-j) / bueno trañe krispitxuku, aixetuteko (M)

kronografo (M) - kronografue (M)

Def.: iz. “cronógrafo”.

kronometro (M) - kronometrue (M)

Def.: iz. “cronómetro”. Merkantean.

kruseta (B-a, M) - krusetie (B-a, M)

Def.: iz. “cruceta”. D.: merkanteetan paluak edukitzen duen trabesa.

Entz.: D.: hemen ez da erabiltzen, hemen-go paluak artezean daude.

kuádro (B-m) - kuádruek (B-m)

Def.: iz. *Mek*. “cuadro de mandos”.

kuárta (B-j, M)

Def.: iz. “cuarta”. D.: hogeita hamabi kuarta dauzka konpasak.

kuartie (B-j, M)

Def.: ad. errunboa aldatu enbarkazioak, arrainak edo haizeak.

Zit.: portu dxo bi dot, bay enai kapas enbarkasiñu amen gobernateko ba, penás asmaten dot-eta, da eitzen sune da bueno apurtxu bet kuartie / e ordutan dxuten da errenbo baten arraño entenite su? Gero igual albán kuartiten dutzu / da arraño ba kánpotik dator, kuartiten-kuartiten kánpotik / da e nordestin atrapa du igual albán, puede, béste batek bóta nordestin da atrapati bay ojo e? arrañoek- ya asi da kuartiten, eguskidxen sumora, kuartiten, es bóta nordestien, bóta lestien ero lessuestien (B-j) / kuartiten due [haizea, “va rolando”] / koño! Ontxe nordesteka dxun nai txe oin nórtoka gus, kuarti eiñdxu (M)

kubert (M) - kuberta (M); kubiért (B-a) - kubierta (B-a-j-p)

Def.: iz. “cubierta”.

Lek.: *kubiertia* a. / Ond.: *kubierti* a.

Dok.: Astui. «Cubierta: KUBERTA» (17-191)

kukútz (B, M) - kukutza (M), kukutze (B-a); *kukútx - kukutxe (B-f)

Def.: iz. D.: perloia. B-a: “perlón”. B-f: “lucerna”, *Trigla lucerna* arrainari irudietan eman zion izena.

Entz.: D.: kosten ere atrapatzen dira. B-a: arrastako arraina da.

Sin.: kolue, perloye. Frufrunak desberdin du zituen kukutza, perloia eta arraingorria.

Lek.: *kukutx* - *kukutxa*

Dok.: Anasagasti. «Kukutxe, Kukuxe;

Trigla lucerna; Lucerna, Rubio.» / Anton Perez. «kukux (kukuxe) = (Trigla lucerna). G. perlón, rubio. F. grondin. I. gurnard.»

KUKÚS BALTZÁ a. (B-o, M)

Def.: iz. “perlón” (ez gorria), *Eutrigla gurnardus*. D.: beltza edo berdeska gehiago egiten da, tripa zuria eta lepoa eta hori beltza.

Entz.: D.: arrastan ere gutxi atrapatzen da hori. Gozoa da erreta, koipea dauka.

Sin.: perloi baltza

kulata (B-j, M) - kulatie (B-j-m, M), kulátak (B-m)

Def.: iz. *Mek.* “culata”. D.: motorraren tapa, estalkia.

kúpo (M) - kúpue (M)

Def.: iz. “cupo, tope de capturas impuesto a cada embarcación”. D.: (enbarkazio) bakoitzak ekar lezakeena egunean.

Entz.: D.: bokartekoa baino ez da egon. Lehen zortzi mila kilo izaten zen, gero sei mila kilora jaitsi zuten.

SE BOKAR-MODU TA? KÚPUS ASKÓ (M)

Def.: e. D.: bokart asko izan dela.

kurrukan (M) - kurrukana (B-a-f, M), kurrukanak (M) 1.

Def.: iz. kazako aparioran lodieran maimena eta sokalaren bitarteko txikota. Frufrunarentzat bera maimena da, txikotik lodiena.

Sin.: Dimasen *sardiñerie* eta Frufrunaren *maimena*.

Dok.: Azkue. «KURRIKAN (B-l-mu), cierta cuerda delgada y fuerte de que se valen los pescadores; no es precisamente el aparejo mismo llamado “curricán”.»

kurrukan (M) - kurrukana (M) 2.

Def.: iz. “curricán”. D. kazako apariora.

kurruluntxoi (M) - kurruluntxoye (M)

Def.: iz. D.: portuan ibiltzen den txori txikitxua, moko luzea.

Entz.: D.: eguraldi ederra egon arren kuuu kuu asmatzen baduzu euria da

gainean. Esakera da *an datos euri-eskien* edo *euri-eskin daus*.

L

lanbás (M) - lanbasa (B-m, L, M, O); lámás (B-a) - lamasa (B-a)

Def.: iz. “lampazo”. D.: “lambaso”. Panelak eta enbarkazioa garbitzekoa. B-a: arrainaren odola nahiz edozer garbitzeko.

Entz.: D.: lanbasak orain erosi egiten dira baina lehen bakoitzak berak egiten zuen, palu batean trupuak josita iltzeekin.

Dok.: Azkue. «LANBAS : 1º (B, ..., G,...), lampazo, estropajo grande hecho de retales de paño, que sirve para fregar los costados y cubierta de lanchas y otras embarcaciones.» / Ortuzar. «*Lanbaza*. Lampazo, estropajo cosido con unos clavos a un palo y con el cual limpian la lancha los marrierdikos.» / Astui. «Lampazo: LANBASA» (I7-191)

*lanbas-untza, lanbas-untze (M) - lanbas-untzie (B-j, M)

Def.: iz. untza edo iltze klase bat. D.: triagelua formatzen du.

Entz.: branka-burdinan, kontrakaelean, e.a. erabiltzen dira. D.: ez da ugartzen.

Oha.: Bermeon eta Mundakan *untzak* edo *untzek* esaten da, *a-duna*.

langosta (B-a, O) - langostia (L, M), langostie (B-a)

Def.: iz. “langosta”, *Palinurus vulgaris*, *Palinurus elephas*.

Ond.: *langosta* - *langosti*

Dok.: Anasagasti. «Langostie, *Palinurus vulgaris*, Langosta.» / Anton Perez. «langosta (langostie) = (Palinus vulgaris). G. langosta. F. langouste. I. lobster.»

langostiño (B, M, O) - langostiñue (B-o, M); langostillo (B-a) - langostilluek (B-a) 1.

Def.: iz. “langostino”. D.: ganbaren antzekoa da baina ilunagoa eta handia-

goa, ganba baino hobe.
Ond.: *langostiño - langostiñu*
Dok.: Anasagasti. «Langostiñue, *Panaens Kerathyrus*, Langostino.»

langostiño (M) - langostiñue (M) 2.

Def.: iz. “cigala”, *Nephrops norvegicus*.
Dok.: Anton Perez. «langostino (langostinue) = (*Nephrops norvegicus*). G. cigala. F. langostine. I. norway lobster.»

lanproi (M) - lanproye (M); lánproi (B-a) - lánproye (B-a-o-r)

Def.: iz. “lamprea”, *Petromyzon marinus*.
D.: txikia da.

Entz.: enbarkazioari pegatu egiten zaio. Arrainari ere pegatu egiten zaio eta odola txupatzen dio, legatzak ere edukitzen du. Atunetako txarra izaten da, kendu egin behar izaten diote enbarkazioari, erramu batekin edo txist batekin-edo. B-a: arrainei pegatu egiten zaie, zeroiei, izurdeei eta horiei. Odola txupatzen die. B-o: arrain zantarra da, baporari itsasten bazaio ikaratu egiten ditu arrain guztiak. Duroiek-eta lepo gainean edukitzen dute hori.

Lek.: **lanpro - lanproya* / Ond.: *lanpre - lanpri*

Dok.: Anasagasti. «Lamproie, *Petromyzon marinus*, Lamprea.» / Anton Perez. «lanproi (lanproié) = (*Petromyzon marinus*). G. lamprea. F. lamproie. I. lampray.»

***lantzada - lantzadie (M)**

Def.: iz. itsasoak enbarkazioari atzetik ematen dion sakakada.

LANTZADAN (M)

Zit.: lantzadan due (M)

laño (B-j, M) - lañue (B-a, M), lañúek (B-a)

Def.: iz. “nube”.

EURI-LAÑO (M) - EURI-LAÑUE (M), EURI-LAÑUEK (B)

Def.: iz. euria dakarten lainoak.
Sin.: euri-sartie

IPAR-LAÑUE a. (B-a), IPAR-LAÑU(E)K a. (M)

Def.: iz. eguzkia uretan sartu orduko tapatzen duten lainoak, hurrengo egunean ez dago iparririk.

Oha.: horrelako azalpena ematen du iparra eta lainoen artean, dena den ez dakit seguru *ipar-lañuek* horiek diren edo beste batzuk.

Lek.: *iparlañua* a.

Dok.: Azkue. «Ipar-laiño (B-l), nubes precursoras del viento nordeste.»

ITXUKI-LAÑUEK (B-a)

Def.: iz. haizerrikoa dakarten lainoak.

Ez: M

MENDEBAL-LAÑUEK a. (M)

Def.: iz. D.: ipar-lainoak baino euritsua-goak.

laño gorri, aixe edo euri (M)

Def.: e. laino gorri, haize edo euri, esakera ezaguna. D.: alban laino gorriek irteten dutenean esaten da.

lapá (B-a, M) - lapia (M), lapie (B-a), lapak (B-j)

Def.: iz. “lapa”.

Ond.: *lapa - lapi*

Dok.: Azkue. «LAPA 2º (B, G), lapa, cierto molusco.» / Anasagasti. «Lapie, Lapa; *Patella coerula*, Lapa.»

lapa-saltza (M) - lapa-saltzie (B-a, M)

Def.: iz. D.: lapak ipintzen diren saltsa berdea.

Zit.: gosan e lapatan lapa-saltzi itxeko (B-a)

lapa-sorri (M) - lapá-sórridxe (M)

Def.: iz. D.: haitzean elkarren gainean denak pegata egoten diren lapa txikitxuak.

Entz.: D.: enbarkazioa ez bada garbitzen itsatsi egiten zaizkio.

Sin.: lapatxikue

lapatxiko (B-a) - lapatxikue (B-a)

Def.: iz. garbitzen ez denean enbarkazioari egiten zaizkion lapa txikitxuak.

Zit.: denpora askun basaus aspidxe

garbitxu barik, fondu garbitxu barik,
lapatxiku itxen dxatzoye (B-a)

Sin.: lapa-sorridxe

lapix-plomo (M) - lapix-plomue (B-r, M)

Def.: iz. “lápiz-plomo”. D.: makinetan ematen den hauts gris bat.

Entz.: D.: antzina enbarkazioari ematen zitzaion azpian blaka eta txalupetan eta gero asko korritzeko ematen zitzaion *lapix-plomue*. Makinetan ere erabiltzen da tuerkentsat-eta.

Dok.: Astui. «Lápiz-plomo para aplicar en la carena: PIO-LAPISE» (I7-191)

***lar - larrá (B-f-p-r)**

Def.: iz. *Geo.* B-f-p-r: kala-barrua. B-r: lisua da. B-p: harri zabala denean. B-f: berrogeitik hirurogeita hamar-laurogei brazatara, hasikera.

Entz.: B-p: larrean hasi eta kanporantz zoaz korda botatzen. Igual egiten duzu ehun brazatan hasi eta berrehun brazatan akabatu.

larga! (M, O)

Def.: ex. patroiak sarea botatzeko ematen duen agindua.

Dok.: Azkue. «Larga (B-l,..., BN), soltar, librar.»

largada (M) - largadie (B-p, M)

Def.: iz. D.: sarea botatzea.

largadan (M)

Def.: adb. (Joan). D.: “largando”. Arrastan sarea bota eta elementuak erriatzen zoazenean.

Zit.: largadan nue [= D.: “voy largando”] (M)

largando (M)

Def.: adb. (Joan). “Largando”.

Zit.: dxun giñen largando (M)

largetera (B-l-r, M)

Def.: adb. D.: popadan barik apur bat mandarago, kostadurago joatea. B-e: amura emoten. B-r: mandara.

Oha.: B-l: *largetera* eta horiek belako barkoen gauzak dira, txalupenak-eta.

Dok.: Astui. «A un largo o de aleta: LARGETARA» (I7-191)

lasdegi (M) - lasdegidxe (M); lastéi (B-a) - lasteidxe (B-a-f)

Def.: iz. “as de guía”. D.: “las de guía”. B-a: “as de guía”.

laska (M)

Def.: ad. “lascar”. D.: geldika-geldika erriatzea.

LASKANDO

Def.: adb. laskatzen.

Zit.: dxun laskando (M)

laská (B-j) - laskie (B-j)

Def.: iz. “as de guía”.

Oha.: cf. lasdegi

lastamarra (B-a, M) - lastamarrie (B-a, M)

Def.: iz. D.: antzinako lastoekin eginiko koltxoia.

Entz.: D.: lastamarra etxetik ere eroan behar izan dut merkantera.

Sin.: kamañe

Dok.: Azkue. «Lastamarraga (Bc), jergón.»

lastó (B-j) - lastue (B-f-j)

Def.: iz. amudak egiteko erabiltzen zen lastoa.

LASTO EGOSIDXE a. (M), LASTO EGOSIDXEK a. (M)

Def.: iz. amudak egiteko lixibatan edukitako lastoak.

LASTO GORDIÑE a. (M), LASTO GORDIÑEK a. (B-j, M)

Def.: B-j: amuda egiteko azpitik ipintzen zen lastoa. Gordinak eta *lejiatakuek* (Ik. *lasto egosidxe*) egoten ziren.

Entz.: B-j: goi kapadua dagoenean igual egiten duzu lejiatakoak gehituago ipini, arrainak ikusteko.

lasún (B-a, M) - lasuna (L, M), lasune (B-a, M, O), lasúnek (B-a, M)

Def.: iz. “muble”, *Chelon labrosus*. B-a: “muble”.

Entz.: D.: Bermeoko lasunak Bilbon jaten dira.

Dok.: Azkue. «LASUN (Bc, G-ori-zu-may), mujol, vulg. muble.» / Anasagasti. «Lasune, Mublie; *Mugil cephalus*; Lisa, Mujil, Cabezudo.» / Anton Perez. «lasun (lasune) = (Mugil chelo). G. lisa, muble. F. mullet. I. mullet.»

Oha.: cf. korkoye. Neure iritziz *mublie* ez da esaten, zer den azaltzeko erabiliko zuten.

LASUN OGI-DXALIE a. (M)

Def.: iz. D.: portuan amuan ogia ipinita ateratzen den lasun handia, kilokoa eta kilo eta erdikoa-eta.

ONDO-LASUN (M) - ONDO-LASU-NEK (B-o)

Def.: iz. D.: portuan, hondoan ibiltzen dena, korkoiaren aldean beltzagoa da eta ez dauka koiperik.

Dok.: Anasagasti. «Ondo lasune, *Mugil chelo*; Corcón, albura.»

latá (B-j, M)

Def.: adb. (Egon, geratu). D.: atezuan dagoen traina.

Zit.: latatxu dau au trañe / onek tirituten tzo, onek txikota dakolakon, da geratzin da latá-latá-latá [bela] / latiau imiñi! [atezuago] (B-j) / bay gero otor da ba trañe geru andidxau geru andidxau geru andidxau edo a- látáu edo / sakutzue, da la- latá dauena da atesuau / saripe bai, bai, oten die latá, latá dxota (M)

Ant.: sakutzue

latatu (B-j)

Def.: ad. lata ipini, atezatu.

Zit.: ori bélie- glóbu dako, ba apurtxu be latatu! (B-j)

latigillo (M) - latigillue (B, M)

Def.: iz. D.: arrastan atrapatzen zen arrain bat.

Entz.: D.: Bartzelonan-eta jaten zen, hemendik ez.

latigo (M) - latigue (M)

Def.: iz. D.: angira kumea.

Ez: B-j

Dok.: Anton Perez. «latigo (latigue) = Ik. garrikue. Garriko (garrikue) = (*Lepidopus caudatus*). G. pez cinto. F. sabre argenté. I. scrabard. Latigue ere deitzen zaio. (ik. espadiñe).»

latigo gorridxek a. (M)

Def.: iz. Ik. *latigillue*

latín (M) - latiñe (B-a-r, M, O), latiñek (B-a)

Def.: iz. atzean eroaten den bela. D.? “vela de mesana”.

Entz.: B-a: barkua orakan edukitzeko, haizearen barrura. Ez ibiltzeko harantz eta honantz, geldirago egoten da.

Lek.: *latiña* a.

Dok.: Astui. «LATIÑE (a la vela triangular que usan hoy los modernos pesqueros se le sigue llamando igual, (..) el nombre no lo recibe de la forma de la vela sino de su posición).”» (B3-421, atzerengoko bela izango litzateke)

latitu (M) - latitue (B-a-p)

Def.: iz. “latitud”.

Zit.: se latitun saús? ba úrren dan latituen (B-a)

Oha.: Dimasi *latitue* esan litekeen galdetu nion, era mugatuan, eta ezetz esan zidan. Berdin *lonjitu* ere.

látxa (M) - látxie (B-p, M)

Def.: iz. D.: sardinaren antzekoa, parrotxaren tamainukoa edo hazitxuagoa izaten da. B-p: sardina lakoa. B-l: laburrakoa sardina baino, *sapalue* deitzen diogu. B-r: guk ez diogu esaten *latxie*, *sapalue* baino.

Entz.: D.: algatekoa da jateko, ez diogu ematen inportantziarik.

Sin.: *sapalue*

Dok.: Anasagasti. «Alatxie, *Alosa fallax*, Pez hacha, Saboga.»

lau-kuádroko (M) - lau-kuádrokue (B-a), lau-kuádrokuek (B-a, M), lau-kuádroko ártie (B-a)

Def.: iz. lau kuadroko traina, *medialune* ez dena. Juliani ondo ulertu badiot forma errektangularrakoko traina litzateke.

Oha.: cf. *medialune*

leba-leba dakar (M); leba leba dator (B-a)

Def.: e. D.: gehitzen datorrenean itsasoan mugimendua.

Lek.: *leba-leba* / Ond.: *ez, eiñas-eiñas dator*

Dok.: Azkue. «LEBA LEBA DATOR ITXASOA (B-b-l, G-zumay), el mar viene creciendo de fuerza.»

lebasale (B-a-j, M) - lebasalie (B-f-j), lebasaliek (B-a-j, M)

Def.: iz. “merlucera”.

Ond.: *leatzero - leatzeruk*

Dok.: Urkidi-Apraiz. «Merluceros (*Lebasaliek*) de 15 metros y 25 tonejadas.»

lebátz (B-f-j, M) - lebatza (B-a-f-j-o-p-r, L, M)

Def.: iz. “merluza”, *Merluccius merluccius*. D.: “merlusa”, kilo bitik gorakoa. B-r: kilora ailegatzzen dena.

Entz.: D.: Legatz arretik eta emera igeritzeko, emeak buztana lodia eta laburragoa dauka, arrak mehea.

Ond.: *leatza* a.

Dok.: Azkue. «LEBATZ (Bc), merluza.» / Anasagasti. «Lebatza, *Merluccius merluccius*, Merluza.» / Urkidi. «merluza (*lebatza*)» (B3-373) / Anton Perez. «lebatz (lebatza) = (Merluccius merluccius). G. merluza. F. merlu. I. hake.»

***LEBAS-GASTE - LEBAS-GÁSTIE (M)**

Def.: iz. D.: peskadila, kilo bira ailegatzzen ez dena.

lebatzetan (B-f-j-m, M)

Def.: adb. legatzetan, legatzak atrapatzen.

Zit.: se sarri ibil gari lebatzetan (B-f)

lemá (B-a, M) - lemie (B-a-j-m-r, M)

Def.: iz. “timón, leme”.

Zit.: sárratu lemi baborrera! (B-a)

Lek.: *lemia* a. / Ond.: *lema - lemi*

Dok.: Azkue. «LEMA : 1º (AN, B, G, L), timón.» / Astui. «Timón (pala): LEMIE» (I7-191)

ESKOKO LEMIE a. (M); ESKUKO LEMIE a. (M); ESKO-LEMIE a. (B-r)

Def.: iz. eskuz erabiltzen zen lema.

Entz.: D.: lehen eskuko lema erabiltzen zen, orain ez, orain dena da errueda.

LEMI MANDARA EIÑDXA DAU ORI (M); ORREK LEMI OKERTUTE DAKO (B-j)

Def.: e. “se ha puesto terco”. Eztabaida batean bereari gogorki eusten dionagatik esaten da.

Zit.: sarratu dau orrek lemi edo lemi mandara eiñdxa dau ori (M)

TXO! AGARRA LEMIRI! (M)

Def.: e. D.: patroiak esaten ziona marine-lari deskantsaldi bat egiteko-edo. / Enbarkazioa tostartekoaren ardura pean uzteko.

Oha.: Juliani gauza bera adierazteko *etorri gora lemi eruteko!* hartu nion. D.: sarri esaten zen.

lema-buru (M) - lema-burue (M)

Def.: iz. lemaren burua, gorengokoa.

lemakana (M) - lemakanie (B-r, M)

Def.: iz. “caña del timón”.

Entz.: B-r: palu luzea da, burdina, baina txalupek paluzkoa, egurrezkoa edukitzen zuten.

Ond.: *lemakani* a.

Dok.: Azkue. «LEMA-KANA (B-b-ond, Gc), LEMAKAIÑ (B-l), caña del timón.» / Astui. «Timón (caña): LEMAKANA; LEMAKANIE» (I7-191)

***lemako begi - lemako begidxa (M)**

Def.: iz. lemakanaren begia.

lemera (B, M) - lemerie (B-l, M)

Def.: iz. “limera, lemera”. D.: lemaren barra sartuta doan enkajonadura. B-l: lemaren ardatza lemeran barruan doa.

***lemoro - lemorue (B-r), lemóruek (M)**

Def.: iz. “hembras del timón”. B-r: txaluparen gauza da.

Oha.: B-r: nire sasoiko berbak baino aurreko arrantzaleen gauzak dira horiek.

Dok.: Azkue. «Lemoro (B-b), limera, aro

de hierro en que se mete el timón.» / Urkidi-Apraiz. «hembras (*lemoruek*)» (162) / Astui. «Hierros del timón (hembras): LEMORUEK» (17-191)

lemorrotz (M) - lemorrotza (B-r, M)

Def.: iz. “machos del timón”. D.: lema bere lekuan sartzeko kodastean egoten ziren orratz bi. Batelek antzina oholezko lema edukitzen zuten, lemorrotz bi edukitzen zituzten bat gilaren ondoan eta bestea goragoan, han sartzeko lema.

Lek.: *lemorratza* a.

Dok.: Azkue. «Lemorratz (B-b-l-mu, G, ...), aguja, pernio, pieza puntiaguda de hierro en que se fija el timón.» / Urkidi-Apraiz. «Se unía al codaste de la embarcación (el timón) por medio de dos machos (*lemorrotzak*)» / Astui. «Hierros del timón (machos): LEMORROTZAK» (17-191)

lenguáu (B, M) - languaua (L, M), languaue (B-f-l, M)

Def.: iz. “lenguado”, *Solea vulgaris* (hiru bider ezagutu du) eta *Symphurus nigrescens*? (birritan).

Lek.: *lenguau* - *languaua* / Ond.: *lenguau* a.

Dok.: Azkue. «Lenguado (Bc, Gc), languado (pez).» / Anasagasti. «Languaue, Sapalue; 1. *Solea solea*, Lenguado. 2. *Buglossidium luteum*, Acevia.» / Anton Perez. «lenguau (languaue) = (Solea solea). G. languado. F. sole. I. sole.»

***lésnordest - lésnordesta (M)**

Def.: iz. “lesnordeste”. B-a: “lesnordeste”.

lesnordesteka (B-a)

Def.: adb. lesnordesteka, lesnordestearen barrura.

***léssuest - léssuesta (M)**

Def.: iz. “lessueste”.

lest (M) - lestá (B-a-f, M)

Def.: iz. “leste, este”. B-a: “leste”.

Lek. eta Ond.: *lesta* a.

lésteka (B-a-j, M), lesteraka (M), lesteraska (M)

Def.: adb. lesterantz.

Zit.: lésteka dxungo garies (B-a) / nekés da goixeko ordu bidxetan arrañe lésteka dxutie (B-j) / léstekagues / ona sartzen ga(renin) eun da bos brasetara, dau, lesteraska, kalie / gero, allegaten sarenien, ona, eun da bos brasa ingerure, aste sara gero, lesteraska (M)

Sin.: *lestien

lestien (B-j, M)

Def.: adb. lesteka.

Zit.: bóta lestien ero lessuestien (B-j) / lestíngues (M)

Sin.: lésteka

leutz (M) - leutzá (M), leutzak (M)

Def.: iz. D.: errioko belar klase bat, tala-ko belarra izatea legez baina luzea.

Entz.: D.: Txatxarremendiko plaiaren erdian ere bazeuden, Portuondo puntan, behean ere asko daude udan. Bertan leutzetan egoten da ezkira gordeta.

librá (M), libré (B-a)

Def.: ad. enpatxoa edo nahastea askatzea. Marapiloak, kodilloak-eta askatzea.

Zit.: au estau libraten, mojape estau libraten (M)

Lek.: *tretzak librau*

DEITXU TORRONTEROKO AGURE-RI! (B-j)

Def.: e. enpatxo gogorra egoten zenean erabiltzen zen esakera.

Oha.: badirudi Bermeon *aguriri* singularran edo *agurei* behar lukeela pluralan, uste dut plurala izango dela hemen.

libreta (B-a) - libretie (B-a, M)

Def.: iz. “libreta”. D.: itsasoko kartila norbere fotografiarekin, seguritate soziala eta non enbarkata zauden eta hori. Derrigor eroan behar da.

Lek.: *libretia*, *itxasoko kartillia* a.

ligada (M) - ligadie (M)

Def.: iz. “ligada”.

Zit.: ligada bi emon (M)

***liñdxeko - liñdxekue (B-r)**

Def.: iz. B-r: belarik handiena, nagusia.

liór (M) - liorra (L, M, O)

Def.: iz. *Geo.* itsasoaren kontrakoa, lehorra.

Zit.: toneladak eta toneladak liorrera eka-
rri txe / au liorreko txoridxe da / liorre-
rantz. Eguen, ori da / márgola, da,
eresie, ba orrek mariskutie (baye) lior-
rrin atrapatzen dinati orrek / beste
enbarkasiñue, triokue, allegaten denin
liorretik / datorrena liorretik, onen leku
artzen dau da au du liorrera, beti pareji
biarren / señeruek ix(a)te ban bande-
rie, da, liorrera, etzera / liorretik urten
du / su itxasun lotzen sara da ni- ba
liorrera otor bi dot, aberidxe arreglaten
/ “masidxe” esta, liorreku itxasoku
baño (M)

Dok.: Azkue. «Lior (B), Var. de LEGOR.
LEGOR 3° (B, G), tierra (se dice en
contraposición a mar).»

LIORRES (M)

Def.: adb. “por tierra”.

Zit.: liorres ekar dauie [itzulitako esaldia]
(M)

Sin.: errix / Ant.: itxasos

LIORRETIK ATARA GAITXUS (B-a)

Def.: e. Alejandrok dioenez lehen esaten
zen esakera hau itsasora irten dela
adierazteko; Justok, Olibeteko pa-
troiak, esaten zuen hau.

**liridxo (B-a-o, M) - liridxua (M),
liridxue (B, M)**

Def.: iz. “lirio, bacaladilla”,
Micromesistius poutassou.

Lek.: *arrainatz - arraiñatza* / Ond.:
perlita - perliti

Dok.: Anasagasti. «Lirijue, *Micromesis-
tius pontassou*, Bacaladilla.» / Astui.
«Bacaladillas (Lirijuek)» (B4-144) /
Anton Perez. «lirijo (lirijue) = (Micro-
mesistius poutassou). G. bacaladilla. F.
merlan bleu. I. blue whitting.»

listau (M) - listaue (M)

Def.: iz. D.: atunaren familiakoa, triparen
azpian tirak dauzka eta hortik datorkio
izena.

Entz.: D.: orain deitzen diote atuneroek
listaue, guk *albokerie* deitu diogu beti.

Sin.: cf. albokerie

Dok.: Anasagasti. «Albakorie, Alistaue;
Katsuwonus pelamis, Listado.»

listo de maniobra (M)

Def.: e. arrastan elementu guztiak erria
direnean kontramaisuak esaten duena.

Ond.: *listo maniobra!*

**lixá (M), lixé (B-a) - lixia (L, M), lixie
(B-a-f-o, M), lixek (B-a-o)**

Def.: iz. Dimasek eta Frufrunak, biek
“negrito”, *Etmopterus spinax* ezagutu
zuten irudietan. Hau izan daiteke-edo.
D.: azal latza dauka, ur handiko arrai-
na da. Azal iluna eta barru zuri-zuria.

Entz.: D.: antzina joaten ziren arrantzan
bermeotarrak mundakarrak baino
gehiago lixatan ur handietara. Zabaldue
eta sikatu egiten ziren erreta jateko. B-
o: gibela edukitzen dute ona. Kordan
dabiltzanek atrapatzen dute. Sikatuta
jaten zen, tomatearekin-eta ipinita,
makailoa ipintzen den moduan.

Lek.: *lixa - lixia* / Ond.: *lixa - lixi*

Dok.: Azkue. «LIZA : 1° (AN-ond, B,
G), lija, pez marino del orden de los
selacios.» / Anasagasti. «Lixie, *Cent-
rophorus sgnamosus*, Lija.» / Urkidi.
«lija (*lixie*)» (B3-373) / Anton Perez.
«lixé (lixié) = (*Centrophorus granu-
losus*). G. quelvacho, lija. F. tope. I.
tope shark. Izen honekin tollé ere
ezagutzen da (ik).»

lixetan (B-o)

Def.: adb. lixatan, lixak atrapatzen.

lixó (M) - lixue (M)

Def.: adj. “(cuerda) lisa”.

Ant.: trentzaue

llabe-prentza (M) - llabe-prentzie (M)

Def.: iz. *Mek.* D.: bonbetan enpaketadura
estutzekoa.

loi (M)

Def.: adb. lohi. Barran dagoenean itsa-
soaren mugimendua, itsaskirria edo
itsaso handia dagoenean.

Zit.: barri dau loi (M)

Ant.: garbi, bare

lóidxa (M), lóidxe (B-a) - lóidxie (B-a-r, M)

Def.: iz. “lonja”.

Oha.: D.: esaten da lantzean behin baina gehiena *bodegie* / Nire ustez Bermeorako ez du balio Dimasek egiten duen ohar honek

Sin.: bodegie, txalupa-etzie

Ond.: *bodega* - *bodegi*, *boregi* [bajuran]; *almasena* a. [arrastan]

Dok.: Azkue. «LOIA (B-mu), lonja.» / Ortuzar. «*Loidxe*. Lonja.»

loidxartzeko (M) - loidxartzekuek (M)

Def.: iz. “mono, buzo”.

Entz.: D.: itsasora eroaten zen eta herrira irtekeran ba kendu.

loidxero (M) - loidxerue (B-j-l, M)

Def.: iz. D.: bodegan dagoen laguna amuak eta tertzak eta hauek-eta prestatzen.

Ond.: *bodegeru* a.

loitxú (M)

Def.: ad. barran itsasoaren mugimendua hastea, lohitzea.

longanado (B-a) - longanadue (B-a)

Def.: iz. B-a: papera, errezibua. Kofradian ematen zizuten papera: hainbeste kilo, hainbesteko prezioa, e.a. Patroiak ematen zion neskatarlari eta harekin joaten zen hau bankura.

Sin.: saliu

Ez: B-j

lonjitu (M) - lonjitue (B-a)

Def.: iz. “longitud”.

Oha.: Dimasi *lonjitue* esan litekeen galdetu nion, era mugatuan, eta ezetz esan zidan. Berdin *latitu* ere.

lotú (B-a, M)

Def.: ad. “parar, detenerse, hacer alto”.

Zit.: desenbragata dau, lotu de bárkue / apaidxu élixen e nástata etxadi iñdxe, élixen nasta ta aur, lotute saus su (B-a) / trabo ba, lotu in sarela, enbarkasiñu lotu itxen dau (M)

Sin.: para

Oha.: Bermeon eta Mundakan lotuk esanahi zabalagoa hartzen du, gelditu nahiz geratu esateko edozein testuigurutan.

Dok.: Azkue. «Lotu 9º (B-g-mu-o-tx), quedarse, detenerse.» / Ortuzar. «*Lotu*. Detenerse.»

lotxá (B-a, M) - lotxia (L, M), lotxie (B-a-f, M), lotxak (B-f)

Def.: iz. “brótola de fango, locha”, *Urophycis blennioides*. D.: arrain biguna da, fina. B-a: arrain ona da.

Entz.: D.: kaletako arraina, kanpokoa.

Lek.: *lotxa* - *lotxia*

Dok.: Azkue. «LOTXA (Bc, G-don,...), ARRAIN ZURIZTA, BURU, AO TA EZKATA-ANDIA, LEBATZEN GISSARA (sic) ARAGIA: LIKATXUA DA (B-b)» / Anasagasti. «Lotxie, Auenbolue; *Phycis blennioides*, Brotola de fango.» / Astui. «lochas (Lotxak)» (B4-144) / Urkidi. «lochas (*lotxak*, *auenboluek*)» (B3-373) / Anton Perez. «lotxa (lotxie) = (Phycis phycis) (Phycis blennioides). G. brótola. F. lingue. I. forkbeard.»

Oha.: Frufrunak dioenez *lotxie* eta *auenbolue* desberdinak dira.

LOTXÁ BALTZÁ a. (B-a-f-o-r, M)

Def.: iz. D.: ur handiagokoa. B-a: zuria baino merkeagoa baina hura ere ona jateko.

Lek.: *lotxa baltza* a.

Dok.: Anasagasti. «Lotxa baltza, *Rani-ceps ranius*; Babosa, pez rana.»

LOTXA SURIDXÉ a. (B-a-f-o-r, M)

Def.: iz. D.: kalakoa da, ur gutxiagokoa. B-f: normalean 200-240 brazako bueltan atrapatzen da. Ur handiagora bazoaz beltzak daude.

lulá (M) - lúlie (M)

Def.: iz. “julia, doncella”, *Coris julis*. D.: “julia”.

Entz.: D.: itsasoa dagoenean lulak ez du jaten.

Sin.: txilipitxerue

Lek.: *ludxa* - *ludxia* / Ond.: *txistu* edo *dontzelli*, bietariko bat baina ez dakit zein den.

Dok.: Azkue. «LULA (B-b-mu), dama, cierto pez rojizo, blando y escurridizo. Una variedad de esta clase, más pequeña, que se pesca en la costa, se conoce en B-b con el nombre de TXILIPITERU.»

Oha.: gaur egun *lulie* Mundakakoa da eta *txilipitxerue* bermeotarrena, ez da Azkueren bereizketa egiten.

LULETAN (M)

Def.: adb. lulatan, txilipitxerotan.

luma (M) - lumie (M), lumak (M)

Def.: iz. sergera topatu ondoren *lumara* joateko ipintzen zituzten lumak.

lumará (M)

Def.: adb. amudekin barik lumekin ibiltzeko sistema edo arrantza modua.

Entz.: D.: Afrikara, Dakarrera-eta joan zirenean lehenengoetan lumak ipintzen zituzten, gero preparatuta etortzen ziren lumak.

lupín (B, M) - lupiñe (B-r), lupíñek (B-r); lupiñie a. (M)

Def.: iz. “lubina”, *Roccus labrax* (baten ezagutu du) eta *Dicentrarchus labrax*.

Entz.: D.: bera atrapatzeko karnada ona abuxa izaten zen, zedazuaz atrapatu eta bizirik edukitzen zen.

Lek.: *lupiña* - *lupiña* / Ond.: *lupiña* - *lupiñi*

Dok.: Azkue. «Lupiña (Bc, Lc), lubina, labra, pez de mar.» / Anasagasti. «Lupiñe, *Dicentrarchus labrax*; Lubina, Róbalo.» / Anton Perez. «lupiñ (lupiñe) = (Morone labrax). G. lubina, róbalo. F. bar, loup de mer. I. bass.»

lupiñetan (B-a)

Def.: adb. lupinatan, lupinatara.

lus de gia (B-j)

Def.: iz. “luz de guía”. B-j: kosterok eta baxurako enbarkazioek atzean eroan behar duten argia.

Zit.: bajuren be lus de gia obligatoidxu da e? (B-j)

Oha.: zitazioan ikus daitekeenez ez dirudi artikularen arabera aldaketarik dau-

kanik.

Sin.: gidxie

lusera (M) - luserie (B-a-j, M)

Def.: iz. “eslora”.

Zit.: se lusera dako baporak? (M)

Dok.: Azkue. «Luzera (Bc), largura y altura, longitud.»

lusien (M)

Def.: adb. (Joan). D.: must egin eta hondotik ugerrean joatea.

Lek.: *lusian*

Dok.: Azkue. «Luzean 2º (B-l), nadar sumergido completamente en el agua.»

M

***Madalen - Madalena (M)**

Def.: iz. Madalen eguneko jaia.

Entz.: D.: Bermeoko enbarkazioak Izarora joaten direnean teila botatzen eta euren dela esaten, gero Bermeora eta Mundakara ardoa edaten etortzen dira. Antzina etorri egiten ziren enbarkazioak Madalen egunerako, orain ja galdu da.

mádre (B, M) - mádríe (B-a-j, M) 1.

Def.: iz. “línea madre”. Tertzaren txikot nagusia, luzea; besteek hemendik irte-ten dute. D.: orain pitaduna *madríe* da.

Oha.: cf. subille

mádre (M) - mádríe (M) 2.

Def.: iz. D.: alanbrek eta txikotek barruan daukaten txikota.

Sin.: arimie

maestra (M) - maestrie (B-l), maestrak (B-l) 1.

Def.: iz. D.: arrastako kortxoak.

***maestra - maestrie (B-l) 2.**

Def.: iz. B-l: sareginen arduraduna, irakaslea.

Entz.: B-l: bere azpian daude hamar, hamabost, hogeiretako, segun. Haiek egiten dute besteak agintzen diena. Ba-daude Bermeen bi edo hiru oraindik.

maguridxo (B-a, M) - maguridxue (B-a, M)

Def.: iz. “caracolillo, magurio”, *Littorina littorea*.

Entz.: D.: beti jan da Mundakan. Portuan, eliza atzean eta haitzetan egoten dira, Izaron antzina ederrak egoten ziren.

Ond.: *mongoliño - mongoliñu*

Dok.: Azkue. «MAGURIO (B, G), hélice, género de conchas univalvas o caracolillo de mar.» / Anasagasti. «Magurijjue, *Trochocochela crassa*; Caracolillo, Magurio.» / Anton Perez. «magurijo (magurijjue) = (Litorina littorea). G. bígaro, barión. F. bigorne. I. perivinkle.»

maimén (M) - maimena (L, M, O); memén (B-a) - memena (B-a), meménak (B-a); *mimén - mimena (B-f)

Def.: iz. D.: atzeko alderditik atunetan erabiltzen den txikotik lodiena, otzara barruan lotzen dena. B-a: atunetako aparioran txikotik lodiena, kazan.

Sin.: Frufrunaren *kurrukana*

Ond.: *maimen - maimena*

Dok.: Azkue. «MAIMEN 2º (B-b-mu, G), cordel, cuerda blanca que forma parte del aparejo de pescar merluza y otros peces.»

***maimenesko; *memenesko - memeneskuek (B-a)**

Def.: adj. maimenezkoa, txikota.

makael (B-a, M) - makaela (B-a-f-j-r, L, M)

Def.: iz. “estornino”, *Scomber japonicus*. D.: berdela baino begi handiagoa eta ilunagoa. Berdelak arraiak dauzka, makaelarenak motelak dira. B-j: badago makaela kiloa hiru-lau sartzen dena eta kilokoa ere badago.

Entz.: B-j: San Juan aurrean ateratzen da eta gero ostabere urrian. Egunik hobereenak haizerrikoa daudenak dira.

Lek.: *betandi - betandidxa; *makael - makaela / Ond.: *betandi - betandixe

Dok.: Anasagasti. «Makaela, Makarela; *Scomber japonicus*, Estornino.» / Anton Perez. «makael, makarel (makaela, makarela) = (*Scomber japoni-*

cus). G. estornino, cuerva. F. maquerreau espagnol. I. spanish mackerel.»

makallero (M) - makallerue (B-r, M)

Def.: iz. “bacaladero”.

Lek.: *makallausalia* a. / Ond.: *makallaueru* a.

makallo (B-o, M) - makallue (B, M)

Def.: iz. “bacalao”. D.: nortekoa da benetako makailoa.

Lek.: *makallau - makallaua* / Ond.: *makallau - makallau*

Dok.: Azkue. «Makaillao (B, ..., BN-ald, L), makaillo (B-b-l) : 1º bacalao.» / Anasagasti. «Makallue, *Gadus morhua*, Bacalao.» / Anton Perez. «makaillo (makallue) = (*Gadus morhua*). G. bacalao. F. cabillaud (freskoa), morue (gatzitua). I. cod.»

***makallo arrain - makallo arraña (M), makallo arraño (B-o, M)**

Def.: iz. 1. “liba”. 2. “abadejo”. 3. “maruca”.

Entz.: D.: arrastan atrapatzen da (liba), orain hogeita hamar-berrogei urte berton Izaroren atzean ere atrapatzen zen, batelak eta enbarkazio txikiak ibiltzen ziren apariora.

Lek.: *makallau arraña* a. / Ond.: *makallau arraño* a.

Dok.: Anasagasti. «Marukie, Makallo arraño; *Molva molva*, Maruca.»

makallo kuma (M), makallo kume (M) - makallo kumie (B-a, M), makallo kumek (B-r)

Def.: iz. “bacaladilla”. D.: finagoa lirioa baino.

Entz.: D.: lehen barkukadak ateratzen genituen. Hemen apariora ere atrapatzen zen. B-r: antzina asko atrapatzen ziren Izaro puntan, Artxikoten. Hura ere egin da desagertu.

Ond.: *makallau txikixe* a.

makallotan (B-a, M)

Def.: adb. makailotan, makailoak atrapatzen.

Zit.: onek e makallotan dxute-san disenak, Groenlandia ta orra (B-a) / oiñ e

estaitx dxuten badi parejan makallotan (M)

makinilla (M, O), makinille (B-a-j) - makinillie (B-a-j, M), makinillek (B-a)

Def.: iz. “maquinilla”.

Lek.: *makinillia* a. / Ond.: *makinilla - makinilli*

makiña (M, O), makiñe (B-m-r, M) - makiñie (B-a-m), makiñek (B-m)

Def.: iz. (Eman, ibili, igiri). “Máquina”.

Zit.: emen esu itxen makiñerik ibilli átzes, apur bepai / ya onek arte andidxetiselles, kalau andikuek, ba estakosu makiñi setan ibilli bes / baye beti emon bi tzo makiñie átzes, átzes-átzes-átzes-átzes, plántateko aulan (B-a) / semat e makiñe susi ba? danin gues, makiñe gustidxen gues (B-j) / se iñdxar dakon makiñiek / makiña gedxau igiri? / érain makiñiri! [gehiago emateko] / gitxitxu makiñie [ik. *gitxitxu*] / presiñu eruen, da makiñie dxagon da / sus makiñe gedxau emoten, “mas belosida” / makiña asko emonda / da popadan da be makiña gitxi, se makiña askogas e, igual eitxen tzu musturre sartun / motorrape santarrak eta, e makiña gitxi txe / kápan dxuteko ba makiña gitxigas / ya makiña normala noberak e pentzaten daue-na omon / makiñi emon bi tzasu beste mandi altzateko, makiñie dakon daná / makiñie atrasin geldika-geldika / makiñie pal-palín imiñi / “imiñi erdidxen” ba makiña erdi / makiñistik e kátri okitxen dau e, makiñen / kalde-(re)teru ixeten san, makiñan, fogoneru-ri txe engrasador(i)ri txe agiñdxuten tzona / makiñetan omoten da lapix-plomue / kaldereteru da makiñako kontramaixue / makiñako seuser da, latigillue / makiñi berotuten okitxe ban / eskapi esi(n) lei sarratu se eskapi sarratu- ba makiñi pára eitxen da-ta, itxó eitxen da / lotú makiñie / makiña andidxe dako / makiña txikidxe dako (M)

Dok.: Urkidi-Apr aiz. «*makiñie* (máquina)» (171)

BISTU MAKIÑIE (M)

Def.: e. *Mek.* Kaitxanok esaten zuena makina arrankatzeko.

MAKIÑA ERDIDXEN (M)

Def.: adb. *Mek.* (Ipiní). “A media máquina”.

Zit.: makiña erdidxen imiñi (M)

MAKIÑA GELDIDXEN (M)

Def.: adb. *Mek.* “a poca máquina”.

MAKIÑA GUSTIDXE a. (M), MAKIÑE GUSTIDXE a. (B-j); MAKIÑA GUSTIDXEN (M), MAKIÑE GUSTIDXEN (B-j-l-r)

Def.: iz. / adb. *Mek.* “a toda máquina”.

Zit.: igiri makiñe gustidxe! / makiñe gustidxen gues (B-j) / makiña gustidxen botaten san / makiña gustidxe omon (M)

Lek.: *makiña gustidxa* a.

makiñista (M, O), makiñiste (B-m, M) - makiñistie (B-m, M), makiñistak (M), makiñistek (B-m); makiniste (B) - makinistie (B)

Def.: iz. “maquinista”.

Zit.: estudiantik e b- makiñistarako ta / makiñisti beti dabil loi (M)

Oha.: cf. motoristie

Lek.: *makiñistia* a. / Ond.: *makiñista - makiñisti, makinisti*

***makiñistin afai - makiñistin afaidxe (M)**

Def.: iz. D.: makinistak ez zeukan desen-karnatzeko obligaziorik tertzetan-eta, baina beti desenkarnatzen zuen kriel bat edo bi eta *makiñistin afaidxe* ematen zioten, aparte partitzen zena.

makús (M) - makúsak (M)

Def.: iz. elantxobetarra. Horrela deitzen diete arrantzaleek itsasoan.

Oha.: D.: orain ez da deitzen horrenbeste.

malla (M); málle (B-a-r)

Def.: ad. “enmallarse”.

Zit.: antxogie eitxen da málle (B-r) / trénpí dator málleta (B-j)

Ond.: *malla*

mallá (M), málle (B-a-j) - málle (B-j-r, M), mallek (B-a)

Def.: iz. "mallá de red".

Lek.: *mallá - mallak* / Ond.: *mallá*

Dok.: Azkue. «MAILA, mailla 2º (AN-b, Bc, BN, Gc, L, Sc), mallá de la red.»

MALLA ANDIDXEK a. (M)

Def.: iz. D.: tresmailak daroatza hiru maila, kanpoko biak maila handiak dira.

Sin.: mallá nagosidxe

MALLA NAGOSIDXE a. (M), MÁLLE NAGOSIDXE a. (B-a)

Def.: iz. maila handia.

Sin.: mallá andidxe

MALLA TXIKIDXE a. (M), MÁLLE TXIKIDXE a. (B-a)

Def.: iz. D.: tresmailak daroatza hiru maila, erdikoa da maila txikia.

***mállabakar - mállabakarrak (M); *mallebakar - mallebakarrak (B)**

Def.: iz. lehengo maila bakarrek sareak.

Lek.: *mállabakarrak a.* / Ond.: *mállabakar - mallebakarra, mallebakarrak*

Dok.: Apraiz. «*Mállabakarra* "Betilla"» (II-192)

mállan (M), málle (B)

Def.: adb. "a la deriva, con artes de en-malle".

Sin.: driban

malleta (B-l-p, M, O) - malletie (B-l-p, M), malletak (M)

Def.: iz. "malleta".

Entz.: D.: bakek erabiltzen dizkizute malleta bi-hiru, lau ere bai segun ze kalautan egiten duen behar.

Lek.: *malletia a.* / Ond.: *malleta - malleti*

mallói (M) - malloye (B-l, M)

Def.: iz. D.: arrastako sareak azpian beraunetik eta zakura daukan maila lodiagoa, hondotik arrastan datorrena. Errefortzu modura edukitzen du. B-l: mailoia erabiltzen dute beraunetik sareraino zati bat eta gero kortxotik sarera beste zati bat, maila handiagoa, indar gehiago edukitzeko da.

mamarro (M) - mamarrue (B-p, M)

Def.: iz. (Forma). D.: enbarkazioari oholean formatzen zitzaion harra.

Entz.: D.: ostraren urak ere ematen zuela harra esaten zen, orain kutsatuta da-goenez dena harrak ere galdu dira.

mamín (M) - mamiñe (B-a-j, M), mamiñek (B-a)

Def.: iz. sarearen oihala. D.: sarea.

Sin.: pañue

mandá (B-j) - mandie (M) 1.

Def.: iz. "lado".

Zit.: da batelekuk esate-san tzu se manda artun (B-j) / bránkas beren barrure, ankerara, mandara / da beste bat-au Portor-arri nagosidxen barruko mandan, Arri-eder / Artxikote da Ixaro púntie. Nórteko mandie / pangik agarraten tzo, estiborreko mandatik eta arek tirtutun tzo (M)

Oha.: orokorrean arrantzaleen edo portuko mandako berbatzat hartua da, besteek *alderdidxe* esango lukete.

BEKO MANDIE a. (B-a, M)

Def.: iz. *Geo.* portutik irtenda oesteko manda. D.: oesta.

Zit.: beko mandara gues / nora susi ba? ta berántz, beko mandarás gues (B-a)

Ant.: goiko mandie

GOIKO MANDIE a. (M)

Def.: iz. *Geo.* portutik irtenda lesteko manda. D.: lesta.

Zit.: goiko mandara gues / nora sus su ba? ta e ba ni onantz e, gorántz eingot (B-a)

Ant.: beko mandie

mandá (M) - mandak (M) 2.

Def.: iz. "banda". Arrastako sarean.

mandaraka (M)

Def.: adb. D.: haizea gogor badago itsasoari manda emanda joatea.

mandaska (B-o, M)

Def.: adb. (Bota). D.: mandara bota, eroan.

Zit.: dxo olatuek eta mandaska bota gaitxus (M)

mandxunga (M), mandxunge (B-a) - mandxungie (B-a-p-r, M) 1.

Def.: iz. (Atara). “Manjúa”. D.: izurdeak ateratzen duen arraina. Bokarta edo sardina izaten zen.

Entz.: B-p: goizean topatzen baduzu manjunga, eguzkia goian badago oesteko manda hartu behar diozu izurdeari, arrainak eguzkiaren argitasunari eskapatu egiten diolako.

Zit.: ogei enbarkasiño otamar danak e ixurden átzien. Oin sarritxen ataraten dau mandxunge bapaiño gidxau / an! Mandxungi ata dau (B-a)

Lek.: *mandxudxa* a. / Ond.: *mandduba* - *manddubi*

Dok.: Ortuzar. «*Mandxunge*. Manjua.»

SARDIN-MANDXUNGIE a. (B-p);
SARDIN-MANDXUNGEK a. (B-r)

Def.: iz. sardin en manjunga.

mandxunga (M) - mandxungie (M) 2.

Def.: iz. D.: nahastea.

Zit.: nondik edo selan irabasten dau orrenbeste diro? orretabile lako mandxungarik (M)

mandxungan (M)

Def.: adb. (Joan). “Pesca a la manjúa”. Izurdeen atzetik arrantzan, izurdeek ateratzen duten arrainean.

Lek.: *mandxudxan*

Dok.: Astui. «pesca a la manjúa o MANJUNGEN» (B4-112)

MANDXUNGAN GAUS (M)

Def.: e. edozein arrainetan asko atrapa-tzen egotea, safran.

manejada (B-a, M) - manejadie (B-a, M); marejada (M) - marejatie (M)

Def.: iz. (Egon). “Marejada”.

Zit.: manejada andidxe dau / oseake, aixie.. ekarri órduko, manejadi altzaten dau / manejada apur bet-eu (B-a) / bixarrak ukusten badxakos Ixarori, manejadi dau / da éguko aixiek, da iparrak, okitxen dau manejadie, ségidxe-kue / edo aixik dxoten saixulakon edo manejad(ik) dxoten saixuselakon-edo, goberno santarra / dxo ta tapá da ba,

aixin barrure susenien, manejadias / manejada apurtxu bapadau ba or e barran armaten da sarrantzidxe buf! (M)

Sin.: itxaskirridxe

Oha.: erdaraz “marejada” galdetu izanak eragin du beharbada behin *marejada* erantzutea.

Lek.: *manejaria* a. / Ond.: *marejadi* a.

manejadatxu (M) - manejadatxue (B-a, M); *marejadatxu - marejadatxue (M)

Def.: iz. “marejadilla”.

Zit.: manejadatxu dau (B-a)

Lek.: *manejaratxua* a.

mangá (M) - mangie (M) 1.

Def.: iz. arrastako sareko “manga”.

Entz.: D.: burloiak laurogei braza badauzka mangak hogeita bost dauzka.

Dok.: batzuk. «Manga» (I7-14)

mangá (B) - mangie (B, M) 2.

Def.: iz. “manga”. D.: zabalera, zubiaren azpi inguruan hartzen da.

mangera. Ik. *bangera*

***mangóí - mangoye (B-m)**

Def.: iz. *Mek*. “mangón de empalme”.

maniobra (M, O)

Def.: ad. “maniobrar”.

maniobra (B-j, M, O) - maniobrie (B-a, M), maniobrak (M)

Def.: iz. “maniobra”.

Zit.: merkantik itxen dauie, astin-astin maniobrie, batzuk / da gero ein bi de maniobrie (B-a) / maniobra ona dako orrek enbarkasiñuek / gusan maniobri itxen! (M)

Lek.: *maniobria* a.

manparo (B, M) - manparue (B, M)

Def.: iz. “mamparo de colisión”.

Entz.: D.: aurea apurtzen badu ez sartze-ko ura.

mánta (M) - mántie (B, M)

Def.: iz. “manta”.

Lek.: *mantia* a.

manualdi (M) - manualdixe (M)

Def.: iz. (Hartu). Aparioa manuan lotzen den aldia.

Zit.: atuna alaten saus, da, txarra da txirristadi itxie, se manualdixe artzen tzu da igual dza! ámu bótaten dau (M)

manuen (B-a, M)

Def.: adb. (Egon, joan). “Flojo, no tenso”.

Zit.: manún dau / erri:manda, manún dula / bera pañu dauela manuen / an urteten tzo, manuau edo ori, a da sartie / semat eta manuau, semat-a igiridxau, flójuau due (M)

Ant.: atesuen

Dok.: Azkue. «MANU 3º (B-I, G-zumay), flojo, no tirante”. TXO, KORDELETA MANUEGI BADARABIK, LASTER EGINGO JAKOZAK TXANBIU-RRAK.»

manuko (M) - manukue (B-I, M)

Def.: adj. D.: inork esan behar diona hau egin edo hori egin-edo, bere burutik irteten ez duena.

manutu (B-a, M)

Def.: ad. “aflojar”.

Zit.: manututa dau (M)

***maon - maona (M)**

Def.: iz. “mahón”.

Oha.: Juan Apraizek esan zidanez Bermeon *maona* eta *marona*, bariante bi daude.

maonesko (M) - maoneskuek (M)

Def.: adj. “de mahón”.

Zit.: praka maoneskuek / maonesko prakak / maonesko prakie / maonesko alkon-darie / maonesko dxantzitze on nai (M)

marapillo (M) - marapillue (M)

Def.: iz. “nudo”.

Zit.: marapillo asko daitx eitzen (M)

Sin.: murtzillie

Lek.: *morapillo* - *morapillua*

Dok.: Azkue. «MARAPILLO (B-eib-el), nudo.»

ATZO-MARAPILLO (M) - ATZO-MARAPILLUE (M)

Def.: iz. D.: txarto eginda dagoen mara-

piloa.

Entz.: D.: atunetan botaberan doazen aparioei ere egiten zitzaien, sokala loditik sokala meheagora, loturak egiteko. Beste punta biak hariarekin jota egoten ziren.

Sin.: atzo-murtzillie

***marapillotu (M)**

Def.: ad. marapiloak eginda. *Marapillotu* onartu zidan galdetu ondoren, Bermeon esaten den *murtzilletu*-ren parekoa litzateke.

Sin.: *murtzilletu

maré (B-j-l, M) - marie (B, M) 1.

Def.: iz. “marea”. D.: itsasora egiten den bidaia, hamar edo hamabost egun-edo itsasoan.

Lek.: *maria* a.

mare (M) - marie (B-a, M) 2.

Def.: iz. “marea”.

Lek.: *maria* a.

MARE BIXIDXEK a. (M)

Def.: iz. “mareas vivas”. D.: hamahiru pie eta ia hamabost pie igaten dutenak daude.

Entz.: D.: ilargi betean mare biziak beste egun bat edo bi irauten du.

Ond.: *mare bixixak* a.

MARE ILLE a. (M)

Def.: iz. “marea muerta”.

Ond.: *mare illak* a.

MARE TXIKIDXEK a. (M)

Def.: iz. “mareas bajas”.

Zit.: mare txikidxas be bistan oten da [Lagako baixie] (M)

MARIK ATRAPATA (M)

Def.: adb. (Eduki). Labur lotu diren prakatik esaten da, baten batek emantikoak.

***mareasiño - mareasiñue (M)**

Def.: iz. (Eduki). “Mareo”.

Ond.: **mareasiñoi*

marejada. Ik. *manejada*

marejadatxue. Ik. *manejadatxu*

marerdi (B, M) - marerdidxe (M)

Def.: iz. erdian dagoen marea, bajamara eta plemararen bitartekoa.

Lek.: *urerdidxa* a.

MARERDI BERA (M)

Def.: marerdia dagoenean eta beherantz doanean.

Zit.: marerdi ongo da bera (M)

MARERDI GORA (M)

Def.: marerdia dagoenean eta gorantz doanean.

Zit.: marerdi dau gorantz / oin marerdi ingeru ongo da gora (M)

márgol (M) - márgola (M)

Def.: iz. “berberecho, verigüeto”, *Cardium edule*. D.: Galizian “verigüeto”. Txirlaren antzekoa, biribilagoa da. Arraiak dauzka, ozkak goitik behera. Zuri iluna da.

Entz.: D.: Mundakako itsasadarrean ere asko atrapatzen da hori.

Sin.: birigueto, berigueto

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «Margol : 1º (?), almeja grande. 2º (B-ond), hélice, cierto caracolillo de mar.» / Anasagasti. «Margola, Marbola; *Cardium edulo*, Berberecho.»

maribera (B) - mariberie (B, M)

Def.: iz. D.: ura beherantz doanean, ez da bajamara.

maridxa (L, M), maridxe (B-a-j) - maridxie (B-a, M)

Def.: iz. D.: tostartekoen artean partitzen den dirua, bakoitzari tokatzen zaiona.

Entz.: D.: lehenengoz enbarkatzen zen mutil txikiari *serrena* ematen zitzaion, edadean aurrera joan ahala erdira altxatzen zitzaion, gero hiru laurdenera eta azkenik maria osora.

Zit.: maridxa onak (M)

Lek.: *maridxa - maridxia*

Dok.: Azkue. «MARIA : 1º (B-b-l), quión, ganancia correspondiente a cada tripulante.» / Ortuzar. «*Maridxie*. El mareaje, una de las partes alicuotas en que dividen la ganancia obtenida.»

maridxa bako arrañe a. (M)

Def.: iz. merke egiten duen arraina.

maridxaerdi (M); maridxerdi (B-a) - maridxerdidxe (B-a-j)

Def.: iz. mariaren erdia.

Lek.: *maridxaerdidxa* a.

Dok.: Ortuzar. «*Maridxerdi*. Medio mareaje.»

marie (B, M)

Def.: ad. “marearse”.

Entz.: D.: mareatzen ginenean gizon zaharrek makailoa eta ardoa ematen ziguten, gauza sikua eta gazia.

Ond.: *maria*

marigora (M) - marigorie (M)

Def.: iz. D.: ura gorantz datorrenean, ez da plemara.

Dok.: Azkue. «Maria-gora 2º (B, G), marea arriba.»

márikaka (B, M) - márikakie (B-a, M)

Def.: iz. neguan txirleten atzean ibiltzen den txoria.

Entz.: D.: berak arraina atrapatu beharrean txirleten atzean-eta ibiltzen da neguan, hauek mokoan zeozer bada-roate segitzen die kendu arte edo kaka egiten badu berak atrapatzen du. B-j: lapurra. Igual atrapatu du zeredozer zatzkekoak edo braiak eta han dabilkio egin arte. Ez du balio jateko, nik eguno ez dut ikusi jaten.

Sin.: kakadxalie

Lek.: *mariko - marikua*

Dok.: Azkue. «Marikaka (B-b), gaviota que hace vomitar a otras lo que han comido, para apoderarse ella, vulg. cágalos.» / Anton Perez. «márikaka (márikákíe) = (Stercorarius skua). Págalo.»

mariñera (M) - mariñerie (M)

Def.: iz. “camisa”.

Sin.: alkondarie

mariñero (B-r, M), mariñeru (M) - mariñerue (B-l-r, M)

Def.: iz. (Ibili). D.: nabigatzen dabilena.

Zit.: da gero ba arrasterutan ba ibil naitxen patron de kosta, da gero patron de peska. Bay mariñeru be bai dxun nai-

txen e Gran Solera / arrastan be ba
béstiles dxun nai ni mariñeru (M)

Lek.: **mariñero* / Ond.: *maiñela* a.,
maiñeru a.

***mariñerotasun - mariñerotasuna (M),
mariñerotasune (B)**

Def.: iz. arrantzale ofizioa.

**mariño (M) - mariñue (M); marino (B-
r) - marinue (B-l)**

Def.: iz. “marino”. B-l: karrerakoa, maki-
nista edo kapitana-edo.

mari-punta (M) - mari-puntie (M)

Def.: iz. D.: plemara nahi bajamara.

Entz.: D.: arrainek normalean eguzkiaren
bueltan eta mari-puntan jaten dute,
nobedadea egiten dute.

marisko (M, O) - mariskue (M)

Def.: iz. “marisco”.

mariu (M) - mariue (M)

Def.: iz. “mareo”.

márka (B-p, M) 1.

Def.: ad. lehorreko erreferentzia bat era-
bili itsasoan kokatzeko.

Zit.: markaten sendun, ari ta arridxe non
dauen / Kalabarriko urandidxe, márkaten
da, Ogoñon / Larrún márkaten
gendun bai / Betrokolo márkaten da
baitxe Aporako be bai / ori etzi márkaten
da, bertan e Ixaro puntan / ararte
enbarrerarte nik márka tas neuretzako
mendídxek (M)

Ond.: *marka*

márka (M) 2.

Def.: ad. “marcar, indicar”.

Zit.: patroyek, sáka botoyeri, da an mar-
katen tzo se ondo dauen (B-a) / da kór-
txue da ba, markaten dauena arrañek
agarraten dauenien / sonarra da aparato
bat, e, márkaten tzoyna arrañe, se ka-
lauetan dauen, se alturan dauen da ori,
markaten tzoena da sonarra (M)

márka (M) 3.

Def.: ad. “marcar, anotar”.

Zit.: markasiñu ba e konpasas márkate su
(M)

**márka (B-p, M) - márkie (B-r, M),
markak (B-l-p-r, M) 1.**

Def.: iz. itsasoan kokatzeko erabiltzen di-
ren lehorreko erreferentziak: mendiak,
etxeak, arbolak, e.a. Hauek jakitea pa-
troien ardura izaten zen.

Zit.: danok estaku márka batzuk (B-p) /
nik estot okin olako markarik (M)

Lek.: *marka* - *markia* / Ond.: *marka*

Dok.: Azkue. «MARKA 4º (B, G), marca,
señal.»

**márka (B-p, M) - márkie (B-p, M),
markak (B-p, M) 2.**

Def.: iz. arrastan zenbat erriatzen den ja-
kiteko ipintzen diren markak. D.: kate-
mailak dira markak. Bakoitzak ehun
metro dauzka.

Zit.: da au da káblie, engantxaten dena,
márkan / ogeiko káblie, usaten tzue, da
eruten tzu ba, e, lau edo sei márka edo
segun / da sus gero ba, abante librien e
ba, e esaten tzu primeruk ba “erri mar-
ka bat”, edo “errie márka bi” edo iru
marka, edo lau marka errie, markatie,
kate-mallatie, markak / bósi oten da,
guardakolin engantxata, da a da erre-
morka eru- ekarteko, malletan engrille-
tata, bueno alanbran engrilletata mejor
dicho, márkan engrilletata (M)

**markasiño (B-j) - markasiñue (M),
markasiñuek (B-j)**

Def.: iz. “marcación”. B-j: “marcación”.

Zit.: gonidxu da ba markasiño bat itxeko
(B-j)

**marmítx (B-a, M), marmítxe (B) -
marmítxe (B-l, M)**

Def.: iz. marmitakoa, “marmita” Bermeo-
ko erdaran.

Zit.: arrañe gosu da, marmitxin imintxeko
ta saltzarako / nai e marmitxien nai e
tomatetan nai e, atuneles imintxen da /
marmitxerako-ta gosu da / bay surru-
kutune ixen bi dau, marmítxe suridxen
(M)

Dok.: Ortuzar. «*Marmítxe*. Marmita: salsa
de bonito aderezada con pimienta roja
y de la cual se mantienen durante los
días que están en la mar en la costera
de bonito.»

marmitxoi (M) - marmitxoye (M)

Def.: iz. “marmitón”. D.: merkanteetan.

marmo-bola (M) - marmo-bólie (M)

Def.: iz. marmoka.

marmók (B-a, M) - marmoka (B-a-l, M)

Def.: iz. “medusa”.

Entz.: D.: urtarrila eta otsailean hiltzen da marmoka, orduan hondora joaten da eta sarri egiten dira sareak galdu basa eta marmokekin, zenbat eta maila txikiagoa gehiago atrapatzen du. Marmokek ikutuz gero pikatu egiten dute. Hiltzen zirenean tximinoia eta barbarin kumea atrapatzen zen Frantziako kostan hamabi-hamalau, hogeitaz urean, orduan etortzen ziren marmokak ondino desegin barik, bolak. Gizonak ibiltzen ziren arraina bereizten eskuz eta pikatu egiten zizuten, orain gomazko eskularruak daude.

Lek.: *marmoka* - *marmokia* / Ond.: **marmoka* - *marmoki*, *marmokak* (behean egoten dena); *merusi* a. (flotan ibiltzen dena)

Dok.: Azkue. «MARMOKA 2º (B-l-m), cierto pez que, extraído del mar, va poco a poco derritiéndose en agua.» / Anton Perez. «marmok (marmoka) = G. medusa. F. méduse. I. jellyfish, medusa.»

marmok arrain (B-a) - marmok arrañe (B-a, M) 1.

Def.: iz. “medusa”.

marmok arrain (B-a) - marmok arraña (M), marmok arrañe (B-a-o, M) 2.

Def.: iz. “peregrino”, *Cetorhinus maximus*.

Entz.: D.: tiburoiaren eta marraxoaren errazakoa baina handia, normalak laubost metrokoak dira baina hamar metrokoa ere egon da. Getarian sareak egoten ziren marmok arrainak harrapatzeko, orain ez da agertzen hori ere. Atrapatu dugu.

Dok.: Anasagasti. «Marmok arrañe, *Cetorhinus maximus*, Peregrino.»

***marmok-lanpara - marmok-lanparie (M), lanparie (M)**

Def.: iz. D.: lanpararen antzeko marmoka handia, biribila da bere erroekin.

marraixo (B-a, M) - marraixua (M), marraixue (B-a-f-j-o, M), marráixuek (B-j)

Def.: iz. “marrajo”, *Lamna nasus*. B-j: hemengo tiburoia, haginak ere geureak lakoak dauzka, bana-banakoak, Afrikakoek zerra legez dauzkate.

Entz.: D.: arrastan marinelek euren beharrak eginda gero gauez erriatzen zuten aparioa marraxotako. Marmitan-eta jaten zen. Frantziako kostan-eta ondo atrapatzen zen marraxoa, hemen ia akabatu egin da. B-o: jaten ona, tiburoia baino hobe. Hondoan atrapatzen da aparioarekin. B-j: nik neure denboran gutxi atrapatu dut. Batean akordutzen naiz orain hogeita hamazortzi bat urte atrapatu genuen bat, gauez trabes largata, atunaren burua ipini amuan, erria, buia batekin ipini eta behin bakarrik atrapatu dugu hemen. Beste batean kasan atuna alatzten egon eta marraxoa etorri zen atzetik segitzen-segitzen, hamar kiloko atunari zatia kendu zion, gero kostaduan jo arpoiarekin eta atrapatu genuen. Bermeon Galerna eta San Agustin-eta ibili ziren a ello, Frantziako kostan, baina Bermeon gutxi deditatu dira horretan.

Lek.: *marraxo* - *marraxuak*

Dok.: Azkue. «MARRAIXU (Bc), marraju (AN, Gc), marrajo, un pez.» / Anasagasti. «Marraixue, Marraijjue; *Lamna nasus*, Marrajo.» / Anton Perez. «marraixo (marraixue) = (*Lamna nasus*). G. marrajo, tintorera. F. mako, taupe. I. mako, blue shark.»

marraska (M) 1.

Def.: ad. “rozar las cuerdas”. Marruskatu.

Entz.: D.: marruskatzen duen lekuan trapo bat edo zeredozer ipintzen zaio.

Zit.: marraskaten dau ori txikota / txikota marraskaten dau (M)

Dok.: Azkue. «Marraska 3º (B-m, G-tus), royendo. Marraskatu (B-m, Gc),

marraskau (B-m), roer. Marruskatu : 1° (ANc, BN-s, G, L, R, S), frotar, restregar.»

marraska 2. Ik. maska

marraskillo (M) - marraskillue (M)

Def.: iz. "caracola, caracol".

Oha.: *maguridxue* eta *karakola*-ren ordeztzen berba hori erabiltzen zela dio, orain ez. Nire ustez garbizalekeriaren eragina egon daiteke hemen.

Dok.: Azkue. «Marraskillo (B-b-el-mond-plaz), marraskulo (B-m, G), caracol.»

martin peskador (M)

Def.: iz. "martín pescador".

Entz.: D.: kostan ibiltzen da.

Dok.: Azkue. «Martin arrantzale (G), martín pescador.»

mártxa (B-a-f-j, M) - mártxie (M), martxak (M)

Def.: iz. "marcha, velocidad".

Zit.: amodera, da mártxa baten imiñi ba mille buéltan-edo (B-f) / órrek okiñdxaue enbarkasiñupe, beti okiñdxaue martxa gedxaukuk e, amekupaiño / martxin e iñdxarras dau igiritxe [trampa] / imiñdxa dako ya ori martxie / arrasteko makiñi esate baterako da ba dakosu lélengoko martxak, errebolusiñuek / ureridixen edo aulan dator, mártxako arrañe / bueno lantzadi da gausa bat, agarraten tzunien, bay gero emoten tzun mártxi da- a da arrolladie / naikú du mártxarik (M)

Sin.: korri

MARTXA GUSTIDIXEN (M)

Def.: adb. (Joan). Makina guztian, korri guztian, abante dena.

Zit.: martxa gustidixen dxute sin botaten ametik txirritxatik / martxa gustidixen da ori abante librien. Martxa gustidixe bes, omoten tzasuna normala, se martxa gustidixe da apuruen, apuro baten omoten dxako martxa gustidixe (M)

mártxan (B-r, M)

Def.: adb. (Etorri, joan). Abante, martxan.

Zit.: ardora da, e, mártxan sues / su arrastan martxan sues / da gero dxuten

giñen Arritxure mártxan / atiek, erriten dau e martxa-martxa-martxan da / martxan dula barkue, saltate bin argi(re) / a elixe martxan dunin enbarkasiñu du buelta-bueltaka / tránpi igiritxa dau, mártxan / satos martxan / ori por regla jeneral da mártxan datorren arrañe / imiñi arrastako martxan / mártxan atate bin gorridxe [izurdeek] (M)

masamorra (B-a) - masamorrie (B-a) 1.

Def.: iz. B-a: badian txitxarrota, bogatana-eta joateko mazia. Mailuarekin egiten zen.

Oha.: badirudi, beraz, *masidxe* eta *masamorrie* bereizten direla. Julianek esan zidan, hala ere, bere ustez berdinak zirela.

Dok.: Azkue. «Masamorra (B-b), raba o masa que se esparce como cebo para pescar sardinas.» / Ortuzar. «Masamorra. Amasijo hecho con cabezas de pescado y que se emplea de carnada para la pesca de la sardina. *Masamorrie* yo. Preparar la masamorra.»

MASAMORRIN ANTZA DAKOSU TXO, MOBIDU BE ESARA ITXEN (M)

Def.: e. abuxa edo pertsona geldoa antza.

masamorra (B) - masamorrie (B-r, M) 2.

Def.: iz. (Arma). D.: "lío". Norbaitek gauza bat lohitzen badu ere esaten da.

Zit.: txo! Ori dok masamorri arma dokena! (M)

Sin.: masidxe 2.

Dok.: Ortuzar. «*¡An arma zala masamorrik!* Se emplea cuando se dá cuenta de algún lío o cuestión que se suscitó.»

maseta (M) - masetie (M)

Def.: iz. "maceta".

Entz.: D.: galafateatzeko erabiltzen zen, mailuarekin jo beharrean mazetarekin.

masí (B-a, M) - masidxe (B-a, M) 1.

Def.: iz. "macizo". D.: antxoba buruekin eta tripekin-eta egineko masa bat karnadatako erabiltzen dena. B-a: "cebo".

Zit.: masidxe esta lotu biar (B-a)

Lek.: *masi* - *masidxa* / Ond.: *masi* -

masixe

Dok.: Azkue. «MAZI (B, G, L-get), raba.» / Ortuzar. «*Masidxe*. Amasijo hecho con raba o huevas de bacalao.»

MASIDXE ATAKO TZAGU ARRAÑERI! (M)

Def.: e. arrain asko atrapatuko dela esateko esklamazio modura erabiltzen den esakera.

Sin.: meladi/dungulu/iku/txirritxie atako tzagu

MASIDXE ATA OSKU! (M)

Def.: e. D.: eguraldi txarrak atrapatzen zaituenean esaten da.

masí (M) - masidxe (M) 2.

Def.: iz. (Arma). “Lío”.

Zit.: masidxe arma su / au dok masidxe armati txo! (M)

Sin.: masamorrie

masibarril (M, O) - masibarrillek (M)

Def.: iz. makailoaren arbiak karnadatako eroaten ziren upelak.

Ond.: *masibarril - masibarrille*

masi (egin) (B-a, M)

Def.: ad. mazia bota.

Zit.: diñotzo patroyek e masi-gin! / esta atrapatzen - esta atrapatzen, ordun diñotzo es, masirik es egin / gixon bi oten dis masi-txen, bana-banaka / masi-txekuri diñotzo: ei! Masidxe gidxau ein gero arraiñ asko da-ta / patroye-tiño: masí! / masamorri da ba auri, ba txitxarrue nai berdela nai edoser, dxo, askan imiñi txe, aregas masí (B-a) / atunetan, bokartas eitxen da masi (M)

Dok.: Azkue. «Mazi egin (B-l, L-get), echar la raba.»

masisale (M) - masisalie (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: sardinatan eta badian mazi egiten ibiltzen ziren hamabost metro inguruko motorrak, kuberta bakoak batzuk eta beste batzuk kubertadunak.

Entz.: D.: orain berrogeita hamar urte-edo galdu ziren.

Sin.: bolintxeruek

masisare (M) - masisarie (M)

Def.: iz. Dimasek ipini zuen adibidea izan zen gaueko etxadan arraina sailkatzen egokeran itsasora botatzen zena, balio ez zuena, zatiak eta haiek eta hauek. Mazi hura. D.: “conjunto del masiso”.

Zit.: da, ote siles gaueko etxadan, ee arra-ñe apartaten, ba bótaten da estauena balidxo itxasora bótaten da da ara masisarera, dator e arra-ñe (M)

masitxu (M) 1.

Def.: ad. D.: eguzkiak edo beroak arraina guardarrainetan bigundu.

Sin.: pasma

Dok.: Ortuzar. «*Masitxu*. Hacer papilla una cosa.»

masitxu (B-a) 2.

Def.: ad. erropak lohitu.

Zit.: masitxu ingo sari or saborridxen [amak umeei] (B-a) / masitxuta dakasu erropa gustidxe(k) (M)

Oha.: maziarekin edo arrantzako hiztegiarekin lotuta egon daitekeelakoan gehitu dut hemen.

máska (B-f, M)

Def.: ad. arrainak haginekin txikotari egiten diona, gastatu eta ebaki egin lezake. Erdarazko “mascar”-etik etorriko da.

Sin.: marraska

masopa (B, L, M) - masopie (B-a), masópak (B-a, M)

Def.: iz. “marsopa”. D.: izurdearen antzekoa baina surzapala.

Entz.: D.: antzina porturaino sartzen ziren. Gero horiei marinako infanteriak tiroa botatzen zien kaltegarria izaten zirelako arrantzarako, sardinaren etxada egin eta zakua ere jaten zuten.

Lek.: *masopa - masopia* / Ond.: *arrain-gaisto - arraingaistu*

Dok.: Azkue. «MAZOPA (B-b-l, G-don), mazopla (AN-ond), peces grandes, negros, malos, vulg. arroaque.» / Anasagasti. «Marsopie, *Phocaena phocaena*, Marsopa.»

mastelero (M) - mastelerue (B, M)

Def.: iz. “mastelero, espiga del palo”. D.:

paluan kruzetatik gorakoa.

Dok.: Antonio Martínezek Granadako Castell herrian “mastelero” jaso zuen eta La Caleta eta Motril-en “espiga”. Mastelero hitzaz mesfidatzen da baina Dimasek ere esanahi berbera ematen dio.

mastranga (M) - mastrangie (M), mastrángak (M) 1.

Def.: iz. D.: arraiaren antz-antzekoa da baina buztanean sua dauka, piko bi, sartzen da eta gero ezin atera, min handia ematen du.

Entz.: D.: maztrangkak erriroan asko egoten ziren lehen. Soldaduzkan nengoela Mallorcan maztranga plazan saltzen ikusi nuen.

Lek.: **mastranga - mastrangia*

Ez: kofradian galdetu nien eta ez zekiten Bermeon.

Dok.: Azkue. «MAZTRANGA (B-l), pez semejante a la raya, más dañino, tiene un aguijón muy duro sobre la cola, vulg. chuchu.»

mastranga (M) - mastrangie (M) 2.

Def.: iz. alua.

Sin.: tramaye

***matafuego - matafuegue (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: pistoiaren gorengoko uztai (arue).

Entz.: B-m: orain goikoa apurtxu bat gogortuagoda da eta gero bestea normala eroaten dute.

mataputxet (B, L, M) - mataputxeta (B-a, L, M)

Def.: iz. D.: atuna hiltzeko palua. Begi bien bitartean jo eta hiltzen zen.

Ond.: *mataputxeta - mataputxeti*

Dok.: Azkue. «MATAPIXA (G), matapuxeta (B), mataputxeta (B-b), palo para matar merluzas y atunes.»

***matxét - matxeta, matxétak (B-r)**

Def.: B-r: aurreko bela txikia, oihal gutxiago daukana. Makina bako aparatuen gauzak dira horiek.

Entz.: B-r: haize asko badago sierbanoa, eta asko gehiago egonez gero matxeta ipintzen zen.

Dok.: Azkue. «MATXET : 1° (B-b), cierta vela muy pequeña, algo mayor que la llamada BURRIKETA TXIKI.»

matxiñe (M) - matxiñie (M)

Def.: iz. “grúa”.

Oha.: badirudi *gruie* esaten dela normalean, *matxiñie* kanta batean baino ez da agertzen. *Matxiñie* dauka berak jatorragotzat.

mátxo (B-a, M) - mátxue (M), mátxuek (B-a, M)

Def.: iz. “macho”. D.: gauza asko dira, torloju batzuk ere bai, argiaren entxufeak ere arra bat eta bestea emea, sartzen dena *matxue*. Itsasoan antzina bonben ondoan egoten ziren gauza batzuei ere deitzen izan zaie. Orain ez dago horrelakorik.

mediakaña (M), mediakañe (B-a) - mediakañie (B-a, M), mediakañek (B-a)

Def.: iz. D.: kaelak kanpoko alderdian, mandan, buelta guztian indargarri modura daroan burdina, (rósitxik).

medialuna (M) - medialunak (M); *medialun - medialune (B-a-j), medialunek (B-j)

Def.: iz. train klasea. B-a: “media luna”-ren itxurakoa.

Oha.: cf. lau-kuadroakue

mediana (M) - medianie (B-l, M)

Def.: iz. D.: kilo biranzko legatza. B-l: tamainu hazikoa da. Arrastan kilo bi eta erditik hirura dauzka.

Lek.: **mediana - mediania* / Ond.: **mediana - mediani*

mediomundo (M) - mediomundue (B-a), mediomunduek (B-a)

Def.: iz. “mediomundo”.

Oha.: badirudi gutxitan erabiltzen dela. Ik. *nuebomundue*

Lek.: *mediomundua* a.

melada (M) - meladie (B-a-l, M) 1.

Def.: iz. (Hartu). “Calada”. D.: bustitzea.

Zit.: meladi artun dot (B-l) / selako meladi atara dopa?! / e ño! meladi artun su

e? (B-a) / ño! Au dok meladi artzie! /
ño! Au dok e meladi artun dotena! /
meladi artun dot! (M)

**MELADI(A) ATAKO TZAGU ARRA-
ÑERI! (M) / MELADI ATAKO
TZAGU! (B-a)**

Def.: e. arrain asko atrapatuko dela esate-
ko esklamazio modura erabiltzen den
esakera.

Sin.: dungulu/masidxe/iku/txirritxie atako
tzagu

Ez: B-l

MELADI ATA OSKU (M)

Def.: e. D.: eguraldi txarrak atrapatzen
zaituenean esaten da.

melada (M) - meladie (M) 2.

Def.: iz. mozkorra.

**melbá (M) - melbie (B-f, M), melbak
(B-f)**

Def.: iz. “melva”. D.: atunaren antza
dauka.

Oha.: D.: ez da Mundakako berba, Anda-
luziatik-eta esaten da.

Dok.: Anasagasti. «Melbie, *Auxis
thazard*, Malva.»

memena. Ik. *maimen*

**mendebal (M, O) - mendebala (B-l, L,
M, O); bendebal (B-a) - bendebala
(B-a)**

Def.: iz. D.: noroesta edo galegoen hai-
zea. B-l: oestetik nortera doana.

Entz.: D.: eguzkia sartzen bada osorik
hurrengo egunean ez dago mendebalik.
Uretara ailegatu baino lehenago zarrat-
zen bada segidu egingo du. Neguan
haizerik epelena da.

Dok.: Azkue. «Mendebal 2º (B, G), oeste,
occidente.»

mendebal sero. Ik. *sero*

**mendí (B-a-p, M) - mendidxe (M),
mendíxek (B-a-j, M)**

Def.: iz. *Geo.* mendiak. Itsasoan koka-
tzeko markak dira.

Zit.: mendidxe bistén bádaus (B-a) / aur

dau mendidxe! / ararte enbarrerarte nik
márka tas neuretzako mendíxek (M)

Dok.: Azkue. «MENDI (c), montaña.»

mendiburu (M) - mendiburue (M)

Def.: iz. *Geo.* mendi baten burua, marka
bat.

***mendi-tuntur - mendi-tunturre (M);
tuntúr (M) - tunturre (M)**

Def.: iz. *Geo.* D.: mendi punta.

Entz.: markatzeko erabiltzen direnak.

meridiana (B-a) - meridianie (B-a-p)

Def.: iz. (Hartu). “Meridiana”. B-p: “altu-
ra meridiana del sol del limbo inferior”.

Zit.: seitzik meridiani beti artun bi de
sestantias (B-a)

**merkante (B-a, M) - merkantie (B-j),
merkántiek (B-a-j)**

Def.: iz. “mercante”.

Entz.: B-j: *kosterue* eta *merkantie* bereiz-
teko azken honek paluak dauzka
aurrean eta atzean. Aurreko paluko
argia baxuago joaten da eta atzekoa
biztuta joaten da. Merkanteak gutxie-
nez berrogeita zazpi metroko luzera
eduki behar du.

Ond.: *merkanti* a.

**meró (B, M) - merua (L, M), merue (B-
a, M), merúek (M)**

Def.: iz. “mero”. D.: meroak kolore dife-
renteetakoak daude. Bat dago iluna,
beste bat marroi antzeko koloreduna,
berdeska ere bai. Handiak ere dauzka-
zu. B-a: kalakoak handiak izaten dira,
hiru-lau-bost-sei kilokoak.

Entz.: D.: nabigatzen gabiltzala neguan
Santa Katalinan, Gineako golfoan, ate-
ratzen genituen meroak. Hogeita
hamabost kilokoa ere atrapatu dugu,
eta berrogei kilokoa ere bai. B-a:
itsasoan egur zati handi bat edo horre-
lakoren bat badago haren azpian arrain
txikitxuak egoten dira eta meroak ere
bai. Sarritan joan gara bertara ia mero-
rik daukan eta atrapatu ere bai aparieo-
kin. Asko badago etxada egiten zaio.
Itsasoko arrainik gozoena dela esaten
dute, hori eta lupina.

Lek.: *mero* - *merua* / Ond.: *meru* a.
 Dok.: Azkue. «MERO (Bc, Gc), mero (pez).» / Anasagasti. «Asaleko merue, Mero surijje; *Epinephelus gigas*, Mero de Roca.» / Urkidi. «meros (*meruek*)» (B3-373) / Anton Perez. «mero (merue) = (Polyprion americanum). G. cherna (baina iparraldean Mero deitzen zaio). F. merou. I. dusky seabass.»

MERÓ BALTZÁ a. (B, M)

Def.: iz. mero baltza.

Oha.: Dimasek ere irudiak ikustean *Polyprion americanus* arrainari horrela deitu zion. Ondoko merue sinonimoa izango da.

Lek.: *mero baltza* a.

Dok.: Anasagasti. «Ondoko merue, Meru baltza; *Polyprion americanum*, Cherna.»

ONDOKO MERUE a. (B-o, M)

Def.: iz. D.: azalekoa baino ilunagoa da.

***metalesko - metaleskue (B-a, M)**

Def.: adj. “de metal”.

Zit.: da, élix bet, metaleskue, da gero erlojo bat, korrederie (B-a)

metxá (B-m, M) - metxie (B-m, M), metxak (M)

Def.: iz. *Mek*. “mecha”. Pizkailuarena.

metxero (B-m, M) - metxerue (M), metxéruek (B-m)

Def.: iz. *Mek*. “mechero”? Leherketa egiteko, makina bizteko antzina jartzen ziren pizkailuak.

Entz.: B-m: lau zilindro badauzka lau pizkailu. Motorra puntuan ipinita daukatzunean bizteko. Yeregiek erabiltzen izan dituzte.

***mieka - miekie (B-j); miká (B-a) - mikie (B-a-r); *mireka - mirekie (B-j)**

Def.: iz. B-j: belarri biak eta zileraino da mieka.

Oha.: Rafaellek ere belarria eta mieka bereizten ditu hurrean.

Dok.: Azkue. «Mieka (B-mu), ijada de peces. Var. de MEAKA. Meaka (B-a-

g-i-mu-o-tx, BN-gar-s), ijada de animales o peces. Muchos en B pronuncian esta palabra MIEKA, en virtud de cierta eufonía de que se hablará en la Introducción.»

miélga (B, M) - miélgia (M), miélgie (B-f-o), miélgak (B-o)

Def.: iz. irudietan *Galeorhinus galeus* eta “mielga”, *Squalus acanthias* (biak birritan ezagutu ditu Dimasek). Frufrunak ere *Squalus acanthias* ezagutu du. D.: eta B-f: tolla lako berdin-berdina da baina miélgak lepoan sua dauka eta tollak ez dauka. B-o: hegoen azpian suak dauzka. B-f: su bi dauzka, bat bestea baino beheratxuago. Azaleko arraina da, hogeitazazatik gorakoa.

Lek.: *miélgia* a. / Ond.: *mielga* - *mielgi*

Dok.: Azkue. «Mielga (B-l), mielka (Gc), mielga, pez marino del orden de selacios, sin escamas, comestible, pero poco apreciado.» / Ortuzar. «Mielga. Nombre de un pez de ínfima calidad.» / Anasagasti. «Mielgie, 1. *Squalus acanthias*; Mielga, Ferrón. 2. *Squalus fernandinus*; Galludo, Ferrón.» / Anton Perez. «mielga (mielgie) = (*Squalus acanthias*). G. galludo, mielga. F. aiguillat. I. spurdog.»

miéztz (M) - mietza (M)

Def.: iz. D.: txibiari kentzen zitzaion azaltxua.

Entz.: bigun egoteko kentzen zen pelenka, bestela gogortu egiten zen uretan.

Oha.: cf. pelenkie.

mílla (M), mülle (B-a-j-p, M) - mília (M), millek (B-a)

Def.: iz. “milla”. D.: mil ochocientos cincuenta y dos metros.

Zit.: ametik amar millen ba atune politxo on da, sáltaka edo / da orrako bi-san da ba, estai semat, otas millek ote-san dies / oin aparatutauseles onak, dxakitxeko sema mülle dausen erre (B-a) / sema milletan sausi ba? (..) ba otamar milletan edo ori edo besti bai, edo, onenbeste milletan gatos etzera (M)

Lek. eta Ond.: *milla*

**millabarrrika (M) - millabarrikie (M);
*millebarrike - millebarrikie (B-o);
bidebarrike (B-a) - bidebarrikie (B-a),
bidebarrikek (B-a); bidebarrekie a. (B-j)**

Def.: iz. “pañño común”, *Hydrobates pelagicus*. D.: elaiaren antzeko itsa-soko txoria, hatsa botatzen du.

Entz.: D.: enbarkazinoei segitzen die botatzen den lohia jaten. Gaez argira etortzen dira eta atrapatzen dira itsasoan. Horiek ikusten badituzu bertan popapean seinale eguraldi txarrak datozena. Ondarroan egoten zen arrasteroetako patroï bat Artapelo ezizenekoa, hark ikusten zituenean horiek atzean arribadan sartzen zen eguraldi txarra ziurtat emanez.

Lek.: *matxiplaka - matxiplakia* / Ond. *billabarrika - billabarrikie*

Dok.: Azkue. «Millabarrrika (B-b-l-mu, G-don), golondrina de mar; en el dorso, cerca de la cola, tienen plumilla blanca. MILLABARRIKAK TXALUPATZEAN DABIZANEAN, EKA-TXA DA GANEAN (B-b)» / Anton Perez. «millabarrike (millabarrikie) = (*Hydrobates pelagicus*). Pañño.»

minitu (M); miñitu (B-j)

Def.: iz. “minuto”. Kokatzeko. D.: mila da. Zit.: ba imingu amalau grado.. da amasapi miñitu ba oeste igual (B-j)

miserikordi (M) - miserikordixe (M)

Def.: iz. D.: modu handirik egoten ez zenean, neguan arrainik ez zegoenean denporalekin eta etxean-eta, kofradiak hogerleko bana-edo ematen zizun, hura izaten zen *miserikordixe*.

modú (M) - modue (M), arrain-modue (M); modó (B-j, M) - modue (B-a-j)

Def.: iz. arraina atrapatzeko modu edo aldi ona.

Zit.: modú badau, oiñ espadau modorik, baye bádau modú andik, arraiñ asko badeu, portorik urrienara sues arribadan (B-a) / ein su karnadi ta erdi modo barik / modú dau ámetik iru ordu (B-j) / modo txarra dau edo modo ona dau / estau modurik, arraiñik esta- estauenin e dxaten, edo esunin atrapatzen, estau

modurik amen / arrain-modurik estau / esanin oten modú andirik, esatiles e estau modurik negun-edo (M)

mojá (B, M) - mojje (B, M)

Def.: iz. D.: atunaren antza dauka baina totoagoa da eta begi handiagoa. Hegoa dauka zimarroia eta atunaren bitartekoa.

Dok.: Anasagasti. «Monjie, Tomaterue; *Thunnus obesus*, Patudo.» / Anton Perez. «moja (mojie) = (*Thunnus obesus*). G. patudo. F. thon ventru. I. bigeye.»

molinete (B-a, M) - molinietie (B-a)

Def.: iz. “molinete”. D.: makinila. Arrastan-eta, bapordunek edukitzen zuten aurrean. B-a: “molineta o cabrestante”.

mólla (M), mólle (B-r) - móllie (B-e, M)

Def.: iz. *Geo*. “muelle”.

Lek.: *molla - mollia* / Ond.: *molla - molli*

mólla-buru (M) - mólla-burue (M)

Def.: iz. *Geo*. D.: moila-punta.

Sin.: espigoye

momá (B-a, M) - momia (L, M), momie (B-a, M)

Def.: iz. “gato marino”, *Scyliorhinus stellaris*. D.: pitxarrosaren antzekoa da, azala-eta berdina dauka baina mantxa baltzak dauzka eta handiagoa da.

Entz.: D.: sikatuta jaten zen.

Dok.: Azkue. «MOMA (B-l), momar (B), un pez sin escamas, del tamaño de la merluza, muy poco sabroso; vulg. pitarrosa.» / Ortuzar. «*Momie*. Nombre de un pez.» / Anasagasti. «*Momie*, *Scyliorhinus stellaris*; Gata, Alitan.»

móna (M)

Def.: ad. “montar”. D.: enbarkazio berria montatu, prestatu.

Zit.: portun esu ikusi? Bat-eu móntaten (B-a) / enbarkasiñu móntaten daus (M)

montaje (B-a, M) - montaje (B-a-j, M)

Def.: iz. “montaje”. D.: egiten zen barruteia, zubia, paluak, goi guztia, makina sartu eta dena.

Zit.: an deu e montaji itxen [enbarkazio bat] (B-a)

monte mayor (M) - monte mayorra (M)

Def.: iz. “monte mayor”.

Sin.: baltzue

mordidu (B-f, M)

Def.: ad. D.: marapiloa gogortu, trinkatu.

Zit.: atzo-murtzilli esta morditen (B-j)

Sin.: asoja

mórko (M) - mórkie (M) 1.

Def.: iz. D.: jatekoa, bokarta.

Entz.: D.: ikoaren adarrekin basazko kazuela ipintzen zen. Kapa bat bokart ipintzen zen ileran eta gero gainean iko arbolaren palutxuak ipintzen zitzaizkion, haren gainean ostabere bokartak, berriro palutxuak eta ostabere bokartak. Tomate-saltsa egiten zen, piper txorizero bat edo bi eta gindila apurtxu batekin, txinotik pasatzen zen eta botatzen zen bertara, gero pla-pla egin arte.

mórko (M) - mórkie (M) 2.

Def.: iz. D.: mazia.

Sin.: masidxe, masamorrre

***mórro - mórrie (B-j-m)**

Def.: iz. *Mek.* “morro de la máquina, parte delantera”. B-m: “morro”.

mórtemor imiñi (M)

Def.: ad. D.: marka bi errunbo batean ipini.

móso (M) - mósue (M)

Def.: iz. “mozo”. D.: “moso”. Merkanteetan marinel baino gutxiago.

motói (B-a-j) - motoye (B-a-j-l-r, M); motó (M) - motue (M)

Def.: iz. “motón”. D.: antzina ibiltzen ziren oholezko motoak belak izatzeko.

Oha.: badirudi *motoi*-k Bermeoko forma dela. Hala ere batzuetan erabili egiten du Dimasek. Cf. pasteka.

Lek.: **moto - motoya*

Dok.: Azkue. «MOTO : 1º (B-m), polea provista de un ojo. Motoi (Bc, G), polea, vulg. motón.»

motoloye. Ik. *mutilloi*

motór (B-f, M) - motorra (B-f, M, O), motórrak (B-a-j, L) 1.

Def.: iz. “embarcación de motor”.

Zit.: áuntxeteus gánera motórrak-eta urteteko (B-a) / egunen baten geugas etorko sara, eskiri-txen gusenien, motorrien / kasan atrapatzen da batelakas, edo motorrakas, motortxukas / anaidxek ixeten sin, orrek e “Dos Hermanos” da beste motor bat okitxe bin (M)

Ond.: *motor - motorra*

MOTOR ANDIDXEK a. (B-j, M)

Def.: iz. D.: atunetan-eta dabiltzan enbarkazio handiak.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «Barcos grandes (*motor-andijjek*) de 35 metros de eslora total y 200 toneladas de arqueo.»

MOTOR TXÍKIDXEK a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: baidan tximinioitan-eta ibiltzen diren enbarkazio txikiak. Bermeon legazaleei ere deitzen zaie.

Ond.: *motor txikixak a.*

Dok.: Urkidi-Apraiz. «Motoritas pequeñas (*motor-txikijjek*) de 10 metros y 9 toneladas.»

motór (B-j, M) - motorra (B-j-m, M) 2.

Def.: iz. *Mek.* “motor”.

Zit.: motorrak arrankateko, konpresorak / ni ibil nai arrastan motor bakarragas, motor sentrala, motor bat / au sare klasie, ibiltxen gendun, irureun, da bueno!, irureun da berrotamar kabaloko motorragas (M)

MOTOR AUSILIAR - MOTOR AUSILIARRA (M); AUSILIAR (M) - AUSILIARRA (M), AUSILIARA (B-a-j-m)

Def.: iz. *Mek.* “motor auxiliar”.

motorista (M), motoriste (M) - motoristie (B-p, M)

Def.: iz. D.: motorretako makinista. Lehen *makiñistie* baporetakoa izaten zen.

***motorresko (M)**

Def.: adj. motorrezkoa, motorra.

Zit.: ein paladatxu bat! abantien. Edo, bá-da itxasun baporasku bada, edo motorresku bada, “dale una palada abante” da “paladatxu bat” / ordun esan oten enbarkasiñorik baporeskorik es motorreskorik (M)

***muélle - muéllie (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: “muelles de válvula”.

muérto (M) - muértue (M)

Def.: iz. “muerto”. D.: balizek eta buiek artez egoteko zementuarekin eginda daukaten blokea.

muná (M) - munie (M), munak (M)

Def.: iz. *Geo.* “duna de arena, lodo...”

Zit.: muna-ganin gaus! Muní dxo du (M)

muñekera (B-j, M) - muñekerie (B-j, M)

Def.: iz. *Mek.* “muñequera”? Ez nion Dimasi azalpena ondo hartu baina pistoiaren enboloa —enboloa ez da pistoia berarentzat— aipatu zuen eta mugimendua daukan zer bait.

muñói (M) - Muñoz (M)

Def.: iz. “muñón”. Makinilarena.

Ond.: **muñoi - muñoi*

murmoi (B) - murmoye (B, M); burmói (B-a) - burmoye (B-a-j-l)

Def.: iz. D.: zarrazoia. B-a: “niebla”.

Zit.: burmoitxen da Abe Marie, lotú in biar. Bai, dxakin es e non sausen be / abe burmoi asko dau (B-a)

Oha.: Mundakan lehen beti izan dela *sarrasoye* dio, *murmoye* Bermeotik ekarriko berba dela.

Sin.: sarrasoye

Dok.: Azkue. «MURMOI : 1º (B-mu), cerrazón.»

murtzille (B-a-j) - murtzillie (B-j), murtzillek (B-a)

Def.: iz. (Emon). “Nudo”.

Zit.: suk aulan txikota, uretara etxa, da ámen púnten, murtzille bat espatzasu emoten, murtzillie, aulan, aulan? destú itxen da (B-a)

ATZO-MURTZILLIE a. (B-a-j-r)

Def.: iz. (Eman) D.: txarto eginda dagoen

marapiloa. B-r: korritu egiten du.

Zit.: emon dot atzo-murtzillie (B-j)

Oha.: ez da edozein marapilo ere. Batzuetan normala egin nahi eta arin egikeran irteten zuen eta beste batzuetan apropos egiten zen. Ik. *atzo-marapillue*

Sin.: atzo-marapillue / Ant.: gixon-murtzillie

GIXON-MURTZILLIE a. (B-j-r)

Def.: iz. *atzo-murtzillie*-ri kontrajartzen zaion marapiloa; hura txarto eginikoa, hau ondo eginikoa. B-r: gurutzean irtengo dizu. Trinkatu egiten da.

Ant.: atzo-murtzillie

***murtzilletu (B-j)**

Def.: ad. marapiloa egin.

Zit.: emoten dxatzo buélta bat ero bi kórtxuri, da gero murtzilletute etorteko ba agarrateko biradoran obeto (B-j)

Sin.: *marapillotu

must (egin) (M)

Def.: ad. “zambullirse”. D.: buruz behera egiten duzunean da must.

Ber.: kikimera, kikumera

Ez: B-a

Dok.: Azkue. «MUST : 1º (B-m), zambullidura.»

mustúr (M) - musturre (B, M) 1.

Def.: iz. “proa”.

Zit.: mustur bikue, ori, orreri deitxuten tzagu Mundekan baidakue (M)

Sin.: aurrie, brankie

mustúr (M) - musturre (B-a, M) 2.

Def.: iz. arrainen musturra.

Zit.: ixurditako mustur lusetxuaue / masopi da txátue, estako ori musturtxue (M)

mutíl (B-a-r, M) - mutille (B-j-l), mutíllek (B-a, M)

Def.: iz. “grumete”. Mutil txiki, barruko mutil.

Zit.: lelau sus mutil / neu be mutil ibilliku nai, neu be mutil ibil nai / atxiñen e, mutil sartzi-san da, da irebaste-san dau, maridxerdi / oin bai, sartzin dane-ko mutil, gixonan beste dako (B-a) /

mutille non dau ba? / sueneko mutille barrun dau? / ibil nai baye mutille nayela (B-j) / sartun nai mutil (B-r)

Oha.: *sueneko mutille* dio Julianek, *sueneko* askotan erabiltzen da Bermeon eta Mundakan *zuen etxeko*-edo esateko, *sueneko ama*; hemen, berriz, enbarkazioa esan nahi du.

Dok.: Astui. «Grumete: MUTILLE» (17-191)

BARRUKO MUTILLE a. (M)

Def.: iz. “grumete”. Mutil txikia.

Sin.: mutil-txikidxe

***mutil-txiki - mutil-txikidxe (B-r, M)**

Def.: iz. “grumete”. D.: barruko gazteena.

Entz.: D.: antzina hamar-hamaika urterekin itsasora, mutil txiki. Bere beharra izaten zen jatekoa egiten duenari lagundu, ardaoa atera, portuan baldia enbarkazioa eta abar.

Sin.: barruko mutille

mutilloi (M) - mutilloye (M); motoloi (B-a) - motoloye (B-a)

Def.: iz. D.: herriko edo enbarkazio barruko bita.

Entz.: B-a: antzina egurrezkoak izaten izan dira, haritezkoak.

Sin.: bitie

Oha.: badirudi gehiago erabiltzen duela Dimasek *bitie* beste hau baino. Alejandrok ere gaur *bitie* esaten dela dio.

Lek.: *mutillo* - *mutilloya* / Ond.: **mutilloi* - *mutilloi*

Dok.: Azkue. «MUTILLOI (B-l-ond), piezas de madera en que se atan las cuerdas que sostienen las velas de las lanchas, vulg. cornamusa.»

múxar (B, M) - múxarra (B-a, M)

Def.: iz. “mojarra”, *Diplodus vulgaris*.

Lek.: *partxemiki* - *partxemikidxa* / Ond.: *muxar* - *muxarra*

Dok.: Azkue. «MUXAR 2º (AN-and, B-ond, G-don), pececillo aplanado, como de media libra o tres cuarterones de libra, tiene pinta roja junto a la branquia, vulg. mujón. 3º (B-b), un pez marino, vulg. mujarrilla.» / Ortuzar. «*Muxarra*. Nombre de un pez. También se le llama así al individuo que tiene muchas

trampas.» / Anasagasti. «Musarra, 1. *Diplodus sargus*, Sargo. 2. *Puntazzo puntazzo*, Sargo picudo.» / Anton Perez. «múxar (múxarra) = (*Diplodus vulgaris*). G. sargo, mojarra. F. sargue. I. base.»

muxilla (M), muxille (B-a) - muxillie (B-a, M), muxillek (B-a-r)

Def.: iz. “mojojón, mejillón”, *Mytilus edulis*.

Entz.: D.: muxila eduki duzu hemen Mundakako errioan barratik hasi eta Portuondora zeuk gura duzun beste, haren beste. Galdu egin da hori ere, ez dakit zergatik.

Lek.: *mojojo* - *mojojoya* (*mokokoyak* ere entzun dudalakoa daukat) / Ond.: *mutxilloi* - *mutxilloi*

Dok.: Azkue. «MUXILLA 3º (B-mu), almeja, mojojón, cierto marisco.» / Anasagasti. «Musillie, *Mytilus edulis*; Mejillón, mojojón.» / Anton Perez. «muxill (muxillé) = (*Mytilus edulis*). G. mejillón. F. moule. I. mussel.»

muxói (B-a, M) - muxoye (B-a-f-r, M); muxó (M) - muxua (M), muxúek (M)

Def.: iz. “sargo”? D.: muxarraren antzeko arraina. B-a: bedarjalearen antzekoa.

Entz.: B-r: gozoa da porzeba jaten duela-ko hark.

Oha.: Mundakakoa *muxue* dela dirudi, hala ere batzuetan *muxoye* esaten du Dimasek.

Dok.: Azkue. «MUXOI (B-b-mu), pez marino, vulg. mujón. (V. Muxar, 3º.)» / Anasagasti. «Musoie, Popamientue; *Diplodus vulgaris*, Muxarra. Musoie, *Diplodus annularis*, Mocharra.» / Anton Perez. «musoi, muxoi (Musoié, muxoié). (*Diplodus sargus*). G. sargo (ik. muxarra).»

MUXOI GORRIDXE a. (B-f, M); MUXO GORRIDXA a. (M)

Def.: iz. muxoi klase bat. Frufrunak irudiak ikusikeran “mojarra”-ri (*Diplodus vulgaris*) deitu zion.

MUXOI SURIDXE a. (B, M)

Def.: iz. D.: muxarra lako berdina baina handian.

muxo-muxar (M) - muxó-múxarra (M)

Def.: iz. D.: ez dena muxar txikia, ez dena muxoi handia. Muxoia eta muxarraren bitartean dagoen hazia.

Ber.: ez da esaten antza

N

nabega (B-a, L, M)

Def.: ad. “navegar”. Nabigatu. Normalean merkantean ibiltzea izaten da.

Zit.: da gero dxun naitxen ba nabegaten (B-a) / gu, nabegaten gabiltzasela, kabo Santa Katalinan or e, Gineako gólfuen / bay bat beti dau nabegaten, tríun susenien biarrien / nabegaten da, kontramaixuri deitxuten dxako “sokie” / amar urte, ibil nai, nabegaten / da sententa y unon dxun naitxen nabegaten (M)

nabegante (M) - nabegantie (B-r) - nabegantiek (M)

Def.: iz. “nabegante”.

Zit.: ogongo da bárkun an be igual e, neu enai esan nabeganti-ta, estaípe (B-r)

nabegasiño (M) - nabegasiñue (M)

Def.: iz. “navegación”.

Zit.: setara dxun bi den nabegasiñuen / dxuten sanin belan nabegasiñue(n) / esatiles libretie nabegasiñoako libreti edo (M)

Lek.: **nabegasiño*

náilon (M) - náilona (B-a, M), náilonak (B-a, M)

Def.: iz. “nylon”.

náilonesco (B-a, M) - náiloneskue (B-a), náiloneskuek (M)

Def.: adj. “de nylon”.

naufraga (B-p)

Def.: ad. “naufragar”.

Zit.: Santoñen e aulan amabi bet urte ero bixitxen nauela arraintxen berton, an be ein garixen naufraga (B-p)

naufrajidxo (M) - naufragidxue (B-a)

Def.: iz. “naufragio”.

nebera (B-a-j, M) - neberie (B-a-j, M)

Def.: iz. “nevera”.

Entz.: B-j: Albacora-k eta hauek mila eta piku kintalekoa edukiko dute. Ni sartu nintzen lehenengo enbarkazioak ehun eta hirurogei kintalekoa eduki zuen, zortzi mila kilo. Geroagokoak hirurehun eta hirurogei kintal-edo eduki zituen. Sollube-koak seirehun kintalekoa eduki du. Illargi-k behin mila hirurehun eta hirurogei kintal ekarri zituen neberan, hogeita bost kiloko atuna, Azoresekoa.

Ond.: **nebera - neberi*

***neberako tapa - neberako tapie (M)**

Def.: iz. “tapa de la nevera”.

neberero (M) - nebererue (M), nebereruek (B-j, M)

Def.: iz. B-j: nebera gobernatzen dutenak.

negú (M) - negue (M)

Def.: iz. “invierno”.

nékora (B-a) - nékorie (B-a, M)

Def.: iz. “nécora”.

Entz.: D.: hemen ere atrapatzen da otzarekin.

Zit.: nékoratan gues (B-a)

Ond.: *nekora - nekori*

Dok.: Anasagasti. «Nekorie, *Macropipus puber*; Nécora, andarico.»

neskasar (M, O) - neskasarra (B-o, M, O)

Def.: iz. “garneo, escacho”, *Trigla lyra*. D.: kolo edo perloiaren antzekoa. Lepoa dauka handiagoa eta ahoaren goiko mandan mustur bik irteten diote, adar bi legez.

Lek.: **neskasar*

Ez: B-f-j

Dok.: Azkue. «Neskazar 2º (AN-ond), pez parecido al besugo, más rojo y de ojos grandes.» / Anasagasti. «Arrain-gorrijje, Neskasarra; 1. *Trigla cuculos*, Arete cuco. 2. *Trigla lyra*; Garneo, Gallina, Trigla.» / Igelmo, Iribar, Lerga. «la Nezka-zarra» (*Trigla lyra*)» (Inventario-107)

neskatille (B-a, M) - neskatiille (B-a, M), neskatiilek (B-a, M); neskatiil (B-a)

Def.: iz. portuan behar egiten duen andrea.
 Entz.: D.: antzina ikatzak-eta ipintzen zituzten moilan baporari emateko, bapor bakoitzak neskatiila bi edukitzen zituen. Mundakan etxerik etxe joaten zen jendeari itsasorako ordua ematen. Gero arraina etortzen zenean karroan edo buruan eroaten zuen kofradiara. Orain ere neskatiilek Bermeon egiten dizute gizonei lagundu, karroak kargatu, kaxak batu, garbitu eta behar horiek.

nobedade (M) - nobedadie (B-f-j, M)

Def.: iz. (Eduki, egin). Jaten egon ez den arraina jaten hasten denean. Alderantzizkoa ere izan daiteke, jateari uztea ere bai.

Zit.: e nobedadi dau ametik iru ordu / amen nobedadie dau (B-j) / atrapa kála baten igual e gaur arrain másie da bés-te egunin bapes, nobedadie / baye igarri nobedadie okiñ arrańek (B-f) / eguskidxen bueltan arrain gustidxe eitzen dau, e-, nobedadie baitxe tximinoyepe, eguskidxen bueltan da maripuntan / nobedadi dako arrańek (M)

nordést (M) - nordesta (B-j-l, L, M, O)

Def.: iz. “nordeste, viento del nordeste”.
 B-a: “nordeste”.

nordesteka (B-a)

Def.: adb. “hacia el nordeste”.

nóres (B-p, M)

Def.: adb. (Etorri). Txarto suertatu zeozer. D.: tunbata mandara edo zeozer apurtuta.

Zit.: koño! Ori enbarkasiñu nores dator / dana nores ibil nai [= suerte txarra izan dut] (M)

***noresko - nóreskue (B-p)**

Def.: adj. B-p: erdi txarra.

Zit.: neu igual nai persona bat erdi nóreskue, nóres nabillena (B)

***nórnordest - nórnordesta (B-l, M)**

Def.: iz. “nornordeste”. B-a: “nornordeste”.

Ond.: *nornordesta* a.

***nórnorust - nórnorusta (M), nornorueta (B-l)**

Def.: iz. “nornoroeste”.

nort (B-a, M) - nortá (B-j-r, M), nortak (M)

Def.: iz. “norte”. B-a: “norte”. D.: norte-ko haizea, “travesía” galegoek, “más de noche que de día”. B-r: norteko haizea.

Zit.: ño! Nortak e dxausak otzak! / atzo be nortá on da, baye nor suábie / nortá gogorau oten da gauas, egunes baiño (M)

Ond.: *norta* a.

nortaso (B-a, M) - nortasue (B-a)

Def.: iz. nort gogorra dagoenean.

Zit.: nortaso gogorra dau! / nortasu dau (B-a, M)

nórteka (B-a-f, M), nórteraka (M)

Def.: adb. (Joan). Nortearen barrura.

Sin.: nortien

nórteko andalus (M) - nórteko andalusak (M)

Def.: iz. itsasoan lekeitiarrei deitzeko modua.

norte-sur (M), nórte-surrien (B-p)

Def.: adb. “norte-sur”. D.: bere aurrean, zeu norte alderditik eta marka hegoa-mandatik.

Zit.: au imin bixu nórte-surrien (B-p) / non on sari ba? ta kabus norte-sur, edo Ogoño(g)as norte-sur, edo Ixarogas norte-sur (M)

nórtien (B-a, M)

Def.: adb. nortean, norteka.

Zit.: ámen erdi-erdidxen imin bi de, da sues Okantzara artes-artes e nórtien (B-a) / orko etxadati norte-, nórtin- nórtin edo éguen (M)

Sin.: norteka

norúst (M) - norusta (B-a-f-j, M);
***noruest - noruesta (M, O)**

Def.: iz. “noroeste”.

norusteka (B-a-p)

Def.: adb. noroesteka.

norusteko itxasue, olatue a. (M)

Def.: iz. D.: “mar de fondo”.

Sin.: ondoko itxasue, olatue

nudo (M)

Def.: iz. “nudo, unidad de velocidad naval equivalente a una milla”.

**nuebomundo (M) - nuebomundue (M),
nuebomunduek (B)**

Def.: iz. “mediomundo”. D.: asta barik, zirkunferentzia bat da boltsarekin.

Entz.: D.: zakua ipinita dagoenean, arrain asko eta baxu badago nuebomundoak botatzen dira sarearen barruan arraina atrapatzeko, sarabardoa ezin denean erabili. Txikotarekin erriatzen da hondora eta gero eskuz biratzen da.

Oha.: *mediomundo* baino erabiliagoa dela esango nuke.

Ond.: *pandero - panderu*

O

obenga (B-a-j, M) - obengie (B-a-f, M)

Def.: iz. D.: kazan atz-atzean eroaten zen palu bat, obengako apariora joaten zen bertatik.

Entz.: B-f: gaur ez da erabiltzen. Apario zantarra da, badaezpada ipintzen zena.

Dok.: Azkue. «Obenga (B-b), obenques. La palabra genuina debe de ser ESTAI.» / Astui. «Obenques: OBENGAK» (I7-191)

obengillo (B-a-f, M) - obengillue (B-f, M), obengilluek (B-a-f)

Def.: iz. kazan erabiltzen den palua. D.: atzean ere joaten diren palu bi, txiki-txuk.

obramuerta (B-a, M) - obramuertie (B-a-j, M)

Def.: iz. “obra muerta”.

Lek.: *obramuertia* a. / Ond.: *obramuerti* a.

obramuertin aspidxe a. (M)

Def.: iz. “barraganete”. D.: enbarkazioak kostaduan obramuertaren azpian daukan ziloa urak irteteko.

Oha.: Ik. *barganete*

odoldu (M)

Def.: ad. D.: odoletan ibili, goriztu.

Entz.: D.: kontraixoa legatzaren barruan odoltzen zen. Arrainak hobeto heltzeko izaten zen.

Dok.: Azkue. «Odoldu (c), ensangrentar.»

***oesnorust - oesnorusta (M)**

Def.: iz. “oesnorueste”.

***oessudost - oessudosta (M)**

Def.: iz. “oessudoeste”.

oést (M) - oesta (B-a-f-j, L, M, O)

Def.: iz. “oeste”.

Zit.: oesterengo dauen baixetik (M)

oesteka (B-a-f-j, M), oesteraka (M)

Def.: adb. oestearen barrura.

ofisidxo (M) - ofisidxue (M); ofesidxo (B-j) - ofesidxue (B-j)

Def.: arrantzan joateko lanbide edo modu desberdinak: ardorean, tertzekin, atunetan, bokartean, e.a.

Zit.: nik estot ein iru urte ero baiño or ofesidxuen [tertzekin] / nire ofesidxun esta esistidu márkarik eta esebe (B-j) / aña arte ba ardorin ibil gara, edo, béste ofisidxutan enai ibilli (M)

ogál (M) - ogala (B-e-l-r, M)

Def.: iz. D.: antzinako txapazko kasetatxu bat jatekoa egiteko. Orain ezkaratza dago.

Entz.: B-l: gaur ez baina lehen erabiltzen izan da arraina erretzeko, atune-eta erretzeko, ezkaratzetik kanpoan dagoena. Ondarrutarrek oraindik erabiltzen dute, Bermeon ez.

Dok.: Astui. «Fogón (cocina): OGALA; OGELA» (I7-191)

oidxida (M) - oidxidie (M)

Def.: iz. D.: bueltaka, bitsa ematen doan haize gogorra, kea legez ateratzen du.

oidxidaka (M)

Def.: adb. (Joan). Bueltaka joatea haizea.

Zit.: oidxidaka due (M)

ojalata (B-a, M) - ojalatie (B-a, M), ojalatak (M)

Def.: iz. "hojalata". Latorria.

ojalatasko (M) - ojalataskue (B-a, M), ojalataskuek (B-f)

Def.: adj. "de hojalata". Latorrizkoa.

Zit.: tankarta da ojalataskue (M)

okalitue. Ik. *eukalito***ol (B-a-j, M) - olá (B-a-j, M)**

Def.: iz. "madera". Ohola.

OL SÁMAU (M) - OL SÁMAUE (B-j, M)

Def.: iz. D.: ohol zantarra, ustelduta ez badago ere inoiz sikatzin ez dena. Kendu egin behar izaten da.

olagarro (M) - olagarrue (M)

Def.: iz. D.: "trompa marina", haize gogorra dagoenean, erremolinoak, bueltaka-bueltaka.

Sin.: tronpie, tragarroye

olana (B-a, M) - olanie (B-a, M)

Def.: iz. "lona". Belen materiala.

Lek.: *olania* a. / Ond.: *oloni* a.

Dok.: Azkue. «OLANA (B-l), lona.» / Astui. «Lona: OLANA; OLANIE» (17-191)

olanasko (B-a, M)

Def.: adj. "de lona".

Lek.: *olanaskuak* a.

Dok.: Azkue. «Olanazko (B-l), cierta vela muy pequeña.»

olarro (B-a, M) - olarrue (B-a), itxos-olarrue (B-a), olorrue (M), olárruek (B-a)

Def.: iz. D.: itsasoak apurtzen duenean ateratzen duen bitsa.

Zit.: olarro gogorak / olarropin gatos (M)

Dok.: Azkue. «Olarro : 1º (B-b), maretón, olas pequeñas en mar abierto.»

olato (B-a, L, M, O) - olatue (B-a, M)

Def.: iz. "ola".

Zit.: ure larri aulan olatutxules [ur larria] /olato sarratue (M)

Sin.: itxasue

Oha.: badirudi nahiko gutxitan erabiltzen duela berba hau, itsasoa esaten dute sarriago.

Lek.: *olato* - *olatua* / Ond.: *olato* - *olatu*

Dok.: Azkue. «OLATU : 1º (B, G), ola.»

AIXE-OLATO (B-a, M) - AIXE-OLATUE (B-a, M)

Def.: iz. D.: hondoko olatuak baino erresaka gutxiago edukitzen duena.

Zit.: aixe-olato andidxe deu (B-a) / aurtengo negun e aixe-olato gogorak on di amen (M)

Lek.: *aixe-olatua* a. / Ond.: *axe-olatu* a.**ÉGUKO OLATUE a. (M)**

Def.: iz. D.: hegoako haizea dagoeneko olatua.

IPARROLATUE a. (B-a, M)

Def.: iz. D.: lesteke edo nordesteko haizea dagoenean egoten den olatua.

Lek.: *iparrolatua* a. / Ond.: *iparrolatu* a.**NÓRTEKO OLATUE a. (M)**

Def.: iz. D.: norteke haizea dagoeneko olatua.

ONDOKO OLATUE a. (M)

Def.: iz. D.: "mar de fondo". Itsasoa dagoenean erresakarekin.

Sin.: ondoko itxasue

olesko (B-a, M) - oleskue (M), oleskuek (B-a-j)

Def.: adj. "de madera". Oholezkoa.

Zit.: alojaties ba eun killokuk edo aunek bidoyek? áurren antzekuek, baye, oleskuek (B-a) / da biberuk esetu dotes nik oleskuek (B-j) / Santoñan e, oiñ estaipa, ongo da igual, olesko mólli ote san, kánpun errekan (M)

ollanka (M) - ollanka (B-a, M)

Def.: iz. D.: ostadarraren zati bat, osoan ikusten ez denean.

óllar (B, M) - óllarra (B-I, M) 1.

Def.: iz. “gallo”.

Lek.: *ollar - ollarra* / Ond.: *ollarra* a.Dok.: Azkue. «Oilar, oillar 2º (B-I-ond), gallo marino, pez de cabeza grande, carne blanca, boca ancha.» / Anasagasti. «Ollarra, *Limanda*, Gallo.» / Anton Perez. «óllar (óllara) = (Lepidorhombus boscii). G. gallo. F. cardine. I. meagrim, whiff.»**óllar (M) - óllarra (M) 2.**Def.: iz. “pez de San Pedro”, *Zeus faber*.

Entz.: D.: marmitarako-eta gozoa da. Krok-krok egiten duelako deitzen zaio oilarra.

Lek.: *pes martiña* a.

Ez: B-f

Dok.: Anasagasti. «San Pedro arrañe, Ollarra; *Zeus faber*, Pez de San Pedro.» / Anton Perez. «Izen berarekin —oilarragatik— baita ere: (Zeus faber). G. Pez de San Pedro. F. Saint Pierre. I. John Dory.»**óllau (B-a, M) - óllaue (B-a, M), óllauek (B-a)**

Def.: iz. “ollao”. D.: tertzaren edo piedrabolaren hasieran dagoen begia, buietara doan txikota engantxatzekoa. B-a: tertzaren puntak, tertzak elkarrekin lantatzeko.

Zit.: au ein bi de krielakas bete, da, onen óllaue ta onén óllaue lantzá (B-a)

onbrerrana (M) - onbrerranak (B-a, L, M)

Def.: iz. “hombre rana”.

ondó (B-a-f-j, M) - ondue (B-j, M)

Def.: iz. “fondo”.

Zit.: orreties kálan, ya ondó andidxen ataraten disenak / básaus e, ondo andidxen, itxosuen / patroyek, sáka botoyeri, da an markaten tzo se ondo dauen (B-a) / ondo andidxe (B-f) / e! amen ondó gogorra dau (B-j) / ondú on eskerro, káli da ya / ondu báda ugei brasa / gaur sondak markaten tzu se alturetan datorren arrañe, se ondo dauen da dana / ondu bakosu [afirmazioa] / onduk agarraten badau / onduk agarraten batzu apaidxuri / nailonesko sarik ixaten

sin, arek an lotze sien, onduen galdute / a ondun dau / aideko besegu da, ondun estauena / bay gero arrañe badau e ondorau / onduen ibiltxen da [txori bat] / apaidxu asko itxi du ondun / imintxen da onduen, fón-do-monda [bolanta] / ondun e imintxen san tertzie / ondun agarratie, ori da enbarratie / ondun agarraten badau / trábu da ondun agarraten dauenien / onduri agarratz(agu) da páñu galdu du / etzola agarraten e, onduri ankilliek, ori da karri:ndo / basatu da, ondun ganin plántaten senien [palangra] / da gero dau ondoko merue / esta ondokue, asaleku baiño / errekaladu da, ondodik, semat altzaten sun, errekaladue ori da. E kasu baterako ba arrain batzutan ba ondun kontra, beste batzutan brasa bete gorau / su arrastan martxan sues, ondoti dakasu sarie / onepe ondodik ibiltxen die [bibitxoak] / datorrenin arraña pásaten, ondoti dator / señale ondoti datorrena, arrasteru ondoti dabill-dxe / ondodik ba imintxen da ba, esate baterako brasa-erdidxen edo ondositue ámue / lusín da ondo- ondodik dxutie ugerrien / orrek eitxen dau ondora, ño!, arrañe atrapatzen, bai, kofrie / da erriten da ondora txikotagas / sondie erri ondora / beste batzutan ukusten da, beitu ondora ta tximistadaka / kantzate sinin dxaten brauntadaka ondora bótaten [izurdeek arraina] / Castillo Olite, bota bin an ondora / dxun san ondora [enbarkazioa] / ondora badue barkue / ondora due / Ondarrun Karmentxu Arriola dxun san ondora / ondora dxun san bertan portuen / ondun erres ba brasa-erdi bat edo gausie / tertzak ondun plegata, plegá gudau esan ba ondun, ondun erres dxota / igual okitxe ban ba ondorar-teko- txikota (M)

Lek.: *ondua* a. / Ond.: *ondu* a.

Dok.: Azkue. «ONDO 8º (c), fondo.»

ondo gabiltzas geu itxasora gero? (M)

Def.: e. suerte txarra izaten denean erabiltzen den esakera.

Oha.: dudau daukat hau Bermeon bezala lexema bat den. Ikusi Anton Perezen *Bermeoko Herri Hizkera*

Dok.: Anton Perez. «ondo gabiltzez geu itsosora? = Ironiazko esaldiak, norbait edo zerbait kritikatzeko edo gitxiesteko. “*Hori esan dau Jose Ramonek? Ondo gabiltzez geu itsosora?*”. (Qué gente lleva mi carro).»

ondoko arbola (M) - ondoko arbolie (M)

Def.: iz. “coral..”

Sin.: korala

Ond.: *ondoko arbolak* a.

***ondoko arri - ondoko arridxe (B-j) 1.**

Def.: iz. “aguadilla”.

***ondoko arri - ondoko arridxe (M) 2.**

Def.: iz. olgetan must eginda atrapatzen zen hondoko harria.

ondoko tirie. Ik. *tirie*

ondu dxo (B-j, M) 1.

Def.: ad. “embarrancar”.

Zit.: ondu dxoten dauenien, aurdun etxaten da palangrie (B-a) / ondu dxo du / ondu dxoten senien / da gero eitxe san ondu dxo erain, tenkin ganien / da ontxe be ukusko su selan dakoen, arek enbarkasiñuk ondu dxoten dauinak ténkatxuek / batela.. garrirarte basaus, estau dxoten ondorik. Da ondu dxoteko lekora dxuten san batela / enbarkasiño bategas satos barrure, da, e billurra dakosu ondu dxoteko / se kalau dau? Pasako gara edo eskara pasako? Ondu dxoku edo estu dxoko? (M)

Sin.: enbarranka

ondu dxo (M) 2.

Def.: ad. hondoa jotzea sondek, aparioek eta abar.

Zit.: erre kala su? Esatiles ia ondu dxo basu ta erre kala / da eitxen san erri kandle-ru, dxo ondue da gero brasie / korañetias ondu dxoten [tangora] / kordela erri batzasu apur ba gedxau, ein tzu arek ondu dxo, da eiñdxa basatu (M)

opóst (M) - oposta (B-j, M); *opuest - opuesta (B-f)

Def.: iz. kontrako norabidea, enbarkazio bat nortetik hegoan eta bestea hegoatik

nortentz esate baterako. B-j: alderantziz.

Zit.: sues suestien, aren opuesta, norusta da (B-f) / a geure opostin dator (M)

oraka (B, M) - orakie (B-j, M)

Def.: iz. D.: “capeo”.

Zit.: ori ixeten san lebatzetan-da, ño! Selako oraka txarra dako! Orakie, goberno santarra dakolakon (M)

Lek.: *oreka - orekia / Ond.: oreka

Dok.: Azkue. «OREKA (B-l-ond, G-deb, zumay), equilibrio.»

orakan (B-a-j-r, M)

Def.: adb. (Eduki). D.: haizeraka geldika geldika egotea. Oraka legatzetan ibiltzen zen antzina, mutil txiki bi egoten ziren erramo bana hartuta orakan edukitzen enbarkazioa gasolina ez gastatzeko. Haize handia dagoenean ere esaten da *orakan*.

Zit.: latiñe en jeneral esaten da ba, orakan okitxeko motorra edo bárku-edo, aixin barrure orakan (B-a) / erramo bana artunde, orakan okitxen enbarkasiñue / orakan gaus [haize asko dagoenean] (M)

Lek.: *orekan*

Dok.: Azkue. «Orekan (B-l-ond, G-deb-zumay), estar en equilibrio sin adelantarse ni retrasarse, pero con cierto movimiento. Se dice de las lanchas, vulg. estar a la rema, y de las aves de rapiña que se ciernen y, detenidas en un punto, agitan fuertemente las alas.»

orakari (M) - orakaridxe (M)

Def.: iz. enbarkazioa orakan edukitzen zuten mutil-txikiak.

Dok.: Azkue. «Orekar (B-l-ond, G-deb), remero que mantiene una lancha en equilibrio para que no la arrastre la corriente mientras la pesca.»

ordú (B-a) - ordue (B-a); ordó (B-a) - ordue (B-a)

Def.: iz. “hora”.

Zit.: bera dxute-san da, etzerik etze, ba bidxar e goixeko lauretako ordue [mutil-txikia] / atxiñen e mutille ote-san da, ordu emoteko / bueno! Bidxar ba, seiretako ordu emon / lau bet ordu ingu

lestin barrure / oiñ e kálan seu bakarri sausenien ba seuk-usun ordun etxaten su. Bay ostantzin es, ein bixu ba ordu dxabon / oin eitxen dauie ordó gidxau sartun [itsasoan, lehen baino] (B-a)

oridxo (B-a, M) - oridxue (B-a, M)

Def.: iz. “aceite”.

Entz.: bota egiten zen enbarkaziotik itsasoan kalmatzeko. D.: antzina eroaten zen, ezagutu ere egin dut, boltsak eroaten ziren olioarentzat. Tantak bota eta itsasoan bigundu egiten zen. Nik ez dut eroan.

orká (B, M) 1.

Def.: ad. D.: trainean orka edo urkulua kortexoan sartu zakua armatzeko.

orká (B-a, M) 2.

Def.: ad. tertzaren txikota, kordela tuntu-xean trinkatzea. Brazeatu eta gero trinkatzea.

Zit.: órka berrogei brásetan! (M)

orká (M) - orkie (B, M)

Def.: iz. D.: urkulua.

Sin.: urkulue

orkilla (M) - orkillie (B)

Def.: iz. D.: orka txikia.

***oserbasiño - oserbasiñue (B-j-r)**

Def.: iz. “observación”. Farol berdea dagoenean, oraindik zalantzan itsasora irteteko edo ez.

Zit.: farol berdi dauenien, saus oserbasiñuen (B-j)

Oha.: zalantzan nago baina ez dut uste *ob-* ahoskatzen denik.

ósta (M) - óstie (M)

Def.: iz. “osta”. D.: puntala aguantatzeko da.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 43. orrialdeko irudiko “osta”?

óstra (M) - óstrie (B-a, M), ostrak (B-a)

Def.: iz. “ostra”.

Ond.: *ostra - ostri*

Dok.: Anasagasti. «Ostrie, *Ostrea edulis*, Ostra.»

ostrei (M) - ostreidxe (M)

Def.: iz. “ostrería”.

Entz.: D.: Kanalen egoten zen. Zaharra hautsi zenean berria egin zuten, gaur egunean aori ere zatituta dago.

***ostrói - ostroye (M)**

Def.: iz. D.: “ostrón”. Ostra handia, txarra da. Ez da jateko ostra lako leuna, ozkak dauzka.

otante (M) - otantie (B-p)

Def.: iz. “octante”. D.: sestantea baino aurrerago egoten zena. B-p: sestantea baino zaharragoa, Colonen sasoikoak-eta.

otorri (B, M)

Def.: ad. “venir, aproximarse el pescado o los pájaros a nuestra costa”. Etorri.

Zit.: da udan otorten da kasatxitxarru-kasatxitxarro txikidxe / tximinói barridxe datorrenin ona Kanalaure ta ona / negun otorten di txirriñek (M)

otzara (B-f-r, M) - otzarie (B-a, M)

Def.: iz. D.: “nasa”.

Lek.: *otzara

Dok.: Azkue. «Otzara : 1º (B-l-m-ond), cesto, canasta.»

ARRAIÑ-OTZARIE a. (M)

Def.: iz. arrainak eroateko otzara.

ATUNETAKO OTZARA (M) - ATUNETAKO OTZARIE (B, M)

Def.: iz. D.: atunetako otzara zapalak, otzara bakoitzean aparrio bat joaten zen.

ATUN-OTZARIE a. (M)

Def.: iz. antzinako otzara bat.

KINTXAL-OTZARA (M); KINTXEL-OTZARA (B) - KINTXEL-OTZARIE (M), KINTXEL-OTZARAK (B-r)

Def.: iz. D.: bertan bixigua, papardoa-eta, andreek kofradira eroateko otzara.

LANGOSTA-OTZARA (B, M) - LANGOSTA-OTZARAK (M, O)

Def.: iz. D.: langostatan erabiltzen zen otzara.

NEKORETAKO OTZARAK a. (M)

Def.: iz. "nasa de nécoras".

Entz.: D.: oraintxe ere badaude.

SARDIN-OTZARIE a. (B, M)

Def.: iz. D.: arroa biko eta lau arroako otzarak.

Entz.: D.: horrelako otzaretara despeskatzen zen dribako bokarta.

***otzobabasto - otzobabastue (B-o);
otxobabastue (B-j)**

Def.: iz. "babosa", arraina. B-j: txikitxua izaten da.

Entz.: B-j: hemen haitzetan atrapatzen da, putzuetan eta horrela, ez da jaten hori.

Sin.: belenerie

Dok.: Anasagasti. «Otxobabastue, 1. *Bleenni gattomgine*, Babosa. 2. *Blennius galerita*; Mama, babosa. 3. *Blennius pholis*; Futarra, Babosa.» / Anton Perez. «otsobabasto (otsobabastue) = (Anarhicas lupus). G. perro del norte, gobio. F. poisson loup, gobie. I. gudgeon. Azpimarratzekoa da latinezko "lupus" eta Bermeoko "otso".»

otzoburuskio (B-o) - otzoburuskue (B)

Def.: iz. "gobio".

Sin.: abruskue

Dok.: Anasagasti. «Otxoburuskue, 1. *Gobius cruentatus*, Gobio. 2. *Gobius niger*, Chaparrudo. 3. *Gobius paganelus*, Gobio. 4. *Pomatoschistus minutus*, Gobio de arena.» / Anton Perez. «otsoburuzko (otsoburuzkue) = (Gobius niger). G. gobio. F. gobie. I. gudgeon.»

P

paela. Ik. *panel*

pagá (B-f, O)

Def.: ad. "pagar". Pagatu.

Ant.: kobra

palá (B, M) - palie (B-a-j, M) 1.

Def.: iz. D.: amuaren zati bat, amua entzeratzen den lekua.

Lek.: **pala*

Dok.: Azkue. «PALA : 1º (AN, B, G), pala del anzuelo.»

pala (M) - palie (B-a-r, M) 2.

Def.: iz. "pala del remo".

Ond.: *pala - pali*

***palá - palak (B-a-j, M) 3.**

Def.: iz. helizearen palak.

***palá - palie (B-m) 4.**

Def.: iz. "pala del timón".

***palá - palie (M) 5.**

Def.: iz. D.: ikatza egoten zenean fogone-roaren pala.

pal abante (M)

Def.: *Mek.* D.: "palada avante". Moto-rrezko edo baporezko enbarkazioan.

palada (B-a, M); paladatxu (B-a-j, M)

Def.: iz. *Mek.* (Egin, emon). "Palada". Makinakoa.

Zit.: au átzeko glóbu sartungo da, paladatxu bet emon áurrera! (B-j) / e palada bat emon! / paladatxu bet emon áurrera! [= makina apurtxu bat eman áurrera] / átzera ikutu-ikutu egin edo paladatxu bet emon atzera (B-a) / ein paladatxu bat? / ein paladatxu bat! abantien. Edo, báda itxasun baporasku bada, edo motorresku bada, "dale una palada abante" da "paladatxu bat", "pal abante" (M)

**palangra (B-a-f) - palangrie (B-a-j-r),
palágrak (B-p, M); palangre (M) -
palangrie (M)**

Def.: iz. "palangre".

Sin.: tertzie

Dok.: Ortuzar. «*Palangre*. Palangre. Es un cordel largo del que penden, de trecho en trecho, unos ramales con sus anzuelos, el cual se usa para pescar en parajes de mucha profundidad.»

ANGITAKO PALANGRIE a. (M)

Def.: iz. angirak atrapatzeko palangrea.

ASALEKO PALANGRIE a. (M)

Def.: iz. "palangre de superficie".

Entz.: D.: lupinatan-eta erabiltzen da.

**palangrillo (M) - palangrillue (M),
palangrilluek (M)**

Def.: iz. D.: palangra baino txikiagoa.

Entz.: D.: Izaroren atzean-edo botatzen zenuen esate baterako, pitxarrosatan edo arraiatan-edo.

Ez: B-j

**palasa (B-a, M) - palasie (B-a-f),
palásak (B-f)**

Def.: iz. D.: arrantzale bakoitzak bere aparioarentzako amudak-eta edukitzeko kutxatxua. B-a: pitak eta apariaoak eta denak gordetzeko kaxatxu bat.

Entz.: D.: amuda kanbiatezko edo arrainak eroan badio berria ipintzeko-edo bakoitzak berea edukitzen du. Oraintxe ere edukitzen dugu guk korañetak, amuak edo pitxak-eta gordetzeko palastxu bat. B-a: antzina txapazkoa izaten izan da, latorrizkoa.

Lek.: *atabaka - atabakia*

palero (M) - paléruek (M)

Def.: iz. D.: fogoneroei ikatza hurreratzan izan dietenak.

pálo (B-j, M) - páalue (B-j, M)

Def.: iz. “palo, mástil”.

ÁTZEKO PÁLUE a. (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: “el palo de la mesana”.

Ond.: *atzeko palu a.*

ÁURREKO PÁLUE a. (B-j-r, M)

Def.: iz. “mástil, palo”. Aurrekoa, nagusia.

Ond.: *aurreko palu a.*

**AURREKO PALU BAIÑO ALTUAU
SARA (M)**

Def.: e. pertsona altuari esaten zaio.

BERGA-PALUE a. (B-r, M)

Def.: iz. D.: berga doan palua.

LATIN-PALUE a. (B-o-r, M)

Def.: iz. D.: lehengo atzeko palua. B-r: latina atzean egoten den palua.

Entz.: D.: orain atz-atzean barik guardakolean eroaten da palua. Hala ere

enbarkazio txikietan oraintxe ere *latin-palue*.

Lek.: *latiñeko palua, botabaria a.*

MASTA-PALUE a. (B-r, M)

Def.: iz. D.: bela izatzen zen palua, gero berga belarekin joaten zen.

Dok.: Astui. «Palo: PALUE; MASTA-PALUE» (I7-191)

PÁLO NAGOSIDXE a. (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: aurrean doan palua, lodiena eta handiena.

Entz.: D.: hortik joaten zen bela nagusia.

Sin.: trinke-palue, aurreko palue

Lek.: *palo nagosidxa a.*

Dok.: Astui. «Palo mayor: NAGOSIJJE; NAGOSI-PALUE» (I7-191)

PALO TXIKIDXE a. (M)

Def.: iz. Dimasek eginiko txaluparen irudian aurreko paluaren sinonimoa, palu nagusia edo erdiko palua da bestea, bela nagusia doana.

TRINKE-PALUE a. (M), TRINKET-PALUE a. (B-r)

Def.: iz. “palo trinquete”. D.: palu nagusia.

Sin.: palo nagosidxe

Dok.: Astui. «Palo trinquete: TRINKETA; TRINKET-PALUE» (I7-191)

palokako (M) - palokakue (M)

Def.: iz. D.: tuntuxak atrapatzeko lau braza edo gehiagoko palua. Trabes gurutzea eginda beste palu bat edukitzen zuen. Jeneralean eukaliptua izaten zen.

Sin.: tuntux-palue, fitxerue

Ez: B-a

***pálosko - páloskue (B-j-r)**

Def.: adj. egurrezkoa. (Txalupek lemakana paluzkoa, egurrezkoa zeukatela dio Rafaelek).

pal y pal (B-l, M), pal-pal (B-a, M), pal-palín (M)

Def.: adb. (Ipin). D.: geldika-geldika ipini enbarkazioa, geldiro. B-l: geldigeldika.

Zit.: *makiñie pal-pal dunien (B-a) / imiñi pal y pal (B-l) / imiñi pal-pal! (M)*

Ond.: *pal y palin, palin-pal, palin-palin*

pallaso (M) - pallasue (M)

Def.: iz. D.: zenbaki bako tuntuxa.

panél (M) - panela (M, O), panélak (L, M); paél (B-a) - paela (B-l), paélak (B-p)

Def.: iz. “panel, pana”. D.: saia tapatzen duena, pertsona gainean ibiltzen dena. Batelek eta denek dauzkate.

Dok.: Azkue. «PANEL (B, G), pana, tablas moviles con que se entarima la lancha.» / Urkidi-Apraiz. «paneles (*paélak*)» (159) / Panas: PAELAK; PANELAK» (17-191)

TRABESEKO PANELA a. (M); TRABESEKO PAELA a. (B-e-l-p)

Def.: adj. D.: pertsona okerra, eztabaidatzea gustatzen zaiona edo hori. B-p: norezkoa.

Zit.: Txo! Trabeseko paela sara txo! (B-p)

Sin.: kordel faltaue, txiko faltaue, noreskue

panel-gane (M) - panel-ganie (M); pael-gane (B-a) - pael-ganie (B-a-e-l)

Def.: iz. panelaren gainea.

panelpe (M) - panelpie (M); paelpe (B-a) - paelpie (B-e-l)

Def.: iz. panelaren azpia. D.: saia.

pánga (B-l, M) - pángie (B-a-l, M)

Def.: iz. D.: Afrikatik-eta dabilzan atuneroek eroaten dutena atzean barruan, etxada egiten dutenean enbarkazioa eratara ipintzeko erabiltzen da, artea zabaltzeko.

Entz.: D.: guk ez dugu erabili pangarik, atuneroek bakarrik.

pantalla (M) - pantallie (B-l-r, M)

Def.: iz. D.: pantaila baten antzeko marmoka. B-r: handia. B-l: handia denean *pantallie*.

pantoka (B-a) - pantokie (B); pantók (M) - pantoka (M), pantókak (M)

Def.: iz. “pantoque”. D.: musturraren mandak.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «pantoque (*pantoka*)» (198)

pañño (B-a-r, M) - pañue (B-a-j-r, M), pañuek (B-a, M)

Def.: iz. “pañño”. D.: sareari esaten zaio. Piezatan dator, ez dator osoan, horregatik esaten zaio.

Zit.: oraingo ártiek, kórtxo asko dakoyeles da iñdxar asko, plastikue da paño asko dakoyeles, geratu beti itxen da arrañe (B-r) / onduri agarra tzagu da pañu galdu du edo paño bi galdu dus / kortxu imintxen da manda baten, da, beraune beste alderdidxen, da pañuek e, kórtxo mandara bota [plameatzen] (M)

Sin.: mamiñe

Dok.: batzuk. (Arrastaz ari direla) «En términos pesqueros se denomina paño a un conjunto de mallas del mismo tamaño. La red compuesta de paños cortados en formas trapezoidales que reciben nombres según la función que desempeñen.» (17-14)

pañol (M) - pañola (M, O)

Def.: iz. “pañol”. D.: trasteak, sareak eta gauzak edukitzekoa kastiloan, atea edukitzen du sartzeko.

***papada - papadie (B-j, M), papádak (M)**

Def.: iz. Julianek azaldu zidanaren arabera legatzaren papada injada izango litzateke edo atunean mieka izango litzatekeena, zilerainokoa. Dimasen definizioa ez dator bat Julianenarekin. D.: legatzak buruan, begien azpian mandetan dauzkan mamin biak.

Oha.: Dimasi zapoagatik galdetu nion eta harenak ere papadak zirela erantzun zidan.

papardo (B-a-o, L, M, O) - papardua (L, M), papardue (B-a-f-r, M)

Def.: iz. “zapatero, japuta, palometa”, *Brama brama*. D.: “sapatero, japuta”.

Entz.: D.: 1930, 31, 32, 33 eta horietan asko atrapatzen zen hemen, orain bistatik galdu da. Inork ez zuen nahi izaten, barruan harra daukala-eta. Gero gerra etorri zenean ondo jaten zen. Neguan atrapatzen zen tertzeekin.

Ond.: *papardo - papardu*

Dok.: Azkue. «PAPARDO (Bc), pez marino, grande, vulg. palomita.» / Ortuzar. «*Papardo*. Nombre de un pez.» / Anasagasti. «Papardue, *Bramarayi*; Palometa, Japuta.» / Urkidi. «palometa (*papardue*)» (B3-373) / Anton Perez. «papardo (papardue) = (Brama brama). G. palometa, japuta. F. castagnole. I. bream.»

PAPARDUPAIÑO ARPI ANDIDXAU
DAKOSU SUK (M)

Def.: e. D.: lotsabakoari esaten zaio.

papardo gorri (M) - papardo gorridxe (B-a-f-o, M)

Def.: iz. “rey, palometa roja”, *Beryx decadactylus*. D.: “el rey de los besugos”. B-a: bixigua baino zabaltxuagoa.

Sin.: erregie, itxosoko erregiñie

Lek.: *papardun erregia* a. / Ond.: *papardun erregi* a.

Dok.: Azkue. «Papardo gorri (B-l), pez parecido al besugo, más rojo y de ojos grandes, vulg. paparda.» / Anasagasti. «Papardo gorrijje, *Beryx decadactylus*, Palometa Roja.» / Anton Perez. «papardo gorri (papardo górrije) = (Berix decadactylus). G. rey, palometa roja. F. bérrix. I. alfonsino.»

Oha.: Azkuek emandako definizioa ondo dago baina “paparda” erdarazko gidentan botakarrari deitzen zaio.

papardotan (B-j-p-r, M)

Def.: adb. papardotan, papardoak atrapatzen.

Zit.: atxiñe, ba besegutan da papardotan da dxuten san (M)

papó (M) - papúek (M)

Def.: iz. D.: arrastako sareko koronaren azpia.

pára (B-j, M)

Def.: ad. (Bapora, makina, motorra). “Parar(se), detener(se)”.

Zit.: suk ausiliara pára su (B-j) / párata gaus / gaués e, paraten sarenin lo eitze-ko (M)

Sin.: lotu

parada (B-m)

Def.: iz. “parada”.

pára y vuelta (M)

Def.: e. arrastan ematen den agindu bat.

D.: gelditzen zara lema zarratuta baborrera, soltatzen da boza, gero alanbra doa aurrera eta plantatzen zara biran aurretik.

párbo (M) - párbue (B-r, M)

Def.: iz. D.: “parbo”. Arraina.

Entz.: B-r: Kanarietan, Palman atrapatzen da asko.

pareja (B-p, O) - parejie (B-p, M), paréjak (B-p, M)

Def.: iz. “pareja”. Arrastan elkarrekin dabilzan enbarkazio bi, sari bati tiraka doaz norberak pentsatzen duen zabaleran.

Zit.: buék malleta gitxiau usaten dau parejipaiño / da bakatakosus, erriten dauinak parejiles (M)

parejan (M)

Def.: adb. (Ibili, joan). “A la pareja”. Arrastan enbarkazio bi elkarrekin ibiltzea.

Zit.: parejan ibiltzen giñenien / bouen enai ibilli baye bákan da, parejan bai / ni parejan ibil nai / oiñ e estaitx dxuten badi parejan makallotan (M)

***parrilladure - parrilladurie (B-j); parrilladur (M)**

Def.: iz. B-j: pikean gainean egoteko oholak.

parrille (B-a, M) - parrillie (B-a, M), parrillek (B-a)

Def.: iz. D.: trainaren azpian ipintzen dena, kuberta gainean ipini beharrean.

Sin.: enjaretaue

Ond.: *treñolak* a.

parrótx (B, M) - parrotxa (B, M); parrotxa (B-a, L, M) - parrotxie (B-a, M)

Def.: iz. “parrocha”. Sardina txikia. D.: sardin kumea.

Lek.: *parrotxa - parrotxia* / Ond.: *parrotxi* a.

Dok.: Astui. «sardinilla (Parrotxa)» (B4-118) / Anton Perez. «Txikia denean –sardinagatik– parrotxa deitzen zaio.»

***parte - partie (M)**

Def.: iz. (Emon). “El parte”.

Zit.: partie emoten genduna arrañena edo gausie (M)

partilla (L, M), partille (B-a) - partillie (B-a-p, M), partillak (M), partillek (B-a-p)

Def.: iz. (Egin). “Partija”. D.: asteko irabazia. Partila da dena eta maria da *tokamena*.

Entz.: B-p: gehienbat tabernan egiten zen. Antzina, ni mutil koskorra naizela, orduan egiten izan da bakoitzaren bodegan, txalupa-etxeetan.

Zit.: eiñdxu partillek / partillek eiñdxu (B-p) / partilli-txen gues / eitxen sin partillek, loidxan bertan (M)

Lek.: *partilla - partillia* / Ond.: *partilli* a.
Dok.: Ortuzar. «*Partille*. Partija. Es el acto de dividir lo ganado en partes. Cada parte, ya dijimos, se llamaba mareaje.»

pása (M)

Def.: ad. “pasar”.

Zit.: pása igual gánetik eta lemie apurtuten san, orreixik ixeten san “lema-dxalíe” / batél txikidxe, enbarkasiñuri, pásateko.. jenti ta / Txangille pasata gero dau, e, esto, Gibeles, Gibeles pása Matxakurantz apur bet-a, da dau or bárridxotxu bat / da Apoko urandixe, pása ta gero, oesterantz, dator Alta deitxuten tzagun kálíe / da ori urandixe pása beste alderdira, da dator Kalafaltzo / Pitonetik, pásaten giñen, Arritxure, arrastan / arrasteruas pása nai ni / barrutik be pása lei / Akatxen barruti pása lei / bay Kalafaltzon botaten da sarie, da, pásaten sarenien, Arritxura pásateko, barruti pása leixu / sarritxen on e luletan arridxen da, e! pása gara karkabara / bosteun metro pásaten sunien, oestera, ya urandixe dator / amalau ta erdiku ixeten san bokart asidxentzako, txikidxe pása [maila] / bertán e botaberan dako anillue, da andik pasaten da txikó bat /

andik pasaten da, txoridxe, maimenagás / brageru bai, kankamutatik pasata / e txikota pásateko, gaterie / motoyek, malleti pásateko da alanbra(k) pásateko / trixí da, txikota pasaten dena / a tintie, botaten san e, barril txiki batera, da andik dxuten san pásaten pásaten pásaten pásaten e... trañe / da eitxen da ba, eskus ein biarrien saidxarik saidxarra olan pása ure, korrosala tra-tra-tra / garratza ixeten san ba bedarra ta kentziko ta gero, pásaten san, brus bigune (M)

pasador (M) - pasadora (B-j, M)

Def.: iz. “pasador”. D.: kosturak egitekoa, burdinazkoa alanbrarentzat eta oholezkoa txikotentzat.

pasamano (M) - pasamanue (M)

Def.: iz. “pasamano, barandal”.

pasamontaña (M) - pasamontañie (M)

Def.: iz. “pasamontañas”. D.: neguan erabiltzen zena belarriak tapatzeko.

pasante (B-a-j, M) - pasantie (B-p), pasántiek (B-j, M)

Def.: iz. D.: torloju luzeak, burua manda batetik eta tuerka bestetik.

psamá (M)

Def.: ad. D.: eguzkiak jota edo beroagatik-edo arraina alperrik galdu, bigundu. Usteldu ez, ez du hatsik botatzen.

Sin.: masitxu 1.

páso (M) - pásue (M), pásuek (M)

Def.: iz. “paso”. Igarobidea.

Zit.: ori Ronpe raja txarra da, bakos pásuek, ba Ronpe raja txarra da / Antzorako portue deitxuten tzagu, dako, e plaidxe, da pásotxu bat-ako bertararte pláidxerarte, pásu dako a, atxa tártetik, dako pásue / Ogoñotako aulan, atxa, da páso bat-ako e? pásue, ametitako pásue, enbarkasiño txikidxe pása lei / ori márkaten gendun Lamidxanen, esate baterako pásue, Ixaro ta Otzarri pásateko / onek kanoak amen dausen lekun ortxe imiñi, pasu itxi manda bidxetara, molla- bidxetara pasu itxi /

kórriko besegue, pásokue, pásokue, da pásu oten senin ba ordun eitxe san, aideko besegue (M)

pasteka (M, O) - pastekak (M)

Def.: iz. “pasteca”. D.: antzina oholezkoak izaten ziren belak izatzeko-eta. Oraingo burdinazkoei *pastekak* deitzen zaie, indar gehiago daukate lehengo oholezkoek baino.

Sin.: pataskie

Oha.: cf. motoye

Ond.: *pasteka* - *pasteki*

***pataska - pataskie (B-l)**

Def.: iz. B-l: “pasteca”.

Sin.: pasteka

patatxa (M) - patatxie (M)

Def.: iz. “patache”. D.: antzinako belako barku txikiak.

Entz.: D.: galegoak izaten ziren eta lau lagunekin etortzen ziren gatza ekartzen. Portuondo puntaren barruko mandan dagoen putzura sartzen ziren deskargatzen.

Dok.: Azkue. «Patatx (B, G), patache, cierta embarcación.»

patelo (M) - patelue (B-r, M)

Def.: iz. “patejo, patexo, patela, patelo”, *Polybius henslowi*. Karramarro klase bat. D.: Sananderen ere “patelo”. Bizarrak dauzkan eta uraren azalean ere igeri egiten duen karramarroa, atzeko hankak paletak bezalakoak ditu. B-r: mehe-mehe-meheak. Ez dauka maminik, dena da hezurra.

Entz.: D.: Tinesetan, San Bizente baino apur bat beherago kala bat dago “Pate-lo”, han patelo asko daudelako, ehun eta piku brazatan. Zakuak ere eroan dizkigute guri pateloek. San Bizenteko enbarkazioak-eta etortzen zitzaizkigun biratzen genuenean pateloan bila. Kutxetan hartu eta eurekin eroaten zituzten. Lupinatako erabiltzen zituzten. B-p: arrain asko dagoenean ez dira errimatzen baina arrain gutxi dagoenean pateloz beteta edukiko duzu sarea.

Sin.: *txangurrue* Dimasentzat

Oha.: Dimasek erdarazko berba dela dio

baina azkenean onartzen du ia euskaraz ere *patelue* esaten zaiola. Patxik ere “patelos” erdarazko hitza zela esan zuen, eurek *karramarro* esaten diotela.

Dok.: Anton Perez. «patelo (patelue) = (Polybius henslowi). G. patelo. F. crabe nageur. I. swimming crab.»

patente (B-j, M, O) - patentie (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: enbarkazioari azpian ematen zaion pintura belarra ez egiteko, berezia uraren barrurako.

Entz.: B-j: ni ibili naizenak, Sollube-k eta hogeita hamar kilo patente eroaten izan dituzte beharbada. Kubertan hogeita hamar kilo beharbada. Alboa (kostadue) hamar edo hamabost kilo beharbada, guardakola berex-eta. Lehen kosteran-kosteran pintatzen izan dira baporak, urtean lau bider. Orain ez.

Ond.: *patente* - *patenti*

paternoster (M) - paternosterra (M)

Def.: iz. “paternoster”. D.: branka-bueltekin legatzetako kordelari egiten zitzaion entzera bat. Hariak sartu bitartetik eta tenkeran estutzen da.

Entz.: D.: legazaleetan, kordeletan paternosterra egiten zen. Bilgor apurtxu bat ematen zitzaion korritzeko. Guztiz erraza da egiten.

Ez: B-a-f

páto (M) - pátrue (M)

Def.: iz. “pato”.

Lek.: *patta* - *pattia* / Ond.: *patxa* - *patxi*

patrói (B-a-f-m-p, M) - patroye (B-f-j, M), patróyek (B-j-p)

Def.: iz. “patrón de pesca”. B-a: “patrón”.

Zit.: ori ibilldxe patroí (B-a) / patroí ba, ogetairu-ogetalau urtegas asi nai (B-f) / gero patroí on nai ainbeste urtien (M)

Lek.: *patro* - *patroya* / Ond.: *patroí* - *patroi*; **atzeko* - *atzeku*

Dok.: Astui. «Patrón: PATROIE» (17-191)

patron de kosta (B-p, M) - patron de kostie (B-o)

Def.: iz. (Hasi, ibili). “Patrón de costa”.

Zit.: ni ordun e patron de kosta ibil naitxen / da gero ba arrasterutan ba ibil naitxen patron de kosta, da gero patron de peska / da asi naitxen patron de kosta Campesino-Campeadoran / da asturiano bat okin nauen patron de kosta (M)

patron de peska (M) - patron de peskie (B-o, M)

Def.: iz. “patrón de pesca”.

Zit.: a patron de peski da (B-o) / patron de peska dabilleta [-larik] / ni ordun e patron de kosta ibil naitxen da bera patron de peskie / patron de kosta ein naitxen da gero patron de peska (M)

pelenka (B-e, M) - pelenkie (B-a-e-j-l, M), pelénkak (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: txibia zatia forma polito emanda luzeran, amuan ipintzeko karnada.

Entz.: D.: amu-bakarrean ipintzen zen pelenka berdekiarekin batera.

pelenka-dxale (M) - pelenka-dxalie (B-a, M)

Def.: iz. D.: legatzetan amu-bakarrean ibiltzen zenean pelenkak jaten ibiltzen ziren bixiguak eta arrain txikiak. Normalean bixigua izaten zen pelenka-jalea.

Zit.: ña! Pelenka-dxalitabiltzas amen (M)

pelikato (M) - pelikatue (B-j, M)

Def.: iz. D.: berdel kumea eta makael kumea. B-j: berdelaren antzekoa baina txikitxuagoa da. Ez da arraza bat, beti baita tamainu batekoa.

Oha.: D.: gutxi deitzen da.

Dok.: Astui. «Al Makarel pequeño se le llama PERIKATO» (B4-116) / Anton Perez. «Txikia denean —berdelagatik dio— pelikatue deitzen zaio.»

perito (M) - peritue (M)

Def.: iz. enbarkazioaren azterketa egitera etortzen zen gizona.

Entz.: D.: galdarak ateratzen ziren moila-gainera eta.

Oha.: D.: orain *injinierue* esaten da.

perlói (B, M) - perloye (B-f, M)

Def.: iz. 1. D? “cuco”, *Trigla lucerna* (hiru bider hala deitu dio arrainen gida-liburuetan ikusi duenean) eta *Aspitrigla cuculus?* (behin). 2. B-f: “perlón”, *Eutrigla gurnardus* arrainari eman zion izena irudia ikusita.

Sin.: arraingorridxe, kolue, kukutza. Frufrunarentzat *kukus baltza* eta *perloi baltza*.

Lek.: **perlo* - *perloya* / Ond.: *perloi* - *perloi*

Dok.: Azkue. «PERLOE, perloi (Bc, Gc), perloin (L), perlón, un pez marino como de veinte centímetros, de ojos grandes y baboso.» / Anasagasti. «Perloi gorrijje, *Trigla hirundo*, Golondrina.»

***PERLOI BALTZ - PERLOI BALTZA (B-o, M, O)**

Def.: iz. “perlón”, perloi beltza, *Eutrigla gurnardus*. D.: perloia lako berdin-berdina baina beltz-berdiska dela.

Entz.: D.: arrastan ateratzen da baina gutxi. Koipea dauka erreta jateko-eta, gozoagoa da perloi gorria baino.

Sin.: kukus baltza

Dok.: Anasagasti. «Perloi baltza, *Trigla lurnadus*; Borracho, rubio, perlón.»

***pes espada - pes espadie (B-j)**

Def.: iz. “pez espada”, *Xiphias gladius*. B-j: ehun kilo, berrehun kilo, laurogei kilokoa.

Oha.: kontuan hartu Julianentzat *akule bidegardie* ez dela honen sinonimoa.

péska (B-p, M) - péskie (B, M), peskak (M)

Def.: iz. eta adb. (Joan, enbarka, ibili). “Pesca, patrón de pesca”. “Patron de peska”-ren forma laburtua.

Zit.: sei illebeterako ba peska ibil nai gero arrastan (B-p) / dxun naitxen peska / patroye ixen san, lekeitxarrak, peskak, da galleguek kostak / Campesino Campeadoran asi naitxen, kosta, tio peska, neure osabie peska / da sincuantan, dxun naitxen peska, erun dostin e peska (M)

Oha.: Ik. *patron de peska*

PRIMERO (B-p, M) - PRIMERUE (M)

Def.: iz. (Ibili). “Primer pesca”?

Zit.: da or ibil naitxen primero, peska (B-p) / selan sabiltzas? da primero (M)

SEGUNDO PESKA (B-p, M)

Def.: iz. (Ibili, joan). “Segundo pesca”.

Zit.: astebete garrenin edo deitxu dostien, segundo peska dxuteko / segundo peska dxun naitxen an / da an ibil naitxen, segundo peska (M)

peskadeidxa (M) - peskadeidxa (M)

Def.: iz. “pescadería”.

Oha.: arrain saltzaileari deitzeko *peskaterue* edo *peskerue* bezalakoak ukatu egin zituen, *peskadeidxako gixona* erantzunez.**peskadilla (M), peskadille (B-a) - peskadillie (B-j-o-r, M)**

Def.: iz. “pescadilla”. D.: kilo bitik behe-rako legatza, kilorarte. B-r: kilo batera ailegatzen ez dena.

Lek.: *peskadillia* a. / Ond.: *peskadilli* a.

Dok.: Urkidi. «peskadilliek» (B3-373)

Oha.: nire ustez Bermeon *peskadillek* da eta ez **iek*.**peskadilla popular (M) - peskadilla popularra (M); *peskadille popular - peskadille popularra (B-l); popular (M) - popularra (B-e-o, M, O)**

Def.: iz. D.: kilora ailegatzen ez den legatza. B-l: kilo eta erdi.

Ez: B-j

peskadore (M) - peskadorie (M)

Def.: iz. D.: arrantzalea. Erdaraz da baina sarri esaten zen Mundakan ere.

Ez: B-r

peskante (B, M) - peskantie (M)

Def.: iz. “pescante”. D.: buek eta bakek lau peskante daroatzate babor-estibor, bi aurrean eta bi atzean ateak doazen lekuan. Apario guztia, alanbrak eta mailetak peskanteetatik doaz.

pes piloto (M) - pes pilotue (B-a-l-r, M)

Def.: iz. “pez piloto”. D.: tiburoiak bu-ruan eroaten duen arraina, ikusmen tx-

rrekoa da eta pes pilotoak gidatzen du.

Ond.: *pes pilotu* a.

Dok.: Anton Perez. «pespiloto (pespilote) = G. pez piloto. F. poisson pilote. I. pilot fish.»

pes sierra (M)

Def.: iz. “pez sierra”.

petrál (M) - petrala (M), petrálak (M)

Def.: iz. D.: txibiaren hegoak.

Entz.: D.: legatzetako erabiltzen zen.

Ez: B-j

petretxa (B-a, M)

Def.: ad. D.: barruko trasteak enbarkatu: traina, biberak eta abar.

Zit.: petretxaten gues (M)

Sin.: apaidxa / Oha.: Alejandrok esan zuen gutxitan erabiltzen dela, normalean *apaidxe* esaten dela.**petretxo (M) - petrétxuek (B-a, M)**

Def.: iz. B-a: “petrechos”. D.: barruko trasteak: traina, biberak eta abar.

Sin.: trastiek. / Oha.: Alejandrok erdal-dunen berba dela esan zuen, *trastiek* nahiago du berak.Lek.: *petretxuak* a. / Ond.: *petretxuk*, *tre-petxuk*, *trastik* a.**petrolero (M) - petrolerue (M) 1.**

Def.: iz. “petrolero”.

***petrolero - petrolerue (B-m) 2.**

Def.: adj. petrolioduna, gasolioarekin dabilena.

Zit.: baye gasoliñeru daa petroleru igualati e? oseake estakoye, bariasinorik estakoye andirik (B-m)

AN DUS PETROLERUEK (M)

Def.: e. txikiteoan doan koadrilagatik esaten da.

petrolidxo (B-a) - petrolidxue (B-a-f-m); petrolio - petroliue (M)

Def.: iz. “gas-oil”.

Zit.: petroliun e ori, tuberidxe datorrena / amarra estopi petrolius da su emon / sarri dxuten giñen e Baidxonara ta SanJuan de Lusera ta, petroliu artzien /

petroliun tankie / plataformako petroliun e, tómi dau or / ain gausa asko botaten di itxasora, petroliuk eta loidxek eta / petrolieru da ba merkantie petroliu eruten dauena (M)

Sin.: gasolle

Oha.: behin Dimasek ere esan zuen *petroliDXue*, nik galdetu eta gero berba hori esaten zen. Nire eragina izan daiteke.

píe (M)

Def.: iz. "pie". D.: hamabi pulgada ta erdi.

Zit.: daus mare bixidxek, idxe amabos pie igaten dauinak / amalau píeko maritisenien (M)

pie de gallo (M, O) - pie de galluek (M)

Def.: iz. D.: "pie de gallo". *Pie de gallo*-etatik doa maileta.

piedraborta (B-a) - piedrabortie (B-a, M), piedrabortak (M)

Def.: iz. "piedraborta". D.: palangrearen modukoa baina luzea, jiratoioekin eta pitarekin doa. Tertzak legez amuak eskegita daroatza.

Entz.: B-j: lehen arratsaldeetan joaten izan dira botatzen.

Sin.: pintxue

Dok.: Urkidi. «palangre (*piedrabortie*)» (B3-373)

piedrabortan (B-a-j)

Def.: adb. piedrabortan, piedrabortarekin.

Zit.: oiñ ibiltzen da ba, piedrabortan (B-a)

piesá (B-a-p-r, M) - piesie (B-a, M)

Def.: iz. D., B-a-p-r: 80 braza.

Entz.: D.: lehen legatzetan eta bixigutan-eta erabiltzen zen neurri hau.

Zit.: su saus, piesá bat urien / sondaten dau ta ba emen piesa bat-eu, bueno, piesa batetik etxaku (B-a) / iru piesa-gas akaba kalie igual (B-r) / non on sari? ta piesako urin edo piesa ta erdiko urin edo, piesa ta laureneko urin edo / piesa baten gaus / igual asten siñin ba piesako uretik botaten kan-kánporantz (M)

piká (M); *piké (B-a)

Def.: ad. txoriek zerbait atrapatzeko mokoa sartu uretan.

Zit.: da, oten dis txorí batzuk /.../ aur, ugeran beti.. piketen, oiñ estaitx se piketen dauien (B-a) / piká eiñdxau (M)

***pikada - pikadie (B-a, M)**

Def.: iz. txoriek zerbait atrapatzeko-edo mokoa sartzen dutenean uretan.

Zit.: orrek eitxen badaui pikadie an atune deu (B-a)

pikáu (M) - pikaue (B-j, M)

Def.: adj. D.: azpia zabala ez daukan enbarkazioa, beheak estuak dauzkana.

B-j: azpi zapala, ju gehiago edukitzen du, haizearen barrura gutxiago sufritzen du.

***piké - pikie (B-j)**

Def.: iz. "pesca de bonito con cañas".

Zit.: etor sanin au pikie (B-j)

pikien (B-a-f-j, M) 1.

Def.: adb. (Joan). Kainaberekin arrantzatzen.

Zit.: ónek en jeneral pikín dxuten dies (B-a)

pikien (M) 2.

Def.: adb. kordelak-eta goitik behera artez egotea. D.: "a plomo". Enbarre batetik irteteko mailetarekin beherantz egin, goitik behera artez.

Zit.: pike-pikin ekarritxe, bádako eskiñen baten agarrata be sálta eitxen dau (M)

pikuda (M) - pikudia (M), pikudie (B-r, M)

Def.: iz. arraia klase bat. D.: pikudak pin-txoak dauzka, buztanean ere bai. Handia izaten da.

Lek.: *pikula - pikulia*

Dok.: Azkue. «PIKUDA (B-b), pez parecido a la lija, más pequeño y de hocico afilado, vulg. ratón.»

piloto (M) - pilotue (M)

Def.: iz. "piloto".

Ond.: *pilotu* a.

Dok.: Azkue. «Pillotu (Bc, G), piloto.»

pinotea (M) - pinoteie (M)

Def.: iz. “pino tea”.

Entz.: D.: baporaren azpiak egiteko.

Sin.: piño gorridxe

pintxé (B-a-j, M)

Def.: ad. “pintar”.

Zit.: atxiñen élixé be esta pintxete-san / a da gille pintxeteko obeto (B-a)

pintxeru (M) - pintxéruek (M)

Def.: iz. Asturiaseko baporak. B-j: kazan ibiltzen izan bapor galego eta asturiarrak.

Entz.: D.: horiek arrastan neguan eta atunetan udan ibiltzen ziren.

píntxora (M)

Def.: adb. piedrabolan. D.: legatzetan-eta pintxora doazenak.

píntxu (M) - píntxue (M)

Def.: iz. piedrabola.

pintxure (B-a) - pintxúrek (B-a)

Def.: iz. “pintura”.

piña (M) - piñie (M)

Def.: iz. “piña”.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 54. orrialdeko irudian “piña”.**piño (M)**

Def.: iz. “pino”.

PIÑO GÓRRIDXE a. (M)

Def.: iz. “pino tea”.

Sin.: pinoteie

PIÑO SURIDXE a. (M)

Def.: iz. pinu klase biak, gorria eta bestea zuria.

Entz.: D.: pinotea baporaren azpiak egiteko, gero bestea ba pinu zuria.

piola (B-a, M) - piolie (B-a, M)

Def.: iz. “piola”. D.: belak josteko alkitrana emanda egoten zen abaka.

Oha.: cf. abaka

pistói (B-m, M) - pistoye (B-j-m, M), pistóyek (B-m, M)Def.: iz. *Mek.* “pistón”.**pistoyen buru (M) - pistoyen burue (B-j, M)**Def.: iz. *Mek.* D.: esparragoa sartzen zen pistoiaren barruan eta goitik azkoin batekin estutzen zen, hura izaten zen pistoiaren burua.***pistola - pistolie (B-Ramon Basaldua)**

Def.: iz. pikerako kainabera laburragoa.

pitada (M)

Def.: iz. “pitada”.

Entz.: D.: pitada bat “caigo a estribor”, bi “caigo a babor”, hiru “estoy dando atrás”.

pitillo (M) - pitillue (M)

Def.: iz. D.: legatz kumea. Txikiena, zigarro baten gainakoa.

Oha.: cf. antxobillie, kariokie

Sin.: klabitue

Lek.: *klabito* - *klabitu* / Ond.: *klabitu* a.**pitx (M) - pitxé (B, M)**

Def.: iz. D.: blakaren antzeko pintura, lodiagoa. Kaminoetan eta botatzen den galipota apur bat bigunduta. Batzuek blakari deitzen zioten, dena da bat.

Entz.: D.: azpian ematen zen, saietan ere botatzen zen ura edo egiten bazuen, han lotzen zen gogortuta.

Sin.: blaka

pítxa (M), pítxe (M) - pítxie (M), pitxie (B-f); fitxé (B-a) - fitxie (B-a-f-j), fitxek (B-f-j)

Def.: iz. “pita, sedal”.

Ond.: *pita* - *piti*

Dok.: Azkue. «Pita : 1º (AN, B, G), pita.» / Astui. «sedal de nylon (Fitxie)» (B4-124)

pitxarroa (B-a-o, M) - pitxarroa (M), pitxarroa (B, M), pitxarrosak (B-f)Def.: iz. “pintarroja”, *Scyliorhinus canicula*. B-a: itsukia baino latzagoa da.Lek.: *momatxa* a. / Ond.: *momatx* - *momatxe*

Dok.: Anasagasti. «Pitxarrosie, *Scyliorhinus caniculus*, Pintarroja.» / Anton Perez. «pitxarroa (pitxarrosie) = (*Scyliorhinus canicula*). G. pintarroja. F. roussette. I. dogfish.»

***pítxasko - pítxaskuek (M); fitxesko (B-a) - fitxesku (B-a)**

Def.: adj. “de pita”.

Zit.: fitxesko palangrie / au kordi da baye fitxesku (B-a) / da arek ixeten sien, potxeragas da subillegas eiñikuek, da onetie pítxaskuek (M)

Ond.: *pítasko*

pixá (M)

Def.: ad. “pesar el pescado”.

Dok.: Ortuzar. «*Pixé*. Pesar.»

pixarra (M) - pixarrie (B-j, M); *arri pixarratzu - arri pixarratzue (M)

Def.: iz. B-j: hondo lisua baina gogorra, beraunei-edo heldu egiten diena. D.: “cascajo” esatea legez.

Zit.: amen e ondue pixarri dau (B-j)

pixó (B-a) - pixue (B-a-j)

Def.: iz. “peso”.

Zit.: pixo andidxe dako, gaurko ártiek, semat-a andidxae ba pixo gidxau dako / onek pixo andidxe dako / emen sedasun barrun arritxu bet edo pixue (B-a)

pláidxa (M) - pláidxie (M); plai (M) - pláidxe (M) 1.

Def.: iz. *Geo*. “playa”.

pláidxe (B) - pláidxie (B-l); plai (B-p, L, M, O) - pláidxe (M) 2.

Def.: iz. *Geo*. “cala, caladero, playa”. Arrastan esaten zaio gehien bat.

Zit.: plaitxik on gara (M)

Oha.: cf. kalie

Lek.: *plai - plaidxa* / Ond.: *plai - plaxe*

plamie (B-a, M) 1.

Def.: ad. (Tertzak..). D.: “encarnar el apa-rejo”.

Zit.: ordun lotze sin lóidxen, lagun bi edo iru, plamiten, arek apaidxo gustidxe / larogei tertza edo plamiten ote sien (M)

Ond.: *planía*

Dok.: Azkue. «Plameau (B-b), fijar bien la carnada en el anzuelo.» / Ortuzar. «*Plamie*. Aderezar de carnada las terzas.»

plamie (B-a, M) 2.

Def.: ad. (Trañe). D.: trainaren kortxoia manda batean, berauna beste alderdian eta pañoak kortxo mandara bota, toles-tu.

Zit.: gixon bat-eu e plamiten, alaten / ya árti gustidxe ya plamita dau (B-a) / trañe dxuten da amen, kórtxue, amen dau plamita kórtxue, da amen due plamita beraune / gixonatus ba plamiten e, plamie, selan andik etorri biradoretik ba plamie / trañe dau plamita esta? (M)

Dok.: Azkuek esanahi honekin ez dakar, aurrekoarekin bai.

pláno (M) - plánue (M), plánuek (M)

Def.: iz. “plano”.

plantxá (M) - plantxie (B, M)

Def.: iz. *Geo*. D.: lisuan doan harria.

Entz.: D.: Izarok dauka eta Matxakuk ere bai.

plantxada (M) - plantxadie (M)

Def.: iz. *Geo*. D.: lisuan doan harria.

Bar.: plantxie

plasá (M)

Def.: iz. “embarque, plaza”.

Zit.: plasa gitxi dauela (M)

Sin.: enbarkie

plasona (M)

Def.: ad. D.: erdiko hezuraren erres ma-mina atera arrainari.

Ez: B-a

platertu (M)

Def.: ad. D.: korrentak-eta apariorari hondora joaten utzi ez.

Zit.: apaidxu platertu, korrentak platertu / apaidxue, e, korrentak eitxen dauie, platertu (M)

Oha.: “lixutu” zentzuan azaldu zidan bi-garrenean, *platertuta dau itxasue* beza-lako esaldiak onartu zituen neuk pro-posatu ondoren.

pláto (M) - plátue (M)

Def.: iz. *Mek.* “plato del eje”.

platuxe (B-a, M) - platuxia (M), platuxie (B-a, M)

Def.: iz. “platija”, *Pleuronectes platessa* eta *Scophthalmus rhombus*?

Oha.: Dimasen ahoskeran ixa markatua goa da beharbada.

Lek.: *platusa* - *platusia* / Ond.: *platus* - *platuxe*

Dok.: Azkue. «Platusa (B, G), platuxa (L), platija, un pez de mar.» / Ortuzar. «*Platuxe*. Lenguado.» / Anasagasti. «Platuxie, *Pleuronectes platessa*; Platija, *platusa*, *solla*.» / Anton Perez. «platuxe (platuxie) = (*Platichthys flesus*). G. platija, *platusa*. F. flet. I. flounder, *flake*.»

plegá (M)

Def.: ad. D.: tertzak hondoaren erres jota ipintzea.

Zit.: onduen plegate senin apaidxue, tertzak, tertzak ondun plegata, plegá gu-dau esan ba ondun, ondun erres dxota (M)

plemár (M) - plemara (B-a-f, M)

Def.: iz. “pleamar”.

***polea - poleie (B-j-m), poléak (B-j)**

Def.: iz. *Mek.* B-m: “polea”.

Zit.: da amen, esan tzuten modun dxuten di poleie korreina (B-j) / ámen éjin ká-so baten eruten da poleie / dinamuntzako poleie (B-m)

polison (M)

Def.: iz. (Enbarka). “Polizón”.

Oha.: ez dakit transkribapen zuzena s edo x den.

***pópa - pópie (B-a-j) 1.**

Def.: iz. “popa”.

Dok.: Ortuzar. «*Popa*. Popa de la embarcación. Traslativamente se usa para significar las posaderas.»

POPA EBAXDXE a. (B-a, M)

Def.: “popa cuadrada”. D.: merkanteek, kotxeak sartzen dituztenak atzetik eta, Bilbora-eta dabilzan ferriek edukitzen

dute popa ebagia.

Zit.: arrasteruek dakoena popa ebaxdx (M)

Sin.: atze ebaxdx

Ond.: *popa ebaikuk* a.

***pópa - pópie (M) 2.**

Def.: iz. D.: ipurdia.

DXUN PÓPATIK ARTZIEN! (B)

Def.: e. “vete a tomar por culo”.

Oha.: erdaraz bezalaxe ez da edonon edonola erabiltzekoa.

POPA-ALTO (M) - POPA-ALTUE (B, M)

Def.: adj. D.: popa ederrak eta altu dauzkan neska bategatik esaten da.

Zit.: igual-igual, Motrikoko kaskules, popa-altue (M)

***POPARIÑ - POPARIÑE (M)**

Def.: adj. D.: ezin dena geldit egon.

Zit.: popariñe sara / popariñeko morroye sara (M)

popadan (M) 1.

Def.: adb. (Joan, eduki). Haizeak atzetik jotzen duela.

Zit.: da “aletati daku aixie”, esus popada sarratuen (M)

Bar.: poparien

popadan (B, M) 2.

Def.: adb. arin.

Zit.: dxun popadan! / popadan baiño abillau sues / popadan baiño ariñau sues (M)

popagane (B-a, M) - popaganie (B-a-j, M)

Def.: iz. poparen gainea.

Entz.: D.: antzina ohitura egoten zen arrastan jaten popa-gainean.

Dok.: Urkidi-Apraiz. (Txalupezi ari direla) «Los extremos de proa y popa poseían unas mínimas cubiertas, la de delante denominada *brankagane* casi a ras de regala y la posterior ligeramente más hundida y a la que se designaba *popagane*.» (159) / Astui. «Tilla de popa: POPAGANIE» (17-191)

popamiento (B-a) - popamientue (B-a); *popamento - popamentue (B-r)

Def.: B-a: arrain txikitxua, txiloa lakoa, biribiltxua, zuria. B-r: buztanean arraia beltzak dauzka.

Oha.: ez dakit Rafaelek popamientoa eta buztanbaltza nahastu ez zituen, nahiz eta desberdinak direla esan.

Dok.: Anasagasti. «Musoi, Popamientue; *Diplodus vulgaris*, Mugarra.» / Anton Perez. «popabiento, popanbiento (popabientue), popanbientue) = (Oblada melanura). G. oblada colanegra. F. oblade. I. saddled seabream.»

popape (B-a, M) - popapie (B-a, M)

Def.: iz. D.: popa azpia.

Sin.: atzeko estanpie

poparien (B-a-o, M)

Def.: adb. haizeak atzetik jotzen duela. D.: haizearen aldera zoazenean.

Bar.: popadan

Ond.: *popai*

Dok.: Azkue. «POPAREAN DAUKO AIZEA (Bc, Gc), el viento tiene por la popa.» / Astui. «De popa: POPA-RIEN» (I7-191)

popél (M) - popela (B-a, L, M)

Def.: iz. “popel”. D.: abantean atzerengoko tostako gizona.

popularra. Ik. *peskadille popularra***porretibo (M) - porretibue (M)**

Def.: iz. D.: baltzutik pagatzen zena, zorrak-edo.

***portaloi - portaloie (M)**

Def.: iz. D.: “portalón”. Gerrako barkue-tan *eskillara-reala*-ren antzekoa.

***porteri - porteridzek (B-l-r)**

Def.: iz. B-r: txaluparen markak, goian zinta gorri bi..

portillo (M) - portillue (M), portilluek (B-j)

Def.: iz. “portillo, portilla”. D.: “ojo de buey”.

portú (M); portó (B-a-j-r, M) - portue (B-a, M)

Def.: iz. *Geo.* “puerto”.

Oha.: *u* eta *o*-ren arteko alternantzia ikus daiteke deklinabidean, Alejandrok eta Dimasek esate baterako *portora* zein *porture* esan dezakete. Berdin gertatzen da beste berba batzuekin ere: *barrure-barrora*, e.a.

Lek.: *portua* a. / Ond.: *portu*

Dok.: Azkue. «Portu : 1° (c), puerto de mar. KAI parece el genuino.»

portzeba (M) - portzebie (M); porseba (B-a) - porsébak (B-a-j-r)

Def.: iz. “percebe”, *Pollicipes cornucopia*.

Entz.: D.: antzina asko egoten zen hemen Izaron, Antzoraren azpian eta Ogoñon-eta, baina gizaigel eta abarren eraginez guztiz eskatu da hori ere.

Zit.: gosan porsebatan! (B-a)

Oha.: orain Bermeon gazteek *persebiek*-edo esaten dute.

Lek.: *pertzebia* a. / Ond.: *perseba* - *persebi*

Dok.: Anasagasti. «Porsebie, *Pollicipes cornucopia*, Percebe.»

póso (M) - pósue (B-f, M), posúek (B-f, M)

Def.: iz. D.: bajamarean lotzen den ura. B-f: haitzetan bajamara egiten deneko geratzen diren putzuak.

potín (M) - potiñe (M), potiñek (B-r)

Def.: iz. “potín”. D.: antzinako belako enbarkazioa, txaluparen antzerakoa-edo izan behar du.

Entz.: D.: neuk ez dut ezagutu.

Lek.: *potiña* a.

Dok.: Azkue. «POTIN 3° (B, G), lancha de mediana largura, menor que la traínera.» / Astui. «Potín: POTIÑE» (I7-190)

potorro (B, M) - potorrue (B-a, M), potórruek (B-a)

Def.: iz. “cormorán”. D.: beltza, ia ko-frearen gainakoa.

Entz.: D.: kostan ibiltzen da, Mundakako itsasadarrean orain asko dago horrelakoa.

Oha.: cf. kitorrue. Kostako beste herrie-

tan potorroa alken famialakoei deitzen zaie.

Dok.: Azkue. «POTORRO : 1° (B-1, ...), cuervo marino, ave de color negro que habita entre peñas y se sumerge en el mar para buscar alimento o huir de la persecución.» / Ortuzar. «*Potorro*. Pitorro, pato de mar.» / Anton Perez. «potorro (potorrue). = (Phalacrocorax carbo). Cormorán.»

pótro (M) - pótruek (B-a, M)

Def.: iz. D.: “el buche”, legatzarena. B-a: legatzaren arbiak.

LEBAS-POTRO (M) - LEBAS-PO-TRUEK (M)

Def.: iz. D.: legatzaren urdaila eta arbiak. Berba normala da, ez da motza.

potrokillo (B-a) - potrokilluek (B-a)

Def.: iz. potroak, arbiak.

Ez: B-j, M

pótxa (B-a, M) - pótxie (B-a, M), potxak (B-a)

Def.: iz. “pota”. D.: tximinoiaren antzekoa baina luzeagoa dauka buztana, hegoak gorago tximinoiak baino eta tinta ere diferentea da. Bere kolorea ere ilunagoa da, tximinoia hobe da.

Entz.: D.: gutxi atrapatzen da hemen kostan, urte bat egon zen arrastan asko atrapatu zena. B-a: itsasoan kanpoan ateratzen da.

Ond.: *potxa - potxi*

Dok.: Azkue. «POTXA : 1° (B-mu, G-zu-may), jibia, pez que parece al calamar; vulg. rabudo. Var. de POTA (2°).» / Anasagasti. «Potxie, *Toradotes segittatus*, Pota.»

potxér (M) - potxera (B-a-j, M)

Def.: iz. koblak egiteko kordeltxua edo potxerezko kobla bera. D.: antzina terzari ipintzen zitzaiona amuan, zubiletik eta amura doana. B-j: koblak egiteko kordela, mehetxua.

Lek.: **potxera - potxeria, potxerak*

Dok.: Azkue. «POTXER (B-b-ond, G-don), potxera (B-b-l) : 1° cuerda como de palmo y medio de larga; se usan ciento o más de ellas en cada aparejo

para pescar besugo; vulg. currinca-nillo, pochera.»

potxeresko (M) - potxereskue (M)

Def.: adj. potxerezkoa, potxera.

prakanarro (M) - prakanarrue (M)

Def.: iz. D.: entzadon prakak.

***prakarroi - prakarroyek (B-r), frakarroyek (B-a)**

Def.: iz. bainu-jantzia.

prakonesko (M) - prakanaskuek (M); *frakonasko - frakonaskue (B-r); frakanasko (B-a) - frakanaskuek (B-a)

Def.: iz. D.: entzadon prakak.

Oha.: Dimasek *prakanaskuek* ere esan zuela uste dut, nahiz eta gero *prakonesko* hobetsi.

pratiko (M) - pratikue (B-p, M)

Def.: iz. “práctico”.

prentza (M) - prentzie (M), prentzak (M)

Def.: iz. *Mek*. D.: bonbetan enpaketadura estutzekoa. Bozina ere ardatzak daroana. Olia ez galtzeko, ohol bi elkarrekin estutzeko... klaseak daude.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «las prensas o tornillos de apriete (*prentzak edo sarjentuek*)» (193)

presidxo (M) - presidxue (B-a)

Def.: iz. “precio”.

Zit.: kíllun presidxue (B-a) / Sananderen presidxo ona eitxe ban [abuxak] / se presidxo eiñdxau? (M)

presiño (M) - presiñue (M)

Def.: iz. *Mek*. “presión”.

Zit.: se makiñistak e igual eitxe bien séllu apurtu, da istutu apur ba gedxau presiño gedxau okitxeko (M)

primero (M) - primerue (B-p, M)

Def.: iz. D.: arrastako parejan bietatik aurrean joaten den enbarkazioa.

Entz.: D.: primeroak esaten dion guztia egin behar du segundoak. Portura ere primeroa beti lehenengo.

prismatiko (B, M) - prismatikuek (M)

Def.: iz. “prismático”.

proél (B-a, M) - proela (B-a, L, M)

Def.: iz. “proel”. D.: abantean aurreko tostan joaten zen gizona.

Ond.: *aurreku* a.

Dok.: Astui. «Proel: PROBELA» (I7-191)

puénte (B-a, M) - puéntie (B-a, M)

Def.: iz. “puente”.

Zit.: dxun puentera, edo baja puentetik (M)

Sin.: subidxe

Ond.: *puente* - *puenti*

púnta (M) - púntie (M)

Def.: iz. *Geo.* “punta”.

puntagan (M) - puntagana (M)

Def.: iz. *Geo.* D.: eskinada baten amaitukera.

puntál (B-a, M) - puntala (B-a-j, M, O)

Def.: iz. “pescante, puntal”. D.: aurreko paluak edukitzen du arraina enbarkatzeko eta neberatik arraina ateratzeko.

Ond.: *puntal* - *puntala*

puntera (M) - punterie (M), puntérak (M)

Def.: iz. D.: amuan ipintzen den pita mehegoa, pitarik meheena. Amurako ipintzen den azkenengo zatia, potxera tertzetan, alanbra ere izan daiteke puntera.

púnto (M) - púntue (B-j, M)

Def.: iz. *Mek.* “punto”.

Zit.: e aur dau púntu! da tak amarra eitxen dauie bónban / motorrak- okitxen dau batzuk okitxen dauie púntu apurtxu bet adelantata / suri eitxen bádaxatzu púntu atrasa / púntun esbadau estau arrankaten motorrak (B-j) / púntue oki lei atrasata, edo adelantata (M)

***PÚNTUEN IMIÑI (B-j-m, M)**

Def.: ad. *Mek.* “poner a punto el motor”.

Zit.: e aur dau púntu! da tak amarra eitxen dauie bónban, da ordun motorra imin bixu púntuen (B-j)

***purifikadora - purifikadorie (B-m)**

Def.: iz. *Mek.* “purificadora de agua”. B-m: itsasoan gaudenean ur garbia edukitzeko beti.

putxano (M, O) - putxanue (B, M)

Def.: iz. D.: perloi kumea. Arrain txikia da eta hezur asko dauzka.

Entz.: D.: jan ere ez da egiten, fabrikarako izaten da irina egiteko.

Oha.: Bermeon Bartolok esan zidan ez zela perloi kumea.

Lek.: *putxanua* a. / Ond.: *putxano* - *putxanu*

Ez: B-j

Dok.: Igelmo, Iribar, Lerga. «el Puchano (Trigloporus lastoviza). En la pesca de arrastre, bajo el nombre de Puchano, se incluyen ejemplares pequeños de estas especies –Eutrigla gurnardus, arraingo-rria, neskazarra eta putxanoagatik–, alcanzando poco valor y siendo destinadas en parte para harinas de pescado.» (Inventario-107)

Oha.: badirudi beraz putxanoa gauza desberdin bi izan daitekeela, kukutzaren antzeko espeziea batetik eta kukutz kumea arrastan bestetik. Horrela, Bermeon Bartolok esan zidan ez zela perloi kumea; beharbada Igelmok, Iribarrek eta Lergak aipatzen duten *Trigloporus lastoviza*-ri deituko lioke, ezin ziurtatu izan dut. Arrastaren gainean egiten duten oharra ondo dator Dimasek esanikoarekin.

R

rába (M) - rabak (M)

Def.: iz. “raba”. D.: txibia edo tximinoiarekin eginda daude.

radár (M) - radarra (B-r, M, O)

Def.: iz. “radar”.

radidxo (B-a-j) - radidxue (B-a), radídxuek (B-a); rádidxo (M) - rádidxue (M)

Def.: iz. “radio”.

Oha.: cf. txamakulue

ranpero (M) - ranperue (M), ranperuek (M); ranpléruek (M)

Def.: iz. D.: sarea atzetik enbarkatzen duten enbarkazioak, elanbra daukatenak.

real (B-f)

Def.: iz. B-f: serrutxoak. Realeko (Real Sociedad) alkondararen antzean dauzka arraiak eta bromatan esaten da horrela. Bestela *serrutxue*.

Zit.: e real an! (B-f)

Sin.: serrutxue

Oha.: badirudi berdin erabiltzen dela mugagabea eta mugatuan, esakera modukoa da gehiago beste ezer baino.

redutora (M) - redutorie (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* “reductor”. D.: enbragean eroaten du, motorrak hogeita hamar buelta edo mila buelta eman arren redutorak buelta gutxiago ematen ditu. Motorra gutxiago nekatzeko da.

Entz.: B-j: Peña de Oro untzia izan zen Bermeon lehenengo ipini zuena.

Oha.: “redutora” ikusi eta entzun dut erdaraz idatzita Bermeon.

rejilla (M) - rejillie (M)

Def.: iz. “rejilla”. D.: plastikoak edo ez atrapatzeko uraren tomari kanpotik ipintzen zaiona.

relentin (M) - relentiñe (M); relantin (B-a) - relantiñe (B-a)

Def.: iz. pal-pal.

relentiñien (M); relantiñien (B-a)

Def.: adb. (Ipin). “Al relentin”. Pal-pal. B-a: makina pal-pal doanean, geldigeldika.

Zit.: imiñi relantiñien / relantiñin esteu? (B-a) / imiñi relentiñien (M)

Sin.: pal-pal

rixói (M) - rixoye (M)

Def.: iz. “rizón”. D.: sareak fondeatzeko ankila.

rodaballo (B-o, M) - rodaballue (B, M)

Def.: iz. “rodaballo”, *Psetta maxima*.

Entz.: D.: hemen kosten eta Frantziako kosten-eta atrapatzen da, haretan normalean. Arrain gozoa, arrastan sarri ipintzen genuen tomatetan jateko.

Lek.: *errebollo* / Ond.: *errebollo* - *errebolu*

Dok.: Anasagasti. «Errebolue, *Scopthalmus maximus*; Rodaballo, sollo.» / Anton Perez. «rodaballo (rodaballue) = (Psetta maxima). G. rodaballo. F. turbot. I. turbot, brill.»

rodamiento (B-j-m) - rodamientue (B-j-m)

Def.: iz. *Mek.* “rodamiento”.

rodillo (M) - rodillue (M), rodílluek (M) 1.

Def.: iz. aurrean estatxa-eta alatzeko ipintzen den erroiloa.

Oha.: D.: lehen *tabieta* esaten zen.

***rodillo - rodillue (B-m) 2.**

Def.: iz. *Mek.* B-m: “rodillo de camones”.

Zit.: kamoyen rodillue (B-m)

roldana (M) - roldanie (M); rondana (B) - rondanie (B-p), rondának (B-p)

Def.: iz. “roldana”. D.: maileta handik barrutik doa.

Sin.: pastekie

róllo (B-a-f) - róllue (M), rólluek (B-a)

Def.: iz. “rollo”: kurrukanena, txikotena, alanbrarena arrastan...

ronpeolas (B, M) - ronpeolas (B, M); ronpiolas (B-j) 1.

Def.: iz. *Geo.* “rompeolas”.

Oha.: ik. Geografia-Talasonimia

ronpeolas (M) 2.

Def.: iz. “rompeolas”. D.: traineroetan itsasoa ez sartzeko defentsa.

rúnbo. Ik. *errunbo*

rúten. Ik. *errutan*

S

sábai (M) - sáбайдxe (M), sáбайдxek (M); sabaidxe (B-a) - sabaidxie (B-a-r)

Def.: iz. sabaia. D.: bedar-jalea, arraina. / Bermeoko kofradian Bartolok esan zidan ez dela bedarjalea, brekaren antzekoa dela. Sabaia surzapala dela eta brekak musturra luzetxuagoa daukala.

Sin.: *bedardxalie* Dimasentzat

Oha.: uste dut beragatik esan zuela Raffaelek bixigua lako gustu bako arrain gorria zela.

Lek.: *sabadxa* a.

Dok.: Azkue. «SABAI 5° (B-l), pez herbívoro parecido al besugo, pero de mal gusto; vulg. sopa.» / Anton Perez. «sabai (sabajé) = (Sparus pagrus). G. pargo. F. pagre. I. couch's brean.»

sabaldú (B-a-j-p, L, M, O)

Def.: ad. zabaldu. Erdarazko “desatracar” eta zentzu zabalago batean urrundu ere bai. Sarea zabaltzea ere esan nahi du.

Zit.: atxiñen esta on radidxorik. Da igual ba sabalduten basara apur bet, ba galdu-edo (B-a) / arrañe sabaldu eiñdxeles (B-p) / bueno ba atunetan, da ba igual sabaldute gues / apurtxu bet ein gari sabaldu (B-j) / desatraka, ori da sabaldu, móllati sabaldu, edo enbarkasiño bat e alkarregas badau aren kostautik sabaldu / amarrata saus mollar da átzi sabalduteko, omoten tzasu espiñe / parejan, alkarregas sues, alkarreas sabaldute, e, noberak pentzaten dauen e sabalerie / ordenak bai oten die ba esate baterako errimadu badator ba “sabaldu apur bet” / Murguko eskiñadati sabaldute / Seroyen burue, e sabaldu eskero, apur bat sabaldu eskero dator Kukutzarriko baixie / ukusten die kofradiko argidxek, da kofradiko argidxek apur bat sabaldu, da ordun dau Otzun etzie / ati da, bakkik da, e sari sabalduteko / da sabalduten dauenin sarie, se atik sabaldu bi dau e sarie / gero sabalduten denin sari ba errie elemento gustidxek / da aregas

sabalduten da, pie de galluek, semat-a gedxau, semat-a okertu gedxau atie ba sabaldu, sabalau edo / da pie de gallue, báda bat e, laburtxuau, arek eitxen dau sabaldu. Da gero, gitxi sabalduten badau ba au mobite su. Edo, lusetute su bat geitxuau, da besti istuau ba, gedxau sabalduteko / atiek sabalduten dinien [arrastan] / sabalduten ukusten da atzin kábliek, da, sabalduten duenien, bueno, ya makiña normala noberak e pentzaten dauena omon / sabalduten da, Ixaro sabalerarte dxuten da, bai, bai, Ixaro sabaldurarte [kaina, “extenderse”] / sabalduten da Matxakurarte, batzutan [kantarrabia] (M)

Sin.: igiri / Ant.: sarratu, errima

Oha.: Bermeo eta Mundakan “abrir” esateko *sabaldu* baino *igiri* entzuten da gehiago.

sabalera (B-a) - sabalerie (B-a)

Def.: iz. “manga, anchura de una embarcación”. Zabalera.

sabalik (M)

Def.: adb. marka bat zabalik, zabaldua.

Zit.: Titilli apur bat sábalik erutemasu, an sus e, an sus eskiñadan (M)

sáble (B-a) - sáblie (B-a) 1.

Def.: iz. “(pez) sable”. Espadina. B-a: arrain luzea.

Entz.: B-a: kalatik ekartzen dute legatze-tan doazen motor txikiek, palangrarekin ateratzen dute.

Sin.: espadiñe

Ond.: *sable* - *sabli*

Dok.: Anasagasti. «Sablie, Espadiñe; *Trinchiaurus lepturus*, Pez sable.»

sáble (M) - sáblie (B-m, M) 2.

Def.: iz. D.: mugitzen zen palanka, kanbioa.

Entz.: D.: behean egoten zenean *abante* eta goian egoten zenean *atras*.

saborrei (M) - saborreidxe (M)

Def.: iz. zaborreri. D.: eskamari, arrain zatiei eta mazia legez dagoen nahasteari esaten zaio. Arrain hazia atrapatzen denean berarekin batera nahastuta datorren arrain txikiari ere esaten zaio.

Dok.: Azkue. «Zaborreri : 1° (AN-b, Bc), desperdicios.»

safa (B-a-j, M)

Def.: ad. askatu, txikota erria, e.a. Erdarazko “zafar”-etik letorke.

Zit.: Jesus diño, agarra dost, sáfaten dau onek, da ekarten dau txoridxe aulan berantz / tuérki au sáfa, da átzes atara tuérkie (B-a) / da dau, murtzilli emonda, da gero, sáfá bi denien, a murtzilli kendu ta ra! igiri itxen da (M)

Sin.: errie

sáfran (B, M)

Def.: adb. (Ibili). D.: arrantzan-eta ondo dabilenagatik esaten da. Itsasokoa da baina herrian ere esaten da jokoan edo beti irabazten duenagatik.

sagá (M) - sagie (M)

Def.: iz. (Hartu). Kordelek uretan hartzen zuten astuntasuna.

Zit.: ur gitxiau artzeko kordelak uretan, sagá gitxiau artziko (M)

sagán (B-a-j-o, M)

Def.: ad. “a remolque”.

Zit.: sagán ekarten dauie batela (B-a)

sáidxa (M), sáidxe (B-a) - sáidxie (B-a-j-r, M), saidxek (B-a, M); sai (M)

Def.: iz. “cala”. Saia. Dimasen eta Alejandroren adibide batzuetan saiak bat baino gehiago daudela pentsa liteke; Julianek eta Juan Apraizek esan zidatenez, berriz, saia untziarena bakarra da. D.: “las calas”. Armazoitik arma-zoira dagoena, tarte bakoitza. B-a: “cala”.

Zit.: ure korriteko, sáidxe batera (B-a) / sáidxi korrosa, korrosalas, léko batera, sai batera eñ dxa gero báldis atara (M)

Oha.: Dimasek diminutiborako *saitxu* erabili zuen. Julianek Bermeon *sáidxie* esaten dela dio, inoiz *kalie* ere entzun duen arren.

Ond.: *kala - kali

Dok.: Azkue. «Saia 2° (B-b), run, hueco entre panas de la lancha. Var. de SAI (4°).» / Astui. «Sentina: SAIJJIE» (17-191)

sáiñdxa (M), saiñdxe (B-p) - sáiñdxe (B-a-j, M)

Def.: iz. (Egin). D.: itsasora egiten den egun batzuetako buelta, lau-bost, zortzi-hamar.

Zit.: sáiñdxi konpletu daku, amar egun edo amabost egun ein bi du itxosun ordun ba bibera asko (B-a) / lau-bost egunegas, ba saiñdxa bat eñdxe otor gara (M)

Oha.: berba hau askotan erabiltzen da dendetan-eta ere erdarazko “vez” esateko, sáiñdxe eskatu.

sáka (M) - sákíe (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: haitzetan jotzen duenean itsasoak.

Zit.: beitu selako sáki dakon itxosuek (B-j) / itxosoko sáki dau (B-a) / itxasun saki dakar / saka gogorra dakar (M)

sakátz (B-a) - sakatza (M, O)

Def.: iz. zakatza. D.: “agalla”.

Entz.: D.: arrain freskoa bada zakatza gorri eduki behar du.

Lek.: *sakatz (sakatzian)

Dok.: Azkue. «ZAKATZ : 1° (B-b-l-ond-pl), agalla, branquia, órgano de respiración de los peces. Se dice también, por extensión, del gargüero del hombre.»

SAKATZA ATA KO TZUT (M)

Def.: e. joko zaitut.

SAKATZA GORRITXU DXATZU TXO! (M)

Def.: e. D.: ernegatzen plantatzen zarenean.

Dok.: Ortuzar. «*Sakatza gorritxu*. Fortificarse.»

sakatzeko (B-o) - sakatzekue (B-j-r, M), sakatzekuek (B-r) 1.

Def.: iz. zakatzekoa. D.: txirletaren antza-edo egiten da baina txikiagoa da, elaiaren gainako txoria, beltza, mehe-mehe-mehetxua. Zuria da eta batzuek buru beltza edukitzen dute. B-r: txirrinei “zakatzekoak” esaten diegu.

Entz.: D.: atunarekin eta bokartarekin ere abila da. Guztiz bizkorra da eta hoge

metrotik ere dzanga egiten du igual. B-r: arrain asko dagoenean zakatzekoak ere asko. B-j: itsasoan dagoenik txoririk azkarrena neure iritziz. Atunarekin ibiltzen da gehiago. Atunaren kaka jaten joaten da.

Sin.: txirriñe, tirri-tirridxe (?)

Dok.: Anton Perez. «zakatzeko (zakatzekue). = Ik. txirriñ. Txirriñ (txirriñe = (Sterna hirundo). Charrán, golondrina de mar. Zakatzekue be esaten zaio.»

***sakatzeko - sakatzekue (B-j) 2.**

Def.: iz. B-j: bixigutan edo papardotan bada mutilari ematen izan dioten bixigu bat edo papardo bat gehiago.

Ez: M

sakíl (M) - sakille (B-f, M), sakíllek (M)

Def.: iz. zakila. D.: bolen antzerako gauza bizi batzuk. Helduz gero hatsa botatzen zuten eta halako tinta gorria legez.

Entz.: D.: Lauganen barruko mandan palangrea basatzen zenean etortzen ziren amuan josita, karnada jaten joaten ziren haiek ere.

sakó (B-j, M) - sakue (B-a-j-p, M)

Def.: iz. (Arma, forma, ipini). “Saco”. Zakua. Normalean artearena bada ere Julianek salabordoaren sareari ere hala deitu zion.

Zit.: emon e béste brása bi ero iru sakó gidxau! [lata dagoen trainari] (B-j) / sako bete [atrapatu] / buek enbarkaten dau eskus, sakorarte eskús, da gero sakora allegaten denien, arrañe enbarkateko, saku enbarkateko, omoten tzoe, e estrapo bat / espako errefuersorik, saku an itxitxe su onduen / urkulun púntan, atxiñe, atxiñe, imintxen san kortxu da buelta-buelta-buelta- bueltak omon, saku armateko / saku armateko ba orka ein bi da / da a ixeten san orki sartun, kórtxue, saku formateko (M)

Oha.: Dimasek inoiz *boltzie* ere erabili zuen baina gero ez zela esaten esan zuenez kendu egin dut.

Ond.: *saku* a.

Dok.: Azkue. «ZAKU (c), saco.»

***sakosko - sakoskue (M)**

Def.: adj. zakuzkoa.

Zit.: berak enjaretauek úntzen bapadako edo be, a tapateko, sakó andidxe be imintxen san sakó- bueno, trapo bat sakoskue (M)

sakutzu (M) - sakutzue (M); *sakotxue a. (B-j)

Def.: adj. zakutsua. D.: manuan dagoen traina.

Zit.: oin sakotxutako berana, korronta kontrara danien ba berak arrañe kán-pora, latí ordun abillaue, según, baye urtien seuri gidxau interesaten tzu igual ba sakotxutxuau esatie (B-j)

Ant.: lata

sála (M) - sálie (M); sálatxu (M) - sálatxue (M)

Def.: iz. D.: erresakak moila-buruan formatzen duen arkua.

Zit.: ño! Gaur sálatxu andidxe dako! (M)

salabordie (B-a); sarabardie (M)

Def.: ad. “salabardear”. Sarabardoarekin arraina enbarkatu.

Zit.: sarabarditen gausela (M)

salabordo (B-a-j) - salabordue (B-a-j); sarabardo (M) - sarabardue (M)

Def.: iz. “salabardo, zalabardo”. Trainetik arraina hartzeko tresna.

Zit.: da, suk etxate su igual ba otasaspi salabordo, etxa otasaspi! (B-j)

Lek.: *salabardua* a. / Ond.: *salabardo - salabardu*

Dok.: Azkue. «SALABARDO (B, ..., Gc, L), redeño, utensilio de pescadores, bolsa cónica pendiente de la punta de un palo.»

***salasoi - salasoye (B-a, M), salasoyek (B-a)**

Def.: iz. “salazón”.

salbabida (M), salbabide (B-a) - salbabidie (M), salbabidak (M, O), salbabidek (B-a)

Def.: iz. “salvavidas”.

salbaidxo (B, M) - salbaidxue (B-a-f, M)

Def.: iz. “araña”, *Trachinus draco*.

Entz.: D.: sua sartzen badu mina kentzeko amoniakoa eroaten dute batzuek. Niri zigarroarekin egin zidaten erre bertan. Entzutea daukat bere gibela igurtziz gero mina kentzen duela. Arrain gozoa da.

Lek.: *saburdin* - *saburdiña* / Ond.: *salbeu* - *salbeue*

Dok.: Azkue. «SALBARIO (B-b-mu), traquino, pez de carne fina y sabrosa, con aleta dorsal venenosa. (V. Saburdin.) La fantasía de algunos escabecheros ha puesto recientemente a este sabroso pez el pomposo nombre de “salmón de mar”.» / Anasagasti. «Salbaijue, 1. *Trachinus draco*; Araña, escorpión. 2. *Trachinus vipera*; Araño, faneca brava.» / Anton Perez. «salbaijo (salbaijue) = (*Trachinus draco*). G. araña de mar, (Sananderen: salvariego). F. vive. I. weaber.»

FRANTZES-SALBAIDXUE a. (M)

Def.: iz. “faneca brava”?, *Callionymus lyra*.

Bar.: salbaidxo frantzes

SALBAIDXO FRANTZESA a. (B-o, M)

Def.: iz. “faneca brava”?, *Callionymus lyra*. D.: salbarioa baino buru zapalagoa, zakatzean su bi dauzka.

Entz.: D.: ez du ematen hainbesteko minik. Ez dugu jaten.

Ez: B-a

saldú (B-a, M)

Def.: ad. “vender”.

Zit.: onék arrañe enbarka, da an due arrañe saltzien / pelikadie, diskusiñue, arrañe saldu, dana éuskas / Akanak saldu sauen baye auntepe badeus, Bermioko arrasteruk ongo dis e.. ogei bepai / oin dana saltzin da, danak balidxo deu [arrain mota guztiak] (B-a) / da asala kenduta saldu itxen san Ondarrun [garda] / da okitxebien atrapa ta gero bixirik, bustenetik amarra, da uretan okitxe bin bixirik, da andrak esate binin ba: “atara bat edo bi saltziko”, ataratebien, asala kendu ta saltze

san (M)

-sale (B, M)

Def.: atz. enbarkazio motak bereizten dituen atzizkia: atunetan, bokartean, e.a. joaten diren enbarkazioak. Ik. *atunsale*, *beseusale*, *bokarsale*, *dribasale*, *masisale*, *lebasale*, *tximinoisale*.

sálgai (M)

Def.: adb. “a la venta”. Salgai.

Zit.: bapora sálgai dau (M)

salida (M), salide (B-a) - salidie (B-a-j, M), itxasorako salidie (M)

Def.: iz. (Eduki, egin). “Salida a la mar”.

Zit.: áuntxe daku salidie (B-a) / ba San Pedro (aurrin) imingu salidi itxen dule (B-j) / salidi nortin eñ dxe, sei mille (M)

salitre (M) - salitrie (M); salistre (B-a) - salistrie (B-a)

Def.: iz. “salitre”.

saliu (M) - saliue (M)

Def.: iz. D.: nesktila ostegunetan kobratzen joaten zen papera, larunbatetan joaten zen bere bila kofradiara. Arrainaren kiloak eta prezioak daude bertan, kofradian pagatzen zioten.

Sin.: longanadue

salmói (B-l, M) - salmoye (B-a-l, M)

Def.: iz. “salmón”.

Lek.: *salmoya* a. / Ond.: *itxukiñe* a.

salmuera (M) - salmuerie (M)

Def.: iz. “salmuera”.

saltxaidxo (B-a-j, M) - saltxaidxue (B-a-j, M) 1.

Def.: iz. (Arma). D.: mare bizietan urabehera dagoenean, korrenta beherantz datorrenean indarra daukanez barran armatzen den manejada.

Zit.: abe saltxaidxo andidxe dau (B-a) / olako saltxaidxorik! (B-j) / marie, beras dunien, barrán armaten da saltxaidxue (M)

Sin.: sarrantzidxe, trapolatue

Dok.: Ortuzar. «*Saltzaidxo*. Mar de fondo; lío, cuestión intringulada.»

saltxaidxo (M) - saltxaidxue (M) 2.

Def.: iz. (Arma). “Lío”.

Zit.: an arma daue saltxaidxue (M)

Sin.: masidxe 2, masamorrie

San Antonio bendito, echa otro bonito, aunque sea txikito (M)

Def.: e. gutxi atrapatzen zenean egiten zen erregutua. Antzinako kontuak dira.

sanbonbo (M) - sanbonbue (M)

Def.: iz. D.: batelak barruan daroan biberoa ezkira-eta bizirik edukitzeko.

Entz.: D.: Mundakan beti erabili dira, Bermeon inoiz ere ez eta Elantxoben ere gutxi. Oraintxe ere badaude.

Oha.: cf. aljibie

San Pedro (M), *San Pedruek (M)

Def.: iz. D.: Mundakako jaiak.

SAN PEDROTXU (M)

Def.: iz. San Pedoren hurrengo eguna.

SAN PEDROTXUTXU (M)

Def.: iz. aurrekoaren hurrengo eguna.

San Rókiek (M)

Def.: iz. San Roke.

Entz.: D.: antzina kostera erdia izaten zen hemen. Orain Andramariak dira. Orain San Rokeetan ez dago etxegunik.

Santa Ageda (M)

Def.: iz. Santa Ageda.

Entz.: D.: itsasora joaten da.

Santa Kataliñek (M)

Def.: Santa Katalinako jaiak. D.: loietan bixiguak erre eta gisadoa-eta.

santiagito (M) - santiagituek (M)

Def.: iz. “cangrejo moruno”? D.: erreko langostinoaren antzera egiten du.

Sin.: kaskarratoyek

Ez: B-a

sapalo (B-o, L, M) - sapalua (L, M), sapalue (B-l-r)

Def.: iz. D.: sardinaren antzeko arraina, txikiagoa. Tripan eskua pasata arantza-txuen modukoak topatzen zaizkio.

Latxa baino ilunagoa da.

Sin.: latxie

Oha.: Dimasek dio latxa baino ilunagoa dela; Bermeon, berriz, arrain bera zela esan zidaten eta *latxie* barik eurek *sapalue* esaten dutela.Ond.: *sabalo* - *sabalu*Dok.: Anasagasti. «Sapalue, Kolaijjue; *Alosa alosa*, *Sabalo*. Lenguau, *Sapalue*; 1. *Solea solea*, Lenguado. 2. *Buglossidium luteum*, Acevia.» / Anton Perez. «sapalo (sapalue) = (*Alosa alosa*). G. *sábalo*. F. *alose*. I. *shad*.»**saparrada (M) - saparradie (B-j-r, M), saparradak (B-r, M); *txaparrada - txaparradie (B-a), txaparradak (B-a)**

Def.: iz. “chaparrón” eta hurrengo definizioa. D.: enbarkazio barrura datorren bitsa. B-r: enbarkazioak haizearen barrura ematen dituen golpeekin euria legez datorkizuna.

Zit.: euri asko denin “ño! Saparradak” / saparrada gogorrak / ori da euri asko, arek saparrada gogorratinin / dxo ta tapa, esatil- saparradak e enbarkate sunien / ori da esatiles saparradik emon tzu, da ño! Au dok meladi artzie! (M)

Dok.: Azkue. «Zaparrada (Bc,...), chaparrón.»

sapata (L, M) - sapatie (B-j-m, M), atzeko sapatie (M)

Def.: iz. “zapata”. D.: gilatik irteten duena, lemarka doana.

Lek.: *sapata* - *sapatia****sapatero - sapaterue (B-f)**Def.: iz. “chopa”, *Spondyllosoma cantharus*.

Entz.: B-f: kostakoa da.

Sin.: au-txikidxe?

Oha.: Dimasek irudiak ikusita behin *au-txikidxe* dela esan zuen, beste behin bera izan daitekeela, beste batean *beseu-txillue* erantzun zuen eta behin ezagutu ere ez zuen egin.

Ez: M

Dok.: Anasagasti. «Sapaterue, *Spondyllosoma cantharus*, Chopa. Sapaterue, *Pachygrapsus marmoratus*, Cangrejo corredor.» / Anton Perez. «zapatero

(zapaterue) = (Spondyliosoma cantharus). G. chopá. F. canthare. I. black seabream. Zapatillue ere esaten zaio.»

sapatillo (M) - sapatillue (M)

Def.: iz. D.: itsasoko txori beltza, braia baino apurtxu bat txikiagoa.

Entz.: D.: atun-kostera azkenean sarri ikusten zen kostan. Arrainaren gibela-rekin eta ganaduaren birikiarekin atrapatzen ziren aparioekin, jateko. Eskastu egin da hori ere, ikusten dira oraintxe ere baina gutxi.

sapó (B-o, M) - sapue (B, M); itxasapo (M) - itxasapua (M); itxosapo (B-o) - itxosapue (B-a)

Def.: iz. “rape”, *Lophius piscatorius*.

Entz.: D.: karnadarekin ez, sarearekin atrapatzen da.

Lek.: *sapo - sapua* / Ond.: *sapo - sapu*

Dok.: Anasagasti. «Itxasapue, Itxosapue, Sapue; *Lophius piscatorius*, Rape.»

SAPÓ BALTZÁ a. (B-o, M)

Def.: iz. “rape negro”, *Lophius budegassa*. D.: tripa beltza daukana, tiratxua.

Entz.: D.: zuria baino hobea da jateko eta denerako.

Lek.: *sapo baltza* a.

SAPO SURIDXÉ a. (B-o, M)

Def.: iz. “rape blanco”, *Lophius piscatorius*. D.: tripan tira beltza ez daukana.

Entz.: D.: egosten baduzu zapo zuriak ur asko ematen du, beltzak ez.

SAPUN BEGIDXÉK a. (M)

Def.: iz. begi distiratsuak dauzkana, mugimenduan.

sarabardo. Ik. *salabordo*

sarabardie. Ik. *salabordie*

saratan (B-p, M)

Def.: adb. D.: marka bat kikuka dagoe-nean, ikusi ez-baian. B-p: bai agertu ez agertu.

sardá (B-a) - sardie (B-a, M)

Def.: iz. gehienetan atunagatik entzunagatik, esan zidatenez, tximinoiagatik

ere esan daiteke, tximinoi multzoa adierazteko. D.: saltaka dagoen atun edo zimarro multzoa. B-a: eguraldi ona dagoenean saltaka dagoen atuna.

Zit.: ámen lokalise dot sardá bat (B-a)

Lek.: *sardia* a.

Dok.: Azkue. «SARDA 2º (B-l-ond, L-zib), manjúa, aglomeración, banco de anchoas, sardinas, etc., en alta mar.» / Anton Perez. «sarda (sardié) = Atuna eta honelako arrain handien multzoa itsasoan. (Banco de peces, cardumen).»

ATUN-SARDIE a. (M)

SIMARROI-SARDIE a. (M)

sardango (M) - sardangue (B-a-j, M)

Def.: iz. “charrango”. Trainean zakua formatzeko erabiltzen den palua, kubertatik irteten du.

Entz.: D.: traina botatzen denean tirak doaz sardangotik erriata. Gero dago beste sardango bat lodiagoa zakua ipintzen dena. *Uve* bat legeaz dauka puntan, kortxoaren punta sartzen da eta gero egiten da bihurtu-bihurtu kortxoa bertan, zabaldua formatzen da zakua.

Dok.: Astui. «SARDANGUE es una barra (hoy metálica, antaño de madera con dos “cuernos”, que se apoyaba en el URKULUE y era de quita y pon)» (B3-422)

sardiña (L, M, O), sardiñe (B-a) - sardiñie (B-a-f, M)

Def.: iz. “sardina”, *Sardina pilchardus*.

Entz.: D.: San Antonioetarako hasten zen kostera, ekainaren hogeita lauan. Uda guztian egoten zen. Badietan atrapatzen zen koipetsu hura orain ez dago. Zaratatxu bat egiten baduzu arin eskapatzen du.

Lek.: *sardiña - sardiñia* / Ond.: *sardiña - sardiñi*

Dok.: Azkue. «Sardiña (B, G, L), sardina.» / Anasagasti. «Sardiñie, *Sardina Pilchardus*, Sardina.» / Anton Perez. «sardiñe (sardiñie) = (*Sardina pilchardus*). G. sardina. F. sardine. I. pilchard.»

SAN ANTONIO SARDIÑIE a. (B-a, M)
 Def.: iz. D.: legezko sardina.
 Entz.: D.: koipea dauka, hasi ekainetik eta abuztuaren azkenetararte.
 Ond.: *San Antonio sardiñi a.*

***SARDIÑA SAR - SARDIÑA SARRA (M, O)**
 Def.: iz. “arenque”.
 Sin.: arinkie
 Lek.: *sardin sarra a.*
 Dok.: Anton Perez. «sardiñe zaharra = Ik. arenke.»

sardiñera (M) - sardiñerie (M), sardiñerak (B) 1.
 Def.: iz. D.: “las sardineras de Santurce”.

sardiñera (M) - sardiñerie (M) 2.
 Def.: iz. D.: atun-aparioak maimenaren hurrengo edukitzen zuen kordela, hau baino meheagoa.
 Sin.: kurrukana

sardita (M), sardite (B-a) - sarditie (B-a-j-l-p, M), sardítek (B-a-j)

Def.: iz. “anguila”, *Anguilla anguilla*. D.: erdiko hezurra baino ez dauka. B-a: angira baino txikiagoa eta mehetxua- goa. B-l: “anguila”.

Entz.: D.: kostan, Bermeoko portuan atrapatzen da, basa dagoen lekuan. Mundakan ez da atrapatzen. B-a: portuan ateratzen dira, basa dagoen lekuan. Hemen Bermeon asko. Bilbon asko balio duela diote eta hona etortzen dira. B-r: zenbat euri gehiago sardita gehiago. Hortik errekatik etortzen dira, erreketan hazten dira.

Sin.: angillie

Lek.: **aingira - aingiria* / Ond.: *aingira - aingiri*

Dok.: Azkue. «Sardieta 2º (B-b), pez parecido a la anguila, sabroso y amarillento.» / Anasagasti. «Sarditie, *Anguilla anguilla*, Anguila.» / Anton Perez. «sardite (sarditie) = (Anguila anguila). G. anguila. F. anguille. I. eel.»

saré (B-a, M, O) - sarie (B-a-j, M), saríek (B-a, M)

Def.: iz. “red”.

Lek.: *sare - saria* / Ond.: *saré - sari*

Dok.: Azkue. «SARE : 1º (c), red.»

AKULA-SARIEK a. (M)
 Def.: iz. akulak atrapatzeko sareak.
 Entz.: D.: Elantxoben erabiltzen ziren.

ARRASTAKO SARIE a. (B, M); ARRASTEKO SARIE a. (M)
 Def.: iz. “red de arrastre”.

BÁKAKO SARIE a. (M)
 Def.: iz. “red de baca”.

DRIBA-SARIEK (M); DRIBE-SARIE (B-r), DRIBE-SARIEK (B-o); DRÍBAKO SARIE a. (M)
 Def.: iz. “redes de deriva”. D.: maila desberdina daukate, normalean hamalau t’erdikoa izaten zen bokart haziarentzat, txikia ez zuen atrapatzen. Azalean egoten ziren.

PAREJAKO SARIE a. (M)
 Def.: iz. “red de pareja”. D.: enbarkazio bik daroate erremorkan, luzeagoak izaten dira bakakoak baino, mandak ere luzeagoak dauzkate.

PELAJEKO SARIE a. (M); PELAJIE (B-r), PELÁJIEK a. (B-r)
 Def.: iz. “red pelágica”.

Entz.: D.: norberak gura duen alturan ipintzen dira, arraina hogeitazatan markatzen badu esate baterako hogeitazatan ipintzen dute sarea. B-r: aor ipini, liburua egiten baduzu, pelajeak egiten duela kalte asko. Pelajeak egingo du erre dena.

SAPO-SARIEK a. (M)
 Def.: iz. D.: zapoak ateratzeko sarea. Maila handiak edukitzen ditu.
 Dok.: Apraiz. «*Rasco* (Sapo sarie)» (II-192)

SARDIN-SARIE a. (M)
 Def.: iz. sardinak atrapatzeko sarea.
 Entz.: D.: Galizian erabiltzen zituzten, baita Elantxoben ere bai. Bermeon-eta gutxi, Mundakan bat ere ez.

***saredun - saredune (M), saredunek (B-a)**

Def.: adj. sareduna.

Zit.: auri de sedasue, au. Batzuk esaten dis e saredunek, beste batzuk fitxigas

(B-a) / sakue saredune (M)

saregil (M) - saregillie (M), saregilliek (M)

Def.: iz. D.: arrastan sarea josten zuten gizonezkoak.

Oha.: cf. errederie

saregin (B-a, M) - saregiñek (B-a, M), saregiñie (M)

Def.: iz. D.: sarea josten duten andreak.

Entz.: D.: bostehun edo seiehun pezeta kobratzen dituzte orduko. Lehen Mundakan bost edo sei egoten ziren, orain ez dago grano bat ere.

Dok.: Ortuzar. «*Saregiñe*. Mujer que hace o compone redes. *Saregiñien*. Haciendo redes.»

***sare-orrotz - sare-orrotzak (M)**

Def.: iz. sareak josteko orratzak, oholezkoak edo plastikozkoak.

sarrantzi (M) - sarrantzidxe (M)

Def.: iz. D.: mare bizieta urabehera dagoenean, korrenta beherantz datorrenean indarra daukanez barran armatzen den manejada.

Sin.: saltxaidxue, trapolatue

sarrasoi (B) - sarrasoye (B-a-j, M)

Def.: iz. “cerrazón, niebla”. Lainoa. Julianek *burmoye* eta *sarrasoye* bereiztu egiten ditu, azken hau berarentzat garoa edo ihintza izango litzateke. Dimasek ez ditu bereizten, berak dio *sarrasoye* Mundakako berba dela eta *murmoye* Bermeokoa.

Entz.: D.: zarrazoia egoten zenean enbarkazioak kanpoan daudela kanpak jotzen ziren antzina, Santa Katalinako ermitako kanpaia eta elizakoa. Santa Katalinakoa diferentea izaten zenez ezagutu egiten zen zaratan.

Zit.: txo! Selako sarrasoye dau! / selako sarrasoye etxa dau! (B-j)

Sin.: murmoye

Lek.: **sarraso* - *sarrasoya*

sarrastada (B) - sarrastadie (B-a, M)

Def.: iz. D.: arrainak beheranzkoa hartzen duenean.

Sin.: txirristadie

sarratu (M) 1.

Def.: ad. zarratu, itxi (traina, marka bat ikusten ez denean, e.a.).

Zit.: txikota bai, anillutatik datorrena, sarratuteko trañe / beyeti beraunek, sarratuteko trañe / birakeran, eitxen dau boltzie sarratu, ori da bragerue / enbarkasiño barridxe asten dinin sarratuten, lélangoko ola, duna gillin kontra, a da gíllola / Mundakako barra-ko(ko) palo argidxe, Santa Kataliñatik sarratuten basu arrire sartze sara (M)

Ant.: igiri, sabaldu

sarratu (M) 2.

Def.: ad. (lemie baborrera/estiborrera sarratu). Lemarekin enbarkazioa baborrera edo estiborrera bota, baborrera edo estiborrera egiteko.

sartá (B, M) - sartie (B, M)

Def.: iz. D.: belari ondo elkartuta (enpalmata) ez dagoenean ateratzen zaiona. Trainak ere edukitzen du, ondo ez dagoena lisuan, manuago urtetendiona.

sartadan. Ik. *sartidan*

***sartadun - sartádunek (B-r)**

Def.: txalupak ezagutzeko ezaugarriak. B-r: belan marka bi edukitzen izan dituzte.

sartida (M), sartide (B, M) - sartidie (B-r, M)

Def.: iz. D.: uraren gainean txir! txar! dagoen bokarta. B-r: saltaka dagoenean.

sartidan (M); sartiden (M); sartiren (B-j); sartadan (M)

Def.: adb. D.: gauez asmatzen den txir! txar! arrainaren zaratan.

Entz.: D.: batelarekin egoten ginen isilik, asmatzen genuenean txir! txar! joaten ginen geldika-geldika eta baporari deitzen genion, traina bota eta atrapatzen zen.

Sin.: txirtadaka

sartidera (B, M)

Def.: adb. sartidan.

satelite (M) - satelitte (B-j, M)

Def.: iz. “satélite, navegación por satélite”.

seba (B-j, M)

Def.: ad. B-j: igual atxikatzen ipini duzu eta ez du hartzen, seba egin behar da. Bonbak ez du hartzen hutsa daukalako. Fondotik hodi bat dator, behetik. Orduan zuk egiten duzu fondo hau igiri, eta igiritzen duzunean ura pasako da. Bota auxiliara edo bonba elektriko koa abante eta ja bete zaionez ura hartzen du, hori da sebatzea.

sedaso (B-a) - sedasue (B-a); seraso (M) - serasue (M)

Def.: iz. “cedazo”. D.: ezkiratan-eta ibiltzen dituzten aroak, aro bat sarearekin, ez dauka astarik.

Entz.: D.: arrain zati batekin-edo erriatzen da ezkirak atrapatzeko, antzina handia egoten zen abuxetako ere bai.

Lek.: *serasua* a.

ABUXETAKO SEDASUE a. (B); ABUXETAKO SERASUE a. (M)

Def.: iz. abuxetan erabiltzen zen bahe handia.

segundo (M) - segundue (B, M)

Def.: iz. D.: arrastako parejan atzean joaten den enbarkazioa.

Oha.: cf. primerue

seguridade (M) - seguridade (M), seguridadi (M)

Def.: iz. *Mek.* “seguridad”.

Zit.: disparue eitze banin e seguridadi salta, seguridadi(k) saltate ban asten san ruuuuuu, bapora bótaten, esatiles seguridadi, andik e, amabi kilo edo amalau kilo edo non imintzen tzon ee berak perituek (M)

sélla (M)

Def.: ad. *Mek.* “sellar el perito las calderas”.

Zit.: eitze ban e, orrek e, seguridadi sarrratu, da imintxe ban berak pentzaten dauen e, kapasidadi dakola, arek galdariek, sarrrate, da gero eitze ban sélla. Se makiñistak e igual eitze bien

séllu apurtu, da istutu apur ba gedxau presio gedxau okitxeko (M)

sélllo (M) - séllue (M)

Def.: ad. *Mek.* “sello que ponía el perito en las calderas”.

Oha.: definizio hau eta aurreko berbarena neuk asmatutakoak dira Dimasek emaniko azalpenetatik. Ez dakit guztiz zehatzak edo egokiak diren.

senaidxe (B-a) - senaidxie (B-a); sénai (M) - sénaidxe (M)

Def.: iz. *Geo.* “ensenada”.

Lek.: *senaria* a. / Ond.: *senadi* a.

sendagarri (M) - sendagarridxe (B-j-p-r, M)

Def.: iz. D.: trainak buelta guztian, beraunean eta kortxoan, braza erdi inguruan daroan maila lodiagoa. Handik behera meheagoa da sarea. B-p: kortxoaren kontra eta beraunaren kontra ipintzen da.

séno (B, M) - sénue (B, M), séno txikidxe (M) 1.

Def.: iz. *Geo.* “cala, ensenada pequeña”. D.: “cala”; haitz-tartea, golkoa izatea legez txikian.

séno (B-a, M) - sénue (B-a-j-r, M) 2.

Def.: iz. “seno de cuerda”.

Zit.: ori sénu kóbra (B-a)

sentidu (M)

Def.: ad. “tantear con la mano el aparejo”.

Zit.: koño, esto sentiten arrañik / atxiñe, ee, tertza bota, da tuntuxetara dxuten san, orduerdi garrenin edo tuntuxetara dxute san, ia sentiten bada beseurik edo papardoripadako (M)

sentollo (B-a, M) - sentollue (B-a, M)

Def.: iz. “centollo”.

Entz.: D.: lehen asko egoten zen, urte batean, hogeita hamaseian edo hogeita hamabostean toneladak atrapatu ziren aroekin. Portuan ipintzen ziren kutxetan bizirik edukitzeko, orduan sasoian hogierleko bat baliotzen zuen kiloak. Hori ere galdu egin da, lantzean bat atrapatzen da baina gutxi.

Dok.: Anasagasti. «Sentollue, *Maja squinado*, Centollo.»

señero (B-a-j-p, L, M) - señoerue (B-a-f), señoeruek (B-r, M)

Def.: iz. eguraldia talaia eta itsasora urten edo ez erabakitzen zuten gizonak.

Entz.: D.: Bermeon moilara edo ronpeo-lasera joaten ziren ze eguraldi klase dagoen ikusten, Mundakan talara edo Santa Katalina puntara. Mundakan bi egoten ziren eta Bermeon lau edo gehiago. Eurek esaten zutena egiten zen. B-r: señoerok egoten izan dira lau.

Oha.: cf. kontraseño

Lek.: *señero* - *señeru(a)k* / Ond.: *señoeruk* a.

seraso. Ik. *sedaso*

serbano (M) - serbanua (M), serbanue (B-l)

Def.: iz. aurreko bela bat.

Bar.: sierbanue

Lek.: *serberano* - *serberanua*

Dok.: Azkue. «Serberano (B-b-l), cierta vela pequeña.»

sergera (B) - sergerie (B-a-j-r, M), sergérak (B-r)

Def.: iz. D.: saltaka barik ubiladaka-ubiladaka datorren atun edo zimarro multzoa. Ur larria legez ikusten da. B-l: bandadak.

Ond.: *sergeri* a.

Dok.: Anton Perez. «sergera (sergerie) = Atun multzoa itsasoan, sarda antzean.»

sérka (M)

Def.: ad. «cercar el pescado». Trainaren barruan atrapatu.

seró (B, M) - serue (B-a, M)

Def.: iz. «cielo».

Zit.: abe seru dau garbi! (B-a)

Sin.: goidxe

AIXERRIKO SERO (M) - AIXERRIKO SERUE (B-a, M)

Def.: iz. (Egon). D.: mendiak klaru ikusten badituzu haizerrikoa seguru.

Zit.: aixerriko seru deu (B-a)

MENDEBAL SERO (M) - MENDEBAL SERUE (M)

Def.: iz. (Egon). D.: noroestetik-edo ilun ikusten denean zerua. Baita formatzen du teilatua legez, koadroak eginda.

Zit.: mendebal seru dau (B-a)

serói (B, M) - seroya (L, M), seroye (B-a-r, M), seróyek (B-a)

Def.: iz. D.: bale kumea. B-a: «ballena».

Oha.: D.: Mundakan *seroye* baino gehiago beti izan da *ballenie* edo *ballena kumie*.

Sin.: ballenie, ballena kumie

Dok.: Azkue. «Zeroe, zeroi (B-b-l), cachalote, cetáceo enorme.» / Anasagasti. «Ballenie, Seroie; *Balaena glaciaris*, Ballena Euskara.»

***serpentin - serpentiñe (B-m, M)**

Def.: iz. *Mek*. «serpentin». B-m: urak hozteko da. D.: ura hozteko edo berotzeko ere bai.

Entz.: B-m: antzina kaskoaren kanpotik eroaten izan da.

Oha.: cf. sumariñue

sérren (M) - sérrena (M)

Def.: iz. D.: maria erdiaren erdia. Baporetan edo motorretan lehenengo bide-errez enbarkatzen zen mutil txikiari ematen zitzaiona.

Zit.: lelelengoko biderres enbarkaten sana baporetan edo motorretan edo omoten dxakon sérrena (M)

serrutxo (B-j, M) - serrutxue (B-f-j-r, M), serrútxuek (B-a)

Def.: iz. 1. «bonito del sur», *Sarda sarda*.

D.: haginzorrotza. 2. «listado», *Katsuwonus pelamis*. B-r: «listado». B-j: burua handiagoa dauka haginzorrotzak baino. Kilo batekoak ere badauzkazu eta zazpi kilokoak ere bai baina guk ateratzen izan dugun normala hiru kilo, kilo bi eta erdikoa izan da. Bost kilokoa denean, ño! serrutxo handia.

Sin.: *aginsorrotza* Dimasentzat, *real* Frufrunarentzat

Oha.: arrain desberdinei deitzen zaiela ematen du, Dimas eta Anagasti batera etorriko lirake eta beste alde batetik

Anton Perez, Frufruna eta Rafael. Dimasek irudiak ikusikeran behin *Sarda sarda*-ri aginsorrotza deitu zion, beste behin haginzorrotzaren antza zeukala esan zuen eta beste behin *Euthynnus alletteratus*-i deitu zion.

Dok.: Anasagasti. «Serrutxue, Aginzorrotxa; *Sarda sarda*, Bonito del sur.» / Anton Perez. «serrutxo (serrutxue) = (Katsuwonus pelamis). G. listado. F. bonite vraie, bonite á ventre rayé. I. skipjack.»

seruko karramarrue. Ik. *karramarrue*

sestante (B-a, M) - sextantie (B-a-j-p, M)

Def.: iz. “sextante”. D.: altura hartzekoa.

sídxau (M) - sídxaue (B-a, M)

Def.: iz. (Emon). “Ciaboga”. Mozkorra-
ren ibilkeragatik ere esaten da.

Zit.: emon sídxau baborrera / emon sídxau estiborrera / sídxau emon lestin barrure ostabe / sídxau andidxtxa-rusak orrepa! [mozkorrik] (M)

sídxau artun dau (M)

Def.: e. hasarrakuntza badago edo pertso-
na bat beste batekin topo ez egitearren
desbideratzen denean esaten da.

sidxé (B-a, M)

Def.: ad. “ciar”. D.: atzerantz egitea, atze-
rantz enbarkazioa. B-a: batela atzez
joateko.

Oha.: cf. singa

Dok.: Azkue. «Zia : 1° (B, G), ciar, remar
hacia atrás.»

sielo enladrillau, mendebal asegurau (M)

Def.: e. mendebal zerua dagoenean esaten
dena, teilatua eginda legez egoten da.

**sierbano (B-a, M) - sierbanue (B-a),
sierbánuek (B-a)**

Def.: iz. D.: aurreko bela bat. B-a:
aurrean ipintzen dena.

Bar.: serbanua

Dok.: Azkue. «Serberano (B-b-l), cierta
vela pequena.»

sigala (M) - sigalie (M)

Def.: iz. “cigala”, *Nephrops norvegicus*.

Oha.: beharbada ez da horrenbeste esaten,
erdarazko berba dela esan zuen, *lan-
gostiñue* esaten dutela. Ik. *langostiñue*
2.

Dok.: Anasagasti. «Sigalie, *Nephrops
norvegicus*, Cigala.»

siglóí (M) - sigloye (M)

Def.: iz. “ciclón”.

Oha.: hemendik ez dagoela dio eta ondo-
rengoaren moduko esakeraren batean
baino ez dela erabiltzen berba hau.

OLAKO SIGLOIRIK! (M)

Def.: e. D.: ez zikloia dagoelako, denpo-
rale gogorra dagoenean esaten da.

sigueñal. Ik. *subiñal*

sikuta (M) - sikutie (M)

Def.: iz. hirurogei braza baino gutxiagoko
ura.

Zit.: semat sikuterau, due iñdxarra ba,
olatuk iñdxar andidxa artzien /
korrontak erun gaitxus sikutera / égun
bárrure básues ba sikutera gues (B-a) /
da ordun sues ba bertan ba, arek eta
ogei brasa ur atrapa arte. Sikuterarte
sues bertan (B-p)

sikutan (M); sikuten (B-a-j, M)

Def.: adb. D.: kostan hirurogei brazatetik
barrura.

**silindro (B-j-m, M) - silindrue (B-j),
silíndruek (B-j, M)**

Def.: iz. *Mek.* “cilindro”.

**simarroí (B-a, M) - simarroye (B-a-f-o-
r, M), simarroyek (B-a) 1.**

Def.: iz. “cimarrón, atún, atún rojo”, *Thu-
nnus thynnus*. D.: 200-250 kilokoak
ere badaude. B-a: “atún” erdaraz.

Entz.: D.: antzina maiatzean etortzen zen
bokartaren atzean, ia porturaino etor-
tzen zen. Hor ere goitarrak izan dira
gehiago beti. Ez dago lehengo beste,
udan dabil.

Lek.: **egalabur* - *egalaburra* / Ond.:
**simarroí* - *simarroí*

Dok.: Azkue. «Zimarroi (AN-ond, B-b-

ond, G-don), atún primerizo, de aletas cortas, vulg. cimarrón.» / Anasagasti. «Zimarroie, Simarroie; *Thunnus ty-nnus*; Atún rojo, atún.» / Anton Perez. «zimarroi (zimarroié) = (*Thunnus thynnus*). G. atún rojo. F. thon rouge. I. bluefin tuna.»

simarro (M) - simarroie (B-a, M) 2.

Def.: adj. asko dakienari eta azeriari esaten zaio.

Zit.: txo! Ori simarroie da (B-a)

simarroitxan (M); simarroitxen (B-a)

Def.: adb. zimarroitán, zimarroiak atrapatzen.

Zit.: onetis txarpak.. onetis simarroitxeko / atunetako dis onek edo nai simarroitxeko nai atunetako txárpie (B-a) / bermiotarra atunetan due, estu simarroitxan (M)

***sinfín - sinfiñe (B-m) 1.**

Def.: iz. *Mek*. “sin fin”? Lemarekin zerikusia dauka. B-m: lema mugitzeko horrelako ezpata bat. Barruan engraneak edukitzen izan dituenetz hauek lema mugitzen izan dute. B-j: atzean eroaten du, rodamientoa dauka barruan errezago egiteko batera eta bestera.

sinfín (M) - sinfiñe (B-m, M) 2.

Def.: iz. “sin fin”. D.: gauza pisutsuak-eta altxatzekoa. Pistoia ateratzeko kasu baterako, motoi bat izatea legez burdinazkoa baina hirukoa edo laukoa eta txikotarekin barik katearekin erabiltzen dena.

Oha.: aparejo reala aipatu nion Dimasi eta hori ere *sinfiñe* dela erantzun zidan.

singá (M); singé (B-a)

Def.: ad. “singar”. D.: abante egin beharrean, aurrerantz enbarkazioa.

Zit.: txo! Singeten be-stakixu ainbeste urteko mutille? (B-a)

Oha.: cf. *sidxe*

Ond.: *dzingan* (egin)

singa-leko (M) - singa-lekue (M); singe-leko (B-a) - singe-lekue (B-a-j)

Def.: iz. singatzeko lekua, enbarkazioak

atzean daukana erramua sartzeko.

Ond.: *dzinga-leku* a.

síntxa (M), síntxe (B-a) - síntxie (B-a, M)

Def.: iz. patentea eta pinturaren bitarteko lerro zuria, atzeraino doa buelta guztian.

Zit.: patentin síntxi ondo erun gero! / ori síntxi ba politxo erun e? (B-a)

Sin.: fajie

síntxan (M)

Def.: adb. (Egon, joan). D.: arraina zabal barik lerro batean egon edo joan.

Zit.: sintxan dau arrañe / arrañe due sintxan (M)

sirena (M) - sirenie (M)

Def.: iz. (Jo). “Sirena”.

Ond.: *sireni* a.; *turrune* a.

***sirkumeridiana - sirkumeridianie (M)**

Def.: iz. “circunmeridiana”.

sirri-sarra (M) - sirri-sarrie (B-a-j, M)

Def.: iz. D.: trainean sarea zarratzeko atzean edo aurrean berauneraino doan txikota. Artearen kalaua baino zeozer gutxiago dauka.

Entz.: B-j: txikoteko mandan edukitzen du zakua ipintzeko, sardangora doa.

Ond.: **sirri-sarra* - *sirri-sarri*, *sirri-sarrak*

sisgá (M) - sisgie (M)

Def.: iz. “sirga”. D.: “sisga”. Merkantee-tan amarratzeko erabiltzen den txikot bat, bola bat edukitzen du. Barkura botatzeko edukitzen dute eskutan Santurtziko amarradoreek-eta.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 54. orrialdeko irudian “sirga” txikota.

Ez: B-j

sisterna (M) - sisternie (M)

Def.: iz. “cisterna”.

***situa (M)**

Def.: ad. “situarse”.

Zit.: dékakas situate siñen (M)

situasiño (M) - situaciñue (B-j-p, M)

Def.: iz. (Eman, hartu). “Situación”.

Zit.: gaur situaciñu emoten tzuye (B-j)

Ond.: **situasiñoi* - *situasiñoi***situasiñoko argidzek. Ik. argi****sobre freno (M)**

Def.: adb. D.: makinilaren frenoen pentsura.

sobrekarter - sobrekarterra (B-m);**sobrekater - sobrekaterra (B-j)**Def.: iz. *Mek.* B-j: karterraren gainekoa.

B-m: “es el bloque de arriba”.

sóidxa (M), sóidxe (B-a) - sóidxia (M), sóidxie (B-a-f, M), soidxek (B-a) 1.

Def.: iz. apariorak kaela ez markatzeko kostaduan ipintzen den ohola.

Ond.: *liñaba* - *liñabi*

Dok.: Azkue. «SOIA : 1º (B-b-mu), pieza de madera que se coloca sobre el borde de una lancha para evitar que la rozadura del aparejo la lastime.» / Ortuzar. «Soidxe. Tronco despellejado de fresno, como de 60 cm. de largo por 20 de diámetro, sobre el que colocado a la borda deslizan los aparejos de pescar merluza.»

sóidxa (M) - sóidxie (M) 2.

Def.: iz. (Eduki). “Calva”.

Zit. soidxi dakosu / orretako soidxie (M)

Oha.: Gaur egun “¡vaya cartón que tiene!” esaten dela dio. Bermeon ere esaten da *soidxie*.Dok.: Azkue. «SOIA : 2º (B-mu), calva. SOIA EDERRA (B-mu), hermosa calva.» / Ortuzar. «*Soidxe labaná*. Calva. *Buruko soidxe*. Calva.»***sóidxaki - sóidxakidxe (M)**

Def.: iz. soia egiten den arbola, materiala.

soká (B-a, M) - sokie (B-a, M)

Def.: iz. D.: kontramaisua, horrela deitzen diote euskaldunek.

Oha.: Dimasek badaki batzuek txikotari esaten diotena, eurek ez.

Sin.: kontramaixue

Ond.: *soka* - *soki*

Ez: B-j

sokaide (M) - sokaidie (M)

Def.: iz. D.: “socaire”.

Zit.: an e sokaidierik estaueles, mendidzek asau, ba, Abran dau e total aixe asko (B-a) / an e, sokaidi itxen deles, elixik eitxen daueles sokaidie ba bertan e eguskidxe artzen, dxuten giñen / amen, negun oten di enbarkasiñuek, e, negu eitxen o sea, sokaidi dau or / tximinotxatik eta- galarrena-edo ekarri eskero bertan e- sokaidera sartzeko-ta / sokaidien saus (M)

sokala (B-f, L, M) - sokalie (B-a-f-j, M), sokálak (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: atun-aparioan maimena eta sardineraren ondorengoak. B-a: maimena eta kurrukana baino mehetxua-goa; hamarrekkoa, hamabikkoa, hamalaukoa.

Entz.: D.: atunetan erabiltzen zen sokala mehea, hamazortzikoa, hogeita batekoa, hogeita laukoa eta hogeita seikoa eta egoten ziren sokalak. Puntakoa hamaseikoa edo hamazortzikoa izaten zen, meheena.

Ond.: *sokale* - *sokali*

Dok.: Azkue. «SOKALE (Bc), cierta parte del aparejo para pescar merluza.»

soko (M) - sokua (L, M), sokue (B-a-r, M)

Def.: iz. D.: belako enbarkazioek palua sartzeko edukitzen zuten ohol lodi bat ziloarekin.

Dok.: Azkue. «Soko : 2º (B-mu), depósito en el centro de la lancha.» / Astui. «Carlinga del palo: SOKUE» (I7-191)

sol con barbas, mendebal con aguas (M)

Def.: e. alban eguzkiaren bizarrak, izpiak ikusten direnean esaten da.

sol y moscas (B-a, M, O)

Def.: e. “sol y moscas”. Eguraldi ederra.

sonár (B-p) - sonarra (B-j, L, M)

Def.: iz. “sonar”.

Entz.: D.: hemen ez da urte asko hasi zi-rela, hamar bat urte-edo izango da. B-j: lehen sondari *sonarra* deitzen zioten.

sondá (B-a, M)

Def.: ad. "sondar".

Entz.: D.: lehen kandelero bat amarratuta txikota erriatzen zen hondora zenbat braza dauden jakiteko.

Zit.: sondi imiñitxe da, sondaten da momentun baye, len e, "sondá ein bi du" (M)

SONDÁN (M)

Def.: adb. sondan, sondatzen.

Zit.: a sondán dau, sondaten dau, sondan dau (M)

sondá (B-a, M) - sondie (B-a-f-j, M), sondak (B-p-r, M)

Def.: iz. (Egin, erria, hartu, ipini). "Sonda".

Entz.: B-j: lehen *sonarra* deitzen zitzaion.

Zit.: áurdun aste-san disen danak, bota-ta, baye sondak eiñdxe, ure topata (B-r) / batentzako asko, astun. Da seixik e igual itxe-san su egunin lau sonda-edo (B-a) / eitxen gendun kala arridxe topa, sondias / se noberak ukusten dau arrañe sondan, da imintxen tzo beren alturen / gaur sondataus / sondie errie ondora ta ala ta gero brasie / etxa-errite bin sondie / oin sondakas eitxen tzu / imiñi sondie / gaur sondak markaten tzu se alturetan datorren arrañe / tóngan plántata bakotxa beran sondak eiñdxe / au imintxen sunin éguen, beren nórtin saus, uré artun, sondi artun, da listo / bay len, dxuten siñin kálara ta lélau sondi itxe san (M)

Lek.: *sonda* - *sondia* / Ond.: *sonda* - *sondi***ESKOKO SONDIE (B-a-p, M), ESKUKO SONDIE a. (M)**

Def.: iz. "sonda de mano". Kandelero bat amarra txikot bati eta hondora erriatzen zen, txikota markata egoten zen.

Zit.: gure sasoyen e eskoko sondi errite-san du (B-p)

Lek.: *eskuko sondia* a. / Ond.: *eskuko sondi* a.**sondafonduen (M)**

Def.: adb. (Egon). D.: azalean sartu eta azaldu dabilena, kaxa bat edo edozer gauza itsasoan dagoena.

sopa de peskao (B-j)

Def.: iz. "sopa de pescado".

Oha.: Julianek dio *arrain-sopie* ez dela erabiltzen, nahiz eta bere ustez euskara garbiagoa izan. Ez dakit artikuludun erabilerarik edukiko duen.

Sin.: arrain-sopie

sórki (M) - sórkidxe (M)

Def.: iz. D.: neskatilek buruan ipintzen zuten trapua arraina eta ikatza eroateko.

sosega (B-a, M) 1.

Def.: ad. (Aparioa). D.: aparioa jagotzea, gobernatzea arrainak heltzen badizu.

Zit.: Jesus diño, agarra tzo atunek, oneri, itxen (dau) sosega, atxiñen e? / onen misiñu da, berreleko gixonana da, aunek txoridxe ekarri, da eruen, arrañe dauenien - ori bakarrik eitxen dau?-bai, bai, e! da beran apaidxue sosega, berrelekue (B-a) / sosega ori arrañe! / ño! Sosega gero! [arrain hazia eduki-keran] (M)

sosega (M) 2.

Def.: ad. D.: bere lekuan gelditu korrentak-eta eroan barik.

Zit.: tertza(k) bota ta korrentasu badau ba "esta sosega", igual eruen (M)

sosiedade (M) - sosiedadie (M)

Def.: iz. armadoreek euren artean eginda daukaten elkarte erremorka pagatzeko eta abar.

sosio (M); sosigo (B-a-m-r) - sosigue (B-f), sosíguek (B-m-r)

Def.: iz. "socio".

sotapatroi (B) - sotapatroye (B, M)

Def.: iz. "sotapatrón". D.: bigarren patroia, patroiarri erlebua hartzen diona. Erkide bat izaten da edo mutil bizkor bat.

Ond.: **sotapatroi* - *sotapatroi*

Dok.: Astui. «Sotapatrón: SOTAPATROIE» (I7-191)

sotz (M) - sotzá (B-a, M), sotzak (B-j, M)

Def.: iz. zotza. D.: palu zati bat tertzako

amuak bertan sartzeko itsasotik ekarri eta desenkarnatu eta gero.

Entz.: D.: mutil txikiak mendira joaten ziren eta urritzaren adarra ekartzen zuten. Haiek mehetxuak, punta biak aterata da zotza. B-a: mutilak joaten izan dira mendira zotzetan.

Dok.: Azkue. «ZOTZ : 1° (c), palillo.»

su (M) - sué (B-a-f, M)

Def.: iz. “espina exterior”. Sua.

Sin.: espitxie

Ond.: ez, *espi* - *espixe*

Dok.: Azkue. «SU 5° (AN, B-b-l-mu), aleta dorsal de los peces. PERLOI, SALBARIO TA MIELGAK BESTE ARRAINAI INES ERAGITEN DEUTSE EUREN ESPI EDO SUAKAZ (B-b)»

subasta (M) - subastie (M)

Def.: iz. “subasta”.

Zit.: atxiñe-atxiñen e subastan, dxute-san da arrañe. Da, oin be bai e emen e, Korrüñan-da, leko askotan, subastan dxuten da / atune ba seure atunek, imiñi an da, subastan dxute-san da (B-a)

Oha.: hasieran erderaz zela eta ez zela erabiltzen esan arren corpusean inoiz eskapatu dio Dimasi.

subi (B, M) - subidxe (B-a, M)

Def.: iz. “puente”.

Oha.: D.: nik gehiago esaten dut *puentie* baino *subidxe*.

Sin.: puente

subíl (M) - subille (B-a, M)

Def.: iz. “línea madre”. D.: *subille* deitzen izan diogu lehen txikotezkoak izan direlako.

Oha.: cf. madrie

Lek.: **subil* - *subilla*

Dok.: Azkue. «ZUBIL : 1° (B-l), cuerda larga del palangre o aparejo de pesca del besugo, vulg. ZUBIL.»

subiñal (B-j) - subiñala (B-j-m); sigueñal (M) - sigueñala (M); éje-sigueñal (M) - eje-sigueñala (M)

Def.: iz. *Mek*. “cigüeñal”.

sudést (M) - sudesta (M); suést (M) - suesta (B-j)

Def.: iz. “sudeste”.

***sudúst - sudusta (B-a); sudóst (M) - sudosta (M); sudoest (M); *surust - surusta (B-j)**

Def.: iz. “sudoeste”.

Zit.: sudusta dakar amen (B-a)

suest (M) - suesta (B-e, M, O)

Def.: iz. “sueste”. D.: txapel moduko bat.

Entz.: D.: lehen entzadoak egoten ziren eta frailea legez kapotea edukitzen zuten, gero etorri zen hori suesta. Gutxi erabiltzen da hemen.

sumariño (M) - sumariñue (M)

Def.: iz. *Mek*. Luisek aipatzen zuen kasakoaren kanpotik joaten zen serpentina izango da. D.: antzina baporek enbarkazioaren azpitik edukitzen zuten hodi zabala. Galdaratik makinara doa lurruna, handik sumarinora eta han hoztu egiten zen, gero ura joaten zen zisternara. Zisternatik joaten zen gero alimentazioko bonbarekin galdarara ostabere.

Oha.: cf. serpentiñe

surisgora (B-a) - surisgorie (B-a-l); surusgora (M) - surúsgorie (M)

Def.: iz. D.: itsasoan metro bian edo hiruan buelta ematen duenean ikusten den arrainaren zuritasuna.

surisgoraka (B-r); surusgoraka (M)

Def.: adb. (Planta). D.: 1. pozarren. 2. olgetan. 3. mosuka.

Zit.: surusgoraka planta da [= pozarren] / bedarren ganien on die bidxek surusgoraka [= olgetan] / an, surusgoraka arek! [= mosuka] (M)

Oha.: beste zentzu hauek ere izan ditzakeen arren Rafaelek jatorrizkoan erabili zuen, arraina tripaz gora dagoe-nean.

surrukutun (M) - surrukutune (B-j-l-r, M)

Def.: iz. D.: marmitaren antzeko jana baina zurian, kipula barik. Makailoa

patatekin. B-r: patatekin saltsa gorrian. Makailoa orri-orri eginda bota, txorizado batekin. B-j: makailoa orri-orri egin, olio gordina bota eta hori da.

Entz.: D.: sarri jaten zen hori itsasoan atunetan. B-r: orain jakin ere ez eta jan ere ez.

Dok.: Azkue. «Zurrukutun : 1º (B, G), guisado de bacalao y patatas. Var. de ZURRUPUTUN. ZURRUPUTUN (B-b-l, G-and, L-end), sopa de bacalao que se toma en las sidrerías frecuentadas por los marineros. En B-b es guisado de atún y patatas.»

***sursudost - sursudosta (M)**

Def.: iz. «sursudoeste».

***súrsuest - súrsuesta (M)**

Def.: iz. «sursueste».

T

***tabernero arrain - tabernero arraño (M); tabernero (M) - tabernerue (M)**

Def.: iz. D.: txilipitxerotan zabilzanean etortzen den arrain txikitxu bat, txilokumearen gainakoa. Breka baino argiagoa da.

Entz.: D.: lulatan gaudenean lantzean behin atrapatzen da horrelakoa. Bota egiten dugu.

Ez: B-p

***tabitxet - tabitxeta (B-r); *tabiet - tabieta (M)**

Def.: iz. D.: aurrean estatxa-eta alatzeko ipintzen zen erroilua (rodillue). B-r: baidekoak aurretik edukitzen duena estatxa alatzeko. Tabitxeta da bera aparatua, ankila dakartzuna gora, palu birekin eta motoia puntan.

Dok.: Azkue. «TABIETA (B-b), cabres-tante, palo con ranura y una ruedita para izar la estacha.» / Astui. «Gaviete: TABIJETA» (I7-191)

tábla (B-a) - táblie (B-a, M)

Def.: iz. D.: atzean krielak joaten ziren ohola.

takart (M) - takarta (B-a-j, L, M)

Def.: iz. «faneca», *Trisopterus luscus* eta *Trisopterus minutus*. D.: harrikoa eta basatakoa daude. Harrikoa beltzagoa da eta jateko ere beste gusto bat dauka.

Lek.: *takart* - *takarta* / Ond.: *palanka* - *palanki* (*Trisopterus luscus*); *takarta* a. (*Trisopterus minutus*). Ez nago seguru espezie desberdinak diren edo tamainu kontua den, *palanki* handia eta *takarta* txikia.

Dok.: Azkue. «Takart (B-l?-mu), pez de grandes ojos que se enrosca en el aparejo de pescar, vulg. paneca.» / Anasagasti. «Takarta, Fanekie; *Trisopterus luscus*, Faneca. Sabaleko takarta, *Trisopterus minutus*; Barbada, Faneca menor.» / Anton Perez. «takart (takarta) = (*Trisopterus luscus*). G. faneca. F. tacaud. I. bib, pouting.»

Oha.: Anasagastiren adibideetan *fanekie* azalpena emateko esango zioten, ez dut uste erabiltzen denik.

TAKARTA BAIÑO GOGORRAU DAU (M)

Def.: e. gogor dagoena. Hilda dagoen pertsona edo arrainagatik esaten da.

takartar (M) - takartarra (M)

Def.: iz. D.: takarta baino arrain estuagoa. Burua eta kolorea takartarenaren antzekoak dauzka.

Entz.: D.: basatan atrapatzen da.

Ez: B-j

takét (M) - taketa (M) 1.

Def.: iz. D.: palua batera eta bestera ez ibiltzeko sartzen ziren ziriak.

Sin.: tanboleta

Dok.: Azkue. «TAKET : 1º (AN?, Bc, Gc), estaca.»

TAKETA BAIÑO GOGORRAU DAU (M)

Def.: e. gogor dagoena. Hilda dagoen pertsona edo arrainagatik esaten da.

Dok.: Azkue. «TAKETA LEGEZ GOGORTU (B-l,...), quedarse yerto como la estaca.»

***takét - takétak (B-m) 2.**

Def.: iz. *Mek*. B-m: “taquetes, de valansin son los taquetes”.

tála (B, M) - tálie (B, M)

Def.: iz. *Geo*. “atalaya”.

Oha.: ez dakit letra larriz ez litzatekeen idatzi behar. Herrikoari esaten diote, Matxakukoari esate baterako *Talaidxie* esaten zaio. Ik. *Talie* geografian.

Lek.: **talaidxa - talaidxia* / Ond.: **talaxa - talaxi*

talaidxa (M); talaidxe (B-a-p)

Def.: ad. “atalayar”. D.: ze eguraldi egiten duen edo egingo duen begiratu.

Zit.: señeruties ba, eurek ein bi dauie egualdixde talaidxe (B-a)

talaidxero (B, M) - talaidxerue (B-p, M)

Def.: iz. “atalayero”.

Entz.: D.: talaieroak Matxakun etxearen goitik su egiten bazuen goitik zen arraina, behetik egiten bazuen kabuaren behetik eta erdian egiten bazuen bertan erdian.

Ond.: *talaxeru* a.

Dok.: Azkue. «Talaiero (Bc, Gc), atalayero, vigía.»

talói (B-j) - taloye (B-j)

Def.: iz. “ala”. Trainak alboetan daraman maila handiagoko sarea, triangelu baten modukoa. Eskukoa biradoretik sartzekoa da, bokarta pasa ere egin daiteke.

Ez: M

Dok.: Astui. «Esta malla de refuerzo es denominada SENDAGARRIJE. En la parte anterior o de proa de la red se le denomina TRENPA, y al refuerzo alto posterior o de popa se le llama TALOI.» (B4-106) / Igelmo, Iribar, Lerga. «6. Alas.» (Inventario-154)

Oha.: Julianek ez lioke *taloye* deituko Astuiaren irudian izen horrekin agertzen denari, berak dioenez train hori taloi bakoa izango litzateke. Taloia trainari alboetan gehitzen zaion triangelu itxurako sarea litzateke.

***ESKOKO TALOYE a. (B-j)**

Entz.: B-j: txikotekoa baino luzeagoa izaten da, halako bi jeneralean.

Dok.: Igelmo, Iribar, Lerga. «6b. Ala de popa o mano.» (Inventario-154)

***TXIKOTEKO TALOYE a. (B-j)**

Dok.: Igelmo, Iribar, Lerga. «6a. Ala de proa.» (Inventario-154).

***tanbo - tanbue (B-r)**

Def.: iz. “tamborete”. Tanboleta. B-r: palu nagusia trinkatzeko, manda bietatik sartzen zena, ez mugitzeko, “kuña” esatea legez.

Sin.: tanboleta

tanbolet (M) - tanboleta (B-r, M)

Def.: iz. “tamborete”. D.: palua batera eta bestera ez ibiltzeko sartzen ziren ziriak.

Sin.: tanbue

Dok.: Azkue. «Tanbolet (AN-ond). (V. Tanbulet.) Tanbulet (B-b-l, G), pieza grande de madera que se emplea para sostener el mástil de las lanchas, vulg. tamborete.» / Astui. «Galeotas: TANBULETAK» (17-191)

tanbór (B-a, M) - tanborra (B-a, M, O), tanbórrak (B-a)

Def.: iz. “tambor”. Makinilaren tanborra.

tanborrero (M) - tanborrerue (M)

Def.: iz. D.: arrastan buruzbeherakoari deitzen genion izena.

Sin.: D.: burusberakue

tanbutxo (M) - tanbutxue (M); tamutxo (B-a) - tamutxue (B-a); taunbuto (M) - taunbutue (M)

Def.: iz. “tambucho”. D.: aurreko arraintxoa zarratzen zuena.

Ond.: *tanbutxu* a.

Dok.: Urkidi-Apraiz. «tambucho (*tanbutxue*)» (178)

***tanbutxoko tapa - tanbutxoko tapie (M)**

Def.: iz. Dimasen bapor baten irudian tanbutxoko tapa. Nahikoa atzean, latin-palutik hurbil.

tanganillo (B, M) - tanganiillue (B-a, M), tanganiilluek (B-a); *tangonillo - tangonillue (B-j), tangonilluek (B-j); *tángo - tángue (B-f), tánguek (B-f)

Def.: iz. kazako aurreko botabera txikiak.
B-j: aurreko botabera txikiak.

Entz.: B-a: kazan doazenean denek dauz-
kate bi. Pikerako bat bakarrik erabil-
tzen da.

Lek.: *sanbrus - sanbrusak* / Ond.: *txerkio*

***tangarro - tangárruek (B-j); *tanga-
rrillo - tangarrillue (B-j), tangarri-
llotxuek (B-j)**

Def.: iz. pikerako biberotxuak.

tangó (M) - tangue (M)

Def.: iz. D.: botaberari eustekoa.

Entz.: D.: guztiz bare dagoenean tangoan
bigarren gantxora jaisten da, baxuago
etortzeko botabera.

Sin.: agiñe 2.

***tango-agin - tango-agiñe (M)**

Def.: iz. D.: tangoaren hagina.

tangói (M)

Def.: iz. “tangón”.

tángora (M); tánguen (B-r)

Def.: adb. D.: txibia atrapatzeko gaur
eguneko sistema, korainetarekin hon-
doa joten - hondoa joten. B-r: uraren
erres txibiatan, braza-erdi edo braza-
laurden-edo hondotik.

**tánka (B-a) - tánie (B-a), tankak (B-a-
m, M); tánke (B-j) - tániek (M)**

Def.: iz. “tanque”. D.: urarena, olioarena,
petrolioarena.

tankárt (M) - tankarta (M)

Def.: iz. D.: balda edo zer zahar bat ura
kentzeko, latorrizkoa izaten zen.

Lek.: *tangarta* a.

Dok.: Azkue. «Tankart (AN-ond), balde
para achicar el agua de las lanchas.» /
Astui. «Achicador: TANGARTA» (17-
191)

tapá (M) - tapie (M), tapak (M)

Def.: iz. D.: tresmailan barrukoa da maila

txikia, gero kanpotik manda bietatik
daroatza tapak, maila haziagoa da.

tapa-kael (M) - tapa-karela (M)

Def.: iz. D. (kaelaren) gainekoa.

Dok.: Garmendia. «Tapa de regala:
Karel-tapa, karel-gaña, borda.»

taparrabo (M) - taparrabuek (M)

Def.: iz. D.: “traje de baño”.

**taparregala (B-a) - taparregalie (B-a-j,
M)**

Def.: iz. “tapa de regala”. D.: kaelaren az-
pian dagoen oholak, armazoi-buruak
doazena.

tarrá (M) - tarrie (B-p-r, M)

Def.: iz. D.: “cascajo”. B-r: harri soltuak,
haitzak.

Entz.: B-p-r: tarrak heldu egiten du.

Sin.: arrikirridxe

tartera (M) - tarterie (M)

Def.: iz. “tartera”.

Entz.: D.: lehen tartera batetik jaten zen
baina orain urteak direla bakoitzak
bere tarteran.

**táto (M) - tátue (B-a, M), tátuek (B-a,
M)**

Def.: iz. amuan ipintzen den karnada
zatitxua.

Zit.: da eitxe-san du tátuk, beseuteko, nai
e papardotako, tátotxuk, tátuk (o)lan,
bera botakarra esta onenbesteku? akuli
laku da, ebai táto-tátu-tátuek / itxosun
gausenien, plamiten da, krielién,
tátukas (B-a) / da mayetzien, asten san
bogar freskuas.. bogar fresku tátuk
eiñdx / karnadi imintxen tzue, berdel
sasoyen berdel tátue / baye bokartas be
bai atrapate san berdela. Bogar
satidx(a)s tátukas be bai txe atrapate
san (M)

Dok.: Azkue. «Tato 3º (B-l), pedazo.»

***tátodun - tátodunek (B-r)**

Def.: txalupak ezagutzeko ezaugarriak.

Dok.: Apraiz, Astui. «iru-tatokue» (14-
146)

taukuto (B-o, M) - taikutue (M)

Def.: iz. D.: izurdearen antz-antza dauka baina txikitxua da, mustur laburragoa dauka. Hamabi-hamalau kilo, hogeikilokoa izango da gehienez ere.

Entz.: D.: lehen egoten ziren horiek kanpoan, antxobatan ibiltzen ginenean sarri ikusten genituen.

Dok.: Azkue. «TAUKETO (B-b), pez algo menor que el tonino, respira a flor de agua.» / Anton Perez. «taukuto (taukutue) = (Globicephalus melas). G. calderón.»

te (M)

Def.: iz. babesteko gilan ipintzen zen *te* formako burdina.

telegrafista (M) - telegrafistie (M)

Def.: iz. “telegrafista”.

ten (M)

Def.: ad. (Arrainak.). Tiratu.

Zit.: tenten tzunin arrañe seupe ten gorantz / ten dost arrañek / ño! Gogor ten dost [“menudo tirón que me ha dado el pez” esaldiaren itzulpena] (M)

Sin.: tiritu, titu

Dok.: Azkue. «TEN 3º (B-mu-ond-tx, Getx-ori-us), estiramiento, Var. de TEINK (1º). TEN ORTIK IZAREARI, TXIMUR BARIK TOLOSTU DAIGUN.»

ténka (B-a, M) - ténie (B-a, M), tenkak (B-a, M)

Def.: iz. (Imini). D.: baraderorik egoten ez zenean enbarkazioari aurrean eta atzean sartzen zitzaizkion enborrak.

Zit.: e tenkak imin bi tzagu motorrari / téni imin bi tzagu (B-a)

Dok.: Azkue. «TENKA 2º (B-mu), picadero, tablonas sobre los cuales se pone la lancha que se quiere limpiar.»

tensór (M) - tensora (B-j, M)

Def.: iz. “tensor”. D.: kandeleroetatik pasata joaten zen kablea edo katea estutzeko.

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-bra en puerto* liburuko 40. orrialdeko “tensores” ere bai.

termiño (B-a, M) - termiñue (M)

Def.: iz. “término, terreno”.

Zit.: oiñ ikusten badauie andagorridxe nai aparatoko arrañe, omoten tzojeles termiño andidxe, aparejue da-, dales andidxe, ba, atrapa itxen dauie (B-a) / Santamoroko urandidxe pásata dator Arritxu, esta e termiño lusekue urandidxe e? / Otzarriko baixietako buelta gustidxen arie, arie. Da dau ba termiño bat e, semat e milla erdidxen e erre-dondela edo dako arie / pelajeko sarie-tie, orrek e noberak-u dauen termiñun imintxen dau alturen. Ondotik asi, dxa gorantz, noberak-u dauen alturen / arridxe esatemasu, da termiño andid-xen dauena, arridxe, esatiles e Ixaro kanpun dau arridxe / alkarren ganin oten siles, enbarkasiñuk alkarrenik urre, ba kasu baterako etzun artzen e, mille baten e termiñue, edo milla erdidxen termiñue da imintxen tzon areri ixena kálie (M)

terrél (M) - terrela (B-l, M) 1.

Def.: iz. D.: “viento tierra”, barruko haizea. B-l: “terral”.

Entz.: D.: ia egunero egoten da itsasadarrean, iluntzean hasi eta goizeko bederatziak - hamarretararte, itsasadarretik behera datorrena.

terrél (M) - terrela (M) 2.

Def.: iz. “resaca”.

Zit.: jo! Selako terrela dakosu ondiño, pasa barik (M)

terreste (M) - terrestiek (M)

Def.: iz. “terrestre”. Herrian egiten dutenak behar, arrantzaleak ez direnak.

***terrestin txakur - terrestin txakurre (M)**

Def.: D.: itsasora ibili eta herrirako beti listo dagoena.

Dok.: Ortuzar. «*Terreste kasa txakurre*. Expresión insultante que se aplica a todo el que no se dedica a la pesca.»

***tersiau - tersiaue (M)**

Def.: adj. D.: arrain berdingoa.

**tertzá (B-a-f-j, M) - tertzie (B-a-j-r, M),
tertzak (B-a-f-j-p, M)**

Def.: iz. “palangre”. Lehen erabiltzen zena, bixigutakoa eta papardotakoa batez ere.

Entz.: B-j: kalara joaten izan gara palangrekin edo tertzekin. Kaso baten bixigutakoak ehun eta berrogeita hamabost amu eroaten baditu, papardotakoak ehun eta hogeituroaten ditu, ehun eta hogeita bost; papardotakoa zabaltxuago joaten da. Gutxi gora-behera hirurogeitik gora kendu egin zen hori potxera eta zubilarekin-eta, gero fita eta gauza etorri zen.

Lek.: *tretza - tretzia* / Ond.: *tretza - tretzi, tretzak*

Dok.: Azkue. «Tertza, tertza-subil (B-b), palangre, aparejo para pescar besugo, vulg. madre.» / Ortuzar. «*Tertza*. Aparejo de pescar besugos: consta de un largo cordel pendiente del vértice de un baliza flotante y del que tramo en tramo cuelga un anzuelo. Propiamente es el aparejo del palangre. (Véase Tuntuxe).»

TERTZA FÁLTAUE a. (B-p, M)

Def.: adj. pertsona okerra. D.: edaten duena, andreakin dabilena..

Sin.: txiko faltaue, kordel faltaue, trabeseko panela

Lek.: *tretza paltaua* a.

tertza-buru (M) - tertza-burue (M)

Def.: iz. tertzetan harria tripan barik tuntu-xean, kordelean egoten zenean. Triparen antonimotzat-edo erabiltzen da.

Ant.: tripie

tertza(k) plamie (M) 1.

Def.: ad. arazo edo kontu bat konpondu, antolatu.

tertzak (plamie) (M) 2.

Def.: ad. eztabaida bat edo hasarrakuntza bat sortzea.

Zit.: auri dok tertzak e plamiten imin su-sena personak (M)

tertzi nasta (M), tertza(k) nasta (M)

Def.: ad. eztabaida bat edo hasarrakuntza bat sortzea.

tertzotzara (M) - tertzotzarie (M)

Def.: iz. D.: kintaleko otzara, krielak barrura eroateko izaten zen.

tibórt (M) - tiborta (B-l-r, M)

Def.: iz. “puño, empuñadura del remo”. B-r: erramuaren punta.

Ond.: *tanborta* a.

Dok.: Astui. «Guión: TIBORTA» (17-191)

tiburoi (M) - tiburoya (L, M)

Def.: iz. “tiburón”.

Ond.: **tiburoi - tiburoi*

Dok.: Anasagasti. «Tiburoie, Itxas-otsue; *Isurus oxyrhynchus*; Marrajo, Tiburón.»

tiénpo (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek*. “tiempo”.

Zit.: Unanue esan da tiénpo bikue, da Yeregi esan da lau tiénpokue (B-j)

tingláu (B-a, M) - tinglaue (B-a, M)

Def.: iz. “tinglado”. D.: enbarkazio batean beharrean daudenean euriagatik ipintzen dena tapatzeko edo kostaduan beharrean badaude altu dagoenez ipintzen diren oholak edo horiek.

Ond.: *tinglau* a.

tínta (M) - tintie (M)

Def.: iz. “tinta”.

Ond.: *tintti* a.

Dok.: Azkue. «TINTA 2º (c), tinta.»

***tintaki - tintakidxe (M)**

Def.: iz. tinta egiteko materiala.

**tintaleko (M) - tintalekue (M);
tinteleko (B-a), tintelekue (B-a),
tintelekuek (B-a)**

Def.: iz. tintatzeko lekua.

Ond.: *tintaleku* a.

**tintarri (M) - tintarridxe (M); tinte-
arri (B-a) - tinte-arridxe (B-a)**

Def.: iz. D.: trainei tinta egiteko ur irikinetan urtzen zen harria, bertan sartzen zen traina.

tintasal (M)

Def.: iz. tinta egiteko erabiltzen zen erre-karen kontrako arbola baten azala.

tíntatu (M); tíntetu (B-a)

Def.: ad. “teñir (redes, cordeles)”.

Zit.: tínti-txe-san da Bermion atxiñen, kordela- tíntetuteko / da atxiñen ártipe bai itxe-san dis tíntetu / árek tíñe andidxe, atxiñen usete-san du árek ba, ártie tíntetuteko (B-a)

Ond.: *tintta***tintero (M) - tinterue (M) 1.**

Def.: iz. “erizo de mar”.

Entz.: D.: haitzetan egoten da, Asturiasen gozo jaten dituzte sagardoarekin. Denboraldia edukitzen du mamina daukana barruan, beste denboraldi bat egoten da ura hutsa. Punta-punta-puntak dauzka eta haiek egiten genizkion gasta, eta hutsitu. Biribilean plantatzen zen tinteroa legez luma sartzeko.

Ez: B-a

tintero (M) - tinterue (M) 2.Def.: iz. D.: itsasuzkiaren antzekoa, bere gainako ingurukoa. More kolorearen antzeko tinta botatzen du. Batzuek deitzen diote *tinterue* baita erderazko “erizo”-ri ere, guk ez.**tintero (B-a, M) - tinterue (B-a, M) 3.**

Def.: iz. “tintero”. D.: kandeleroak behan, kubertan ziloa ez egiteko edukitzen zuena.

***tintero - tinterue (B-m) 4.**Def.: iz. *Mek*. “tintero”? B-m: ardatza sartzen dena ez egiteko ez atzerantz ez aurrerantz ez albora.

Zit.: sapatako tinterue (B-m)

tíña (M), tíñe (B-a) - tíñie (B-a, M), tíñek (B-a)

Def.: iz. “tina”. D.: besteak baino upel handiagoa, zabalagoa. Alojaren edukia baino hiru edo lau bider gehiagokoa.

Ond.: *tiñi, tiñak* a.

Dok.: Azkue. «Tiña (B, G), tinaja.»

tíra (M), tíre (B-a) - tírie (B-a, M), tírek (B-a, M) 1.

Def.: iz. D.: eskua, aurea eta brageroa. Tiritzen diren txikotak.

TÍREN GÁNIN DAU (M)

Def.: e. D.: etxada egiten duzu eta biratzen ez baduzu hori esaten da. Beraunek brageroak eusten dio trainari.

Entz.: D.: blankuran egiten zenuen arrainari aurea hartu eta tiren gainean plantatu (plánta), bera arraina ailegatu arte trainera. Hondoan dago artea, kortxoaren pentsura. Arraina sartzen ari zela uste zenuenean tirak biratzen ziren eta orduan zarratzen zen artea.

tíra (M) - tírie (M), ondoko tírie (M) 2.

Def.: iz. “cabo de fondeo”. D.: buiara datorrena.

tíra (M) - tírie (M) 3.

Def.: iz. arrainak apariorari ematen dion tenkada.

Zit.: sélako tíri emon dost! / tíra andidxe emon dost [= gogor ten dost] (M)

tirador (M) - tiradora (M)

Def.: iz. (Bota). Tiratzeko txikota. D.: “sisga” esate baterako.

Zit.: seuk engrilletaten su malletie, da laguneri botaten tzasu, tire- bira- tiradora (M)

tirafondo (M) - tirafondue (B-a, M)

Def.: iz. “tirafondo”.

tirante (M) - tirantie (M)

Def.: iz. D.: tertzak eta tuntuxak botatzen zirenean otzaretan egoten ziren txikot lodiagoak.

Dok.: Azkue. «Tirante (B, Gc), cuerdas para atar las boyas de que penden los aparejos de besugo.»

tirítu (B-a); titu (M)

Def.: ad. “tirar el pez del anzuelo”.

Zit.: igual lebatzak tiritu neuri, da dxosi bes (B-a)

Sin.: ten

Dok.: Ortuzar. «*Tietú*. Estirar.»**tirri-tirri (B, M) - tirri-tirridxe (B-a-j-r, M), tirri-tirridxek (B-a)**

Def.: iz. D.: txori txikitxua, txirleta baino txikiagoa, mehe-mehe-mehetxua. Zuria da eta batzuek buru beltza eduki-

tzen dute. B-j: zakatzekoa baino hazi-txuagoa. Itsastxoria baino txikiagoa.

Entz.: D.: atun-txoria da hori ere, antxobatan ere abila. Arraina ikusten duenean lotzen da geldi-geldi hegoak mugitzen bertan, dzik! egiten du gero hondora, hoge metrotik ere igual. B-j: neguan etortzen da. Kaletan-eta ikusten da neguan.

Sin.: sakatzekue

Dok.: Azkue. «Tirri-tirri (B-b), la gaviota más pequeña de nuestra costa.» / Anton Perez. «tirri-tírri (tirri-tírrije) = Ik. Txirri-txirri. txirri-txirri (txirri-txirrije) = (Sterna sandvicensis) Charrán patinegro.»

tobera (B-j, M) - toberie (B-j-m, M)

Def.: iz. *Mek.* “tobera”. D.: petrolioa pasatzen dena pistoiaren gainera.

tódo ful (M)

Def.: adb. (Joan). D.: martxa guztian.

tóla (M) - tólie (M)

Def.: iz. D.: kafea eroateko potea.

tólba (M) - tólbie (M)

Def.: iz. “tolva”. Meategitik minerala edo zilotik garia bodegara kargatzeko hodia.

Entz.: D.: portu gehienetan dago hori, minerala kargatzen den lekuetan guztietan.

toldó (B-a, M) - toldue (B-a, M); toldá (B-a) - toldie (B-a)

Def.: iz. “toldo”.

Entz.: traina edo sareak-eta estaltzeko erabiltzen zen. D.: enjaretauren gainean ere ipintzen zen honek iltzeren bat badauka edo ere. B-a: antzina bolaintxa karrora batzen izan da eta gero toldarekin edo entzadoarekin estali egin behar izaten zen.

Oha.: B-a: *Toldie* erdaraz da, batzuek *entzadue* esaten izan diote eta beste batzuek *toldue* edo *toldie*.

tolét (M) - toleta (B-a-r, L, M, O) 1.

Def.: iz. “tolete, escálam, escalmo”.

Lek.: *tolet - toleta*

Dok.: Azkue. «Tolet 2º (B, G), escalmo,

estaca a la que se fija el remo en las lanchas.» / Urkidi-Apraiz. «toletes (*toletak*)» / Astui. «Tolete: TOLETA» (17-191)

tolét (M) - toleta (M) 2.

Def.: iz. zakilaren izen ludikoa.

Sin.: txitxarrue, berdela.

toll (L, M, O) - tollá (M), tollé (B-a-f-o)

Def.: iz. D.: mielgaren berdin-berdina baina ez dauka hegoetan surik. B-f: tollak ez dauka surik, mielgak bai. Marroi-gris klasekoa da.

Entz.: B-f: lehen gehiago ateratzen izan da hori, hori ere egin da galdu. Hondoko arraina da.

Lek.: *toll - tola* / Ond.: *toll - tolle, tollak*

Dok.: Azkue. «TOIL : 1º (AN, B, G, L), pez sin escamas, el más sabroso de los de su especie, vulg. tollo.» / Ortuzar. «*Tolle*. Nombre de un pez. Se aplica también a los hombres cachazudos.» / Anasagasti. «Tollie, Tolle; *Mustelus asterias*; Cazón, Mozuela.» / Anton Perez. «toll (tollé) = (Galeorhinus galeus). G. cazón, tola. F. tope. I. tope shark. Lixie ere deitzen zaio sarritan. Izen berdinez ezagutzen da baita ere: (*Mustelus mustelus*). G. musola. F. emissole. I. smooth hound.»

tomatero (B, M) - tomaterua (M), tomaterue (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: atun txikia, kilo bi eta erdi - hirukoa. Ehun atun bost kintal pentsatzen dut izaten zirela. B-f: atun txikia: kilo bi eta erdi, bi. B-j: hiru kilokoa.

Dok.: Anasagasti. «Monjie, Tomaterue; *Thunnus obesus*, Patudo.» / Astui. «bonitos de hasta unos 4 kgs. (Tomateruek)» (B4-126) / Anton Perez. «Txikiari (2-3 Kg.) tomaterue esaten zaio.»

tonelada (B-a-j, M) - toneladak (B-f-j-p)

Def.: iz. “tonelada”.

Zit.: sortzi toneladako ure dako [baporak] (B) / onetis barko txikidexek, bosteun toneladakuek (B-a)

tonelaje (B-a, M, O) - tonelajie (M)

Def.: iz. "tonelaje".

Ond.: *tonelaje - tonelaji***tóngan (M)**

Def.: adb. (Planta). D.: kalan tertzak botatzen hasteko enbarkazio bakoitza bere lekuan egotea.

Zit.: danak ote sin imiñdx e tóngan / tóngan plantata / enbarkasiñuek tongan daus / tóngan plántata bakotxa beran sondak eiñdx e ta gero tóngan plántate sien kálan (M)

Ez: B-a

topá (B-j, M)

Def.: ad. "encontrar". Topatu, aurkitu.

Zit.: da topá su sondán arrañe (B-j) / orrek topa ban ori baixie, orrek topa ban e apaidxus edo / ardori:n da, e, sues errutan, topaten antxobie, topaten (M)

tópe (M), topé (M) - topie (M), topíek (M)

Def.: iz. "tope". Dimasek eginiko arrastero baten irudian badirudi bai aurreko paluan eta bai atzeko paluan mastele-roan dauden fokoak edo argiak direla.

Entz.: D.: tope biak zeure bertikalean badatoz badakizu zeure barrura dato-rrena. Aurreko argiari "aquí vengo" deitzen zaio eta atzeko topeak "así vengo" dauka izena.

ATZEKO TOPIE a. (M)

Def.: iz. D.: "así vengo".

AURREKO TOPIE a. (M)

Def.: iz. D.: "aquí vengo".

***topeko farol - topeko farola (M)**

Def.: iz. Dimasen antzinako baporaren irudian tximinian bertan dagoen farola.

tornillo (M) - tornillue (M)

Def.: iz. "tornillo".

tortuga (M), tortuge (B-a) - tortugie (B-a, M)

Def.: iz. "tortuga".

Ond.: *tortugi* a.**tostá (B-a, M) - tostie (B-a, M)**

Def.: iz. "banco, bancada".

Lek.: **tosta - tostia* / Ond.: **tosta - tosti*Dok.: Azkue. «TOSTA 2º (Bc, Gc), banco de la lancha.» / Urkidi-Apraiz. «bancadas (*tostak*)» (B1-159) / Astui. «Bancadas: TOSTAK» (I7-191)**tostarteko (B-a, M) - tostartekue (B-a, M)**

Def.: iz. "tripulante, marinero". D.: "subalerno".

Dok.: Urkidi-Apraiz. «tripulantes (*tostartekuek*)» (B1-161) / Astui. «Tripulante, marinero: TOSTAR-TEKUE» (I7-191)**trába (B-a, M)**

Def.: ad. hondoari heltzea.

Zit.: traba ein gara (M)

trabés (B-a-j, M), trabeska (M), trabes-trabeska (M)

Def.: adb. "de través". D.: "al garete".

Entz.: D.: gauez lo egiten argia biztu eta sarri largatzen zen trabes.

Zit.: kalmí badau ba, trabés larga bixu / trabés gues (B-a) / amen gaus trabés (B-j) / "rumbo de largada", eiñ orduko, imintxen dxatzu trabes enbarkasiñue / trabeska gues / dau tximinoitxen e trabes-trabeska. Da, eiñdxau aldadie / algaretin dunien da, trabeska duna edo / trabes susenien ba balantzadi emoten dau enbarkasiñuek / trabes gues, brankas gues da trabestu ein gara, esaten da ori be. Errunbu kanbidxa ta trabes planta / apaidxue badue trabes / itxasun ganien, trabes dabil [marmoka] / trabes ibiltzeko egualdi ona bi da / trabés emoten dena [txikota] / ametik tituten batzasu trabes dakasu, da esin su ekarri / gaues igual da, atunetan trabés lárgata-ta [= D.: "al garete"] / trabés lárgata, sakun okitxen sendun antxobie (M)

Lek.: *trabes*

Dok.: Astui. «De través: TRABESKA» (I7-191)

trabés (M) - trabesa (M), trabésak (M)

Def.: iz. "amarra de un buque".

Oha.: *Los barcos en la mar y su manio-
bra en puerto* liburuko 53. orrialdeko
irudian 2 eta 5 zenbakidun txikotak.

trabeseko panela. Ik. *panela*

trabestu (B-a, M)

Def.: ad. D.: errunboa kanbiatu eta trabes
plantatu.

Zit.: brankas gues da trabestu ein gara
(M)

trábo (M) - trábue (M)

Def.: iz. hondoari heltzea arrastan.

trábo! (B, M)

Def.: ex. trabo egikeran botatzen den
oihua.

Zit.: arrastan sues, da trabo! Enbarra ein
gara (M)

trabo (egin) (M)

Def.: ad. arrastan hondoari heldueran
enbarkazioa lotzea.

Zit.: trabo eĩñdxu! (M)

***tragarroí - tragarroye (B-a)**

Def.: iz. B-l: ura hartzen duena, “chupón”
edo ez dakit den erdaraz.

Sin.: tronpie, olagarroe

Ez: M

Dok.: Azkue. «Traganarru (B-l), tragarroi
(B-b), manguera, manga o columna de
agua que se eleva desde el mar con
movimiento giratorio por efecto de un
torbellino atmosférico.» / Garmendia.
«Tragarroi: Tromba marina.»

tragól (B-a, M) - tragola (B-a, L, M)

Def.: iz. D.: aparíoa batzen dena. Kor-
txozkoak eta oholezkoak, orain plasti-
kozkoak ere badaude.

Entz.: D.: tamainu diferenteetakoak dau-
de, antzina legatzetan handiak ibiltzen
ziren, tximinoitako arra betekoak
darabiltzagu.

Ond.: *trabola* a.

Dok.: Azkue. «TRAOL (B, G), cuadrilá-
tero de madera en que se recoge el
aparejo para pescar merluza, vulg.
traule.» / Ortuzar. «*Tragola*. Marco de
madera en el que arrollan los cordeles
de los aparejos de merluza.»

**train (B-j, M) - trañé (B-a-j, M), trañek
(B-a-j, M)**

Def.: iz. “traína, traíña, arte de cerco”.

Entz.: D.: gure sasoian berrogeita hamar -
hirurogei brazako trainak izaten ziren.

Lek.: *traña* a. / Ond.: *trein* - *treñe*

Dok.: Azkue. «Trañ (B-l,...), traina, red
para pescar anchoa, vulg. cerco.»

PIKEKO TRAÑE a. (M)

Def.: iz. D.: train txikia izaten zen. Ez ze-
goen biberorik eta train txiki horrekin
egiten zen etxada, zakua formatuta
edukitzen zenuen karnada uretan dela.
Orain ez dago pikeko trainik.

Sin.: pikeko artie

TRAÑIEN (M)

Def.: adb. “pesca al cerco”. Trainean,
trainarekin ibili.

Zit.: gero asi san trañien, trañekas atarate
bien (M)

**train-bolintx (M) - train-bolintxe (M);
train-bolaintx (B-a) - train-bolaintxe
(B-a)**

Def.: iz. D.: sardinatan eta bokartean
erabiltzen zen traina eta bolintxaren
arteko artea.

tramá (M) - tramie (B-a, M)

Def.: iz. D.: txikotari-edo egiten zaion
senoa.

**tramái (B-a, M) - tramaye (B-a-f-l-r,
M) 1.**

Def.: iz. D.: arraiaren antzekoa baina
handiagoa, hogeita hamar-berrogei
kilokoak-eta egoten dira. B-r: arraiaren
antzekoa.

Entz.: B-r: lehen ez da jaten izan, orain
igual jan egingo da.

Lek.: *tramana* a. / Ond.: *draman* -
dramana

Dok.: Azkue. «Tramae, tramai (B-b),
Var. de TRAMAN. TRAMAN (B, Gc),
pez muy ancho, de piel muy delgada,
corpulento: los hay hasta de cuatro
quintales.» / Ortuzar. «*Tramaye*. Nom-
bre de pez. Se aplica también a los
individuos que son insensibles a todo.»
/ Anasagasti. «*Tramaijje*, *Myliobatis*
aguila; Chucho, Rata.» / Anton Perez.

«tramai (tramaié) (Torpedo torpedo).
G. tremielga, tembladeras, trémáro. F.
torpille tremble. I. electric ray.
Itzelezko dartada elektrikoak eman
daike arrain honek.»

***tramái - tramaye (B-l) 2.**

Def.: iz. alua.

Oha.: B-l: antzina deitzen izan zaio.

Sin.: mastrangie

trankero (B-a) - trankerue (B-a)

Def.: iz. tertzak botatzeko erabiltzen zen,
jinezkoa izaten zen.

Sin. txirritxie 2.

tránpa (M) - tránpie (M)

Def.: iz. “trampa”? Arrastako sarearen
zati bat.

**trañeru (M), trañero (B-a) - trañerue
(B-a, M), trañéruek (B-a-r)**

Def.: iz. “trainera”. Lehengo enbarkazioa,
txalupa baino txikiagoa.

Dok.: Azkue. «Trañeru (Bc, G), lancha
trainera.» / Astui. «Lancha trainera:
TRAÑERUE» (I7-190)

trapolato (M) - trapolatue (M)

Def.: iz. mare bizietan urabehera dagoe-
nean, korrenta beherantz datorrenean
indarra daukanez barran armatzen den
manejada.

Sin.: saltxaidxue, sarrantzidxe

Ez: B-j

trasportador (M) - trasportadora (M)

Def.: iz. “transportador”. D.: errunboa
markatzeko kartan.

tráste (B-a, M) - trástiek (B-a, M)

Def.: iz. D.: guardarrainak, panelak, erra-
muak, traina eta elementu guztiak.

Zit.: e bidxar trástik enbarkakuu
atunetakuek (B-j)

Sin.: armamentuek, petretxuek

**trénpa (B) - trénpie (B-a), trenpak (B-
j)**

Def.: iz. trainak alboan daroan maila
zabalagoko sarea.

Dok.: Astui. «Esta malla de refuerzo es
denominada SENDAGARRIJE. En la

parte anterior o de proa de la red se le
denomina TRENPA» (B4-106)

Oha.: Julianen eta Dimasen arabera tren-
pa ez da sarearen aurrekoa edo txikote-
koa bakarrik, eskukoa edo beste alde-
koa ere egongo litzateke.

ESKOKO TRÉNPIE a. (B-j)

TXIKOTEKO TRÉNPIE a. (B-j)

**trentzáu (M) - trentzaue (M),
trentzauek (M)**

Def.: adj. “cuerda trenzada”.

Ant.: lixue

**tresmalle (B) - tresmallie (B-a),
tresmallek (B-a); tresmáill (B-a, M)
- tresmalle (B-l), tresmállak (M),
tresmallek (M)**

Def.: iz. “trasmallo”. Hiru mailako sarea.
D.: sare bakoitzak hiru maila daroatza.
Metro bi baino ez dauka altura.

Lek.: *tresmallua* a. / Ond.: **tresmalla -
tresmalli, tresmallak*

trikolor (M) - trikolorra (M)

Def.: iz. D.: baxuran antzina tximinian
egoten zen farola: gorria, berdea eta
aurretik zuria edukitzen zuen.

trínka (M); trínke (B-j-r, M)

Def.: ad. “trincar”.

Zit.: bragerue trínkateko edo, okitxen dau
e, korremusie / “falsa bosi” darue, kati
ta txikota, a da trínkateko malletie /
buek, eruten tzules e beraune, beraune
edo orrek bolak, aspidxen, trínkata
dausenak sóla, da trena dator barrure /
onek beléruek eta fokie eruten tzue,
aixera ta dxuteko a, ondo trínketa / ori
da kóntrie, botaberik eruten dauena,
trínketa okitxeko / e kubertin beyen,
dárue, aurretik atzera, armasoyek e
trínkaten, da, ori, trinkaten duna:
bragera / ori da goidxen, es e ankillen,
fondo emote sunien, kati bádako,
goidxen trínkaten da “con el sepo” / da
atiek, dakosus e apur bat trínketa
makinillan / lemi ausi dxakolakon edo
lemi trínka dalakon edo, gobernu
galdute (M)

Lek. eta Ond.: *trinka*

Dok.: Azkue. «Trinkatu : 1º (B-oñ, G-iz-ord-us-zeg, L), oprimir, prensar.»

trinka (M) - trinkak (M)

Def.: iz. “trinca”.

Zit.: palun trinkati estaidxek (M)

trinkada (M)

Def.: iz. “trincar” aditzaren ekintza.

trinkadore (M) - trinkadorie (M)

Def.: iz. mazopak hiltzen eta legea zaintzen ibiltzen zen enbarkazioa.

Entz.: D.: antzinakoa da.

trinkét (M) - trinketa (B-r, L, M)

Def.: iz. D.: aurreko bela izaten zen, bela nagusia.

Dok.: Azkue. «Trinket : 1º (B, G), trinquete, vela delantera de una lancha.» / Astui. «Vela del trinquete: TRINKE-TA» (I7-191)

trío (B-a, M) - tríue (B-a, M)

Def.: iz. “trío”. D.: elkarrekin beharrean dabilzan hiru enbarkazio.

Entz.: D.: bik egiten dute behar parejan eta hirugarrenak arraina eroaten du herrira eta biberak ekarri. Txandakatu egiten dira, lehorretik datorrena hurre-ratzen da besteakana eta arraina daukana doa herrira. Lehen ibiltzen ginen *triuén*, orain ez.

TRÍUEN (M)

Def.: adb. “al trío”.

Zit.: da bat-abil beti, rútan, osea, e eitzen da biar, triuen / bay bat beti dau nabegaten, tríun susenien biarrien / len ibiltzen giñen tríuen (M)

tripá (M) - tripie (M)

Def.: iz. D.: aparioaren erdia, harri biren bitarteko senoa. Piedrabolaren edo tertzaren erdian.

Zit.: batzuk bótagen tzoen arridxe, tripán (M)

Ant.: tertza-burue

***tríple - tríplie (M)**

Def.: iz. *Mek*. D.: hiru pistoiko baparezko makina izaten zen.

Oha.: cf. alta y bajie, erreblesible

tripulante (B-p, L, M) - tripulantiek (M)

Def.: iz. “tripulante”.

Sin.: gixona

***tripulasiño - tripulasiñue (B-a, M)**

Def.: iz. “tripulación”.

Ond.: **tripulasiñoi* - *tripulasiñoi*

Sin.: jentie

tripútx (M) - tripútxak (M)

Def.: iz. arrainaren gibela.

Sin.: barruteidxe

Ez: B-j

Dok.: Azkue. «Tripotx 2º (B-l-m, BN, G, L), tripas de oveja.»

trixe (B) - trixie (B-a, m), trixek (B-a); trix (M) - trixak (M)

Def.: iz. “aparejo de driza”. D.: motoiak eta txikotak.

Ond.: *trixa* - *trixak*

Dok.: Azkue. «TRIZA (B-l), driza, cuerda con que se izan las velas.» / Astui. «Aparejo de driza: TRISEK» (I7-191)

TRÍXA(K) LISTO DAKOSUS (M), TRÍXÍ LISTO DAKOSU (M), TRIXA(K) LISTO DAUS (M)

Def.: e. D.: listo egon edozertarako.

Dok.: Anton Perez. «trixié listo okiñ = Adi egon, gertu egon. (Estar atento al parche). “*Bilbora bazuez, trixié listo okiñ lapurrekaitxik*”»

trónpa (M) - trónpie (M) 1

Def.: iz. “tromba”. D.: “trompa marina”. Gora joaten den ura.

Entz.: D.: inoiz egin du euria zapo kumeak ere bai errearen bat atrapatuta eta eroan ditu gora. Ikusi egiten da formatzen, pasatu ere egin gara gu albotik, ziloa egiten du.

Sin.: tragarroye, olagarrue

trónpa (M) - trónpie (B, M) 2.

Def.: iz. D.: “orca, trompa”. Burua atera eta buia bat legez egoten da. Iluna eta tripa zuria.

Dok.: Azkue. «Tronpa : 1º (Bc, G), pez grande, negro, salta mucho, su aleta dorsal es como el codaste de la lancha.» / Anton Perez. «tronpa, tronpa-

rraiñ (tronpie, tronpárraiñe) = (Cetorhinus maximus). G. tiburón peregrino.
F. péléirin. I. peregrine shark.»

trontzói (M) - trontzóyek (M)

Def.: iz. “troncha, tajada”. D.: arrainari osoan ebakitzen zaion zatia.

trúban (M)

Def.: adb. (Ibili, joan). D.: algatean, trabeska.

Zit.: algaretin dunien da, trabeska duna edo, drú- drúban duna / a ibiltxen da, trúban ibiltxen dales, da, itxasun ganien, trabes dabil [marmoka] (M)

Oha.: dudan ibili zen *truban* edo *druban* zen esaten zutena.

trugoye dakar gaur (M)

Def.: e. D.: lainoetan igartzen da, laino boleak irteten diote eguzkiari.

trugoy(e) dxota saus (M)

Def.: e. nekatuta.

trutxa (M) - trutxie (M)

Def.: iz. “trucha”.

Ond.: *trutxa* - *trutxi*

tuberi (M) - tuberidxe (M), tuberidxek (M)

Def.: iz. “tubería”.

Zit.: petroliun e ori, tuberidxe datorrena / uren tuberidxe, ure berotuteko tuberidxe, a tuberidxe otorte san labara, sutara / da galdarak ataten sin grugis errire, tuberidxe garbitxuteko urtien, tuberidxe ta garbitxuteko ta (M)

túbo (B-j, M) - túbue (B-j-m), túbuek (M)

Def.: iz. “tubo”.

Entz.: D.: berrogeita hamar hodi edo gehiago edukitzen zituen kalderinak.

PETROLIUN TÚBO (M) - PETROLIUN TÚBUE (M); PETROLIDUXUN TÚBUE a. (B-j)

Def.: iz. *Mek*. D.: tanketik motorrera doana, motorrak jateko.

tuérka (B-m, M) - tuérkie (B-m, M), tuerkak (M)

Def.: iz. “tuerca”.

***túnba (M), *túnbe (B)**

Def.: ad. tumbar, dar vuelta.

Zit.: abe! Túnbeta gaus e estiborran gánera edo baborran gánera (B-a) / itxaso gogorra bádau túnbateko dispuesto saus [neuk proposatutako esaldia errepikatuz] (M)

túnba (M), túnbe (B-a) - túnbie (B-a, M)

Def.: iz. (Emon, hartu). D.: mandara egin enbarkazioa beste manda altxatzeko, pintatzeko edo dena dela.

Zit.: ba lagun bi badaus amen plánta túnbi emoteko (B-a) / kargillik estau emoten túnbarik (M)

tuntúr. Ik. mendi-tuntur

tuntúx (B-r, M) - tuntuxa (L, M), tuntuxe (B, M), tuntúxek (B-j); tuntuíx (B-a) - tuntuíxe (B-a), tuntuíxek (B-a) 1.

Def.: iz. “boya del palangre”. D.: antzina bixigutan eta papardotan erabiltzen ziren jinezko buiak, bertan batzen zen kordela.

Lek.: *tuntux* - *tuntuxa* / Ond.: *mundil* - *mundille*, *mundillak*

Dok.: Azkue. «TUNTUIZ : 1º (B-b-l, G), boya que se emplea en la pesca del besugo para tener pendiente el aparejo.» / Ortuzar. «*Tuntuxé*. Baliza del palangre. Es un flotador de hojalata de forma cónica y de cuyo vértice pende la terza sumergida en el agua.»

TXIKOTEKO TUNTUIXE a. (B-a)

Def.: iz. B-a: lehenengo tuntuxa.

Entz.: B-a: tuntuxak jeneralean gorriak izaten ziren, txikotekoa zuria edo berdea izaten zen, jeneralean zuria gaez hobeto ikusteko.

tuntúx (M) - tuntuxa (M) 2.

Def.: iz. haurdun dagoen andrearen sabela.

Zit.: jo, estako tuntuxa makala! (M)

***tuntux-palo - tuntux-palue (B-r)**

Def.: iz. tuntuxak atrapatzeko palua.

Entz.: B-r: antzina ez da egon tuntux-palorik, tirantearekin barrutik kanpora pasata denak amarratzen izan dira elkar eta galdu ere gutxiago egiten izan da. Geroagokoa da tuntux-palua.

Sin.: palokakue

túto (M) - tútue (M)

Def.: iz. 1. kainabera baten antzekoa, barruan korainetak gordetzeko erabiltzen zen. D. koraineta sartzen dena. 2. "lanzadera de palangre de mano".

Entz.: D.: legazaleetan, hogeai amuko eta hogeita bost amuko tertzatxuetan, zelan plameatu tutoan sartzen zen. Hau plastikozkoa izaten zen. Azkenengoko amuan berauna eroaten zuen, buruz behera ipintzen zenuen, jausten zen berauna eta libre-libre irteten zuen, han joaten zen tertza hondora. Txikoteko amuan pita edo kordela-edo edukitzen zuen hondora ailegatzeko. Orain ez dabilta horrela.

Dok.: Apraiz. ««*Tutue*» (lanzadera de palangre de mano)» (I2-124)

TX

txabeta (B-a, M) - txabetie (B-a, M)

Def.: iz. "chaveta". D.: ardatzak daroa platoan, barruan daroa txabeta. Heli-zeari ere ipintzen zaio barruan.

Dok.: Azkue. «TXABETA 2º (B-i), roscas de hierro que se adhieren al eje del carro para evitar desgaste.»

txalupa (M), txalupe (B-a) - txalupia (M), txalupie (B-a-r, M), txalúpek (B-a-f)

Def.: iz. "chalupa".

Entz.: D.: antzina txalupetan joaten ziren abantean eta belan, ez zen egoten makinarik. Bermeon ehun eta hamabi ito ziren 1912ko abuztuaren hamabian. Galarrenak atrapatu zituen kanpoan. Alfonso XIII.a ere etorri zen hiletetara. Busturiko erriean gerra bueltara arte bi egon ziren kenduta (erretirata). Nik neuk itsasora-eta ez ditut ezagutu.

Lek.: *txalopa* / Ond.: *txalopa - txalopi*

Dok.: Azkue. «Txalupa (c,...), chalupa, lancha.» / Ortuzar. «*Txaliupe*. Lancha.» / Astui. «Chalupa: TXALUPIE» (I7-190)

txalupa-etze (M) - txalupa-etzie (M), txalupetzie (B-a-p)

Def.: iz. D.: txalupak egoten zireneko loaia. B-p: txaluparen loaia.

Entz.: D.: partila egoten zenean partitzen zuten dirua bertan. Jana egiten zuten gisatua, gaztaia eta irasagarra.

Sin.: bodegie, loidxie

Dok.: Azkue. «Txalupetxe (B-l), la casa del patrón en que de vez en cuando se reúne la tripulación de una lancha.» / Ortuzar. «*Txalipetse*. Lonja o taberna en donde se reúnen para hacer la patija.»

txamakulue a. (M)

Def.: iz. "radio".

Entz.: D.: Mongomerik, bermeotar patroik batek esaten zuen berba. Bakarra izaten zen Igeldori arrainen partea euskaraz ematen ziona. (Gora Mongomeri!)

txamuski (B-a, M) - txamuskidxe (B-a, M)

Def.: iz. D.: portura etorrieran arrantzale bakoitzari tokatzen zaion arrain partea, bost kilo arrain. Lehen atunetatik etorri eta atun txiki bana-edo ematen zen.

txanél (B-r, M) - txanela (B-l-r, L, M)

Def.: iz. "chanela, chalana". D.: lagun bi-edo ibiltzeko batel txikitxua, enbarkaziora pasatzeko jendea eta buiara-eta.

Entz.: D.: txanelak orain gutxi daude, erabili ere ez.

Dok.: Azkue. «Txanel (B-b-l-mu, G), chalana, lancha de fondo plano y forma tosca.»

txangurro (M) - txangurrua (M), txangurrue (M)

Def.: iz. D.: karramarro klase bat, pateloa.

Entz.: D.: arrain gutxi mailatzen zenean txangurroak jaten zituen ia guztiak.

Sin.: *patelue* Dimasentzat, *txapalue* ere bai beharbada

Oha.: hasieran "buey"-ren erantzun

bezala eman zuen Dimasek. Nik uste dut bai Bermeon eta bai Mundakan ez dela erabiltzen “buey” edo “centollo” esateko. Hauek adierazteko, Ondarroan ere bai eta kostan arrunta den moduan, *karramarrue* da erabiliena, beste barik. Azkueren definizioa Dimasek dioena litzateke.

Dok.: Azkue. «TXANGURRU : 1º (B-mu), crustáceo pequeño, de flor de agua, se enreda, no pica como el cangrejo, no se come. 2º (G-don), cangrejo.» / Anasagasti. «Txangurrue, *Cancer pagarus*; Buey, cangrejo.» / Anton Perez. «txangurro (txangurrue) = (Maia squinado). G. centollo. F. araignée de mer. I. king crab.»

txáno (M) - txánue (M); txáñue a. (B-r)

Def.: iz. D.: entzadoen txanoa, frailea legez. Soltatzekoa da.

Ond.: *txanu* a.

Dok.: Azkue. «TXANO (B-g-l-m-mu, G-and, L-ain), gorro cónico.»

txanpél (M) - txanpela (M)

Def.: iz. amu-bakarrean erabiltzen zen txikotxua. D.: norberak egiten du hariekin. Kalamuzko haria jo-jo-jo eta txanpela egiten zen. Gogortzen zen eta gero alanbra zati batekin amua ipintzen zitzaion, bestea beraunera joaten zen, apariora.

Entz.: legatzetako apariora, amu-bakarrean erabiltzen zen.

Dok.: Azkue. «TXANPEL : 1º (B-l-mu, G), cuerda como de tres pies de largo, penúltima de las cuatro clases de cuerda de que consta el aparejo para pescar merluzas, vulg. socala.»

txapá (B-a)

Def.: iz. “chapa”.

***txapadun - txapadunek (M)**

Def.: adj. “(embarcación) de chapa”.

txapalo (M) - txapalue (M)

Def.: iz. D.: azalean ibiltzen den karramarroa, barrutik ura dena.

Entz.: D.: lupinak-eta atrapatzeko da ona.

Oha.: hau ere eman zuen txangurro eta pateloaren sinonimotzat.

txaparradie. Ik. *saparrada*

txapasko (B-a-f) - txapaskue (B-a), txapaskuek (M)

Def.: adj. “de chapa”.

Entz.: D.: makaileroak eta merkanteak beti izan dira txapazkoak. Atuneroak eta arrasteroak beranduago hasi ziren, hirurogeiaren bueltan-edo.

Zit.: au e Fátima da txapasko motorra (B-a) / txapasko barkuek (M)

txárpa (M) - txárpie (B-a, M), txarpak (B-a)

Def.: iz. D.: atunetako amua, kazarako da. Korainetaren antza dauka baina burdinazkoa da eta handia, ankilaren antza baina txikiagoa. Uretara jausten den zeredozer atrapatzeko ere balio dezake. B-a: atunetako nahiz zimarroitako.

Dok.: Azkue. «TXARPA 3º (G-ori), instrumento de hierro para coger ostras.»

txarri-korta (B-a) - txarri-kortie (B-a), txarri-kortak (B-a-j, M)

Def.: iz. atunetako guardarrain handiak.

txárro (B-a-o) - txárrue (B-a-j)

Def.: iz. *Symphodus* familiako arraina. Frufrunak irudietan “porredana”, *Symphodus melops* arrainari deitu zion, Dimasek karraspioa deitu zion honi.

Entz.: B-a: hemen harritik, ronpeolasen-eta atrapatzen da.

Sin.: karraspidxue

Dok.: Azkue. «SARRO 1º (B-b) un pececillo. Xarro 1º (B-b) durdo pequeño, pececillo.» / Anasagasti. «Txarrue, 1. *Symphodus melops*; Porredana, Tordo rocoso. 2. *Ctenolabrus rupestris*, Tabernero.» / Anton Perez. «txarro (txarrue) = (*Crenilabrus melops*. C. exoletus). G. durdo. F. crenilabre, vieille. I. labre.»

txatél (M) - txatela (B-a, M); *txartél - txartela (M) 1.

Def.: iz. D.: kobratzeko behar den erre-

zibua, prezioak-eta ipintzen dituen.

Entz.: D.: kofradian arraina pisatu ondoren ematen zizuten txatela pisuarekin eta prezioarekin. Gero zapatuan kobratzen zen horrekin kofradian. Gaur egun bankutik egiten da.

Dok.: Azkue. «Txatel (B-mond), cédula, billete. Var. de TXARTEL (1°).»

txatél (M) - txatela (M) 2.

Def.: iz. D.: driban igual hamalau edo hamabost sare bota ondoren sareari aurretik amarratuta erriatzen zen txikota zortzi, hamar edo hamabost braza. Aurreko bitan amarratzen zen.

txatula (M) - txatulie (M), txatúlak (M)

Def.: iz. “tachuela”.

txibato (M) - txibátuek (M)

Def.: iz. D.: irratiak.

Zit.: txibatu dako, txibatoti dau bérbetan-
edo (M)

txibidxa (M), txibidxe (B-a) - txibidxie (B-a-f-j-r, M), txibidxek (B-a)

Def.: iz. “sepia, jibia, cachón, choco”, *Sepia officinalis*.

Entz.: D.: otsailean etortzen da kostara eta maiatzerako amaitu egiten da, arrarekin nahasten da eta arrautzak egiten ditu itsasadarrean, haitzen kontran eta abar. Maiatzerako hiltzen ikusten dira azalean, urtebeteko bizia dauka. Arra eta emea bereizteko lehenengoak arraiak dauzka erroan eta emeak ez dauka, bestela tripara begiratu eta emeak bola gorriak edukitzen ditu, arrak ez dauka.

Lek.: *txibi - txibidxa* / Ond.: *txoko - txoku*

Dok.: Azkue. «Txibia (B-b), jibia. Var. de TXIBI (2°).» / Anasagasti. «Txibijie, *Sepia officinalis*, Sepia.» / Anton Perez. «txibije (txibijie) = (*Sepia officinalis*). G. jibia, sepia, choco. F. seiche. I. cutlefish.»

KÁNPOKO TXIBIDXIE a. (B-f)

Def.: iz. B-f: popan hezurra dauka, orratza legez irteten dio. Kostakoa bigun-biguna da, ez dauka horrelakorik.

Oha.: *kanpoko, basatako, arriko..* eta

antzeko hasierak dauzkaten egituren lexikalizazioa ez da beti ziurra. Adibide honetan *da dau kanpoko txibidxie ixena dakona* esan zuen eta horrexegatik sartu dut hiztegia.

TXIBIDXI BAIÑO SURIDXAU SAUS (M)

Def.: e. kolore zuria daukanari esaten zaio. Baita *gernikarren kolori dakosu* ere.

***txibidxa-kaja - txibidxa-kajie (M), txibidxa-kajak (M)**

Def.: iz. D.: antzina legatzetan txibia bizi-rik edukitzeko biberoa. Portuan egoten ziren udaberrian.

Entz.: D.: karramarroak ere edukitzen zentituen. Urte bat egon zen zentoilo asko atrapatu zena eta kutxa haietan egoten ziren.

Sin.: aljibie

txibidxasur (M)

Def.: iz. txibiaren hezurra.

Entz.: B-a: txibia kostara datoz hiltzen. Gaztetan egiten izan dugu luma (plumie) harekin zorroztu. Beste batzuek gauzak egiteko hartzen zituzten, barkuak-eta.

txifár (M) - txifarra (B-a, M, O), txifárrak (B-a)

Def.: iz. D.: bapordunek galdaratik lurruna zabaltzen zutenean, bere indarrarekin kanpora ateratzen zuten saiako ura.

Zit.: txifárrak etxaten dau ure (B-a)

txígre (M) - txígrie (M)

Def.: iz. “chigre”. D.: makinila txikia. Asturiasen *chigre* taberna da.

***txikerdi - txikerdi (M)**

Def.: iz. D.: kuartilo erdiaren erdia.

Entz.: D.: goizean ateratzen zen armozutarako txikerdi.

Oha.: badirudi formaren aldetik berdin erabiltzen dela mugagabea eta mugatua.

Dok.: Azkue. «Txikerdi (B, G), medio chiquito, equivalente a un octavo de litro.»

***txiki-andi - txiki-andidzek (B-a, M)**

Def.: iz. D.: legatzetan ibiltzen diren enbarkazioak, handiak dira baina ez handi-handiak. Atunetan eta antxobatan-eta ibiltzen direnak ere izan daitezke.

txikót (B-a, M) - txikota (B-a-j, L, M, O), txikótak (B-a, M)

Def.: iz. (Emon.). “Cuerda, chicote”.
Zit.: móllara be txikota omon bixu (M)
Dok.: Azkue. «TXIKOT (B,..., G-ori), txikote (AN-ond), sogá.»

AIDXENeko TXIKOTA a. (M)

Def.: iz. D.: enbarkazioa amarratzen den txikota.

BARRUKO TXIKOTA a. (M)

Def.: iz. D.: tertzaren hasikera.
Ant.: kanpoko txikota

BERAUNEKO TXIKOTA a. (B-j-l)

Def.: iz. berauna doan txikota.

KÁNPOKO TXIKOTA a. (M)

Def.: iz. D.: tertzaren akabakera.
Ant.: barruko txikota

KÓRTXOKO TXIKOTA a. (B-j-l, M)

Def.: iz. kortxoa doan txikota. D.: lodiagoa da trenpakoa baino.

MANDAKO TXIKOTA a. (M)

Def.: iz. “cabo de mena” galderaren erantzuna. Arrastako sarean.

TXIKO FALTAUE a. (B-p, M)

Def.: adj. pertsona okerra.
Sin.: trabeseko panela, kordel faltaue, tertza faltaue

TRÉNPA (B, M) - TRÉNPIE (B-a-j, M), TRÉNPAKO TXIKOTA (M)

Def.: iz. D.: trainean kortxotik beraunera doan txikota.
Entz.: D.: trenpako txikota estutukeran berauna eta kortxoa bat egiten dira.

***txiko-manda - txiko-mandie (B-j)**

Def.: iz. trainaren aurreko aldea.
Zit.: txiko-mandi datosku málleta / igual arraño ikuste-san dau i xónak ba

txiko-mandatitula, ordun eitxe-san dau i arridxe lántza / estau arkó ona ta ori eskoko mandi batunde dakosu! Ein apurtxu be txikoterau! (B-j)

Ant.: esko-mandie

txikotaso (B-a, M) - txikotasue (B-a, M)

Def.: iz. (Hartu, emon). D.: golpea.
Zit.: orrek artun dau txikotasue / txikota etzagun emoten arrastan e erremorkan ekarten bagendun laguna edo béste bat, alanbri báño, karreteleko alanbrie, da erri luse-luse-luse-luse, da, an dator e, áuna barrurarte, esate baterako berrogei brasararte edo otorte sin se asko bajaten da, asko bajaten da alanbrie, da, egualdi txarra bádau e, estau altzaten, estau omoten txikotasorik (M)

txikotesko (B-a) - txikoteskue (B-a, M), txikoteskuek (B-f)

Def.: adj. txikotaz eginikoa, txikota.
Zit.: atxiñen palangri ote-san da, lelau e txikoteskue, txikota, gero etor da fitxie (B-a) / potxera txikotesku da (M)

txikotetik (egin) (M)

Def.: ad. D.: etxada egin eta aurreko mandatik eskapatu arrainak. Pertsona batekin lotu eta agertzen ez denean ere esaten da, eskapatu, alde egin.

***txilibrot - txilibrota (B-m), txilibrotak (B-j-m), txilibrokak (B-j)**

Def.: iz. *Mek.* B-j: txilibrokak dira tuerkak izatea legez, redutorak eroaten zituen bueltan hamabi-hamalau. Ez dute eman emaitza onik, apurtu egiten izan dira.

Oha.: morfologiari dagokionean Juliani ez diot ziurtasun handiegirik ikusi, *txilibrokak*, *txilibrotak*, edo *txiribrotak* den. *Txilibrot-en aldekoa Luisek bota zuen *txilibrotik* partitiboa ere izango litzateke: *motorrak estau eruten por regla jeneral txilibrotik*. Cf. blaustrek

Ez: M

txilipitxero (B) - txilipitxerue (B-a-o), txilipitxeruek (B-a)

Def.: iz. “julia”, *Coris julis*.

Sin.: lulie

Dok.: Anasagasti. «Txilipitxerue, *Coris julis*; Doncella, Julia.» / Anton Perez. «txilipitxero (txilipitxerue) = (Coris julis). G. julia, doncella. F. girelle. I. rainbow wrasse. Badirudi izen honen jatorria txilibitero, txilibitua joten duena, dela.»

txilipitxerotan (B-a)

Def.: adb. txilipitxerotan, lulatan.

txiliprost (M) - txiliprost (M); *txiliport - txiliporta (B-l-r)

Def.: iz. D.: ankila amarratzen da erpetatik txikotarekin, gero seno apur bat ematen da eta amarratzen zaio eraztuean beste txikot punta bat, horri deitzen diogu guk *txiliprost*.

Entz.: B-l: hondoari heltzen badio ateratzeko.

***txilleri - txillidxe (B-j)**

Def.: iz. “chiquillería”. Txillo berbatik etorriko da.

Ez: M

txillo (B-a, M) - txillue (B-a, M)

Def.: iz. bixigu kumea, *beseu-txillue* baino txikiagoa. B-a: gorritxuak dira.

Entz.: D.: Mundakako portuan atrapatzen ziren gaez, hori galdu egin da. Berrogeita hamar brazatara-eta joaten ginen txilotan. B-a: udan egoten dira umeak horiek atrapatzen. Zaharrek esaten dute txilo asko badago atuna ere asko ateratzen dela.

Oha.: cf. *beseu-txillue*

Dok.: Azkue. «TXILLO (B-m), pancho, pececillo que se pesca en los puertos.» / Anton Perez. «Txikiari txillue, *beseu txillue* deitzen zaio. G. pancho.»

TXILLUN BEGIDXE(K) a. (M)

Kat.: iz. Singularrean nahiz pluralean erabil daiteke.

Def.: begi txikiak dauzkanari esaten zaio, baita biharamuna daukanari ere.

Zit.: txo! Atzo be ibil sara, txillun begidxetakosus-de (M)

tximini (B-a, M, O) - tximinidxe (B-a, M)

Def.: iz. “chimenea”.

Ond.: *tximini - tximinixe*

tximinoi (B-a, M) - tximinoya (M), tximinoye (B-a)

Def.: iz. “jibión, chipirón, calamar”.

Zit.: atzo amasei artu nendusen, amasei tximinoi (M)

Lek.: *tximiño - tximiñoia* / Ond.: *txibi - txibixe*

Dok.: Azkue. «Tximinoi 2º (B-l,...), jibión, calamar.» / Anasagasti. «Tximiñoie, *Loligo vulgaris*, Calamar.» / Anton Perez. «tximiñoi (tximiñoie) = (*Loligo vulgaris*). G. calamar. F. calmar, encornet. I. squid.»

TXIMINOI SARRA a. (M)

Def.: iz. D.: tximinoia handi egiten denean.

Lek.: *tximiño sarrak a.*

tximinoisale (M) - tximinoisalie (M)

Def.: iz. tximinoitan joaten den enbarkazioa.

tximinoitxan (M); tximinoitxen (B-a-r)

Def.: adb. tximinoitan.

tximistada (M) - tximistadie (B-a, M), tximistadak (B-a)

Def.: iz. D.: hondora begituta ikusten den arrainaren zuritasuna, zuriz-gora, txik-txak.

Sin.: surisgorie

tximistadaka (B-a, M), tximistadan (M)

Def.: adb. (Egon). D.: blankuretan arraina burua agirian dagoenean eta triparekin txir-txar egiten.

Zit.: da sarritxen egunes ba ikuste-san da bokarta edo sardiñek eta, sardiñi tximistadaka / ba ikusten danin ure argi dauenien, ba arraño, bokartak-edo, tximistadaka (B-a) / tximistadaka dau (M)

txingá (M) - txingie (M)

Def.: iz. Dimasen mediomundoaren irudian honek behean txikotarekin daukana zakua zabaltzeko.

Oha.: ez zen gero gogoratzen izen hone-taz, *jaretie* aipatu zidan beste egun batean.

Sin.: jaretie

txintxin (M) - txintxiñe (B-a-f-j-o, M)

Def.: iz. D.: antxoba kumea.

Lek.: *txitxiña* a. / Ond.: ez; *antxoba txiki-xe* a., *antxoba kumi* a.

Dok.: Azkue. «TXINTXIN 5° (G), pececillo parecido a la anchoa, vulg. comestina.»

txintxól (M) - txintxola (M)

Def.: iz. aparioan berauna amarratzen dena, puntan daukana honek txikotarekin eginda. Dimasen irudi batean tra-goletik irteten zuen kordela eta berauna lotuz. Ondoren beraunetik irteten zuen alanbrak eta hemendik *jira-toidxua*, *pitxia* eta *amua* zetozen gero. D.: berauna amarratzen dena.

txintxorro (M) - txintxorru (M); *txintxurro - txintxurru (B) 1.

Def.: iz. D.: azalean jaten daudenean arrainek eta txoriek batera osotzen duten multzoa.

txintxorro (M) - txintxorru (M) 2.

Def.: iz. “chinchorro”. D.: barruan edukitzen den batela.

txip dau egualdidxe (M)

Def.: e. D.: eguraldi ona dago.

txiridxol (M) - txiridxola (M)

Def.: iz. D.: oholezko balda bat.

txirlá (M), txirlé (B-a) - txirlia (L, M), txirlie (B-a-j-r, M), txirlek (B-a-j-r)

Def.: iz. “chirla, almeja”. Biak dira txirlak, erdaraz diferenteak izan arren eta espezie desberdinak badira ere, *Venerupis decussata* (almejas) eta *Venus gallina* (chirlas).

Oha.: jatetxe batean baino gehiagotan *muxilak* irakurtzea suertatu zait txirlak esan nahi zenean, Azkueren beheko testua txarto ulertzetik datorren errakuntza hau hiztegi batean agertu ondoren.

Ond.: *txirla* - *txirli*, *txirlak*

Dok.: Azkue. «TXIRLA (AN-ond, Bc, G, ...), pechina, venera, concha semicircular de dos valvas. En el país vasco dan a este molusco, hablando en castellano, el nombre de “almeja”, y al molusco negro de dos valvas y carne amarilla, que la Academia designa con este nombre, se le da el nombre de “mojo-jón”.» / Anasagasti. «Txirlie, *Tapes decusatus*, Almeja.» / Anton Perez. «txirlé (txirlié) = (Venus gallina). G. almeja, chirla. F. poule coquille. I. cokle.»

txirlét (B, M) - txirleta (B-a, M)

Def.: iz. “gaviota reidora”, *Larus ridibundus*.

Entz.: D.: guk beti jan ditugu antzina, zapoaren gibelarekin edo legatzaren gibelarekin-edo atrapatzen genituen. Braiak legez Ondarroan saltzen genituen hogerleko bat txirlet bi. Erriogan zenbakura dago. Busturin, Santiagon, jaitsi geltokitik behera erriora eta han ikusiko dituzu zenbakura.

Dok.: Azkue. «TXIRLET (B-b), gaviota de pico amarillo, vulg. garay.» / Anton Perez. «txirlet (txirleta) = (Larus ridibundus). Gaviota reidora.»

txirrín (M) - txirriñe (M), txirriñe (B-p, M, O), txirriñek (B-p)

Def.: iz. “charrán”. Txoria. B-p: txikitxuak.

Entz.: B-p: onak atunetako. Pikada ematen duten lekuan han atuna dago asko.

Sin.: sakatzekue

Lek.: *txirriña* a.

Dok.: Azkue. «TXIRRIN 7° (B-ond), gaviota la más pequeña de la costa.» / Anton Perez. «txirriñ (txirriñe = (Sterna hirundo). Charrán, golondrina de mar. Zakatzekue be esaten zaio.»

***txirristada - txirristadie (B-a-p, M)**

Def.: ad. (Egin). D.: arrainak beheranzkoa hartzen duenean.

Zit.: arrañek e berasku artzin tzunin ño! Txirristadi iñdxau (M)

Sin.: sarrastadie

Dok.: Azkue. «Txirristada (B, G), resbalón, deslizamiento.»

txirrist (egin) (B-a)

Def.: ad. B-a: aparioran atuna edo arrain handiak alakeran sokala atzamarretatik labandu, eskapatu.

Zit.: da orreixik eitxen dis e atzandelak, gómaskuek nai traposkuek, ba seuk gogorra e, txirrist es itxeko (B-a)

txirritxa (M), txirritxe (B-a) - txirritxie (B-a, M) 1.

Def.: iz. “cordelería”. B-a: txikotak egiteko fabrika.

Dok.: Ortuzar. «*Txirritxe*. Instrumento para hacer cordeles. También se usa para expresar el lugar donde se hacen los cordeles.»

TXIRRITXI ATAKO TZAGU ARRAÑERI! (B-a)

Def.: e. arrain asko atrapatuko dela adierazteko esakera.

Sin.: meladi/dungulu/masidxe/iku atako tzagu

txirritxa (M) - txirritxie (M) 2.

Def.: iz. D.: tertzak botatzeko erabiltzen zen, jinezkoa izaten zen.

Sin.: trankerue

txirtadaka (M)

Def.: adb. sartidan. Begiratu sarrera honi.

txist (M) - txistá (M), txisté (B-a, M), txistak (M)

Def.: iz. “cloque”. D.: palu bat gakoduna atuna eta arrain handiak enbarkatzeko, gakoa burdinazkoa izaten da. B-a: atuna, zimarroia alatzeko, edozertarako. Arrain handi bat badator txista erabiltzen da.

Entz.: B-a: motor txikitxuek amuarekin egiten dute txista, gaila zapalduta. Gureak tailerrean egiten dira, antzina hamar pezeta izaten zen.

Zit.: enbarkakeran dxo txistegas (B-f) / txistas dxo ta enbarkateko / arraña, andidxe, txistagas dxo ta enbarkateko / espasara allegaten eskus ba txistagas atrapatuko / sikatu ta gero txistakas enbarka, simarroye / se tripulantiek e bixus ba, txisterako bixu bi edo iru (M)

Sin.: kakue. *Txiste* esaten dute gehiago.

Lek.: *kako* - *kakua* / Ond.: *kako* - *kaku*

Dok.: Azkue. «TXISTA : 1º (G-ori), lanceta o lanza pequeña de que se sirven los pescadores en sus faenas.» / Ortuzar. «*Txiste*. Arpón.» / Astui. «Bichero: TXISTE» (17-191)

ATARAIAK ORI DIRU TXISTERA! (M)

Def.: e. D.: bistara atera gauza bat, dirua adibide honetan.

Oha.: badirudi Dimasek ez lukeela benetan esango.

TXISTA BOTATA DAKOTZAT ORRERI (M)

Def.: e. “le tengo echado el ojo”.

txísto (B-a, M) - txístue (B-a-r, M)

Def.: iz. (Jo). “Silbato”.

Entz.: erabilera desberdinak aipatu zituen Dimasek, arrastan primeroak segundoari aginduak emateko, kalan señoeroak botatzen hasteko seinalea emateko, eta abar. D.: galdarako lurruna igiri eta zekarren indarrarekin jotzen zuen txistua. Tximinian edukitzen zuten bapor txikiek. Ia erabili ere ez da egin hori, merkanteetan bai. B-r: neguan, behin abendua ezkerro, berandu egiten izan denez eguna, zortzietan. Urtarri-laren hamabostean, zazpi eta erdietan. [Noiz jotzen zen txistua kalan].

Zit.: txístu dxo, da, an dus danak etxaten (B-a) / txístues dxote san. Irú txísto = a virar / arrastan sues, da dxoten tzasu, txístu a birar, iru txísto, a birar [segundoari] / iru txisto dxoten su, prepareteko abirar / dxote su txísto bat = para y vuelta / baporak e, dakarren iñdxarras eitxe ban txístue dxo / da batek dxote baneko txístue, abante danak bótagen [kalako señoeroak] / señoeruk dxote ban txístue (M)

Dok.: Azkue. «TXISTU : 1º (B, G), silbido y también el silbato.»

txitxarrillo (M) - txitxarrillue (B-o, M)

Def.: iz. D.: txitxarro kumea.

Sin.: txitxarro kumie

txitxarro (B-a-f, L, M, O) - txitxarrue (B-a-f-j, M)

Def.: iz. “chicharro, jurel, charro”, *Tra-*

churus trachurus.

Entz.: D.: gutxiago-gehiago urte guztian atrapatzen da. Abendu-urtarrilean koi-pea dauka erretzeko eta laberako, gero sikua izaten da.

Lek.: *txitxarro* - *txitxarrua*

Dok.: Azkue. «Txitxarro (AN, B, G, L, d'Urt. *Gram.* 23), turel, chicharro (pez).» / Anasagasti. «Txitxarrue, 1. *Trachurus trachurus*; Jurel, chicharro. 2. *Trachurus pictaratus*, Chicharro Francés.» / Anton Perez. «txitxarro (txitxarrue) = (*Trachurus trachurus*). G. jurel, chicharro. F. chinchard. I. horse mackerel.»

KALA-TXITXARRUE a. (B-a-j-o, M)

Def.: iz. D.: azaroa, abendua, urtarrilean koi-pea daukana erreta jateko. Nahiko beltza izaten da kanpotik. B-a: koi-pe gehiago dauka. Gozoena.

Lek.: *kala-txitxarrua* a.

KASA-TXITXARRO (M) - KASA-TXITXARRUE (B-o, M)

Def.: iz. D.: koi-pea edukitzen duen txitxarro txikia. Hemen atrapatzen den kaza-txitxarroa txitxarro zuria izaten da.

Entz.: D.: Izaro atzean hasten dira atrapatzen txitxarro hura, arrain gozoa da erreta jateko eta frijituta jateko.

Sin.: txitxarro suridxe

Lek.: *kasa-txitxarrua* a.

TXITXARRO BALTZA a. (B-a-j-o, L, M, O)

Def.: iz. D.: kala-txitxarroa baino txikiagoa baina beltza, bera haragia ere beltza daukana.

Entz.: iz. D.: jateko eskasagoa da. B-j: azaroan ateratzen izan da ubiladetan.

Sin.: txitxarro buruandidxe

Dok.: Astui. «Txitxarro Baltza, que es el más normal en nuestras aguas» (B4-118)

TXITXARRO BURUANDIDXE a. (M)

Def.: iz. D.: abarketaren narrua lako txitxarroa. Bastoagoa, haragia dauka beltza.

Sin.: txitxarro baltza

TXITXARRO FRANTZESA a. (M)

Def.: iz. D.: arrain zuriagoa da.

Entz.: D.: *txitxarro frantzes*a deitzen genion arrastan, gero ipini zioten izena *txitxarro marikoye*. Labean-eta gozo dago.

Sin.: txitxarro marikoye

TXITXARRO KUME (B-a) - TXITXARRO KUMIE (B-r, M)

Def.: iz. «chicharrillo».

Sin.: txitxarrillue

TXITXARRO MARIKOYE a. (B-f-o, M); TXITXARRO ARINKOYE a. (B-a)

Def.: iz. D.: arrastan gabiltzala txitxarro handiari deitzen genion guk, igual kilo eta erdiko txitxarroa. Orain beste txitxarro bati ere deitzen diote, beltzari, buru handiari. B-a: batzuek *marikoye* esaten diote broman. B-f: handiak dira.

Entz.: D.: urte guztian atrapatzen da. Nahikoa haragi zuria dauka, labean-eta jateko arrain ona. B-f: azalekoa da. Izaroren atzean urrian asko ateratzen dituzte mundakarek-eta.

Sin.: txitxarro frantzes

Lek.: *txitxarro marikoya* a. / Ond.: *txitxarro marikoi* a.

Dok.: Astui. «Txitxarro Marikoie, que es el chicharrón o Txitxarro Zuriye grande» (B4-118) / Anton Perez. «txitxarro marikoié = (*Trachurus mediterraneus*). G. chicharrón.»

TXITXARRO SURIDXE a. (B-a-f-j, M)

Entz.: iz. D.: kasan atrapatzen da neguan baina trainean ere bai. Koi-pea edukitzen du.

Sin.: kasa-txitxarrue

Lek.: *txitxarro suridxa* a. / Ond.: *txitxarro surixe* a.

Dok.: Astui. «Txitxarro Zuriye, más claro que el anterior (txitxarro baltza) y muy bueno, aunque escasea» (B4-118)

txitxarro (M) - txitxarrue (B-I, M) 2.

Def.: iz. zakilaren izen ludikoa.

Sin.: berdela, toleta

txitxarrota (B-a)

Def.: adb. txitxarrota, eurak atrapatzen.

Zit.: baye onek trañeruti dxute-san dies, ba, bost e seragas, áuna badire, txitxarrota-da (B-a)

***txítxi - txítxi (M)**

Def.: iz. umeen hizkeran arraina nahiz okela.

Dok.: Azkue. «TXITXI (B-oñ-tx, G, L, R, S), txítxia (Bc, ...) : 1º carne o pescado. (Voc. puer.)»

txo! (B, M, O)

Def.: ex. mutilari edo lagunari deitzeko erabiltzen da.

Zit.: txo! Non dau agurie? / txo! Nora susie ba olan ba? / txo! Ori gardí da! / txo! Arrain santarra sara! / txo! Abuxe sara su txo / Txo! Ori dok masamorri arma dokena! / txo onek e, etxauki balidxo esetako / txo! Abuxe aix ela? / txo! Ur-lotu aix i txo! / txo! Atunburu aix ela? / txo! Bráyen antzin abil (M)

Dok.: Azkue. «Txo : 1º (B-d-l-ub), exclamación para llamar a los muchachos.» / Ortuzar. «¡Txo! Para llamar simplemente.» / Astui. «Grumete: MUTI-LLE. Id. (para llamar): TXO!» (I7-191)

txokolo (M) - txokóluek (B-a, M)

Def.: iz. D.: antzinako ur-botak, oholezkoak izaten ziren, behetik ohola eta goitik larrua.

Dok.: Azkue. «Txokolo (B-a-tx, G-bid-etx-zumay), choclo, almadreña.»

txorí (B-a, M) - txoridxe (B-j, M) 1.

Def.: iz. “pájaro”.

Zit.: total dau e txori asko erridxuen (M)

Lek.: *txori - txoridxa*

ATUN-TXORIDXE a. (B), ATÚN-TXÓRIDXEK a. (B-r, M)

Def.: adj. atunarekin batera ibiltzen diren txoriak. Batez ere braiari esaten zaio.

Zit.: atun-txoridxeti orrepe [txirrinak] (B-r)

Ond.: *atun-txoixak* a.

Dok.: Azkue. «Atun-txori (AN-don, G-zumay), cierta gaviota, “sternina paradisea”.» / Anton Perez. «atuntxori

(atuntxórije) = Atunekaz batera dabilzan txorikaitik esaten da, braie eta txirriñe, batez ere.»

BOKAR-TXORIDXE a. (B-j)

Def.: iz. bokartarekin ibiltzen den txoria, uxuxoa kasu baterako.

txorí (B, M) - txoridxe (B-a-j, M), txorídxek (B-a) 2.

Def.: iz. “regidera”. D.: botaberak eroaten duen eraztun bat arrainak heltzen duenean erriatzen dena eta hau altxatzen denean ostabere bere lekura doana. B-j: puntakoa eta erdikoa, bi eroaten ditu. Zit.: altza txoridxe! / bajatu txoridxe! (B-j) / txoritxi du apaidxue / da arrañek agarraten dauenien, au itxen da, baja, txoridxe (M)

Lek.: *txori - txoridxa* / Ond.: *txanpelet - txanpeleta*

Dok.: Azkue. «TXORI 10º (B-l), ojete por el cual se hace pasar el aparejo con que se pescan atunes.»

BERRELEKO TXORIDXE a. (B-a, M)

Def.: iz. berreleko apararioari dagokion txoria.

ERDIKO TXORIDXE a. (B-a, M)

Def.: iz. erdiko apararioari dagokion txoria.

PÚNTAKO TXORIDXE a. (M), PÚNTEKO TXORIDXE a. (B-a)

Def.: iz. puntako apararioari dagokiona

***txorixo - txorixue (B-j)**

Def.: iz. B-j: antzina tuntuxekin joaten izan garenean kalara hondo txikiagoa zegoenean-edo ukondoan batzen ziren kordelak. Trinkatu eta lotu egiten ziren.

Zit.: ein txorixue! (B-j)

txóto (B-a) - txótue (B-a), txótuek (B-a)

Def.: iz. entzadoen txotoa.

Sin.: txanue

txubaskero (M) - txubaskerue (M)

Def.: iz. “chubasquero”.

txubasko (M) - txubaskue (B-a, M)

Def.: iz. “chubasco”.

txumaser (B-m) - txumaserie (B-j-m), txumaserak (B-j-m)Def.: iz. *Mek*. “chumacera”.

Zit.: txumaserie eiñdxasku agorrota ero txumaserik agarra dosku ero (B-j)

txupói (M) - txupoye (B, M) 1.

Def.: iz. D.: biberoak azpian edukitzen duena ura husteko, txupoietatik irteten du urak. Makinak ere badauzka txupoiak hondotik ura hartzeko freskatzeko-eta.

txupói (M) - txupoye (M), txupóyek (M) 2.

Def.: iz. D.: draga.

Sin.: dragie

U**u (M)**Def.: iz. babesteko gilan ipintzen zen *u* formako burdina.

Zit.: u imiñdx, gillen (M)

Oha.: cf. te

ubíl (M) - ubille (M), ubíllek (M); ubille (B) - ubillie (B-a)

Def.: iz. enbarkazioan berrela baino atzeragoko lekua, atzeko buelta.

ubilka (M); ubilke (B-a)Def.: adb. *ubilladak* egiten. D.: azaleko atunagatik esaten da.

Zit.: sergeri da, salta barik otorten da, sarritxen ubilka, ubilka-ubilka-ubilka-ubilka / ubilka dau (M)

ubillada (M) - ubilladie (B-a-l-r, M)

Def.: iz. D.: arrainak uraren ertzean egiten duen mugimendua.

Zit.: blankuren ubilladatzuk eitzen / lagune dxuten da amen, ukusten e, ukusten badau arrañe, sáltaten edo, ubilladi edo, ukusteko au (M)

Oha.: Rafaelak, Julianek eta beste batzuek txitxarroak sortzen zuen korrentari ere deitzeko erabili zuten, Dimasek *uretena* esango lukeena.**ubilladaka (M)**

Def.: adb. ubilladak egiten. D.: azalean barik hondorago dagoenean arraina.

Zit.: ubilladaka dau (M)

udá (M) - udie (M)

Def.: iz. “verano”.

***udabarri - udabarridxe (M)**

Def.: iz. “primavera”.

ueten. Ik. ureten**uétx (B) - uetxa (B, M)**

Def.: iz. D.: antzina txoria egiteko material gogorra, okertu eta aroa formatzen zen berarekin.

ugár (M) - ugarra (M)

Def.: iz. “roña”.

Zit.: ugarra dako (M)

ugartu (M)

Def.: ad. “roñarse”.

Sin.: urdiñdxu

ugera (B-a, M) - ugerie (B-a-p, M)Def.: iz. 1. D.: arraina erdi azalean dagoenean haizea egotea legez egiten duena. Korrentaren ugera da ikusten den marka luzea. B-p: ura kalma dago eta enbarkazioak ura atxikatzen duenean olio bezalakoa sortzen da, *ugerie*, edo baita petrolioa edo olio lohia botatzen baduzu ere. 2. D.: haize tartean dagoen kalma zuria.

Zit.: ugerin átzin oten dis beti [txori batzuketatik] / oridxue, nai edoser étxa, itxosora, da formaten da ugerie (B-a) / dxuten da atune ta olan. Bai, metro bi txe iru ta lau te be bai. Da armaten dau, ugeri armaten dau goidxen / an! Arrañen ugeri dau (M)

ugerduen (B-a-j, M)Def.: adb. (Joan). D.: atuna-eta metro bi, hiru eta lauan joaten denean, *ugerie* armatzen du goian.

Zit.: aur du arrañe ugerduen (B-a) / an du arrañe ugerduen! (B-a-j) / ugerdun due (M)

Lek.: *urbarduan*

uger (egin) (B-a, M)

Def.: ad. "nadar".

Zit.: gixonak estau saltaten uger? Da se itxitxen dau uretan saltakeran? / arek beti-txen dau uger be / neu be ibil nai askogas, uger esta- estauinak dxakin / estauenak okin ori kostunbrie, uger eitzeko ba, estau ikasi, se gero itxosora dxuen da uger dxakin barik / an ote-san da arie, suri-suridxe da an eitzexan du uger (B-a) / amen, uger da ibiltxen dina? Ondartzako plaitxue / Ondartzape bai, plaitxue ugererako-ta / plaidxe es e, au e plaidxe uger eitzeku gero / "bitzi galdu barik ibilli" esaten da. Amen atxiñe, oiñ es baye, e, gastik-arela, móllati saltakeran, baki-xu, uger da ibilldxe / or eitxe bin uger abadak. Amen amen, amen senaitxuen, amentxe. Eitxe bin abadak e uger (M)

Dok.: Azkue. «Uger egin (B-a-mu-tx,...), nadar.» / Ortuzar. «*Uger ibilli.. Nadar.*»

ugerrien (M)

Def.: adb. "nadando".

Zit.: - dxuten siñien suek umetan-da orra? bai, ugerrin-da bai / lusín da ondo-ondotik dxutie ugerrien (M)

Ond.: *igexan***unada (B-a, M) - unadie (B-a-j, M)**

Def.: iz. D.: leku bat, esate baterako arrantzian arraina topatzen dena. Itsasoan esaten da.

ur (B-j-m-r, M, O) - uré (B-a-f-j-r, M)

Def.: iz. "agua".

Zit.: auri de errekaladue. Oseake se uretan? / blankuri da arrañe dauena, aulan e **uretan** / suk étxa oridxu uretara, se itxen dau oridxuk uretan? / su saus, piesá bat **urien** (B-a) / bustenetik amarra, da **uretan** okitxe bin bixirik [bi-lauak] / baixek eitzen dauie, gorritxasuna eitzen dau e uretan, baixiek / ba orduen eitzen san atrapa antxobie, da bertan sarin okin uretan, bixirik / edoser e dxausten dana uretara / ori otasei-otasortzi brasa **urien** datorren eskiñadie / esatiles e, or eun brasa ta, larogei brasa urien da, dabiltzasenien e lebatzetan da / amasei metro ingeru

urien ote sien / barbain kumie, atrapa-ten san e Frantziko kostan, amabi-amalau, ogei brasa urien / baye, sarri esaten da, non on sari? ta piesako urín edo piesa ta erdiko urín edo, piesa ta laureneko urin edo / dxo ondue da gero brasie, se ur dauen / gero, dauenin e Ermi- Ermitxuti nórtien, ba, bera ure topa, amen diñotzaten ure [Ogoñotik Lekeitiorainoko plano azaltzen, sonda edo brazak topatzeko] / au imintxen sunin éguen, beren nórtin saus, uré artun, sondi artun, da listo (M)

Oha.: ohar bedi nola bereizten den *uretan*, mugagabea; eta, *urien*, zehatza eta neurtua, brazekin, piezekin-eta erabilia.

Lek.: *ura* a. / Ond.: *ur - ure*

Dok.: Azkue. «UR, hur : 1º (c), agua.»

UR-ANDIDXE a. (B-f-j, M)

Def.: iz. kala eta kantilaren amaiera, ur handia. D.: ehunetik berrehun brazatara edo.

Zit.: igual gidxau dakosu plamita, da, patroyetiño "e urandire sartun garis, da es etxa gidxau, ebai" [tertzak botatzen] (B-a) / urandire dxausi garie (B-j) / Papardomanku dau ur-andidxauen (B-f) / oin urandirau dxun bixu (M)

Oha.: berex barik *ur-andidxe* gidoi batez emango dut *r* biguna dela erakusteko.

Lek.: *ur-andidxa* a.; *botera - boteria* / Ond.: *ur-aundixe* a.

UR-ASIDXE a. (B-p-r, M)

Def.: iz. D.: ur hazia, ur handia, ehunetik berrehun brazatara-edo. B-r: piesa bi eta hiru piesatik gora. B-p: kala-kanpoa izaten da igual hirurehun brazako ura.

Zit.: ur-asitxik egon gara (M)

Sin.: urandidxe

UR BI (M), UR BITXEN (B-p-r, M), UR BIDXEN (M)

Def.: adb. ur erdi.

Zit.: palangri daku urbitxen (B-p)

UR BITXARTIEN (M)

Def.: adb. ur erdian.

Sin.: ur erdidxen

UR DULTZE (M) - UR DULTZIE (M)

Def.: iz. "agua dulce".

Sin.: ur gasie

UR-ERDIDXE (M), UR-ERDIDXEN (M)

Def.: adb. ez azalean ez hondoan, ur erdian.

UR GASÁ (M) - UR GASIE (M)

Def.: iz. "agua dulce".

Sin.: ur dultzie

UR-ÍLLEK a. (B-a, M)

Def.: iz. "aguas muertas".

Dok.: Azkue. «Ur hil (AN-b, L-ain), ur ill (BN-am, G-t), agua tranquila.» / Gar-mendia. Ur-illak: Mareas muertas.»

UR LARRIDXE a. (B-j, M)

Def.: iz. azalean arrainak sortzen duen uraren mugimendua. D.: kalma-kalma dago eta haizea egotea legez, olatutxu legez, hura da ur larria. Botakarra ur larriko arraina da.

Ond.: *ur larri - ur larrixe*

UR MEYE a. (B-r, M, O)

Def.: iz. D.: laurogei braza edo gutxiago-ko ura.

Zit.: urmetik egon gara (M)

Sin.: urtxikidxe

Oha.: Bermeon normalean *ur txikidxe* esaten dela dirudi. B-a: *ur meye* giputzek esaten dute.

Lek.: ez da esaten antza

ure metuten gues (M)

Def.: e. D.: ur txikiagora sartzen.

Sin.: ure txikitxuten gues

UR TXIKIDXE a. (B-j, M)

Def.: iz. laurogei braza edo gutxiagoko ura, ur txikia.

Zit.: batzuk e linguau esaten tzoye, onek ur txikikuek (B-f)

Sin.: urmeye

Lek.: *ur txikiña a.* / Ond.: *ur txikixe a.*

ure txikitxuten gues (B-a, M)

Def.: e. D.: ur txikiagora sartzen.

Sin.: ure metuten gues

urabera (M) - uraberie (M); urebera (B-a) - ureberie (B-a) 1.

Def.: iz. ura beheara doanean.

Sin.: mariberie

Dok.: Azkue. «Ura-bera (B), marea abajo.»

urabera (M) - uraberie (M) 2.

Def.: iz. "nutria".

Sin.: itxastxakurre

Dok.: Azkue. «Uagara (B-mu?-tx), nutria.»

uragora (M) - uragorie (M); uregora (B-a) - uregorie (B)

Def.: iz. D.: ura gora doanean, marigora. Ez da plemara.

Sin.: marigorie

Dok.: Azkue. «Ura-gora (B), marea arriba. (V. Ur gora.)»

***ur-arratoi - ur-arratoyek (M)**

Def.: iz. D.: estoldetatik dabilizan eta portura urtetan duten arratoiak.

ur-bota (M) - urbótak (M)

Def.: iz. "botas de agua".

urdíl (M) - urdille (B-f-j, M)

Def.: iz. D.: estomangoa, arrainena nahiz pertsonena. B-f: "buche". B-j: estomangoa.

Entz.: B-j: (atunarenaz ari dela) jateko gogorra da frijituta. Nik egin dut inoiz paella atunaren barrutegiekin, baina urdaila lehenago apurtxu bat egosten bota behar duzu.

Oha.: Anton Perezen arabera arrainena eta abereena denean erabiltzen da izen hau. Pertsonena adierazteko, berriz, *estomangue* dela dio. Julianek ere pertsonekin *urdilleko miñe dakot* entzunda dauka, *tripetako miñek* gehiago esaten dutela dioten arren.

urdiñdxu (B-a)

Def.: ad. "roñarse".

Sin.: ugartu

ure (egin) (B-a-j, M)

Def.: ad. "hacer agua".

Zit.: legés estau ein biar urik, baye bakixu beti, asetu ártien (B-a)

uré kendú (B-j, M)

Def.: ad. “achicar el agua”.

Sin.: dxitu, dxolatu, atxike

Lek.: *ura txikitxu* / Ond.: *ure sikatu***urértz (M) - urertza (B-j-p)**

Def.: iz. uraren azala.

ureten (M) - uretena (M); ueten (M) - uetena (B-a), uétenak (B-a)

Def.: iz. “remolino”. B-a: “remolinos”, “remolino”aren antzekoa, batzen diren korrentak.

Entz.: D.: antzina izaten zen txitxarro handitan, asko egoten ziren eta uretena formatzen zuten, korrenta legez ikusten zen, uretenari erriatzen zitzaizkion tertzak.

Oha.: Dimasek entzikopedian azaltzen duenari bermeotarrek *ubilladie* esango liokete.**urkulo (B-r, M) - urkulue (B-r, M)**Def.: iz. sardangoak daukan *uve* modukoa, adar edo punta bat izatea legez. Bi edukitzen ditu, bat puntan eta bestea erdi inguruan.

Entz.: D.: trainean zakua ipintzen zenean goiko urkuloa erabiltzen zen, meheagoa da, arrain asko egoten zenean, berriez, behekoa.

Oha.: cf. orkie

Dok.: Azkue. «URKULA : 1º (B-b), horquilla de que se sirven los pescadores para levantar más fácilmente las redes cargadas de peces, vulg. charrango.»

BEKO URKULUE a. (M)

GOIKO URKULUE a. (M)

urreburu (M) - urreburue (B-a, M)

Def.: iz. “dorada”.

Ond.: *urreburo - urreburu*Oha.: gutxi baina Mundakan ere esaten dela dio. Alejandrok eta Julianek esan zuten ez dela dorada, beste bat dela. Ezin zehaztu izan dut zein den. Cf. *doradie*

Dok.: Azkue. «Urreburu (B-l, ...), dorada, pez marino, vulg. berrugate.» / Anasa-

gasti. «Urreburue, *Sparus aurata*, Dorada.» / Anton Perez. «urraburu, urreburu (urraburue, urreburue) = (*Sparus aurata*). G. dorada. F. dorade. I. gilthead, gold bream.»***urri - urridxe (M)**

Def.: iz. “otoño”. Udazkena. Urria ez da, batuaz den moduan, “octubre” bakarik. Bermeon ere berdin izango litza-teke.

urta (M) - úrtie (M)

Def.: iz. D.: brekaren antzeko arraina, hau bezala gorria baina handia, lau-bost kilokoa edo.

Entz.: D.: lulatan apariora alartzen arrainarekin eta krak! heltzen zion. Lula bizi-rik ipinita atrapatzen ziren. Hori ere akabatu da.

Oha.: cf. dentoye

Ez: B-p

Dok.: Azkue. «URTA (AN-ond, G-don), cierto pez marino parecido a la breca, pero mayor, vulgarmente llamado en Santander cuco merlucero.»

urtén (B-a)

Def.: ad. transitiboa. “Salir”.

Zit.: itxosora urten esketero bokartin-da / au erre dator arrañe saltzien da gero ya estau urteten, edo goixeti bada igual urten eitxen dau, baye apur bet berandu bada ba estau urteten / da sarritxen be urten du itxosora ba farol berdigas (B-a)

***urtxakur - urtxakurre (M)**

Def.: adj. D.: arrantzan abila dena, itsasorako zaletasuna daukana.

Zit.: ño! Urtxakurre sara txo (M)

usé (B-j)

Def.: ad. lehen bapor handietara joateko legazaleetan edo beste enbarkazio batzuetan beza egin behar izaten zen, sei hilabete edo urtebete egin eurretan.

Zit.: da mutíllek ibiltxe-san di lelau órretan useten igual ba, motorratara dxun órduko (B-j)

Sin.: besa 2.

***usillo - usillue (B-j-m)**

Def.: iz. *Mek*. “husillo”.

ustaga (M) - ustagie (M); estagie a. (B-r)

Def.: iz. “amante de ostaga” ITSASOA enziklopedian. D.: bergari amarratzen zaio gero izatzeko. B: bela amarratzeko txikota. B-r: paluan amarratzen dena txikotarekin.

Dok.: Azkue. «Ustaga (AN-ond, B, G, L), ostaga, cuerda gruesa que se mete por la polea y está fija al izar las velas.» / Astui. «Orificio paso (reclame) de driza: EUSTAGIE» (I7-191)

utz (egin) (M)

Def.: ad. “fallar”. Huts egin. Etxada egin eta huts egin kasu baterako.

Zit.: utz eĩñdxu / sarri eitxen da utz (M)

utzitxu (L, M)

Def.: ad. “vaciar”. Hutsitu, hustu.

Zit.: txupoyetatik urteten dau urek, ure atateko, utzitzuteko / merkantiri ba utzitzuteko kargak eta, ori da gabarrie / an e deskarga gendun, sati bat, da gero dxun giñen Dxida, Arabia Saudi, Mar Rojon barruen ya. An utzitzu gendun e geidxena (M)

Sin.: deskarga / Ant.: bete, betetu

Ond.: *ustu*

uxuxo (B, M) - uxuxue (B-j-l-r, M), uxúxuek (B-j)

Def.: iz. “alca, arao, frailecillo común”. B-j: *bokar-txoridxe* esaten zaio.

Entz.: B-r: kikumera egiten du, uretan ibiltzen da arraina topatzen. Ni umea izan naizenean uxuxoak asko egoten izan dira. B-j: uxuxuak badabiltza arrain txikiarekin dabiltza. Sardinarekin edo bokartarekin ibil liteke.

Normalean bokart-txoria da. / Jaten ziren galdetu nion Rafaeli eta baietz esan zuen.

Oha.: Mundakan *bibitxue* eta Bermeon *uxuxue* dela dio Dimasek, gaur egun Mundakan ere esaten da azken hau.

Dok.: Azkue. «UXUXU (B-b), gallina de mar, gallineta, rascón, gaviota negra de pecho blanco.» / Ortuzar. «*Uxuxo*. Gallineta de mar.» / Anton Perez. «uxuxo (uxuxue) = (Alca torda). Alca. (ur usoa ala urzozoa?).»

Y

yamentiendes (M) - yamentiendesa (B-Garro, M)

Def.: iz. abadea esateko erabiltzen den esakera modukoa.

Entz.: D.: abadeak moilatik-eta ikusteak eguraldi txarrak zekartzala esaten zen txantxetan. Galduta dago esakera hori. B-Garro: lehen asko esaten zen.

yoyó (B-f, M) - yoyó (B-a)

Def.: iz. D.: beraun zati bat txarparekin, berauna pintatuta. Beste batzuek metalezkoa edukitzen zuten, berauna sartuta metalaren barruan eta distira emanda.

Entz.: D.: alaeerrioko papardoa ateratzeko erabiltzen zen. Sananderen erabili da lupinatan ere bai, haitz-kontran bitsetan plantatuta yoyorekin.

Zit.: papardotan ibiltxe-san garixen atxiñen e yoyogas (B-f) / alaeerriuen e ba bokartas, edo yoyogas (M)

Oha.: badirudi berdin erabiltzen dela mugagabea eta era mugatuan. Zegaz kasuan *yoyogas* esan zuten eta ez *yoyuas* (*yoyuegaz*).

TOPONIMIA
ETA
TALASONIMIA

A

Abada mendi (B-f-p); Abade mendi (B-o-p)

Def.: Katillotxu. B-r: Mundakako Lamera-puntan dago, biribila, kalarako marka hartzeko.

Entz.: badirudi Alta eta Kalabarrirako ere marka dela.

Ez: M

Dok.: Urkidi. «Abademendi (Abarumendi, monte Katillotxu de Mundaka)» (B3-382)

Abadan plaidxe (M)

Def.: Portuondo baino barrurago egoten zen plaitxua.

Entz.: D.: abadeek egiten zuten uger bertan. Orain trena pasatzen denez zarratu egin dute eta ez dago haitz sueltu bat baino.

Abascal (M), Abascaleko kalie (M)

Def.: beheko kala baten izena. Total handia da.

Ábrie (M), Bílboko ábrie (M)

Def.: “el Abra de Bilbao”.

Lek.: *Abria*

Agarre (B, M)

Def.: Mundakako kanposantuan dagoen etxe bat.

Entz.: Murguko eskinadarako eta Erdiko harrirako marka bat da.

Agurie (B-a-p-r, M)

Def.: marka modura erabiltzen den mendia. Antza kala askotan markatzen da: Txillemanko, Alta, Mar de España... B-p: erdaraz “Abuelo” esaten diote.

Entz.: D.: Kalabarrin Jataren beheko mandatxuan, oestetik, Mendi Kumen atzetik irteten du. B-p: Plentzia gainean aterata ipini behar da Txileman-korako. B-r: Txillemankurako nahiz Aporako, behearanzko kaletarako baliotzen izan du.

Dok.: Urkidi. «Agure-mendi (Eretza? o algún otro de los montes de Triano,

llamado así por el perfil encorvado de su cumbre)» (B3-381)

Aitxitxen kalie (M)

Def.: Altarritik hurre dagoen kalatxua (barrukoa).

Ez: B-p-r

Dok.: Kortazar. «AITZITZEN KALA» (B1-232)

Akar kalie (B-r)

Def.: kala bat. B-r: Armintzaren aurrean dago.

Entz.: B-r: bixigua asko ateratzen izan da hor.

Ákatx (B-Bartolo-r, M)

Def.: San Juanen ondoan dagoen haitz handia.

Entz.: D.: Akatxen barrutik pasa liteke enbarkazioa.

Dok.: Kortazar. «AKATX» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Akatx, Aketx, Akatxe, Aketxe*» (AEF31-261) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Akatx* (Bermeo)» (AEF31-269)

Albamonte (M); Almamonte (B-r)

Def.: bixigutako kala bat. Ez da gogoratzen Kalabarritik den edo. B-r: Errekadoren lesteko mandan.

Oha.: Bermeon Rafael eta Jose eztabaidatzen egon ziren Albamonte non dagoen.

Dok.: Kortazar. «ALBAMONTE» (B1-232) / Urkidi. «Albamonte» (B3-386)

Álfa (B-a, M); Álfie (B-a)

Def.: D.: irin fabrika.

Dok.: Anton Erkoreka. «Mundakako aldetik, arrain uruna egiten duen lantegi bat dago, *Alfa*» (AEF31-265)

Álfa agertue (M)

Def.: Alfako eskinadarako marka.

Álfako eskiñadie (M)

Def.: D.: Altarriren barruko mandako eskinada.

Entz.: D.: markak: Mundakako eliza Santa Katalinako ermitarekin ipinita eta Alfa zaharra agertuan.

Ez: B-r

Álfako móllie (M)

Def.: D.: Errosapeko moila.

Sin.: Errosapeko mollie

Álta (B-p-r, M)

Def.: D.: Bilboko Abraren aurreko kala.
B-p: Bilboko Abraren gainean dago.

Entz.: D.: Matxakutik hamasei (hamahiru esan zuen beste egun batean) mila daude noroeste kuarta oestean. Ehun brazatetik berrehun eta hogeita hamar brazatara egiten da, basa eta harrikirria dago. Bixigua, legatza eta horrelakoa atrapatzen da. Arrastan lirioa asko. B-p: kala hura nire aítak abe maria legez irakatsi zidan. Guztiz kala txikia da, han ez dira sartzen hogeita hamabost tertza baino eta eurak ere lau errunbotan bota behar dira. Bixigutan abila. Beti egiten izan dugu farola hartu kabukoa eta titi biak barrutik badauzka orduan nordesteka bota, kanpotik badauzka lesnordesteka. Zenbat joan dira ba? eta igual ba bost tertza, kanbiatu errunboa lesnordestertantz. Abade mendi hasten izan deneko irteten, kabutik aolan itzala, bere barrura - bere barrura, (piesa) bi eta erdiko ura atrapatzen izan dugu.

Dok.: Urkidi. «Alta» (B3-379)

Altarri (M), Altarriko arridxe (M)

Def.: D.: Murgu eta Izaro bitarteko harri handia, zabala.

Entz.: D.: hor angiratako eta lupinatako palangrak ere botatzen dira. Sareak ere bai.

Dok.: Kortazar. «ALTARRI» (B1-232); «ALTARRIKO ARRIJA» (B1-232)

Altarriko eskiñadie (M)

Def.: Altarriko harriaren ertza.

Dok.: Kortazar. «ALTARRIKO ESKI-ÑADIE» (B1-232)

Anboto (B-p, M), Anbotoko mendidxe (B-p)

Def.: Anboto.

Lek.: Amoto, Amoto mendi, Anboto

Anboto nagosin bixarrak (M)

Def.: Anbotoren gailurra.

Entz.: D.: Santamoron agertzen direnean ur handia dator.

Ber.: ez dakite

Oha.: Ik. *bixarrak* hiztegian

Andiño (B-a, M), Andiñoko baixak (M)

Def.: Bermeo baino oesteragoko baxa batzuk.

Ez: B-p

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Andiño* (Bakio)» (AEF31-269) / Markaida. «*Andiño*» (AEF31-257)

Andrakala (B-p, M, O), Andrakalie (B-p-r)

Def.: goiko kala bat, barrurengoa, ondarrutarrena. D.: Basa-sabalen errunboan bederatzi mila inguruan. B-p: Ondarroatik nortean zazpi mila.

Entz.: B-p: arrastakoa dok hori. Otoio Lekeitio gainean ipini, Otoioaren lehenengo ozkari agarratuta dagoenean ("laurogeita hiru brazatara atrapatzen dituzunean" aipatu zuen beste egun batean") Larrun mendiaren bila joan behar duzu, Lekeitioarekin norte-sur bota eta bere barrura - bere barrura harik eta Igeldoko farola norte-sur ipini arte. Orduan bere farolaren barrura harik eta hirurogei braza ur hartu artean. Hirurogei brazatara ailegatzen zarenean mendi handi biribil-biribil batek irteten du, munduaren itxurakoa (Mendi burue, Mundue), hura aolan ipini farolean, itsatsirik eta berari popa emanda zatoz aona, kabu parterantz, kabuaren barrura buelta eginda (rebiri eiñdxe). Arballuren barrura zatoz harik eta Ondarroako lehenengo etxea agertu arte. Lehenengo etxea esaten diote kaseta handi bat daukazulako han, karabinariena, behin berrogeita hamabost eta hirurogei brazatetik ikusi egiten da, zuria da bera, bertan Ondarroan dagoena plai-mandatik. Haren barrura etortzen zara gero. Gero ba bertara egiten izan dugu guk a birar. Peskadila egoten da.

Ankíx (B-f-p-r), Ankixeko mendidxe (B-p)

Def.: B-r: Ajangizko mendia, punta. B-p: mendi nahikoa handia.

Entz.: B-r: Kalabarrin Ogoñori nahiko errimatuta ipini behar da.

Oha.: beste batek gaineratu zuen ez dela asko errimatu behar, apurtxu bat zabalago eduki behar dela. Patxik Okarantzako markak gogoratu nahirik, bera han gutxi ibili da, Antzoran irteten duela esan zuen.

Dok.: Urkidi. (Goierri mintzo dela) «La situación se verifica por medio de “Ogoñoko titijjekas”, viéndose entre los promontorios de Ogoño una cumbre afilada a la que llaman Ankizko-mendi» (B3-387)

Antzora (B-a-p-r, M)

Def.: Antzora.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Antzorá*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Antzora* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Antzorako mendidxe (B-p)

Def.: B-p: farolera ekartzen duguna.

Ez: B-f

Antzorako portue (M)

Def.: Antzorak daukan senaia.

Entz.: D.: Antzorako portuak hondartza dauka. Lehen mojak joaten ziren, gaur larrugorritan egoten dira.

Antzorapie (M)

Def.: Antzoraren beheko manda.

Entz.: tximinoitan-eta joaten dira.

Dok.: Kortazar. «ANTZORAPIE» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Antxorapie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Antzorapie* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Antzora-puntie (M)

Def.: Antzoraren punta.

Apó (B-a-f, M)

Def.: kala baten izena.

Entz.: D.: legatza atrapatzen zen esku-aparioetan-eta. Orain palangrekin dabilenez ez da lehengo moduan. B-f: markak dira Petrikul eta Ollargan biak.

Dok.: Kortazar. «APOE» (B1-232) / Urkidi. «*playa de APO*» (B3-381)

Arane agiridxe (M)

Def.: Bermeoko Arane agirian brekatak eta tximinoitako baino ez da.

Dok.: Kortazar. «ARANE AGIRIJEN» (B1-232)

Arballu (B-p, M), Arballuko mendidxe (B-p)

Def.: D.: Matxakuren goian dagoen mendia, gorengokoa.

Entz.: D.: ez da markatzen. Arballun baldarra ikusten denean tximinoizaleak portura etortzen dira. Galarrenak egoten dira. Antzinako esatea da “Arballun baldarra, kaletan txalupak bela bakarra”.

ARBALLUN BALDARRA, KÁLETAN TXALÚPAK BÉLA BAKARRA (M)

Def.: e. D.: horrek gura du esan haizea dagoela nahikoa Arballun dagoenean baldarra eta bela bat baino ez daroatela.

Oha.: Rafaelek “Arballun baldarra, mendebala seguru” esan zuen.

Ez: B-p

Aritxatxu (B-r, M), Aritxatxuko plaidxe (M)

Def.: Aritxatxu, Bermeoko hondartza. B-r: Tonpoi txikiaren hurrengo dagoena.

Dok.: Ortuzar. «*Aritxatxu*. Nombre de un lugar de Bermeo» / Kortazar. «ARI-TZATZU, Aritxatxu; ARITZATXU-KO PLAIIJE» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Aitxatxuko plaijje*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Aritxatxu* (Bermeo)» (AEF31-269)

Arkakala (B, M)

Def.: kala baten izena.

Arketa (M)

Def.: D.: “Arquetas”.

Entz.: D.: ezkira egiten joaten gara.

Arketako karkabie (M)

Def.: Laida akabakeran dago.

Arketako sénaidxe (M)

Def.: Arketak daukan senaia.

Entz.: D.: enbarkazioak egoten dira negu guztian, turistak.

Arkú agiridxen (M)

Def.: Ogoñok daukan arkua agirian, batelarekin eguraldi barean pasa litekeena.

Entz.: D.: tximinoitan zoazenean Izaro atzera arkua agertzen deneko dago eskinada, Kanpoko eskinada.

Dok.: Kortazar. «ARKU AGIRIJEN» (B1-232)

Armintza (B-p-r, M)

Def.: Armintza

Armintzako baixie (B-a, M)

Def.: D.: Armintzarekin norte inguruan dagoen baxa.

Entz.: D.: gu ez gara joaten.

Arraspe (M)

Def.: D.: Mundakako erriean Sabino Aranaren kanposantuaren azpian dagoen senoa.

Entz.: D.: harra egiten joaten ziren enbarkazioak. Antzina gatzarekin sartzen ziren patatxa galegoak.

Dok.: Kortazar. «ARRASPE» (B1-232)

Arri eder (M)

Def.: D.: Potor harri nagusiaren barruko mandan dagoen baxa.

Ber.: ez dakite

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Arriederra* (Bermeo)» (AEF31-269)

Arritxu (B-a-p, M, O)

Def.: goiko kala bat. D.: Kalafaltzon botatzen da sarea, barrutik pasa zintezke Arritxura baina harria dago, horregatik dauka Arritxu izena. B-p: Kostarren kala akabatzen duzunean: Arritxu.

Entz.: D.: Arritxun hasi eta Plai Asuneraino arrastan etxada batean joaten da.

Lek.: *Arretxu*

Dok.: Kortazar. «ARRITXU» (B1-232) / Urkidi. «Arritxu» (B3-390)

Arróix (M)

Def.: Lagaren gainean dagoen mendia. Baserri bat markatzen da.

Artapeko eskiñadie (M), Artapie (M)

Def.: D.: Ogoñon goian arte batek irteten

zuen, arbola, haren azpiko eskinada.

Ez: antza Patxik, Rafaelek eta bermeotarrak orokorrean ez dakite hau.

Dok.: Kortazar. «ARTAPEKO» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Artapie*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Artapie* (Elantxobe)» (AEF31-269)

Artie (M)

Def.: Arteaga.

Artxikote (B-l-r, M)

Def.: Izaroren norteko mandako punta. B-l: Izaro punta. B-r: Izaroren punta.

Dok.: Kortazar. «ARTXIKOTE» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Artxikote puntie*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Artxikote punte* (Bermeo)» (AEF31-269)

Artxikoteko eskiñadie (M)

Def.: D.: Artxikote puntan haitz bat dago, mahai bat bezalakoa, han Izarorekin egiten duen karkaba.

Entz.: D.: Kukutzarriko marka dauka.

Dok.: Kortazar. «ARTXIKOTeko ESKIÑADIE» (B1-232)

Artxikoteko karkabie (M)

Def.: Altarriko harria eta Artxikote bitartean dagoen karkaba?

Dok.: Kortazar. «ARTXIKOTeko KARKABAN» (B1-232)

Ártza (M), Ártzia (M), Ártzie (B, M)

Def.: iz. portuko leku bat, elanbra dagoena Mundakako portu barruan.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Artza, Arza*. Errekaren urak itsasoratzen diran lekua. Lehen harri-hondartza bat zen.» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Artza* (Bermeo)» (AEF31-269)

Askarretxe (M)

Def.: D.: Mundakako Santa Katalinako moila atzean dagoen haitza.

Entz.: D.: askarrak egoten zirenez antzina izen hori ipini zioten antzinako zaharrek.

Dok.: Kortazar. «ASKAR ETXE, Askar'etze» (B1-232)

Atatalle (B-Bartolo-r)

Def.: Akatxen aurrean dio Erkorekak. B-r: haitzak, harri sueltuak eta halakoak daude.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Atatalle*, bakiotararak *atetalle*. Irlaren aurrean dagoen lurmuturra.» (AEF31-261) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Atatalle* (Bermeo)» (AEF31-269)

Atxa kondenadue (M)

Def.: D.: ez nago seguru baina pentsatzen dut Eskomulgatxeri deitzen ziotela. Aitari-eta entzunda daukatsat.

Atxako solope (M)

Def.: D.: Santa Katalinako moilara ailegatu baino lehenago dauden haitzak.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Solopeko atxak*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Solopeko atxak* (Mundaka)» (AEF31-270)

Atxa nagosidxe (B-l)

Def.: B-l: Aritxatxukoa. Marea altxatzen denean buelta guztian dauka ura, horregatik deitzen zaio *Atxa nagosidxe*. Gero bajamarean pasa egiten da, hondarra dago-eta manda baterik bestera. Gure olgetako lekuak umetakoak.

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Atxa nagosidxe* (Bermeo)» (AEF31-269)

Atxa-sabale (M)

Def.: Mundakako Artzaren ondoan, iku arbolaren azpian dagoen haitz zabala.

Entz.: D.: antzina txalupak-eta egiteko untzitegia egoten zen. Nik neuk ez dut ezagutu. Untzitegiaren azpia da Atxa-sabale.

B**Baidxona (B-p-r, M)**

Def.: Baiona.

Bakidxo (B-f-p-r, M)

Def.: Bakio.

Bakidxo-puntie (M)

Def.: “Punta de Baquio”.

Banco la Pistola (M)

Def.: Gran Soleko plaia bat.

Bañerapie (M)

Def.: D.: Mundakako elizaren atzean dago.

Dok.: Kortazar. «*BAÑERAPE*» (B1-232) / Anton Erkoreka. «*Bañerape*, *Bañerapie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Bañerape* (Mundaka)» (AEF31-269)

Baño lekue (B-l)

Def.: B-l: Ronpeolasen barruko mandatxuan egoten izan den zulo bat, haitz batzuk hala bueltan. Gaur ez dago, estalita dago.

Entz.: B-l: gu umetan han ibiltzen izan gara uger-eta.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Bañolekue*. *Frantxunatxatan* eta *Rompeolas* hasten dan lekuan, bainoak hartzeko tokiak egoten ziren: horregaitik izen hori.» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Bañolekue* (Bermeo)» (AEF31-269)

Barrako senaidxe (M)

Def.: Mundakako barrako senaia.

Barrie (B-a, M)

Def.: “la Barra”. Hegoaldean, behintzat, hala esaten zaio.

Zit.: Barrako palue (= Kaixerren baxarako marka) (M)

Dok.: Kortazar. «*BARRA*, *La*» (B1-232) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Barra*, *La* (Mundaka)» (AEF31-269)

Barru atxe (M)

Def.: D.: Izaroren atzeko alderdiko baxa bat.

Dok.: Kortazar. «*BARRU ATZE*» (B1-232)

Barruko saltue (B-f)

Def.: B-f: Lapurkalari batzuek eman dioten izen berriagoa. Nik segitzen dut *Lapurkalie* esaten.

Basá (B-f)

Def.: kala baten izena.

Dok.: Urkidi. «Basa» (B3-387)

Basamendi (B-a-r, M)

Def.: D.: Matxakutik noroestean joan eta hamahiru milarekin daukazu Basamendi. Kabarga baino mila bi gorago.

Entz.: D.: arrastan Basamendin bota eta Kabargatik Mar de Españaraino joaten ginen.

Dok.: Kortazar. «BASAMENDI» (B1-232) / Urkidi. «Basa-mendi.» (B3-380)

Basa sabala (M)

Def.: D.: hamabi mila nortean dago Santa Katalinako farolarekin.

Ez: B-r. Kofradian besteez ere ez zuten jakin antza.

Basorkadak (B-r, M)

Def.: D.: kala, Izarotik nordeste-kuartanortean edo halan daude. Kalabarri, gero da ur handia eta gero datoz Basorkadak.

Entz.: D.: Kalabarri eta Basorkaden bitarteko ertzean botatzen genuen arrasteroek gorantz, lesterantz, eta pasatzen genituen Basorkadak, Orkadak eta Santamoro.

Dok.: Kortazar. «BASORKADAK» (B1-232)

Bermio (B-a-j-p-r, M)

Def.: Bermeo.

Bermio agiridixen (M)Def.: D.: Mundakako torrea kanposantua-
ren goiko alderdian dagoen baserriarekin ipinita dago Bermeo agiriko eskina.

Dok.: Kortazar. «BERMIO AGIRIJEN» (B1-232)

Bermio aurreko baixie (M)

Def.: D.: Bermeoren aurrean dagoen baxa, ia Ronpeolas ailegatuta dago bertara.

Dok.: Kortazar. «BERMIO AURREKO BAIXIE» (B1-232)

Bérria (M)

Def.: D.: Santoña eta Isla bitartean dago.

Entz.: D.: galerazota egoten zen baina sartzen ginen arrastan.

Bértxo (B-f)

Def.: kala baten izena.

Dok.: Urkidi. «Bertso = Bertsotxu» (B3-383)

Bértxotxu (B-a-f); Mértxotxu (M)

Def.: D.: Bermeotik zortzi milan dagoen kala.

Entz.: D.: legatz-kala da baina antzina esku-aparioarekin ibiltzen zen. Aparioa botatzen zen norte kuarta noroestean eta oestean.

Dok.: Kortazar. «MEORTXUTXU» (B1-233)

Betrokolo (M); Petrikul (B-f)

Def.: Betrokolo. Mundakako menditxua.

Entz.: D.: Aporako-eta marka da. Talaia-
ren bueltatik irteten du Betrokolok. Bermiotarrek *Mundeka mendi* deitzen diote.**Bílbo (B-j)**

Def.: Bilbo.

Billáu (M), Billáu-púntie (M); Billaue (B-p-r)

Def.: «Punta Villano».

Lek.: *Billaue* / Ond.: *Billaue*Dok.: Urkidi. «Cabo Villano (*Billaue*)» (B3-380) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Villano* (Gorliz)» (AEF31-270)**Billauko frallie (M)**

Def.: Billaun irteten duen haitz bat, fraile baten antza daukana.

Oha.: ez dakit transkripzio zuzena *frallie* edo *fraille* den.Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Frailatxe* (Bakio)» (AEF31-269) / Markaida. «*Frailatxe*, *Frailatxe*» (AEF31-257)**Birjiñie (M); Birjinie (B-p)**

Def.: D.: 1. Otoioaren atzetik irteten duen mendi tunturtxu bat. 2. Oriñoneko mendiaren gainean irteten duen «la Virgen de las Nieves» mendia, ermita dauka.

Oha.: D.: aurrerago esaten zuten San Rokeko mendia dela «Virgen de las Nieves», ermita dauka hark ere baina ez, ikusita daukat neuk beste mendi bat dena.

Ez: B-f

Dok.: Urkidi. «la ermita de Nuestra Señora de las Nieves (“*Birjiñie*” de los bermeanos), enclavada en la cima del monte de igual nombre» (B3-379)

Bonito atx (B-r)

Def.: Laixuek haitzetatik hurre dagoen haitza. Erkorekaren mapan Laixuek eta Salbatxe bitartean.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Bonitoach* 1905-ko planoan. *Boniatx*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Bonitoatx* (Bermeo)» (AEF31-269)

Buen pastorreko elixie (B-p)

Def.: “Iglesia del buen pastor”.

Entz.: Tabakosera sartzeko marka.

Búrgos (B-r, M)

Def.: elantxobetarren kala bat.

Dok.: Kortazar. «BURGOS» (B1-232) / Urkidi. «Burgos» (B3-389)

Busturi (M)

Def.: Busturia.

Busturiko mendidxe agertuen (M)

Def.: Portuondo puntan Busturiko mendi zorrotza ikusten denean.

Dok.: Kortazar. «BUSTURIKO MENDI-JA AGERTUE» (B1-232)

Busturiko mendi sorrotza (B-r, M)

Def.: Busturiko Atxa-punte mendia.

Entz.: D.: Erdiko harrirako-ta marka da.

C

Cabeso Bermeo (M)

Def.: D.: Suanses eta Comillas bitartean dago. Zazpi metro dauzka goian eta berrogeita hamar behean.

Cabo Mayor (M)

Def.: D.: Sananderen Sardinerotik irteten duen kabua.

D

Debá (B-r, M)

Def.: Deba.

Dolosti (B-j-r, M); Donosti (M)

Def.: Donostia.

Dok.: Ortuzar. «*Dolostie*. Donostie.»

DX

Dxatá (B-p, M)

Def.: Jata mendia.

Lek.: *Dxata* / Ond.: *Txata*

Dxustabanku (M); Dxustumanku (B-a)

Def.: D.: Apo eta Kabarga bitarteko kala.

Dok.: Urkidi. «Justu-Manku» (B3-381)

E

Edur-fabrikie (B-a)

Def.: “fábrica de hielo de Bermeo”.

Elantxobe (B-p-r, M)

Def.: Elantxobe.

Elixa bidxek (M), Elixa bidxetako baixie (M)

Def.: Alfa agertua eta Mundakako eliza Santa Katalinako ermitarekin bat ipinita dagoen baxa.

Dok.: Kortazar. «ELISA BIJAK, Elisa bijek» (B1-232)

Elixatzie (M)

Def.: elizaren atzean kainaberekin ibiltzen diren lekua.

Dok.: Kortazar. «ELISATZE» (B1-232) / Anton Erkoreka. ««*Elisatzie*, *Elisatzie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Elisatzie* (Mundaka)» (AEF31-269)

Elix agertuen (M)

Def.: marka baten izena.

Elixu agertutako baixie (M)

Def.: D.: Kanpoko eskinaren kanpotik dagoen baxa.

Entz.: D.: Mundakako elizako dorrea Izaroko plantzan ipintzen da eta beste alderditik Natxitu-pean *Iru arri andidxe* agertu Ogoñotik.

Erdiko aridixe (M)

Def.: D.: Mundakatik nortean irten eta Behe-herriak agertzen direnean berrogeita bi brazatan datorren harria, nahiko zabala da.

Entz.: D.: markak handik Behe-herriak agertu eta hemendik Busturiko mendi zorrotza Agarreko etxeetan ipinita.

Dok.: Kortazar. «ERDIKO ARRIJA» (B1-232)

Erdiko mollie (M)

Def.: Mundakako moila bat.

Ermánuek (B-f)

Def.: Santamoroko marka bat, Matxakun goian irteten zuten arbolak.

Ermixu (M)

Def.: Dimasek eginiko plano batean Elan-txobe eta Punta Motz bitartean, Hiru harri handien gainean dauden baserriak edo. Marka da antza Basarako eta.

Ermú (B-f-r, M)

Def.: D.: Akatxetik eta Matxakura dagoen senoa. B-f: Akatxen kabuko manda, han barruan dagoen plaiatxua.

Entz.: B-f: sarri egon naiz ni han tximinoitan.

Dok.: Kortazar. «ERMU» (B1-232) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ermu(a)*» (Bermeo)» (AEF31-269)

Erreka (B-f)

Def.: B-f: goiko kala bat.

Errekado (B-j-p, M)

Def.: kala baten izena. D.: Matxakutik sei mila daude.

Entz.: D.: esku-aparioarekin ibiltzen zen asko. Leste-oestean bota behar zen apariora.

Ond.: *Errekadu*

Dok.: Kortazar. «ERREKADO» (B1-232) / Apraiz-Astui. Errekadoko markak grafikoki azalduta (I2-215)

Erridixe (M)

Def.: «Ría de Mundaka».

Erridxo sarra (M)

Def.: Mundakako errioak lehen zeukan ibilbidea.

Errosa (M)

Def.: Bermeoko Alfapea.

Errosape (B-l-r, M), Errosapie (B-l, M)

Def.: Errosapea.

Entz.: D.: antzina Errosapen egoten ziren botata latak eta latorriak eta haiek. Umetxuak garela horrelakoen bila joaten ginen batelak-eta egiteko-eta, olgetan ibiltzeko portuan.

Dok.: Ortuzar. «*Errosape*. Nombre de un lugar.» / Anton Erkoreka. «*Errosape*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Errosape* (Bermeo)» (AEF31-269)

Errosapeko móllie (B-l, M)

Def.: Errosapen dagoen moila berria.

Sin.: Alfako mollie

Erroskerie (B-f-r, M)

Def.: Otoioaren gainean apur bat lesterago irteten duen mendi bat. B-f: Lekeitio gainean, goian irteten duen mendia.

Entz.: D.: Santamoroko marka, Santamoron goiko mandan dago tuntur hori. Erroskera zarratzen denean Otoion ur handia dator. B-f: Santamoroko marka, hau eta Ermanuek.

Errotako baixie (M)

Def.: D.: Eskomulgatxe eta Lagako mandan dauden baxen bitartean irteten duen baxa. Laga eta Ogoño bitartean dagoen errekatxuan errota egoten zen antzina.

Entz.: D.: markak: Eskomulgatxeko baxa eta Lagako baxen bitartean irteten zuen. Han errota ipini agertuta eta hemendik mojen konbentua zabalik apur bat.

Dok.: Kortazar. «ERROTA AGIRIKO BAIXIE» (B1-233)

Eskolape (M), Eskolapie (M)

Def.: Matxakurantzean Gibelet pasata dagoen eskolaren pea.

Dok.: Kortazar. «ESKOLAPIE» (B1-233)

Eskolapeko eskiñadie (M)

Def.: eskolapean dagoen eskinada.

Eskomulgatxe (M), Eskomulgatxeko baixie (M)

Def.: D.: Lagako plaiatik irteten duen baxa. Gurutze bat dauka goian, han baten bat ito delako-edo.

Ez: B-r

Dok.: Anton Erkoreka. «*Deskomulgaitz*: Ogoño azpian dagoen haitz handi bat.» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Deskomulgaitz* (Ibarrangelua-Elantxobe)» (AEF31-269)

Eskote (B-a-p-r, L, M)

Def.: Eskote, kala baten izena. B-p: ehun eta hamar milaraino egiten da. Latitu 45eraino egiten da.

Entz.: D.: antzina bixigutan joaten ziren, orain legazaleak joaten dira udaberrian. B-j: normalean bixigutan joaten izan dira. Eskoterako ordua gaueko hamabiak, goizeko ordu bata.

Sin.: Grankalto

Ond.: *Eskote*, *Iskote*

Espiritu Santo (M)

Def.: “Picos de Europa”-n Naranco de Bulnes baino oesterago egoten zen mendia. Arrastako izena da.

Oha.: cf. Padre, Hijo

Esponjie (M), Esponjako atxa (M)

Def.: Punta Gane? D.: Antzoran Laga mandatik dagoen baxa.

Entz.: D.: kostatik hurre dago baina beti dago bistan.

Ez: B-r

Dok.: Kortazar. «PEÑA ESPONJA» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Peña Esponja*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Esponja* (Elantxobe)» (AEF31-269)

Etze andidxe (M), Mundekako etze andidxe (M)

Def.: Txorrokopuntan goian dagoen etxe handi bat, medikuaren aurrean dagoena.

Etzebarri agertuen eskiñadie (M)

Def.: eskinada baten izena.

Dok.: Kortazar. «ETXEBARRI AGERTUEN» (B1-233)

Etzebarri agertuko baixie (M)

Def.: Lagako baxa bat, marka Etzebarri agertuan daukana.

Dok.: Kortazar. «ETXEBARRIKO BAIXIE» (B1-233)

Eun milletako kantille (M)

Def.: D.: ehun eta bost milarekin jotzen den plaia nortean.

F**Farol bidxek (M), Farol bidxetako baixie (M), Farol bidxetako baixek (M)**

Def.: Matxakuko farol zaharra eta berria mortemor ipinita dagoen baxa, Matxakutik nortean mila bat edo.

Dok.: Kortazar. «FAROL BIJEK» (B1-233)

Frantxun atxak (B-l, M)

Def.: Bermeoko ronpeolasen atzeko haitzak.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Frantxunatxak*, *Frantxunatxes*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Frantxun atxak* (Bermeo)» (AEF31-269)

Frantzí (B-p)

Def.: “Francia”. Frantzia.

Frantziko *kostie (M)

Def.: “Costa francesa”.

G

Galdara sararak (B-j)

Def.: B-j: Donibane Lohitzuneko baxa batzuk.

Entz.: B-j: urreburua ateratzen izan da han.

Ez: M

Galdisko errekie (B-l, M)

Def.: kabutik-edo itsasora doan erreka txikitxu bat.

Oha.: Rafaellek esan zuen “ura dariola egoten dena dela”, *Galdixurreko errekie* esan zuen kalarekin nahastuz-edo, definizio hori Galdisko errekaarena izango litzateke beharbada.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Galdizko errekie*. Harri bolan azpitik itsasora heltzen dalez, urik ez da ikusten. Lurmuturre-rantz dagoen baserri baten izena hartzen du. Baserritarrak erreka honeri *Madariko errekie* esaten diote, alboan dagoen baserri baten izena hartuz.» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Galdizko errekie* (Bermeo)» (AEF31-269)

Galdixur (B-Bartolo-r, M)

Def.: D.: kala txiki baten izena. Errekadoren lesetetik. B-r: Errekadoren nordesteko manda.

Dok.: Kortazar. «GALDISUR» (B1-233)

Galdixurreko urandixe (M)

Def.: Galdixurren dagoen ur handia.

Galie (M)

Def.: “Punta Galea”.

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Galea* (Getxo)» (AEF31-269)

Galiko farola (M)

Def.: “Faro de Punta Galea”.

Gárro (B-p-r)

Def.: goiko kala bat.

Gastelu (L, M, O)

Def.: goiko kala baten izena.

Getaidxa (M), Getaidxe (B-p, M)

Def.: Getaria.

Getari (B-r)

Def.: Iparraldeko Getari.

Gibele (B-l, M), Gibleko etzie (M)

Def.: Bermeoko baserri baten izena.

Gibleko mendidxe (B-f)

Def.: Papardomanku eta Txillumankurako marka.

Dok.: Urkidi. «Gibelemendi, o Gibleko mendijje (la estribación del Burgoa llamada monte Santa Cruz)» (B3-382)

Gibelpe (M), Gibelpie (B-f-l, M)

Def.: Gibelpea. Gible baserriaren azpikoa.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Gibelpe*, *Gibelpie*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Gibelpe* (Bermeo)» (AEF31-269)

Gibelpeko baixie (M)

Def.: Gibelpean dagoen baxa.

Entz.: D.: breka eta horrelakoa atrapatzen da.

Goidxerri (B-p, M)

Def.: Goierri, kala baten izena.

Entz.: B-p: hemendik errunboa nordeste 5 nordeste. Ankix Ogoñon aterata eduki behar duzu. Kabuko farol berriari ikututa piesa bat eta erdiko ura dago. Ankix asko-asko ateratzen baduzu Kalafaltzotik ur handira jausten zara.

Dok.: Kortazar. «GOJARRI, Gojerri» (B1-233) / Urkidi. «Goijjerri» (B3-387)

Goidxerriko urandixe (B, M), Goidxerriko ure (M)

Def.: Goierrik daukan ur handia.

Grankalto (M)

Def.: Eskote, kala.

Entz.: D.: Lekeitioko Santa Katalinako faroletik hogeita hamairu mila daude nordestean. Bixigua, legatza, txitxarroa.. atrapatzen da. Gu arrastan ibiltzen ginen baina legazaleak barrurago ibiltzen dira.

Sin.: Eskote
Lek.: *Garganto*

Gran sol (B-p, M)

Def.: Gran Sol, kala. D.: hemendik noroestean hirurehun mila egongo dira, Irlandaren hegoako mandan dago.

H

Hijo (M)

Def.: Naranco de Bulnesetik hurre egoten zen mendi txikiagoa. Arrastako izena da.

Oha.: cf. Espiritu Santo, Padre

I

Iá (M); Ié (B-r, M)

Def.: Ea.

Lek.: *Ia*

Igeldo (B-p)

Def.: Igeldo, Donostiakoa.

Igeldoko farola (B-p)

Def.: Igeldok daukan farola.

Ikopie (M)

Def.: Antzorapean tximinoitan-eta joaten den lekua.

Entz.: D.: antzinako agureek ipiniko izena da, iku arbola egoten zen hor.

Dok.: Kortazar. «IKOPE, Ikopie, Ikupe, Pikupe» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Ikopie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ikopie* (Ibarrange-lua)» (AEF31-269)

Iñakin etxie agertuen (M)

Def.: D.: Kanpoko eskinada, Izaro atzean begianditako lekua.

Dok.: Kortazar. «IÑAKIN ETXIE AGIRIJEN, Iñakiren etxie agertuen» (B1-233)

Iru arri andidxetako baixie (M)

Def.: Ogoñotik hiru harri handi agertzen direnean dagoen baxa.

Dok.: Kortazar. «IRU ARRI ANDIJEK» (B1-233)

Ixaro (B, L, M, O)

Def.: Izaro.

Dok.: Kortazar. «IZARO» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Izaro* edo *Isaro*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Izaro* (Bermeo)» (AEF31-269)

IXAROK BIGOTI BADAÑO, ITXASU DA GANIEN (M)

Def.: e. D.: Izaron bitsa ikusten bada seinale itsasoa dakarrena.

Ez: B-p-r

Ixaroko portue (B-p-r, M)

Def.: D.: Izaron lesteko mandatik egiten den senaitxua, moila legez dauka. B-p: lesteko partetik.

Dok.: Kortazar. «IZAROKO PORTUE, Puerto de Izaro, el» (B1-234)

J

Jardín (M)

Def.: beheko kala bat.

K

Kabarga (B-a-l, M)

Def.: D.: Matxakutik noroestean dagoen kala bat, Alta baino goragotxuago.

Entz.: D.: berrehun brazatan, ehun eta piku brazatan egiten da behar, palangrek eta piedrabolek-eta. Agurie Galeako farolean ipintzen da.

Dok.: Kortazar. «KABARGA» (B1-233) / Urkidi. «Kabarga» (B3-380)

Kabratxe (M)

Def.: D.: Santa Katalinako ermitaren azpian, puntan bertan, behean irteten duen baxa bat. Plemaretan-eta estali egiten da.

Dok.: Kortazar. «KABRATXE, Kabratze» (B1-233)

Kabreton (B-p-r, M, O), Kápreton (M)

Def.: Capbreton.

Kabretoneko posue (B-p, M), Kapretoneko posue (M)

Def.: "Fosa de Capbreton". B-p: oeste-sudoeste partetik dauka.

Ond.: *Kabretongo posu***Kábuko farola (B-p)**

Def.: Matxakuko farola.

Kábuko plantxie (M)

Def.: Matxakuko plantxa, plantxada.

Káixerren baixie (M)

Def.: D.: Izaro eta Murgu bitarteko baxa.

Entz.: D.: Kaixer izan da neure aitita, berak topatu zuen baxa hori. Markak: barrako palua kofradiko atean ipintzen zen (metro pare bateko zabalera-edo edukiko zuen), orain jatetxeak leiho handi bat daukan lekuan eta Santa Eufemiako torrea Lamiaren-puntatik kikuka. Ertzean brekak atrapatzen dira eta bere gainean kabrak.

Ber.: ez dakite

Dok.: Kortazar. «KAINSERREN BAI-XIE, Kaiserren baixie» (B1-233)

Kalabarri (B-a-f-p-r, M)

Def.: kala baten izena.

Entz.: B-p: San Pedro Atxerre askatuta, zabaldua eduki behar duzu. Eta gero eduki behar duzu Abada mendi Mundakan goian aterata. Nornordesteka dauka botakera. Enbarkazio asko sartzen dira kala horretan. Ibili naiz hor.

Dok.: Ortuzar. «*Kala-barri*. Nombre de kala.» / Kortazar. «KALABARRI, Kala barri» (B1-233) / Urkidi. «Kala-Barri» (B3-386)**Kalabarriko urandixe (M), Kalabarriko posue (M)**

Def.: Kalabarrik daukan ur handia.

Entz.: D.: Mendi baltz pegatzen zaionean Ogoñori zarratu gurarik, aor dator ur handia.

Kalafaltzo (B-p-r, M)

Def.: D.: Sigarre eta Kalabarri bitarteko kala.

Entz.: D.: arrastan botatzen genuen sarea eta Santamorotik, Burgosetik, Pitonetik pasatzen ginen Arritxura. B-p: Ik. *Lauganak*.Dok.: Ortuzar. «*Kala-faltso*. Nombre de kala.» / Kortazar. «KALA FALTSO» (B1-233) / Urkidi. «Kala-Faltso» (B3-387)**Kalatxu (B-p-r, M)**

Def.: kala bat. B-p: Arritxu eta Kostarren kalaren erdian dagoena.

Oha.: Dimas ez da gogoratzen non dagoen.

Dok.: Urkidi. «Kalatxu» (B3-390)

Kanalaue (M)

Def.: D.: Mundakatik, Murgutik eta Antzorara, tximinoitan-eta egoten garena.

Dok.: Kortazar. «KANALAU» (B1-233)

Kanalauko baixie (M)

Def.: Kanalauen dagoen baxa bat.

Entz.: D.: markak: Moila zaharra Munda-kako hiltegiko arkuan, orain txokoa da, eta kolonia eskolarreko erlojua dagoen teilatutxua kikuka Sukarrieta mandatik, irtenda apur bat. Antzina atrapatzen zen breka polito. Bistara ere ikusten da iluntasuna, orain ez dakit ez den egongo tapata harearekin. Antzina breka polito atrapatzen zen. Aspaldiko urteetan joan ere ez.

Kanale (M)

Def.: Kanala.

Kanpazar (B-p, M)

Def.: mendi bat, ez ei da benetako Kanpazar. D.: Durango mandan dago, Anboto eta hor bueltan da Kanpazar. Anboto baino atzerago dago.

Entz.: D. Ogoñon Kanpazarren bizarrak agertzen direnean Santamoroko kanpo-ko ur handia dago.

Dok.: Urkidi. «Kanpazar (¿Udala?)» (B3-379)

Kanpasarren buru ageridxan (M)

Def.: baxa baterako marka. Oizetik irteten du buruak.

Kánpoko eskiñadie (M)

Def.: Izaro atzean dagoen eskinada.

Entz.: D.: Busturiko mendi zorrotza Antzoran agertu eta Titillie bistan dela Artxikote kanporaino doa eskinada. Begiandiak eta tximinoiak atrapatzen joaten gara. Antzina makailo arraina atrapatzen zen. Marka: ik. *Arku agiridxen*.

Dok.: Kortazar. «KANPOKO ESKIÑADIE» (B1-233)

Kantabrikue (M)

Def.: “Mar Cantábrico”.

Oha.: dena den gogoratu Imanol Berriatuaren berbak (130. orrialdea): “Euskaldunok nola deitzen dugu geure itsasoa? Nik dakidala, herriak ez dio aparteko izenik ematen. *Gure mandako itsasoa* deitzen dute bermeotarrek. Horregatik, izen berri bat ematekotan, Bizkaiko Itsasoa eman behar genioke, eta ez, euskal idazle gehienek egiten duten bezala, Kantauriko Itsasoa. Nik behinik behin holaxe idatziko dut beti”. Neu ere bat nator Imanol Berriatuarekin Bizkaiko Itsasoa-ren alde.

Kantorta (B-a-f)

Def.: B-f: Apon irteten du horrelako ozkatxu batek, hari deitzen diogu orduan Petrikul, lesterera joakeran geratzen da handi eta orduan deitzen diogu Kantorta, bera haitza da.

Entz.: B-a: Okarantzarako markatzen da.

Ez: (M). Ezagun egiten zaio izena baina ez daki esaten.

Dok.: Urkidi. «Kantorta (monte Atxapunte de Busturia)» (B3-383)

Oha.: ohar bedi desberdin definitu dituela Urkidik Kantorta eta Petrikul (= Betrokolo).

Kañaberape (M), Kañaberapeko baixek (M)

Def.: D.: Santa Katalina eta Murgu bitartean dauden baxak.

Entz.: D.: antzina angirak atrapatzen ziren

hor, kainaberak daudenez bertan soloan horregatik izena.

Dok.: Kortazar. «KAÑABERAPE, Kañaberapie» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Kañaberapie*» (AEF31-265) / Markaidea, Erkoreka, Duo. «*Kañaberapie* (Mundaka)» (AEF31-269)

Karabidxe (M)

Def.: itsasadarrean egoten zen karobia, orain ez dago ezer baina izenak segitzen du.

Kárro andidxe (B-a, M)

Def.: “Osa mayor”.

Kárro nagosidxe (B-a, M)

Def.: “Osa mayor”.

Kárro txikidxe (B-a, M)

Def.: “Osa menor”. B-a: “Osa menor”.

Ond.: *Karro txikixe*

Kasetatzie (M)

Def.: lehen Mundakako talan egoten zen karabinarien txabolaren atzeko alderdia.

Dok.: Kortazar. «KASETATZIE, Kasta-txe, Kasetatze» (B1-233) / Markaidea, Erkoreka, Duo. «*Kasetatzie* (Mundaka)» (AEF31-269)

Katie (M)

Def.: “Pedernales”. Sukarrieta.

Sin.: Pedernales, Samikolle

Katillotxu (M)

Def.: Katillotxu, Mundakako mendia.

Kijoye (B-j); Kijói (M); Jijói (M)

Def.: “Gijón”.

Konejue (B-p)

Def.: goiko kaletan markatzen den mendi bat, untxi itxurakoa.

Sin.: Seroyen burue

Kontix (M)

Def.: D.: Tellagorrien hurrengo, norterago dagoen herria. Farola dago.

Kóstarren kála (M); Kostarren kala (B-p), Kostarren kalie (B-p)

Def.: goiko kala bat.

Entz.: B-p: Andra-kala azaldu ondoren markak galdetu nizkion eta botakera eta joakera berdinak direla esan zuen.

Lek.: *Kostarren kala, Kostarren kalia, Takarako / Ond.: Kostarren kala*

Kukutz arri (M), Kukutz arriko baixie (M), Kukutzarriko baixak (M)

Def.: Izarotik hurre dagoen baxa bat, baxak.

Entz.: D.: Lagaren gainean irteten duen mendi bat markatzen da, zelan kanpora joan zarratuta dago, agertzen denean dago baxa hori. Antzina kukutzak eta takartak atrapatzen ziren.

Dok.: Kortazar. «KUKUTZ ARRI, Kukutzarri, Kutzarri» (B1-233)

Kurrillo andidxe (B-Bartolo, M), nagosidxe (M)

Def.: San Juanen azpian dagoen baxa haziagoa. B-Bartolo: San Juanen aurrean dauden haitz bi. B-r: San Juanera ailegatu orduko.

Kurrillo txikidxe (B-Bartolo, M), Kurrillo txiki (B-Bartolo)

Def.: San Juanen azpian dagoen baxa txikiagoa.

Kurtzepe (B-Bartolo, M)

Def.: D.: Bermeotik Bakiorantz joanda bidetik harrobia topatzen da, antzina gurutzea egon da, haren azpia.

Entz.: D.: tximinoitan eta angiratan eta horrela joaten ziren. B-Bartolo: tximinoitan.

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Kurtzepe* (Bakio)» (AEF31-269) / Markaida. «*Kurtzepe*» (AEF31-259)

L

Lagá (B-f, M), Lagako plaidxe (M)

Def.: Laga.

Dok.: Kortazar. «LAGA» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Lagá*» (AEF31-266)

/ Markaida, Erkoreka, Duo. «*Laga* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Lagako baixie (M)

Def.: “Piedra de Laga”.

Entz.: D.: mare txikiekin ere bistan egoten da. Mare erditik gora estali egiten da.

Dok.: Kortazar. «LAGAKO BAIXIE» (B1-233)

Lagako eskiñadie (M)

Def.: eskinada bat.

Dok.: Kortazar. «LAGAKO ESKIÑADIE» (B1-233)

Laidá (M); Laidé (B-f)

Def.: Laida.

Dok.: Kortazar. «LAIDA» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Laidá, Laidé, Laidié*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Laida* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Laidako etzie (M)

Def.: Laidan ikusten diren etxe handi bietatik gorengokoa.

Entz.: D.: Matxaku eta Akatx bitarteko baxa baten marka da, Matxakuren puntan agertuan.

Laidatxu (M)

Def.: Mundakako hondartza. Lehen Etxebarriepari baino ez zitzaion esaten.

Dok.: Kortazar. «LAIDATXU, Laidatxu» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Laidatxu*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Laidatxu* (Mundaka)» (AEF31-269)

Laixuek (B-l)

Def.: ondo ulertu badiot Ronpeolasen oesteko mandan bajamarean irteten duten haitz batzuk dira. Erkorekaren mapan Bonito atxen ondoan daude.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Laisuek*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Laisuek* (Bermeo)» (AEF31-269)

Lamera-puntie (B-l, M)

Def.: “Punta Lamiaran”.

Entz.: D.: Kaixerren baxarako Santa Eu-

femiako torrea Lamera-puntan ipintzen da.

Sin.: Lamidxane, Lamidxan puntie

Dok.: Kortazar. «LAMERA PUNTIE, Lamera punte» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Lamera punte, Lamera puntie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Lamera punte* (Mundaka)» (AEF31-269)

Lamidxane (M); Lamidxan puntie (M)

Def.: “Punta Lamiaran”.

Sin.: Lamera-puntie

Dok.: Kortazar. «LAMIJAN PUNTIE» (B1-233); «LAMIARAN» (B1-233)

Lamidxaneko farola (M)

Def.: Lamera-puntako farola.

Lapurkalie (B-f-p-r, M)

Def.: D.: Apo mandatik dagoen kala txikia. B-f: Bertxotxuren barruko mandan, hegoan dagoen kala. B-p: larrean dagoen kala da hori.

Entz.: B-r: bixigu asko atrapatzen izan da.

B-p: neu ez naiz ibili hor eguno.

Larrún (B-p, M)

Def.: Larrun mendia. D.: irteten duen mendirik altuena, giputza edo nafarra da.

Entz.: D.: arrastan markatzen genuen goiko kaletan.

Ond.: *Larrun*

Lasareto. Ik. Nasareto

Laugának (B-p, M)

Def.: D.: Ogoño gainean irteten duten mendiak, Kalabarriren beheko mandako kala.

Entz.: B-p: Patxik markatzat Mendi Orkadak aipatu zituen. Lau tuntur agertzen direla Ogoñoren gainean, lau titi berdin-berdinak denak, laurak leku batean sartuta daudenean. Bi tuntur daudenean, bat goitik eta bestea leste-tik: Orkadak. Biak erdira ekarrita daudenean: Kalafaltzo.

Dok.: Kortazar. «LAGUANAK, Lauganak» (B1-233)

Lekeitxo (B-p-r, M)

Def.: Lekeitio.

Ond.: *Leketto*

Lekeitxoko mendidxe (B-p, M), Lekeitxo mendidxe (B-p)

Def.: D.: Lekeitioko mendia, hiru gurutze dauzkana.

Lekeitxoko sillue (M), Lekeitxoko sulue (B-p)

Def.: D.: Andrakalaren beheko puntaren barruko manda, kalatxua. Santa Katalinarekin nortean sei mila edo horrelakoren bat egongo da.

Entz.: D.: arrastan sartzen ginen. B-p: 1. Mendi buruari popa eman eta gero Bermeon daukazu kabu gainean Arballuko mendia. Horren barrura zatoz baina ailegatzen zarenean Ondarroa gainera beste plai txiki bat datorkizu, *Lekeitxoko sulue* esaten diotena. 2. Arballu dakarzu apurtxu bat farolera norterantz eginda eta botatzen duzu bertan farolaren barrura, berrogeita bost - berrogeita zortzi braza ur atrapatzen duzunean, bertan Lekeitioren barrura gero errebira eta orduan zatoz Igeldoko farolaren azpiraino, berrogeita hamabi braza ur. Arrain ona ez da izan horietan: peskadila txikia, takarta, kukutza ere bai eta horrelaxe. Horietan gutxi egiten izan da etxada.

Lemadxalie (B, M)

Def.: D.: Antzora eta Otzarri bitartean dagoen baxa bat.

Entz.: D.: hamalau pieko mareak direnean agertzen du bere burua, ostantzean ez da ikusten. Batelek lema luzea eroaten zuten antzina eta pasa gainetik eta lema apurtzen zen, horregatik izena.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Lemajjale*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Lemajjale* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Lumatxa (B-p)

Def.: mendia.

Entz.: B-p: Lekeitioren gainean irteten du.

Lumátxak (B-p, M); Lumetxak (B)

Def.: Pitonen bertan dagoen kala bat.

Entz.: B-p: tertzentzako da, barruko zuloak dira horiek.

Lek. eta Ond.: *Lumatxeta*

Dok.: Urkidi. «Lumatxak» (B3-389)

Lurgorri (B-Bartolo, M)

Def.: D.: Matxakuko punta eta Gibeletartean dago.

Entz.: D.: karabinariaren etxea egoten zen antzina.

Dok.: Kortazar. «LUR GORRI» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Lurgorri*. Arene hauzoko eskolapeko lurraldeak dira.» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Lurgorri* (Bermeo)» (AEF31-269)**M****Madalenapie (M)**

Def.: D.: Izaroko gazteluaren hemendiko alderdia.

Dok.: Kortazar. «MADALENAPE, Madalenapien» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Madalenape*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Madalenape* (Bermeo)» (AEF31-269)**Máidxie (M)**

Def.: beheko mendi bat, mahai itxurakoa.

Makabi (M)

Def.: D.: Sananderetik, Cabo Mayorretik sei mila nortean dagoen kala.

Mar de España (B-a, M)

Def.: beheko kala bat. D.: Basamendi galdu barik segidu eta Mar de España dator. Castrorekin nortean dago.

Dok.: Kortazar. «MAR DE ESPAÑA» (B1-233) / Urkidi. «Mar de España» (B3-379)

Marona (M)

Def.: D.: Cabo Mayorretik nornoroestean zortzi milara edo dagoen kala.

Matxaku (B-l-p, L), Matzaku (M), Matzakuko kabue (M)

Def.: “Cabo Machichaco”.

Oha.: Matxakure (= Matxakura) (B-r). Gazteek ez dakite *Matxaku* esaten dutena arrantzaleek eta ez *Matxitxako*.Ond.: *Matxaku*. Ez dakit *tx* edo *tz* ahoskatzen duten. Dimasena ere ez dakit beti *tx* edo *tz* den.Dok.: Anton Erkoreka. «*Matxitxako*. Bermeoko arrantzale batzu eta lurmutur famatu horretan bizi diren baserri-tar zaharrak *Matxakú* esaten diote eta asko gutxiago *Matakú*» (AEF31-261) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Matxitxako* (Bermeo)» (AEF31-269)**Matxakuko budxek (M)**

Def.: D.: Matxakuko senoan, Ugerri eta Matxaku bitartean egoten ziren antzina hiru buia, arribadarako, kendu zituzten eta gehiago ez dira ipini. Hamasei metro inguru urean egoten ziren.

Dok.: Kortazar. «MATXAKO BUJEN» (B1-233)

Matxakuko plantxadie (M)

Def.: D.: Matxakutik itsasoaren barrura doan plantxa.

Matxikorta (B-r, M)

Oha.: ez Mundakan ez Bermeon arrantzaleek ez didate jakin esaten zehazki non dagoen, entzutea daukaten arren.

Dok.: Ortuzar. «*Matxikorta*. Nombre de un lugar de Bermeo.» / Anton Erkoreka. «*Matxikorta*: gaur egunean portuko nasaia, trenbidea eta Campsa-ko depositoak daude. Horregaitik general-ki kansa esaten zaio paraje guztiari.» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Matxikorta* (Bermeo)» (AEF31-269)**Mendi baltz (M)**

Def.: Lagaren gainean irteten duen mendi beltz bat, iluna. D.: iluna denez Mendi baltz deitzen diote. San Pedro Atxerretik irteten du.

Entz.: D.: Kalabarriko pozurako marka, Kalabarrin zaudenean arrantzan Ogoñon zarratzen baduzu ur handia.

Ez: B-f

Dok.: Kortazar. «MENDI BALTZ» (B1-233) / Urkidi. (Orkada - Orkadak kalaz ari dela) «Por encima de la parte más oriental de Elantxobe se enfila el monte que llaman Mendibaltz» (B3-388)

Mendi burue (B-p)

Def.: B-p: Igeldo gainean farolean bertan irteten duen mendi biribil-biribila.

Entz.: B-p: Playa San Antonen behar egiteko barrura sartzen zarenean, Igeldo gainean irteten du Mendi buruak, kasu batean primeroan bazoaz arrastan hari popa eman eta gero Bermeon daukazu kabu gainean Arballuko mendia. Horren barrura zatoz baina Ondarroa gainera ailegatzen zarenean beste plai txiki bat datorkizu, *Lekeitxoko sulue* esaten diotena.

Oha.: lehenengo *Mundue* esan zuen baina gero segiduan bi bider *Mendi burue*.

Mendi kumak (M), Mendi kumek (M)

Def.: D.: Jataren beheko mandatik agertzen diren mendi txikitxuak.

Entz.: D.: Kalabarrin markatzen dira. Antzina tuntuxekin botatzen zenean palangra bosteko buian irteten zuen lehenengo Mendi kumak.

Dok.: Urkidi. (Errekadoz ari dela) «unos pequeños montes que despuntan tras el Jata, Jjatak Mendikumek» (B3-384)

Mendi Orkádak (B-p)

Def.: B-p: lau mendi dira. San Pedro Atxerreko hortik bueltatik irteten dute horiek.

Mértxotxu. Ik. Bértxotxu

Molla sarra (M)

Def.: Mundakako Santa Katalinako moila, kanporengokoa.

Oha.: lehen gehiago erabiltzen zen berba hau, gaur egun gero eta gehiago *Santa Kataliñako mollie*.

Sin.: Santa Kataliñako mollie

Monte Ano (M)

Def.: D.: Santoñaren oesteko mandatik irteten duen mendia.

Entz.: D.: Motetan markatzen dugu. Santoñako jausikera, Berriako plaian irteten du eta han osorik doa. Triangelua da bera izatez. Arrastan zoaz hegoaren barrura - hegoaren barrura Birjinaren barrura. Monte Ano zarratzen denean Santoñan oesterantz biratzen duzu.

Mosolu(e)n sillue (M)

Def.: Ogoñon, Elantxobe mandatik dagoen ziloa, mozoloaren antza dauka.

Motas (M), Mótetako kalie (M)

Def.: “Playa de las Motas”, Oriñonen norteko kala.

Motriku (B-r, M)

Def.: Mutriku.

Ond.: *Mutriku*

Mundaka (M); Mundéká (B-a-f-r, M)

Def.: Mundaka.

Oha.: galdetuta *Mundaka* dio, ez *Mundeka*. Hala ere, bere erabileran *e*-duna erabiltzen duela gehiago esango nuke.

Mundekako erridxue (M)

Def.: “Ría de Mundaka”.

Mundekako etze andidxe (M)

Def.: D.: Txorrokopuntaren goian dagoen etxe handia.

Entz.: Posuko eskiñadan puntagana markatzeko-edo erabilia.

Muneganie (B-f); Munaganie (M)

Def.: Okarantzaren erdian dagoen tuntur bat.

Dok.: Urkidi. (Okarantzaz ari dela) «Las marcas para situarse en su centro, donde hay una elevación llamada ARRIGANIE o MUNEGANIE» (B3-383)

Murgú (M)

Def.: “Punta Burgoa”. D.: Aritxatxuko plaiaren ondoan dagoen haitza.

Dok.: Kortazar. «MURGU» (B1-233)

MURGU NAGOSIDXE (M)

Def.: D.: Santa Katalinatik segian,

lehenengo punta datorrena.

Dok.: Kortazar. «MURGU NAGUSIJE» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Burgó nagosijje*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Burgo nagosijje* (Mundaka)» (AEF31-269)

MURGU TXIKI (M)

Def.: D.: Murgu nagusiaren ostean datorrena. Murgu nagusiaren antza dauka baina txikitxua da.

Dok.: Kortazar. «MURGU TXIKI» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Burgó txikijje*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Burgo txikijje* (Mundaka)» (AEF31-269)

Murguko eskiñadie (M)

Def.: Murgun dagoen eskinada.

Entz.: D.: markak: Bermeoko San Mariako torrea Lamera-puntan kikuka dagoela eta Mundakako torrea Agarreko etxearen alboko arbola handian ipinita. Breka eta tximinoia atrapatzen ziren lehen.

Dok.: Kortazar. «MURGUKO ESKIÑADIE» (B1-233)

N

Nasareto (B-Bartolo-r); Lasareto (M), Lasaretopie (M)

Def.: B-r: Sillari kanpoko mandan dago, Bermeorago. Gasa-moila dago orain han. D.: Matxakutik egon behar du, entzutea daukat.

Entz.: B-r: antzina tifusarekin jende asko hil zen, han ehorzten izan dute jendea.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Nazaretoko puntie*» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Nazaretoko puntie* (Bermeo)» (AEF31-269)

Natxitxu (M)

Def.: "Natxitua".

Nobierka (M)

Def.: New York.

Oha.: Mundakan beste batzuek zentzu zabalagoan ere erabiltzen dute, Estatu

Batuak esateko.

Ez: B-j

Nórteko ixarra (B-a, M)

Def.: D.: Karro txikiaren lehenengo izarra, nortekoa.

Zit.: Norteko ixarran barrure gues / Norteko ixarrari atzi emonda gues (M)

Ond.: *Norteko ixarra*

O

Ogalle (M), Ogalleko puntie (M)

Def.: Natxituako Punta Motzen hurrengo datorren punta. D.: Ea eta Lekeitio birtartean. Etxe eder bat dauka bertan gainean.

Dok.: Kortazar. «OGELLE» (B1-233)

Ogoño (L, M, O), Ogoñoako mendidxe (M); Ogoñu (B-a-f-j-p)

Def.: Ogoño.

Oha.: Ogoñure (= Ogoñora) (B-r). Gazteek ez dakite *Ogoñu* esaten dutena arrantzaleek.

Dok.: Kortazar. «OGOÑO» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Ogoño*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ogoño* (Elantxobe)» (AEF31-269)

OGOÑOK SONBRERUE, OGETALAU ORDU BAIÑO LELAU EURIDXE (M)

Def.: e. Ogoñon lainoa badago, txapela badauka, eguraldi txarra dakarrela.

Ogoño-bularra (M)

Def.: Ogoñoren aurreko itsasoa, Ogoñotik hurrean.

Ogoñoako arkue (M)

Def.: D.: Ogoñon enbarkazioa pasa litekeen arku bat.

Ogoñoako eskiñadie (M)

Def.: D.: Eskomulgatzeko gurutzea Lagako jatetxearen gainean irteten duen baserriarekin ipinita, berari atze emanda zoazen eskinada.

Dok.: Kortazar. «OGOÑO ESKIÑADIE» (B1-233)

Oidxarbe (M)

Def.: kala bat, Dimasek ez daki non dagoen.

Dok.: Kortazar. «OJARBE» (B1-233) / Urkidi. «OIJJARBE (u OIJJERBE)» (B3-384)

Okarantza (M); Okantza (B-a-p)

Def.: D.: Matxakutik nortean zortzi milan dagoen kala.

Entz.: D.: bixigua eta legatza ere atrapatzen zen berrehun brazatan-eta. Norte-kuarta-nordestean edo norte-kuarta-noroestean botatzen zen aparioa, batera nahiz bestera. B-p: Arballu barruko mandara ekarrita eduki behar da Okarantzarako. Matxakuko farola norte-sur eduki behar duzu. Botakera nortearen barrura egiten da. Okantzan gutxi ibili naiz.

Dok.: Ortuzar. «*Okarantza*. Nombre de una de las calas.» / Kortazar. «OKARANTXA, Okarantza» / Urkidi. «OKARANTZA - OKAANTZA - OKANSA» (B3-377). «Okarantsa» (383)

Okarantzako Arrisar (M); Okantzako Arrisar (B-f)

Dok.: Urkidi. (Okarantzaz ari dela) «A la zona del W se designa como OKARANTSA ARRIZAR» (B3-384)

Okarantzako posue (M)

Def.: Okarantzako ur handia?

Okarantzako sikutie (M)

Def.: Okarantzako ur handiaren nortean dagoen sikutea, laurogei brazako ura edo.

Entz.: D.: Okarantzako sikuta jotzen duzunean Bilautik Galeako farolak irteten du.

Ollarganak (B-f-r, M)

Def.: ondo gogoratzen ez direnek kala txiki bat dela diote baina Frufrunak dioenez mendiak dira eta ez kala. Bi daude, txikia eta handia.

Dok.: Urkidi. «Ollarganak (dos montes parejos enclavados más al interior, que no han sabido precisarme)» (B3-382)

OLLARGAN ANDIDXE (B-f)**OLLARGAN TXIKIDXE (B-f)****Ondarrabidxa (M), Ondarrabidxe (B-r, M)**

Def.: Hondarribia.

Ondarru (B-j-r, M, O)

Def.: Ondarroa.

Lek.: *Ondarrua*

Ondárrutarren kálak (M)

Def.: ondarrutarrak joaten diren kalak: Andrakala eta Kostarren kala-eta.

Dok.: Kortazar. «ONDARRUTARREN KALIE» (B1-233)

Ondartza (M), Ondartzako plaidxe (M)

Def.: D.: Murguko senotxuan dagoen plaitxua.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Ondartza*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ondartza* (Mundaka)» (AEF31-269)

Ondartza agiridxen (M)

Def.: Ondartza ikusten dela.

Dok.: Kortazar. «ONDARTZE AGIRIJEN» (B1-233)

Ondartzape (M)

Def.: Ondartza.

Dok.: Kortazar. «ONDARTZAPE» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Ondartzape*, *Ondartzapie*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ondartzape* (Mundaka)» (AEF31-269)

Ondartzapeko eskiñadie (M)

Def.: D.: Santa Katalinatik Murgura doan eskinada.

Dok.: Kortazar. «ONDARTZAPE ESKIÑADAN» (B1-233)

Oridxo (B-p-r, M)

Def.: Orio.

Oriñoko plaidxe (M)

Def.: "Playa de Oriñón".

Oriñon (M)

Def.: Oriñón. D.: Laredo eta Castro bitartean.

Orkádak (B-p, M)

Def.: kala, Basorkadak eta Santamoro bitartean. D.: Santamoren nordesteko mandan.

Entz.: D.: Orkadetako mendiek San Pedro Atxerreko lesteko mandatxuan irteten dute, buruek. Orkadetan botatzen duzu sarea eta Basa-Orkadetara pasatzen zara, eta Santamorora. B-p: Ik. *Lauganak*.

Dok.: Kortazar. «ORKADAK» (B1-233); «URKADAK» (B1-234) / Urkidi. «Orkada = Orkadak» (B3-388)

Ospitxaleko plaidxe (M)

Def.: Laidatxu.

Sin.: Laidatxu.

Ostrei barridxe (M)

Def.: ostreria zaharra hautsi zenean egin-dakoa. D.: honago, beherago zegoen.

Entz.: D.: gaur egunean aori ere zatituta dago.

Ostrei sarra (M)

Def.: Kanalen zegoen ostreria. Lehenengo.

Otoidxo (B-p, M), Otoidxo mendi (B-p)

Def.: Otoio, Lekeitioko mendi bat.

Lek.: *Otaidxo* / Ond.: *Otoxo*

Otoidxo errekie (B-p, M)

Def.: D.: arrastan Otoioaren barrura sartzean mendi biren bitartean. B-p: Ik. *Seroyen burue*.

Lek.: *Otaidxo erreka*

Otoidxuek (M)

Def.: Otoio bakarra da baina arrantzaleek markatzeko hiru bereizten dituzte: *lelangoko Otoidxua*, *bigarren Otoidxue* eta *irugarren Otoidxue*.

Entz.: Santa Katalinak irteten du eta haren hurrengo dator *Lelangoko Otoidxue*. Hirugarren Otoioan telebistako errepikagailua ipinita dago.

Otzarri (B, M), Otzarriko baixie (M), Otzarridxe (M); Otxarridxe (B-f)

Def.: Antzoratik hurre dagoen baxa, Mundakako talatik zenbat eta mare txikiagoa, gehiago ikusten dena. Harea dauka buelta guztian.

Dok.: Kortazar. «OTZARRI» (B1-233) / Anton Erkoreka. «*Otzarri*» (AEF31-263); *Otxarrijek*, *Otxarrijje*, *Otxarri* edo *Otzarri*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Otxarri* (Ibarrangelua)» (AEF31-269)

Otzun etzie (B, M)

Def.: Otsoen etxea. Bermeoko kasinoa.

Otzun etzi agertun (M)

Def.: Otsoen etxea ikusten dela.

Entz.: D.: Elantxobetik edo hortik zatozenez Otzarri eta Izaro bitartetik pasatzeko kasinoa agertuan edukiz gero Lamera-puntatik kanala dago.

P

Pádre (M)

Def.: “Naranco de Bulnes”. Arrastako izena.

Oha.: cf. Espiritu Santo, Hijo

Papardobanku (M); Papardomanku (B-a-f-p); Papardomanko (B-r)

Def.: kala bat.

Entz.: Papardomankurako Gibealeko mendia zabalago, irtenda gehiago, eta Txillumankurako estuago.

Dok.: Kortazar. «PAPARDOMANKO, Papardo manku» (B1-234)

Pasajes (B-p-r, M); Pásai (M)

Def.: Pasaia.

Entz.: D.: arrasta beti izan da Pasaiaitik, hemendik baino gehiago Pasaiaitik izan da.

Patziko kalie (M), Patxiko kala (M)

Def.: Laidatxuren punta.

Entz.: D.: kainaberekin-eta egoteko lekua.

Dok.: Kortazar. «PATXIKONKALA, Patxikokalie» (B1-234)

Pedernales (M)

Def.: “Pedernales”. Sukarrieta.

Pedernaleseko errekie (M)

Def.: Sukarrietako erreka.

Peña de oro (B-j)

Def.: Bermeoko haitz bat.

Peñas de Kareaga (M)

Def.: Txorrokopuntako haitzak, Kareagaren etxearen azpikoak.

Dok.: Kortazar. «PEÑAS DE KAREAGA» (B1-234)

Peti Sol (M)

Def.: Petit Sol, kala.

Petrikul (B-f)

Def.: Betrokolo.

Dok.: Urkidi. «el monte Petrekul (Betrokolo, de Mundaka)» (B3-381)

Pitón (B-r, M)

Def.: elantxobetarrak ibiltzen diren kala bat.

Oha.: B-p: Pitonetik ez naiz ibili.

Dok.: Kortazar. «PITON» (B1-234)

Plai Asun (B-p, L, M); Plai Asul (B-p)

Def.: goiko kala bat. B-p: Pasaia eta Donostiaren erdian dago. Zulo asko dauzka, alto-baxuak.

Entz.: D.: hasi Arritxun eta Plai Asunerarte arrastan joaten da. B-p: San Antonioko eliza Igeldoko faroletik kanpora atera behar da. Igeldoko farolarekin norte-sur hasi eta Pasaiaren barruan akabatzen da. Neuk ez dut egin hortik beharrik eguno.

Ond.: *Plai Asu*

Dok.: Kortazar. «PLAI ASUL» (B1-234)

Plai eder (L, M)

Def.: goiko kala bat. D.: Kostarren kalan hasi eta Plai Asuneraino dena da Plai eder.

Ond.: *Plai ederra*

Dok.: Kortazar. «PLAI EDER» (B1-234) / Urkidi. «Plaia ederra» (B3-390)

Plantxako baixek (M)

Def.: Izaroko plantxan dauden baxak.

Plantxie (M), Plantxako sikutie (M)

Def.: D.: Izaro amaitzen denetik itsasoaren barrura lisuan doan harria, ia Otzarriraino ailegatzen da.

Playa del amor (M)

Def.: Mundakako itsasadarreko hondartza bat.

Playa de las Motas (M)

Def.: Oriñonen norteko kala.

Playera (M)

Def.: Playon galduta datorren kala.

Playón (M)

Def.: Mar de España galduta datorren kala.

Pléntzi (B-f-p-r, M)

Def.: Plentzia.

Oha.: gazteei *Plentzí* entzuten diet Bermeon.

Popularri (M)

Def.: D.: Matxakuren azpian dagoen herriko haitz bat, kostakoa.

Oha.: beharbada Dimasen lapsus bat izan zen Matxaku esatea, Erkorekaren mapan Peña Esponja eta Artapie bitartean dago.

Ez: B-p

Dok.: Kortazar. «POPULAR AGIRIJEN» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Popular*» (AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Popular* (Elantxobe)» (AEF31-270)

Portó sarra (B-a-f)

Def.: Bermeoko portu zaharra.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Portu sarrá*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Portu sarra* (Bermeo)» (AEF31-270)

Portue (B, M)

Def.: “Puerto, el”.

Markaida, Erkoreka, Duo. «*Portue* (Bermeo); *Portue* (Mundaka)» (AEF31-270)

Portuondo (M), Portuondoko puntie (M)

Def.: "Portuondo, Punta de Portuondo".

Dok.: Kortazar. «PORTUONDO» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Portuondo*» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Portu ondo* (Mundaka)» (AEF31-270)

Portuondo agertue (M), Portuondo agiridxen (M)

Def.: Portuondo ikusten dela.

Dok.: Kortazar. «PORTUONDO AGI-RIJEN» (B1-234)

Portu:ndoko senaidxe (M)

Def.: Portuondoko senaia.

Portu txikidxe (M), Porto txikidxe (M)

Def.: D.: Sillarrin moilatxu bat egin zuten petrolioaren hodiak irteten duen lekuan, portu modura eginda egon zen.

Entz.: D.: hor aurrean egoten gara tximinoitan-eta. Eguraldi txar bat-edo dagoenean ba sartzeko moduan polito. Ez dakit ekologistek kendu duten.

Portutxu (M)

Def.: Santa Katalinaren atzeko senoa. Mundakako auzunea ere bai.

Posadie (M)

Def.: "Posada", Mundakako hondartzan Peñas de Kareaga baino barrurago.

Entz.: D.: antzina arrainaren konserbako fabrika egoten zen Posadan.

Posue (B-f, M)

Def.: D.: Izaroren barruko mandakoa, Izaroko eskinadatik, harri-ertzetik eta Mundakarantz dagoena. Kanalauen baino ur gehiago dago. B-f: tximinoi lekua, mundakarrek ipini dioten izena.

Dok.: Kortazar. «POZUE, Pozo, el» (B1-234)

Posuko eskiñadie (M)

Def.: Otzarriren ondoan hasten den eskinada.

Entz.: D.: Lagan etxe berriak eginda dauden lekuan taberna bat egoten zen antzina, Esponjako haitza Lagako etxe

zahar horretan ipintzen da eta berari atzea emanda Matxakuren barrura doa eskinada hori. Otzarriren ondoan hasten da. Punta-gana *Mundekako etze andidxe* bistan dela Txorrokopuntatik. Posuko eskinadan bertan haretan atrapatzen duzu tximinoia, breka, eta harrian ba lulak edo kabrak. Barbari-nak ere atrapatzen dira sareekin bertan eskinadan.

Potor arri (M); Potorro arri (B-l); Potorro arridxe (B-Bartolo)

Def.: Izaroko baxa bat. B-l: Izaroren atzean dagoen haitztxu bat.

Entz.: D.: potorroak egoten dira plantata bertan eta hortik izena.

Dok.: Kortazar. «POTOR ARRI» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Potorro arri, Potor-arri*» (AEF31-262); (Izaroren) ipar-ekialderantz islote txiki bat dago, *Potorro arrijje* edo *Potorrarri andije* izenekoa. Erreferentzi batzutan *Arriederra* edo *Arrieder*-lez agertzen da, beste batzuetan (I.H.M.-ko planoan adibidez) izen eta leku biak bereiztu arren.» (AEF31-266)

Oha.: Erkorekaren lehenengoa ez da Izarokoa Matxaku eta Bermeo bitartekoa baino. Dimasek Arri eder eta Potor arri nagosidxe bereizten ditu.

POTOR ARRI NAGOSIDXE (M)

Def.: D.: Artxikote mandan dagoena, Barru-atxeren kanpoko mandatxuan. Ez da tapatzen.

Dok.: Kortazar. «POTOR ARRI ANDIJE, Potorrari» (B1-234) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Potorro arri andi* (Izaro, Bermeo)» (AEF31-270)

POTOR ARRI TXIKI (M), POTOR ARRI TXIKIDXE (M)

Def.: Izaroko baxa bat. D.: plantxatik dagoena.

Entz.: D.: plemarean tapatuta egoten da, ostantzean mare erditik behera ikusten da.

Dok.: Kortazar. «POTOR ARRI TXIKI» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Potorro arri txikijje* edo *Potorrarri txiki*»

(AEF31-266) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Potorro arri txiki* (Izaro, Bermeo)» (AEF31-270)

Punta Basorda (M)

Def.: D.: mendi punta bat, ez dakit Ar-mintzatik edo hortik egiten den.

Punta Motz (M)

Def.: D.: Lekeitiorantz joan eta Elantxobe pasa eta gero topatzen duzun lehenengo punta, Natxituan dago.

Dok.: Kortazar. «PUNTA MOTX» (B1-234)

R

Ronpeolas (B-a); Ronpiolas (B-j)

Def.: “Rompeolas, el”.

Zit.: Bermion auri ronpeolas selan daus eitzen? (B-a)

Dok.: Anton Erkoreka. «*Rompeolas*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Rompeolas* (Bermeo)» (AEF31-270)

Ronpe-raja (B-p, M)

Def.: Eskoteko leku bat.

Entz.: D.: kandeleroak egoten ziren asko. Sareak zatitu, hautsi egiten ziren, horregatik dauka izena. Txarra da. Legatza ondo ateratzen genuen lehen, peskadila, oilarra, zapoa eta arrain horiek atrapatzen ziren lehen.

Sin.: Sementerio

S

Sakilekue (M)

Def.: Lauganen barruko mandako leku bat, zakilak egoten zirena.

Oha.: ik. *sakillek*

Saltacaballos (M)

Def.: “Punta de Saltacaballos”. D.: Castron dago. Hogeita bi mila daude Matxakutik oesnorostetik noroeste kuarta oestean.

Sáltuek (M)

Def.: Eskoteko leku bat dela uste du.

Dok.: Kortazar. «SALTUEK» (B1-234)

Samikolle (M)

Def.: “Pedernales”. Sukarrieta.

Dok.: Kortazar. «SANEKOLLEN» (B1-234)

Sanandere (B-j, M)

Def.: “Santander”. Sanandere.

San Anton (B-p, M)

Def.: D.: Getariatik nortean dagoen kala bat.

Entz.: D.: arrastan ibiltzen ginen, San Anton da Getariako mendia eta horregatik dauka izena. B-p: San Antonen barruan antxobila egoten da.

***San Antonioko islie (M)**

Def.: itsasadarrean dagoen isla bat.

San Antonioko plaidxie (M), San Antonioko plaidxe (M)

Def.: Mundakako itsasadarreko hondartza bat.

San Juan (B-f-r, M)

Def.: “San Juan de Gaztelugatxe”.

Dok.: Kortazar. «SAN JUAN ISLIE» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Gaztelugatxeko San Juan* edo zaharrak esaten duten moduan *San Juan Gaztelugatxekue* (*Gaztelugatxeko*)» (AEF31-261) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Gaztelugatxeko San Juan* (Bermeo)» (AEF31-269); *San Juan Gaztelugatxeko* (Bermeo) (270)

San Juan agertuen (M)

Def.: D.: Matxaku kanpoan begianditan-eta joaten ginen lekua.

San Juan de Lus (B-p-r, M)

Def.: Donibane Lohitzune.

San Kristobaleko erridxue (M), erridxotxue (M)

Def.: “Río San Cristobal”, Mundakako itsasadarrean.

San Mateo (B, L, M)

Def.: Gipuzkoako kala bat.

Dok.: Kortazar. «SAN MATEO» (B1-234)

San Pedro Atxerreko (M)

Def.: “San Pedro de Atxerre”.

San Rokeko mendidxe (M)

Def.: beheko mendi bat.

Entz.: D.: batzuek esaten zuten hori dela “Virgen de las Nieves” baina ez, beste bat da. Ermita dauka hark ere.

Santa Eufemia (M), Santa Eufemiako elixie (M)

Def.: Bermeoko Santa Eufemiako eliza.

Dok.: Kortazar. «SANTA EUFEMIAKO TORRIE» (B1-234)

Santa Kataliña (M); Santa Katalina (B) 1.

Def.: Mundakako ermita.

Dok.: Kortazar. «SANTA KATALINA» (B1-234) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Santa Katalina* (Mundaka)» (AEF31-270)

Santa Kataliña (M) 2.

Def.: “Punta Sta. Catalina”, Lekeitiokoa.

Santa Kataliñako mollie (M)

Def.: Mundakako kanporengoko moila, Moila zaharra.

Oha.: forma hau nagusituz doala dio.

Sin.: Molla sarra

Santa Klara (B-a)

Def.: gutxi gora-behera orain Gurutze Gorria dagoen lekuari deitzen zioten. Haitzak egoten ziren, ura garbi-garbi egoten zen eta igeri egitera joaten ziren bertara.

Santamoro (B-f, L, M); Santomoro (B-p-r)

Def.: kala bat. D.: bederatzi mila kostatik.

Entz.: badirudi markatzat Dimasek Lekeitio aldetik irteten duen Santa Eufemia eta Otoio aipatu zituela. Anboto nagosiren bizarrak agertzen direnean, berriz, ur handia dator. B-p:

arrastakoa da. Kabuan Jata aterata ipini behar duzu. Hura aterata dagoenean etorri behar zara Elantxobeko lehenengo karabinariaren kaseta izaten izan denaren barrura, piesa bi eta erdiko urean botatzen da sarea.

Oha.: Patxik Arballu eta Akatx markak ere aipatu zituen.

Ond.: *Santamora*

Dok.: Kortazar. «SANTAMORO» (B1-234) / Urkidi. «Santamoro» (B3-388)

Santamoroko mendidxe (M)

Def.: Santamoro kalako mendia.

Santamoroko urandidxe (M)

Santiandere (M), Santiandereko islie (M)

Def.: Mundakako itsasadarreko isla bat.

Santoña (M); Santoñe (B-p)

Def.: Santoña. Bertakoak *santoñarrak* (B-a-f)

Santoñako mendidxe (M); Santoñeko mendidxe (B-p)

Def.: Santoñan dagoen mendia.

Entz.: D.: arrastan markatzen genuen.

Santurse (M)

Def.: Santurtzi. *Santurtziarrak* erabili zuen Alejandrok bertakoei deitzeko.

Sapantza (M)

Def.: D.: Laga aurea.

Entz.: D.: tximinoitan eta brekatan-eta joateko lekua.

Sapata (B-p)

Def.: goiko kala bat. B-p: nortean 45 graduko latitudan.

Saráus (M); Sarause (B-p)

Def.: Zarautz.

Sastar-lekue (M)

Def.: D.: Bermeon kaburantz joakeran, Gibelpean herriko sastarrak botatzeko dagoen lekua.

Dok.: Kortazar. «SASTARLEKU» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Trankil puntie*

edo *sastar lekue*» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Sastar lekue* (Bermeo)» (AEF31-270)

Sementerio (M)

Def.: Eskoteko leku bat.

Oha.: Patxik dio planoan “Sementerio” markatzen duela baina eurek *Ronpe-
raja* esaten dutela euskaraz. Ik. *Ronpe-
raja*

Serantesko mendidxe (B-p, M)

Def.: D.: Bilbon dagoen mendia.

Seroye (M)

Def.: Jata, Talaian seroia legez irteten duen manda bat.

Entz.: D.: Kalafaltzorako markatzen da. Irteten zuenean Kalafaltzon sarea botatzen genuen.

Seroyen burue (B-p, M)

Def.: D.: Titillaren hurrengo datorren mendia.

Entz.: D.: Ogoñotik agertzen da, Earen gainetik-edo, zabalduz gero dator Kukutz harriko baxa. B-p: Getaria baino honantzago dago San Antonen kala, lestearen barrura zatozenez bai akabatu ez akabatu dagoela irteten du horrek. Akabakeran markatzen duzu. Gaurko patroiz gazteek ez dakitsute, sondarekin dabilzkizu.

Oha.: beste egun batean Patxik kontatu zidan Andrakalatik zatozela eta ailegatzen zarenean (nora? aurrekoan aipatu zuen kalaren akabakerara?) pinadi handi batek irteten duela eta haren gainean irteten duela Seroye esaten diotena, antz gehiago dauka untxi batena, belarriak formatzen zaizkio berari mendiari, atze txikia dauka. Hura askatu arte etorri behar zara Igeldoko farolari popa emanda. Bera askatzen duzunean ostabere orduan zatoz beti Arballuren barrura. Lekeitioko Otoio erreka ailegatzen zarenean han egiten duzu a birar. Handik beherazkoetan harri asko dago.

Sin.: Konejue

Sigarre (B-a, M)

Def.: kala bat. D.: Errekado, Urkuluek eta gero dator Sigarre nordesteka.

Dok.: Kortazar. «SAIGARRE?» (B1-234)

Sillarri (B-r, M)

Def.: D.: Popularriren ondoan dagoen beste harri bat. B-r: kabuko plantzan, “la silla de la reina”.

Entz.: D.: portu modura eginda egon zen, petrolioaren hodia dator horra. Ik. *Portu txiki*

Dok.: Anton Erkoreka. «*Sillarri*» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Sillari* (Bermeo)» (AEF31-270)

Sumaidxa (M); Sumaidxe (B-r)

Def.: Zumaia.

T

Tabako (B-p), Tabakos (B-p)

Def.: Pasaiaiko kala bat. B-p: Plai Asunen barruko mandan. Pasaiaiko sarreraraino (bokararte) joaten zara hor.

Entz.: B-p: txikitxua denez ez duzu egiten ordu biko behartxua baino. Ordu bi edo horrela.

Takarako (M)

Def.: Ondarroako kala baten izena.

Talaidxie (B-p, M)

Def.: “atalaya”, Matxakukoa. Mundakakoa eta Bermeokoa *Talie* da.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Talaijje*. Goian, Bermeotik Bakiora doan bide alboan.» (AEF31-262) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Talaijje* (Bermeo)» (AEF31-270)

Talako mollie (M)

Def.: Mundakako talako moila.

Tálie (B, M)

Def.: “Atalaya”. Matxakukoa *Talaidxie* da.

Dok.: Anton Erkoreka. «*Talie*. *Tala*» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Tala* (Mundaka)» (AEF31-270); «*Talie* (Bermeo)» (270)

Tellagorridzek (B-p, M)

Def.: D.: Capbreton. B-p: plaiaren kontra dauden etxeak, teila gorriak dauzkaten bost edo sei txalet. Kabreton nortetago dago, Baionako mandarantz daude.

Entz.: B-p: mazi egiten-eta sarri ibili naiz han. Gerran alemanak egoten izan dira han.

Lek.: *Tellagorridxak* / Ond.: *Tellagorrixak*

Tellagorridxetako posue (M)

Def.: "Fosa de Capbreton".

Tñesak (M)

Def.: D.: San Bicente de la Barqueran dauden mendi batzuk. Tina baten antza daukate.

Entz.: Tina nagusian farola dago han. Dzaradak Matxakuren modura ematen zituen. Goian atzeko alderditik Picos de Europa daude. Llanesen "Tinas falsas" daude, hauen antz-antzekoak dira.

Titillie (M)

Def.: D.: hirugarren Otoioaren ondoren datorren puntatxu bat, mendi bat.

Entz.: D.: Izaro atzean dena da harria Ogoñotik atera arte Titillie. Titillie agertuz gero hareia dator. Izarotik eta Titillara dena da harria. Kanpoko eskinadarako marka ere bada.

Ez: B-f

Tonpoipe (M), Tonpoipie (M)

Def.: Tonpoipea.

Dok.: Kortazar. «TONPOIPIE» (B1-234)

Tonpoye (M)

Def.: D.: Bermeon Frantxuren haitzen goikoa, Aritxatxu mandan.

Dok.: Ortuzar. «Tonpoi. Nombre de un lugar.»

TONPOI ANDIDXE (B-l); TONPOI NAGOSIDXE (B-l)

Def.: B-l: hor haitzen kontra dauden mendi txikitxu bi. Bat txikia da eta bestea handia.

Dok.: Anton Erkoreka. «Tonpoi andijé edo tonpoi nagosijé» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «Tonpoi andi (Bermeo)» (AEF31-270)

TONPOI TXIKIDXE (B-l-r)

Dok.: Anton Erkoreka. «Tonpoi txikijé» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «Tonpoi txiki (Bermeo)» (AEF31-270)

TX

Txankille (B-l), Txankilleko baixie (B-f); Txangille (M), Txangilleko baixie (M)

Def.: Bermeotik hurre dagoen baxa baten izena.

Entz.: D.: donostiar patroï batek etxada egin zion baxa horri eta badago kanta hori dela-eta. B-p: patroï batek egin zion Bermeon etxada haitz hari. Gero kanta atera zuten. / Patxi kantatzen hasi zen eta Leonek eta Rafaelek segitu zioten:

Selestino Selaya patroï famatua
Txankilleko baixari etxadi inikua
sardangua bota ta, persebak sakuan
persebak sakuan
artia urrututa serura begira

Dok.: Kortazar. «TXANGILLE, Txankille; TXANKIL AURRIEN BAIXA BAT» (B1-234) / Anton Erkoreka. «Trankilleko baisie» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «Trankilleko atxa (Bermeo)» (AEF31-270)

Txapela (B-p)

Def.: goiko kala bat. B-p: nortean 45 graduko latitudan.

Txatxarramendi (M), Txatxarramendiko islie (M)

Def.: Txatxarramendi, Mundakako itsasadarreko isla bat.

Txibitxa (M)

Def.: Txibitxaga, Bermeoko kale bat.

Dok.: Ortuzar. «Txibitxe. Nombre de un lugar.» / Anton Erkoreka. «Txibitxa eta Txibitxaga» (AEF31-265) / Markaida, Erkoreka, Duo. «Txibitxa (Bermeo)» (AEF31-270); Txibitxaga (Bermeo) (270)

Txibitxapie (M)

Def.: Txibitxapea.

Entz.: D.: Juanen untzitegia zegoen hor.

Txillebanku (M); Txillemanku (B-p); Txillumanku (B-f)

Def.: D.: Aporen nordesteko mandatxuan dagoen kala.

Entz.: B-f: Gibleko mendia Papardomankurako zabalago, irtenda gehiago, eta Txillumankurako estuago, egiten delako noroestean, eta noroestean joakeran egiten duzu zarratu, tapatzen-tapatzen-tapatzen. B-p: Txillemankun bai ibili naiz. Plentziako lehenengo Ollarganaren gainean ipintzen duzu *Agurie*, horrela errimatuta berari. Gero begiratu behar duzu Mundakatik irteten duen Antzorako mendia kabuan plantxari errimatuta dagoen, aorduan zaude ondo Txilemankurako. Botakera daukatsu nornoroestearen barrura. Plentzia gaineraino ateratzen duzunean Agurea kanpora, kalaren akabuan zaude. Ik. *Agurie*.

Dok.: Ortuzar. «*Txilimanko*. Nombre de una de las calas.» / Kortazar. «TXILLAMANKU, Txilamanku, Txilimanko» (B1-234)

Txorrokopunta (M)

Def.: Laidatxuko punta.

Dok.: Kortazar. «TXORROKOPUNTA» (B1-234) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Txorroko punte* (Mundaka)» (AEF31-270)

Txorrokopuntako atxak (M)Def., Oha.: Ik. *Peñas de Kareaga***Txorrokopuntako plaidxa (M)**

Def.: Laidatxu.

Sin.: Laidatxu, Ospitxaleko plaidxa

Txorrokopuntako subidxe (M)

Def.: Txorrokopuntako zubia.

U**Ugerri (B-l-r); Ugar arri (M), Ugar arriko baixie (M)**

Def.: Bermeoko talaren azpiko baxa, zabalean dagoena.

Dok.: Kortazar. «UGARRI, Ugar arri, Uger arri» (B1-234) / Anton Erkoreka. «*Ugerri* edo *Bermeoko ugerrijje*: Tonpoi txikiaren muturra eta bertako haitzak dira.» (AEF31-263) / Markaida, Erkoreka, Duo. «*Ugerri* (Bermeo)» (AEF31-270)

Ura daridxo (M)

Def.: D.: Basorda punta eta Bakio punta bitartean beti ura dariola dagoen mendia, Jatatik dator hori.

Ez: B-a-f

Dok.: Markaida, Erkoreka, Duo. «*Uredarione* (Bakio)» (AEF31-270) / Markaida. «*Uredarione, Urebarne*» (AEF31-257)

Urdaburu (M)

Def.: goiko kala bat.

Urdaibai (M)

Def.: badaki gaur Mundakako itsasadarren izena dena.

Oha.: ez dute esaten eurek.

Uresandi (M), Uresandidxe (M)

Def.: D.: Mundakako errioaren beste manda: Laga, Antzora, Laida, Kanale, Arteaga.

Urkúluek (B-r, M)

Def.: bixigutan-eta ibiltzeko kala.

Dok.: Kortazar. «URKULUE, Urkulos» (B1-234)

Usánt (B-p, M)

Def.: D.: Frantziako punta, Mantxako kanaleko sarrerakoa. Farola dauka.

ETNOTESTUAK (Dimas Zaldunbide)

1. BILLAUE

len, len atrapaten san ori errasia, amaitxu eiñdxa, errasi amaitxu eiñdxe. Oorte sin atxiña, ni gasti nayela, oorte sin getaridxarrak, sariak okitxe bien “billau-sariak”, amen be oten sien, amen be oten sien ba, bi edo iru dedikaten sinak e ori arraño atrapaten. Da getaridxarrak otorten sien, kanpañi itxen e billáuek atrapaten, bai, billauek. Da okitxebien atrapa ta gero bixirik, bustenetik amarra, da uretan okitxe bin bixirik, da andrak esate binin ba: “atara bat edo bi saltziko”, ataratebien, asala kendu ta sáltze san, arrain gosue

2. ESKUKARIE

eskukarie da arraidxin antz-antzekua, bardin-bardin-bardiño. Bay dako bustenien, sué. Auri dako, bustenin sue, ba ostantzin bardin-bardiño da. E buru dako, buru dako, olan lixu-lixu barik, ataten dau e musturra olan e konbias, ori arraño amen estu dxaten, enkanbio Mediterranuen, Mallorcan, dxaten da ori

– bai e?

bai. Se ni serbesidxun on nai Mallorcan iru urte, da plasara dxute naitxen neu erosten arraño. Bueno, da plasaku itxen, arraño ta daná dalá. Da, an asala kenduta dxate san. Amen be, iñoix dxan da, selan esangotzupa, andrak engañata, plasan. Esatiles asala kenduta arraidxiles bardin-bardiño dalakon, arraidxin ojakue, arraidxi lako bardin-bardin-bardiño da, asala kendute, asala kendute, ostantzien igiten da ser den e beren busten bi, aulan dako bustenin e sué

3. ITXASKATUA

itxaskatua, itxaskatua, atxiño, gerra-denporan usaten san, orrek omoten dau saña, koipie, barruko orrek, koipi omoten dau, da orregas koipias eitxe-san atxiño gosie ta bakixu, an gerra bueltan, da eitxen san arraño prejidu, orregas. Da baitxe usaten san ori, kurtzúluek, aldietan da kurtzuluk usaten sin orduen, kurtzulu da ba argi itxekue

– a bai, bai

da kurtzulutan da imintzeko orren saño, argi itzeko

4. ABUXA

abuxa, abuxa, ori kostako arraño da, kostako arraño da. E amentxe a, alkanarilletan da, portun da olakue oten da abuxe, bay dau beste abúx bat, beste abúx bat-au kanpoku, kalakua, kalan e, or e eun brasetan da atrapaten da. Bay

atrapaten da arrastan, arrastan, arrastako sarikas atrapaten da, Sananderen presidxo ona eitxe ban, arrain karu ixeten san, amen esta ukusten kosten e? Arrastan, da orretako barruen, estaípe, estaípa, botikantzako seuse itxeko alako urresuridxe laku dako barrue. Orreixik deitxuko tzu “pes plata” orreri. Orreixik deitxuko tzu. Baye da, kanpoko abuxe da ori, da barruko abuxe da ba txikidxaue ta-

– ori be atrapaten da, barrukua be bai?

barruku bai, atxiñe, atxiñe atrapaten san amen e serásukas, da dxateko, da oiñ atrapaten dau serásukas lupíñek atrapateko. Karnada bixidxe (esatiles)

5. ATALUA

pes luna: atalua. “Atalua”. Ori oten da, e, asalien, beren egue atata dala, aulan plin, plan, ordun oten da “lo” esaten du dauela, esaten du: “lo dau, atalue”. Da, egualdi kalmak dausenin da olan dauenin bare-bare ta aixe barik eta an ukusten die ba igual bost edo sei era batera ta aulan. Da esati dau, esakerie, esakeri dau, ataluk salta eitxen dau, aidin saltaten dau, iru bider saltaten dauena euskalduna dela

– da ostantzien kanpotarra

bai. Esakeri dau. Da atalu saltaten dauenien egualdi ona dauela, egualdi ona, bai

– da olan da? olan esaten da?

bai

– da olako bi?

atalo bi atrapa dus. Onetan esta dxaten, esta dxaten. Da, enkanbio, Ondarrun bai. Ondarrun, igiritxen da lepotik olan dana igiri, igiri, da barrun dako, aulan aragidxe suri-suri-suridxe, gatz askogas egosi, da gero orritxu, da, berakatza oridxugas bota ta angulales dau, gosó

– suk dxan su?

nik dxan dot bai. Bay Ondarruko patroí batek imiñdxe

6. AKULIE

Akulie kostako arrañe bueno kanpun be bai atrapaten da, akulie. Da oten die batzuk ederrak, amen e, kosten atrapaten di kasan, kasan e, lumies edo olan atrapaten die, da atxiñe gerra bueltan dxaten gendun. Da usaten san gedxau be, usaten san gedxau be, lebatzetako karnadatako be bai, esanin oten sardiñie edo antxobie, esanin oten, usaten gendun e lebatzak atrapateko, bai. Ori ta txibidxie amun imiñdxe. Da Elantxoben oten sien, Elantxoben oten sien akula-sariek, sarik oten sien akulak atrapateko. Da Elantxoben esaten dauie sopa-peskau eitxeko dela ona. Da esakeri oten da, esakeri oten da, andra gastiri bularra ekarteko ona dala, ori

7. BOTAKARRA

botakarra. Da, antz-antza dako, antz-antza dako, e, akulin antza dako, bai. Ori, ori da, akulik atza botaten dau aulako berde-atza botaten dau, se asur berdi dako akuliek. Asur berdie edo asu(l-) alaku dako. Da onek e botakarrak es, botakarrak asur suridxe dako. Botakarra usaten san len, oiñ estaípe, len e, imintxe bien antxobieles látatan, filetiak imintxe bien. Da au be atrapaten da ba trañekas, esatiles, a esta amoko arrañe, trañekas

8. IXURDIE TA MASOPIE

bai. Garaunetakos ixurdiek, oneles esatiles e, ganadules, beran garaunepe, da, solomue, solomu be ganadules, dala aregidxe, gorridxaue, okelie, aregidxe igual-igual e ganadules, bay da gorridxe, gorridxe, bai. Da masopi da, ixurdiñ e antzekua, ba antzekue, ixurditako mustur lusetxuaue, mustur lusetxuaue, da agiñetakos serriles, serri-, dentadura gustidxe dako serriles

– da marsopiek estako?

marsopi da txátuaue, txatuaue

– da orrek nondik ibiltzen dias?

len masopie aunarte, plairarte sartzen san, bai. Eiñ etxadi sardiñiri, artias da dxan sakupe, bai, bai bai bai. Da gero órreri e guardia-marinak eta atxiñe e? Atxiñe, tiroka ta eitxen tzoen da gedxau galdu eiñdxa ori, gedxau esta agertuten ametik. Ixurdi be gerratik ona, gitxi agertuten da (oiñ). Len e gerran e, gerra-aurrin asko, da gero ba bonbakas da bakixu, gerran e asko illdxe, da ametik Kantabrikotik badau, baye lengo lengo klasie, lengo beste es

9. KANALEKO OSTREIDXE

– da ostrape ametik atrapatzen dias?

len, aur erridxuen, Kanalen, on san ostreidxe, ostreidxe on san or, da, ori baiño go-, Kanalen on sin ostreidxa bi, bat deitxuten tzagun ostreidxa sarra, a desasidu san, da gero oten san beste ostreidxa amen, ónau, bérau. Da or e frantzesa be on san e matrimonidxu dxagoten ostrie, bai, da ori be galdu ein san. Oiñ e satitxuta dau, ausitxa dau dana ostreidxa gustidxe, ortxe Kanalen

10. TXIBIDXIE

txibidxi kostara otorten da e febreruen otorten da ta gero ya mayetzerako ya amaitxu eitxen da. E txibidxi urtebeko bixidxe dako. Txibidxi otorten da ona, kostara, e... séluen, arragas nastaten da, da gero eitxen txus arraultzak, arraultzak aulako (baltztxue)tie

– non eitxen txus orrek?

ba, amen erridxuen da, e atxen kontran da err- erramari pegata-ta eitxen dau, itxitxen dau arraultzie, da gero mayatzarako ukusten die ya iltxen, lantzin bat iltxen, iltxen, iltxen asalien, ukusten die, bai

11. MILLABARRIKIE

millabarriki bai, bai. Ori, millabarriki, otorten da, baporen e edo enbarkasiñun estelan, loidxe dxaten, loidxe botaten dena, a dxaten, die, e, elayen, elaye da “golondrina”, elayen antzekutie, da, sarritxen atrapatzen da, otorten die, gaues e, argire ta atrapatzen die enbarkasiñun itxasuen, da dako atzá, baye orrek ukusten basus, ukusten basus bertan popapien, bertan estelan atzien, listo (on), egualdi txarrak datos-da, bai

– ta egidxe ixaten da ori?

bai bai bai bai. Patroi bat oten san e, Ondarrun bai, atxiñe, patroye arrasterutakue: Artapelo, esixena, esixena, arek ukuste banin orrek e atzien arribadan sartzen san,

como, ya como fijo ixeten san egualdi txarra (...), orrek on eskero an atzin e dxaten da bertan urten barik, auri

12. GERO TA ARRAIN GITXIAGO ITXASOAN

bai, erromerue atrapa san ondo bay gero ori galdu in san ori be galdu. Arraño amen Kantabrikun e, galtzin due, bai lebatza bai besegue galtzin due, galtzin due

– penie esta?

bai, galtzin due. Amen e, bakixu danetara dxokatu de-ta, arrastan be ein tzaugu geuk e, geu ixan gara txarrak, kostararte sartunde ta, arrasta edoser da, e, dxuten giñen Frantziko kostara ta, antxobillie, aul-, (aunen gañako) antxobillatxu atrapa, da a lebatza da ta geuk illdxu, arek esti asi, toneladak eta toneladak liorrera ekarri txe

– esaten da piedraboli dala txarra

piedrabolipe ein (tzaun), e, arrastie, txarrá da. Onbre, dana darue, aurretik atrapatzen dauen dana. Da, piedrabolik eiñdxau ba arraño txikidxe eta andidxe danak atrapatzen txus ámuas, da ámo asko bota da gero, káletan galdu be bai apaidxuk eta an e, an e... bueno! alperrik galdu eiñdxe, kala(k) gustidxe

– ori be txarra esta?

bai, alperri galdu iñdxe. Gero, on sin beste sare batzuk, oin estaitx prohibite bakoe baye len ote sien, bolántak deitxuten ixen tzon sariek. Bolántak deitxuten ixen tzon sariek, da orrek kalan bota, kánpuen, beseguten da, lebatzetan da, botate bien, da egualdi txarras igual galdu, da, nailonesko sarik ixaten sin, arek an lotze sien, onduen galdute, da málle arraño ta ill dxe, usteldu te bakixu, bai. Urte baten e gu arrastan gabiltzasela Sananderetik, kala bat-au or, kala bat-au “la marona”, ixena dakona, “la marona”, da or, errekaixi ote sanien, errekaixe suábetxue, atrapate san besegue, ondo. Orrek sarik asi sinien, an be botate bien da, galdu sariek eta, arraño galdu ein san

– bolantak sien orrek

bai. Oin beitu, oin atrapatzen tzu eun kilo besegu da ño! Eun kilo beseu. Asko! Da atxiño ba, eun arru be bai, atrapa da besegue. Eun arru be bai. E, neuri be kuadra dxast e atrapatzen e, amar tonelada besegu etxada baten, da ortxe, ortxe kalan, Marona. Ordu bi txa erdiko etxadie okitxe ban, amar tonelada atrapatzen, el año sesenta y siete

– topie ixango san ori?

sako bete. El año sesenta y siete, día siete de diciembre. Amar tonelada bese(g)u. Oñ ixen basan beitu, aberastu, aberastu. Arek ordun eiñdxoskun amar ogorloko killue, killue. El año sesenta y siete

13. GONIDXUE

gónidxu da aparato bat barrun eruten dauena, subidxen, subidxen eruten dauena. Da, omoten dau óndak, óndak omoten txus, len omote ban Plónisek, Lúgok... Plonisek, Lúgok eta estaitx Arkatxonek omoten baban. Ori da, da omoten dau sonidue. Da a sonidue, eitxen su marka. Márka, da omoten tzu errunbue, e... da gero artze su, iru diferentiek

– errunbu dxakitxeko es?

e kasu baterako, seu non sausen dxakitxeko, artze su, Plónix, da artze su beste-, Lugo edo, da Arcachon da, iru soniduek, iru sonido, baitxe gure basu artze su, Radio Bilbao be, e Radio San Sebastian. Se, radidxu dako, aparte gonidxu, rádidxu dako, da artzen su iru soniduek. Da non atrabesaten den, an, or saus. Formaten den e triangulun e barruen, or e or saus, bértisetan, or saus

– ibiltxen dias orrek?

gónidxu ba, Bermion danak, enbarkasiño gustidxe dakotzu gónidxue. Gónidxu ta radarrak eta, orrek, oiñ e, kasi gónidxue, e... enbarkasiño au e ba markateko be bai, se rúnbotan dauen, gónidxue da, e... Kabo Matxixakok omoten dau ba sonido bat. Da seuk márkate su a, da sonidue, noix flójuen dauen, an errunbun dau. Semat eta sonido altuau dauen, errunboti fuera saus baye, sus e, márkaten-markaten-markaten da sonidue noix baixuen dauen, antxe errunbun dau e, ori... esatiles ba Matxaku edo, Donosti edo... Sanandere edo, seuk gusun e-

– Mundekan be on dies orrek gausek?

on- on da enbarkasiñuek on dinin andidxepe bai. Bueno, atxiñe es baye, orrek a oingutie. Amen on sin e ba enbarkasiño asi bi txe orrek okitxe bin gonidxue

14. BLANKURIE

blankuri da, antxogie, bokarta, dauenien, asal-ganien oten da, asal-ganin oten da, sarritxen e, buru-agiridxen, buru-agiridxen, buru-agiridxen. Orrek e, kalmí dauenin da egualdi ederra dauenin e, áurdun e, blankúrek. Edo, e, gero, estaitx or bakosu baye, gero dau beste bat “andana gorridxe”. Andana gorridxe, da, gorridxe ukuste su, arraño, es asalien, e, lau brasan edo, bos brasan edo, ukusten da, gorridxe, ori da “andana gorridxe”. Da blankuri da arraño asalin dauenien. Bermion be igual ixengo da

15. ESKIÑADIE

eskiñadie = arridxe ta arie, arridxe, arín bitxarti, eskiñi, eskiñi. Ori arridxe da Ogoñoti datorrena, da, onek arridxe urteten dau, nór-nordesteka, nór-nordesteka, urteten dau, ogetasei metrorarte edo, igual e gitxitxuau, bai, ogetasei metrorarte edo gitxitxuau, da agertuten da, ordun Lekeitxoko farola, bai, Lekeitxoko farola agertuten denien, orduen akabaten da eskiñadie da dator basie edo arie. Bueno. Amen dau beste eskiñada bat deitxuten dxakona, se Otzarri dau, ar(i)n bitxartin dau, Otzarriko baixietako buelta gustidxen arie, arie. Da dau ba término bat e, semat e milla erdidxen e erredondela edo dako arie, da gero dator atxa, arridxe. Da, an arridxen, beñ e allega eskero, lesteraka, lesteraka dxunda, amen e, amen e... Lagá, Lagá-púntik urteten dauena, esto, or dau karabiñerun kaseti ixeneko etze bat, bai. Da aren parajera allegaten sarenien aregas e norte-, norte-sur, andik gora dau arridxe, andik gora dau arridxe allega arte, allega arte Lagako baixie, Lagako baixera allegate sarenien, andik gora dau arie, arie bai

– ortik arraintxen ibiltxeko-

arraitxan ibiltxeko tximinoitxen da, orrek eskiñadak eta orrek, da breketan-da ibiltxeko

16. TRIUEN

bai. Len gedxau ote san. Baye, oiñ e Bermio atunerue eiñdxa gedxau. Len arrastakuek ixen din e armadoriek, gero atuneru eiñdxa gedxau. Badaus ondiño armadorik arrastakuek. Ba Bermion estau arrastako enbarkasiñorik, ber- bertan Bermion. Dxaubi:pai, baye Ondarrutik edo Pásaitxik dabiltzasenak. Au da bue, brúsue... bue, “baka” diño baye bue, bue... tríue, bai, onek irurek, onek e bi- bi, tríue, iru enbarkasiño ixeten di bardiñek, triue, da bat-abil beti, rútan, osea, e eitxen da biar, triuen, bi daus biarrien, da batepakarrik artzen dau arraño barrure. Allegaten denin erritxi dauena, arraiño saltzen dxunda dau a, erritxik allegaten denien, enparejaten da bestias, da, bestia arraño artun dauena, berapakarrik enbarkaten dau arraño gustidxe, ba amar egun edo amabi edo se tardaten dauen bestik dxun da etorridxe(n), da gero du a, bestik enpareja, da gero bat, bestik enbarkaten (dau), ori da tríue. Ibil nai triu:n be

17. KASAKO APAIDXUE

bueno, usaten da pitxi be bai, se, e, atunetako, da kurrukana. Da usaten da, ba, usaten da, txikoteskue, maimena. Da e, usaten da. Da puntan oiñ e, len alanbrie usaten san, karnadan e imiñdxe alanbrie, da oiñ usaten da fitxie, bai. Da.. kañabera da dabiltzasenien, bueno, onek, lebasaliek, txikidxe, lebasaliek dabiltzasenak atunetan, onek karretatakoye, karretak, atunetako, se lagun gitxi daus da botaten tzu amalau edo amasei apaidxo, da lau, bos lagun dues. Ordun dakoe “karretak”, da euren frenukas da imiñdxe. Orretaru pitxie, se karretie, agarraten dauenin e, biraten dau(i) ba, orregas, makinilli- esatiles eskus. Ori da, da, kurrukana da baitxe ba amen kasan ibiltzen dena txitxarrota-da. (Ba) kurrukan txikidxe, kasa- kasako apaidxue, kasako apaidxu da, ori da kurrukana

18. ARRASTAN

kortxoko txikoteyen, erdidxen due olan biribillien, da deitxuten dxako orreri “bixerie”, bai, bixerie. Gero ortitue, sakorarte, deitxuten dxako “burlóye”, burloye, deitxuten dxako “burloye”, baye, burloye deitxuten tzaugu beraun-, beraunetik e, beraunin due, beste, oiñ e, len usate sin malletadunak, oiñ uxaten di alanbraskuek, burloyek. Da orretie, katik imintxen dxakoenak, ondun e, ondun asentateko arrasterako apaidxue, arrastateko. Da ortik asi txe sakorarte da burloye. Da gero dator sakue. Da, burlói bidxen bitxartien, esatiles, kortxoko burloye, da berauneko burloien, orreri deitxuten dxakoe “mándak”, mandak, da koronen bitxartie, koronin aspidxeri deitxuten dxako “papuek”, bai, papuek. Da ortik atzera da, “burloye”, sakorarte, eso es

– “relinga del corcho” selan esaten da orduan?

kortxoko txikota, kórtxoko txikota. Baye, arrastan esta eruten txikota e?, edo due, malletaduna, malleta fiñe edo olan due, da orretan amarraten (da) gero kortxuk altzateko, apur bet, esatiles sabalduteko sarie

– sariek es, emen diño dausela iru klase: redes de bou, redes de baca, ta redes de pareja, “redes de bou”

bai, bai, re- re de bou, re de bou da-

– selan esango lekixu euskeras ori, “redes de bou”?

e bouen sarie, bouen sarie. Orrek usaten die, mandaktarue laburrauek, mandataru laburrauek, burloyeti txikidxauek, da, ostantzien, bardin-antzero. Buek, arrasteru:k e, parejik eta enbarkaten dau sarie, puntálakas da buek enbarkaten dau eskus, sakorarte eskús, da gero sakora allegaten denien, arraño enbarkateko, saku enbarkateko, omoten tzoe, e estrapo bat da, puntal e orreas, aparejus edo puntalas enbarkaten dau barrure

– biar gedxau dako orduen esta?

es, gero selan ala, mandatik alaten dauiles, imintxen tzu bertan kostadun esta? Sarie alata, da gero saku enbarkaten tzu, bera sarie, sakue, arraño, aulako txiko bat-ako, sakun aspian, ataten dau arraño, da bera saku du ostabe uretara ta kostadun daueles an du ra-ra-ra-ra uretara, atzero bera sarie, apurtute espadau. Da, gero dau e kalói bidxek, kaloi bidxetati due malletie, malletie. Malleti due atera. Da, atiek, erriten dau e martxa-martxa-martxan da, atiek sabalduten dinien, ate bidxek sabalduten dinien-

– bi daus?

ate bi, bai, burloi bakotxien, edo, kalo(i ba) manda bakotxien darue atie. Da segun se ur, erriten dxako onenbeste malleta edo arenbeste malleta. Buek malleta gitxiau usaten dau parejipaiño. Parejik por regla jeneral beren sei malleta beti erriten txus, e urasidxen, sei malleta, oiñ amen sikuten, Frantziko kosten da sikuten, sikuten deitxuten tzaqu ba, irurogei mille ta, irurogei brasetati barrure, or lau malleta, bai, lau malleta ingeru. Da, erriten da, parejik alanbri be gedxau erriten dau, alanbrik e, alanbri be gedxau erriten dau, buepaiño, buek e, buek e darue, onek e sarin beyen be, dárues e tanbórrak esate baterako, tanborrak esate baterako, pixu be gedxau, da laburrau errita dxuten da parejipaiño. Parejiek segun se ur, e, esate baterako ba, piesi da, piesitako alanbri- piesitako berreun brasa, berreun brasa, baye oten da, erdibitxute, esatiles e, eunbana brasa, bueno berreun metro gut esan, eun bana metro, erriten da, da ba berreun e edo eun da berrotamar brasetan erriten die ba igual, sei piesa esaten tzaqunak, bay die eun metrokuek, orretus markata kati(egas), katie da katin- /.../ katin mállie, ixeten da ta, an imintxen da, amarrata, esatiles e, grilleties e ori. Da, erriten da atzetik eta, a due erremorkan. Onek e, buek erriten dau, mandatik. Atzin dako, a e, “aorka-perru” deitxuten dxako, aorka-perru gantxo bat, da arek agarraten dau e gantxue, a da, due, “sobre maquinilla”, makinill(a)n frénata, due buek. Da, bákíek, da, parejiek, dárue, atzien, (erremorkan)

– ibil sara orretan, bou-

bouen enai ibilli baye bákan da, parejan bai

– baye bakixu bouen gausak

bai, bai bai. Da bákíek, daus bakak erriten dau- erriten dauinak sarie, “estilo bou”, mandatik, da bakatakosus, erriten dauinak parejiles, atzetik, erriten dau, bai, muy bien

– da orduen “redes de baca” selan esaten da?

ba- bardiñ- bardiñdx. E, báka- bákako sarí da, parejin antza-antza-antza-antza dako. Oiñ, lusiau edo laburraue, burloi lusiau edo burloi laburraue, edo manda

lusiauek edo laburrauek, ori ixeten da segun se iñdxar dakon enbarkasiñuek. Se iñdxar dakon makiñiek. Da, imintxen dxako, e, bai alanbrie nai malleti be, lodidxaue edo méyaue, segun se iñdxar dakon motorrak, eso es

– baye olan esaten da esta? bakako sarie

bai, bákako sarie, bai bai bai

– da “redes de pareja” selan-

ba bardin- bardiñdx, bardiñdx, bardiñdx. E, bakiek, bákako-, edo parejako sarie, ba da bardiñe. Oiñ, enbarkasiño bitarules, parejan enbarkasiño bitaru ori, e on-, erremorkan. Da ixeten die, luxiauek, mandape luxiauek ixeten die, bákakupaiño

– da amen ori ibiltxen sin olan enbarkasiño bi ta olan batera?

bai, pareja bi, ni parejan ibil nai

– emetik, bai?

bai, ni parejan ibil nai ba ogetalau urte

– da bakarrik es?

bákan ibil nai, iru urte

– diñot, barko baten bakarrik, pareja barik

bákarra, báki da bakarra. Da bu be bakarra da. Pareji da bi, da bué nai báki da bat, enbarkasiño bat, eso es

19. ARRASTAN 2

– da segun maniobrie selan eitxen dauen: clásico, maniobra por el costao da rampero, maniobra

bai esan tzut, esan tzut. Maniobrie atzetik bota sarie ta atzetik enbarkaten dau e, ranpleruek. Da, buek, estiborretik por regla jeneral, enbarkaten dau sarie. Da bakie baborretik, sari enbarkateko, eso es

– dauela bou klasikue, betikue. Diño, justo debajo del puente se encuentra la “maquinilla”

bai, makinillie, makinillie, or due, makinillan due, makinillitako tanborra, da an tanborran due, alanbrie, tanborrien bertan due alanbrie, da, esan tzuten modun buek, malleta gitxi usaten dau ta malleti be por regla jeneral daru bertan tanborrien, da buetarus tanbor bi, tanbor bi, an due alanbrie, apaidxu esate baterako, an darue, malletak, da alanbrie. Gero, estiborretik, dules, eitxen tzue, malleta bat atera, atzeko atera, da beste malleti aurreko atera. Ori da-, da “sobre-freno”, gero dus erriten-erriten-erriten, makiñe gustidxen, da istuen, sobre-freno istuen, da gero, e, pentzaten dauenin patroyek neiku erri dauena, elementue neiku-, bidxepardin erri bi dauie, neiku elemento erri dauena, ba ordun eitxen da frena, da aorka-perruas artzen dauie atzetik, da an due aorkan-perrun péntzura due, da frénun péntzure, makinillako frénun péntzura due, a sarie, tiraka, asten da tíraka

20. KANTILLE

– su trabajo se realiza en los cantiles, sitio que forma escalón en la costa o en el fondo del mar, “cantiles” entzun su?

kantille da ba, e, plaidxe ta gero urandidxen dxausikerie, ori da kantille, bai, baye,

e arrastan igual eitzen su kantillien e nai eitze su plaidxen be bai. Plaidxa deitzuten tzagu lixue, da “kantil-ertza” deitxuten tzagu mandie bera, kantil-ertza, da gero dator kantille

– da kalak eta plaidxek estis bardin-

kali ta plaidxe dana da bat, dana da bat, bai

– da selan esaten sue geidxau?

arrastan: pláidxa, bai, da, tertzak, esto, bolantakas-da, e piedrabolakas da orrekas, deitxuten tzagu “kalie”, kálie.

– da kantille selan esaten da?

kantille

– da olako bi?

kantil bi

– olan?

bai bai, kantille bai, kantille. E, amen e sarri esaten da: eun milletako kantillien, eun milletako kantillien, oiñ atunetan be esaten tzue: non ibil sarie? ta, kantillin ertz- kantil-ertzien, esate baterako da, eun milletati gora, ameti nórtien, ametik e, esatiles, Mundekatik esate baterako nórtien, eun mille-, eun da bos millen, nortin eitzen da kantille. Kantille amaitxu: pláidxe, esatiles kantille due, kantillin sues kantillin-kantillin, da, plaidxe, ori da ba eun milletako kantillertza. Gero dakosu, berreun mille, berreun mille Cástrogas, nórtien, or be plaidxe dau, se, kantille, amen e gure, gure esatiles Frantziko kostan, norustin bere eitzen da plaidxe ta kantille, norustin bere, norustin bere eitzen da kantille, eso es

21. ARRASTAN 3

– cambios de red esateko, imprimir mayor velocidad a los cambios de red, sariek e mobidu edo ein bi dies edo

..belosidadie, arrasta, arrasta(n), ixeten da, segun seuk e patroyek ukusten dauen, asten sara tíreka ba, errebolusiño gitxiaugas, asten sara tireka-tireka-tireka, da segun selan astunduten, asmaten sun enbarkasiñu sus makiñe gedxau emoten, “mas belosida”, makiñe gedxau omoten. Da gero, omoten tzasu ba, ordubete garrenin edo seuk pentzaten sunien, ba, aldi dauen e dana motorrak, da an darusu arrastan. Ori ixengo da “cambio de belosida”, ori ixengo da

22. KANTAK

– da Mundakan “tragotzarie”, tragotzarak, tragotzarie, es?

es, beti-xen da otzarie

– da “tragotzarie”?

es, se, kanti dau: tragola, tragola, tragola, soidxia

itxasorako otzaria

ori Mundekako kanti da. Da atxiñeku da ori, alan da se

– da “tragotzarie” esta esaten?

amen es, amen “otzarie” ixen da beti, otzarie

– ori Mundekako-, ori esta Bermioko kantie?

es, es, Mundekaku da. Atxiña, ori kantaten san aratustitan, kantaten san ori. Ba

orreitxi diñotzupa, atxiñe olan kantaten basan, otzarie, esta esta esaten traren-
otzarie, se, tragol-otzarie, “tragola” bakixu ser den?

– da kantik selan segiten dau gero?

ai, es estaitx akordun ba-

tragola, tragola, tragola, soidxia

itxasorako otzaria

da, ortxé akabaten da, ori ixen bi dau estribillun bat, beste kanta batena.
Aratustitan kantaten da ori, se atxiñe, kantaten san e, beste kanta bape, beste kanta
bat, e, ori kantaten ixen tzoë, neure amaiñarrebari, difuntiri:

Saspi, papardo dakot
pixuen aspidxen
etorri ona Germana
bakotxa iruna errial
dirua eskuen ganian
batela molla sarrian
balandria deskargatzen
matxiñien albuñ
ura beran portuen
arriketzak iragoten
neskatillen buruen

Iru bapor falta
motorrak etzien
berrogei papardo-otzara
kofradixen aurrien
paparda txiki bat
pobriak eskien
dxo lelengo kanpaya
bos da erdidxetie
dxo bigarren kanpaya
seiretan bentie

ori kantaten tzoen neure amaiñarrebari, atxiñe

– da akordaten sara

bai bai bai. Da, amen e, kantak, aratustitako kantak, nik okiñ in tas, da oiñ estaitx
non ongo dien, aratustitako kantak. E, beste bat ixeten san:

Urremendeko arraintzaliak
duasenian kalara

da ya enai akordaten ya. Batzuk (akordaten nai baya)

– kanta asko esta? Mundakan da-

bai, Mundekan aratustik famosuk ixen di beti, bai. Atorrakas, bakixu atorrak

sertz(u)tisen)

– atorrak, ena-

a dxan-, a dxantzidxe da a. A-, au e, au etzi da a, aurtik pasaten. Urtin-urtin eitxen daue au rekorridue, (ortixik)

– da len be eitxen san-

atxiñetik, atxiñatik. Atorrak, Mundekan beti ixen di atorrak. Nik e, esetuten dotenetik e? umetarik, ni(..) umetarik e beti esetu dot atorrak, bai. Da, geidxenak, gastiek, geidxenak gastiek, dakoye atorrak etzien. Geidxenak e? geidxenak, bai, gure etzin e badaus e ontxe be iru atorra, semienak. An daus, gordeta

– seupe-

e ni neu es. Ori geidxenak, atorrakas urteten ixen dauenak ixen di estudiantiek, estudiantik e b- makiñistarako ta, ba-, e pilotorako ta onek e, da injenierorako ta, estudiantik geidxenak ixen die, e atorrakas urten dauinak. Eso es

– bai famosutie

ba Mundekako atorrak, bai bai, baye- badiñotzut, atxiñetik. Da aur daus etzien

23. KAIXERREN BAIXIE

– da Kaixerren baixie non dau? ta, seuri entzunda esta, seure aitzitxe ixan sala..., dxakin bes, eurek selan esaten tzoze?

orreri baixiri, estakidxie bádau be, estakidxie, estakidxie. Ori baixi amen dau, Ixaro ta, Ixaro ta Murgú bitxartien, Ixaro Murgu bitxartien, Altarriko eskiñadi deitxuten dxako, apur bat arau dau arridxe, esati-, arie esta ta, arridxe. Da or arridxen, deitxuten dxako: Altarriko arridxe, baye ori Altarriko arrira allega baiño lelengo, a onau, Mundekarau, dau ori baixie, da deitxuten dxako: Kaixerren baixie se geure aitzitxe topa ban ori txe. Da or dau, lelau Murguko eskiñadie, da Murguko eskiñadati sabaldute, ori dau, Murguko eskiñadi da, Santa Mariko torrie, Bermikue, Santa Mariko torrie, Antzora puntan, e torrie bera, torre-púntie, k(e)jike dauela, da Mundekako torrie, kanposantoko etzien, Agarreko etzien imiñdxe, dau ori, Murguko eskiñadie, da Kaixerren baixi dau, Santa Eufemiako torrie, Antzo- edo nik “Antzora” esan dot len, Lamera-puntan, Lamera-puntan, “Antzora” esan dopaye, Lamera-punten imiñdxe, Santa Eufemiako elixie, torrie, da barrako, Mundekako barrako pálu, kofradixeko atitan, or bentanan, bentana (nagosidxe selan dauen barrena), ortxe barr(u)n imiñdxe dau, ori dau baixie, bai

24. IXURDIE

ixurdie, atxiñe ibiltxe san, antxobi ataraten ixurdias

– emetik ibiltxe sin ixurdak?

asko, bai bai, emen danien bay gerran dxun da, illdxa asko, ixurdie. Da gero ametik, ona kostara errima be esan eitxen gero gerratik ona, estaipa beste bide batzuk artun edo berak arrañek edo, da, ixurdie ba, antxobi atarate san ixurdigas, ixurdi dxuten san da bera- dxateko, atate ban “gorridxe” esaten sana, gorridxe, da, bustenas eitxe banien, dxote banien, oten san ba, ondora botaten edo estaipa, da ordun esaten gendun “ixurdataus brauntadaka”, bai

– ori itxen e-

bustenas dxote banien, da “dxangiuen”

– ser da ori “dxangiuen”?

dxangiuen esaten gendun, “ixurdataus dxangiuen”, oten sin dzi! artes-artes sartze sin da dxa(te)n, da gora da dzan! da gero estaipa, betete sinien, eitxe bien, bustenas dxo, pla! da esaten gendun “ixurdataus brauntadaka”, bai. Dxangiuen da brauntadaka

– ori bermiotarrape esango-

bai, bai bai bai bai bai, bermiotarrape ori esango (ben) bai. Se ordun e ixurdin atzin e atrapate san arraño

– da Laidetik eta ibiltxen sien?

e, ona, esan errimaten on- ona otorte sin ma(r)sopak, ona portorarte, marsopak otorte sien. Da masopie be, galdu iñdxex, ma(r)sopie, e, sardiñetan e ein etxadie, (da ordun) amen badidxen ba sardiñe asko ta ot(e-san) da, eiñ etxadi ta, (onako) allegate sin marsopak eta dxate bin sakue ta, sardiñe gustidxe dxan. Eitxe bin saku be, esatiles sarien e- bera be ausi. Da, orrek, ordun oten san “trinkadori” deitxuten ixen dxakon enbarkasiñue, da, trinkadorik eta, eskopetakas-da eitxe bien orrek, ori desaparecido eiñdxex amen e ori arraño, tírukas-da, bai. Da ori otorte san aunarte, pláirarte, aunarte Mundekararte. Ixurdie, sartze san, kosti dxoten sartze sanin se-seguru-seguru sardiñi atate ban. Dxuten denien, ba dxuten sanin arrañoen e useñi(e)n dxute sanin kórridxen ño! korri andidxe, da dxuten giñen enbarkasiñu(k) beren atzien. Da sartzen san- saneko kostara, atate ban antxobi atara biarrin sardiñie, bai

– da seu ibil sara olan e?

bai bai bai, gastetan, gero ni ya arrastan-da dxun nai, bay gastetan bai, ixurdin atzin da bai, bai bai, Donostitxik eta, Ondarribidxatik eta bai

– topateko arraño?

eurek, eurak, eurak-, suk e ixurdi topaten sendun, ixurdi topa ta bera dxagon, berak atate ban, esatiles gogu dakonin edo

25. KALAK

besegue ta lebatza, Apon e lebatza atrapaten san e, esko-apaixdutan da, oiñ e palangrakas dabiltzaseles oiñ e, oiñ esta kálie lengo moduen. Len e “Apora gues” da danak oten sien ba alkarren ganin lebasaliek, amo bateko apaixdukas baye oiñ e, oiñ edonondik e da kálie. Ondú on eskero, káli da ya. Atxiñe, esan botaten, amen otamar da berrogei brasetan da esan botaten palangrerik, lebatzetako palangrak onek e, bolantak. Da oin botaten da ba edonon, da atrapaten da ba or be atrapaten da lebatza berrogei brasetan da orretan da atrapaten da lebatza

– Yustabanku, gero Txi-

Txillebanku, Txillebanku, dau, Apón, nordesteko mandatxuen, baye bertan

– onau es?

es, au, Txillebanku au- Txillebanku amen dau, nordestien. Apur bat e nordesterau, es-, apur bat nordesterau. Da gero, ba dakosu, Papardobanku, bai

– bakixu markak, akordaten sara?

es, enai akordaten, enai akordaten. Uniko akordaten nayena da, Okarantza,

Okarantza, kabuti nórtien, Matxakuti nórtien, da agertute senien, onetako, sues, pláidxen-pláidxen-pláidxen da, posue, urandidxe. Da segidu bertan errunbuen da topate su Okarantzako sikutie, osea pláidxe, bai, Okarantza. Da, Okarantza, sartzen sarenin pláire, urteten dau Galiko farolak, Galie, Bílboku Gal-, Galiko farola agertuten denien, nortin urte ta Okarantza... Sigarre da Urkúluek daus, Okarantza, bueno, dana bat, ségidxen, ségidxen, ségidxen e, Okarantzatik lesterantz, lesterantz eitzen dau, etxe- etxes- erres- Erresako edo ori-

– Errekado?

Errekado, Errekado barrurau da bai. Bai, au da Errekado, Errekado. Da gero datos Urkuluek, gero dator Sigarre nordesteka. Gero dator Laugának, da Lauganetati Kalabarrira, Kalabarririk dako urandidxe. Kalabarriko urandidxe, márkaten da, Ogoñon, Ogoñon, Mendi baltz, pegaten denien, Ogoñori, sarratu gúrarik, aur dator urandidxe. Da ori urandidxe pása beste alderdira, da dator Kalafaltzo

– kala baten ixena da “Urandidxe”?

es, es es es, urandidxe = pósue. Pósue. Da, Kalabarri, da (eiñ e) ori pósue, Kalabarriko, “Goidxerriko urá” deitxuten dxako, “Goidxerriko urandidxe” deitxuten tzo orreri, Goidxerriko urandidxe. Pásaten sunin Goidxerriko urandidxe dator Kalafaltzo, da Kalafaltzon, arrastan, botaten gendun, sarie, da pasaten giñen Santamorotik, Búrgosetik, Pitonetik, pásaten giñen, Arritxure, arrastan

– kali da “Arritxu” es?

bai, Arritxu kali da. Da gero datos, e... “Ondarrutarren kalak” deitxuten dxakoenak, ondarrutarren kalak, amen dau, Andrakala, da Kóstarren kála, amen estaus apunteta, bai amen dau, Kóstarren kala, da Andrakala ta onetie, ondarrutarren kalak deitxuten dxakoe. Da, Arritxu = lekéitxarren kálie, bai, lekeitxarren kálie. Da, Búrgos, da Pitón da onek, geidxenak elantxobetarrak, bai

– da “Basá” beste bat-au?

bai, dana da bat, dana da bat, esatiles e, kánporautxuau, barrurautxuau, esatiles plataformi dana esta? plataformie dakuna kostán, dako orrek ba, e, órrek, selan da? e... ebaitxe on biarrien póso andidxegas, barrutik be pása lei. Dana da plai bat, baye dau ba dibididute, ixenak imiñdxe, ba kasu baterako amen dako séno bat, da sénuri, areri sénuri ba deitxuten tzo tal, kálie, da gero dator puntagana arena sénuna, kánpotik urandidxe dakoles, da, areri puntaganari ba beste ixen bat, gero a-, beste errekoduri beste ixen bat, aulan dator ori, bai... Amen asi Arritxun, da Plai Asunerarte, Plai Asunerarte, arrastan dxuten da, etxada baten, etxada baten, orreitxi diñotzupa, da pásaten sara Andrakalatik edo, Kostarren kalatik pasaten sara Plai Asunerako, baye, da kála bat dana, kála bat, oiñ, diferente ixenakas. Andrakala da barrurengo kálie, Kóstarren kala dau kánporau, bertan e, errunbuen, Ondarrutik urten da bertan errunbuen, ba kánporau, deitxuten tzoe, eso es

– Lumas-

Lumátxak, bai, Pitonen e, Pitonen e da- ori be Pitonen bertan

– selan esaten sue suek?

Lumátxak, Lumatxa. Orretie, esan tzutena, one Piton, Burgos da Santamoro ta Lumátxak, Arritxu, ori dana da bat e esate baterako

– Arritxuk?

Arritxu, Arritxu, bai. Amen eitxen da, arrastan dxun eskero Santamorotik, Santamorotik esaten du, bay Kalafaltzon botaten da sarie, da, pásaten sarenien, Arritxura pásateko, barruti pasa leixu, baye, arridxe daueles, arridxe, orreixik dator “Arritxu” ixena, bai, arridxe dakoles, pásate sara, posó bat eitxen da. Póso bat, posue, e, álako se- selan esplikako tzut? Alako entrada bat, posue. Da, posun ganetik pasaten sara beste alderdire, arrastan, saré ta gusti, sare ta gusti, makiña asko emonda, dxote sunin e, ori, mandie, beste mandie ba, (makiñi) altzate su an

26. KOSTERAK

atunen kosterie San Pedrutati gora, urrirarte. Bueno urridxe, amaitxu arte, nobienbrerarte, nobienbrien. Ameko nórtoko kosterie e? Nórtoko kosterie, gero ba Canariasera-ta, Asoresera-ta badus ba negun be bai. Baye amekue, San Pedrutatik eta... urridxe, nobienbre, nobienbre(ra)

– da simarroyena?

simarroyena, simarroye por regla jeneral atxiñe, otorte san, auntxe mayetzien, bokarten atzin otorte san, mayetzien. Ba oiñ e, e ori be udan dabil e, dabillena, estau lengo árek masak, simarroyek masak estaus lengules. Da simarroye etorte san e, idxe port(u)rarte otorte san simarroye atxiñe. Da, oiñ e ba... ba junioti gora, junioti gora bai

– bokarta?

bokarta, atxiñe, aste san, martidxen lélengutan... San Jos(i)tako partillak eitxe sien, (San Jose ensegida da) martidxen emeretzidxe, partillak eitxe sien. Oin dator atzeratu(...), ara beitu abrillen askana, gaur. Da, ekar dau bokarta baye se, mille killo- bi mille killo, amar kaja- ogei kaja... esta ixen e arrain esateku(k) ondiño, arrain ederra bai andidxe, bay esta ixen ondiño arrain esateko arrañe

– nois arte ixaten san ori?

ba mayetzin askanetararte, San Pedrutararte, San Pedrutarako ya prepare sin e esatiles union erdidxetarako ya preparaten sin atunetan urteteko. Da oiñ, ba, onek lebasalik eta juniun baterako ya urten eitxen dau atunetan, badus e oestin barrure ba, Atlantikora bille, arrañe topaten. Ori da

– da txitxarrue?

txitxarru urte gustidxen (ataraten da), txitxarru urte gustidxen atrapatzen da, gitxiau-gedxau urte gustidxen

– estako ille batzuk olan?

e... estako, bueno! Txitxarrutakona da koipie ba disienbre-enero, dako koipie ba erreteko ta labarako ta gero ba siku ixeten da txitxarrue. Unico, kasan atrapatzen dena udan, txitxarro txikidxe, txitxarro suridxe, kasan atrapatzen da batelakas, edo motorrakas, motortxukas, ori be arrain goso-, orrek koipi okitxen dau. Ba ostantzin dakosu, txitxarro klase asko dakosu: txitxarro buruandidxe, ori da, abarketin narru laku da-, txitxarro baltza, orrepe estau balidxo. Oin dau beste txitxarro bat deitxuten tzo(e)na “txitxarro marikoye”, guk e “txitxarro frantzesa” deitxuten ixen tzagun orreri arrastan, gero imin tzo ori ixena, bai bai, ba ori da arrain suridxaue, ori laban da goso dau

– da sardiñie?

sardiñien sasoye, e, juniun aste san, juniun bai. San Antoni(u)tako, veinticuatro de junio, San Antonio

– San Antonio sardiñin esaten da orreitzik

eso es

– nois arte?

e bueno, udan, uda gustidxen, uda gustidxen bai. Baye ori be amaitxu da e? Oin atrapaten tzue auntxe, atrapaten tzue... oin da baitxe martidxen da febrerun be atrapaten tzue, au sardiña sar andidxe, baye sardiñie a naturala, badidxetan atrapate sana, a, koipetzue, oiñ estau, estau, ori atrapate san ba, udén, e juniotik e gora, bai

– berdela

berdela otorten da... e... febreruen, otorten da. Da, mayetzen erdidxetarako ya eskastuten da, bai

– len be bai?

bai bai bai. Bueno len esan atrapaten oin dabiltsasen moduen e? Es, len e ori berdela, pása eitxe san, iñok eseban atrapaten, atrapate san ba, masi-iñdxe bateletan da atxiñeko kontu- masi-iñdxa ta, bere-, berekidxes da aulan. Da kasan-da, baye oin atrapaten da am(o) utzeas, amo utzegas. Imintxen tzo apaidxo bat e lau edo bost amogas, artzá daru gorridxe edo berdie da amue semat-a brillosu obeto, da aregas utzeas, karnada barik

– oin inportanti da berdela esta?

berdela, berdelak e amen esta apresidxaten, (berde-...), amen- amen gure kosten esta apresidxaten. Dana dago-, kánporako, kánporako, bueno, Españarako, Españan e, esatiles e madriltarrentzako ta Leonekuntzako ta-, kosten e, kosten ba! beiñ edo bein dxaten da esta?, ba niri gustaten dxast, arrain gosu da. Arrain gosu da, laban da prejidute-ta, seuk-u sules. Baye, amen kosten esta dxaten orrenbeste, o sea, arin kantzaten sara berdela(s), arin kantza

– papardue?

papardue amen galdu san, bistatik. Atxiñe asko, atxiñe ba se urtetan, se urtetan... ba. Pf!... e, illen- mil novecientos treintan, da treinta y uno- treinta y dos- treinta y tres da órretan e, papardo asko atrapate san amen, asko, gu ume txiki(dxe...), kofradidxe tetxorarte beteta, beteta, ba da iñok gure-sik. Dxateko arrá dakola, a sana dako orrek suridxe, ebaitxe sun tajadi an e san-, sana laku alako koipe suridxe dako, arra dala esaten gendun, dxan gure-s da (...). Gero gerrí (etor...), májo dxate san. Da ori galdu in san e?

– nois atrapate san ori?

neguen, negun bai, negun e tértzakas, besegutako tertzapaiño, bástuauek eitxe sin orduen, da amo gedxau(as), bai, besegutako ámuek e por regla jeneral erute ban e tertzik eun da berrotamar amo, da, onek papardotako tertzik erute ban bérrun ámo, (...), bai. Subille be lodidxaue ta potxera be lodidxaue

27. ITXASTXAKURRE

itxastxakurre, bai. Esetu dot nik amen be. Itxastxakurre. Itxastxakurre, deitxuten tzo itxasoko txakurreri, eruten da- onek txakurtxu- txakurrepadaus itxasora, gustaten dxakoenak. Ba itxastxakurre dau, beste bat, bueno errasi akaba eiñdxe e?

Ori, ote san, átxetan, da olan portuko sillu:tan da, Portuondo puntan, Bermioko portun be bai e atxiñe, amen ote sinin astilleruek, Juanen astillerue ta or, or urtete bin e, itxastxakurrek. Bay deitxuten tzoen, etzut esango selan deitxuten tzoen euskera, “itxastxakurre” bai baye beste-... alauridxe eitxe bin, personiles eitxe bin alauridxe orrek. Oiñ etzut esango, enai akordaten

– selako formi dakoe?

txakurre, bai. Txakurren antza e? Animalidxe, molla ganetik be ukusi dot nik, dxuten da danga! Itxasora san- sanga, bai. Da, iñoix ekar bien e mundekar batzuk, Portuondoko sillun baten topata kum(e) bi, baye... esatiles dako, lumi bes- e fin-fin-fin-fiñe, asala, esatiles e lumie fin-fiñe. Oiñ ori errasi akaba ein san

– ori estot entzun iñois

bai bai bai bai bai. Itxatxakurre, ganera alauridxe eitxe ban, personiles alauridxe. Nik esetu dot e, aur e Bermion e sartun arrasteruas, da ordun esan oten e oin dauen astillerue ta, oin dau:n kárruk eta, ordun esin oten, e ba se, cuarenta y seixen edo sieten. Da, Juanen astilleru ote san ametiko alderdidxen, da ango sillutan da órretan e ote san e, orrek itxas-

– oiñ estau-

ur-txakurre, estau estau, ori errasi akaba san. “Nutria”

– nutria?

nutria, nutria. Bai, nutria

– Mundekara portora etorte sien?

otorte sien bai, bai, nutria. Esin akorda(ten ixen dot) baye akorda dxast

– orrek esin atrapako esta?

es, es es. Errasi be, ori galdu eiñdxe. Galdu eiñdxe. Ba orreixik esan tzupa, asala fin-fin-fintxu okitxe (ban), bi ekar bin, kumek. Da ukusi naitxusenales, ba orreixik, nutria

– da Bermion ori itxastxakurre, uretan abille dan txakurre

bai, ori be bai, itxastxakurre. Bai bai, itxastxakurre da ori be. A, luma suri-suridxe okitxen dauena. Itxastxakurre

– beseu batek eskapaten badau-

(da) sáltaten dau e bille, bai, bai, bai bai... bai, erakutzitxe okitxen daue, da abi-afesiñaduk eurek txakurrek uretara, bai bai

– igual arrañek eskapaten badau

bai, ba saltaten dau atrapatzen. Guk okin gendun, txakur bat e topa gendun, idxe itxuen. Ondarrutik gatosela Bermiora arrasterues, Ogoño-bularrien. Ogoñon onduen, topa gendun txakur bat, e! Koño! Bixiri-tu, bixiritu, da sarabarduas, pára bapora ta, enbarka gendun barrure. Da... an urak eta botaten da, oño! Otor san konortera, da geugas ibiltxen gendun barruen, bai. Bira eitxen gendunien, a txakurre, amarra ein bi-xete gendun, se saretik urtetzen dauen arrañek, listo saltateko beti. Da, itxasun atrapa gendun, da itxasuk eru ban. Bai. Gaues e e(do) seuse ukusi ban da salta berak itxasora ta gero, iñork e dxausi es kontun da itxasuk eru ban. “Naufra” deitxute- ixena. Naufra = naufrago, Naufra

– kuriosu esta, korrienti ixaten san ori, txakurre erutie ta?

bai bai, bai bai bai. Ba oiñ urte batzuk e dila, aunek e fostierrak, fostier onek

arratoi-txakurrek eta olakue(k), enbarkasiño gusti-gusti-gusti-gustidxe okiñdxaue Bermion e txakurre, bai, da Mundekan be bai. Bai, fostierrapai

– orrek esauen saltako-

afesiñu batzupai, batzuk onak urtete bien, bai. Ba orrek gedxau ixen die, (be) enbarkasiñu dxagoteko, arratoyekaitxik eta olan, bai. Fostierrak

28. TANGORA-TA...

– atzo esan sendun “karnadara urridxen txibidxetan da”, karnadara, selan da ori? bai, karnadara da, ba, atxiñe lebatzetarako txibidxi atrapate san, da txibidxie konserba bi-xeten san bixirik, bixirik. Ordun oten sien, udabarridxen otorten da txibidxie, natural dator e, umi botaten datorrena da. Dator e, séluen dator, da nástaten da arragas, da gero arrotzak eitxen txus, da, por regla jeneral ill itxen da, txibidxik urtebeteko (bixidxe) dako. Gero ori, dxaidxo dan txibidxie, ori-, urridxen atrapaten da, oiñ atrapaten dauie, tángora esaten dxakona, korañetias, korañetias ondu dxoten - ondu dxoten - ondu dxoten tángora deitxuten tzo, tángora. Da, ordun gu dxuten giñen urridxen Ierarte ta abantien, ordun esan oten e, oingoles e makiñak eta orrek. Dxuten giñen abantien, Iera ta, karnadara, apaidxo bat ixeten san iru amokue. Da an imintxen tzagun edo txitxarru edo takarta edo txillu edo, amo bakotxien. Da agarrate banin txibidxiek, alaten gendun geldika-geldika-geldika, a dxaten edo otorte san, da sarabardus e atrapa, eso es. Ori, ori ixeten san txibidxetan dxuten giñenin karnadara

– esan sendun ba estala ikusten itxasuen eskiñadi dauena edo

es, es, esta ukusten. E onbre! Ukusten da ba ur garbidxe(k) dausen(in) da amen kostan bai. Bay ostantzin esta ukusten. E, orrek Kanpoko eskiñadi deitxuten tzaguna, Kánpoko eskiñadi da, Titilli bistan dala, esan tzutena len, Titilli bistan dala, e, due, asi, Busturiko mendi sorrotza, Busturiko mendi sorrotza agertu, Antzoran, (pun da), andik asi, Titilli bistan dala, da due, Artxikote kanporarte due eskiñadie. Or esta ukusten, ogetamar-otamabi brasa daus uretan, nok ukusko dau ondu ba?

– len markaten sanela, len markaten sanela esta?

ba, markak topateko. Ori ixeten san, apaidxue, apaidxue eruten sendun ba aretan, aretan, txibidxetan, da, e! trabo ondue, trabo ondue ba, trabo ondu = arridxe. Da dxakitxen sendun, markaten sendun, ari ta arridxe non dauen, da, andik dxakitxe san e, eskiñadak eta baixepe olan topaten sien. Baixepe olan topaten sin igual e, breketan edo kala ta- e, trabo!, ondue, selan dau ba? Selan dau ba ta baixie

– olan-

aulan topate sin bai

– da olan dxakin lei orain

bai, ba orrek segiten dau ba, tradisiñue, esatiles e, áitxetatik umietara ta umietara, segiten dau e, ikasten ba bardiñeko markakas

29. ERRIDXUE

– da “kanala” esaten sue?

bai kanala, bai, kanala. Oiñ e, Mundekako erridxuek e ya kanala, kanala(k) gu dau

esan ur asko daue lekuen, bai. Se erridxue ba, au, Mundeka, au erridxue ya sikatuta dau dana bajamarin da. Geuk e motor txikitxu(s) dxuteko Muru:tara ta, ordu biko mari bi du-te, pásateko. Muru:tan bertan ure badau, se dragá dauilakon e astilleruntzat eta olan baye, Kanalen da órretan, txárren-txárren dau, au erridxue txarren-txarren dau, asi, es pentza Arketan be, Arketan be bastante ur gitxi lotzen da bajamarien. Bay gitxin-gitxien lotzen da San Antonioko islátik, Kanalera. Da bertan Kanalen, artze sunin errunbue Murutarako, an be bai e sikuti lotzen da, bai, an be sikuti lotzen da

– len ur gedxau oten san?

len ur gedxau ote san oin dauena baiño. Neuetzat, orrek draga dauie, esatiles Muru:tak dragá dau, aurrerau estaitx esan banotzun, Muru:tak e draga dau, da bota dau e San Antonioko orra túbukas, arie San Antonioko plaidxie, San Antonioko plaidx(i) esta ixen e oingun-, se bósgarren parteripe esta ixen. Da oin beitu selako plaidxa den. Gero San Kristobaleko estasiñun ondun dakosu ostabe beste, e, muna andi bat eiñdxe, ariegas. Da, o- oin daus, e- erridxu beteta dau ostabe, seixik? Non dau Laida? Laidá ixeten san atxiñe mendi bat, mendidxe, lorak eta edose(r) okitxe ban Laida. Oin Laidan estau areripe. Orrek ari(k) non daus? Orrek arik seguru-seguru dxun die, eiñdxauen lekora draga, arek bete dau e, korrentakas da erresakakas da, eiñdxaue orrek sillu bete, bai. Da alan e estau Laidan arerik oin

– estau-

arerik estau Laidan, Laida plaidxe- plaidxe txikidxe da oin. Plemarin estakosu e-, estau, estau plairik. Plaidxe bai bajamarien, baye bajamarien, len oten san, plemarin be bai, mendidxe, mendidxe. An e, ermitxi dauen lekuen an arpiñudidxe, mandu lako piñudidxe ta. Kantza eitxe siñen e Laidan e manda bateti bestera dxuten e, se mendi(txik dxun bi-xete) sendun, da are siku-siku-sikue. Ote sin lorak eta dana ote san

– asko kanbidxe da orduen

bai bai. Nik estai fotografidxen bapaket e orrena e? Estaipadakot. Baye orko arik ni(k) beti (es-) esaten dot, orrek arik Laidaku(k) dxun die, Arketan ei binin blokak, atxiñe, treinta y tantosen, an ei bien, bajam(ari...), ote sin e, igual e metro bi txe piko ur. Merkante txikitxuek eta gabarrak flotán ote sien. Gaur e batelipe estau flotán an. Sikatu eiñdxa dana. A posu sek bete dau ba? A posuk estau ura(k) bete, Laidako ari(k) gustidxe daus or sartunda erridxuen, danak erun txus, Laidako ari(k) gustidxe

– ser ein bi leixeke orain?

e ori esebes. Oiñ esebes, ori, e denporiek e igual e kanbidxako dau e korrentakas edo erridxuk kanbidxako dau edo ta, igual e, ingo da, esebes

– erridxotik ibiltzeko txarrau dau orain

bai txo- txarto dau, txarto. Erridxun e txarto dau. Atxiñe, bakixu onek baporak bat pintxa notzun atxiñeko bapora, kaseta bakuek eta orrek. Ixen nai ni aitxe difuntus, e Gernikara allegaten

– Gernikara

Gernikara, bai. Da, oiñ amar urte edo, es, gedxau-gedxau-gedxau... otamar urte-ta ixango die, otamar urte edo gedxau. Dxun nai neu Lunarregas Laidara, edo Jesus!

Gernikara, Gernikara plemarien

– jo Gernikararte

bai bai bai bai bai, da, esan notzen bueno ordubeteko ori emoten tzutie, káfi artziko. Kafi artun da, se an e, Gernikako erridxuen, dau, burdibide bat, mandarik mandara pasaten sana, oiñ estaipadau bay len ote san, burdibide bat. Bajamarin pasate sin arek burdidxek, ididxekas, mandarik mandara errekie, bai

– da plemarin tapako san

an plemarin tapa eitxe san, da dxuten giñin, Gernikararte dxuten giñin, enbarkasiñue. Da Artira, Artira be bai. Artira ointxe be bai dxuten gara, ordu bi txa erdiko maris enbarkasiño txikidxen Arti(ga)ra dxuten gara. Ba Gernikara be bai dxungo lekigara gu, bai bai, enbarkasiño txikidxegas bai

– da len busue ta dragie, urtero etorten sala

es, urtero es, es. Es es, urtero es. Búsue ona otorte san, ori, Tálako móllie, neutaitxela, bi bider edo iru bider dxausi da mórru be, beren musturre. Se, or aspidxen, eitxen dxakon sillue, da búsu otorten san, sakuk eta imintxen a sarratuten. Da, dragie, portun barrun esetu dot bein, neuk e, konosimientu dakotela. Euskal Erria. Da, beste bat otor san oiñ e urte gitxi da, sei edo sortzi edo amar urte edo ixengo die otor sala, da esauen eiñ e, esebe. Ei ban e bieja bat eta gedxau e esan agertu. Da bera bi:ji ei ban aur, molla kanpuen, da gedxau esan agertu, itxasu sartu san da, akaba. Baye, urtin-urtin es e? Es es, bos bat urte edo, fijo etzut esango semat urte b(a) urtin-urtin es

– arie kendu edo ser eitxen-

dragate bien barrie. Barra- barri dragate bien. Portun bein baiño esta on dragie. Portun barrun bein baiño esta on dragie. Dragate bien ba, portuko entradie ta ori barrie

– gero nora botate bien ori gero?

ori kánpora, kanpora dxute sin botaten bai

/.../

– da dinamitxakas atxak apurtu

bai, bai eitxe bien, búsuek, bai. Busuk eitxe bien e, an e, bertan ointxe dauen posue, ba ontxe dauen posuen, or arri andidxataus, da or eitxe bien e, imiñi tákuek, da plemarien bun! Botate bin e, dinamitxi, apurtu arridxek, bai

30. KONPAÑIE

– “mandxungen” dxuten sanin ixurden atzetik asarrakuntzak ote sin igual konpañin sartziko?

bai, bai. E ote sin asarrakuntzak, e-, estala allega sasoirien, se sasoye ixeten san, áurri ta átzi sarratu biar. Osea, “áurrie” deitxuten dxakon, kórtxoko txikota, áurretik alate sana, da, eskoko txikota, atzetik alate sana. Arek, ekarri eskero barrure, osea enbarkasiñora ekarri eskero kórtxun púntie, sarratu eskero kortxo bidxek, ixeten san, a- a sarratu eskero, gedxau estau konpañerik. Su allegate siñin sarratu daueneko, da beste batzuk ba sarratu orduko allega ta e! da igual kasuripes da, okasiñu ote san baye, ori ixeten san, áurri ta atzi sarratu arte, atrapate banak áurri ta átzi sarratu orduko, konpañ(i)n sartze san, bay beti oten san bakixu,

“sarratuta on da” edo kasuripe-(s) eñ da gero, líu ote san bai, bai bai

– selan esaten san “konpañie”?

esku altzaten san txapelagas, txapelas esku altza ta patroy(e)k kontestate ban, da gero, batek eitxe ban apunte, enbarkasiñun ixena. Da, sarritxen eitxen san, enbarkasiño batetik, esatiles, suk ein su etxadi esta? Da su saus arraño enbarkaten, etxadi-ñdxe arraño enbarkaten, bokarta edo dana da, bokarta enbarkaten bai. Orduen, sáltate ban lagun batek, bertara baporera, da bertakuk saltate ban, beste baporera, arraño atrapatzen badau, a dxute san arrañoegas saltzien, da, konpañ(i) artun dauenak, egun gustidzan ote sin konpañin, berak atrapate baban ba konpañin, a erridzen dau baye konpañin sartze san, bestik atrapatzen (dauen arrañoentzak). Gero, astin askanien, batze sin e, patroyek edo mariñeruk edo, esatiles e apur bat e kargokuek, batze sien ba, kasu baterako ba Donostiko kofradidzen, edo Bermioko kofradidzen, astaskanien, edo bar baten, sítaten sien, da an eitxe bien konpañiek, apurtu. Esatiles konpañie, apurtu es, kobra. Konpañie, apurtuten san, ogetalau ordun barruen, esatiles egunen barrun akabate san konpañie. Ba arek e kobra, kóbru e esatiles e partíllak eitxeko, kobra teko alkarrena. Ba ordun batze sien, aste-askanien. Domekan edo batze sien, da, e suk atrapa su arraño goixien, da bestik atrapa bádaui be, a errite san e montoira, da gero áinbana egin

– danantzako bardin esta?

ainbana (egin), bai. Usten dot, ústen dot, oiñ enau fijo, baye, arraño atrapa dauenak, ango jentik okitxe ban, bos kilo, bos kilo- arrain, bos kilo edo, e, e, ordun esan ixeten bos kilo. Ordun ixeten san, otzara bete edo, saltze san, amuskidxe, txamuskidxe. Txamuskidxe (ixeten san), ori parti(du)ten san, enbarkasiñuen e, arraintzalin artien. Esatiles mariñerun arte

– bakotxak bos kilo erute ban

esan ixeten bos kilo, orduen, gero da bos kilo da ori. Ba ordun atxiñe ni ibil naitxenien ba, ixeten san txamuskidxe, otzara bete edo saltze san, da, a ixeten san ba, ogorloko bana edo biña edo, allegaten dauena, ba ori (partiten) san, eso es

– barkuk die “konpañie” esta?, bos badie ba-

bai, bai bai bai. Egun gustidzen e? Egun baten. Gero apurtu itxen da konpañie, urregoko-, itxasotien ba, esatiles e, bertan egunin amaitxuten da, gaues amaitxu da, bai. Se gure sasoyen, ixurda da ibiltxen giñin bokartien. Gaues esan dxuten ardorien orduen, ardorin gero da

– se urte-

ardora gaues da. Baye gu(do)t esan e, se urtetik ona? Ba etzu- etzut esango, oiñ enai akordako baye... ardorin e... Josus! berrota- sortzin edo berrotaberatzin edo asiko sin ardorien? Berrotamarrien? Estaipa, etzut esango fijo. Ardorin e- ordurarte ixurda, da blankuren. Blankuren-da esan oten konpañerik, ixurdako arrañoin bakarrik, eso es

31. DIMASEN BIZITZA

– asikerie, gerraku be bai

bai neure ori, bueno. Ni asi naitxen itxasora, amalau urtegas

– Mundakan?

Mundakan, bai, amalau urtegas e urten nauen eskolatik, da asi naitxen itxasora aitzegas. Aitzek eta beste sosio batzuk okitxe bien bapora, “Katalin” ixena, bai. Matrikuli mil cuatrosientos cincuenta y dos

– akordaten sara?

da, asi naitxen eurekas itxasora, aitzegas, mutil-txiki. Irabasten nauen, maridxa-laurena, o sea maridxin láugarren partie, maridxa-laurena. Gixonak irabasten dau-

– serrena?

es, serrena da laurenen erdidxe. Bay nik irabasten nauen laurena, laurena da erdidxen erdidxe, bueno. Da, asi naitxen itxasora bera:s, da an- beseguten da, danetara. Gero, a bapora ein sanin sartu, erosi gendun beste bapor bat, bigarren eskokue, da, es, bapora dakule, ori Katalin dakule, dxun naitxen serbesidxora, bay lelau, serbesi- ba- e, serbesidxora dxun baño lelau, gerri on san, da ibiltxen naitxen baporin gerran. Bay gerran gero dxun naitxen ni boluntaidxo, Otxandidxora, trintxerak eitxen, bai. Andik, andik, erretiradan e, bueno, andik e Otxandidxotik otor giñen gero, ona... sinturon de... Bilbao, ori, selan da? amen e, Artebakarran, Artebakarran da órretan, da Fikán, Gamis, Fika ta órretan, trintxerak eitxen. Da, aitxa ta okitxen naitxusen, óndiño Mundekan, bay gero ebakua giñenien Bilbora ebakua giñen, ixeko bat okitxen gendun e, Bilbon, ixekue ta lengusuk eta, da, ara ebakua giñen. Bilbo ensegida gero dxausi sales, baporas ebakua gendun, beras baporagas, Kataliñegas, ebakua gendun andra batzuk eta jentie da-, Laredora. Da Laredon ein nauen ostabe boluntaidxo eskapa. Dxun naitxen boluntaidxo Karransara, bai. Da Karransan, on san kuartel bat, da bertan enrola, bertan kuartelin enrola, da dxun naitxen dinamitxerukas, dinamitxie subidxeri txe imintxen. Da, aur e- Gero, otor san ebakuasiñue, da Sanandereko, e, onek e euskaldunak batzuk dxun sien e Santoñara, da or atrapa tzoyen e italianuk eta atrapa tzoyen or. Bay guk artun gendun beste bide bat, da dxun giñen, Torrelavegara. Torrelavegako míñetan, e, minas de Riosín, Riosin edo Riotinto estaipada, de Riosín. An on giñen gordeta, da guk okitxen gendusen, geugas guardasobillek, esatiles e, e prisoneruek, geugas okitxen gendusen. Da an míñetan lotu sien erretiradan, an míñetan, galeidxetan lotu sin orrek guardasobillek, da guk segidu gendun San Bisentetik, áurrera, da Asturiasera pasa giñen. Asturiasera pasa giñen. Asturiasen, ba on giñen e, e Rivadesellan, da, Llanesen, bueno Llanesetik dxun giñen, Masucora, Masucon emon doskun sebadi ederra, da, gero, Llanesen, da, an erritxu baten, on giñen e, Rivadesellako subidxe, miñaten, da, górauen, erridxun górauen, ote san e beste subi bet trenena, e, arek estaitx e, Fries edo, Cuebes edo Fries edo olako erri bat e ixen da. Da a subidxe be miña gendun, trenen subidxe be. Da bertan, otor san bonbardeu ta an eridu- eridu dostien, eridu, da erun dostin Rivadesellako ospitxalera, bay Rivadesellako ospitxaletik, an e denpora gitxi-ban tropak sartzen dila ta, erun dostien, orko ospitxalera, ogon ia!... koño!... ya! Erridxe be ukusi itxen dot baye, enai akordaten

– semat urte okin sendun?

amasei, amasei urte. Da, gero, andik e asi giñen erretiradaka-erretiradaka, da sartun giñen, Jijoyen, da Jijoyen selan sartun, atrapa oskuen, da sartun- sartun doskuen Plasa de torosera. Plasa de torosen sartun, da, sei edo sortzigarren egunien, an e

garbitxu bien jéntetan, goixalditan abe Marie! Buf! Goixalditan ametralladori goixin-goixin-goixin-goixin-goixin, an garbitxu bin jéntie

– entzuten sendun suk?

bai, bai da gero kamioyetan atate bien, botata, serriñe botata kamioyetan jentie, bertan be i bien e, geugas on sana, aguasillen e, jéfie Bermikue. Da nik an topa nauen osabie, osabi topa nauen bertan, da osabis da ortik-amendik ba-, majo! Andik sortzigarren egunin edo, erun doskun sortzi edo, illebete edo estaípe ya fijo, urtiti-ta, erun doskuen Muselera, da Muselen, enbarka oskuen, Alfonso Senra, bodegetan, bárkue, Alfonso Senra barkue(n). Bodegetan e karga oskun txarritxules, da, ekar doskuen Santoñara, Santoñan artun deklarasiñuek, da erun doskuen, cuartel de Infantería ote san portuen, e Santoñan portuen, da a on san kartzela modure, kanaidxuk dxagoten, kanaidxuk e dxagoten doskuen, soldado kanaidxuek. Gero andik erun doskuen egun baten, batzuri, da ni éuren ártien, Peñal del Duesora. Penal del Dueson, an e ba, esebes, e alkarren ganin oten giñen, dana ote san beteta. Da agertu san sarnie, da eruten doskuen albán, plaidxe dako arek, plaidxi = Berria, plaidxi = Berria, erun doskuen, eruten doskun goixetan, uretara

– garbitxuten?

sarnie- sarnintzako, bay sarniek eitxen san e, urte- brota biarrin barrura sartun árekas ótzakas da ur otzakas, negue(s ixan da). Da, a ta gusti be, il sin e batzuk. Andik, aitzen e alegiñetatik eta neuk be edaderik enauelako okin, menor de eda, bota oskun etzera. Da Santoñatik, da Berangara, dxun giñen oñes, es, Berangara es, es, m... bueno dana dala, aulako, trena pasaten san erritxu batera, da Bilbora sartun giñen, diro barik eta esebe barik, Bílbora. Allega giñen gero etzera. Da, ein bi-xete nauen, egunaro dxuen, Bermiora, kuartela ote san or, karabiñeru- edo guardasobillena, da guardasobillen kar- e kuartelera egunaro dxun bi-xate nauen presentaten e, esatiles e “amen nau ni” esaten. Gero, ba otor san atunetie, es, bokarta, esan notzen ba itxeko, ia dxungo banai itxasora ta, esatiles e ba, da, estostin itxi. /.../ Da, arek esan dosten se aldi basu eskapa. Ordun se-in nauen? Bilbora dxuen da enbarka naitxen polison, merkantien: Ton- Astigarragan konpañiku “Ton”-en, bai. Da, ibiltxen giñen, Endenera, bueno lélengoko bieji Endenera dxun giñen Alemaniara, ikatza kargaten, Sorrosarako, ara dxun giñen. Da itxasun urten nauen nik, da ote san kapitxena, Ei- I- Iakue, Sabala, bai. Da enrola dosten, como marmitón, marmitxoye enrola dosten Endeneko portuen, da ya ibil naitxen e, bertan barkuen

– ondo artun saitzusen kapi-

bai bai, bertan barkuen bai, ibil naitxen. Baye kuadra san gero, estostin itxitxen e nabegaten, ya amasortzi urte edo ein naitxusenien serbesidxorako ostabe, ori gerran ixen san e, gerran ibil giñen, bay gero serbesidxorako, deitxu bie-, deitxu dostien, da itxitxen dostien kostako barkun bai, bay estranjerura es. Da ordun se in nauen? bertan e, Bílboko erridxun gausela Sorrosan deskargan, gure aurrin on san “Iñake”, beste barko bat, da bertan enbarka naitxen, etzera otor barik, bertan enbarka, da, ibil giñen kostan, kar- kargata ibiltxen giñen ba kostan. Dxun giñen e Almeidxera be, Almeridxan e an dxun san e, Castillo Olite, bota bin an ondora, sartun sin nasionalak. Ya gu be, nasionalakas on giñen-da. Sartu si- sin, sartun sin

Almeidxan e nasionalak, da an bota bin Castillo Olite ondora, gu dxun giñan ara, dxaboye kargata Pasajesen. Lagarto edo chimbo, “lagarto” pentzaten dot, dxabois kargata dxun giñen, Almeidxara, da Almeidxan abe Mari!, bakixu gerrako gausak: gosie ta edoser on san an. Andik, serbesidxora, andik e dxun naitxen ba serbesidxora, nabegatetik. Da, serbesidxuen, on giñen, cuartel de infanterían, es e-, cuar- cuartel de marinerían, lelau istrusiñu itxen. Da gosis bota doskuen danori etzera, ille bigas, ya (ser) dxaten es, cuarenta y unon. Ser dxan eskendun okiñ-dxe. Esan on ser dxan, da bota oskun illebeterako etzera. Da illebeterako etzera, otorri, da illebetegarrenin dxun giñen da sartun doskuen, arsenalien. Da arnesalien on giñen itxagoten ba enbarki edo, destiñuek. Da, kasulidadie, mundakar bat, ote san, teniente navío, Júpiterren, Duo, Pedro Duo. Teniente navio ibiltxe san, kapitxena, baye reserbakue ixeten san a. Da, on san ba Pedro Duo, teniente navio. Orduen, enter a giñenin geu dxun giñen barrure ta, esan tzagun ba, bakixu kuartelin gausela ta ie eruten baoskue éurakas-da, da kasulidadie, bertan teniente navio bat, edo, infanteri marinako teniente bat, neure anaidxis onikue, Binarosen, se nire anaidxie, atrapa tzon, serbesidxun atrapa tzon gerrie, Bur- esto Ferrolen, da on san nasionaletatik. Gu errepublikanukas da, ara nasionaletatik, da, kasulidadie bérbetan-bérbetan ba, teniente e infanteri mari- koño! su sara Juan Saldunbiden ixe- se, anaidxi sara? ta, bai. Eiñdxoskun alegiñe, da enbarka oskuen berrogetamabi euskaldun Jupiterren, berrotamabi euskaldun. Entre, bermiotarrak, ondarrutarrak, motrikuarrak, sumaidxarrak, da, ameko Sopelanako bat edo bi be bai txe, baitxe ameko Gernika ondoko-, bueno dana dala, berrotamabi euskaldun enbarka giñen an, barkoko nagosi, berrotamabi euskaldun, jo! Da, dxun giñen, destiñugas Balearesera, Balearesen e serbisu ba an ibiltxe giñen isletan da, ísletan lantzin bieja bat eitxen gendun Barselonara edo Tarragonara edo Cartagenara edo, lantzin bieja bat, edo ostantzin bertan, aulan ibiltxen giñen. Gero, ba gerra mundiala egon san, da gerra mundialien, barko italiano batzuk e, ondora botaten dausela ta, estaitx Poliensako badidxen edo ta dxun giñen bille ta bat e ondora dxuten da beste bat ekar gendun. Au ya serbesidxu kunpliten gausela ixen san. Ekar gendun e, Palmara erremorkan. Da, árreri dxaten emoten da geu on giñen da, gero eru bien erreire, estaipa nongo, kuartelen bat(era edo) eru bin tripulasiñue. Da, setienbrien e, bai setienbrien e bueltan otor giñen ordu-, urte bi txa erdi iñdx e serbesidxuen, idxe iru urte serbesidxu eiñdx e, bota gaitxusen etzera, bai. Bueno, gero ba ostabe itxasora

– da nondik ibil siñen?

Mundakatik, bai, Mundakatik. Gero ostabe itxasora. Da, berrotabost, berrotaseidxen, berrotaseidxen eskondu ein naitxen. Da, eskondu, da dxun naitxen nabegaten

– merkantien?

merkantien. Eskondu ta ensegida, nabegaten, ille bigarren- edo irugarrenien eskondu ta ya dxun naitxen nabegaten, Castillo de Aroca-n, ondiño ixenak akordate dxast e? Castillo de Aroca-n. Da, se? Berreun, da larotaemeretzi peseta irabasten naitxusen illien, doscientos noventa y nueve con noventa, irureun peseta baño txakur andi bat gitxiau, tabaku estraperluen, a- gosi ta ortik amendik, da

Bilbora allega giñenin andrik esan dosten e, e! Enotzan botaten dirorik eta, neuetzako (...), irureun pesetak illien e, entre tabaku ta ortik amendik. Desenbarka naitxen, Bilbon, desenbarka, da enbarka naitxen gero, arrasterutan. Arrasterutan, cuarenta y seis disienbrien, enbarka naitxen arrasterutan

– da nondik-

ibil naitxen, e, Bilbotik, Aspetik, Aspetik. E ixen sin arek bárkuek, Makaya Castro y Domingues Leal, ixena

– da patroye nongue-

patroye ixen san, lekeitzarrak, péskak, da galleguek kóstak. Da ni ba kosiñeru, dxun naitxen e Gran Solera, an. Da, ixete san, geure osaba bat e sosio órretan da beste parejatxuk e beste pareja bat txikidxaue, e, ixeten sin arek, m, aren ixena... ño!... ño! akordako nai

/.../

arek e arrasterotxuek, txikidxe ixeten sien, okitxe bin ixena Campesino, Campeadora

– bat Campesino, bestie Campeadora

Campeadora, bai. Da, or e nabillela, Makaya Castron da Domingues Lealen nabillela, patron de kosta batek esan dosten, “koño suk e, patron de kosta barrukuk, galleguk esan dosten “suk eskola apur bat dakosu te, seixik esu estudidxaten patroirako?” Orduen nik e, koñatu okin naueles kapitxena, andrin gixon- e, nebie, kapitxena, etzin on sin libro batzuk, da eurak artunde ba, barruen, barkora eruen da, esa- arrasterora-ta, bertan e lantzin estudidxo apur bet eta berak omoten dosten beste lesiño batzu- batzuk eta ortik amendik, da esamina-itxen, esamina naitxen patron de kosta, bai, da, ónetan, Campesino Campeadoran asi naitxen, kosta, tio peska, neure osabie peska, da ni patron de kosta. Au da cuarenta y sieten. Ibil naitxen e cuarenta y sietetik, bai, cuarenta y sietetik... sincuentara, sincuentara, ibil naitxen, or e, kosta. Da sincuantan, dxun naitxen peska, erun dostin e peska, Cuba España, parejie, Cuba, da España, parejie. An a, ibil naitxen, da ensegida garrenin saldu ei bien, saldu ei bien, Asturiasera, se len be asturianuk ixen sin arek, da, enbarka os- enbarka naitxen, Madre Begoña ta Madre del Coro, peska. Madre Begoña da Madre del Coro, peska. Egualdi gogorak atrapa ta total e, palixa gogorak artun n- n, parejan, da, motorri- a motorrape santarrak eta, e makiña gitxi txe, ein naitxen e desenbarka. Gu ixan dosten sosio-parti emon da dana ta esan notzen “txo!, itxo-, berton e txapela itxi bai gero asalien!”. Da, estokure, estokure (a)-da, da, an, ensegida garrenien, astebete garrenin edo deitxu dostien, segundo peska dxuteko, Hermanos Portuondon, parejie. Hermanos Portuondon. Julian Portuondo ibiltxe san primero da ni segundo, peska

– mundakarra san ori?

es, bermitarra, bermiotarra. Da an ibil naitxen, segundo peska, da gero dxun giñen, cincuenta y dosen, Sananderera, da Sananderen, ibiltxe naitxen segundo, beste lantzien primero ta segundo, aulan, da gero ei bien, parejie, beste bat. Uribarri. Hermanos Por-, e, Uribarri, bueno, “Uribarri” parejie. An dxun naitxen gero ni, primero, an parejan. Da ein naitxusen or e konpañien, amasei urte, bai. Amasei urte, da asarrakuntza txiki bat, beitu amasa- amaseigarren urtin e asarrakuntza txiki

bat, okiñ dxe, larga ein nauen. Gero ibil naitxen, beste, beste pareja baten, e beste báka baten, beste urtebete-do. Da gero, ibil naitxen setentararte, setentararte beste pareja baten, peska. Setentan, ya, erri nauen, arrastie. Da dxun naitxen nabegaten, ata nauen e titulue, esto... terser ofisial, liberianue, Bilboko konsulauen, terser-terser ofisial, da dxun naitxen mundekar kapitxanas... barkuen, Sina Pegase, Pegase, bai, konpañia frantzesa, bandera liberianue, bai, da, kapitxana au... au dok e!... Loren, Mendesona, ba- bakixu nor (den), ba, orreas kapitxan. Sei illebeterako firma gendun, auri dxun giñen e, biejan, lelau ein gendun, karga amen Frantzin, nórtien, gero dxun giñen Mediterraneora, Valensian beste sati bat karga gendun, beste sati bat gero karga gendun Marsellan, beste sati bat karga gendun Nápolesen, beste sati bat karga gendun e Jénoban, da, dxun giñen gero, Afrika gustiri buelti emoneidxes, Dxibutira, Somaliara, bai, al golfo de Aden, Somaliara. An e deskarga gendun, sati bat, da gero dxun giñen Dxida, Arabia Saudi, Mar Rojon barruen ya. An utzitxu gendun e geidxena, da gero dxun giñen, bueno errekorriten gendun portuek, gero dxun giñen e, e ona, Sáfaga, an kargape naranjie ta, e beste leko batzutan e arrañe sikue ta, arrain siku Odeidan, bertan Mar Rojon barruen eitzen gendun, naranjie be bai e karga gendun or Sáfagan, da, frutak e karga gendusen e, amen e, golfo de Akaba, Akaban, da, aurrek biejak eitzen (...gero) Australiara, Australiara, Australiatik gero gorantz otorten giñen Seixelles, da Aden, o sea el golfo de Aden da Mar Rojora, sei illebeterako dxuen da ein naitxusen amasortzi illebete, bai, amasortzi illebete garrenin otor giñen, tripulasiño geidxena, batzuk desenbarka sin bay kapitxena ta, e, beste makiñistie ta mundekarra a be, ein gendun amasortzi illebete. Da gero, andik otorri txe permisue akaba dxastenien, ai seuen aitxegas, seuen aitxe, ofisiñie, ofisiñie, bai, seuen aitxen ofisiñie, da, permisue akaba dxastenien ba dxun naitxen ofisiñ(era) seuen aitxeiñe /.../ Da, enbarka naitxen gero, Marispanetik, barko aleman baten, terser ofisial, barko aleman baten, segundo, tersero, olan ibiltxen nitxen. Gero, a kunplidu nauenin, esatiles, kanpañie, beratzi illebete ixeten sin orduen, a kanpañi kunplidu nauenien, gero, ibil nai, esto, setenta, ochentararte, setenta y nueve-ochentararte, ibil nai, noruegutana, bai. Gero jubilasiñue aurrera, da se in nauen? Españoletan e jubilasiñue artun eskero, ba, diru gedxau irabasten nauen estranjerutaku baiño jubilasiñue. Da ordun se in nauen? nire tituluek esauen balidxoten español barkutan piloto dxuteko, da esamina- e, estudidxa ta esamiña naitxen e, cincuenta y-, berrotamasortzi urte dakotela edo, berrotamasaspi urte dakotela esamiña na-, e, patron de cabotaje, esamiña naitxen da, aregas asi naitxen, Bermiko, konjeladoretan, bai, e, “Eguski”, da “Illargi” bar- barku(k), konjeladorak, da árekas ibil nai e nabegaten, da, amen e... amen e, selan da?, Nijerian, Nijerian, bertan e, rio Escrobos, erriro- erridxun goidxan idxe Biafran, estaípe bitxun batek pika bosten edo, au ixen da ba sesenta y- uno, sesenta y unon, bitxun batek pika badosten edo ser da ba, ya, geixotu naitxen bertan, da Jaungoikutakidxen moduen ekar dostien e, Madrillerarte, abioyen ba omon dosten e, ori

– infartue

infartue, da, an ibil naitxen ospitxalien, an on naitxen ospitxalin Madrillen ille bi, da, salba ein naitxen da-, amen gaus, allega gara noventa y dosera ta ondiño bixiri

gaus-da. Auri

– bajuran nois ibil sara?

bajuran ibil nai ba gastetan, gastetan, bai. Gero beti ibil nai arrastan, edo nabegaten. Ogetalau urte ein tas arrastan, ogetalau urte arrastan, da gero ba beste amar- amaika urte, nabegaten, geixotu arte, eso es

– danak esetuten sus

ba jo! ba mundu gustidxe, mundu gustidxe, dana, Asia, Asiatik eta dana, Afrika, Asia, sur de America, norte America, da Europa gustidxe, Rusiara eitxen gendun biejá asko, ogetalau bider on nai Russian

– sen-

ogetalau bider on nai Russian. Nor Capetik pasa nai, ogeta-, berrotasortzi bid(e)r

– non dau ori?

norte de Europa, bertan e Noruegan punti-, górengoko punti da. Nor Cap, edo Cap nor seuk-usule, Norcap. Cabo norte. Andik pasa nai, ba, ogetalau manda bat(era) ogetalau bestera berrotasortzi bider. Aulan da, auri da nire biximodue

– bakosu kontateko, gausa asko esta?

bai, bai ondiño Jesus! E (ba) esate baterako istoridxe eta a pasa da. Ba eskonu naitxenian ba okin tas ba, bos seme-alaba, bos seme-alaba. Seme bi dakotas kapitxenak, capitan de la marina mercante, da alabak ba, ofisiñetan da biarrien, a-a-, a vivir. Oiñ udan dxuten nai e egualdi ontxutan ba tximinoitxan edo, breketan edo, ba denpori pasaten atzalditan da, a vivir

32. OGOÑO

iñoix pasa sara Ogoñopetik? enbarkasiñuen?

– es

ba dxun balekixu ukusko lekixu aulan, arrakak eta eiñdxe dxusturidxenak-eta

– bai?

bai, baltzitzute-ta, dxusturidxe-eta dxota, bai ba, ta a due, e arrakaten, trugoyek eta bakixu e, cosas sísmicas, e, estaitx selan esan, ba due ba, lantzin arri bat soltaten da, se esta mása bat, a arridxe esta mása bat, blóke bat esta, aren beren e betak e dakos-da, da andik Elantxobe mandatik lantzin bat, ametik dxausi san e? Oiñ e, esta urte asko, ametiko alderditxi dxausi san e, andik goitxik e, sati ederra, bai, itxasu ei ban e, iru-lau metroko itxasue altza ban e, bertan e beyen, bai. Iñoix basus ukusko su selan dauen, gero dakosu estalatitak eta estalamitak-eta, politxo, kuebie ukuste su, da bertan eskeitxe, atxiña esate bin e, onek, sarrak, “an! jamoyek eta txorixuk-eta eskeitxe, kueban”. Da gero dau be- beste esakera bat, an dau Ogoñon, esatiles, Ogoño e?... Ogoño... amen beyen, dau e, igateko modun dau, bueno, pentza lei igateko modun dauela, da au dau dana baltzitzute, estaipa denporis edo selan den, dau baltzitzute. Da esate bien e atxiñako gixonak, esate bien, andik gora dxun sala gixona barríl bat breyegas, alkitran(a)gas, da esin ixen saueles e, goraño allega, errie, da an apurtuta dana dauela aregas alkitranagas baltzitzute, esakeri da e? Dana dauela baltzitzute

– politxek orrek esakerak esta?

esakeri dau or. Da gero bertan, Ogoño erdidxen daus e, e kuebak, baye bat ukusten da, aulan eskeitxe gausak, estala(k)titak edo ixengo die, da onek sarrak esate bien, e, ori dela

– jamoyek

jamoyek-eta, bai, bai, buskentak eta orrek. Gero dako, ametiko mandan dako, Ogoñotako aulan, atxa, da páso bat-ako e? pásue, ametitako pásue, enbarkasiño txikidxe pása lei, bai. Da gero a pasata gero dako beste silló bat, deitxuten tzoe “Mosolun sillue”, entzuti dakosu? Mosolun sillue, dako, mosolun e, arpidxales o begidxales edo a- alako antza dako, Mosolun sillue. Ba amen bai, amen olan, olan e, dxusturidxenak-eta aulan markak, bai, bai. Da ametiko-, amen igiritxa dau e? Ogoño aulan dau... amen barrun on nai ni

– on sara?

bai, bai bajateko leku-ta dau (...), páso bat-au amen... bai, da, andiko alderditxik e, asi da dxausten Elantxobera, mogita dauela esaten dau etzipe eitxen dila, bai

– Madalen egunien ikusi nauen ori bueltie, da total ederra da ukusteko e?

ai e, pasa (sara) orduen?

– es, ametik es, bera bueltie

bai bai, bai bai bai, bai bai. Dana sillu- silluek-silluek, or eitxen-

– txoridxek eta

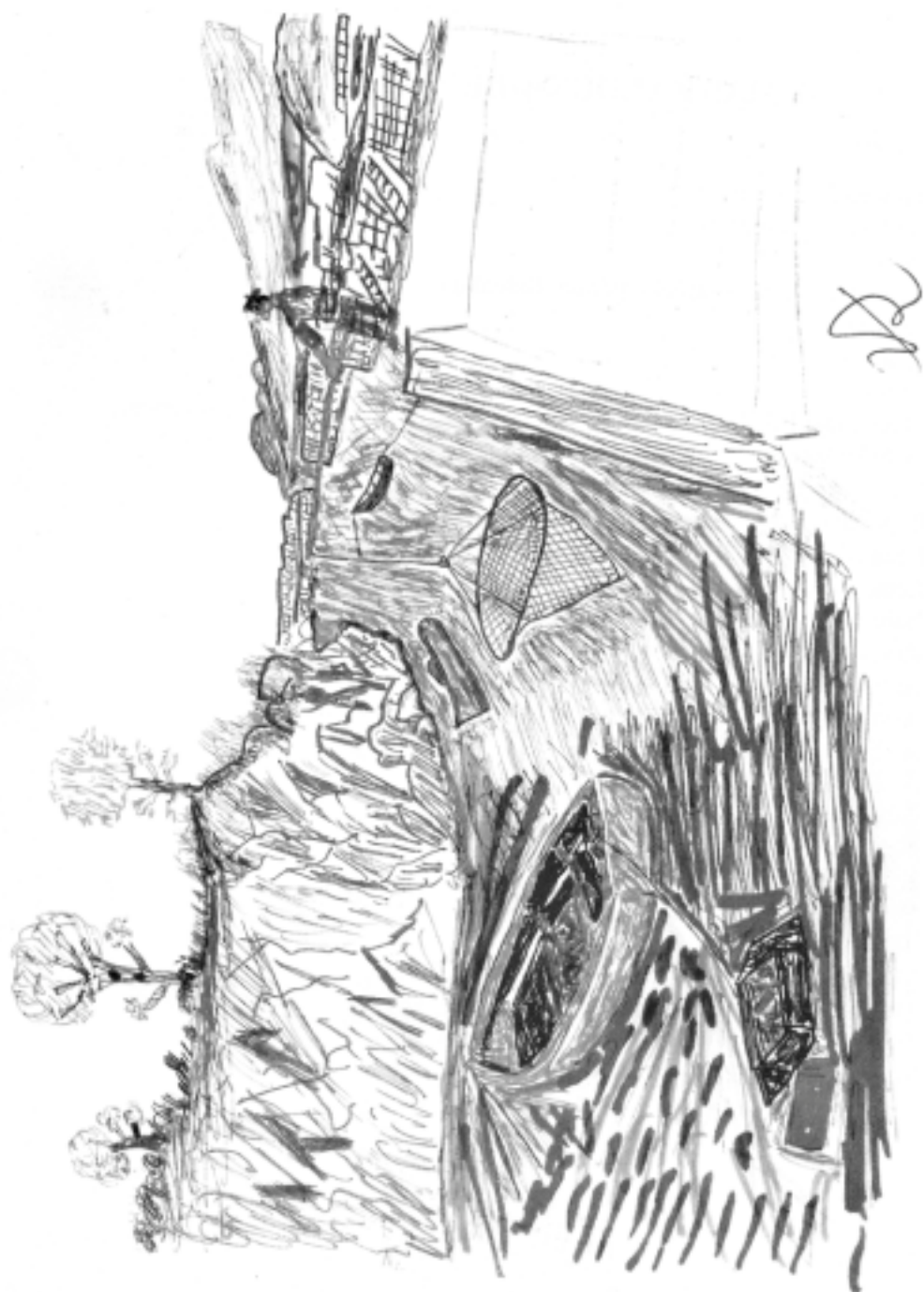
txoridxek bertan goidxen-da, bai. Portzebatako lekutaus amen e onak

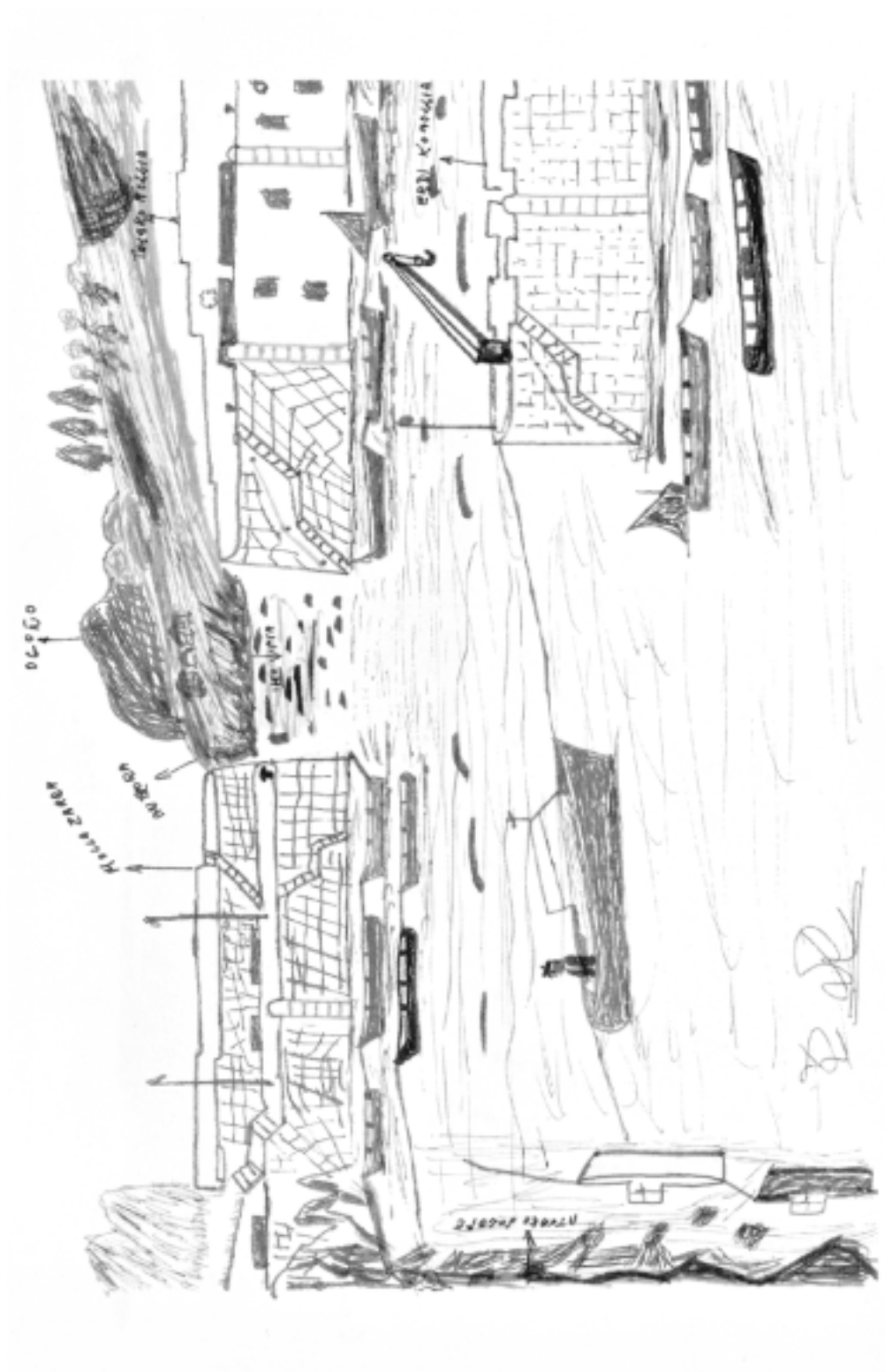
– estauenantzako ikusi

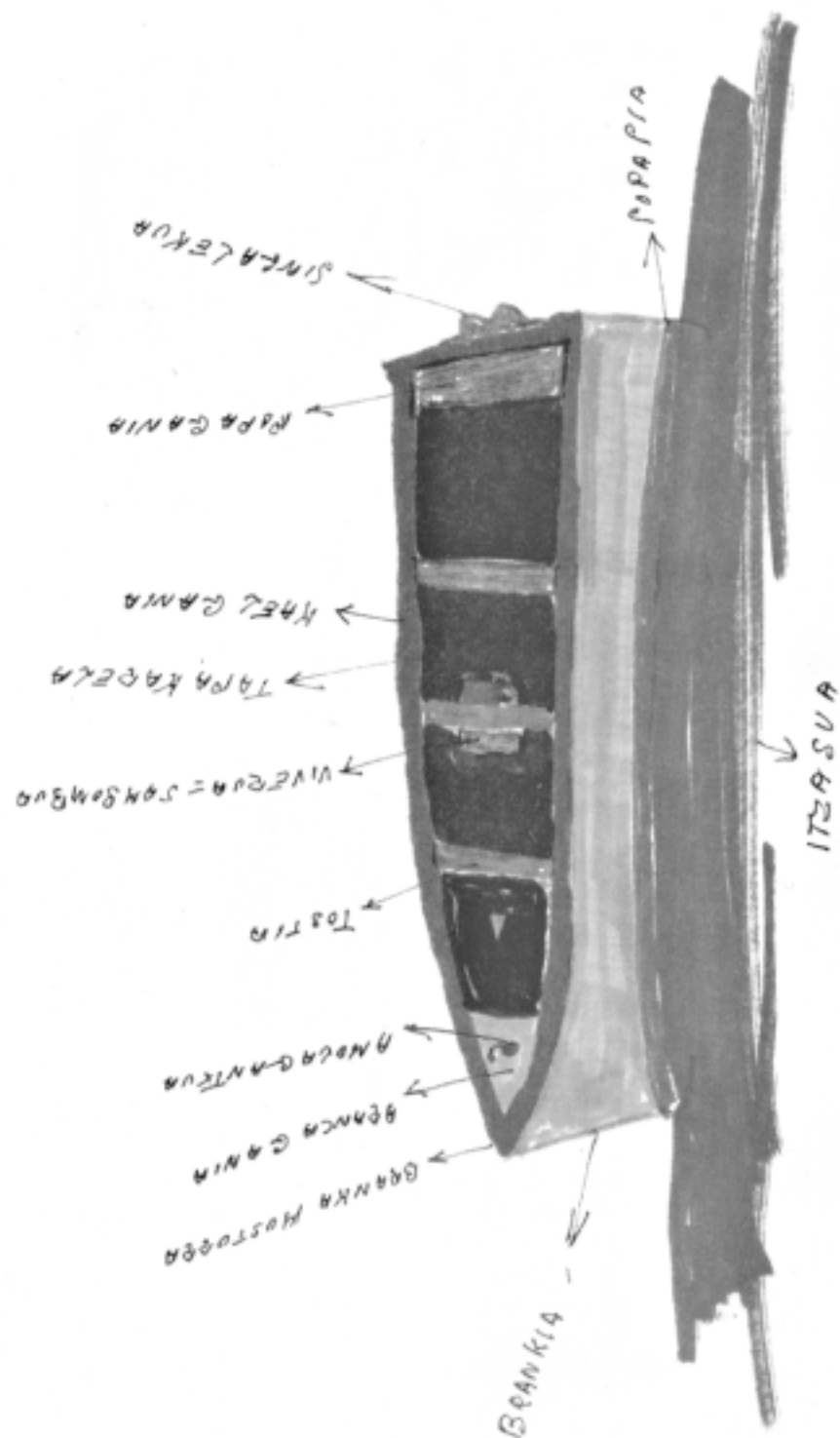
bai. Ba ona pasa lei... Lagatik, Lagatitako pásue, Ogoñorarte kasi, bai. Ogoñorarte, Lagati(...) pásue... Oneri deitxuten tzagu, auntxe akorda dxast, Ogoñoako arkue, Ogoñoako arkue, ori esan tzutena pasa leidxe(l)a enbarkasiño txikidxe, pasa leidxe(l)a, Ogoñoako arkue. Da Mosolun sillue ta orrek. Ontxe akorda dxast, ontxe otor dxas burure Ogoñoako arkue

DIMAS ZALDUNBIDEREN IRUDIAK

1. Mundakako portua
2. Mundakako portua (2)
3. Batela
4. Batela atze-ebaija. Atxiñako potiña. Baidakua
5. Trañerua
6. Txanela
7. Txalupia
8. Belako untzi bat. Ez da modelo jakin bat, osagaiak irudikatzeko egin zuen.
9. Atxiñako bapora
10. Lelengoko bapora. Txalupia
11. Baporak
12. Lebazale barria. Lebazale zaharra
13. Lebatzetako zarra
14. Bajurako enbarkasiñua (65. urtekua)
15. Kazan
16. Arponerua. Iparraldeko enbarkaziñua
17. Arrasterua
18. Arrastako saria
19. Atunzalia
20. Atunzalia (2)
21. Nekoratako otzaria
22. Eskala-gatua. Kriela. Apaidxuak
23. Soidxia. Ankillia. Mediomundua
24. Tresnak
25. Tuntuxa. Sariak fondiateko ankillia
26. Defentzak. Salbabidia
27. Brusa. Lanbasa
28. Abuxetako serasua
29. Kalak

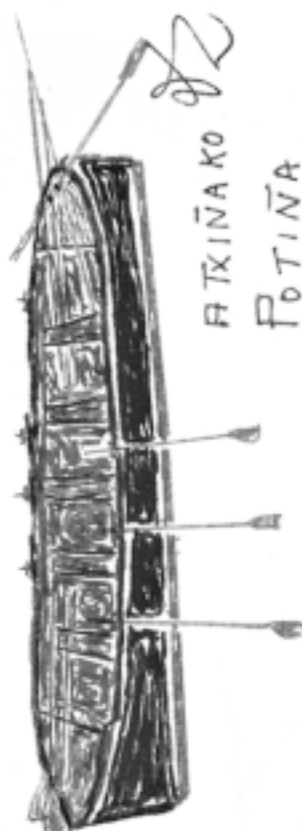

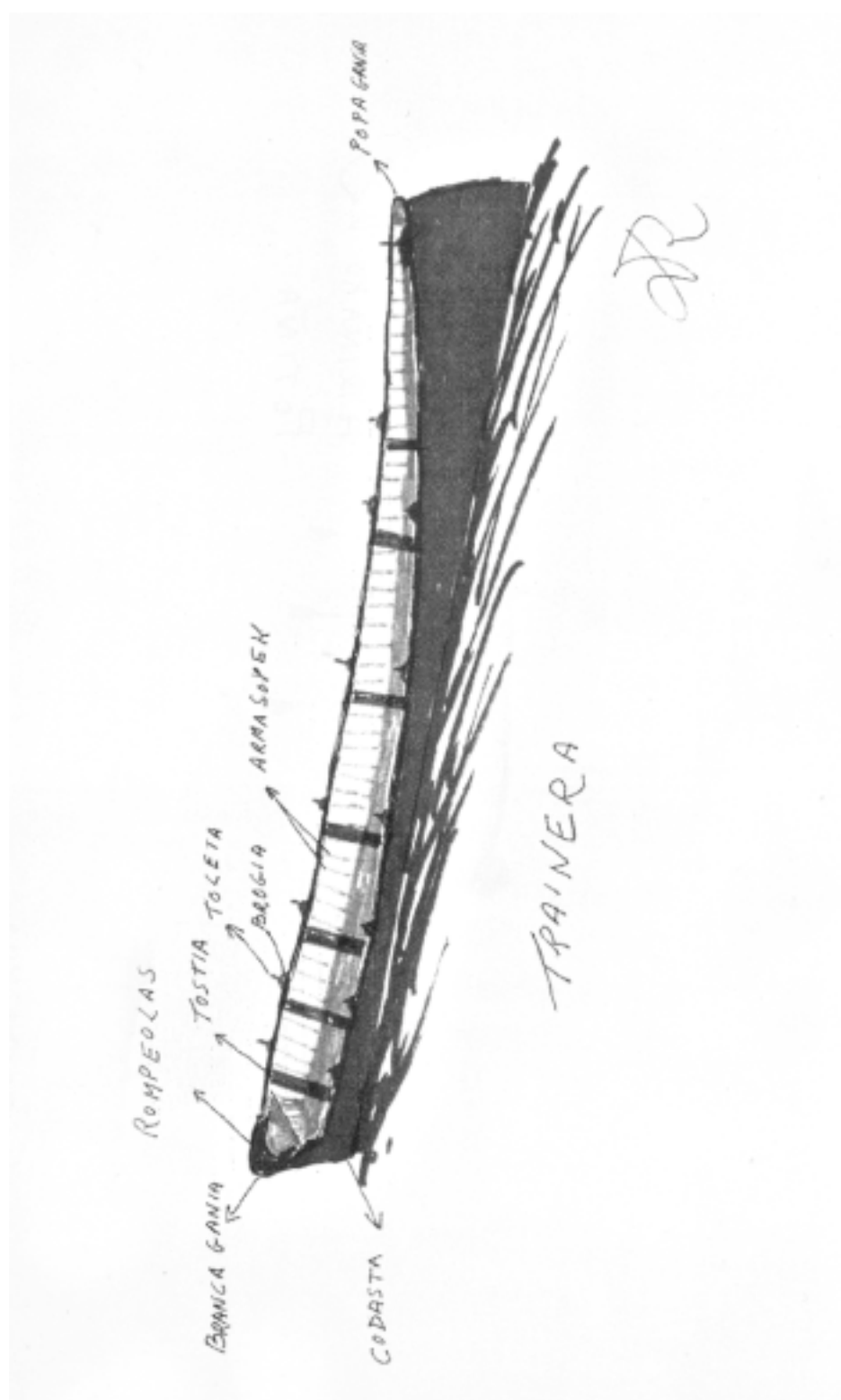
BATELA. ATE-E-ONAJA

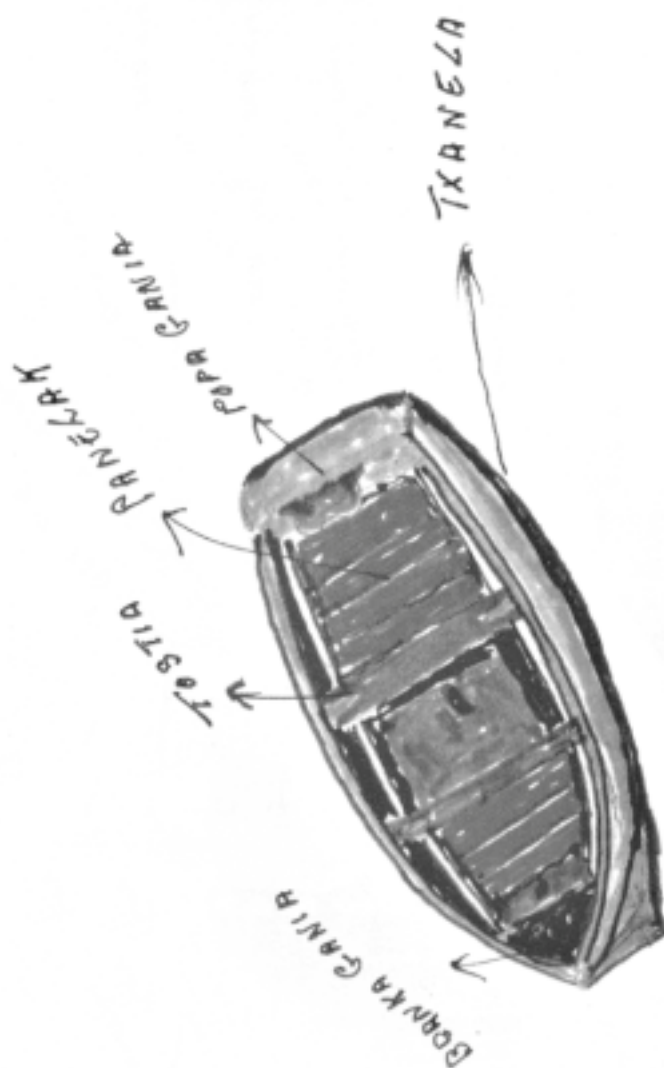

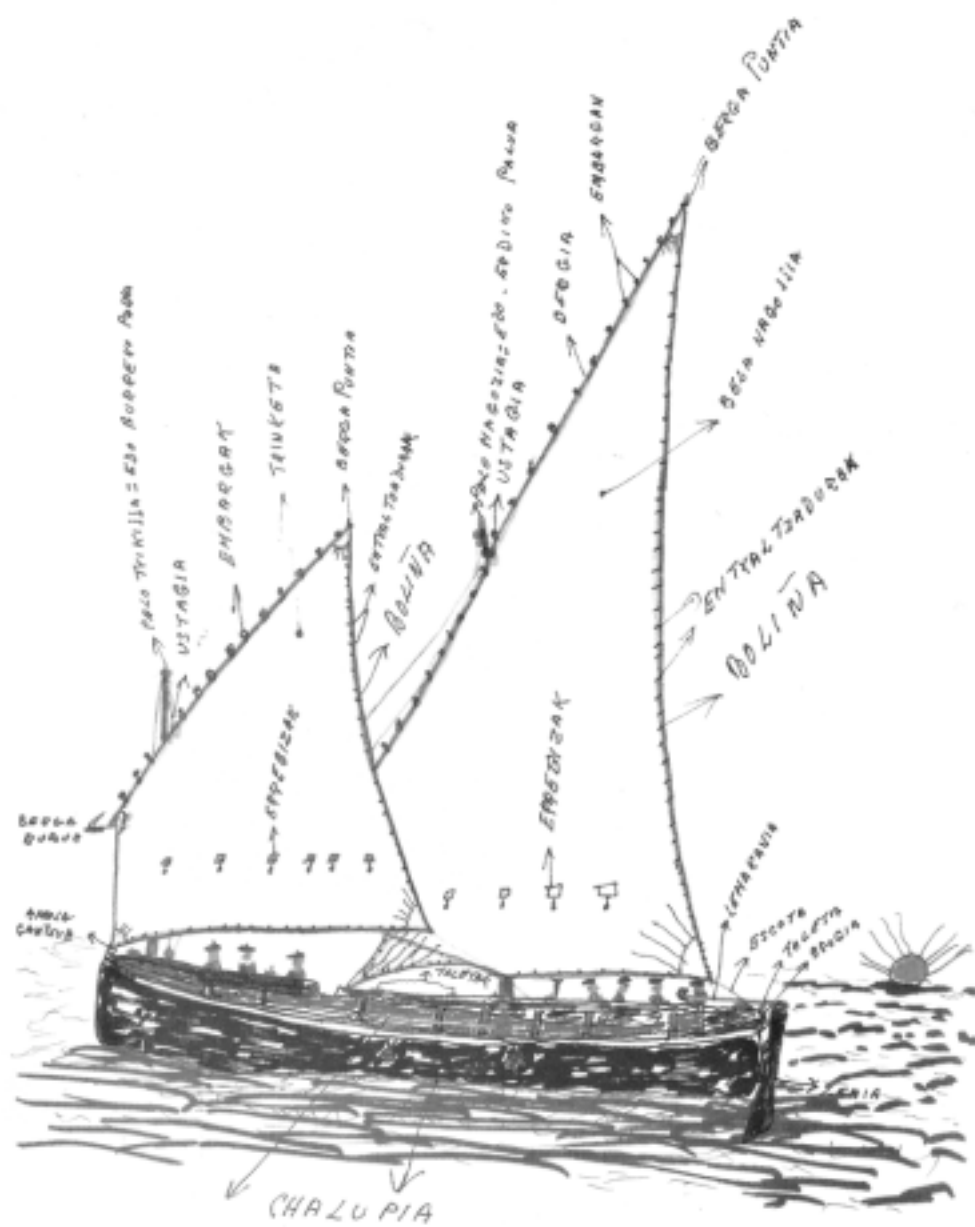
ATXINAKO
POTIÑA

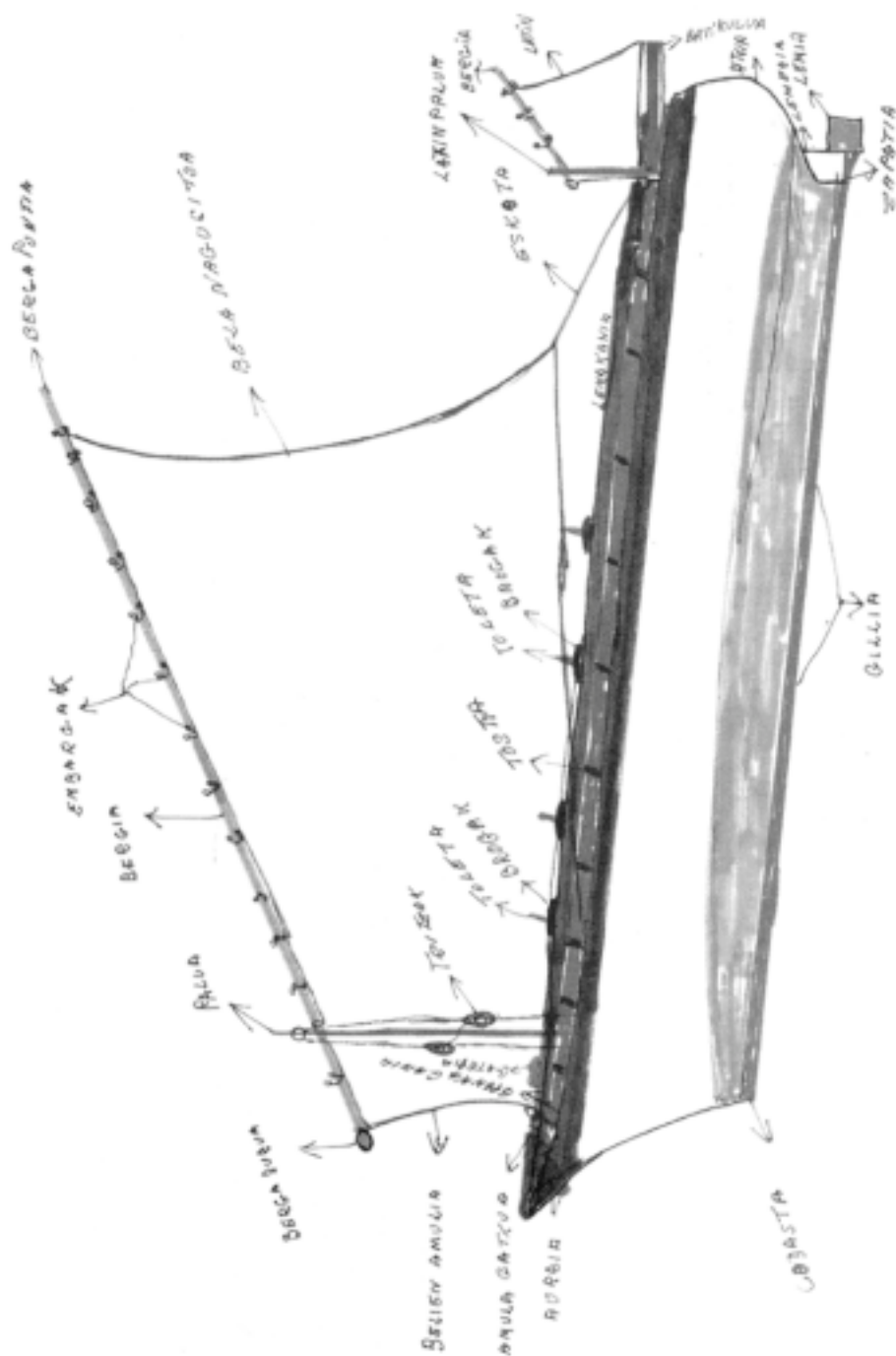

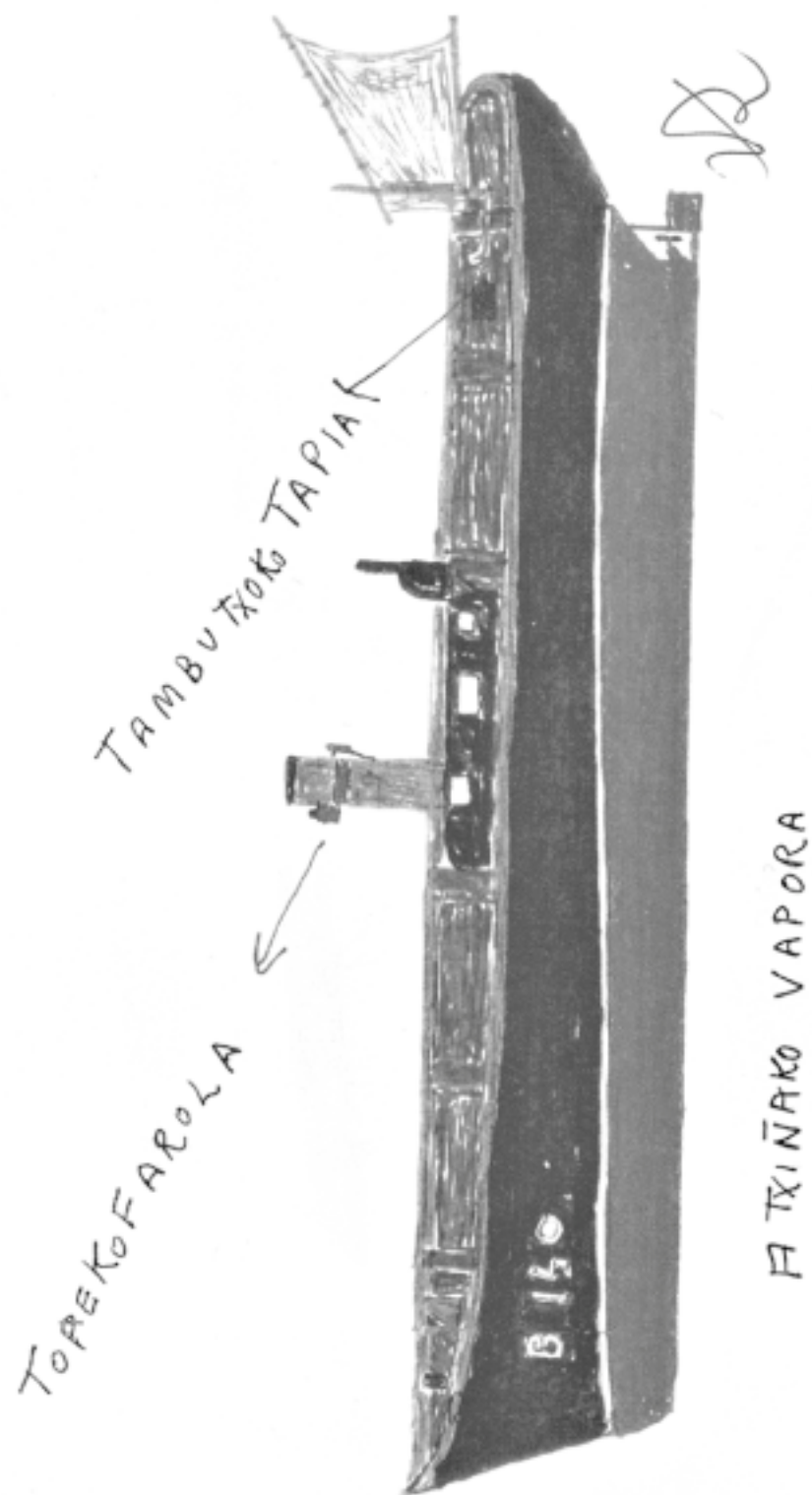
DAIDA-KUA

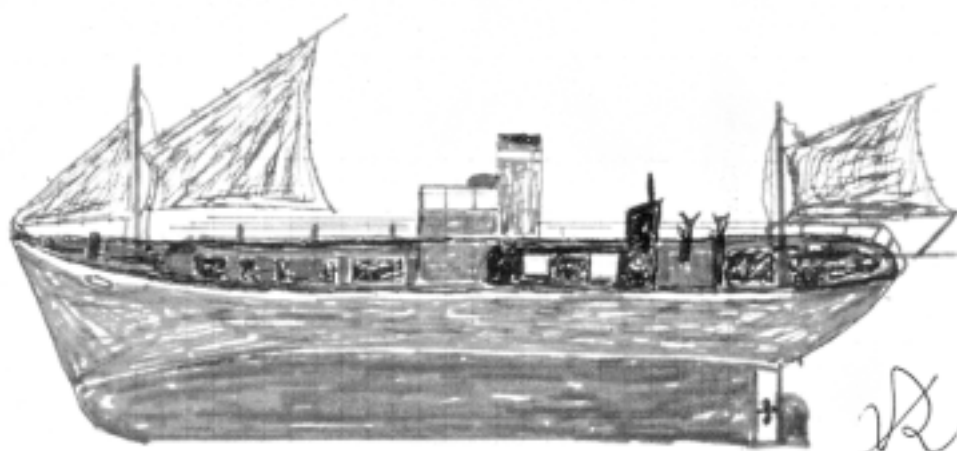
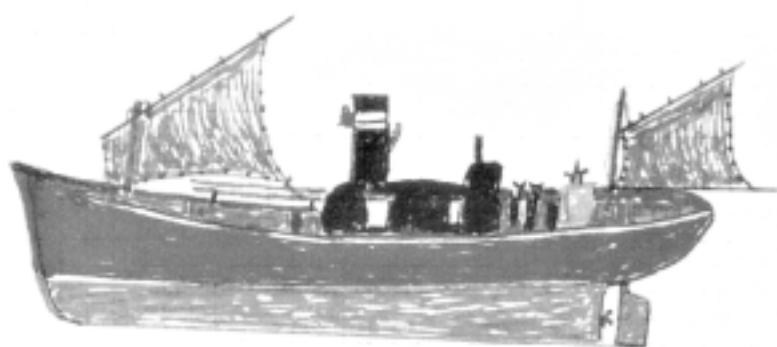

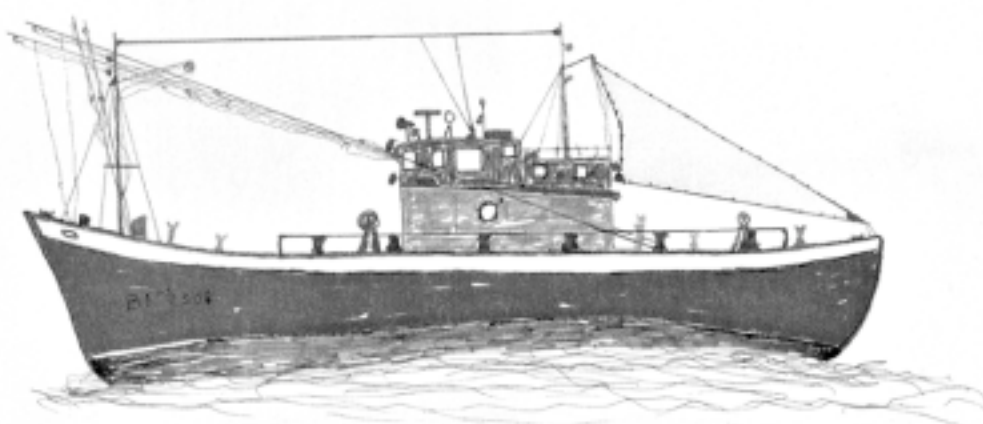

ANTXINAKO BAPORA
ZELENGOKO YAPORA

CHALUPA

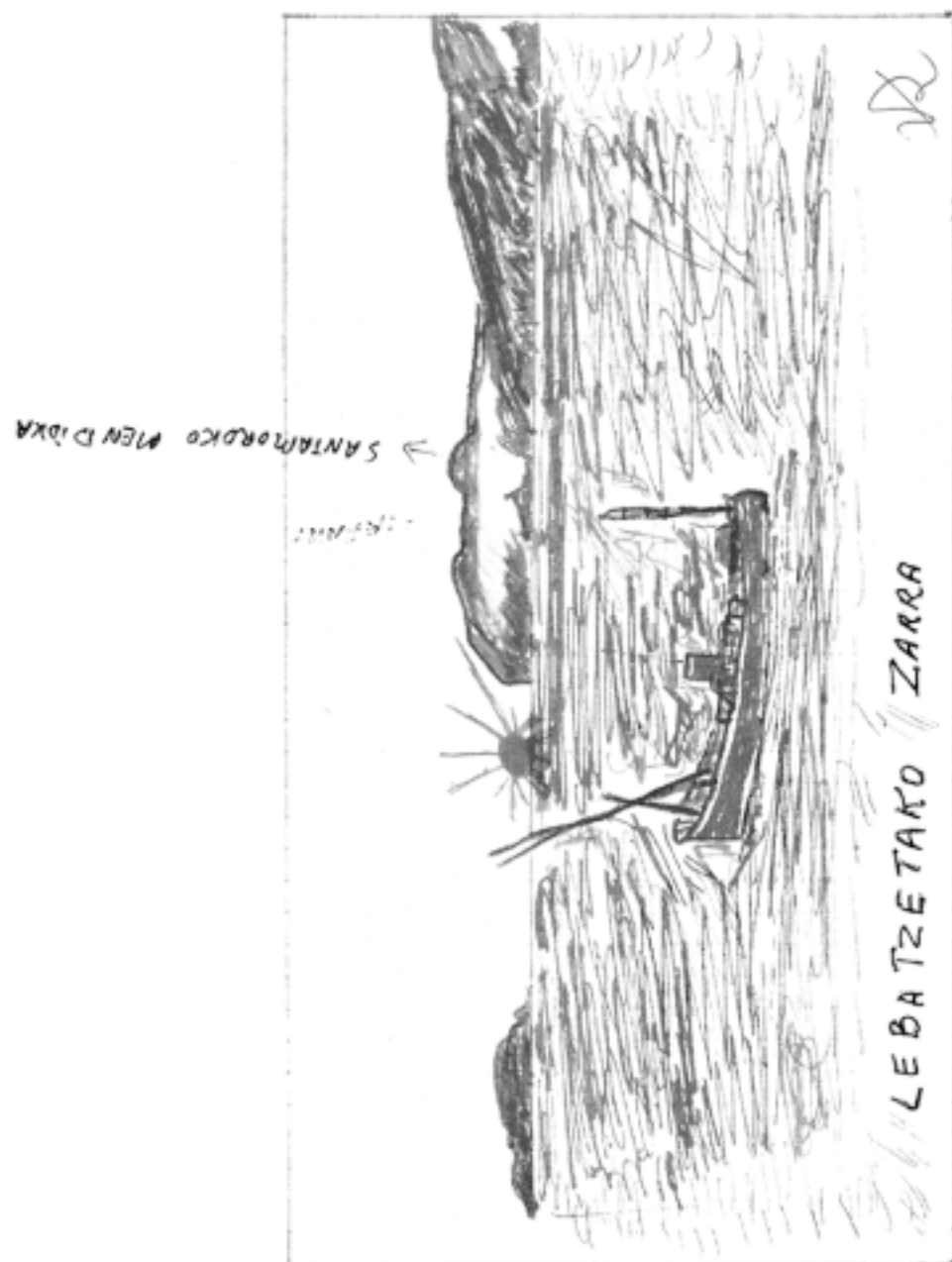

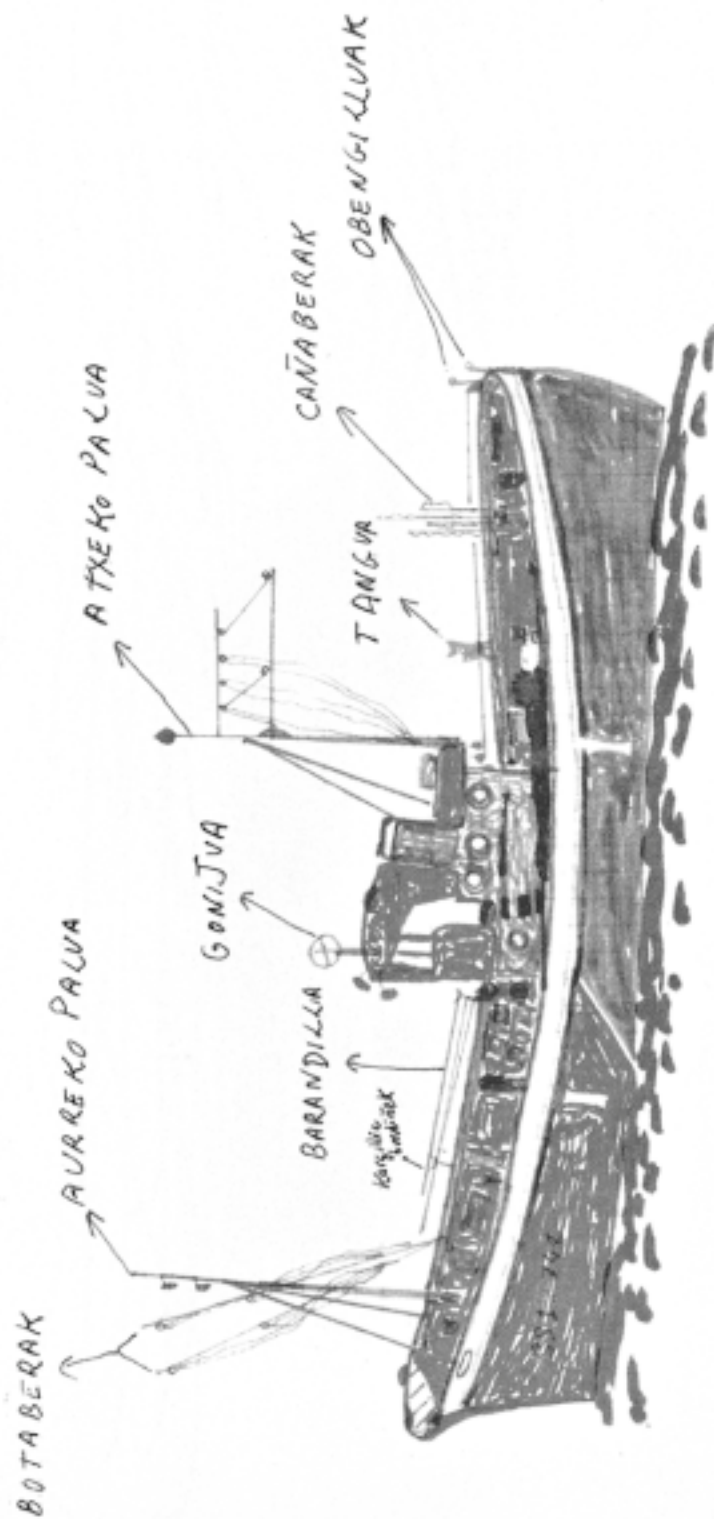
LEBATZ ZALE BARIJA

LEBATZ ZALE ZARRA

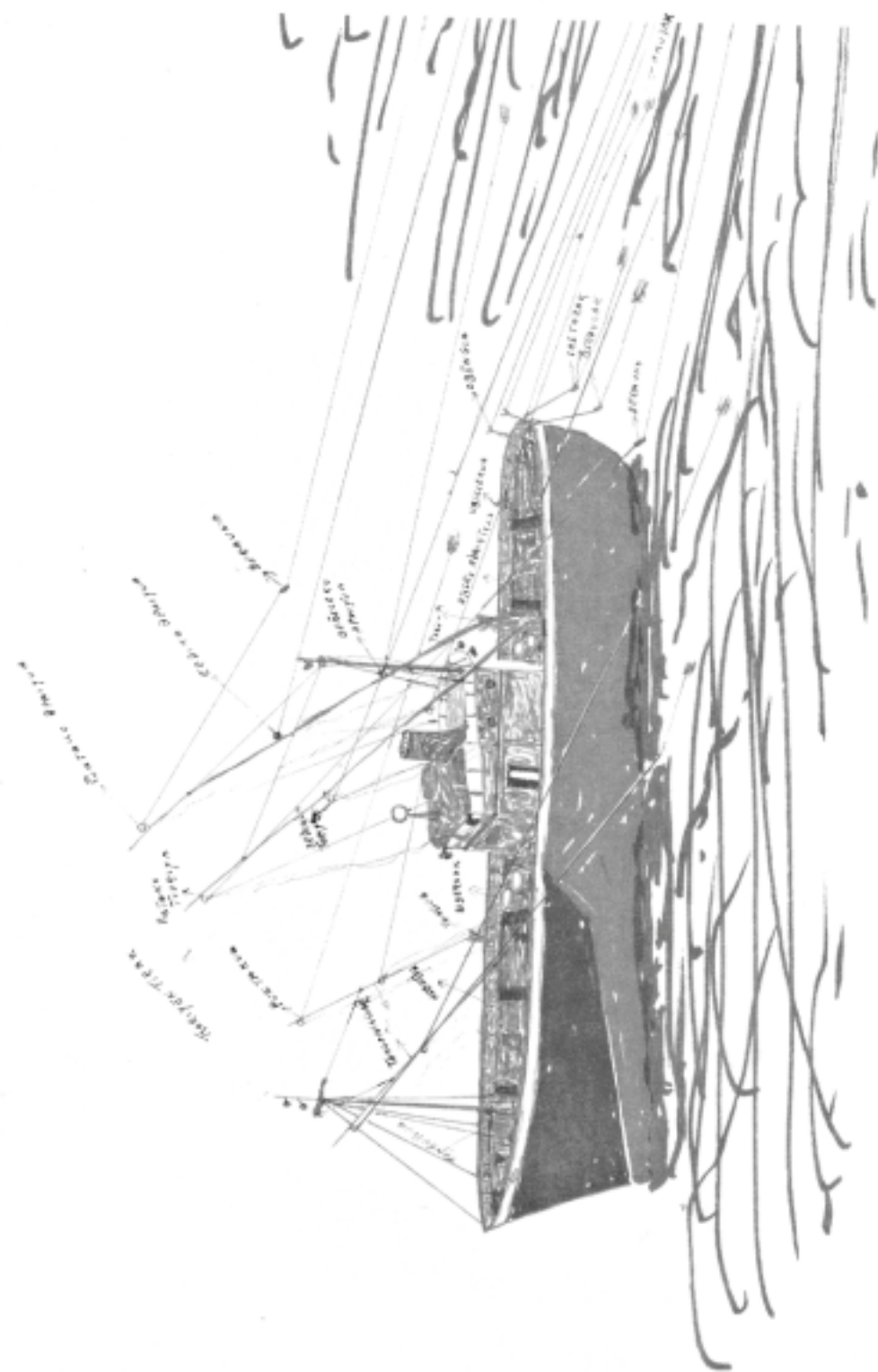
Handwritten signature or mark.

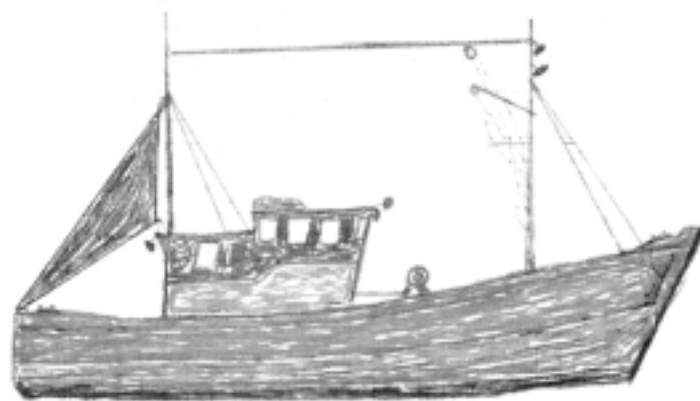

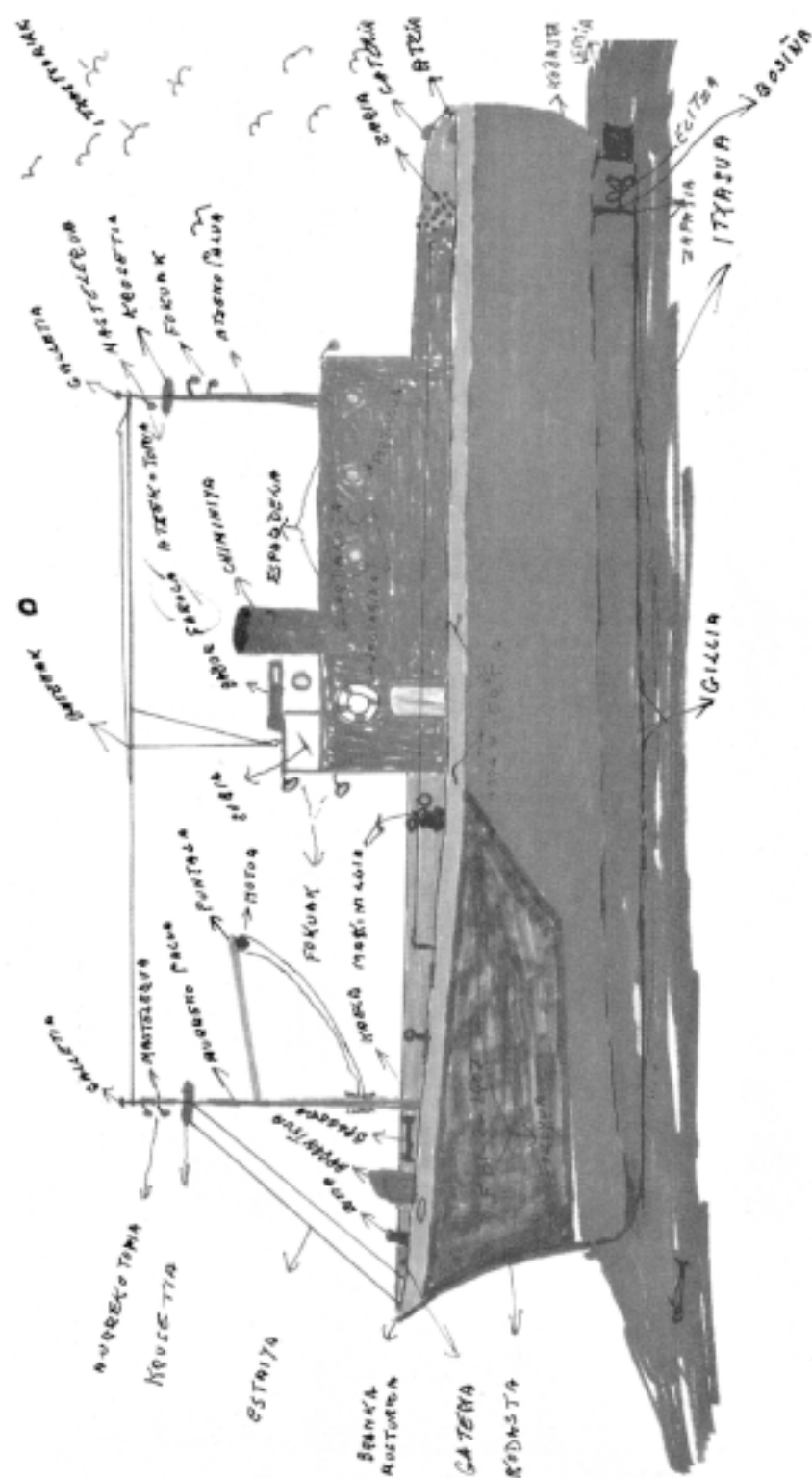
AÑO 65

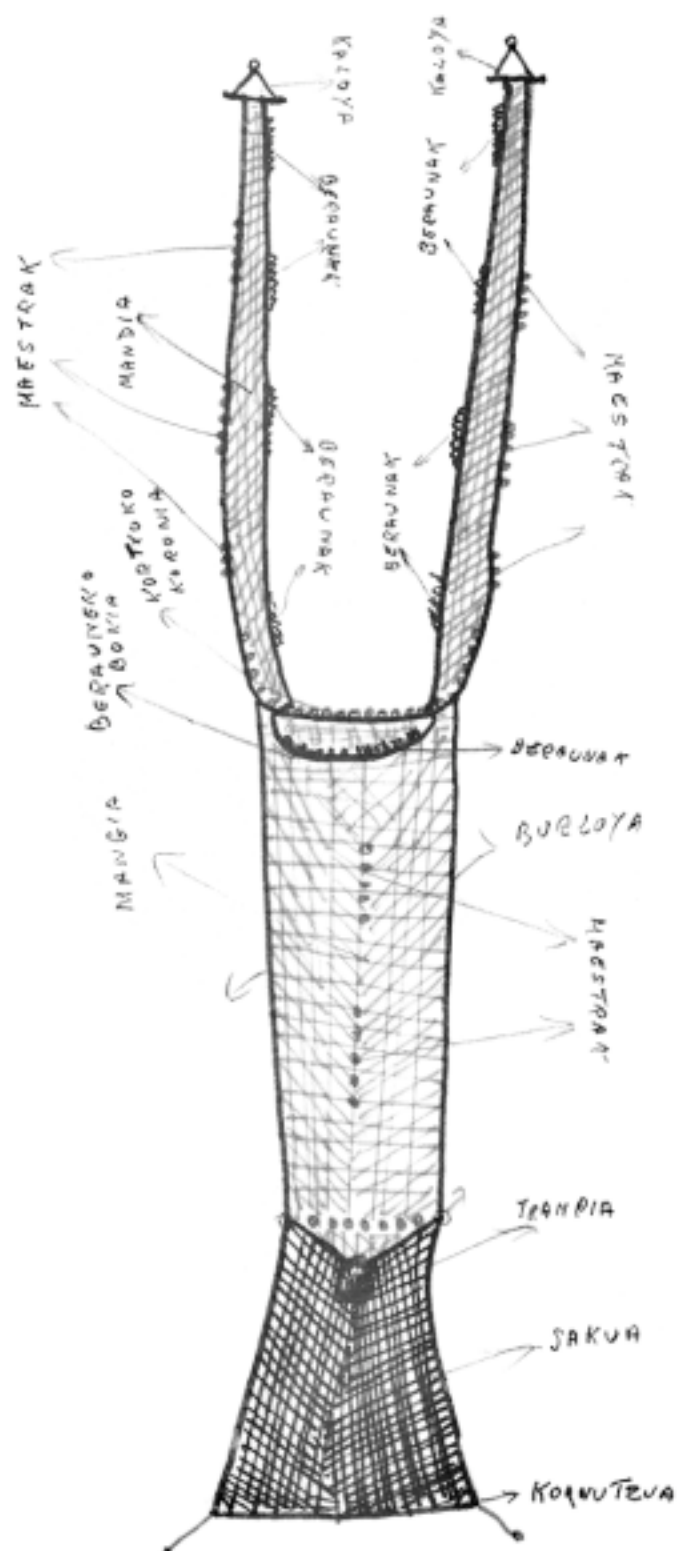
Handwritten signature or mark.

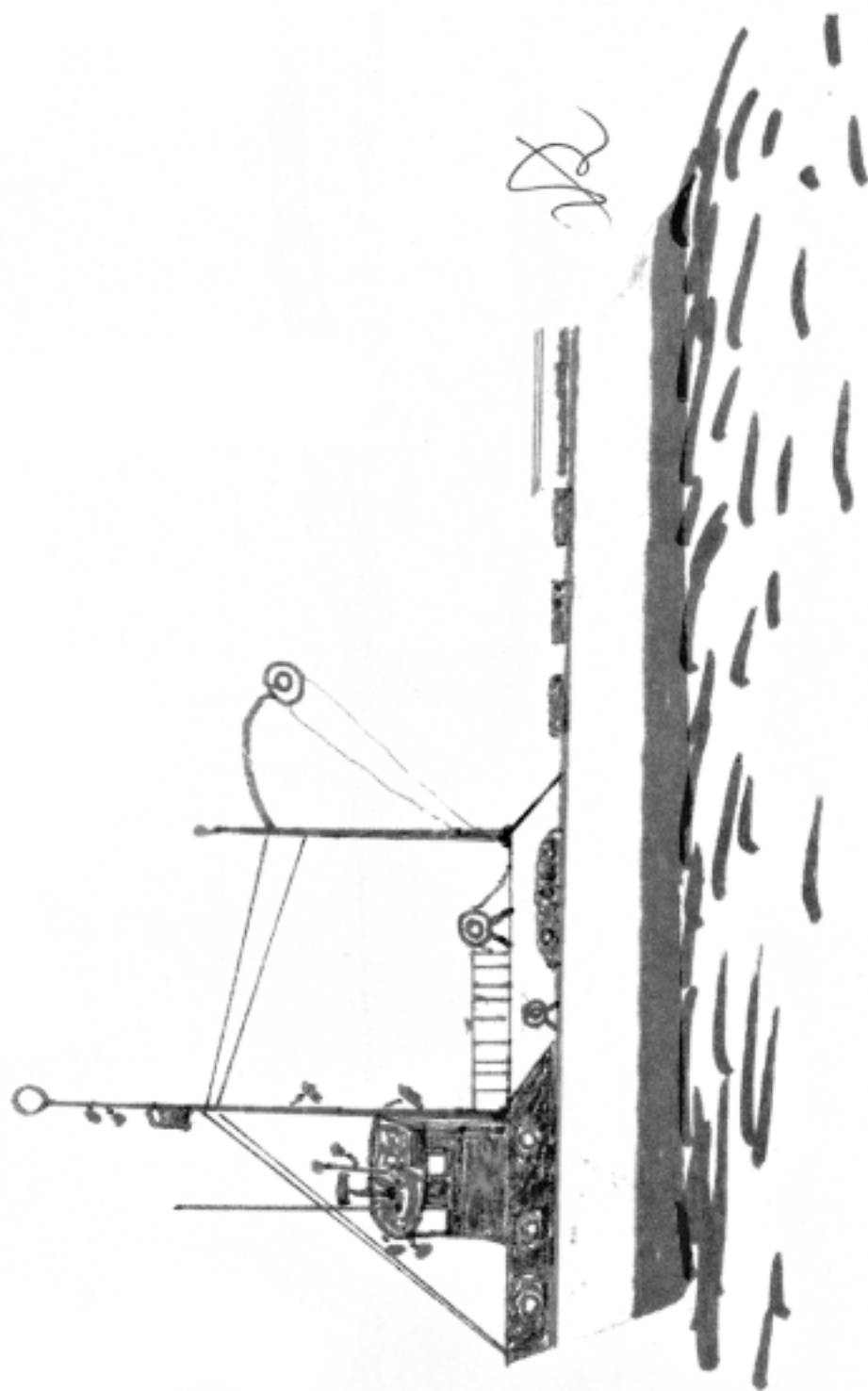

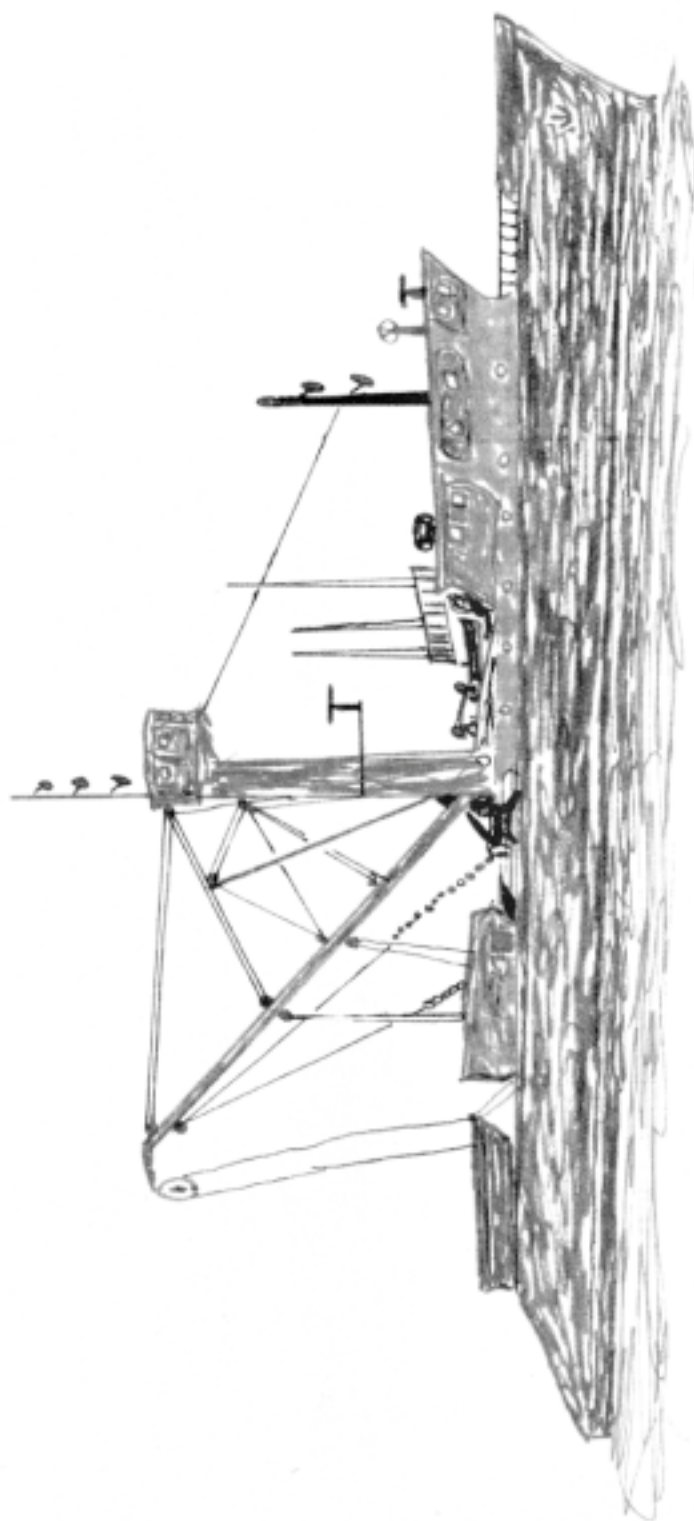

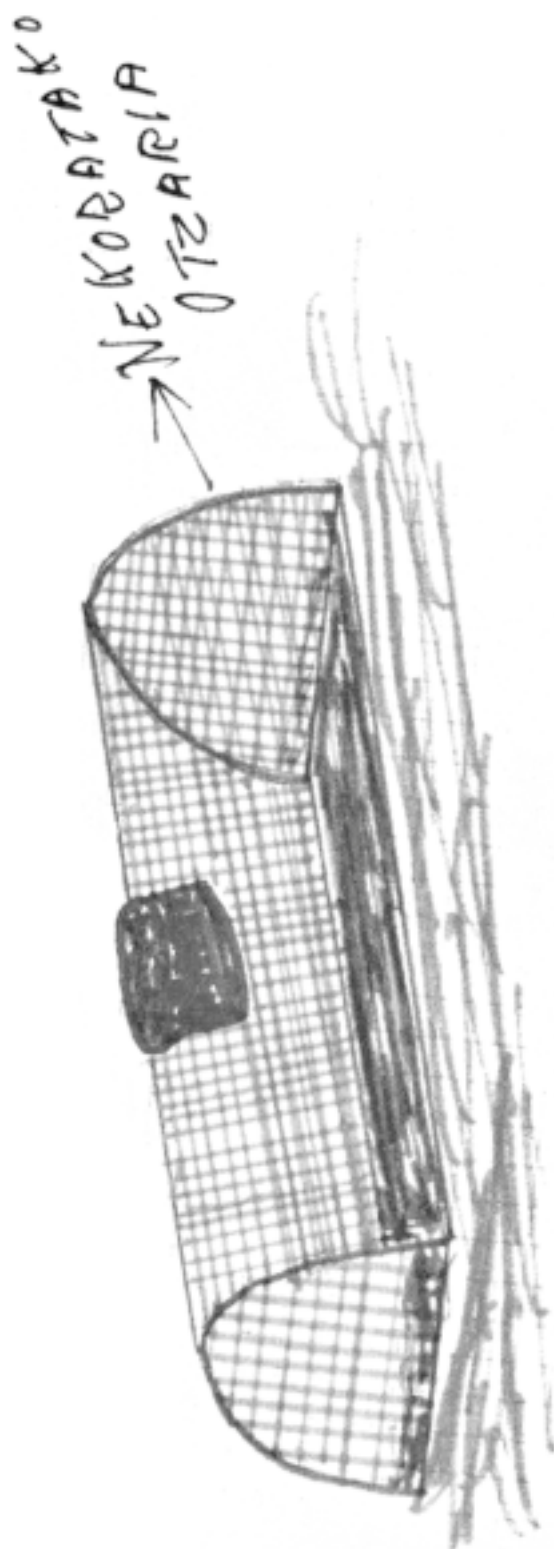
Handwritten signature or mark.

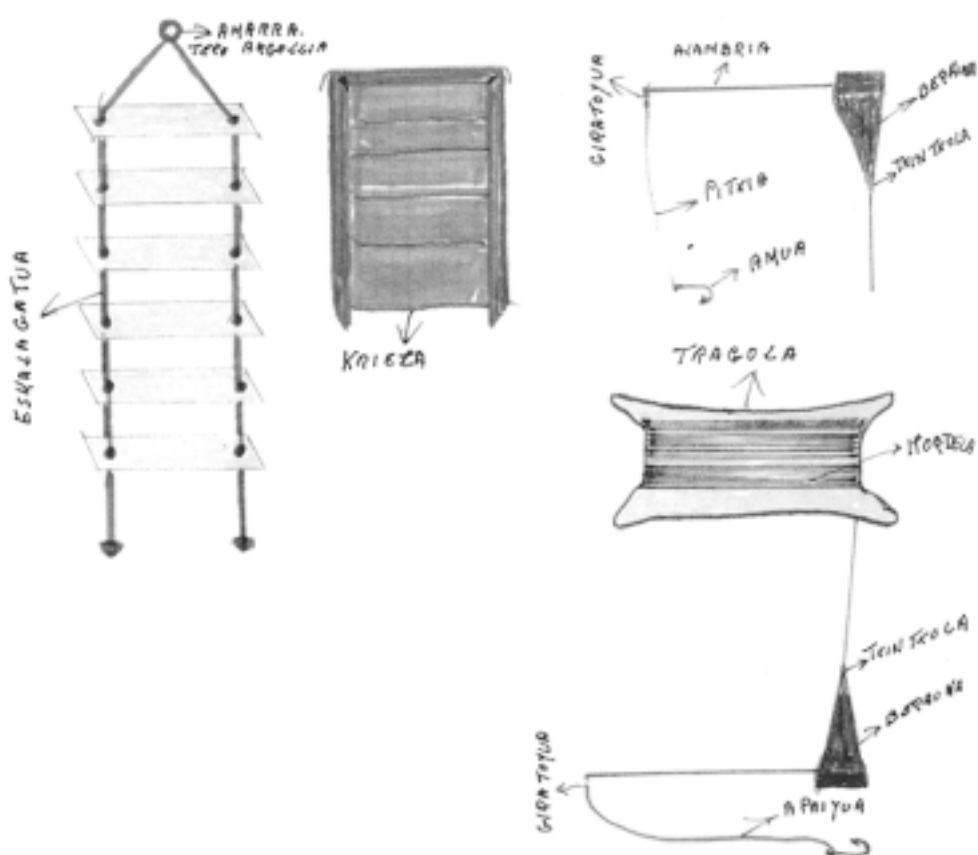

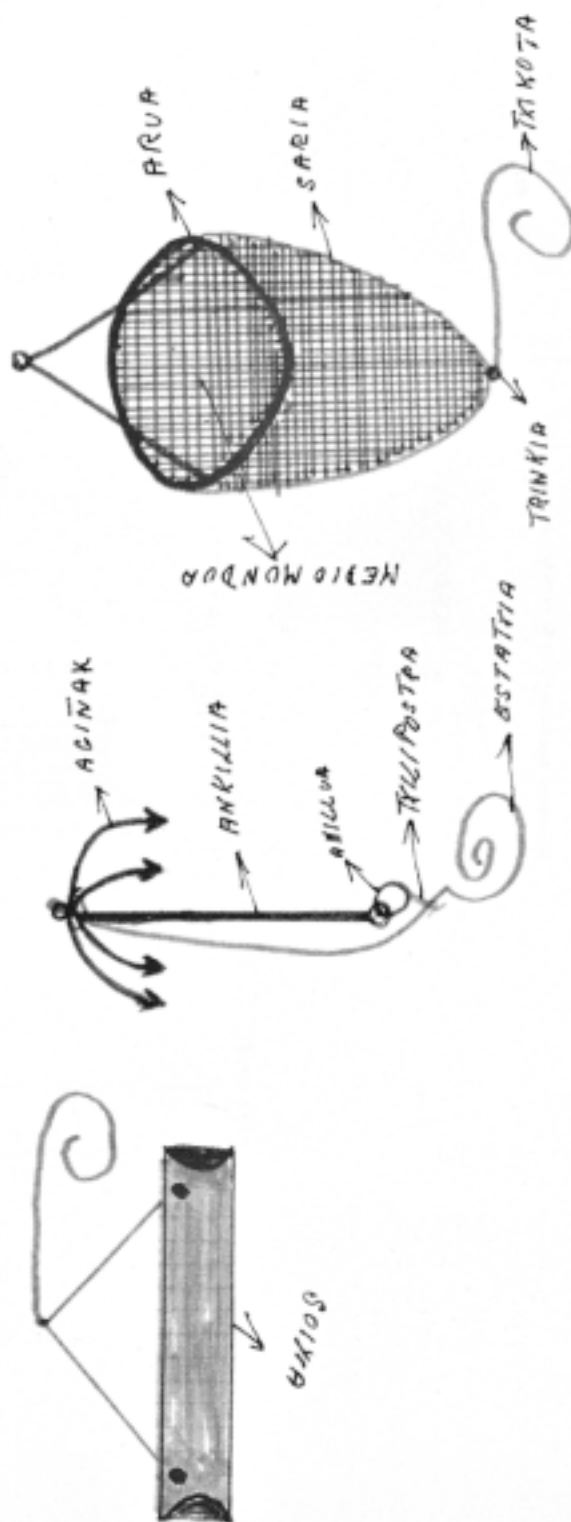

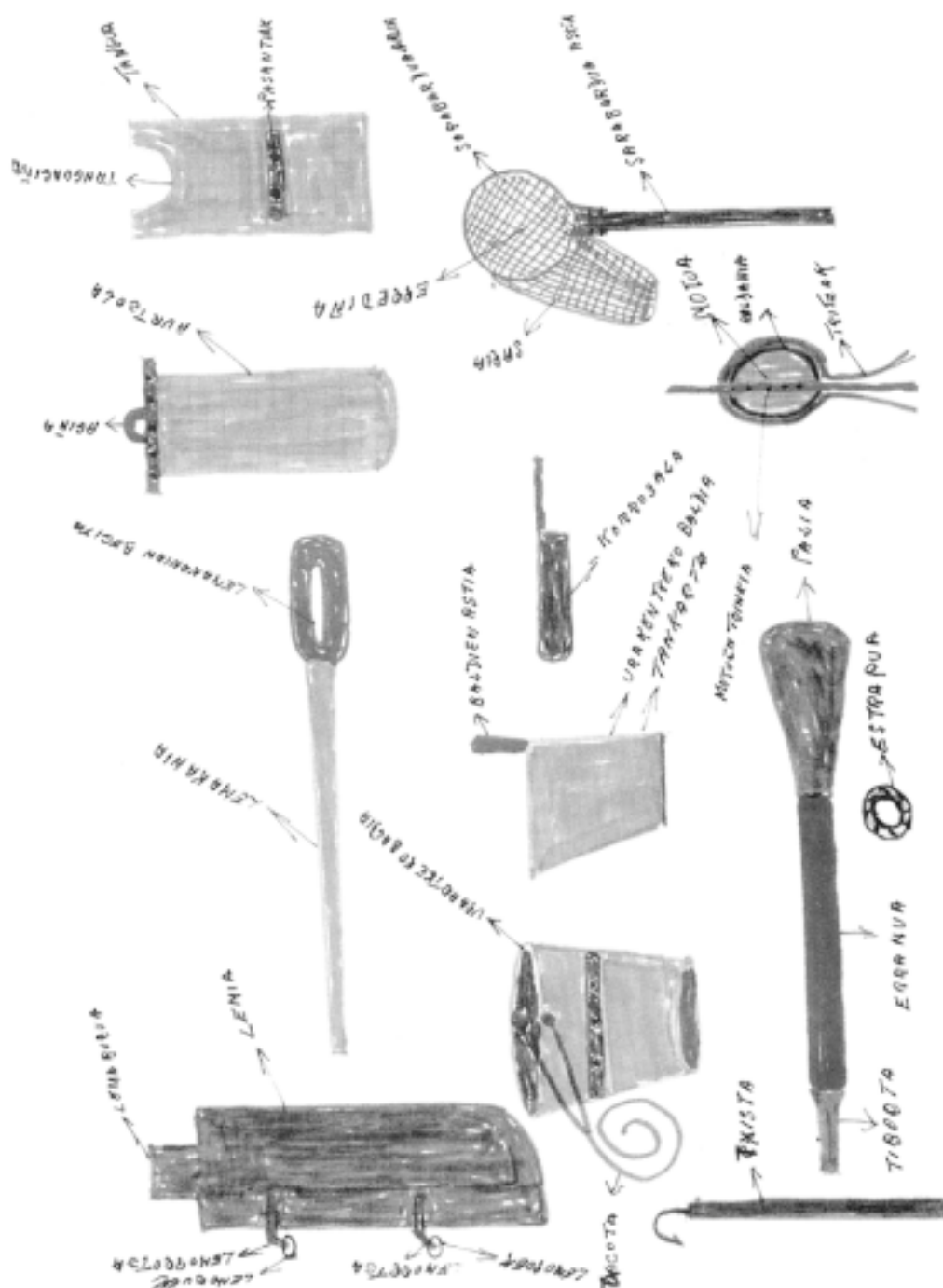

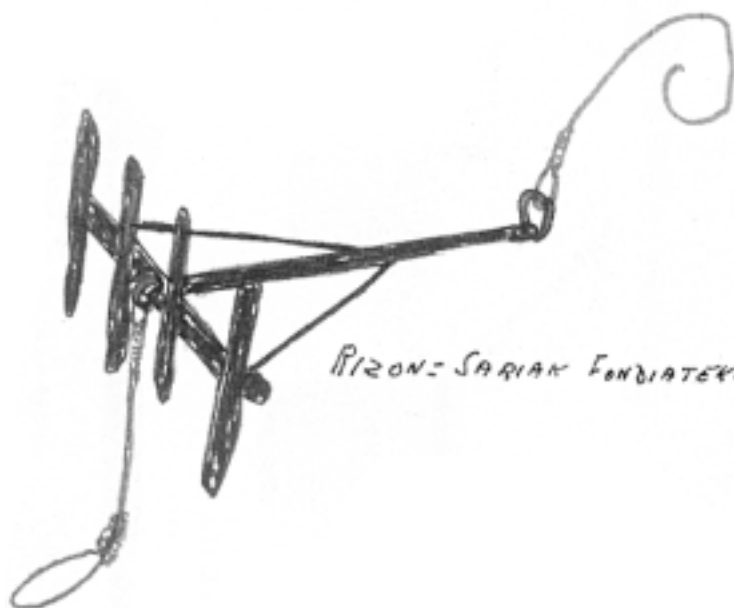

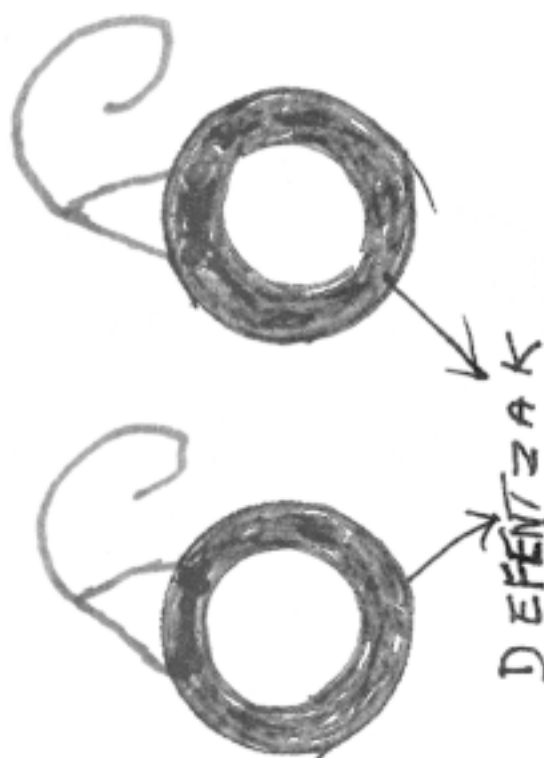

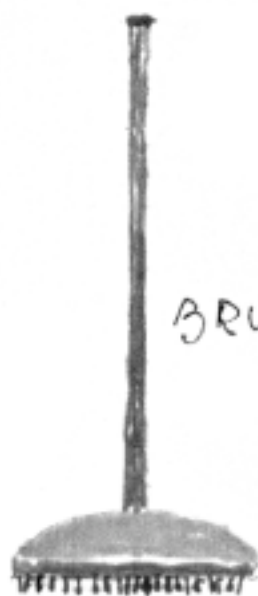

TUNTUJJA = Boya = BULLIA.

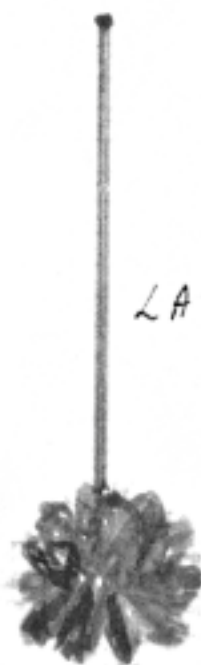

PIZON = SARIAN FONDIATEVO ANNILLIA

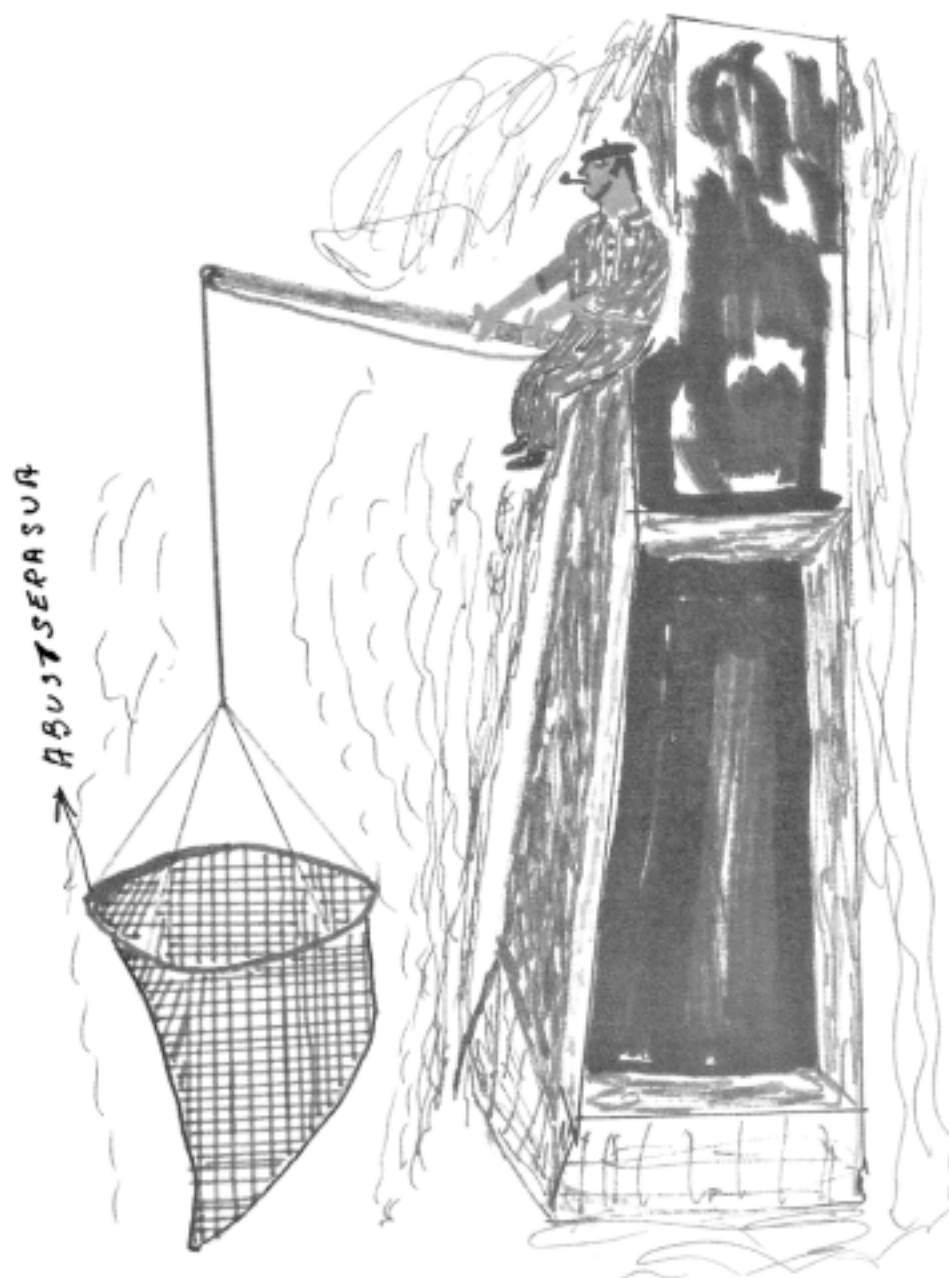

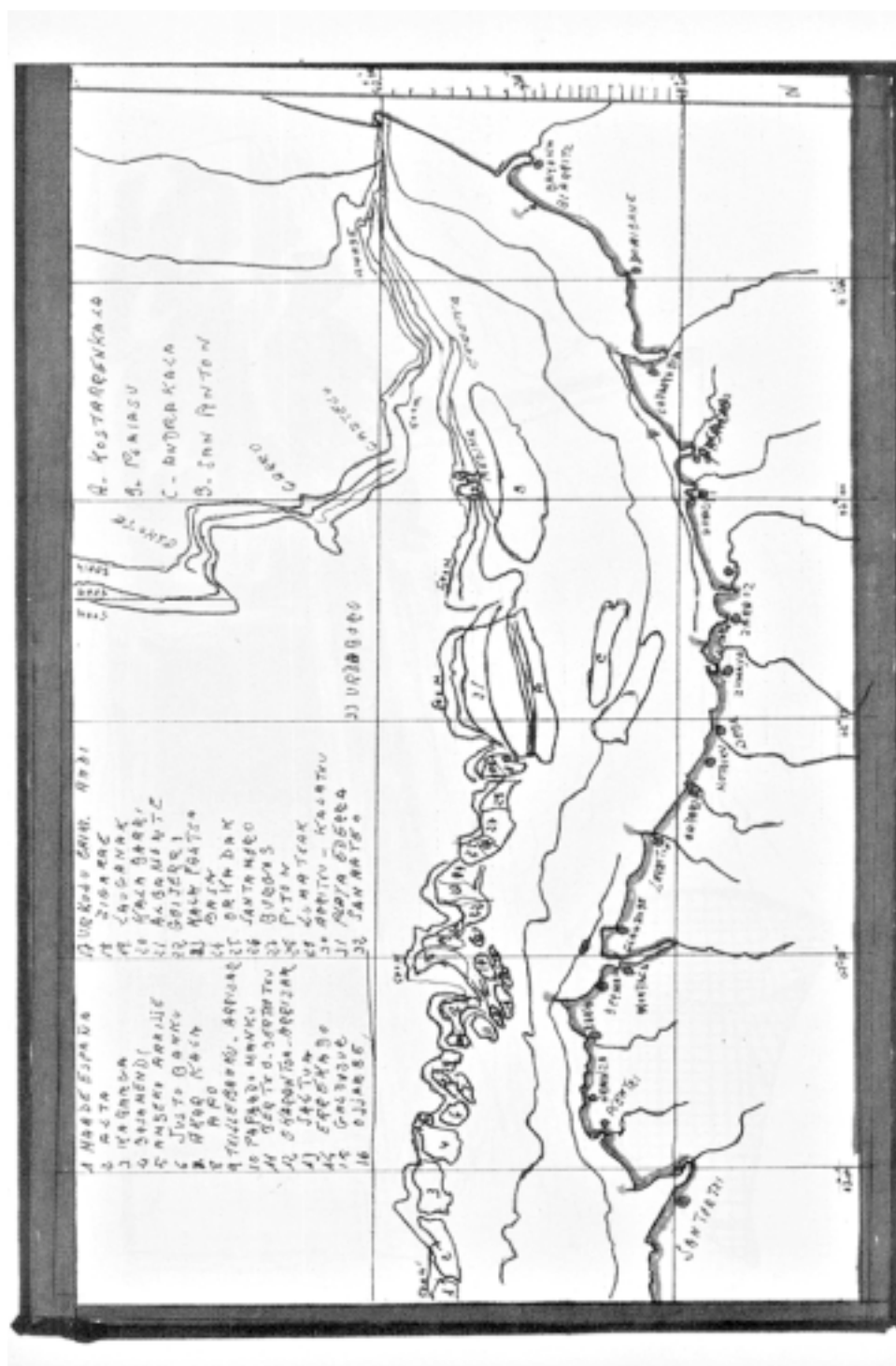

BRUSA

LAMBASA

BIBLIOGRAFIA

- Alvar, Manuel (1985): *Léxico de los Marineros Peninsulares*, Arco libros, Málaga.
- Anasagasti, Andoni (1980): "Itsas espezierik garrantzitsuenen Bermeoko terminologia", *Fontes Linguae Vasconum*, XII.
- (1981): "Arraintza ohiturak eta arraintzaren biologiagaz bere zer ikusia", *Bermeo*, 1, 235-249.
- Apalategi, Joxemartin (1984): "Herri arrantzaleen Etnografia eta antropologia soziokulturala", *Bermeo*, 4, 273-307.
- (1986-87): "Euskal Herriko itsaserrien etnografia eta antropologia soziokulturala. Ondarru, (Bigarrena)", *Bermeo*, 6, 197-200.
- Apraiz, Juan Antonio (1984a): "La pesca en Euskalerrria. La pesca costera", *Itsasoa*, 1, Etor, 155-218.
- (1984b): "Atuneros congeladores", *Itsasoa*, 7, Etor, 65-70.
- (1984c): "La construcción naval en el País Vasco. Obraje de pesqueros de madera", *Itsasoa*, 7, Etor, 71-160.
- Apraiz, Juan Antonio; Astui, Aingeru (1984a): "La pesca de litoral", *Itsasoa*, 2, Etor, 119-220.
- (1984b): "La pesca en Euskalerrria. La pesca de bajura", *Itsasoa*, 4, Etor, 74-148.
- Aranzabal, F. Javier (1995): *Manual Práctico de Inglés Marítimo*, Eusko Jaurlaritza, Nekazaritza eta Arrantza Saila.
- Arbex, Juan Carlos (1983): "La flota de bajura en el siglo XIX", *Bermeo*, 3, 353-367.
- Arrinda, A. (1977): *Euskalerrria eta Arrantza*, Donosti Aurrezki Kutxa.
- Astui, Aingeru (1983): "Puntualizaciones al capítulo denominado *La construcción naval en Bermeo*", *Bermeo*, 3, 417-422.
- (1984a): "Artes y aparejos de pesca empleados por los pescadores bermeanos en el año 1.982", *Bermeo*, 4, 103-144.
- (1984b): *La pesca en Bermeo en el siglo XIX*, Caja de Ahorros Vizcaina, Bilbo.
- (1984c): "Embarcaciones en arte popular, votivas y de otro carácter", *Itsasoa*, 6, 45-61.
- (1984d): "Lanchas de pesca a vela", *Itsasoa*, 7, Etor, 161-193.
- (1991): *Arrantzaleen Museoa. Ertzilla Dorrea*, Bizkaiko Foru Aldundia. [Liburuak egilearen izenik ez badakar ere Astuirenak dira testuak].
- Astui, Aingeru; Apraiz, Juan Antonio (1984): "De la vela al vapor", *Itsasoa*, 7, Etor, 193-197.

- Asúa, Lorenzo (1981): *Peces de Mar*, Colección Temas Vizcaínos Año VII - nº 76, Caja de Ahorros Vizcaina.
- Aurrekoetxea, Gotzon (1986): “Euskal Herriko Hizkuntz Atlasa (EHHA): Inkesta Metodologia eta Ezezko Datuak”, *Euskera*, XXXI (1986, 2).
- Azkue, Resurrección María (1984): *Diccionario Vasco-Español-Francés*, Euskaltzaindia.
- Barandiaran, Felipe: *La Comunidad de Pescadores de Bajura de Pasajes de San Juan*.
- Barandiaran, Joxemiel (1985): *Etnografiazko Galdeketa Batetarako Gidaliburua eta Berriemailearen Biografia*, Antropologiaren Euskal Bilduma, 6, Haranburu Editorea, Donostia.
- Barrutia, Eneko (1993a): “Azkueren hiztegiko Bermioko berbak”, *Bermeo*, 8, 147-167.
- (1993b): *Mundakako arrantzaleen jakintzaren lexiko eta enziklopedia*, [Deustuko Unibertsitatean aurkeztutako doktorego tesia].
- : *Akatz* aldizkariko artikulak.
- Berriatua, Imanol (1963-64): “Bermeoko arraintzaleen leksikua”, *Euskera*, VIII-IX, 385-92.
- (1981): *Itsasoa eta Ni*, Euskaltzaindia, Bilbo.
- Bilbao, Begoña: *Bermeoko Lexikoa*, [Argitara emon bako beharra].
- Bruun, Bertel; Delin, Hakan; Svensson, Lars (1990): *Guía de Campo de las Aves de España y de Europa*, Omega, Bartzelona.
- Cabodevilla, Esther; Matallanas, Jesús (1989): *Euskal Herriko Arrainak I*, Kriselu, Donostia.
- Campbell, A. C. (1989): *Guía de Campo de la Flora y Fauna de las Costas de España y de Europa*, Omega, Bartzelona.
- Crespo, C.; Ugartechea, J. M. (1957-1960): “De la pesca tradicional en Lequeitio”, *Anuario de Eusko-Folklore*, Tomo XVII, Donostia.
- De Duo, Gonzalo; De Duo, Magdalena (1982): “Cantiles y topónimos de la costa entre cabo Matxitxako y punta Galea”, *Bermeo*, 2, 415-426.
- Eiroa del Río, Francisco (1986): *La Pesca Artesanal en Galicia*, Ediciós do Castro, A Coruña.
- Elortegi Bilbao, Angel Maria (1992): *Pasaiako Toponimia*, Onomasticon Vasconiae 8, Euskaltzaindia.
- Erkoreka, Josu (1981): “Arraintzaleen bizitza ontzi barruan”, *Bermeo*, 1, 251-262.
- (1984): “Itsas-arloko lan-artu-emonak Bermeo’n”, *Bermeo*, 4, 145-272.
- Erkoreka, Anton (1882/83): “Kostaldeko Toponimoak Gaztelugatxeko San Juanetik Ogoñorarte”, *Anuario de Eusko-Folklore*, Tomo 31, 261-266.
- (1985): *Análisis de la Medicina Popular Vasca*, Labayru Ikastegia.
- (1987): “Armintzako Arrantza-lekuak”, *Etniker - Bizkaia*, 8.
- Etxebarria, Juan Manuel (1991): *Zeberio Haraneko Euskararen Azterketa Etno-linguistikoa*, Ibaizabal, Zornotza (Euba).
- (1992): “Etno-testuen beharizana euskararen etorkizunean”, *Iker*, 7, Euskaltzaindia, 727-736.

- (1995): *Gorbeia Inguruko Etno-Ipuin eta Esaundak*, Labayru Ikastegia, Bilbo.
- Galarza, Aitor; Domínguez, Angel (1989a): *Urdaibai. Gernikako Itsasadarreko Hegaztiak*, Bizkaiko Foru Aldundia, Nekazaritza Saila.
- (1989b): *Urdaibai. Avifauna de la ría de Gernika*, Diputación foral de Bizkaia, Departamento de Agricultura.
- Gaminde, Iñaki; Salterain, Mila: *Abadiñoko Lexikoaz*.
- Gaminde, Iñaki (1992a): *Urduliz Ingeru, Berbak eta Bizimodu*, Urdulizko Euskera Taldea.
- (1992b): *Urduliz eta Gatikako Herri Hizkeren Azterketa Linguistikoa*, [Deustuko Unibertsitatean irakurritako doktorego tesia].
- Garat, Joseph (1984): “La pesca en Ziburu (Ciboure)”, *Itsasoa*, 4, Etor, 249-271.
- Garmendia, Ignacio (1970): *Diccionario Marítimo Ilustrado Castellano-Vasco, Vasco-Castellano*, La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbo.
- Homobono, Jose Ignacio (1986-87): “Comensalidad y fiesta en el ámbito arrantzale. San Martín en Bermeo”, *Bermeo*, 6, 301-392.
- Ibáñez, Miguel; San Millán, M.ª Dolores; Romero, Alejo; Arnedo, Marisa (1987): *Euskalherriko Zoologia*, Kriselu.
- Ibáñez, Miguel; Menéndez, Miguel; e.a. (1989): *Euskal Herriko Arrainak 2*, Kriselu, Donostia.
- Igelmo, Alfredo; Iribar, Xavier; Lerga, Serafín (1984): “Pesca de arrastre”, *Itsasoa*, 7, Etor, 13-40.
- Igelmo, Alfredo; Iribar, Xavier; Lerga, Serafín; Legarra, Jaime (1984): *Inventario de Artes de Pesca en Euskadi*, Eusko Jaurlaritza.
- Irigoyen, Alfonso (1986): *En Torno a la Toponimia Vasca y Circumpirenaica*, Bilbo.
- (1987): “Observaciones fonéticas y morfológicas a las hablas vascas de los marineros encuestados en la costa vizcaina y guipuzcoana”, *De Re Philologica Linguae Vasconicae II*, Bilbo.
- Kintana, Xabier (1991): *Hiztegia Bi Mila. Euskara - Espainiera, Espainiera - Euskara*, Elkar, Donostia.
- Kortazar, Jon (1981): “Mundakako arrantzaleen kalak”, *Bermeo*, 1, 219-234.
- Laburu, Miguel (1992): *Breve vocabulario que contiene términos empleados en Documentos Marítimos Antiguos*, Gipuzkoako Foru Aldundia.
- Markaida, J. M.; Erkoreka, A.; Duo, G. (1982/83): “Galeatik Ogoñoraiño dagozan toponimoak Bizkaiko Itxasertzean”, *Anuario de Eusko-Folklore*, Tomo 31, 267-270.
- Markaida, Juan Maria (1982/83): “Bakioko Itxas-ertzeko Toponimia”, *Anuario de Eusko-Folklore*, Tomo 31, 257-259.
- Michelena, Luis (1985): *Fonética Histórica Vasca*, Seminario Julio de Urquijo de la Excma. Diputación Foral de Guipuzcoa, Donostia.
- (1987-): *Diccionario General Vasco. Orotariko Euskal Hiztegia*, Euskaltzaindia, Bilbo.

- Muus, B. J.; Dahlström, P. (1981): *Guía de los Peces de Mar del Atlántico y del Mediterráneo*, Omega, Bartzelona.
- Nicholls, James; Miller, Peter (1981): *Pequeño Manual de los Peces de Europa*, Omega, Bartzelona.
- (1986): *A Handguide to the Fishes of Britain and Europe*, Treasure Press, London.
- Ortuzar, Robustiano (1925): *Oroigarriak*, Gaubeka, Bermeo.
- Pérez, Antonio (1981): “Señeroak. Bermeoko arraintzaleen lan-eraketaren inguruan”, *Bermeo*, 1, 123-142.
- (1982): “Arraintzaleen bizitza ontzi barruan lanari buruz”, *Bermeo*, 2, 449-450.
- (1991): *Bermeoko Herri Hizkera*, 2. edizioa.
- Puente, Esteban (1989): *La pesca con redes fijas de fondo en aguas costeras vascas*, Colección Itsaso, 7, Departamento de Agricultura y Pesca del Gobierno Vasco, Gasteiz.
- Saiz, Rafael; Mínguez, Eduardo (1989-90): “Millabarrika txikia (Hydrobates pelagicus) Bermeon”, *Bermeo*, 7, 351-361.
- Terofal, Fritz (1979): *Pequeña Guía de los Peces de Europa*, Omega, Bartzelona.
- (1986): *Peces de Mar*, Editorial Blume, Bartzelona.
- Tuck, Gerald; Heinzel, Hermann (1980): *Guía de Campo de las Aves Marinas de España y del Mundo*, Omega, Bartzelona.
- Uetena Taldeak (1981): “Bermeoko arrantzaleen ohiturak, sineskerak eta sineskeriak”, *Bermeo*, 1, 263-349.
- (1986-87): “Bermeoko esaerak, atsotitzak, hitz jokoak eta kantak”, *Bermeo*, 6, 111-135.
- (1989-90): “Cuestionario sobre pesca”, *Bermeo*, 7, 365-367.
- Ugalde, Joseba Mikel (1996): “Ai gure Bermio. Gure ekonomia II”, *Akatz*, 128.
- Urkidi, Jesús (1976): “La pesca de la anchoa en Bermeo a principios de siglo”, *Etniker - Bizkaia*, 2.
- (1978): “Los bermeanos y la pesca de túnidos en aguas tropicales”, *Etniker - Bizkaia*, 3.
- (1983): “Calas de los pescadores de Bermeo”, *Bermeo*, 3, 369-395.
- Urkidi, Jesus; Apraiz, Jon (1981): “La construcción naval en Bermeo”, *Bermeo*, 1, 153-201.
- Urquizu, Patricio : “Breve Estudio Antológico y Léxico del tema Marino Vasco”, *ASJU*.
- Vázquez, F.; Martín, J. (1987): *Vocabulario de Términos Geográficos*, Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo, Instituto Geográfico Nacional, Madril.
- Videgain, Charles (1989): *Le Vocabulaire de l'Elevage en Pays d'Oztibarre. Contribution aux Archives de l'Oralité Basque*, Université de Bordeaux - III, Etudes Basques.
- (1990): “Enquête lexicale en domaine basque a Ciboure pour l'atlas linguistique des cotes de l'atlantique”, *Cuadernos de sección. Hizkuntza eta literatura*, 10, Eusko Ikaskuntza.

- (1992): “Lexikoaren bilketaren baldintza zenbait”, *Iker*, 7, Euskaltzaindia, 559-576.
- Webb, Barbara (1994): *Diccionario Náutico en 8 idiomas*, Ediciones Tutor, Madril.
- Zenbaitek (1968): *Enciclopedia General del Mar*, Ediciones Garriga, Bartzelona.
- (1986): *Estudio Oceanográfico de la ría de Mundaka*, Eusko Jaurlaritza, Nekazaritza eta Arrantzu Saila.
- (1990): *Oceanografía del Golfo de Vizcaya*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Donostia.
- Zubikarai, Augustin (1989): *Itxas-aize. Esaldi eta iztegi antzerakoa*.
- (1992): “Itxas bizitza eta euskera”, *Karmel*, 202.